ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 1 | Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl | 15 Mayıs 1931

Önsöz

Anadolu topraklarına maden yaptık. Yıllardır bakımsız kalan vatan tarlaları kuduz bir sürünün cesetleri ile gübrelendi. Her şeye ve her şeye rağmen ölmez bir millet olduğumuzu 20'nci asır tarihlerine de yazdırdık.

Bu son hayat hamlesi bize yeniden birçok şey kaybettirdi. Asırlardan beri sonsuz bir kaynak gibi israf ettiğimiz Türk kanı biraz daha aktı içinde sefil yaşadığımız harabeler arttı. Çok şey kaybettik. Fakat istiklâlimizi kazandık.

Yeryüzündeki bütün mukaddes şeyleri kasalarına tıktığını zanneden patron ruhlu milletlerin iktisadî felsefesi, dünyaya hür yaşamak için gelen Türkün imanlı hamlesi karşısında geri döndü.

Sermaye imane mağlup oldu Mefkure menfaati boğdu. Müstemleke ihtirasının hakkı vatan ve istiklâl aşkının kudreti ve ateşi karşısında eridi. Mazlum zalimi yendi.

Bu itibarla 20'inci asır filozoflarına, iktisat ve içtimaiyat âlimlerine ve nihayet büyük ordular erkânıharplerine, tetkik olunacak yeni bir mevzu ve yeni bir örnek verdik. Ellerindeki kitaplara, kaidelere ve beyinlerindeki sistemlere uymayan bir millet olduğumuzu gösterdik. Yalnız bunlarla da kalmadık.

Türk tarihi son asırlarda öksüz ve mütehassir kaldığı bir Türk Dâhisine kavuştu ve onu ölmez bir "şaheser" olarak sinesine aldı. Türkün Tunç iradesini temeden bir deha doğdu. Garbın ilim metotları Türk kafasına girerse ne harikalar doğacağını bütün dünya öğrendi. Fakat artık irademizin kudretinden emin olarak kendi içimize ve işimize bakmaya mecburuz. Artık Türk köylüsünün damarlarını bir Terkos çeşmesi gibi akıtmaktan ve Türk köylüsünün kesesini yabancı kasalara boşaltmaktan çekinmeliyiz. Her gün yeni yeni müstemlekeler ve esirler arayan KIZIL, BEYAZ, SİYAH EMPERYALİSTLER karşısında içtimaî uzviyetimizle iktisadî mevcudiyetimizi kuvvetlendirmeğe ve bunların en sağlam temeli olan Türk köylüsünü ve işçisini yükseltmeye memur ve mecburuz.

***

Anadolu asırlardır refah yüzü görmeyen bir harabedir. Bu harabeler de sefalete eş, hastalıklara kardeş olan ve en iptidaî şartlar ve vasıtalar içinde çalışan köylüdür.

***

Anadolu'daki içtimaî kesafeti arttırmak, damarlarımıza alnının terini ve midemize emeğinin ekmeğini veren köylümüzün ıstırabına katışmak borcumuz. Onunla bir olmak, onunla bir yaşamak onunla beraber gülmek ve ağlamak ve nihayet onunla beraber ölmek vazifemizdir. Demokrasiye inanıyor ve Cumhuriyetimizi yükseltmek istiyorsak halkımıza tapalım ve dediklerimizi yapalım.

***

İşte bu mecmua halkın içine girecek onun ıstırabına ve sefaletine katışarak köylümüzü ve köylerimizi kurtarmaya ve yükseltmeye çalışacak gençlerin mecmuası olacaktır. Turancılıktan Anadoluculuğa ve Marksizmden Faşizme kadar hangi içtimaî akideye temayül edersek edelim üzerinde çalışılacak bir saha vardır: Anadolu. Yükselmesi artması ve kuvvetlenmesi lâzım gelen bir kütle vardır. Türk köyü ve Türk köylüsü.

Boz kurt

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Türk Destanının Tasnifi

Millî destanlar, tarihî vak'aları tasvirden ziyade milletin yüksek millî duygularını intikâs ettiren, tamamıyla ve yahut az çok tarihe müstenit bir ideal âlemi gösteren halk edebiyatı eserlerinden ibarettir.

Millî destanlar (epopee) meselesini ciddî surette tetkik gedenler Fransız (Roland)ı, Alman (Nibelungen Lied), Rus ve Hintlilerin destanlarından ziyade Eski Yunan (Odyssee ve İliade), İran (Şehname), Fin (kalevala), Türk-Kırgız (Manas) destanlarını esas edinmişlerdir. Çünkü bu sonuncular destanların en epik olanlarıdır. Bu yoldaki tetkiklerden alman âlimlerinden Niese'nin Yunan destanlarına, Steinthal'in Finlere, Radloff'un Türklere ve bu yıl ölen Th. Nöldeke'nin de.

İran destanlarına ait eserlerini nazarda bulunduruyorum. Bunların tetkik ettikleri destanlar (Türk müstesna) mezkûr kavımlarda millî vahdetin idrak edildiği bir devirde bir millî şair tarafından tanzim edilip tam ve muayyen bir kül şeklini almış olan eserlerdir.

Homer, Firdevsî, Finli Lönnort zamanının münevver adamları olmakla beraber asırlarının ileri gelen millî halk şairleri idiler. Destanların bu zikrolunan üç millette görülen mükemmel ve muayyen şekli umumiyetle bu gibi destanların teşekkülünde geçirilmesi icap eden tekâmül safhalarının mahsulüdür.

1) Destan tertibine tab'an mütemayil olan bir millet muhtelif devirlerde ve yahut o milletin daha birleşmiş olmayan muhtelif kısımları uzun zaman zihinleri işgal eden vakıalar, maceralı dahilî hayat geçiriyor. Yahut heyecan verici bir dinî ve fikrî hayat an'anelerine malik oluyor.

Bütün bunlar da o cemiyetin halk şairleri ("Aöde"ler) tarafından büyük ve yahut ufak destan eczası (Episode Keder) şekli verilerek söyleniyor.

2) Kendisinde hakiki destancılık (Epik) tekâmül edene kadar bu millet, ciddi medenî tesire kapılmamış olduğu bir devirde kendisinin bütün kısımlarını alâkadar eden büyük tarihî maceralar; ahlâkî, fikrî mücadele sarsıntıları geçirmiş olmalıdır ki onun evvelce husule getirmiş olduğu destan parçaları bu son büyük vakayiin hatıratı etrafına toplanmaya başlasın.

3) Millette destancılık (Epik) in tam inkişaf ettiği bu sırada bu vakayi dolayısıyla büyük bir medenî hareket vâki olmalı ki bununla cemiyetin bir kısmı evvelce tasavvur olunmayan medenî seviyeye birden yükselmiş olsun ve o devirde münevver bir halk şairi, lâvhaları millet efradının zihinlerinde temerküz etmekte ve bir kül şeklini almaya temayül göstermekte olan millî destanı muayyen bir plân dahilinde tertip ve tanzim edip [ona yazılı, muayyen bir şekil versin.

İşte Homer, Firdevsî ve Lönnort ancak bu yeni büyük millî kültür hareketinin doğurduğu şahsiyetlerdir. Bunlar yazıp teyit et-tikleri destanların mucidi değil, belki evvelce dağınık kalan halk edebiyatı, destan parçalarının bu vekayi, millî birlik duygu-sunun inkişaf ve medeniyet dolayısıyla hasıl olan merkezleşmek temayülünün kuvveden fiile çıkmasında bir vasıtadırlar.

***

Destancılık tab'ına malik olan bütün milletlerde geçirdikleri, büyük vakıalar, halk şairleri tarafından destan parçaları şeklini alıyorsa da bütün bu parçaların muntazam millî destan şeklinde toplanmasına uygun şerait ancak müstesna milletlere nasip oluyor.

Bazdan İkinci devreye girmeden medeniyet tesirine kapılarak ilk devrede husule getirdikleri muhtelif destan parçaların az çok yaşatabiliyorlar (Ruslar gibi) ve yahut umumiyetle destanların yaşama-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

sına uygun şeraiti kaybedip unutuyorlar. Diğerleri ancak ikinci devrede kalıyor ve üçüncü devreye geçemediğinden toplanmak temayülünü gösteren destan parçaları tamamıyla toplanarak muntazam, mükemmel bir millî destan şeklini alamıyor. Kırgız Türkleri Radloff'a göre işte bu ikinci devrededir. Bunlar Radloff'un zamanında (1865) hakiki epik devrini geçiriyorlardı, Hatta destan parçaları muayyen bir mihver etrafına toplanmış bulunuyordu. O, Kırgız " Manasçı"larını Yunan aöde'lerine mukabil tuttuğu halde Kazak-Kırgızları hakiki epik devrine girmeden medeniyet tesirine kapılmış bir kavim sayıyor, ve onlarda destan parçaları söyleyen "Akın"ları Rapsode tesmiye ediyor. Fakat bizim bildiğimize göre Türkler bu ikinci devreyi birkaç defa geçirmişlerdir. Yalnız Kırgızların değil bütün Türk milletinin mefkuresini ve düşüncelerini bir yere toplayan destanlar bütün Türk mille-tini birleştiren Oğuz (= Hun, Kun) ve Çingîz vekayii gibi hâdiseler dolayısıyla husule gelmiş, fakat üçüncü devreye giremeyip büyük bir millî halk şairi tarafından tespit edilerek muntazam millî destan şeklini alamamış velüful edip gitmiştir. Bizde bu büyük destanların ancak enkazı vardır.

Üçüncü devirde hakiki ve millî destan teşkilinin en güzel misalleri İran Şehnâmesiyle Fin kalevala'sıdır. Bunlar da birden vücude gelmiş değildir. Sâsânî Devletinin başına gelen ve onu inkıraza uğratan vekayi İran millî ruhunu öldüremedi. O ruh islâmiyet, unvanı altında yaşadı. Horasan'da yerli İranlı ve Türk sülâlelerinin, Samânî ve Gazneviler devletinin teşekkülü İran milliyetperverlerine çok ümitler ve ilhamlar verdi. Bunun ne derecede kuvvetli olduğunu biz yalnız Şehnameden değil o zamana ait kayıtlardan da anlayabiliyoruz. Ezcümle Firdevsî'nin muasırı olan El-Bîrûnî, zamanındaki münevverlerin Arap diline istihza nazarıyla baktıklarından, Farîsîye temayüllerinden şikâyet ediyor.

İran destanı şarkî İran'da tanzim edilen Firdevsî'den evvel orada bu işle Ebû Mukeyyed el Belhî, Ebû Ali el Belhî, Ebû Mensur Daqîqî gibi İran milliyetperveri meşgul oldular. Firdevsî onlardan istifade etti. Hatta "Daqîqî"nin yazdıklarını tasrihle tamamen nakledip destan bildiğimiz şeklini verdi, ve haklı olarak "işte Acem milletini Farslık esasında dirilttim" diye bağırabildi. Bu gurur Sâsânî İran siyasî hâkimiyetini diriltmek ümitlerinden uzaktı. Araplarla alay etmekle beraber destanın sonu matem şeklindedir. Bu destan Iranın eski mefahirini söylemiş ve İran'ı medenî bir kül olarak göstere bilmiştir.

"Kalevala" ya gelince, Steintbal'a göre 1332 yılında Lönnort bu destanı meydana koyuncaya kadar Finler'de böyle bir destan kül olarak meydanda idiyse de milletin ruhunda yaşıyordu. Halkın destancı sairleri, bu destanın esasen böyle olduğunu duymakla beraber ancak ayı ayrı parçalarını biliyorlardı. Lönnort onları halktan öğrenerek anladığı veçhile toplayıp birleştirdi. Eserde dağınık levhaların raptı ancak Lönnort'a ilham edilen bir keyfiyettir. Lönnort bu işi pek kolaylıkla yapmış değildir. Hatta diyorlar ki, eğer Lönnort eserin yarısını yazıp tespit etmemiş olsaydı destanın bütününü veremezdi. Gerek Homer'in, gerek Firdevsî ve Lönnort'un zamanında mensup oldukları milletin birliğini ve mazisini anlayış hususiyeti hakkında bütün cemiyet efradında umumî kanaat vardı.

***

Bizdeki eski büyük destanların enkazı yeni baştan mükemmel bir destan şekline gelebilmek için kâfi mevat teşkil edebiliyor mu? Bizim geçirdiğimiz ve bugün geçirmekte olduğumuz sarsıntılar eksik değil. Gerek garp (Türkiye ve Azerbaycan) Türklerinde ve gerek orta (Türkistan) Türklerde muayyen bir kültür seviyesine inkılâp suretiyle yükseliş ve dolayısıyla geçirilen derin buhranlar ve ıstıraplar meydandadır. Fakat o eski destan enkazı bir millî şair tarafından işlenerek ihya edilip yeni, muayyen ve mükemmel bir şekil alabilir mi? Destan zamanı geçmiş değil midir? Bu meselelere ileriki makalelerimizde cevap vermeye çalışacağız.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Türkler Hangi Irktandır?

Son zamanlarda bazı gazete ve mecmualarda, Türklerin mensup olduğu ırk hakkında bazı yazılar çıktı. Bunların hülâsası şudur:

"Türkler Sarı Moğol ırkından değil, beyaz aryani ırkındandır." İlim yolu ile söylenmek istenen ve fakat objektif esaslara isnat etmeyen bu hükümler hakkında düşündüklerimizi bugün bilinen şeyleri söylemek istiyoruz:

1— Bugün insan zümreleri artık renklere göre değil, dillere göre tasnif olunuyor. Eskiden beyaz ırk namı altında toplanan Aryanîlerle Sâmîlerin birbirinden çok uzak olduğu, keza eskiden sarı ırktan sayılan Türk ve Moğollarla Çinlilerin hiç bir ırkî yakınlığı olmadığı artık bugün herkes tarafından kabul edilmiştir.

2— Eskiden Türkler, sarı ırkın Ural—Altay zümresinden sayılır ve bu zümreye Türkler, Moğollar, Tonguzlar. Finler ve Macarlar sokulurdu. Bugün Fin ve Macarların yakın akrabalığı isbat olunmuş ve hatta Fin, Eston, ve Macarlardan mürekkep bir Fin — Ogur zümresi teşekkül etmişse de Türk, Moğol ve Tonguzların bunlarla akrabalığı ispat olunamamıştır.

3— Diğer taraftan Türklerle Moğolların bir asıldan geldiği kat'î surette isbat olunmuş ve Tonguzların bu zümreye iltihakı için, muvaffakiyetli mesaiye başlanmıştır. Hat-ta şimdiye kadar sadece Türk sayılan Çuvaşların da Türklükle Moğolluk arasında olduğu anlaşılmıştır. Türkler ve Moğollarla Aryanîler arasında ise şimdiye kadar hiç bir yakınlık gösterilmemiş ve isbata çalışılmamıştır.

Türker'in Aryanî ırkından olduğu hakkındaki yanlış düşüncelerin niçin kabul edilmek istendiğini bilmiyoruz. lerin ise medenî olduğu hakkındaki eskimiş telakkiler buna sebep oldu. Bu telekki bazan o kadar garip şekiller aldı ki, Kürtler hakkında bir seri makale neşreden bir zat, kendisine göre saydığı bir takım delillerden sonra "Kürtlerin de Türkler gibi Aryani ve Türk cinsinden olduğunu" ilân etti.

Bu mes'eleyi yalnız hissî düşüncelerin mahsulü de telakki edemeyiz. Vahşi Moğollarla akraba olmamak için, Turanlılık inkâr ediliyorsa, Çingenelerin de mensup olduğu Aryani ırkına girmek hislerimizi daha çok incitmez mi?

Moğol, ne kadar medeniyetsiz ve barbar olursa olsun, hiç olmazsa hakiki bir askerin meziyetlerine maliktir. Halbuki, Türk-Moğol akrabalığı bugün ilmî bir hakikattir. Bunların tarihleri ve kanları o kadar birbirine karışmıştır ki, ayrı ayrı tetkik edilmelerine imkân yoktur. Aynı adı taşıyan bir kabilenin yarısı Türkçe, yarısı Moğolca konuşuyor. Hatta bazan tarihin bir devresinde Türkçe konuştuğu halde bir zaman sonra Moğolca konuşan ve yahut her iki dili birden kullanan kabileler görüyoruz. Netekim, Çingiz Han Moğollaşmış bir Türk'tü. Aksak Temür ise, Türkleşmiş bir Moğol'du.

***

Tarih tetkikatı ilerledikçe, Türklerin ve Moğolların barbarlığı hakkındaki telakkilerin çok mübalağalı olduğu meydana çıkıyor. Bunların yaptıkları fütuhatın da büyük medeni neticeleri olduğu anlaşılıyor.

Türklerin Aryani sayılması neticesinde meydana çıkan telakkilerden biri de Hititlerin Türk olmasıdır. Bunu ileri süren nazariyeciler Türklerin Anadolu da ki eskiliklerini isbat etmek ve bir veraset hakkı bulmak istiyorlar. Şüphesiz hissi cihetten bunu hepimiz isteriz. Fakat ortadaki

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

daki hakikat şudur: Hititlerin âbideleri okunmuş ve bunların Türk değil, Aryan oldukları anlaşılmıştır. Hititlere intisap için Aryaniliği kabul ise, bizim için çok tehlikeli bir yoldur. Bir defa ırkımızın antropolojik hususiyeleri hiç de Aryanîlere uymaz. Hatta bizim antropolojik hususiyetlerimizi inkâr ederek Anadolu Türkü'nü eski Yunanlıların bekayası diye göstermek isteyenlere faydalı bir zemin hazırlamış oluruz. Bugünün ilmî hakikatlerine dayanarak, düşüncelerimizi şöyle hulâsa edebiliriz:

***

Türkler için yabancı kavimlerin medeniyetine sahip çıkmaya lüzum yoktur. Bizi bizzat kendi yarattığımız medeniyeti tamamen meydana çıkarabilirsek vazifemizi yapmış oluruz.

***

Bugün medenî bir millet olarak yaşamak için, İsa'dan önceki asırlarda bir medeniyet yaratmış olmaya lüzum yoktur. Netekîm, bugünkü Avrupa milletlerinin hiç biri böyle eski bir medeniyete sahip değillerdi. Garbın medeniyette şarka üstün gelmesi 16'ncı asırda başlamıştır. Eğer bilmediğimiz vesika ve deliller mevcut da bunlara müstenit yeni ve orjinal bir tez müdafaa edilmek isteniyorsa, şüphesiz bunun da yeri gazete sütunları değildir.

Böyle yazılar gençlerimizin ve henüz Türk tarihi ile yakından ve derinden alâkadar olmayan kardeşlerimizin fikirlerini bulandırır. Mazimize karşı, itimat hislerini azaltır. Mevcut hakikatlere de şüphe ile bakmasına sebep olur.

***

Bunun için Türk yavrularına gayet açık olarak söylemeliyiz ki: "Senin ataların çorak topraklarda, sert iklimlerde ve kalabalık milletlerin arasında yaşadığı için, mükemmel asker olmuş ve ömrü tabiatla ve milletlerle savaşarak geçmiştir. Buna rağmen fırsat bulduğu zaman yüksek medeniyetler kurabilmiştir. Fakat askerlikte kazandığı yüksekliği henüz medeniyet sahasında göstermeğe vakti olmamıştır."

***

Bu halde, bizim anamız olan ırkın adı nedir? Buna Altay veya Turan ırkı diyorlar. Biz bu ana ırktan türeyen ve sonra onun ayrıldığı şubelerden birini teşkil eden bir koluz. Aryani olmadığımız ise, Şarkî Türkistan'da bulunan resimler ve elde edilen Türk heykelleri ile de meydana çıkmıştır. Bu resimlerden mühim bir kısmı Alman âlimleri tarafından neşredilmiştir. Onlarda, Türk, Çinli, İranlı ve Hintli simaları gayet karakteristik bir surette birbirinden ayrıdır. Bu mukayese de Aryani olmadığımıza son ve müsbet bir delil teşkil eder,

H. Nihâl

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Soviyet Ülkelerinde Yaşayan Türk Kavimlerine Dair İstatistik Malumat

Rusya Sovyetler ittihadı cumhuriyetinde 1926 yılında umumî nüfus tahriri yapılmıştı. Bunun neticeleri 1927'den beri Sovyetler ittihadı merkez istatistik müdürlüğü tarafından neşrolunmaya başladı. Bu eserlerden Türk kavimlerine ve Türk ülkelerine dair malûmatı ihtiva eden 4, 5, 7, 8, 15, 21, 22'nci ciltler neşrolunmuştur. Bunlardan başka "istatistik komisyonu mesaileri" adıyla neşrolunan külliyatın da birçok Türk kavimlerine dair malûmatı ihtiva eder.

İşte bu İstatistik mesaîlerinin neticesini, kısaca, mecmuamızın okuyucularına tanıtmak istiyoruz. Önce Rusya'da yaşayan bütün Türk kabilelerinin nüfusunu gösterdik-ten sonra ayrı ayrı Türk - Sovyet cumhuriyetlerinin bugünkü vaziyetine ve nüfuslarına dair malûmat vereceğiz.

***

1— Çuvaşlar: Çuvaş cumhuriyeti ahalisinin esas unsurunu teşkil ederler. İşleri güçleri ekinciliktir. Nüfusları 1.117.403 kişidir. Eski Bulgarların bakiyesidirler. Kısmen Hıristiyan ve kısmen eski Şaman dinindedirler.

***

2— Kumandiler: Tom vilâyetinde "Bey" ırmağı havzasında yaşarlar. Ekincilik ve davar beslemekle geçinirler. Nüfusları 6.335 kişi olup Şaman dinindedirler.

3— Altaylılar: Kendilerine "Altay kişi" derler (Ruslar bunlara "Ak Kalmuk" da diyorlar). Katun ırmağı havzasındadırlar. İnkılâptan sonra "Muhtar Oyrat Ülkesi"ni tenkil etmişlerdir. Nüfusları 37.645 kişidir. Yarı göçebedirler. Şaman dinindedirler.

***

4 — Telengitler: Altay Türklerinin kabilesidir. Altay Dağlarının cenubu yamaçlarında "Teles" gölü havalisinde yaşarlar. Nüfusları 3,415 kişi olup Şaman dinindedirler.

5— Teleutlar: Telengitlerin bir kabîlesidir. Oyrat muhtar

6— Nogaylar: Kırım Türklerinin bir kısmıdır. Büyük bir kısmı Kafkasya'dadır. Nüfusları 36.244 kişi olup İslâm'dırlar.

7— Leh Tatarları: "Bela Rusya" cumhuriyetinde (ve kısman Lehistan'da) yaşarlar. Eski zamanlarda Kırımdan hicret etmiş olan Tatarlardır. 2.614 nüfus olup millî dillerini kaybetmişlerdir. Bugün Bela-Rusça konuşurlar. İslâm'dırlar.

8— Karayımlar: Kırım cumhuriyetin-dedirler. Nüfusları 8.324 kişidir. Eski kıpçak Türkçesi'nde konuşurlar. Musevî dininin müstakil Karayım mezhebindedirler.

9— Kırımçaklar: Kırım'dadırlar. 7.500 nüfusturlar. Musevî dinindedirler.

***

10 — Karaçaylılar: Kafkasya'da "Karaçay Muhtar Ülkesi"nde yaşarlar. Nüfusları 55.124 kişi olup İslâm'dırlar.

***

11 — Balkarlar: "Kabardı - Balkar Muhtar Ülkesi"nde yaşarlar. Lehçe itibariyla Kara-çaylılara yakındırlar. Nüfusları 33.307 kişi olup İslâm'dırlar.

***

12 — Komuklar: Şimalî Dağıstan'da yaşarlar. 94.542 kişidirler (1925 hesabında bunlar 160.000 gösterilmişlerdi). İslâm'dırlar.

13 — Mişerler: Dahilî Rusya'da ve muhtelif Türk ülkelerinde yaşarlar. 242.640 kişi olup İslâm'dırlar.

14 — Başkurtlar: Ural Türkleri olup "Başkırdistan Muhtar cumhuriyeti"nde bulunurlar. 713.884 kişi olup İslâm'dırlar.

15 — Tipterler: Başkırdistanda yaşarlar. 27.414 kişidirler.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

kütlesi merkezi Kazan şehri olan Tataristan cumhuriyetinde ve Rusya'nn muhtelif vilâyetlerinde yaşarlar. Nüfusları 2.264.853 kişi olup İslâm'dırlar.

17— Tobul Türkleri: Garbı Sibirya'da İrtiş ve Tobul havzasında bulunurlar. 37.637 nüfusturlar.

18— Sibirya Buharalıları: Tobul Türkleri'yle beraber yaşarlar. 12.012 kişidirler.

19— Karakalpaklar: Kazakistan ve Özbekistan cumhuriyetlerinde yaşarlar. 146.217 kişidirler.

20— Kazak (Kazak-Kırgız) lar: Esas kütlesi Kazakistan cumhuriyetinde yaşar. 3.959.839 kişidirler.

21— Kırgız (Kara Kırgız)lar: Kırgızistan'da, Kazakistan ve Özbekistan cumhuriyetlerinde yaşarlar. 768.763 kişidirler.

22— Kıpçaklar: (Bunlar Özbek ve Kırgızlar arasında bulunan büyük bir müstakil kabiledir). Özbekistan'da yaşarlar. Nüfusları 33.502 kişidir.

23— Gagavuzlar: Besarabya vilâyetinde bulunurlar. 848 kişi olup hıristiyandırlar.

24— Azerî Türkler: Azerbaycan cumhuriyeti ahalisinin asıl kütlesini teşkil ederler. 1.706.570 kişidirler.

25— Karapapaklar: Kafkasyada bulunurlar. 6.317 nüfusturlar.

26— Osmanlı Türkleri: Batum vilâyetinde, Acaristan'da ve Ermenistan'da, Şimali Kafkasya'da ve sair vilâyetlerde bulunurlar. 8.563 kişidirler. 1897 tarihinde bunlar 139-304 kişiydi. Kars vilâyetinin anavatana kavuşmasıyla bu sayı 8.563 e indi.

27— Türkmenler: Türkistan'da 1924 te teşekkül etmiş olan Türkmenistan ülkesinde yaşarlar. 676.068 nüfusturlar.

28— Özbekler: Türkistan'da teşekkül etmiş olan Özbekistan cumhuriyeti ahalisinin asıl kütlesini teşkil ederler. 3.955.230 kişidirler ("Kurama" ve "Türk" kabileleri de buna dahildir).

29— Şarkî Türkistan Türkleri (Tarançı, Uy-gur, Kastarlılar): 108.555 nüfusturlar.

30— Hıristiyan Tatarlar (eski zamanlarda hıristiyanlığı kabul etmiş olan Volga Türkleri). Tataristan cumhuriyetindedirler. 112.685 nüfusturlar.

***

31— Orman Türkleri: Kendilerine "Tuba - kişi" yahut "Yış-kişi" derler. Şimalî Altay yamaçlarında bulunurlar. 12 kişiden ibaret bir aile kalmıştır. Şaman dinindedirler.

32— Şorlar: Sibirya'da Tom vilâyetinde yaşarlar. Nüfusları 12.601 kişi olup şaman dinindedirler,

33— Sibirya'daki ufak kabileler: "Sagay" , "Kaç", "Koybal", "Karagas"lar 3.138 kişi olup Şaman dinindedirler.

34— Suyutlar ve Hakaslar: Ürenha ülkesindedirler. 45.878 nüfus olup şaman dinindedirler.

35— Yakutlar (=Sakalar): Yakutistan'da yaşarlar. 214.774 kişidirler. Resmen hıristiyan iseler de hakikatta şamanîdirler.

Demek ki bugün Rusya'da yaşayan bütün Türklerin sayısı 16.452.331 kişidir. En çoğu müslüman olup az bir kısmı da şamanı, hıristiyan ve musevîdir.

Abdülkadir

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Yaz Tatilinde Talebe Seferberliği Ve Bunda Muallimlere Düşen Vazife

Yaz tatili yaklaşıyor; ben, talebenin ve muallimlerin bu günleri nasıl geçireceklerini düşünüyorum.

Yaz tatilleri, Avrupa milletlerinde, halkın büyük şehirlerden deniz sahillerine, dağlara, köylere dağıldığı aylardır. Türkiye'de biz bu haraketin aksini görüyoruz. İstanbul, yazın, tatil yapan memurları, ve bilhassa muallimleri toplar. Bunu biraz İstanbul'un müstesna vaziyetine, onun bir yaz şehri olmasına verelim; fakat asıl, bunda başka bir sebep var: biz uzaklıktan, yalnızlıktan korkuyoruz. Meselâ, İstanbul'u alalım: bu şehirde, yazın yer değiştirme cereyanı vardır, fakat bu nihayet İstanbul'un kendi civarına münhasır kalır. Dediğim gibi, bunda kısmen İstanbul civarının müstesna vaziyeti sebepse de, asıl sebebi uzun gezintilerin, şehir halkımızın gözlerini korkutması teşkil eder. İstanbul muallimleri, talebeleri, senelerce hep ayni Boğaziçi'nde, ayni Adalarda gezerler de, Bursa'ya kadar olsun gidemezler. Hatta bazı Şişli sakinlerinin, çocuklarını İstanbul tarafına gezmeğe yollamaktan ürktükleri mübalâğa değildir.

***

Anadolu şehirlerinde de az çok aynı zihniyet hâkimdir: şehirli çocuklar, şehirli gençler, sırf iş için etrafı gezerler; ve yahut ta, bazı beğlik gezinti yerleri vardır ki oralara, herkes gibi onlar da sık sık giderler; gezecek, görecek yer icat etmek, bizim Anadolu evlâtlarında da yoktur. İnsan sade eğlenmek için, ve yahut muayyen bir iş için gezmez, yeni şeyler öğrenmek için de gezer.

***

Bunun için vasıta yok diyeceksiniz. Yazın, her taraf, yürüyen, yorulmasını bilmeyen bacaklar için yoldur. Anadolu köylülerinin misafirperverliğim bir tarafa bırakalım, yaz gecelerinde, bir genç vücut için gök kubbenin altında her yer yataktır.

Şimdi ben işin daha tatbikî taraflarına geçeceğim; bunda muallimlere düşen vazife mühimdir, fakat kaçacak kadar da zor veya tatsız değildir.

Muallimler ders yılı içinde çocuklara gençlere gezmek, yürümek zevkini vermelidirler. Bu, muallimlerin, cuma ve tatil günleri talebesiyle yapacakları gezintilerle olacağı gibi, her talebeye ayrı ayrı verecekleri "gezme vazifeleri" ile de olur. Ders yılı içinde yapılacak bu küçük gezintiler, yaz tatilindeki büyük gezintilere teşvik edecek şekilde olmalıdır.

***

Bilhassa bunda, talebenin bir netice elde etmesini gözetmelidir. Yeni şeyler öğrenen genç, kendi kendine de yürümek, koşmak isteğini duyacaktır. Yaz tatilinde muallim, hiç olmazsa tatilinin küçük bir kısmını, talebesine gezintilerinde rehberlik etmekle geçirmelidir.

***

Talebeye verilecek vazifelere gelince; her muallim kendi dersine ait vazifeler verebilir; bunda en büyük semereyi coğrafya muallimi alabilir: gezilecek yerlerin iktisadî, beşerî hususiyetlerini tespit ettirmek, bilhassa bunu, rakamlar üzerinde yaptırmak coğrafya hocasının geniş programını teşkil eder. Tarih muallimi âbideleri, harabeleri ve tarihî halk rivayetlerini tesbit ettirir: ede-biyat hocası gezinti notları yazdırır, halk edebiyatını, halkiyat mahsullerini, masalları destanları halk an'ane ve itikatlarını toplattırır, tabiîyat muallimi, arziyat, müstehasat, hayvanat, nebatat kolleksiyonları, ve iklim fahişleri üzerinde tatbikat yaptırır. Hatta resim muallimine bile, memleket yazın, zengin modelleri içinde saklayan bir atelye olmalıdır: talebeye memleket krokileri çizdirmek fotoğraf toplatmak onun vazifesidir.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Eğer muallimler bir sistem dahilinde, daimî ve muayyen bir plânla bu işleri dağıtacak olurlarsa, her sene yaz tatilinde, her mektep mükemmel istatistikler merkezi haline girer. Fakat her şeyden evvel talebeyi usule iyi alıştırmak, onları ürkütecek büyük işlerden ziyade, küçük fakat tamam başarılabilecek vazifeler vermek lâzımdır.

Talebenin elde edecekleri şeyler böyle kalırsa ertesi sene için neşeleri kalmaz, veya azalır: bunlar ertesi sene tedrisatında kullanılmalıdır; bu suretle talebe mücerret mefhumları anlamadan geçeceği yerde, kendi eliyle topladığı maddeler, kendisine yakın şeyler üzerinde çalışacaktır. Ve yahut, mektepte ve şehirde münteşir gazete veya mecmualarda bu maddeler neşredilmelidir. Bunlardan en mühimlerini bu ikinci şekilde kullanmak çok faydalı bir iştir. Ben başka bir yazımda, memleket gazetelerinin faaliyetine döneceğim. Onun için burada, sadece, bugünkü vaziyette memleket gazetelerinin ekserisinin istenilen faydaları vermediğini söylemekle iktifa edeyim. Bunlar çok defa ya ayni kuru havadisleri tekrarlıyorlar veyahut da lüzumsuz ve faydasız bir edebiyat yapıyorlar, ve müsbet işlere yanaşmıyorlar; halbuki memleket gençlerinin el emeği ve alın teri mahsullerine sahifelerini açabilirler.

***

Benim muallim ve mektepli, arkadaşlarım ve kardeşlerim şuna inansınlar ki eğer yorulmak ve bıkmak bilmeyen bir intizam ile çalışırlar, sonra, basitliğini istihfaf etmeyerek ufak işler üzerinde iyi usullerle uğraşırlarsa, bütün topladıkları ve işledikleri maddeler, sade kendilerini değil mütahassısları, darülfünun ve yüksek mektepleri de besleyecektir.

***

Fikirlerimi kısaca toplayayım: Türkiye hepimizin memleketidir; bu köşesinde duran öbür köşesinde duranın yabancısı değildir. Bu topraklarda ne vahşiler ne de bizden farklı insanlar oturuyor. Belki bizden

Rahatın ve saadetin bulunmadığı yerden kaçmak kolay şeydir; marifet o yeri saadete ve rahata eriştirmektir. Halbuki bu bizi müteessir eden, sözüm ona medenî hislerimizi inciden muhitlerden kaçmakla ve uzaklaşmakla olmaz. Yürümenin zahmetini duymayan memleketini demir yolu ağları ile örmek iştiyakını da hiç bir zaman lâzım olduğu kadar duyamaz.

Müstemlekeci milletlerin, bir memleketi istilâ ettikleri zaman ilk yaptıkları iş; o memleketin maddî ve manevî bütün muhteviyatını tanımak çarelerine baş vurmak-tır. Bunun için oralarda, idarî ve askerî teşkilât kadar, belki daha fazla, muazzam ilmî teşkilât yaparlar. Türkiye ise bizim ana yurdumuzdur. Bu günün gençleri, yarın memleketi saracak olan ilmî teşkilât ağlarının plânlarını şimdiden çizmelidirler. İşte onun için kardeşlerime ağabeylerime bütün gençlere tavsiyem: elinizde değnek, sırtınızda azık torbanız, ayağınızda çivili ayakkabılarınız ve gönlünüzde memleketinize ve hemşehrilerinize sunacağınız sevginin bitmez tükenmez kaynağı, yalnız veya arkadaşlı, saatlerce, günlerce yürüyünüz.

Memleketinizin güzelliğini, çirkinliğini, kardeşlerinizin iyilik ve fenalıklarını, sevinç ve acılarını, topraklarımızın zenginliğini ve fakirliğini görünüz; ve hepsini kâğıda, fotoğraf camına ve nihayet gönlünüze ve kafanıza kakınız. Ancak o zaman önümüzdeki uzun yıllarda sizi bekleyen vazifenin büyüklüğünü anlayacak, ve o vazifeye imanla sarılacaksınız.

Tatiliniz yaklaşıyor, büyük seferberliğe koşunuz, kardeşleri

Dede Korkut
İstanbul - 3.4. 1931

Bu makaleyi yazarken, genç kardeşlerime, "Toros" mecmuasının 20 Mart 1931 tarihli 8'inci sayısında çıkan "memleketimizi kendimiz için sevelim ve onu başkalarından evvel kendimize tanıtalım" atlı makaleyi tavsiye etmeyi kendim için bir borç bildim.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Hikâye

Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi

Naşir, tesadüfen bulduğu bu eski elyazısının nerede ve ne zaman yazıldığını tayin edememiştir:

Hasta sinirlerim için tavsiye ettikleri bu tenha ve asude havalide uzun bir akşam gezintisinden dönüyordum. Sıcak bir son bahar gününün nihayeti idi. Gecenin yaklaştığını gören tabiat serin bir nefes almak için kımıldıyordu.

Biçilmiş tarlaların ortasında ıslak bir halat gibi parlayarak uzanan patikaya giderken karşı tepelerin birinde yüksek bir bina gözüme ilişti. Perdesiz pencerelerine akseden güneş ona kırmızı gözlü bir canavar şekli veriyordu; ve yıkık duvarlı bir bahçenin

artık birer tümsek halini almış eski çiçek tarlaları vardı. Kuru bir havuzun kenarında devrilmiş mermer saksılar duruyordu. Ve onların arasında nasılsa kalmış olan beyaz bir kasımpatı buraları örten siyah bir perdenin üzerinde maziyi görmek için bırakılmış bir delik gibiydi.

Yanına yaklaştıkça insana sebepsiz bir ürkeklik veren binanın hiç bir mimariye uyumayan acayip bir tarzı vardı: nısıf kutru altı metreyi geçmeyen bir üstüvane şeklinde epeyce yükseldikten sonra birden bire daralıyor ve böylece kule gibi bir miktar daha uzanarak üzeri camekânlı küçük bir kubbe ile nihayet buluyordu. Kaidesini kalın bir taş çember kuşak gibi ihata etmekte idi. Ve bütün bina bu haliyle eski bir yağ kandilini andırıyordu.

Bugünün gençlerine...

Yer bulmasın gönlünde ne ihtiras, ne haset.
Sen bütün varlığınla yurdumuzun malısın.
Sen bir insan değilsin; ne kemiksin ne de et,
Tunçtan bir heykel gibi ebedi kalmalısın.

Istırab çek, inleme, ses çıkarmadan aşın!
Bir damlacık aksa da, bir acizdir, göz yaşın:
Yarı yolda ölse de en yürekten yoldaşın
Tek başına dileğe doğru at satmalısın.

Ezilmekten çekinme... Gerilemekten sakın!
İradenle olmalı, bütün uzaklar yakın,
Dolu dizgin yaparken gayene doğru akın
Ateşe atılmalı, denize dalmalısın.

Ölümlerden sakınma meyus olmaktan utan
Bir kere düşün nedir seni dünyada tutan?
Mefkuresinden başka her varlığı unutan
Kahramanlar gibi sen, ebedi kalmalısın...

Atsız

ortasında harap bir kaleyi veya bir malikâne bakayasını andıran hazin bir ihtişamı vardı. Vaktin daha erken olduğunu düşünerek bu binayı yakından görmek arzusuna kapıldım.

Kurumuş tarlaların ortasında yürüdükten, hafif bir sırtı tırmandıktan sonra yarısına kadar açık duran paslı bir demir kapıyı geçtim, aralarından otlar fışkıran çakıl döşeli bir yolda yürümeye başladım. İki tarafımda yabanileşmiş-

ağaçlar, Tam kapının üstündeki odanın dışarıya doğru cumba şeklinde yaptığı bir çıkıntı da bu kandilin kulpu idi.

Binanın niçin bu şekilde yapıldığını ve sonra hangi cehennem nefesinin buralarda estiğini tahmin etmek imkânsızdı' Keskin bir bıçakla açılmış hissini veren ince uzun pencereler, korkutucu bir karanlıktan başka hiç bir şey ifşa etmiyorlardı. Taş çemberin üzerinde oyulmuş bir

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

kaç ayak merdiveni çıkarak paslı, çivili, büyük kapıya geldim. Senelerden beri insan eli dokunmamış zannedilen çürümeye yüz tutmuş tahtalara yaslandım. Yan yerine kadar batan güneşin sararmış çayırlara ve küçük bulut kümelerine birer yılan dili gibi kıvırarak uzattığı son kırmızı ışıkları uzun uzun seyrettim.

Etrafımda hiç bir hareket yoktu. Kertenkeleler bile yosun taşları üzerinde akşamın alaca karanlığına bakarak yavaşça ilerliyorlardı. Yalnız ıslak tahtaların güneşte çıkardıkları sese benzeyen bazı çıtırdılar vakit vakit duyulmakta idi.

Gittikçe koyulaşan sükûnetin içinde derin bir kuyuya muntazam fasılalarla taşlar atılıyormuş gibi boğuk sesler işittim. Evvelâ istikametini tayin edemediğim bu gürültünün biraz sonra evin içinden geldiğini anladım.. Sesi, aynı muntazam fasılalarla mütemadiyen yaklaşmakta idi. Nihayet büsbütün vuzuh kesbederek taş merdivenlerden ağır ağır inen adımlara inkılâp ettiler ve dayanmakta olduğum kapının arkasında durdular.

Doğrulmuş, korku, merak, hayretten ibaret bir halina haliede kas katı kesilmiştim. Başımı arkaya çeviremiyordum, fakat ufak bir gıcırtı bile yapmadığı halde kapının yavaşça açıldığı ve soğuk, buz gibi bir nefesin ensemi yalayarak dağıldığını hissettim.

Şiddetle döndüm... Ve o zaman akşamın sür'atle artan karanlığı arasında bu taş kulenin esrarlı sakiniyle karşılaştım: bu, büyük bir baştan, kadit halinde bir vücudun üstüne konulmuş büyük ve kırmızı bir kafadan ibaretti. Bir cehennem nebatının elyafına benzeyen kıp kızıl saç ve sakallarının arasında, beyaz fakat saçların renginde çillerle kaplı bir deri görünüyordu. Ve bunların hepsini çürümüş bir meyvenin donuk rengi bir toz tabakası halinde örtmekte idi. Ve sonra gözleri... Kırmızı çilli kapalar arasında, bir granit yosununa benzeyen soluk yeşil gözleri vardı... Derin ve karanlık çukurların nihayetinde birer mahzen kapağını hatırlatan bu

Sırtında siyah, resmî ve harap olmuş bir elbise ve ayağında eskimiş rugan potinler vardı. İnsan onu bir cenaze dönüşünden sonra hiç soyunmayarak senelerce ayni halde kalmış zannedebilirdi. Ve şimdi kuru vücuduna bol gelen bu siyah esvaplar ona bir korkuluk mahiyeti veriyorlardı.

Elini bana doğru uzattı. Ah... Bu dünyada gördüğüm şeylerin belki en korkuncudur. Bu da aynı kırmızı çilli, çürük beyaz deri ile kaplı idi; ve bir insanınkinden ziyade, ince bir eldiven geçirilmiş bir iskeletin eline benziyordu. O kadar zayıf; o kadar hayattan uzaktı. Ve gecenin karanlığından pek farkedilmeyen siyah bir ceketin kolundan' fırladığı için üzerime muallakta imiş gibi geliyordu.

Omzuma bir gece kuşu gibi konduğu zaman haşiyyetle bağırdım ve silkindim: '

"Ah, ne istiyorsunuz?...

Fakat bu el, bu kadit el oraya bir yengeç kıskacı gibi yapışmıştı. Ve o sükûnetle eğildi, göğsünden değil yalnız ağzının içinden gelen hafif bir sesle bana sordu:

"Siz birdenbire sonen kandilin hikâyesini biliyor musunuz?...

"Hayır, dedim, oh... Hayır!...

"Öyle ise geliniz!...

Mukavemet etmek mümkün değildi. Parmaklarını omuzuma batırarak çekiyor ve acıtıyor, acıtıyordu...

Ayaklarımızın altından kayan bir zemini geçerek minarelerin esrarlı merdivenlerini andıran dar ve taş merdivene tırmanmağa başladık; korkuyu şimdiye kadar içimde böyle madde halinde hissetmemiştim...

Karanlık, bir gece kuşu kanadı gibi yüzüme sürünen, kokusu beynime kadar işleyen bir karanlık vardı; etrafımızdaki duvarlardan biz yürüdükçe dökülen

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Ve ben bütün korkuma rağmen nerede ve nasıl biteceğini bilmediğim bu merdiveni kıvrık kıvrıla çıkıyordum... Sanki onun parmaklarından benim omzuma geçen bir irade beni sevk ediyor, ayaklarımı daracık basamaklar üzerinde ona yetişmek için çabuk çabuk hareket ettiriyordum.

Her kata yaklaştığımızda beni sürükleyen adamın evvelâ karışık saçlı başı belli oluyor, sonra hafif bir aydınlık yavaş yavaş bütün vücuduna yayılıyordu. Eyvah... Gece, bu merdivenlerden çok aydınlıktı.

Her katta yarışma kadar açılmış oda kapıları vardı, bomboş odalara açılan kapılar... Ve dar pencerelerden nur halinde giren gece, bu kapılardan bize kadar uzanıyordu. Ve pencerelerin dışında siluet halinde ağaçlar, karışık şekilli dağlar... Hayat ve ziya âlemi vardı. Ben bu yarım aydınlığın verdiği cesaretle ona soruyordum:

"Nereye gidiyoruz, niçin gidiyoruz?.." Eğiliyor, buz gibi nefesi yüzümde dolaşarak yavaşça tekrar ediyordu:

"Siz birdenbire sönen kandilin hikâyesini okudunuz mu?..„ "Hayır!.."

"Pek ala yürüsenize!.."

Parmaklar etlerime büsbütün geçiyor, bir külçe halinde tekrar sürükleniyordum... Bu sefer de merdivende evvelâ başı kayboluyor. Önümde, siyah ve geniş pantolonun içinde kuru bir dal gibi duran ve basamakları çabuk çabuk atlayan iki ayak kalıyordu... Sonra yine o mayi halindeki karanlık, yine kopup düşen meyvaların haykırışı, ayak seslerimiz ve hepsinin yerden toprak altından gelen bir feryat halinde yaptıkları korkunç uğultu... Sonra ikinci ve üçüncü bir kat geliyor; kapılar yarı açık boş odaları, bıçak yarası gibi ince uzun pencereleri, ve artık tepelerindeki birkaç yaprağı farkedilen siyah ağaçları tekrar görüyordum. Her katta, daha kuvvetsiz olarak dudaklarım kımıldıyordu: "Nereye gidiyoruz, niçin gidiyoruz?"

Fakat cevap hep aynı idi:

"Siz birdenbire sonen kandilin ne olduğunu biliyor musunuz? O halde yürüyün!."

Cehennemi çıkış tekrar başlıyordu.. Nihayet nerede olduğumu, ne kadar zamandır bu yükselişin devam ettiğini, hatta kendimi bile büsbütün unuttuğum bir zamanda birdenbire durduk... Önümdeki adam, eliyle bir kapağı kaldırdı ve oradan girdik.. Kapağı tekrar kapamak için omuzumu bıraktığı zaman derin bir rüyadan uyanıyormuş gibi oldum ve etrafıma baktım..

Burası yuvarlak bir odaydı ve kulenin en tepesinde olduğunu tavandaki camekânlı, küçük kubbeden anlıyordum.. Oda ötekilerin büsbütün aksine olarak çok güzel döşenmişti... Karanlık duvar kenarlarında muhteşem koltukların gölgeleri belli oluyordu. Tam camekânlı kubbenin altında, yani odanın ortasında yuvarlak bir masa ve onun üzerinde hareket etmeyen bir alevle hafif hafif yanan bir yağ kandili vardı Aynen içinde bulunduğumuz binanın şeklinde bir kandil...

Uzaktaki köşede, içersinde biri yatıyormuş gibi kabarık duran bir yatak vardı. Bana nazaran mail olduğu için kimin yattığım göremiyordum. Dayanılmaz bir merakın dürtmesiyle yaklaştım...

Ve orada yatanı gördüm... Gördüm... Ve boğazına şişler sokulan bir hayvan gibi feci bir çığlık kopardım... Orada bir iskelet yatıyordu... Kurumuş ve siyahlaşmış etleri yanak kemiklerine yapışmış ve sarı saçları çürük bir yastığa küme küme yığılmış bir kadın iskeleti.
Bu anda kırılan bir camın şangırtısını andıran bir kahkaha kulağımın dibinde patladı. Siyah elbiseli adam:

"Pek mi korktun?.. diyordu, niçin, niçin korkuyorsun?.. Senden, yani hayattan büsbütün ayrı bir şey diye mi?.. Fakat bu aptallıktır. Onun bizden farkı, bizim ondan farkımız nedir ki?.. Hiçi.. Bak...

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Eğil de bak... Bu dişler yok mu... En muntazam dişler... Onların arasından şimdi bizim konuştuğumuz şeylere hiç benzemeyen ne tatlı sözler çıkardı bilsen.. Düşünüyor musun ki bakmaktan ikrah ettiğin bu dişleri görebilmek için onun tebessüm etmesi nasıl sabırsızlıkla beklenirdi? Tahmin edebilir misin ki boğazına dolanarak seni boğacakmış gibi korktuğun bu saçların güneş altında ne hayat dolu parlayışları vardı?

Hem bu kadın benimdi. Şu ellerim, sana lâf söyleyen ağzım nasıl benimse o da öyle be-nimdi, fakat biliyor musun kollarımın arasından sıyrılıvermesi ne kolay oldu. Onunla aramızda hiç bir mesafe yoktur. Bizim onun haline geçivermemiz için bir sebep bile lâzım değil Ve bu İskelet bize o kadar yakındır ki ondan korkmak için ancak bir insan kadar kor ve düşüncesiz olmalıdır..."

Şimdi sedası pirinç havan gibi ötüyordu. Sanki bu adamın boğazında bir perde vardı ve bazen içinden şiddetle gelen sedalar bunu kaldırarak kulaklarını çınlatıyor, sonra şiddet azalınca perde tekrar düşerek sesler bir duvar arkasından soyleniyormuş gibı kısılıyordu.

Verecek cevap bulamamaktan doğan bir ürkeklikle sordum;

"Sizi bu kadar sarsan fakat hakikati yaklaştıran bu ölümün sebebi ne idi dedim. Nesi vardı?"

"Hiç, diye cevap verdi, hiç bir şeyi yoktu, senin kadar hayata merbut, bu taş bina kadar sağlam, eliyle camekân kubbeyi işaret etti ve şu yıldızlar kadar nurlu ve zarifti. Saadeti aramızda bir alev gibi hissediyor, bu alevden ısınıyor ve aydınlanıyorduk Fakat.."

Ses yine uzaktan geliyormuş gibi yavaşlayıverdi

"Fakat biliyor musun o kuvveti ki, hiç bir şeyi eksik olmayan yağ kandillerinin alevlerini çekip alarak onları birdenbire karartır?...

Ne demek istediğini anlamayarak yüzüne baktım.

"Gel... dedi. Seninle birdenbire sönen kandilin hikâyesini okuyalım O zaman bu kadını hangi ölümün götürdüğünü anlayacaksın!"

Orta yerdeki masaya doğru yürüyerek orada, kandilin Önünde açık duran siyah kadife kaplı ince kitabı aldı:

"Bunu, dedi, yanımızdaki kadının yüzlerce sene evvelki ecdadından biri yazmış.."

Geniş bir kanapeyi masanın kenarına sürükledi, üzerine yan yana oturduk. Ve ben kurumuş yapraklar üzerindeki sarı ve kalın sahifelerde eski fakat keskin bir el yazısını, gözlerimi ara sıra uzaktaki iskelete çevirerek ve yanımda başına akseden kırmızı ışıkla akşamı seyreden bir isfenks gibi sakit duran adama bakarak merak ve sonra hayretle okudum:

"Yüzlerce eser yazdım. Her eserime kalbimin veya dimağımın bir parçasını koyuyordum.. Ve bunlar hakikate çok yakın şeylerdi.. Fakat hiç bir yazımda bizzat hakikatin bulunmadığını biliyordum. Her guzel yazan gibi idim: Konuştuğum şeyler benden evvel yüzlerce defa tekrar edilen lafların değiştirilmiş şekilleriydi..

Halbuki ben kulaklara aşina olmadıkları şeyleri söylemek göz hudutlarının maverasına geçmek istiyordum.. Ve bunun için çenemi kollarım vasıtasıyla dizlerime vasleder, gözümü yere veya ufka çevirerek gördüklerimin daha arkasındaki şeyleri de bilmek isterdim..

Fakat toprağın müstehzi bir sükûtu, ufkun lakayt bir firarı vardı..

Bana: "Senin gözlerin, diyorlardı, açık bıraktığımız şeyleri görmek için bile çok küçük ve zayıftırlar, sakladığımız hakikatleri nasıl bir cesaretle anlamak istiyorsun?"

Fakat ben arıyor, mütemadiyen arıyordum... Yine bir gün odamda masamın başında çenemi defterlerime dayamıştım; beyaz kâğıtların üzerine yayılan sakallarınım kıvırcıklarına bakıyordum, istiyordum ki bu beyaz tellerin her biri ince bir kalem olup sahifeleri bugün bilmediğim şeylerle doldursunlar... Ve ben... Onları ilelebet

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Fakat birdenbire kâğıtlar ve sakallarım görünmez oldu, odam ansızın kararıvermişti. Başımı kaldırınca önümde senelerden beri aynı intizamla yanan kandilimin sönmüş olduğunu gördüm.. Hiç bir rüzgâr ve hareket olmadığına göre yağının bitmiş olması lazımdı. Lâkin elime alıp bakınca yağının dolu ve kandilinin kusursuz olduğunu gördüm.. Hazinesinde bir delik, boğazımda bir sakatlık yoktu...

Benim farkına varamadığım bir rüzgâra hamlederek tekrar yakmak istedim, fakat hayret, yanmıyordu... Yaklaştırdığım alevler yalnız fitili kızartıyor ve oradan nahoş kokular çıkarıyordu.. Alev, senelerden beri devam eden kırmızımtırak alev artık yoktu...

Hangi sebebin bu ihtiyar şamdanı kararttığını düşünürken kaybolan aleve benzeyen bir ışığın kafamın içinde parlamaya başladığını hissettim... Ve karşımdaki kandilin arkasında ona benzeyen daha namütenahi kandiller sıralandığını gördüm.. Kimisi benimki gibi sönmüştü, ve kimisi balâ kırmızı ve sabit bir alevle parlıyordu.

Fakat ara sıra bunlardan biri, hiç bir rüzgâr hiç bir üfleyiş olmadığı halde yavaşça kararıveriyorlardı.. Ve bu sönük kandillerin bir daha aydınlanması da mümkün değildi.

Silkindim, bunu kendime ihtar telakki ettim; artık bulmak istediğim hakikati burada arayacaktım.

Yağları çok, fitilleri kusursuz, ve her Şeyleri tamam olan kandillerin sebepsiz yere niçin söndüklerini ve kaybolan alevlerin nereye çekilip gittiklerini bulmalı idim...

Bunun için aynen kandilimin şeklinde bir bina yaptırarak oraya yerleştim, etrafımda dolaştığını hissettiğim büyük hakikate burada kavuşacağımı biliyordum... Şimdi en yakınlarımı bile sokmadığım bu odada, gözlerimi tepedeki camekândan geçirerek yukarılara bakıyor, orada, birdenbire sönen kandillerin alevlerini arıyorum.."

Kitabın gayrimuntazam fasılalarla yazılan diğer kısımları bir kazana hapsedilen buhar gibi cidarlarını tazyik eden bir kafanın, görünmeyen, işitilmeyen ve lemsedilmeyen bir hayaleti takip ediyormuş gibi etrafıma nasıl hamleler yaptığını gösteriyordu..

Bataklık kenarlarındaki çürük sazların ratıp ve ekşi kokusunu neşreden kalın sahifeler parmaklarımın altından bahtiyar bir günün saatleri gibi süratle geçiyorlardı..

Ve sebepsiz yere sönen yağ kandillerinin hazin hikâyelerini bir ibranî peygamber huşuyla okuyordum:

"Beraber yanmak için imal edilmiş iki tane kandil vardı... Alevlerini birleşmek istiyor gibi birbirlerine eğerlerdi.. Ve birisinin yetişemediği yeri diğeri aydınlatırdı...

Aralarında ipek kumaşlar gibi kıvrılan ve parlayan ziya huzmeleri gidip gelirdi.

O kadar müşabih ışıklarla yanarlardı ki etrafa dağıttıkları aydınlığın ayrı yerlerden geldiğine ihtimal vermek imkânsızdı..

Fakat bir gün, yağı çok, fitili muntazam ve hazinesi sağlam olan bu kandillerin biri, en ümit edilmedik zamanda yavaşça kararıverdi..

Titrek bir ışıkla matem etmek isteyen diğeri ise onu takipte gecikmedi...

... Ve ben, dört beş tanesi bir arada birçok kandiller daha gördüm, içlerinde harptan çıkmış bir kılıç gibi parlayan yenileri olduğu gibi, mahzenlerdeki yosunlu küplere benzeyen eskileri de vardı.. Ve büyük kandillerin yanında civciv gibi duran küçükler oynak alevlerle çıtırdıyorlardı..

Ve bunlar, adeta ses çıkaran bir şetaretle beraberce yanarlarken aynı hissedilmeyen rüzgâr, hiç bir müşabehet silsilesine bakmayarak hepsini birer birer

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

anlamak istiyorum, bu alevleri alıp götüren hangi hâkim kudret, hangi mukavemet edilmez sebep, hangi hilkat mantığıdır?.

... Ve ben altından yapılmış yeni ve çok güzel bir kandil gördüm. Usta bir kuyumcu elinden çıktığı, kenarlarını süsleyen göz alıcı tezyinattan belli idi.

O kadar tatil bir ziyası vardı ki, kandilin parlak madenine su halinde akan bu ışık çıplak omuzlara dökülen kumral saçları andırıyordu.

Ve alevi o kadar beyaz, o kadar hayat doluydu ki, yanacağı müddeti namütenahi ile ifade etmek, onun ömrünü kısaltmak olurdu.

Fakat bu da, göz kapakları açıldığı zaman kaybolan bir rüya gibi, kendisine iştiyakla bakanların önünden çekiliverdi.

Ah... Yanmak isteyen kandilleri sebepsiz yere ve birdenbire söndüren kuvvet, bu alevi saklayacak kadar güzel yerlere malik miydi acaba?..

***

Artık sonlarına yaklaştığım kitabı avucumun arasında sıkıyor. İsyandan ve infialden vazgeçerek bir iman ve gönül ifade etmeğe başlayan satırları kandillerin kızıl ışığına uzanarak okuyordum:

"Arzulanma yetişebilmek için harici âlemle alâkamı azaltmak lâzım geldiğini hissediyorum, vücudumda vaki olan her inhidam, kafamda yeni bir parlaklığa yol açıyor...

Ellerimin titremesi arttı. Fakat ben baktığım şeyleri daha sabit ve muntazam görmeye başladım. Ah, ey peşinde koştuğum hakikat, nihayet seni yakalayacağım."

Diğer sahifeler, gittikçe karışan bir yazıyla şöyle devam ediyordu:

"Görüyorum... Parlak alevlerin üzerine uzanarak onları alıp götüren siyah eli artık farketmeye başladım. Yazdığım yazıları seçmekte güçlük çeken gözlerim bu alevleri çok uzaklara kadar takip edebiliyor. Belki yakında onların nereye saklandıklarını söyleyebileceğim... Hiç bir şeyleri eksik olmadığı halde birdenbire sönüveren kandilleri hangi kuvvetin kararttığını ve

bu alevlerin nereye gittiklerini öğrenmek üzereyim. Ey her tarafımdan yavaş yavaş çekilen hayat, yalnız kafama ve gözlerime birik!.."

Son sahifeye gelmiştim... Burada yazı artık okunmaz bir şekil alıyordu. Cinnete yakın bir merakla gözlerimi büsbütün yaklaş-tırdım ve devam ettim:

"... Gerçi ellerim kımıldamakta güçlük çekiyor ve gözlerim yazdıklarımı görmüyor, fakat ne ehemmiyeti var? Artık hakikatin pek yakınındayım... Konacağı daim etrafında uçan bir kuş gibi başımın üzerinde kanat çarpışlarını duyuyorum... Önümde sıralanmış birçok kandiller var, parlak ışıkları birdenbire yok olan zavallı kandiller.

Onların üzerine doğru uzanan siyah bir heyula görüyorum.

Ve alevler titreşerek hep bir istikamete uçuyorlar. Fakat nereye gidiyorlar yarabbi ve o heyulanın mahiyeti nedir?... Bazan açılır gibi olduğu halde gözlerimin üzerine tekrar düşen bu perde ne zaman tamamıyla kalkacak?...

Lâkin artık bir hakikat âlemi görmek üzere olduğum muhakkak... Gittikçe kuvveti artan bir ışık bana doğru yaklaşıyor, yaklaşıyor.

Etrafım gittikçe daha aydınlandı. Ah... İşte, işte o kandilleri birdenbire söndüren kuvvet!..."

Eyvah.. Kitap burada bitmişti.. Okuduğum müddetçe hiç ses çıkarmadan yanımda oturan adama çılgın gibi sarıldım.. "Söyleyiniz!... Bu adam niçin yazmamış, niçin devam etmemiş?.."

Siyah elbiseli adam yavaşça ayağa kalktı, hafiften gelen sesiyle:

"Bir gün, dedi, onu kalemiyle bu masada ve bu kitabın başında ölü bulmuşlar!..."

Birdenbire tepemizdeki camları sarsan bir kahkaha attı; "Fakat, dedi, yağları çok, fitilleri mükemmel, hazineleri kusursuz olan kandilleri birdenbire ve sebepsiz yere söndüren kuvvet, o âdil ve müşfik kuvvet bu adamın

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

mesaisine acıdı; ancak son dakikada bulduğu ve ifade edemediği büyük sırrın kaybolup gitmesini istemeyerek bu hakikati onun ahfadında muntazaman devam ettirdi."

Kolumdan tutarak yatağa doğru yürüdü, ve orada bir şikâyete devam etmek istiyormuş gibi ağzı aralık duran iskeleti gösterdi, kurumuş dalların rüzgârda çıkardığı iniltiye benzeyen bir sesle:

"İşte, dedi, o zamandan beri bu adamın neslinden gelen herkes, hiç bir sebep ol-madan en parlak zamanlarında böylece sönüverdiler..."

Kadit halindeki başının neresinden çıktığına hayret ettiğim iki damla yaş, gözlerinin derin çukurlarından aşağıya doğru yuvarlanıverdi.

Kemikten ibaret kolunu onları silmek için kaldırırken oda birdenbire karardı.

Masanın üzerindeki kandilin kırmızı alevi, hiç küçülmeden ve titremeden yavaşça yok oluvermişti...

9 Şubat 1931
Sabahattin Ali

DELİ

1914. Şömen Dedam'ın üstünde toplanan kara yağmur bulutlarından bu küçük şehre sicim gibi yağmur boşanıyor.

Sokaklarda kimseler yok. Arada sırada bu pis havaya lanet savuran hasta köpekler kendilerine daha kuytu bir yer arıyor.

Yağmur küçük Fransız şehrinin camlarına kamçı gibi inerken, mezarlık tarafından nal sesleri geliyor. Bir Alman süvari müfrezesi mızraklarını yere eğmiş bir halde dört nala ilerliyorlar.

1914. Şömen Dedam'da kara yağmur Bulutları!...

Almanlar çekiliyor. Şömen Dedam'ın kubbesi yedi yerinden delinen kilisesinde sağ kalan yedi ihtiyar, alınanların elinde can veren şehrin en güzel kızının ruhu için Ahdi A-tikin en güzel yerlerini okuyorlar.

Günlük dumanından göz gözü görmeyen mabedin kapısı önünde genç bir zabit yüzü koyun kapaklanmış yatıyor.

1918. Sulh. Fransa Galiptir. Yıkılan ocaklar yapılıyor. Kapanan fabrikalar açılıyor. Küçük Fransız şehrinin üstünde bahar kokularına karışan fabrika dumanları.

Sokaklarda yeni yeni yapılar.
İmanlı ve neş'eli ameleler..

Kovulan düşmanın bozgun hikâyeleri.
Küçük mezarlıkta sıra sıra harp ölüleri. Aralarında Şömen Dedam'ın en güzel kızının çiçekler içinde mezarı ve kara bir salibin dibinde insan kılığından çıkmış, gözleri çukurlarından fırlamış sefil bir mahlûk.

***

Bu, günlük dumanından göz gözü görmeyen mabedin kapısı önüne, Mesihin maslup şekli karşısında, ihtiyarların Ahdi Atik'i okudukları anda yıkılan Fransız zabitidir.

1918. Sulh-.. Fransa Galiptir.

14 Temmuz günü. Bütün halk sokaklara dökülmüş Cumhuriyeti tes'it ediyorlar. 18-70den beri ilk zafer bayramı. Sokaklarda sevinç dalgaları var. Büyük meydanda Askerî muzika çalıyor. Sıcak bir yaz güneşi sarı saçlarını şehrin üstüne yaymış; genç kızlar renk renk elbiseler

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

içinde canlı bir çiçek bahçesini andırıyor. Meydana açılan sokakların birinde kapısı yarıya kadar yanmış harap bir evin eşiğinde kara saçları şakaklarına yapışmış biri oturuyor.

Can taşıdığının kendisi bile farkında değil; başka bir âlemde yaşıyor. Yırtık mavi ceketinin üstünde çiçeği kopmuş bir harp madalyası parlıyor. Arada sırada oradan geçen bir çocuk kafilesi sefilin karışık sakalını, yağlı saçlarını elleriyle işaret ederek bir ağızdan:

Deli! Deli ! diye bağırıyorlar.

Bu, bir Fransız şehrinde Almanların kollarında ölen en güzel kızın sevgilisidir..

14 Temmuz; bütün halk Cumhuriyeti kahkahalar içinde, sevinç'e tes'it ediyor.

Gazeteler aylardan beri Fransız-Alman dostluğundan bahsediyorlar. Geçen günlerin, kanayan yaraların sönen ocakların üs-tüne, Kan, Dovil, Sen Refael'de banyo yapan, Montekarlo'da rulet çeviren, Viyana'da gençlik aşısı yaptıran diploması kara, kapkara perdeler çekiyor..

***

Cenevre'de Akvam Cemiyeti sarayında harp aleyhinde ciltlerle felsefe kitapları basılıyor.

Artık diploması diplomatları ile birlikte ihtiyarlamıştır. Acılardan ziyade top tüfek seslerinden rahatsız olmamak istiyor. Doktor Voronof Akvam Cemiyeti sarayının görünmeyen hakiki perisidir.

Ve doktorun tavsiye listesinde sükûn en baş yeri işgal eder. Birbirini boğan eller samimiyetle birbirinde uzanıyor. Münasebetler artıyor ve... Şömen Dedam'a bir Alman darülfünunlu kütlesi ziyarete geliyor.

Sokaklar yine hınca hınç, Ellerde göğüslerde talebeler Alman bayraklarını taşıyorlar. Geceleyin belediyede

diye bağırılıyor. Şehirdeki Alman Kolonisi ezelî dostluğa alâmet olarak "Doyçland Über Alles" i haykırıyor.

Yanan, yakılan, kan kusan Fransa tarihe gömülmüştür Yaşasın Almanya! Şimdi yalnız yaşasın Almanya!

Soğuk, dondurucu bir gece. Sokaklarda bekçiler bile uyumuş. Arada hasta bir köpeğin inlemesi çeşmelerin su şırıltılarına karışıyor. Ay, bulutların arasından bazen sıyrılıyor. Eski ordu kumandanlığı şimdiki Hukuk mektebi binasını aydınlatıyor. Binanın sağında misafirler şerefine dikilen Alman bayrağı hafifçe dalgalanıyor.

Mermer büyük methalde yüzü koyun kolları gerilmiş bir vücut kaskatı uzanmış yatıyor. Bir gece bekçisi müsterih adımlarla saatini kurmaya geldiği vakit yerde yatanı görüyor ve ilerliyor.

Eğilen bekçi bu gece serserisini uyandırmak için ayağıyla dürtüyor, nafile, ses yok. Biraz daha eğiliyor, elleri kaskatı kesilen vücude temas ediyor, güdükle döndüre biliyor.

Siyah kirli bir sakalın çerçevelediği sapsarı bir yüz. Şömen Dedam'ın zararsız Delisi; sağ eli yumulmuş ve ölü..

Bekçi hayata veda eden delinin yüzüne bakmadan bu yumulu eli zorla açıyor.

Bu elde bir harp madalyası ayın solgun ışığında parlıyor.

Bekçi şapkasını çıkarıyor, karşıda otelin barında Alman talebesinin bir ağızdan söylediği millî marş soğuk mermerlere çarparak akisler yapıyor.

Sokaklar tenha ve sessiz.

Yalnız çeşmelerden sızan su damlaları şehrin sokaklarında hafif akislerle hasta bir köpeğin

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Fikir Hayatı

Edebiyat Fakültesi talebe cemiyetinin konferansları:

Edebiyat talebesi cemiyeti, yavaş yavaş müsbet ve faydalı işler yapmaya bağlayarak öteki birliklere numune olduğu için iftihar edebilir. Ben, bu nevi faaliyetlerin asıl kıymetini, bunların sırf talebenin kendi düşünüşleri ile meydana gelmesinde buluyorum. Bence, ısmarlama hareketlerin hiç bir faydası yoktur: belki, kuvvetleri israf ettiği için birçok zararları bulunabilir. Bizim birliklerimiz ne zaman kudretlerini kendi kaynaklarından almağa başlarlarsa o zaman hakiki İhtiyaçları temin etmek kabiliyetini göstereceklerdir.

Edebiyat fakültesine canlılık vermek, talebenin kültür boşluğunu doldurmak maksadarıyla, tertip edilen bu konferanslar nisan iptidasında başladı, ve beş tanesi verildi. Birincisi, Köprülüzade M. Fuat Beyin "Tarih tetkiklerinde yeni telekkiler" ismindeki musahebesi teşkil ediyordu. İkincisi, terbiye müderrisi İsmail Hakkı Beyin "Sanatta milliyet telakkisinin tetkiki" idi. Bunların, genişlik itibariyle şüphesiz en mühimi, Zeki Velidi Beyinki olup, "İslâmiyet'ten evvelki Türk medeniyeti" ismini taşıyordu. Zeki Velidi Bey, bir buçuk saat kadar az bir zamana: 1- Şehir hayatı. 2- Resim ve sanat 3- Sanayi, ziraat ve ticaret. 4- Göçebe hayatı. 5- Din ve ayinler. 6- İlim ve yazı. 7- Musiki, tiyatro ve oyunlar. 8-Halk edebiyatı. 9-Sima ve kıyafet. 10- Ahlâk ve âdetler. 11- Devlet teşkilâtı, bahislerini ihtiva eden bu mevzuu sığdıramayacağı için, nihayet ana hatlarını çizmekle iktifa etti, ve daha şümullü bahse değen bazı kısımlarını, meselâ musiki, tiyatro, oyunlar, halk edebiyatı ve destanları başka konferanslara bıraktı.

***

Bundan sonraki iki haftada, Mustafa Şekip Bey, "Garp medeniyetini tahlili" ve Mösyö Georges Dumezil de "Yahudi, hıristiyan ve müslüman dinlerinde. Bu konferanslar münakaşalı bir şekle sokulsaydı şüphesiz, Darülfünun yeknasak ders usullerinden talebeyi kurtarmak başka bir âleme götürmek münfeilliken faallığe çıkartmak itibariyle bir kat daha faydalı olurdu. Bilhassa, meselâ İsmail Hakkı Beyin hasbihali gibi, şahsî fikirlerin daha bol olduğu ve bugünün canlı meselelerine temas eden mevzularda dinleyicilerden çoğu bu ihtiyacı duydu sanırım. Bu Suretle müderrisler talebeyi ilmî münakaşaya, hakîki samîmi samimî hasbıhale alıştırmış olurlardı.

İşittiğime göre talebe cemiyeti bu konferansları neşretmeği düşünüyormuş konferansları dinlemeyenler ve fakültenin müstakbel talebeleri için bu çok hayırlı bir iş olurdu.

***

Bu konferansların canlılığı artırmak suretiyle gelecek senelerde de devam etmesini temenni ederken, bunun talebeye de teşmilini, talebeyi fa'al bir şekilde öğrenmeğe, öğrendiği şeylerden arkadaşlarını da istifade ettirmeğe, bu suretle ilmî tesanüdü, hakiki darülfünun hayalını yaratmağa yardım edecek talebe konferansları tertibini de talebe cemiye tininin ilerdeki faaliyetleri sırasında görmek isterim.

Türkistan'ı öğrenme Derneği: Zeki Velidi Beyin reisliği altında dört seneden beri, tatil zamanı müstesna, her ay muntazaman mütevazı ve ağır başlı ilmî içtimalarını yapan bu derneğin nisan içtimaında, Zeki Velidi Bey, Türkistan'ın tabiî coğrafyası, ve bir cihetten de medeniyet tarihî için ehemmiyetli malûmatı ihtiva eden "Türkistan'da göller" atlı eserden bahsetti.

Sonra azalardan bir kısmı, Türkiye ve hariç memleketler matbuatında Türk dünyasına dair umumî mahiyette yazıların

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

en ehemmiyetlilerini hülâsa ettiler.

Sade Türkistan'ın değil, Türkiye'yi ve bütün Türk âlemini, bilhassa Türk memleketlerinin yekdiğeriyle olan münasebetlerini maddî ve manevî vahdetlerini öğrenmeyi kendine mevzu edinen bu cemiyetin faaliyeti, bugünkü imkânsızlıklar yüzünden içinde kapanmak mecburiyetinde kaldığı mahdut muhitten fırladığı zaman şüphesiz çok semereli alacak, ve çok daha fazla alâka uyandıracaktır.

A.K.

Mecmualar ve Gazeteler

Türkiye'nin muhtelif şehir ve kasabalarında yıllardan beri birçok mecmualar çıkmakta, birçok gençler bunların etrafında çabalamaktadırlar. Ne yazık ki bu mecmualar birbirinden habersiz çalışıyorlar. Bizim gayelerimizden biri de, bu sütunlarda her ay, Türkiye'nin dört bucağında, kendilerini okutmak emeliyle çıkan bu mecmua ve gazetelerin bir kaçından bahsetmek olacak. Biz istiyoruz ki, işlerimizi yaparken birbirimizden haberimiz olsun; memleket, şimdiye kadar, her kafadan bir ses çıktığı için rahat yüzü görmedi, bundan sonra bu sesler bir ahlak yaratmalıdır; bu ahengin fikrî tarafı, hiç şüphe yok ki, maddî taraf kadar mühimdir çünkü onu itmam eder.

Atsız Mecmua, bütün Türkiye'de, ve Türkiye hudutları haricindeki Türkler arasında çıkan mecmuaları toplamaya teşebbüs etti; fakat bu teşebbüs başlangıcındadır. Biz çok istiyoruz ki, bizim bu arzumuzu haber alan bütün arkadaşlarımız, bu teşebbüse iştirak etsinler, ve Türkiye'nin her mecmua veya memleket gazetesi idarehanesi, bütün diğer gazete ve mecmuaların toplandığı, okunduğu yerler olsun

TOROS - Mersin, Gençler Mecmuası:

Türk inkılâbına yeni bir mâna vermek isteğiyle yanan gençlerin, 1 Kânunevvel'den beri, her nüshası zengin ve basım itibariyle mükemmel olarak çıkardıkları bu mecmu-ayı hürmetle selâmlamak borcumuzdur.

Burada, şimdiye kadar çıkan sayıların hepsinden ayrı ayrı bahsetmek isterdim; buna imkân olamadığı için, görebildiğim sayılarında dikkatimi celbeden bazı yazılardan bahisle iktifa edip daha ziyade geçen ay içinde çıkan sayılarını gözen geçireceğim.

Nisana kadar mecmuada çıkan faydalı iktisadî makaleler şunlardır: Sayı 5'den itibaren "Pamuk müşterimiz Sovyetler" ismiyle M. Seida Beyin yazıları Sayı 8'de, bu meseleye dair, aynî müellifin Rus Tekstil import heyetinin reisi F. F. Aleksiev'le mülakatı. Ayni sayıda, "Avrupa ile portakal ticaretimiz" adı altında, şimalî Avrupa konsoloslarımız ve büyük tüccarlarımızın raporları saplanmıştır.

Mecmuanın edebiyat ve fikir tarafında da özlü yazılar var. "Musahabe" ve "tesbitler" sütunlarından başka bunlardan M. Vedat Beyin yazıları şayanı dikkat.. Sayı 2'de hülâsa olarak, "Beklenen sanatkâr" isimli makalesindeki bazı fikirleri nakledeceğim. Makalenin genç muharriri diyor ki: "Anadolu şimdiye kadar söylenmemiş, tasvir edilmemiş mevzudur" bu mevzu: "Saffetle ıstırabın, kinle coşişin, gamla ümidin kucak kucağa yattığı" Anadolu'dur. "Anadolu evvelâ kendisine sanatın gelmesini, sonra sanatkâranın çıkmasını bekliyor"

Bu sanatkârın beklediğimiz sanatkârın çıkmamasını, Vedat Bey "ulvî ve ılık idealin kalplerimizi sarmamış" olmasında buluyor. Bugünkü romancılarımızın en kuvvetli ikisini tahlil ediyor: Aka,

vesikalanmış hayat sahifelerini veriyor. Halbuki biz, hayat dalgaları yapacak eserlere muhtacız Peyami Sefa sanatkârdır; fakat oda, maddesini bizden aldığı zaman beklediğimiz eseri verecek."

Nihayet Vedat Bey, bu beklenilen sanatkârı tarif ediyor: "biz, diyor, cihan ölçüsüyle ölçülen sanatkârı değil kitapları birkaç defa 14 milyon olan Türk ırkının ellerinde dolaşacak sanatkârı bekliyoruz." Bir kaç sayıdan beri mecmuanın açtığı anket devam ediyor Anketin biraz uzun, ve suallerinde fazla çeşitli olduğuna itiraz etmek mümkünse de, çıkarılacak mühim neticeleri beklemeliyiz. Cevaplara göz gezdirince, çoğunda, duyulan hislerin tebellür etmemesinden doğmuş bir ıstırap var; mamafih, ümitlerimizi kuvvetlendiren, bu ankette, gençlerin birliğe, müşterek bir gaye uğrunda birliğe ve mücadeleye can attıklarının görülmesidir.

BARTIN: Altı yıldan beri muntazam çıkmakta olan bu gazeteye son zamanlarda) gazetenin daimî muharrirlerinden Ahmet Baha Beyin tavassutiyle, İstanbul'dan da kalem yardımları vuku buluyor. Bunu ben iki taraftan faydalı görüyorum: evvelâ daha tecrübeli olan bu İstanbullu muharrirler, hiç şüphe yok ki, taşralı arkadaşlarına iyi numuneler verecekler, ve yol göstereceklerdir. Netekim Mahmut Ragıp Bey, bir silsile teşkil eden "Musiki halkıyatı" altı makalelerinin birincisinde bu meseleye temas etmiştir. Sonra, bu yazılar memleketin okuma ihtiyacını kısmen o'sun temin edecektir.

İnsan çok ister ki, İstanbul, Ankara gibi ilim merkezlerimizdeki yazıcılarımız, diğer vilâyetlerdeki muallimlerimiz, vakitlerinin bir kısmının da, memleketin uzak bucaklarındaki bu neşriyata yardıma hasretsinler. Ben Bartın gazetesinde yazan Mahmut Ragıp ve Abdülkadir Beyleri bildiğime göre bu işte öncü oldukları için çok takdir ediyorum. "Bartın"ın 6 Nisan nushasında Mahmut Ragıp Beyin yukarıda söylediğim ve 9 Marttan ben devam eden makale sırası bitiyor. Bu makaleler, musiki halkiyatının ehemmiyetini ve en basit usullerle toplanma tarzlarını öğrettiği için, Anodolu'da gezen ve oturan gençlere okumalarını tavsiye etmeliyim" Yine 9 Mart'tan beri, Ahmet Baha Beyin "Köroğlu"na dair mühim malzemeleri çıkıyor. Şimdiye kadar sade Safranbolu Köroğlu oyunlarından bahseden muharrir, 23 Nisan'da, makale silsilesini bitirirken, daha başka maddeler neşredeceğini vaadediyor Bu malzemeler, son zamanlarda Türk halk edebiyatı müdekkikleri arasında derin bir alâka uyandıran, efsanevî kahraman Köroğlu'nun etrafında toplanmış büyük Türk destanını biraz daha aydınlatacağı için mühimdir.

Bartın gazetesi, daha bir çok faydalı memleket haberleri içinde, böyle yazılara da ehemmiyet verirse, şüphesiz kıymetini her gün biraz daha artıracaktır.

Nisan 12 tarihli 9'uncu sayısında, Avrupa'nın bugünkü vaziyetini tahlil eden, ve "Avrupa'ya dün hâkimdir, fakat onun çocukları yarma koşuyorlar" diyerek, beşeriyet için nikbin bir hukumle biten musahabe ve Türk Ocakları hakkında verilen son kararlar münasebetiyle yazılmış "Gençlik iş başına çağrılıyor" atlı bir makale var. Yalnız sahibi yeni gençlik teşkilâtları hak-kında çok isabetli temennilerde bulunuyor, ve makalesini, memlekette mevcut muhtelif mefkureleri birbiriyle konuşup anlaşmaya davet eden şu sözlerle bitiriyor: "İçi büyük ve müttehit Türkçülük için tutuşan eski ocaklı mevcutsa onları selâmlıyor ve diyoruz ki: yirmi sene evvel ortaya atılan kıvılcım bugün bir aydınlıktır. Bu ışığın ardından müstakil Anadolu Türk cumhuriyetini görüyor ve seviniyoruz. Fakat hâlâ bir Türk dünyasına inanıyor ve mesafeler ötede, hudutlar haricinde bekleyen, ümit eden ırk için yeni bir. istikbal teminini bir hayatî ve siyasî problem halinde görüşmek istiyorsanız, açık açık kokuşmak şerefli bir istikamettir".

Bu sayının İktisadî kısımlarında, "yeni doğan Mersin portakalcılığına hayat temini" adıyla, iktisat vekilime mektup, Dört yol

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Mersin'in beynelmilel portakal pazarına girmesi yakın olduğunu izahtan sonra, ihracatın teşkilâta bağlanması lüzumunu şerhediyor.

Karilerinden mecmuanın muhteviyatı hakkındaki düşünüşlerini, ve daha mükemmel olması için vasıtaları soran "Toros"a ben şimdilik şu kadarcık tavsiyede bulunacağım: müsbet fikirlerin yoksulluğunu örtmek için kullanılan, ve bizden evvelki nesillerin kusurlarının belki en büyüklerinden olan, ağır, bol teşbihli ve mecazlı bir edebiyat lisanından çekmelim. Yazılarımızı az fakat öz yazalım. Belâgatini fikirlerinin kuvvetinden alan yazılar en güzel yazılardır. "Toros"ta ise kuvvetli ve müsbet fikirler bol bol var, ve bizi de en çok sevindiren gençliğin bu yepyeni temayülüdür.

Bu kadarcık tenkidime genç arkadaşlarım gücenmezler sanırım.

Spor

1932 Olimpiyadı yaklaşıyor. Olimpiyat bir eğlence ve bir gezinti olmadığına göre bu meseleye millî bir alâka göstermek gerektir. Amerikalılar, Almanlar, Fransızlar olimpiyat hazırlıkları için yüz binlerce liralar sarf ediyorlarmış ta biz hâlâ stadyumu bile yapamamışız. Olabilir... Para sarfetmek hususunda biz onlarla aşık atamayız. Fakat en aşağı para ve vesaitle en çok netice alacak şekilde çalışmak ve hazırlanmak daima mümkündür. Yoksa, olimpiyat diriğine yetmiş iki milletin bayrağı çekilirken bizimki hiç çekilmeyecekse oraya gitmemek en doğru harekettir. Yalnız başka milletlerin bayrağını selâmlamak ve millî marşlarını ayakta dinlemek için yapılacak seyyahat bir "Montekarlo" gezintisinden farksız olur.

1) Bizim en geri olduğumuz şube atletizmidir. İştirak ettiğimiz 1924 ve 1928 olimpiyatlarında atletlerimiz daima en fena dereceleri aldılar. Seçme müsabakalarında bile en geride kalarak henüz hazırlanmamış olduklarını gösterdiler. Hatta Atina Olimpiyatı'nda bile, iştirak eden beş millet arasında en sona kaldılar. Atina olimpiyadında yalnız iştirak ettiğimiz müsabakaları nazara alarak sayı versek bile, ne yazık ki atletlerimiz yine sonunculuktan kurtulamıyorlar. Bundan başka atletlerimizle başka milletlerin atletlerinin (arada büyük fark olan) rekorları malûmdur.

Bunun için bu şerait dahilinde en doğru hareket 1932 olimpiyatına hiç atlet göndermemektir.

2) Futbolda hakiki kuvvetimizin ne olduğu malûm değildir. Son zamanlarda İstanbul'a gelen bir Bulgar ve bir Yugoslav takımı karşısında aldığımız neticeler kuvvetimizin derecesini iyi tartmamıza manî oluyor. Bizce Yugoslavlar'la olan oyunu atılgan fakat nîspeten az tecrübeli oyuncular kazanmıştır. Cihan takımları arasında bizim yenebileceğimiz birçok takımlar olduğu ve kenarda kalmış futbolcular arasında da epey kıymetlileri olduğu için bizce futbol takımımız olimpiyada iştirak edebilir. Fakat bu taktirde takım genç atılgan ve sert oyunculardan seçilmeli ve başlarına sporcu bir asker (meselâ muhafız taburu kumandanı) geçirilmelidir. Bu takıma askerî kulüplerden mutlaka oyuncu alınmalıdır. Takımda en kuvvetli haflardan beş kişi bulunmalı ve karşımıza çok kuvvetli takımlar isabet ederse iç oyuncularını da haflardan koyarak sıkı bir müdafaa (her muhacimi bir hafla işgal sistemi) tabiyesi yapılmalıdır. Askerî takımların kuvvetini anlamak için de şimdiden İstanbul askerî liseler muhtelitini Fenerbahçe ve Galatasaray'la çarpıştırılmalıdır. Askerî takımların çok kuvvetli olduğunu son Muhafız gücü Altay maçı da göstermiştir.

3) Güreş bizim en kuvvetli olduğumuz

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

spordur. Millî güreş takımımıza girmeyen kıymetli alaturkacılarımızı şimdiden serbest güreş takımına alarak çalıştırmalıdır. Bizce spor federasyonu bütün emek ve gayretini güreşçilerimiz üzerine teksif etmelidir; Çünkü bu millî bir spor olduğu gibi yüzümüzü ağartan sporcularımız da güreşçilerimiz oldu.

4) Kıymetli haltercimiz Cemal Bey hakkında bir şey söylemeyeceğiz. Kendi köşesinde çalışan bu sporcumuzun, bu olimpiyatta, bayrağımızı direğe çektirmesi çok muhtemeldir.

5) İskrime gelince, bilhassa orduda iyi kılıç kullanan birçok zabitlerimiz varsa da resmî müsabakalara iştirak etmedikleri için bunda da hakiki kıymetimizi bilmiyoruz. Eğer kılıca iştirak edeceksek takımımızı hazırlayarak şimdiden çalışmaya baş lamalıdır. Bunun tam zamanı gelmiştir.

M. Ekrem

***

***

İmtiyaz Sahibi Ve Mes'ul Müdürü
H. Nihâl
Sinan Matbaası

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 2	Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl	15 Haziran 1931

Gençlik ve Mefkûre

Bundan beş yıl önce idi. Bütün yaşlı insanlar ve bütün dünkü nesiller adeta hep bir ağızdan dile gelmişler, gençlikten şikâyete başlamışlardı. Bir heykel sükûneti ve sessizliği ile karşıladığımız bir sürü hücumlarda bulunuyorlar ve nasihat dolu konferanslar veriyorlardı. Bilmeyiz ne oldu? Bu büyük davalı ve büyük tavırlı insanlar artık sustular. Her biri bir derde veya keyfe daldı. Daha mühim işlerle uğraşmaya başladılar; anlaşılan ateşli hitaplarla haykırdıkları gençliğe nasihat etmekten vazgeçtiler.

***

Hiç unutmuyoruz ve unutmayacağız...

Merhum "Hayat" mecmuası yeni çıkmaya başlamıştı. Daha ilk musahabelerini yazan muhterem bir sabık müderris bize İtalyan gençliğinin idealizmini örnek olarak gösteriyordu. Bu, dünkü nesilden olan zat, şüphesiz duygusunda samimi idi. Fakat nedense bizim, harikalar yaratan bir milletin çocuğu olduğumuzu unutuyor, bizim büyük birer fedakârlık örneği olan şehit ağalarımızı unutuyor, sessiz ve adsız halk kahramanlarımızın delik deşik olmuş göğüslerini ve vatan için bol bol dökülen kanlarını unutuyordu. Bize asil ve yüce örnek olacak kahramanlar onlardı. Bize destanlar dolduracak büyük örnekleri göstermesini unutarak, İzonzodan kaçan ve o sıralarda Anadolumuz için hülyalar kuran İtalyan gençliğini örnek yapmak istiyordu. İtalyan devletinin başındaki adam kendi milletinin ve gençliğinin ruhunda ve imanındaki zaafları yakından görerek onlara karşı tedbirler alır ve maneviyat aşıları yaparken, bizim büyüklerimizin bu yufka yürekli gençliği örnek göstermesi ne kadar acı idi. Her hayat gibi Hayat mecmuası da öldü. Bize mefkûre telkin eden bu mecmuada mefkûreden başka her şey vardı. Fakat bugün yine biz onu hayırla ve hürmetle yad ediyor ve Allah rahmet eylesin diyoruz.

***

Yine o sıralarda ve yine o mecmuada idi. Merhum Gök Alpın boş ve ıssız bıraktığı kürsüye tırmanan bir Fransız lise hocası, Türk gençliğine mefkûreden ve mefkûrecilikten bahsediyordu. Sessiz ve yaygarasız sükûnetin kuvvetini göremeyen, bizi bizden çok sever görünen bu yabancının yaveli nasihatlerine de gülümsemiştik. Türk yavrusu bu kadar duygusuz, bu kadar görgüsüz ve bu kadar kimsesiz mi idi?

***

Bize yüksek duyguları ve yalnız bizim milletimize mahsus olan mefkûre uğrunda ölmek aşkını öğretecek insanlar Fransızlar mı idi. O Fransızlar ki, beşeri hukukta müsavatı ilan ettikleri günden itibaren istilaya başlamışlar ve daha dün demokrat ve sosyalist Fransa namına Suriye'deki mirasımıza

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Yakın tarih ve geçen kanlı sahneler bize en büyük birer derstir. Herkese gönül verir, herkesle sevişir ve herkesin sözünü dinleyebiliriz. Fakat bu herkes hudutlarımızda bekleyen ve kara gözlerimize âşık olmuş görünen milletlerin adamlarından biri olmamak şartıyla. Bu genç müderris de telkinlerini kâfi gördü veya körlüğümüze kani oldu ki, nedense artık sustu. Şu Türkçe atalar sözünü şimdi bile ona hatırlatabiliriz: Yaranı yabana sardırma. Ve mutlak nasihat vermek ve telkin yapmak isterse Suriye'deki zavallı Arap yavruları bunlara bizden çok muhtaçtır. Bunları onlara duyurmak ve onları yükseltmek ne kadar büyük bir insanlıktır.

***

Yine o sıralarda idi İzmir'de yeni bir mecmua çıkmaya başlamıştı. Bu mevkutenin baş sayfasını dolduran bir lise müdürü, bizi yani bugünün: gençliğini mefkûresizlikle itham ediyordu. Hayret ediyorduk, bu samimi ve ateşli insanlar neden bu kadar geç kalmışlar? Yangından sonra gelen itfaiye gibi gösterişe dalmışlardı. Bu kadar mefkûreci ve bu kadar ateşli bir nesil nasıl ol-muş da Abdülhamit'in istibdadı ile zehirlenmiş bir vatan havasını teneffüse razı olmuş ve nasıl olmuş da on yıl içinde büyük bir Türk imparatorluğunun yıkılmasına göz yummuştu? Genç yaşlarında kendilerinde mevcut olmayan şeyi bizde de yok zannediyorlardı.

Yine o yıllar içinde idi. Senelerden beri insaniyet aşkı ile tutuşan ihtiyar bir doktorumuz, "Harp ve sözde iyilikleri" adlı bir ki-tap neşretmişti. Bilmeyerek bize en büyük fenalığı yapıyor, samimiyetine kurban oluyor, bizi yeryüzünde tutan en büyük mesnedimizden yani harptan soğutmaya ve savaş kabiliyetimizi düşürmeğe uğraşıyordu. Evet, bize böyle kitaplar da lazımdı. Biz böyle kitapları da okumalıyız. Fakat ancak İngiliz imparatorluğu yıkılmalı, üzerinden iki yüzyıl geçmeli; yeni bir emperyalist doğmazsa o vakit okumalı ve bu çeşit kitaplardaki tatlı seraplara ve pembe renkli hülyalara dalmalıyız. Bakınız ne zavallı gençlerdik. Kafamızda bir şey mevcut olmadığına inananlar bulunduğu gibi, böyle abur cubur doldurmak isteyenler de çıkıyordu.

Nihayet, bizi çok düşünen bir edibimiz vardır. Rahmeti yazdığı için, biz ona rahmet okuruz. Fakat o bizi hiç sevmez. Büyük harp senelerinde tam bir fizyolojik sefalet içinde süpürge tohumu yiyen ve kuru bakla ile beslenen bizim neslimize düşmandır. Kısa boyuna rağmen, başı yüksek dağlar gibi dumanlı ve rüzgârlıdır. Aklına estikçe bize çatar, Onunla da kalmaz Türk tarihinin "ziyneti" olan İstanbul'a küfreder. Hatta o kadar büyük ve şehadetnamesiz bir ruh hastalıkları mütehassısıdır ki, dejenere bir nesil olduğumuza bile çoktan hükmetmiştir. Bereket versin ki biz onun bunları ciddi olarak söyleyeceğine inanmaz ve gülümseriz ve biliriz ki herkes ihtisası haricine çıkınca sudan çıkmış balıklara benzer. Çırpınır, çırpınır ölür, yalnız hatırlatmak isteriz ki gazete sütunlarındaki makalelerle halka telkin yapılsa da gençliğe mürşitlik olmaz.

Beş yıldan beri, bu belli başlıları ve bunlardan sonra birçokları, gençlikten ümidi kesilmiş görünen insanlar acaba haklı mıdırlar? Bunu zaman ispat edecek ve bilhassa sağ kalmalarını dileriz, ihtiyarlıklarında çok şey göreceklerdir. Her şeyi bir tarafa bırakarak onlara yalnız şu kadar söylemek isteriz ki: gençliği kafasızlık ve mefkûresizlikle itham etmelerinin bir zararı olmuş ve bazı gençler daha çocukken bazı şeyler duymak, öğrenmek ve gaye edinmek hevesine kapılmışlar, ayaklarına ve kulaklarının dibine kadar gelen propagandaları bir şey sanmışlardır. Bir fikre kulluğun ve mefkûreciliğin herkes tarafından tavsiye edilen bir yeni moda olduğunu gören bazı gençler, daha mektep sıralarında iken kızıl seraplı rüyalara dalmışlardı; zamanı ve sırası gelince bu yeni modanın tarihçesine de bir kuş bakışı ile göz gezdireceğiz. Bugün yalnız şu kadar söyleyelim

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

bu ihtiyaçların tedavisi için tam bir iman, tam bir kültür ve tam bir teknik ile çalışmaya and içmiş ve umumi harpte yetişmiş bir nesil vardır. Bu nesil icap ettiği zaman, bu uğurda kanını dökmekten de çekinme-yecektir. Kafamızda ve kalbimizde bir şey olmadığını ve olamayacağını zannedenler müsterih olsunlar. Henüz Namık Kemal unutulmamış ve Gök Alp'in kemikleri çürümemiştir.

Boz Kurt

Türk Destanının Tasnifi II

Umumiyetle Türklerde destan devri yani hayata destanı devirlerde yaşayan milletlerin gözüyle bakmak ve muasır büyük hadiseleri destan şekline çevirerek yaşatmak zamanı, tabiîdir ki geçmiştir. Başka milletler gibi Türk milleti de asri içtimaî ve siyasî umdelere tapmaktadır.

***

Bütün cihanın efkâr-ı umumiyesinde ise iktisadî ve içtimaî umdeler artık tamamıyla hâkim olmuştur. Bugün dünyada akıl ve mantığı bütün sınıfların ve zümrelerin hürriyetini hâkim bulundurmak isteyen "demokrasi" ile amele sınıfı namına yapılan terörle bütün diğer sınıfları imha ederek sınıf diktatörlüğü yerleştirmek ve bütün insanların iktisadî ve içtimaî hayatını bu sınıfın (zümrenin) kurduğu veya kuracağı disipline ateş ve demirle icbar etmek isteyen "komünizm," mücadele halindedir.

***

Komünizm tehlikesine karşı mücadelede demokrasinin zayıflığını bahane edinerek meydana atılan "Faşizm"in alacağı yol karanlık ve şüphelidir. Cihanşümul bir şekil almak için bugün daha' çok demokrasi sistemine düşman kesilen ve onu ezmek için müstakbel biaman düşmanı komünizmle ittifaka hazır olduğunu gösteren Faşizm mektebi müthiş ihtiras ve müfrit şovenizmden mülhem olmaktadır. Fakat bu hareket de millî değildir. Bu da bir "İnternasyonal" şovenizm'dir.

O Avrupa'da sanayiin inkişaf ve buhranları esasında zuhur edeceği muhakkak olan çarpışmaları daha fazla alevlendirecek ve güçleştirecektir. Onun ileriki rolü yalnız budur.

***

Üç cereyanı temsil eden Briand, Stalin ve Musolini gibi tipler zahiren millî görünmekle beraber şüphesiz internasyonal kuvvetler ve zümrelere istinat etmektedir. Bir millî destan kahramanı "Demâvend" tepesine çıkıp ta milletine "ben bugün atımı nallattım; üzerinde seğirtip kılıcımı kanla lâl yapacağım" [1] dediği zaman o milletin. Bütün efradı, sınıfları, aristokrasisi ve proleteryası ona taparak heyecanla "evet" sen cihan kahramanısın ve biz de köleleriniziz Sana inanıyoruz; hayatımız sana merbuttur." [2] diye bir ağızdan bağırmak zamanı Avrupa için geçmişse bizim için de geçmiştir. Bizde de zamanın kahramanları, medeniyet âleminde hâkim içtimaî umdelerden birinin müntesibi bulunmak lüzumunu duyuyorlar. Fakat Avrupa'da sınıflar çok uzun sürecek olan mücadelelerine tutuşurlarsa, kim bilir belki "eski millî destanlar" Türk ve Çin gibi milletlerin ' İşine yarayabilir.

Bugünkü ahval ve şerait eski Türk

---

[1] Firdevsî'nin Şehnamesinden.
[2] Aynı eserden.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husual daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

destanlarını tasnif etmeğe ve bunları millî terbiyeye esas edinmeğe birçok cihetten müsaittir. Fakat müsait olmayan bazı enfüsî cihetleri de vardır. Onun en mühimi de millî benliğimizi, mazimizi anlayış hususunda bir istikrarın daha husule gelmemiş olmasıdır. Biz biliyoruz ki Homer, Firdevsî, Lönnort eserlerini tertip ettikleri zaman Yunan, İran, Fin milletlerinin mazileri hakkında, doğru veya yanlış olmakla beraber, bütün millet efradının inandığı bir tasavvur, taslak vardı, hele İranlıların tarihi yalnız kendileri için değil diğer komşu milletler, meselâ Araplar ve Türkler için bile hatları malûm ve muayyen bir manzume şeklini almıştı. O tarihin esas hatları Tabari, Sa'âlebî, Hamze'i İsfahanı, Deyneverî, Kuteybe, Firdevsî, El-Bîrûnî ile Moğol zamanındaki Türk ve İranlı müverrihler ve Neva: gibiler İçin hep birdi. Evet bütün Asya'ya hâkim bulunup bütün şark milletleri bize benzemeğe çalıştıkları bir devirde, yani başkaları İçin moda olduğumuz zamanlarda bizde de tessüs etmiş bir millî tarih taslağı vardı. O Türk tarihi Oğuz Handan başlıyor, doğru Çingîz'e ve oğullarına ve sonra Aksak Temür'e geliyordu. Reşîdüddîn, Hafız Ebru, Uluğ Bey, Mîrhond, Hondmîr, Şeref eddîn Yezdî, Nasrullâhi, Muhammed ibn Velî, Ebülgazi gibi müelliflerin kabul ettikleri bu taslak Şems-i Gâşanî'nin yazma destanına esas olmuş ve halk içindeki Şifahî destanlara da tevafuk etmiştir.

Benim küçük kütüphanemde "Türklerde milli tarih telekkisi" dosyası vardır. Türklerde millî tarih yazan yahut o yolda düşünen fikir sistemlerini toplamaya çalışıyorum. Bugüne kadar topladığım mevat pek de memnuniyet verici değildir. Hatta bu evraka bakılırsa milletimizin edebiyatını, fikrî hayatını yaşatan münevverlerin arasında milletin mazisi hakkında tebellür etmiş bir fikir yoktur denilebilir.

Milletimizin münevverine mazisini oldukça muntazam bir şekil vererek anlatmak yolunda hizmeti dokunan bir zat Fransız Yahudisi Leon Cahun'dur. Gerek "Asya tarihine methal" inde ve gerek Lavisse ve Rambaud tarihindeki hülâsasında bu zat Türkleri medenî teşebbüsten mahrum bilmekle beraber kahraman gösterdiğinden fikirleri herkesin hoşuna gitmiştir. Türkçe tercümesiyle garp Türklerinden Necibasım Bey meşgul olduğu gibî, Ufa'da da aslen şimalî Kafkasya Türklerinden olan Ceneral Şeyh Alinin kızı Meryem ve oğlu Davut meşgul olmuşlardır. Ve el yazısı halinde birçok adamlar tarafından okunmuşur. Leon Cahun'un eserinden ilham alan münevverlerden Ziya Göalp muhtelif ilk makalelerinde, Akçura oğlu Yusuf Çingiz tarihine ait Türk Yurdu mecmuasında neşrettiği konfranslarında, şimdiki Londra sefiri Ferit Bey umumî Türk ideolojisine ait, müstear atla neşrettiği risalede ve daha diğer birçok zevat oldukça doğru bir nazar telkini yolunda çalışmışlardı. Fakat bu nazar da taamüm edip yerleşmemiştir. Hatta Leon Cahun'ü Türklere ilk tanıtan Necibasım bey sonradan tamamen başka fikirler söylemiştir. Meselâ Türk Yurdu mecmuasında (1340 sayı 2) "Anadolu'da Türk satvetini kıran Moğollar'dır. Moğol istilâsı Anadolu'yu maddeten ve manen geri gütürdü. Türkler hâlâ âli Cengiz oyununu unutmamışlardır. Yıldırım Bayazıt Anadolu'nun birliği lüzumunu anladı. Demirleng çıkmasaydı Anadolu birliği ve İstanbul fethi yarım asır evvel olacaktı" diyor. Keza yine aynı yıl Türk yurdu mecmuasında (sayı 4-5) Sadri Maksudi Bey diyor ki: "Temür Kıpçak Türklerini, Toktamış'ı ve Türkiye sultanı Bayazıd'ı mağlûp etti; Türklük bundan pek çok kaybetti. Temür'ün galebeleri Türklük için bir tahribat oldu. Kıpçak Türkleri'ni istiklâline mezar hazırlayan Temür olduğu gibi küçük Asya Türklerini de tehlikeye düşüren bu Türk'tü".

Acaba Osmanlılar elli yıl önce yürü-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

yüp, Avrupa'nın o zamanki uzun harplerle meşgul olmasından istifade ederek, hatta bütün Avrupa'yı fethetseler ne kazanırlardı. Rönesans yine olurdu. Böyle istilâlar Ba-yazıt'tan birkaç asır önce birkaç defa yapılmıştı, onlardan birşey kazanmamış, kaybetmiştik. Vaktiyle Hun ve Avarların, Peçeneklerin hareketlerinde olduğu gibi Bayazıt da muvaffak olup Atilânın alamadığı Paris'i fethetse bile oraya götürdüğü Türkler merkezî Avrupa kavimleri arasında kaybolup giderdi. Rusların kuvvetlenmesi Temür'den değil, Avrupa deniz ticaretinin şarkî Avrupa'ya istilâsından, Novgorot ve Moskova gibi Rus şehirlerinin ticaret merkezleri halini almasından ileri gelmiştir. Mademki Türkçülük dava ediliyor, ne için Çin hududundan Akdeniz'e, Pişaver'den Moskova'ya kadar bütün Türk Ellerini birleştiren Temür için değil de Temür'ün istihlâf ettiği İlhanlı devletinin vilâyetlerine (Sivas ve Malatya'ya) tecavüz eden bir Anadolu Beyi için ağlanıyor? niçin Bayazıt, Anadolu'nun o zaman Temüre iltica ve iltihak eden diğer beyliklerine tercih ediliyor? Temür ve oğulları garbı Türkistan'ı Kıpçak'tan ve diğer yerlerden getirdikleri Türkler'le iskân ettiler. Yalnız Semerkant'la Cızah arasında 49-000 kilometre yeri İskân edip Türkleri zira-ata alıştırdılar. O güne kadar Farisî konu-şan garbî Türkistan şehirlerini Türkleştirdiler. Güzel Türk mimarîsini semalara çıkardılar. Türk edebiyatını yükselttiler. Türk mimarîsi ve minyatürcülüğü İstanbul'dan başlayıp bütün Asya İslâm âlemi için numune oldu. Bunlar mademki Türkçüdürler, niçin bu zatın Sivas'ta boğdurduğu 4000 Ermeni için matem tutuyorlar(1) ve neden Osmanlı vakanüvislerinin ve saray dalkavuklarının ahiren neşrettikleri "Ali Cengiz oyunu"na ve Timurlenk'le alay eden anekdotlarına kıymet veriyorlar? Niçin Anadolu'da ve bilhassa Azerbaycan'da Çingiz ve Temür'ün yaşayan ananelerine ehemmiyet verilmiyor?

***

Türk destanı yaşadığı zaman Türklerin kafasında yerleşmiş olan millî tarih man-zumesini kıran Suriye ve Mısır ülemasıdır, Fatih devrinde bile Çağatay medeniyeti âşıkı olan Osmanlıları yoldan çıkaran hattâ Kazan Türklerine bile tesir eden onlardır. Çingizi "cehennemi", Temürü "fâsık hatta kâfir" diye Türk tarihinden sümek isteyen Kazanlı müverrih "Şahabeddin Mercanı" halk içinde yaşayan Çingiz ve Temür des-tanlarına isyan ediyor, ve bunlara istinat edip tarih yazanları tel'in ediyor. Ona göre "Temür" "kesmek ve kırmaktan, zulüm ve gadirden başka bir şey bilmeyen hunhar, zalim ve fasiktir. O Padişahı İslâm olan Bayazıd'ı mağlup etti. Onun hiç bir amelinde kâr-ı hayrı yok. Bütün hayatını sefk-i de-ma', gareti emvali nâs, ihlâk-i hars ve nesil ile geçirmiş ve kendi fisku fücurunu kâ-seleyslere methettirmiştir. Bu sözlere inanmayanlar Bedreddin al Aynî, Şeyh Şahabeddîn İbn Haşer al "Asklânî, Şemseddîn Secavî, ve İbn Şalına emsali huffaz ve ulemayı nizam ı Harameyn ve Mısır ve Şam ve Rum ve Irak tesanif-i muteberlerinden görsünler, buna da kanaat etmezlerse Ah-med İbn Arabşahın kitabını mütalâa etsinler". "Hafızüddin bezzazı Timur-i a'recin küfrüne fetva vermiştir."

Türklerin millî tarih telekkisini ve millî destanını kıranlardan biri de Safevîlerdir. Bunlardan Türk destanı yerine Türkler arasına Şi'a ve İran destanını sokmuşlar, Çengizîlere düşman olduklarından onlara ait menkıbelere karşı (meselâ Horasan'da) ilânı harp etmişlerdir. Neticede İran Turklerinde millî Türk tarihi telekkisi namına bir şey kalmamış denilebilir.

---

(1) Mehmet Ata Bey, Hammer tarihi tercümesinde (c. 2. s. 44) Sivas'ta öldürülen Ermeniler hakkında bu dört bin Ermeninin Sivası ehl-i islâmla birlikte müdafaaları bu milletin daha o zaman muhabbet ve vazife-i vataniyye hissinde iştirak ltrini isbat eder" diyor ve bunu "ittihad-ı Osmaniyyenin kemal-i husulü için bir vesika-i cedide add" ediyor, Bu müellife göre Sivas'ın nüfusunun az olması da o Temür katl-i amının halbuki katl-i âm filân burada kat'iyyen vaki olmuş değildir) neticesi imiş.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Türk destanının bel kemiği Oğuz ve Moğol ananeleridir. Yaşayan destanın en kuvvetlisi ve zengini Moğollar devrine aittir. Moğollara, Çingiz, Temür, Toktamış ve Bayazıda karşı noktayı nazarları, eski Türk destan telakkilerine göre doğrulmadıkça millî destan enkazını umumî Türk mikyasında tasnif müşkül olacaktır. Yalnız bu mu? Destanlardaki bazı tafsilât, tarih-lerini bugün Avrupa ve Çin menbalarından öğrenmekte olduğumuz Hım, Gök-Türk ve Karahanlılara aittir. Halbuki bunlar bizim kafalarımızda daha muntazam bir silsile halinde yerleşmemiştir. Maamafi ben, destanın bugün kabil olan tasnif şekilleri hakkında mutalealarda bulunmanın zamanı olduğunu zannediyorum.

Prof. Ahmet-Zeki Validî

***

Özbek Musikisi

Yazan: Viktor Belayef

Türkçe'ye çeviren: Abdülkadir

"M. Viktor Belayef" orta Asya Türk musikileri hakkındaki neşriyatını göndermekte devam lütfünde bulunduğu için, tercümelerini bildirmekte istical ediyoruz. "Türk yurdu"nun Mart ve Eylül 1930 nushalarında çıkan iki makalesi malûmdur. Türkiyat Enstitüsü asistanlarından Abdülkadir B. tarafından Rusçadan tercüme edilen atideki makale, "Sovyetski Teatr" [No.7, 1930 Moskva] mecmuasında çıkmıştır.

Kösemihal zade
Mahmut Ragıp

***

Bugünkü Özbekistan, orta devir büyük şark medeniyetinin inkişaf bulduğu sahayı tutmaktadır. Merkezi Hıyva (eski harzem), Buhara ve Semerkant idi. İlk yüksek islâm medreseleri bu medeniyet sahasında meydana gelmiş ve İbn Sînâ (930- 1037), Farâbî ve diğer birçok islâm uleması bu hittadan çıkmışlardır. Alelûmum fikrî hayatın inkişafı sırasında musiki san'atı da yükselmişti. Bu ilerlemiş san'atın izleri, bugünkü Özbekistan'da yalnız ağızdan ağıza intikal suretiyle değil, birçok mecmualarda "Harzem notası" denilen nota ile vazıh olarak da saklı kal"mıştır. Harzem notası, orta Asya musikisinin müdekkiki meşhur V. A. Uspenski tarafından 1923'te keşfolunarak halledilmiş ve okunmuştur.

***

Harzem notasyonu bir nevi hususî aletî tabulatura, yani amelî nota yazısıdır, muhterii tarafından, klâsik Özbek musikisinin "Şeş makam" denilen, büyük, altı adet ve aletî - savtî (suite) lerini tespit maksadı ile meydana getirilmişti. "Şeşmakam"ın menşeî meselesi şimdiye kadar izah olunmamıştır. Mamafih, bazı emarelere göre, (ki, en başta, üç telli Özbek tanburasının ses dizisindeki "bitaraf tertsia" gelip Harzem notası buna göre icat olunmuştur) Özbek klasik musikisinin VIII'inci asırda Bağdat'ta meşhur halife Hârûn el'Reşîd sarayında kullanılan Arap-Acem musikisi ile aynı kökten geldiğini sanabiliriz. Hârûn Reşîd tarafından zindana atılan meşhur musiki nazariyatçısı acem Zalzal (vefatı 791), telli aletlere ilk defa "bitaraf tersiâ" ve "sekstâ fasılalarını (ki, büyük ve küçük tersiâ ve sikstalar meyanındadırlar) idhal etmişti. Asıl "şeş makam" sistemine gelince, bunun nazarî cihetten izahını, Azerbaycan'daki Urmiye'den neşet edip Bağdat'ta yaşayan XIII'üncü asırdan meşhur Safîyeddîn'in nazari eserlerinde aramalıdır.

***

***

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Orta devir orta Asya'sının en kıymetli musiki kültür abidesi sayılan "şeş makam" hakkında biraz izahat vermemiş faydalı olur. Yukarda kaydettiğimiz veçhile, bu e-ser, altı büyük "Suite"in heyeti mecmuasıdır. Bu süitlerin her biri hususî melodi tarzına göre yazılmış olup, "şeş makam" adı bundan ileri gelir; farisî isimleri şunlardır: Büzürk, Rast, Neva, Irak-Dügâh ve Sigâh.. Klâsik Özbek musikisinin yalnız bu "şeş makam"a münhasır kaldığını sanırsak yanılırız, 1923 senesinde V. A. Uspenski tarafından eski Buhara'da tespit ve Buhara maarif vekâleti tarafından neşredilen "şeş makam" ile onun dallarını dikkatle tetkik neticesinde görüyoruz ki, "şeş makam" in tonalite sistemi, birçok Arap-Acem makamlarının karışmış bir mecmuasıdır; esas altı makamdan başka, Uşak, Bayat, Çargâh, Acem, Pençgâh, Hüseynî, Azal, Muhayyer, Hara, Evç, Sabâ ve diğerleri de bu şeş makama nisbet edilmektedirler. Harzem rivayetinde ise, ayrıca Mahûrân, Hicaz, ve Nevruz Hara mekamları da "şeş makam" dan sayılıyorlar. Bundan başka, Harzem rivayetine göre, "şeş makam" ıstılahı da Buhara rivayetinden başkacadır. Özbek klasik musikisinin bu pek karışık ve mudil makamlar sistemini izah maddesi müdekkik için gayetle cazip bir iştir. Fakat hallolunabilmesi de bir o kadar güçtür. "Şeş makam"ın ritim sistemi de makam sistemi kadar karışıktır. Altı madam her biri kendine mahsus bir ritim formülü üzerine tasnif edilmiş bulunup bu formüller "usul" sistemini alır. Uspenski'nin tespit ettiği Buhara rivayetince, "usul"ler yirmi sekiz tanedir; bazılarının isimleri bu-gün unutulmuştur.

***

Özbek vurgu sazında (daire), usul, bir ritim çizgisinden başka bir şey değildir; asrı notada (1) ilâ (16) ölçülük yer tutar. Özbek musikisindeki usullerin miktarı hakikatta yalnız 28 tane olamazdı; netekim fazlaları vardır. Üç basit usulden müteşekkil mürekkep usuller de vardır. Meselâ, "Seh usul", Muhammes, Zerifşan ve Nimsakilgibi üç basit usulden mürekkeptir. Şark musikisinde umumiyetle olduğu gibi, Özbek musikisinde de, ritmik icatlara melodi icatlarından az ehemmiyet verilmemektedir. Musikişinaslar, ekseriya, "usul" müelliflerinin hatıralarım melodi ve piyes müelliflerinin hatıraları yanında saklamaktadırlar.

Özbek musikisindeki şekil (forme) hususiyetlerine gelince: Bu da, mezkûr musikinin tek sesli (unisson) haline, ve melodisinin ritim fonu ile iktifa etmesine rağmen, çok zengin bir şekilde işlenmiştir. Buhara rivayeti olan "şeş makam"ın her makamında yirmiden otuz sekize kadar parça sayılıyor. Harzem rivayetinde ise daha çoktur. Bu kıtaların bazısı esas olup, bazılarına da lâhik kısım (episode) halinde rastgelinir.

"Şeş makam"ın bütün bu teşekkülâtı gösteriyor ki, devri (cyclique) haldeki mezkûr makam teşekkülü, Bab ve Hendel'in eserlerinde inkişaf kemalini bulan Avrupa (Sui-tes) lerinin aslı (Prototype'i) dır. Avrupa musikî kültürünün Arap-Acem musikisinin yükselmişi, bu sonuncuların ise eski Yunan musiki kültürünün inkişaf bulmuş safhalarından ibaret olduklarına "Şeş makam" meselesi yeni bir delil teşkil etmektedir (*). Şark musikisine ve onun en eski kültürü olan Özbek klasik musikisine işte bu noktadan bakılacak olursa, musiki kültürünün mühim abidesi olan "şeş makam" tetkikatı-nın bizim için ne kadar meraklı bir mesele olduğu anlaşılır. Musiki tarihi noktasından ehemmiyeti pek büyüktür. Çünkü, şifahen nesilden nesile geçmek suretiyle Özbekistan'da saklı kalan "şeş makam"ın notaya alınmasıyla, eski arap ve acem musikî nazariyatçılarının notaya tespit etmedikleri eserlerini ele geçirmiş olacağız.

***

İlim ve kültür tarihi noktainazarından ehemmiyeti anlaşılan "Özbek klasik musi-

---

(*) Bu hakikatisin ben de öteden beri yazıp son defa "Anadolu türküleri" ve = "Şarkî Anadolu türkü ve oyunları" atlı kitaplarımda da müdafaa etmeni üzerine bir haylı itirazlara uğradığım malûmdur.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

kisî" son derecedeki muhafazakârlığı ile de temeyyüz ediyor. Birçok noktalar onu bu inkılâp asrından ayırmaktadır. Bu pek tabiidir de Çünkü, orta Asya müstebitlerinin saraylarında inkişaf bulmuş, eski dinî merasimle alâkasını ve kâinata karşı olan mistik nazarını kaybetmemiştir. Özbek (halk musikisi) ise, bu dinî ve tasavvufî hususiyetlerinden arîdir.

Halk musikisi de epeyce inkişaf kazanmış bir san'attır. Menşei itibarıyla göçebe hayatına varırsa da, tekâmülü, şark şehirinde olmuştur; halk musikisinde inkişafın evç merhalesini görmekteyiz. Nevilerinden biri Özbek "vokal lyrik" tarzıdır ki, orta Asya göçebe kültürü ile birçok rabıtalarını görüyoruz.

İkinci merhalenin Özbek feodalite devri ile rabıtası vardır. Bu devirde, karakteristik olarak, cengâverane (askerî) motifler, ve marşlara benzeyen melodiler inkişaf bul-muştur. Bu nevi melodilerden biri, ki N. N. Mironof'un mecmuasında " bozalandı" ismiyle bahsi geçer Johann Strâuss'ın "İran Marşı" nam eserinde istifade edilmesiyle bütün Avrupa'da meşhur olmuştur. Üçüncü merhale ise, Özbek san'atkârlarının temsil ettikleri oyunlarda çalınan kısım olup, orta Asya'da seyahat eden muhtelif seyyahlar tarafından "temaşa" namı altında tasvir edilmiştir. Bu musiki, açık bir surette raksın ifadesidir; vazıh ritimli, parlak ve güzel ifadeli melodidir.

Özbeklerin halk musikisi, kesif halk kütlesinin san'atı, ve saray musikisine karşı halkın musikisi olmakla, müdekkiklerin daha fazla dikkatlerini celbetmesi lâzımdı. Halbuki, büsbütün ihmal görmüş, hatta notaya alınmamış, fonografla da tesbit olunmamıştır. Özbek halk musikisinin ilk müdekkiki sıfatıyla kapelmayester August Eichhorn zikre şayandır. Bıraktığı el yazılarında Özbek halk musikisine ait bir çok mevat vardır. Topladığı mevadda haşiyeler yazmağa ve tanzimlerine de çalışmış olup, bunlar, mesaisine ayrı bir kıymet verdirmiştir.

Eichhorn'dan sonra, ta "teşrinievvel inkılâbı" zamanına kadar, Özbek halk musikisine dair hiç bir mesaî bulamıyoruz. İnkılâptan sonra Özbek halk musikisiyle uğraşan Uspenski ile Mironof'un mesaileri ise bugüne kadar neşrolunmamıştır. Yakın günlerde Mironof tarafından çıkarılan "Özbek Musikisi" nam eserde yalnız klâsik Özbek musikisi numuneleri gösterilerek halk musikisine hiç yer verilmemiştir. Şüphe yoktur ki, Özbekistan müdekkikleri ve musiki müesseseleri musiki tetkikatı sahasındaki bu boşluğu yakın bir istikbalde dolduracaklar, klâsik musikî tetkikleriyle birlikte halk musikisine dair de mühim ve ciddi eserler meydana getireceklerdir.

Özbek halk musikisinin bizce malûm numuneleri, san'atkârane İşlenmiş ve mühim mevat teşkil etmektedirler. Yeni Soviyet musiki kültürü ki şeklen millî, münderîcat itibarıyla ise beynelmilel olması lâzımdır için de bunlardan istifade olunmalıdır; içindeki tenevvü ve güzellik o kadar mebzuldür ki, yalnız dosya içinde saklanılamazlar. Bilhassa Özbeklerde, yalnız kapalı evlerde değil, sokak ve meydan yerlerinde bile musikinin inkişaf ettiği musiki kültürü sahasında çalışanların gözünden kaçmaması lâzımdır.

Özbekistan musikisinin zenginliği nisbetinde musiki aletleri de birçoktur; pek muhtelif ve ayrı ayrı devirlere aittirler. Klâsik Özbek musikisi "tanbura" ile çalınmaya tahsis edilmiştir. "Tanbura", Arap-Acem musiki kültürünün çalgısıdır. (Arap-Acem klasik nazariyatçıları bunu "tanbürül-Horasanî" ve "tanburül-Bağdadî" ismiyle anarlar), "Tanbura" Rusya dahilinde yalnız Özbekistan ile Azerbaycan'da kalmıştır. 17 perdeli "tar", onun yerine kaim olmuştur.

Tanbura, diyatonik bir alettir. Pek hususî bir gam verip, bu gamın fennî bir şekilde ve katiyetle tahlil ve tayini sayesinde' Özbek klâsik musikisi tonalite teşkilâtının ve perde sisteminin halli ancak mümkün olabilecektir. Târihî malûmata göre, tanburun esas-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

gamı galiba Zalzal'ın bitaraf tersiaları ile sekstalarını vücuda getirir. Mümkündür ki, aşağı ses sıralarındaki oktavda 6'ncı perdeye hareket sebebiyle, küçük, bitaraf ve büyük setiem de mevcut olsun. Bu ise çalınan parçanın melodik seyrine tâbidir.

Eski Buhara'da, klasik musiki ahengine (tanbür) ile "doyra" (daire) den başka, (ney) (dutar), (rebab), (hicaz), "kvuz" (kopuz), hatta Acem yahut Azerbaycan "tar"ı da iştirak eder. Bu aletlerden her birinin ayrı ayrı dikkate şayan tarihleri vardır.

Şimdilik bu cihetten bahsetmeyeceğiz, "dutar"ın en eski musiki aleti olduğunu işaretlemekle iktifa edelim (iki telli dutara benzeyen alet, Sümerler ile eski Mısırlılara ait kabartma resimler de vardır). Dutar Özbekler'de pek çok yayılmış bir alettir: komşu göçebe kültürle yani, Kazak ve Türkmen ile Özbekler'i birbirine bağlar.

Özbek askerî musikisi başka aletlerle çalınır: (Gerünnay), büyük işaret borusudur; (Surnay), büyük şark obuasıdır. (Nakkare)(XV'inci asır Rus saraylarında kullanılan orkestranın takriben aynıdır. Hatta musikişinaslarına da, Rus saraylarında Türkçe olarak "gerünnaycı" ve "surnaycı" derlerdi). "Temaşa" larda da bu aletler kullanılır. "Gerünay" ile ahiliye oyun olduğa ilân edilir. Şu suretle, Özbek orkestrasında, Avrupa orkestrası aletlerinin hepsi var demektir. Yalnız, bunlar daha iptidaî, ve Avrupalılar'ın kullandıklarının prototyplerîdir. Bu da Özbek musiki kültürünün parlak istikbaline delildir.

Özbek musikisinin şimdiki vaziyetine ait kısa taslağımızı bitirirken hakkında başkalarının yaptığı tetkikleri de hatırlatmak lâzım gelmektedir.

Cümlesi inkılâptan sonra yazılmışlardır. Yukarda zikri geçen Uspenskî ve Mironof'un eserlerinden başka şunlar da vardır: Uspenskî, "Özbek klasik musikisi" ((Soviyetski Özbekistan) mecmuası 1927). Fıtret, "Özbek klasik musikisi tarih;" (1927).. Molla Bigcan Rahmet oğlu ve Mahmut Yusuf Divan zade, "Muhtasar Hıyva musiki tarihi" (1927).. Bu eserlerde Özbek musikisine ait kıymetli malûmat vardır. Mustakbel müdekkikier istifade etmelidir' Fıtret, bu eserde, "Türk millî musikisi meslesi"ni ortaya atmıktadır ki, çok mühimdir.

Arap-Acem musiki muharrirleri bu meseleyi ihmal etmişlerdir Müstakbel neşriyat arasında, ilk Özbek halk musikisi ümüdekkiki Eichhorn'un eseri de tenkidi bir şekilde neşrolunmalıdır.

KOŞMA

Dumanlı gözlerim bir hayal arar
Tan vakti ufukta güneş yanmadan.
Her güzel dakikam geçer çabucak,
Tadını içip de gönül kanmadan.

Benim de çok tatlı bir dünüm vardı,
Bir elâ gözleri süzgünüm vardı,
Ömrümde bir gecem, bir günüm vardı,
Onu da usandım artık anmadan.

Gün olur ufuklar göynümü sıkar,
Gün olur ki göynüm ahımdan bıkar.
Şu yollar hep aynı gurbete çıkar,
Bir pınar başında durup konmadan.

Ömründe gülmedin, rahat bulmadın.
Ölsen de nola ki anılmaz adın

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husust daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Geçen sayımızda Sovyetlerin idaresi altında bulunan Türk kavimlerinin nüfusuna dair umumî malûmat vermiştik. Sovyet istatistik neşriyatı dikkatle takip edilirse bir-birini tutmayan rakkamlar verildiği görülmektedir. Bununla beraber merkez istatistik müdürlüğünün de itiraf ettiği veçhile (bakınız: "1926 da bütün ittihadın umumî nüfus tarihi", cilt XVI mukaddeme; Moskova 1928), bozkır ve kum sahralarında yaşayan Türklerin nüfus sayımından hariç kaldıkları nazar-ı dikkate alınmalıdır. Şehirli ve köylü Türklerin de "Rus Hükümeti" tarafından yapılan nüfus sayımına şüphe ile baktıkları da malûmdur. Bunun içindir ki "Sovyetler ittihadı merkez istatistik müdürlüğü" nün Türk kavımlarına dair neşrettiği rakam ve malûmat ihtiyatla telâkki edilmelidir. Bunun içindir ki makalemizde birbirini tutmayan rakamlara tesadüf olu-nursa bu kusur tamamiyle istifade ettiğimiz mehazlara aittir. Malûmdur ki BÜYÜK TÜRKİSTAN 1924'ten başlayarak, Moskova hükümetinin fermanıyla Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan ve Kazakistan adıyla beş cumhuriyete ayrılarak idare edilmektedir. Bunların hepsine birden Ruslar "Türkistan Cumhuriyetleri" değil, "Orta Asya Cumhuriyetleri" derler.

1- TÜRKMENİSTAN

Türkmenistan İran ve Efganistan devletleriyle Özbekistan ve Kazakistan cumhuriyetleri arasındaki ülkedir. Eski haritalarda Zakaspi (Mâverâ-i Hazer) vilâyeti adını taşıyan ülkenin sabık Buhara ve Hıyva Hanlıkları aleyhine biraz büyümüş olanıdır.

***

İdare merkezi "Aşkabâd" (Rus haritalarında Ashabad) şehridir.

Türkmenistan Cumhuriyeti idarî cihetten beş vilâyete taksim olunur:

menistan'a ilhak edilmiştir).

2) Merv; 3) Aşkabad; 4) Taşauz (sabık Hıyva Hanlığından); 5) Çarcuy (sabık Buhara Hanlığından).

1926'da yapılan nüfus sayımına göre Türkmenistan ahalisi 1,001,579 kişidir. Bu nüfus sayımının neticelerini ihtiva eden eser (Vsesyuznaya perepîs naseleniya 1926 goda tom XVI ot. 1) 190 kadar millet gösteri-yorsa da bütün bu milletler başlıca dört kısma ayırabiliriz:

1- Türkler: 856,546 (bunlardan Türkmenler 631.920;Özbekler 104,971 kişidir).

2- Yerli ve ecnebi İran unsurları: 24,970.

3- Rus, Ukraynalı ve beyaz Ruslar; 81,801,

4 - Moskova hükümeti tarafından getirilen Avrupalılar ve Ermeniler: 38,262

Ukraynalılar ve Beyaz Ruslar kendi ülkelerinde Ruslardan ayrı millet oldukarını ileri sürüyorsa da Orta Asya'da kendilerini Rus saymak mecburiyetindedirler.

Avrupalı ve Ermeni muhacirler de ekseriya Bolşevik fırkasının müstemleke siyaseti bakımından mühim bir unsur olarak getirilmiş olduklarından bunları da hâkim milletin istinatgahı saymalıyız. Binaenaleyh, Türkmenistan'da Ruslarla beraber yabancı Avrupalı unsur 120,063 kişi olup aşağı yukarı nüfusun %12 sini teşkil ederler.

Bu hesaba göre Türkmenistan'da Rusların ve sair yabancı muhacirlerin sayısı 1910 yılındakinden fazla olmadığı görülüyor. O zaman bu muhacir ve hâkim milletin nüfusu "Zakaspi" vilâyetinde % 12,2 idi (Masalski, "Türkistan" S. 359). Fakat bu doğru bir fikir değildir. Çünkü o vakitki Zakaspî vilâyetine Buhara

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

dan "Kerki" ve "Çarcuy" ve Hıyva'dan da Taşauz ayaletleri ilhak edilerek Türkmenistan Cumhuriyeti teşkil edilmiştir Bu Kerki, "Çarcuy" ve "Taşauz" eyaletleinde (Kerkideki Rus garnizonu ve 200 kadar tüccar ve Çarçuyun istasyonu müstesna) tek bir Rus yoktu. Bu eyaletlerin Türkmenistan'a iltihakıyla Zakaspide Türk unsuru 300,000 den fazla nüfus kazanmış oldu ki eğer bolşevik devrinde kuvvetli Rus muhacereti olmasaydı

1910 yılındaki %12,2'nin %6-7'ye kadar inmesi lâzımdı. Demek ki çar hükümetinin otuz yılda iskân edebildiği yabancı muhacirleri bolşevik hükümeti beş yıl zarfında iskân edebilmiştir. 1910 hesabına göre Zakaspi'de Ruslar 41,021 kişiydi. Cihan harbi arifesinde ve harp esnasında ve ihtilâl zamanlarında Türkmenistan'a muhacir gelmemiştir. Türkmenistan'a Rus muhaceretini göstermek için şu rakamları mukayese edelim:

Eyalet	1910'da	1924'te	1926'da
	Yok	Yok	1067
Kerki	Rus asker taburuyla beraber		
	645	743	4922
	Tatarlar ve sair Türk unsurları da dahil olduğu halde bütün muhacirler(Rusyalılar)		
Çarçuy	8526	8711	11.261

Türkmestan'ın nufusca en kesif olan mıntıkaları vahalardan ibarettir Buralarda yerli ahaliyi kum sahralarına atmadan bir tek muhacir yerleştirmek kabil değildir.

***

Türkmenistan'a bir Avrupalı gelip de göçebelik edemez.

***

Binaenaleyh bunu yerleştirmek için köylü yerlilerin su ve toprağını alıp kendisini kum çölüne sürmek yahut bir bahane ile imha etmekten başka çare yoktur Türkmenistan'a sevk edilen muhacirlerin fabrikada amelelik yapması yahut ticaretle iştigali mevzubahis olamaz. Çünkü Türkmenistan'da fabrika yoktur. Ticaret işe hükümet inhisarcıdadır.

***

(*) 1924 yılına ait rakam "Materiali po rayonirov Sr.-Azii" nam eserden alınmıştır.
(Taşkent. 1926; I, 165; II, 102)

Abdülkadir

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bugünün Silahlarından: Radyo

20'nci asrın en büyük buluşlarından biri olan radyo, bugün göstermekte olduğu ehemmiyet dolayısıyla başta bulunan ve düşünen bütün Türklerin uğrasmaları lâzım olan bir iştir.

Nihayet bu işlere de bir düzen vermek için devlet araya girdi. Az bir zaman içinde Paris'te (Eyfel Kulesinde), Berlin'de, Londra'da, Viyana'da büyük istasyonlar

Asker Kardeşlerime

Atandan kalmış olan kılıcı iyi bile,
Onu bütün gücünle vuracaksın çağında.
Savaş... Bunun tadını ey Türk sen bulamazsın,
Ne sevgili yanında, ne baba ocağında...

Savaşmaktan kaçınır, kim varsa alnı kara,
Kan dökmeyi bilenler hükmeder topraklara...
Kazanmanın sırrını bilmiyorsan git, ara
"Çanakkale" ufkunda, "Sakarya" toprağında.

Siyasette muhabbet... Hepsi yalan, palavra...
Doğru sözü "Kül Tegin" kitabesinde ara...
Lenin'den bahsederse karşında bir maskara,
Bir tebessüm belirsin sadece dudağında.

Yatağında ölmeyi hatırından sök, çıkar!
Döşeğin kara toprak, yorganındır belki kar...
Sen gurbette kalırsan, ben ölürsem ne çıkar?
Ruhlarımız buluşur elbet Tanrıdağı'nda...

Atsız

Branly adındaki Fransızın buluşuyla başlayarak İtalyan Marconi'nin sürekli çalışmaları sayesinde bugünkü halini alan radyonun ehemmiyeti önce 1904 yılında Rus-Japon harbinde denizlerde anlaşıldı. Fakat bu sıralarda bununla olan konuşmalar kesik telgraf alfabesinin hudutlarından dışarı çıkmıyordu. Sonra verici ve alıcı makinelerin ulaştırma takatleri çok çok birkaç yüz kilometre içindeydi

Bundan sonra çalışmalar sıklaştı. Telefon esasları buna da sokuldu. Uzaklık kaygusu kalmadı. Avrupa âlimleri bu ihtiraı orduların kulağı haline getirdiler. Bir taraftan da halk arasında radyo merakı çoğaldı ve makineler ucuzladı.

Düzen verirken günün muayyen saatlarında bu istasyonlar musiki ve fikir neşriyatına başladılar.

Geçen her gün heveslilerin sayısını arttırırken bazen en umulmadık adamlar en umulmadık yenilikler buluyordu. Tauleîgne adında bir Fransız papası bir ses kuvvetlendirici buluyordu. İşte bu buluş sayesindedir ki evvelce kulaklıkla dinlenen seslerin bugün bir salon halk tarafından kolaylıkla dinlenmesi kabildir. Bütün bu işler gayet çabuk oldu. Heveslilerde makinelerin sayısı arttıkça arttı. Devlet bu işe emniyet ve düzen vermeye mecbur oldu. Önce Fransa'da heveskârların yapıp kuracakları istasyonlar hakkında kayıtlar

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

koymaya lüzum görüldü. Bu işlerde, harp olduğu takdirde casusluğun ne kadar büyük işler yapacağı göz önüne getirilerek bir takım kayıtlar konuldu. Sonra devlet yayıcı istasyonların masrafına karşılık olarak ufak bir para almaya başladı. Fransa'da hevesli sayısı çok fazla arttığından verici makineler devlet konuşmalarım bozmaya başlamıştı. Bundan dolayı millet meclisinde uzun münakaşalardan sonra verici makinelerin yasağı mümkün kılındı. Serbest olmasını iste-yenler Amerika, Almanya, İngiltere'yi örnek gösteriyordu. Fakat karşı fikir galebe çaldı.

Bu işin bu yolda gitmesini beğenen birkaç devlet Fransa'nın yolunu unuttular. Bu sırada yalnız Fransa'da 120.060 alıcı makine vardı. Bunlardan bir kısmı belediyeler tarafından büyük meydanlarda salonlarda çalıştırılıyordu.

Garp devletleri verici istasyonları arttırırken işe başka bir renk vermeye başladılar. Kitap ve gazetelerin giremeyeceği yerlere Herç dalgacıkları sayesinde millî şarkılar, millî öğütler ve yeni düşünceler sokmak kadar kolay bir şey yoktu. İşte bu yüzden komşu iki ufak devletten başka, bütün dünya göklerinde şu dakikada sessiz bir boğuşma devam etmektedir. Boğuşma dedim; anlatayım: Avrupa devletleriyle Rusya'nın gerek siyasî gerek içtimaî mefkure ve menfaatlerinin birbirine zıt olduğunu hep biliyoruz. Tabii bunlardan hiç biri karşı fikrin kendi memleketinde en açık yollarla nüfuz etmek istemesine müsaade etmez. O zaman öteki taraf propagandasını radyo ile yapmaya kalkar. Diğer taraf ta buna aynı silâhla karşı koyar. Gizli boğuşma da bundan doğar. Ve buna cazip bir şekil vermek içinde musikiden istifâde olunur. Bu dinleyenleri sıkmamak içindir. Meselâ 10 dakika musiki çalınır. 10 dakika da güzel söz söyleyenler tarafından aşılanması icap eden fikirler aşılanır. Daha dün başlayan Romen radyosunu göz önüne getirince şaşmamak kabil değildir. Bükreş verici istasyonu bugün bir darülfünun veya millet meclisi kürsüsünden farksız bir hale gelmiştir. Her gece bir romen devlet adamının veya âliminin 10 dakikalık konferanslarını dinlemek kabildir.

Gözümüze çarpan en büyük çalışma merkezlerin biri de Rus istasyonlarıdır. Bu istasyonlar çocuklara bin bir kızıl hikâye anlatır, Kari Marks'ın, Engels'in fikirlerini neşreder, beş yıllık programdan bahseder. Nihayet Rus millî havaları herç dalgalarına bürünerek büyük takatli makineler sayesinde göklere çıkar.

Enternasyonalizmi Rus millî havalarıyla karşılaştırarak ne kuvvetli emperyalizm hazırlandığını bir Türkün o anda duymaması kabil değildir. Sonra mı istasyonlar o kadar kuvvetlidir ki, her taraftan kolaylıkla duyulur. O halde!... Garbin gökleri fırtına ve bora dinlemeyem hudutları aşan, yüreklere damla damla süzülen fikirlerle altüst olurken biz ne yaptık ve yapıyoruz?

Türk havalarına o dakikada kulak verirseniz ya bir Acem, ya bir Arap türküsünün çalındığını, yahut boş bir leylek gagası gibi takırdıyan on beş dakikalık dinlenme gösteren metronomu duyarsınız. Halbuki elimizde dünyanın en kuvvetli iki istasyonu varken böyle boş vakit geçirmek yazık değil midir? Halbuki bizde radyo hakkında çok yanlış telekkiler hüküm sürüyor. Polis bu işin altında sadece bir "casus" başkaları da sadece bir "eğlence" bir "çalgı" görüyor; ve hâlâ gümrükler radyo parçalarına "lüks" damgası vuruyor ve kilo başına 5 lira gümrük alıyor. Halbuki bugünkü görüşte radyonun lüks anlaşılmasının yeri yoktur. Radyoyu gramofon" dan farksız sayan bir tarifenin, halkı uyandırmak isteyen, fikir yenilikleri güden bir devlette yeri olamaz. Zorluk çıkarmasının sebeplerinden biri de radyonun bir casusluk aleti olabileceği düşüncesidir. Bunun için sürü sürü kaideler bulunmakta, halk bu işten zorla soğutulmaktadır. Bunların böyle sakat olarak düşünen makama buradan açıkça söyleyebilirim: aldıkları tedbirler bir kelime, ile gülünçtür. Antenin eni boyu ve mahalle ilmuhaberiyle uğra-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

şılacağına işler daha kolaylaştırılmalı ve bu emniyet tedbirleri hüviyetler üzerimde biriktirilmelidir. Bugün tavanın gizli bir yerine çekilecek birkaç metrelik telle, yahut daha ufak bir çerçeve sayesinde kısa dalgalı bir makine sayesinde Çin-Maçinle bile konuşmak kabildir. Halbuki alıcı makineler fazlalaşır ve meraklıların sayısı çoğalırsa memleketin üzerine çevrilecek bu gibi silâhı ilk önce yine o meraklılar bulacaklardır. Fransa'da böyle düşünüldüğü için makine kurmalarında güçlük çıkarılmaz.

***

İkinci nokta da şudur: radyoyu basit bir çalgı saymak bana göre bir kitabı yelpaze gibi kullanmaktan farksızdır. Bunu devletçilik, milliyetçilik adesesinden bakarak söylüyorum. İşin en mühim ciheti de yaymaları devlet eline almaktır. Bu, her yerde böyledir. Belki makineleri işletmek işi şirkete verilebilir. Fakat yayma işi, asla! Şirketin bütün derdi para kazanmak olduğuna göre bundan fazla bir şey beklemek saflıktır; ve maarif vekâletini ecnebi bir şirkete vermekle bu işi vermek arasında hiç bir fark yoktur. Halbuki Ankara'dakî istasyon günde bir iki saat garp memleketlerinin taklit havalarıyla çalışır. Bu işte o kadar kötü yapılır ki, boğulan bir tavuk sesiyle söyleyici kız 10 dakika istirahat der; ve 10 dakika yerine bir çeyrek sonra makineyi açarken siz yanılıp da bir kere düğmenizi Bukreş'in üzerine getirirseniz çok aydınlık bir sesin yarım saatte bir yalnız bir dakika istirahat dediğini duyarsınız.

Yine o dakikada Moskova'da bir Rus âliminin Türk diliyle bazan birçok şeylerden bahsettiğini işitir, yüreğinizin parçalandığını duyarsınız. Geceleri makinemin başında bunları düşünürken Türk dünyasının yalnız 13 milyondan ibaret olmadığını hatırlar ve uzaklardaki öz kardeşlerin dinleyenleri arasında, "15 dakika istirahat" sesini, yahut Şopenin bilmem kaçıncı senfonisinin taklidini işittikleri zaman nasıl boyun büktüklerini, nasıl iç çektiklerini görür gibi olurum.

***

İstanbul'un çalışmasına gelince: burada saat 18'den 20'ye kadar gramofon çalınır. Sonra Bizans – Osmanlı kırması bir musiki devam eder: Musahabeler, propagandalar hemen yok gibidir. Bununla beraber burası Ankara radyosuna nispetle iyidir. Her iki merkezi de bir Frenk şirketi işletir. Halbuki memlekette yapılan birçok yenilikleri halka kadar götürecek vasıtalardan en mühimi radyodur. Onun için bu işi devlet eline almalı ve çok mükemmel olan bugünkü makineleri öğütlerle birlikte Türkiye'ye yaymalıdır. Ondan sonra muntazam bir plânla halka fikirler aşılamaya başlamalıdır işte böylece iç yurtta uzun sürmeyecek bir çalışmadan sonra kendi varlığını tanıyan duygulu bir gençlik; dış yurttaki Türklük'te de güçlü uyanışlar görülecektir. Türk gücünün gök gürültülerini andırırcasına çelikten adımlarla yeniden tarihin ün meydanına çıkacağına inanmış olduğumdan bunları yazmak için kendimde bir hak gördüm.

D. Dumrul

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Tuna Boyunda Saz Şairlerimiz

– I –

14'üncü asırdan beri, yakın zamanlara kadar Osmanlı İmparatorluğunun Balkan yarımadasında kâh tabiî hududu olan kâh geniş arazisi dahilinde akan güzel Tuna'nın Saz şairlerimiz için bir heyecan ve ilham membaı olmaması imkânsızdı.

Daha 14'üncü, 15'inci asırlarda, askerî alaylarda, Yeniçeri, Sipahî ocaklarında ve serhatlerdeki mevcudiyetleri kuvvetle tahmin edilebilen saz şairlerimizin[1] Tuna boylarında da uzun zamanlar telli sazlarıyla hemâhenk olarak şiirler terennüm ettikleri muhakkaktır.

Bu asırlara ait halk eserlerinin elimize henüz geçmemiş bulunması bize meselâ ilk defa Tuna kıyılarında görünen akıncılarımızın heyecanlarını duymak imkânını bırakmıyor.

Tuna hakkında ilk yazık halk şiirine 16-17'nci asırlarda yaşamış saz şairlerimizden "Öksüz Aşık"a veya "Kul Mehmet"e ait olması lâzımgelen bir türküde tesadüf ediyoruz.

Büyük üstat Köprülüzade Mehmet Fuat Beğin "16'ncı asır sonuna kadar Türk saz şairleri" isimli eserinde bu türkü, "Öksüz Aşık" namına kaydedilmiştir [2]

Benim, Edirne'de elime geçen eski bir mecmuada aynı türkü bazı farklarla "Kul Mehmet" imzasını taşıyor. Şu halde eğer şiirin sahibi hakikaten "Öksüz Aşık" değilse bu "Kul Mehmet"in de "Üveyspaşazade Mehmet paşa" olmadığı; üstadın "Kul Mehmet"e ait salâhiyettar tafsilatıyla tahmin edilebilir, ki bu taktirde gene ustadın da kaydettiği veçhile 16'ncı asırdan daha muahhar asırlarda yaşamış bir başka "Kul Mehmet"in mevcudiyetine inanmak lâzım gelir.

Mamafih, Öksüz Aşığa ait bulunan bu şiirin müstensihler edinçle Kul Mehmed'e atfedilmesi de mümkündür.

Türkülerin mısraları arasındaki bazı değişiklikler, hatta Kul Mehmed'e ait olarak yazıların, "sülemez", "ileşlen" gibi Rumeli şivesini taşıması, yani konuşma lisanı ile ve ağızdan kapma yazıldığını göstermesi bu tahmini kuvvetlendirir.

Biz, burada Kul Mehmet İmzasını taşıyan Türküyü zaten harekeli olan imlâsındaki şiveyi muhafaza ederek tekrar ediyoruz:

Cennet misalidir evvelbaharı
Açılır kırmızı gülü Tuna'nun
Uçar bülbülleri leyli nehan
Eser badı serhatleri Tuna'nun

Kuma garkolup gelür yerdedir yüzü
Gökten iner cemre sökülür buzu
Arzulayup gider Karadeniz'i
Çok gadalar alur seli Tuna'nun

Enginler dağından yollar açmıştır
Çok analar ağlayup kanlar içmiştir
Alaman dağından yollar açmıştır
Yoktur dili sülemez dili Tuna'nun

Kimse bilmez anun kandadur başı
Dalgalanur gelür yüğündür cuşu
Eksik değil yaylaların savaşı
İleşilen dolu golü Tuna'nun

Kul Muhammed ounu böylemi dedi
Selâmlamış Belgırat'ı Budemi [1]
Almış bir ovayı akar kademi
Serhatlere ürer yolu Tuna'nun

---

[1] Bu hususta tafsilât için bakınız: Prof. Dr. Köprülüzade Mehmet Fuat: 16'ncı asır sonuna kadar Türk saz şairleri; S: II ve Fu-at beyin Halk edebiyatımıza ait diğer eser-leri.

[2] Aynı eser. s: 37

---

[1] Budin

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bu türkünün Rumeli'de çok meşhur olduğu, uzun asırlar dillerde çalkalandığı muhakkak gibidir.

Gene Rumeli'ye ait bir cönkte tesadüf ettiğim 19'uncu asır halk şairlerinden "Sürurî"nin 1270 Rus harbine ait yazdığı uzun bir destanın bazı kıt'alar tamamiyle bu türküden mülhem olmuştur ki bu hadise türkünün şöhretiyle beraber şairinin 16'ncı asırdan ziyade muahhar asırlarda yaşamış bulunması ihtimalini de kuvvetlendirir.

Sururi'ye ait bu mısraları da aynen yazıyorum:

Vasfın edem dinle deli Tunanın
Bir muhalif eser yeli Tunanın
Daim coşkun akar seli Tunanın
Mevç mevç üstüne umman yürüdü

Kimse idrak etmez kandedir başı
Kan ile yoğrulmuş toprağı taşı
Nice analar gözünden akıttı yaşı
Bu hali gören seyran yürüdü

Bir Cuma gün saat dört kararları
Geçtiler karşıya lütfetti Bari
Aşkile çaldılar seyfi gaddarı
Tuna seli gibi al kan yürüdü

Herhalde yeşil ovalar ortasında bir deniz genişliğiyle kah coşkun, kâh sakin akan sevimli Tunanın; tirşe sularına Türk kanının da karıştığı zamanlar da bilhassa Rumeli halk şairleri için büyük bir heyecan ve ilham membağı olduğu muhakkaktır.

O kadar ki bu taraflarda cönklerde tesadüf edilen meşhur "Kerem ile Aslı" hikâyesinin bazı mısralarına bile Tuna'nın karıştığı görülmektedir:

Tuna kenarında avcılar gezer
Derindir gölleri mahiler yüzer
Sıvamış kolların salınır gezer
Aslımdan bir haber ver be kahveci

Şiirlerinde çıplak tabiatı emsalsiz bir güzellikle yaşatan halk şairlerimiz için nasıl Sakaryalar, Kızılırmaklar, Fıratlar, Murat suları bir ilham menbaı olmuşsa Tuna da Rumeli saz şairlerimiz için öyledir. Mamafih harpler vesair sebeplerle Rumeli'den Anadolu'ya ve Anadolu'dan Rumeli'ye geçen şairlerimizle bu şiirlerin her iki sahada da intişarı tabiîdir.

Nihat Sami
Edirne Erkek Muallim Mektebi
Edebiyat muallimi

Hikâye

Dönüş

Dört yıllık savaş bitiyor... Cephedeki asker köye dönecek; ihtiyar babasıyla küçük kızını görerek... O, bu dört yılda anasının ihtiyarlıktan, karısının da yoksulluktan öldüğünü biliyor. Büyük kardeşinin Hicaz'da küçüğünün Galiçya'da düştüğünden de haberi var... Fakat köye dönecek, ve artık kendi derdine kana kana ağlayabilecek...

Köyde bir haber çalkanıyor... Askerler dönüyormuş. Köylüler oğullarını karşılamak için yola düşüyorlar. Hava dondurucudur ve kar diz boyu. Fakat hasret yanıkları buna aldırmıyor... Ve.. İhtiyar baba da torununun

elinden, tutunca yola çıkıyor. İçlerinde acı bir sevinç var. Seviniyorlar: çünkü bekledikleri geliyor... Fakat gamlıdırlar da: çünkü gelmeyenler de var; ve onlar artık biç, hiç dönmeyecek. İçlerinde sevinç ve keder... Üstlerinde soğuk ve fırtına...

***

Kafile kasabaya varıyor... Cepheden dönenler orada son muamelelerinin yapılmasını bekliyorlar... Son muamele yapılıyor ve askerler kendilerini bekleyenlerin

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

kucağına atılıyorlar... Atılacak kucak bulamayanlar da var...

İhtiyar baba etrafına bakıyor. Kendisininki yok... Şaşırıyor ve bekliyor." Kafile cepheden arta kalanları almış köye dönüyor, ve... Fırtına hiddetleniyor...

İhtiyar baba bakıyor: karşıda, karşılamaya geleni olmayan boynu bükük bir nefer... Bakışıyorlar ve anlaşıyorlar. Dertli gönüller çabuk anlaşır. Baba soruyor: "Evlât! benim oğlum acaba neye gelmiyor?" Beriki acı acı gülümsüyor: "Orda kalmıştır baba!"... "Orası neresi oğul?"... Asker soluyor ve mırıldanıyor.

***

"Er meydanı! İhtiyarın yüzünde ne bir çizgi, gözlerinde ne bir gayz, yalnız iki damla gözyaşı... ve torununun elinden tutuyor: "Haydi kızım gidelim" diyor: Sonra askere soruyor: "sen gelmeyecek misin?"... O yine gülüyor: "Nereye gelecekmişim? Bekleyenim yok ki"... İhtiyar baba ve küçük kız torun el ele tutuşuyorlar ve fırtına azıyor...

Ebedî bir beyazlık ve uğulduyan fırtına... İhtiyar baba ve küçük kız gidiyorlar. Yollar uzuyor, çünkü yollar kahpedir. Yollar elemle uzar ve sevinçle kısalır... Soğuk... Fırtına... Ümitsizlik ve.. Uzayan yollar.. İhtiyar, küçük kızın elini daha sıkı tutuyor "Haydi kızım diyor, gece basmadan köye varalım" ve fırtına kuduruyor...

Nihayet, işte ümit: ihtiyar baba ve küçük kız köyün ilerisindeki Ulu çınarı görüyorlar.

İhtiyarın durgun kalbi sevinçle çarpıyor. Bir müddet ikisi de onun asırlara göğüs germiş kalın gövdesinin arasına saklanıyorlar. Soluk alıp dinleniyorlar. Sonra, artık en son kuvvet, en son gayretle yola koyuluyorlar. Fırtına çileden çıkıyor. Asırlara göğüs germiş olan ulu çınarın dalları bile korkunç gürültülerle çatırdıyor. Ve karlar...

***

Asker ertesi güne, ikinci postaya kalmıştır. İki arkadaşıyla beraber kasabada onun da son muamelesi yapılıyor... Ve onlar da yola koyuluyor... Dünkü fırtına yok... Güneş karları eritiyor... Ve üç arkadasın biri, kolu sargılı bir nefer, hafif bir sesle şu dağlarla ovaların macerasını anlatan bir türkü söylüyor. Ve... Yollar uzuyor. Çünkü yollar kahpedir. Yollar elemle uzar ve sevinçle kısalır...

***

Pek az konuşuyorlar. Köye yaklaştıkça bu sessizlik bir mezar sessizliğini andırıyor. Yorgunluk yakalarına yapışıyor. Kolu kargılı olan ötekilerden ileri gidiyor. Birdenbire üçü de duruyorlar ve acıyarak ileriye bakıyorlar; Ulu Çınar devrilmiş. Demek artık yazın köye dönerken sıcaktan bunalanlar bir gölgelik bulamayacak.. Kolu sargılı nefer seğirtiyor. Ve Ulu Çınardan bir dal koparıyor. Bu dalla karları eşmeğe başlıyor. Ötekilerini de çağırıyor. İlk olarak gelen bakıyor ve yazık diye söyleniyor. En son gelen asker diz çöküyor ve arkadaşının eştiği yerde babasıyla kızının cesetlerini tanıyor...

Y. D

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Rüzgâr

Arzularım muayyen bir haddi aşınca
Ve kulaklar sözlerime sağırlaşınca

Bir ihtiras duyup vahşi maceralara
Çıkıyorum bulutları aşan dağlara.

İlâhların başı gibi başları diktir,
Bu dağları saran sonsuz bir genişliktir.

Ben de katıp vücudumu bu genişliğe
Bakıyorum aşağlarde kalan hiçliğe.

Bu dağların bir rakibi varsa rüzgârdır.
Rüzgâr burada tek başına bir hükümdardır.

Burada insan duman gibi genişler, büyür;
Bu dağlarda ıstıraplar, sevinçler büyür

Buralarda her düşünce sona yakındır,
Burada her şey bizden uzak, "O" na yakındır

Burada yoktur insanların düşündükleri,
Rüzgâr siler kafalardan küçüklükleri.

Yanağıma çarpar geniş kanatlarını
Ve anlatır mabutların hayatlarını.

Ara sıra kulağını bana verdi mi
Ben de ona anlatırım kendi derdimi

"Ey dağların dertlerini dinleyen rüzgâr,
Benim artık yalnız sana itimadım var!

Gelmiş gibi uzaktaki bir seyyareden
Yabancıyım bu gürültü dünyasına ben.

Etrafımın sözlerine aklım ermedi,
Etrafım da bana asla kulak vermedi.

Senelerden beri hâlâ anlaşamadık,
Ben de kestim anlaşmaktan ümidi artık.

Gözlerimde hakikatı sezen bir nurla
Etrafımı süzüyorum biraz gururla.

Bir dürbünün ters tarafı gibi bu dünya
En büyük şey, en asil şey küçülür Burada.

Burada yalan para eden yegâne istir;

Kimi coşar din uğruna geberir, yalan;
Kimi gider şeref için can verir, yalan!

Bir filezof yetmiş eser yazar, yalandır;
Bir kahraman istipdadı ezer, yalandır.

Şairlerin büyük aşkı fânî bir kızdır.
Bu dünyada herkes sinsi, herkes cılızdır.

Ne hakikî aşktan Burada bir çakan vardır,
Ne de onu görse dönüp bir bakan vardır...

Her büyüklük cüzzam gibi dökülür Burada,
En muazzam ölüm bile küçülür Burada.

Benim kafam acaip bir dimağ taşıyor,
Her dakika insanlardan uzaklaşıyor.

Zaman zaman mağlup olsam bile etime
İnsan olmak dokunuyor haysiyetime.

Büyük, temiz bir arkadaş arıyor ruhum,
İşte rüzgâr, şimdi sana sığınıyorum!

Asaletin yeri yoktur gerçi hayatta,
En asil şey seni buldum bu kâinatta.

Güneş gibi ne bin türlü ışığın vardır,
Ne de süse, gösterişe baktığın vardır.

Deniz gibi muamma yok derinliğinde,
Bir ferahlık, bir saflık var serinliğinde,

Bir dev gibi küçük, mızmız sesleri yersin,
Allah gibi görünmeden hüküm sürersin.

Düşmanıyım ben de cılız güzelliklerin,
Rüzgâr! Bu dağ başlarında çırpınan serin

Kanatlarım gökyüzünden akan bir seldir,
Bana kudret ve cesaret veren bir eldir.

Beşerlikten uzaktayım senin ülkende,
Senin gibi azemete âşıkım ben de,

İşte rüzgâr senin gibi ben de deliyim.
Islıklarım senin gibi inlemelidir,

Herkes beni ürpererek dinlemelidir.
Rüzgâr, sana, yalnız sana benzemeliyim.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Pasifizm (Barışçılık)

Yazan: Ferik Von Zeekt

Harbin ne olduğunu, onun zaruretlerini, taleplerini ve akıbetlerini sarahatle bilen adam, yani asker harp imkânları hakkında, fayda ve mahzurları itidal ile tartan siyaset veya ticaret adamından çok daim ciddiyette düşünür. Nihayetünnihaye insanın kendi hayatını feda etmesi belki o kadar güç değildir; lâkin meslek ve san'at iktizasıyla başkalarının hayatını ortaya koymak keyfiyeti vicdan için pek ağır bir yüktür.

Kim ki harbin kanlı gözlerinin içini derin derin görmüştür, kim ki müsait bir rasat yerinden umumî harbin savaş meydanlarını seyretmiştir, kim ki milletlerin ıstıraplarını yakından bilmiştir, kimin ki yanan bunca hanümanın külü ile saçları ağarmıştır, kim ki birçoklarının hayat ve mematları mes'uliyetini taşımıştır, o kimse yani tecrübeli ve bilgili asker, harbin ne olduğunu bilmeksizin sulhten bahseden bir hayalperverden çok daha ziyade harpten korkar. Kılıç şakırdatıcı, harp kışkırtıcı ceneral timsali, her şeyi mübah gören zehirli politika mücadelesinin icabıdır, fikirsiz mizah gazetelerinin hoş geldi bir mevzuudur, teşahhus ettirilmiş bir manasız şekildir. Askerin harbe karşı olan bu vaziyetine Pasifizim denilmek istenirse, pekâla öyle olsun, fakat bu öyle bir Pasifinimdir ki bilgiye müstenittir ve mes'uliyet hissinden doğmuştur. Millî vakarsızlık ve beynelmilel dalgacılık Pasifizmi değildir. Asıl askerdir ki harp imkânlarını azaltacak her türlü emelleri ve çalışmaları herkesten ziyade memnuniyetle telakki eder.

Fakat asker bir daha harp yok gibi beylik bir sözle sokakta yaygara etmez. Çünkü, bilir ki harp ve sulhu veren ne hükümdarlar, ne devlet adamları, ne parlamentolar, ne muahedeler ve ne de ittifaklardır, harp ve sulhu veren, onlardan daha yüksek kuvvetlerdir, yani milletlerin olma ve ölmesinin ezelî kanunlarıdır.

"Bir askerin düşünümleri:
Mütekait Ferik Naci"

İç Sıkıntı

İçim karma karışık, saçlarım darma dağın,
Kalbimi burgulayıp iğneliyen bir ağın
Ateşten çemberinde birden uyanıyorum.

Saçlarım ellerimde, dudaklarım morarmış.
Varsın desinler: gençlik tükenmez bir baharmış!
Tükenen bu ömrümde baharı arıyorum.

Havası küf kokuyor, rutubetli duvarlar;
Pencereden yol alıp. uzıyan bir ziya var.
Kapıda bir süngülü: heyula sanıyorum;

Organla germiş gibi hasret sinirlerimi;
Yanıp yanıp tutuşan bu kıp kızıl derimi
Hısla kırbaçlayarak neden kıvranıyorum?

Kudurup şaha kalkan bir tay gibi deliyim;
Bunalan ruhumla ben engine gitmeliyim,
İçin için tükenen mum gibi yanıyorum.

Istıraba yan baktım olunca ben soytarı;
Deli diye taktılar boynama halkaları

Amerikan Edebiyatı Örneği: Mistisizm

SON SÖZ — G. Talbott

Son konuşmamızdaki son sözüm, senin duymayacağın, fakat bana cennetten gelen ve sevindiren davet fısıltısını dinlemek ve cevap vermektir.

***

Ben mezarımın başında bu hazin mersiyeyi dinlerken cesur olacak ve müsterih dualar edeceğim.

***

Vücudum toprak altına gömüldüğü ve siz son sözlerinizi söylediğiniz zaman diyeceğim: "ben ebediyette yaşıyorum, Yalnız vücudum ölüdür."

Cesedim sizin ve toprakların. Ruhum benim ve Allahın...

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Fikir Hayatı

Konferanslar: Edebiyat fakültesi talebe cemiyeti konferansları geçen ay da devam etti. Mayıs ayında iki mühim konferans vardı. Birinci konferans, coğrafya müderrisi Mösyö Chaput'nün "Orta Asya'nın kuruması meselesi" idi. Profesör bu meseleyi, kablettarihi devirler için, bilhassa sair kıtaların kuruması safhalarından istidlâlen, ve tarihî devirler için doğrudan doğruya Asya üzerinde mutalealar yürüterek şu neticeye varıyor: Orta Asya gittikçe kurumuyor. Orta Asya'dan taşan kavimlerin muhaceretlerini coğrafî sebeplerden ziyade iktisadî ve siyasî amillerde aramalıdır.

Mösyö Gabriel'in konferansı Türkiye'deki eski mimarî eserleri hakkında idi. Mösyö Gabriel her yıl birkaç ay Türkiye'de tetkikatta bulunuyor, ve tetkikatın neticesini Darülfünunuda tedris ediyor. Onun vardığı neticelerden en mühimi, şimdiye kadar Avrupa'da hâkim olan ve, Bursa, İstanbul gibi en güzel mimarî eserlerini ihtiva eden şehirlerin bu mimarî âbidelerinin Bizans sanatı mahsulleri olduğu nazariyesini cürütmesidir Profesöre göre: Türler gerek Bursa'yı, gerek Bizansı aldıkları zaman kuvvetli bir mimariye sahip bulunuyorlardı; halbuki o zaman, Bizans, Ayasofya'yı vereli 9 asır geçmiş bulunuyordu; ve mimarî sanatı, muazzam eserleri yaratmış olan Türk mimarîsine tesir edecek halde değil, belki Kariye gibi cılız eserler verecek halde idi.

Profesör Meillet'nin konferansları:

Hindo-Avrupaî lisaniyatçısı profesör Meillet, yine Edebiyat Fakültesinde iki konferans verdi. Birinci konferans "Lisan ve medeniyet" isminde idi. Profesör evvelâ, konuşma lehçeleriyle edebî lisanların farkını gösterdi: lehçeler köyden köye bile değişir: bu hususta, Türk lisanının, büyük intişar sahasına ve eskiliğine rağmen, zamanda ve mekânda tecanüsü ve nisbi vahdeti dikkata şayandır. Lisanların son tekâmül safhaları da medeniyet lisan olmalarıdır. Medeniyet lisanları ise pek mahduttur, ve az çok, intişar eden alfabeler veren lisanlara inhisar eder bu alfabeler de: Mısır, Çin, Hint, Yunan ve Sami alfabeleridir, İslâm medeniyeti Samî alfabesinin ve Arapça'nın intişar sahasına tekabül ettiği gibi, Avrupa medeniyeti de Yunan ve onun devamı olan lâtin alfabesine tekabül eder. Şu halde, Yunan medeniyet lisanı lâtin medeniyet lisanı şeklinde devam ettiği gibi, bu ikincisi de, Rönesanstan sonra Fransız, İtalyan, Alman, İngiliz, İspanya lisanlarında aynı mücerret ifade kudretin bırakmak suretiyle devam etmiştir. Bu itibarla, alfabe değiştirmenin medeniyet değiştirmeyi gösterdiği anlaşılıyor: Türkler buna iyi bir misal teşkil ederler; esasen alfabelerin intişar sahalarıyla medeniyetlerin intişar sabalarının birbirine tekabül etmesi de bunu gösterir.

***

İkinci konferansta Mösyö Meillet daha hususî lisaniyat meşelerini mevzubahsetti; "En eski hindo-avrupaî lisanları". Profesör evvelâ bu "Hindo-Avrupaî mefhumunu tarif etti. Umumî manasıyla bir lisan filân ailedendir demek, o lisanı haricî görünüşü itibarıyla bir sınıfa dahil etmek, vasıflarını ayırmak değildir; belki ö lisanın tarihî mevkiini tesbit etmektir. Yoksa, asırların yaptığı tesirler öyle tahavvüller gösterir ki, akraba lisanlarda birbirine benzer taraflar bulmak çok defa imkansız olur. İste bunun için ana Hindo-Avupaî lisanını restore etmek için en eski Hindo-Avrupaî lisanları ele almak lâzımdır.

1917 senesine kadar, tarih taşıyan en eski Hindo-Avrupaî metinleri, milâttan evvel 7nci asırdan geriye gitmiyordu. Buğazköy hafriyatından sonra elde edilen Hitit kitabelerinin, Hrozny ve onu takip eden Alman âlimlerinin mesaileri sayesinde halldilenlerinin Hindo-Avrupaî bir lisanın mahsulleri oldu-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ğu anlaşıldı. Bunlar milâttan 1900-1200 sene evveline aittir. Binaenaleyh, Hindo-Avrupaî lisaniyatı 1000 yıl birden kazanıyor demektir. Bu gösteriyor ki, Hindo-Avrupaî dili konuşan kavimler, milâttan önce ikinci bin yıldan itibaren, bilâhara gördüğümüz istilâlara başlamış bulunuyordu.

Profesör Meillet''in konferansı, Darülfününda alâka ile dinlendikten sonra, birçok dedikoduları da mucip oldu. Yunus Nadi ve Reşit Galip Beyler izah edilmeyen bir has-sasiyetle, Profesöre salâhiyetlerinin fevkinde İddialı, cevaplar verdiler. "Hız" profesörü —az da olsa— tenkit mahiyetinde bir haber neşretti.

Yunus Nadi ve Reşit Galip Beyler, Profesöre, Yunan medeniyetinden evvel bir medeniyetin mevcudiyetini inkâr ediyor diye hücum ettiler: Profesör böyle bir iddiada bulunmadı, belki Yunan medeniyetinin, herkesçe teslim edilmiş olan orijinalite ve kudretine temas etti. Bundan başka makale sahipleri, Hititçenin Türkçe olmasına da tahammül edemiyorlar. Hindo-Avrupa lisaniyatçısı olan Meillet, senelerden beri Hititçe hakkında yapılmış filoloji tetkikatına istinaden son hükmünü söylemiştir; ve bir lisaniyatçıya yakışacak ihtiyatla hareket ettiği de, Hititçenin Hindo-Avrupai lisanı olması nazariyesi ileri sürüldüğü ilk zamanlarda, buna birdenbire bir türlü kani olmadığını itiraf etmek suretiyle kendisi söylüyor. Hız gazetesinin yeni bir nazariye dediği bu hüküm görülüyor ki, oldukça uzun senelerin neticesidir. Biz, delillerini canlı misallerle verdiği için lisaniyyatta otorite sahibi olan Profesörün bu hükmüne inanıyoruz. Yoksa bu mesele üzerinde münakaşa etmek için her şeyden evvel, Reşit Galip Beyin, Profesöre birçok usuller öğretirken unuttuğu en mühim usulle hareket etmek icap ettiğini teslim ederiz; yani. Hindo-Avrupai veya Türk-Moğol lisanları hakkında söz söylemek için, her şeyden evvel o lisanları bilmek, onların filoloji ve lisaniyatıyla uğraşmak, velhasıl onları mukayese edebilecek kudrette olmak lâzımdır, yoksa ikinci elden mehazlarla, ve bunları tenkit etmek salâhiyetini haiz olmadan hükümler vermek en büyük usulsüzlük olur.

A. K.

Kitaplar

I— Çocuk Kitapları

Tahsin Demiray ve Aptullah Ziya Türkün Altın dağından:

1- Kara Çoban
2- Kanlıoğlu Kanturalı
3- Boz Aygırlı

(Mektep neşriyat yurdu)

Ziya Gökalp'tan beri zengin Türk destanları ve masalları çocuk edebiyatında görülmüyordu. Hayatiyeti itibarıyla hiç bir millette eşi olmayan Dede Korkut destanlarını, Gök Alp'tan sonra tekrar çocuk edebi-yatında görmek bize yeni ümitler veriyor. Çocuklarımıza kuvvetli bir seciye vermek için, hiç şüphe yok ki, her zaman güzelliklerini muhafaza eden oldukları gibi dahi lâyemut eserler sayılan ve sadeliği, canlılığı itibarıyla eşsiz olan destanlarımızı, bilhassa, en güzel bir şekilde tespit edilmiş olup edebî kıymeti itibarıyla da mümtaz bir mevkii olan Dede Korkut hikâyelerini onlara okutmamız lâzımdır. Bu ihtiyacı duyduklarını ilk kitabın mukaddemesinde az çok anlatan muharrirlere bunun için teşekkür etmeliyiz.

Ben bu üç kitabın, çocukların kitap yoksulluğunda ne kadar büyük bir ihtiyaca tekabül ettiğini, bilhassa, küçük dostlarıma bu kitapları verdiğim zaman gördüm; bunları öyle zevkle ve öyle sevinçle okudular ki Türk destanlarının canlı mevzularını bu kadar alâkalarını gördükten sonra, çocukları bu nevi kitaplardan mahrum etmek doğrusu çok büyük bir günah olur.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bu üç küçük kitaba, bazı noktalarda itirazlarım da var: Dede Korkut hikâyelerinde bazı isimler vardır ki, millî mazimize hürmet edersek, bunları değiştiremeyiz; yoksa Süleyman'a " Soliman ", Salâhaddin'e Saladen" Murad'a "Amurat" diyen eski frenk muharrirlerinden, müverrihlerinden ne farkımız kalır? Onun için Kazan'ın Kızan, Salur'un Salor, Bayandır'ın Bayendir, şekillerine girmiş olması hiç hoşa gitmiyor. Bu tahrifler, şüphesiz ki, çocukların bu kitapları zevkle okumalarına mâni olmayacaktır; fakat bu isimlerin aynen kalması, hem onlara lakayt olmadığımızı gösterir, hem de çocuklara, bu hikâyelerin sade efsaneden ibaret olmadığını, bunlarda bahsi geçen adamların, boyların, büyüdükleri zaman, tarihlerini de okumağa, öğrenmeye heveslendirir. Keza eğer kelimelerin de lisanda bir kıymeti varsa, olduğu gibi bırakılmaları, asıl mânalarında kullanılmaları lâzımdır. Kitaplarına birer de lügatçe yapmış olan muharrirlerin buna da dikkat etmeleri, " Tutsak " ı "Totsak" , "Yağı yı, "Yağın", "Konur "u, " Koker " yazmamaları lâzımdı.

Kitaplarda, şüphesiz zarurî ihtisarlar olmakla beraber, bazen, Dede Korkut hikâyelerinin "dehası" diyebileceğiniz esas noktaların, Oğuz Beylerinden bazılarının o babacan ve saf karakterlerini gösteren epizotlarının, gürültülü vs maceralı taraflar lehine hazfedildiğini görüyoruz. Halbuki, bu hikâyelerin belki lâyemut parçalarını, onu toplayan eski destancının deha lem'alarını buralar teşkil eder. Bu parçaları çocuğun anlamamasından, onlara lakayt kalmasından da korkmamalıdır. Çocuk ulvî, güzel şeyleri gayet iyi anlar Ona, fazla bir şey anlamayacak diye alelade şeyler vermekten, basitlerle onu kandırmaya çalışmaktan sakınmalıdır. Çocuklar için "kitap hazırlayanlar, eğer onların hislerini, zevklerini terbiye maksadı gözetiyorlarsa, bilhassa bu noktaya çok dikkat etmeleri lâzımdır.

***

II. Neşriyat haberleri

Ankara'da Hilmi Malik Bey tarafından Demokrasi ve neşredilmiştir. Bilhassa psikopat ve anormal çocukların cemiyete faydalı olmaları için icabeden esaslardan bahseden bu eseri tavsiye ederiz.

Gazeteler ve mecmualar

Hız: On beş günlük bir gazete şeklinde, Ankara'da, mecmuamızla aynı günde intişara başladı.

Mayıs sayılarının her ikisinde de, günün çok mühim bir melesine temas eden makaleler: "Bolşevizm ve şaşkın gençlik" ile, Bolşevizm ve Türk münevverleri!"dir. Halil Fikret Bey evvelâ bugün gençliğin yeni komünizm ideali karşısında aldığı vaziyeti tevhit ediyor; sonra da gençlerin bu cereyana kapılmalarındaki sebepleri arıyor; ve en kuvvetli sebep olarak, idealsizlik ve ideal ihtiyacını buluyor. Filhakika, komünizm cereyanı bizim memlekette, tabii ihtiyaçlardan doğmuş bir fikir cereyanı değil, manevî istinatlardan mahrum insanların kendilerine istinat aradıkları zaman sarıldıkları bir din halindedir. Bugün komünistleri mahkeme huzuruna çıkarmak, nihayet onlara propaganda fırsatı vermek, ve bir fikir uğrunda mücadeleye girişenlere karşı her zaman bir sempatisi olan gençlerde onlara daha büyük bir sempati uyandırmaktan fazla bir şey yapmıyor. Komünist cereyanına karşı aynı silâhla, yani fikir propagandası silahıyla mukabele etmek lâzımdır. Gençliğe öğretmelidir ki, hayatî kıymeti olmayan bu uzak mefkurenin vücuda getireceğini sandığımız maddî ve manevî inkılâpları, Türkiye'de millî ideal de temin edebilir. Bunu Halil Fikret Bey ikinci makalesinde, komünizmin Karl Marks'a göre mahiyetini ve Rusya'da, beşeriyet için bir felâket olacak şekilde tatbikini şerbetlikten sonra, daha teferruata girerek izah ediyor; ve bu meseleye avdet edeceğini vaadediyor. işte, böyle ciddî ve samimî bir fikir mücadelesine yol açan ilk makale olduğu için Halil Fikret Beyin yazısı çok değerlidir.

Birinci sayıda Bangu Oğlu Tahsin Beyin "Büyük Türk edebiyatı tarihi" atlı makalesi, istikbalin Türk edebiyatı müdekkik-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

lerinin omuzlarına yüklenen yükü göstermek itibarıyla okunması icap edan bir yazıdır. Alelûmum tarih tetkiklerinde terkibi eserlere daha ne kadar çok zaman ister! zira, özelinde bıkmadan, sabırla çalışacak, ömür tüketecek ve istikbalin terkipçilerine bırakacak o kadar çok işlerimiz var ki... Bugünden büyük meseleler peşinde koşmamız kuvvetlerimizi israf etmek olur.

***

Tahsin Bey ikinci sayıda, genç okuyuculara, ölümünün elli birinci yıl dönümü münasebetiyle Ziya Paşa'yı hatırlatıyor, ve onun Türk edebiyat ve fikriyatında oynamış olduğu mühim rolü hülâsa ediyor. 1880'de Adana valisi iken ölen Ziya Paşa namına Adana'da, Mayısın 17'sinde bir ihtifal yapıldığını gazeteler yazdı. Namık Kemal'in bu ateşli ve mücadeleci ağabeyisi, ihtiyarlığında genç mülkiye memurlarımıza en büyük dersini vermiş: hangi hayır sahiplerinin meydana koyduğunu öğrenemediğimiz şu malû-matı yine gazetelerden okuduk: Adana maarif müdürünün, ismini "Ziya Paşa Mektebi" ne çevirdiği "Seyhan Mektebi"nde Ziya Paşa her gün bir buçuk saat ders verirmiş. "

***

Büyük adamlarımızı, her sene olmazsa beş senede bir, fakat ısmarlama merasimle değil içimizden gelen bir muhabbetin şevkiyle hatırlayalım! Bu içten gelme sevgi de durup dururken olmaz: gençlere evvelâ onları tanıtıp sevdirmek lâzımdır. Büyük adamlarımızın hatıraları, bize hayat ve heyecan verdiği için kıymetlidir.

"Hız"da bunlardan başka, "Mahmut Sadi Beyin içtimaî darvinizm tenkidi" isminde ve daha devam edecek olan bir makale sırası, İsmail Hüsrev Beyin Haricî ticarette kooperatif ismindeki iktisadî bahsi gibi, mühim meselelere temas eden birçok kıymetli yazılar var.

K.A

İmtiyaz Sahibi Ve Mes'ul Müdürü
H. Nihâl
Sinan Matbaası

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 3 | Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl | 15 Temmuz 1931

Kuş Bakışı

İleriki İnkılâpçılara

İnkılâp köyde olur. Köyde doğar. Köyde büyür.

Yirminci asır medeniyeti karşısında kendi muhitinin iptidailiğini ve içinde yaşadığı cemiyetin geriliğini gören her gencin içi sızlar ve ileriye doğru hamle yapmak ihtiyacını duyar.

Gönlünde bir memleket aşkı tutuşan ve beyninde bir milliyet mefkuresi parlayan insan, yurdunu dilediği gibi mamur ve milletini özlediği gibi yükselmiş görmek ister.

Gönlünde böyle bir imâm ve beyninde böyle bir mefkuresi olan genç, seferberliğini ilân etmiş bir istikbal ordusudur. Taarruza geçebilmesi için iki unsura ihtiyacı kalır:

Kafasını yurduna ve milletine faydalı bilgilerle silâhlandırmak.

***

Çalışacağı sahayı ve onu hususiyetlerini iyi bilmek. Bu itibarla her şeyden önce üzerinde yaşadığımız toprağa ve içinde hayatımızı kazandığımız cemiyete bakmaya mecburuz. Bu toprak bizim vatanımızdır.

Bu cemiyet Türk milletidir. Bizim milletimizdir.

Eğer biz geniş beynelmilel manasıyla bir insaniyet aşkının mevcudiyetine inanıyorsak, bu aşkın ilk eseri asırlardan beri kimsesiz kalmış Türk milleti olmalıdır.

Eğer her cemiyet içinde ezenlerle ezilenler bulunduğuna inanıyorsak, dünya cemiyetleri içinde asırlardan beri ezilen bir millet vardır. Türk milleti.

Eğer alnının teri ile yaşayan işçi ve çiftçilere karşı olan aşkımızda samimi isek, bütün safiyeti ve masumiyeti ile çalışan ve ona mukabil bir sürü emperyalistin husumeti karşısında hayatına kast ile açlığa ve sefalete mahkûm edilen mukaddes bir kütle vardır. O da Türk köylüsüdür.

***

Bu topraklar üzerinde ve bu milletin içinde yaşayarak bütün cehillerin ve güzel sanatların mukaddes kütle için olduğunu söyleyenler yalnız ve sade bizim milletimiz için duymalı, bizim milletimiz için çalışmalı ve bizim milletimiz için yaşamalıdırlar. Çünkü buna asırlardan beri en çok hak kazanan Türk milletidir. .

Bunları yapabilmek kin her şeyden önce şahsî menfaatlerin kuduz ihtiraslarından' kurtulmak, sağlam bir karaktere, usanmaz bir aşka ve yılmaz bir ideale sahip ve sadık kalmak lâzımdır.

Bu imâna, bu aşka ve bu ideale sahip olmayıp da sahip görünen genç, yalnız zekâsının şarlatanlığa, yahut babadan

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husasi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

himayeler ve ahbaplıklarla yükselen mevkiine ve yahut yakın bir istikbalde olacağını sandığı kızıl ikramiyeli inkılâpların fırsatına ve sergüzeştine istinat edebilir.

Bu takdirde şahsî ihtiraslarının tatmini için belki bir şeyler bekler, umutlanır. Belki insanları ve mefkureleri basamak yaparak yükselmeğe kalkar.

Belki kendini alkışlayan bir muhit temin eder.

Belki etrafındakilerin aptallık ve sersemlikle karışık hayranlığından bir şeyler bekler. Hatta tarihleri aldatarak kahramanlar sırasına geçmek ister.

Parlak neticeli muhteşem davalı nazariyelere inanmış olanlar varsa, onlara geniş ve ıssız bir saha boş bırakılmıştır. Anadolu köylüsünün içine girmeli ve onu bu parlak nazariyeleri anlayacak bir seviyeye yükseltmelidirler.

Senelerden beri İstanbul sokaklarından proletaryaya ilâm-ı aşk eden gençler, eğer bu feryatlarında samimi iseler, Anadolu'ya koşmalı, köylünün içine girmeli ve orada köylü için yalnız bir cehit ve bıkmaz usanmaz bir aşk ile çalışmalıdırlar.

Ancak ve yalnız unutmamak lâzımdır ki, Türk köylüsü candan çalışanı çabuk anlar.

Türklerin Türküsü

Dilek yolunda ölmek Türkler'e olmaz tasa,
Türk'e boyun eğdirir yalnız türeyle yasa;
Yedi ordu birleşip karşımızda parlasa
Onu kanla söndürüp parçalarız, yeneriz.

Biz Tufanı yarattık uyku uyurken Batı,
Nuh doğmadan kişnedi ordularımızın atı.
Sorsan söyle diyecek gök denilen şu çatı:
Türk gücü bir yıldırım, Türk bilgisi bir deniz.

Delinse yer, çökse gök yansa kül olsa dört yan,
Yüce dileğe doğru yine yürürüz yayan.
Yıldırımdan tipiden kasırgadan yılmayan,
Ölümlerle eğlenen tunç yürekli Türkleriz...

ATSIZ

Fakat bu yüksek kumarbazların karşısında bile aldanmayan iki şey vardır.

Biri kendi vicdanları, beşerî vicdanın daimî azabı. Öteki de halkın vicdanı, maşerî vicdan.

İşte halkın ve bizim köylümüzün en büyük kuvveti ve kıymetli.

Garpta moda olan fikir cereyanları zaman zaman memleketimize de gelir. Küçük istilâlar yapar. Yeni mefkûreciler, yeni enerjiler ve yeni kahramanlar belirir.

Fakat Türk köyleri ve Türk köylüleri bu modalardan

Onu isli ve tütsülü köy ocaklarının tezek kokuları içinde kendisiyle hemhal görmek ister. Ona kendi dili ile söyler o dille cevap bekler.

O her şeyi kendine anlatılmadan sezer. Beyninin içinde kaynaşan fikirleri, etlerinizin altında kıvranan mimikleri, gözlerin içinde pırıldayan mânâyı çabuk anlar.

Türk köylüsüne bir şeyler söylemek, bir şeyler anlatmak ve onu kendilerine râmetmek isteyenler her şeyden önce bu mukaddes kütlenin psikolojisini ve ideolojisini öğrenmelidirler. Çünkü Türk köylüsü ne Fransız köylüsü kadar para düşkünü bir bezirgan ve ne

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

gibi aptal ve kabadır.

Onda büyük Türk tarihinin veraseti ve geçmiş asırların hayatındaki facialardan alınmış bir hayat terbiyesi vardır. Sakin ve mânâsız görünen kabuğunun içinde derin duyuşlu ve şimşek sezişli bir ruh yaşar. İşte bu ruh, Türk ruhudur. Yeryüzünde bu toprak üzerinde ve bu millet içinde bir şeyler yapmak isteyenler her şeyden önce bu kütleyi ve bu ruhu okumalı ve taramalıdırlar.

O kütle ne Moskova'nın dekorlu otellerinde oturarak propaganda darülfünunlarına devam ile elde edilen muhteşem davalı parlak nazariyeler ile öğrenilir ve ne de Paris'te ele geçen ulûmu siyasiye sertifikası ile kazanılır.

Türk köylüsünü ve Türk proletaryasını Türk vatanında öğrenmek ve Türk vatanında okumak lazımdır. Unutmamalıdır ki bu memlekette ilk inkılâbı yapanların da muvaffakiyet sırları buradadır. Onlar Türk köylüsünü tanıdıkları ve Türk köylüsünü Anadolu'da okudukları için muvaffak olmuşlardır.

Yoksa şehir sokaklarında savrulan naralar, renkli salonlarda yapılan münakşalar ve nihayet bir Türk köyünden çok daha konforlu hapishane odalarında okunan kitaplar ve ancak mahkemelerde dile gelen tezlerle Türk köylüsü kurtarılmış olmaz.

Boz Kurt

Türk Destanının Tasnifi

– III –

"Türk destanının bugün kabil ola tasnif şekilleri" diyoruz. Çünkü muhtelif şekiller tasavvur olunabilir. On birinci asırda Selçuklîlerin Garbî Asya muhaceretine kadar Türklerin bir tek vatanı vardı "Türkistan". Sonra Garbî Asya'da yen bir Türk vatanı vücuda geldi: "Türkiye" Türk destanının Türklerin on birinci asırdan önceki hayatına ait olan kısmı bütün Türkler İçin birdir. Fa-kat yeni vatanda Garbî Asya kavimleriyle İhtilât, İslâmiyet ve Osmanlılık tesirleriyle Türk tarih ve destan telekkisi değişmiştir.

Nasıl ki İranda Şiilik İslâm tarihini tahrif ederek kendisine ayrı bir tarih ve ayrı mukaddesat, tarihî hakikatlere karşı müteassıp bir dinî düşmanlık vücude getirmişse, Suriye İslâmiyeti ve Osmanlılık da millî tarihi ve millî destan telekkisini tahrif etmiştir; Bununla beraber ben bu telekkiyi artık temellenmiş ve ayrı bir sistem şeklini almış bir keyfiyet olarak kabul ediyordum. Daha 1917 Moskova kontrasında (6Mayıs) "Türklerin etnik teşkilâtı" hakkında okuduğum maruzada bu meseleye temas etmiş ve garp Türklerindekî tarih ve millî destan telâkkisini değiştirmek güç olacağını arzetmiştim (kongre mazbatası, s. 156). Filvaki eğer bu telakki bir sistem şeklini almışsa Garp Türkleri için Türk destanının on birinci asırdan sonraki kısmını Bizans ve Ehlî Salip muharebelerinde yetişen Alp Arslan, Kılıç Arslan, Battal Gazi, Dânişmend, Fatih ve Kara Davut ve Türkistan Türk hükümdarlarıyla harbeden Yıldırım Beyazıt, Kara Yusuf, Cihanşah Karakoyunlu ve Şah İsmail Safevî gibi kahramanlar silsilesi teşkil edebilirdi. Fakat şimdi anlaşıldı ki Garp Türklerindekî bu tarih telekkisi yaşayan muntazam bir sistem şeklini alamamıştır. Battal Gazi ile Dânîşmend destanlar, Ebu Müslim ile Hamza destanları kadar İslâmîdir. Bunlar

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Oğuz ve Dede Korkutla bir silsileye dahil olamazlar. Diğer taraftan Osmanlı sülâlesinin inkırazı ile o sülâlenin yerleştirmek istediği tarih telekkileri de değişmek mecburiyetinde kalacaktır. Bu ise eski Türk millî tarih telekkisinin yeniden dirilmesi demektir. Nasıl ki İkinci Murat ve Fatih ve Akkoyunlu Uzun Hasan zamanı münevverleri Türklerin mazisini öğrenmek için İlhanlılar ve Temür zamanında yazılan Moğol tarihleri otorite sayılıyordu. Nasıl ki daha Evliya Çelebi zamanında bile Temürlülerin sonu olan Hüseyin Baykara devri Türk tarihinin en şanlı zamanının sonu telekki ediliyordu. Şimdi Türk destanını tasnif etmek istiyecekler için de tasnif plânlarını buna göre tertip etmek icap edecektir. Türk siyasî ve harsı birliğinin sonunu teşkil eden Temür'den sonraki destanlar Şark ve Garpta ayrı ayrı istikametlerde inkişaf etmiştir. Bunların Şark Türklerine ait olan kısmından 1923'de Mısırda basılmağa başlanıp parasızlık yüzünden bitirilemeyen "Bugünkü Türkistan" atlı eserimizde mufassal olarak bahsedilmiştir. Garp Türklerine ait kısmı yani Osmanlı ve Safevî devirlerine ait destanlarla bizzat meşgul olmadım. Bundan dolayı makalede Türk destanının 15'inci a-sırdan sonraki şekli mevzuubahis olmayacaktır. Bundan önceki Türk destanları için şöyle bir umumî taslak yapılabilir: Dişi Boz Kurt tarafından beslenen ilk Türkün asıl vatanı Isık Göl civarındaki Izık Art dağlarıdır ki Han Tanrı dağlarının cenubî kollarını teşkil eder.

Onun dört oğlu oluyor: Çiğil, Barshan, Tüng (Tütek, Tüzek, Tüzel), Hak Tüng (bir adı da galiba "Tişing") tuzu keşfediyor. Onun oğlu "Buka Han" dır ki "Tunga Alp" adıyla maruftur ve Türk sülâlelerinin müessisidir. Onun merkez karargâhı Kâşger (diğer ismi "Ordu Kent" yahut "Hargâh" olup diğer şehirleri Barman, Barsgan, Kuçkar, Balasagun, Semerkânt, Râroitan, Peykent, Merv, Sîrahs ve başkalarıdır. Tunga Alpa ait rivayetlerin tafsilâtı kendisini Efrâsiyâb, Frasiak, Franrasyâb yahut Karnamak tesmiye eden İranlılara geçmiştir. Kablelmilât yedinci asrın son yarısında Horasan'dan ve Kafkas dağları yolundan İran'a istilâ edip 625'te Mıdye hükümdarı Kyaxarces tarafından öldürülen Sakaların reisinden ibaret olacağı muhtemel olan bu zatın katli günü İranlılar için millî bayram Türkler için matem günü olmuştur. Türklerin Efrâsiyâb yuğ merasimi ve ona mensup hikâye ve meselleri daha 11-13'üncü asırlarda söylenmiş ve Mahmûd Kâşgerî yuğ şiirlerinden bazı parçaları ve Fahreddîn Mubârekşâh Gûrî mesellerinden birini nakletmişlerdir. Efrâsiyâb'ın oğlu "Alp Arız" rivayetleri (ihtimal İran rivayetlerindeki "Ağrîreth") sonraki zamanlarda bile Oğuzlar arasında söylenmiş olduğunu Topkapı sarayındaki Selçukname nushasının ilâvesinden öğreniyoruz' Efrâsiyâb'ın neslinden "Alanca Kara Han" ise ahudan mis istihsalini, Samur, kakım derileriyle Çin ve diğer memleketlerle ticaret yollarını, ok ve yay avcılığını keşif ve icat etmiştir. Kılıç yapmak sanatını da İranlılar'dan öğrenmiştir (Câm-ı Cem). Alanca (Alaç) kültü daha ziyade Kazaklarda maruftur. Alancadan sonra bunun memleketi "Tatar" ve "Moğol" adında iki oğlu arasında inkısam edip Türkler birkaç batın bu iki oğulun torunları arasındaki çarpışmalarla vakit geçiriyorlar. Moğol rivayetlerindeki bu "Tatar" ve "Moğol" mücadelesi daha önceki membada (Cami'-i a'-zam) "Türk" ve "Oğuz" mücadelesiyle birleştirilebilir.

Moğol şebesinden Kara Hanın oğlu "Oğuz Han" (yahut "Oğuz Ata") dünyanın dört köşesine hâkim olmuştur. O ilk Türk cihangiri sayılıyor. Buna ait destanın Selçukiler zamanında tespit edilen rivayetlerinden bir nushası Reşîdeddîn'in "Târîh-i 'Alem" inde münderiç bulunuyor. Türkmenler arasında yaşayan ve ötekin-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husuşi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

den az farklı olan diğer nüshaları Ebülgazi Han tarafından izlenmiştir (şecere-i terâkime). On üçüncü asırda Moğollar devrinde Uyguristan'da Uygurca olarak deriye yazılmış bir nüshasını Rıza Nur bey neşretmiş ve Prof. Pelliot tarafından tetkik olunmuştur. Bu rivayete göre Oğuz Han sağda "Altun Han" (Çin), solda "Urum" , cenupta Hint ve Tankqut, şimalde "it Baraq" memleketlerini fethediyor. Ordusu evlâdından (Oğuz kabilelerinden) başka Kıpçak, Kırlık, Kalaç, Kangli, Ağaçeri gibi aşiretlerden müteşekkil bulunuyor. Bu aşiretler Oğuzdan isim, uran, kuş, damga yani esası teşkilât alıyorlar. Oğuza seferlerinde Buz Kurt rehberlik ediyor. Veziri "Uluğ Türk" adında çok akıllı ve tedbirli bir ihtiyardı. Karargâhı garbi Türkistan'da Talaş (yani "Evliya Ata") ve Küling (Şimdiki Çu havzasındaki Tartu) şehirleri olup yazlık karargâhları şimdiki Kazakistan'ın merkez kısmını teşkil eden "Urtağ" ve "Kürtağ" dağları idi. Pek çok yaşayan Oğuza kendisi kadar akıllı olan oğlu "Gün Han" halef olup "Irkıl Hoca" nam veziri vardı. O Türk Ellerini sonraki nesiller için örnek ve ideal olacak bir şekilde idare etti. "Oğuz Han" ve oğlu "Gün Han" her halde Hun (= Kun) ların kablelmilât 209-126 yılları arasında hükümet süren hükümdarları Mete ile oğlu Kün Yabgu'dan ibaret olmak icap eder. Destan Gün Handan sonra onun torunları sıfatıyla Dhib-Yabgu (Yavguy yazılıyor), Qurs-Yabgu, Qurısaq-Yabgu, İnal-Yabgu, İnal Sır-Yabgu, Ala Atlı As Donlu Qayı inal Han, Tuman Han (onun dayısı "Kül Erkin"), Tiken Bile Er Biçken Qayı-Yabgu Han ve nihayet Uladmur-Yabgu birbirini müteakip her biri 75-125 yıl hükümet sürüyorlar. Uladmur-Yabgu zamanında kendi kardeşleri olan Uygur hükümdarı "Qara Alp Arıqlı Arslan Han" Oğuz oğullarına tâbi edilen memleketi oğlu "Alp Tavgaç Han"ın idaresine veriliyor. Fakat Uladmur-Yabgu'dan sonra Oğuz sülâlesi münkati olup Türk Ellerinin idaresi "Buğra Han" (Kara Han oğlu Buğra Han) sülâlesine geçiyor: Bunlardan "Buqra Han", "Qurı Tigin" ile Oğuzların isyanına sebep olan "Ali Han" ve oğlu "Şah Melik" zikrolunuyorlar. Bunların payitahtları da hep Talaş ve Küling şehirleri oluyor. Destanda zikredilen tarihî isimler ve vak' alar mukayese edilince zikri geçen Hanların Gök Türk, Türgiş ve Karahan Hanlarından ibaret olduğu anlaşılıyor. Hanların nezdinde birkaç akıllı hâkim vezirin zikri geçiyor. Onlardan biri Bayat kabilesinden Kara Hoca oğlu Dede Korkut'tur ki birkaç Hanın muasırı gösteriliyor. Mezarı Sırderya havzasında kendi adını taşıyan demiryol istasyonu yanında gösterilen bu efsanevî zat Türklerin musiki ve hikmet piri sayılmakta ve kendisine mensup ayrı rivayetler bulunmaktadır. O cümleden "Salur Kazan" ve "Alp Bams Böyrek" (Türkistanda "Alpamşa") hikâyeleri pek maruftur. Dede Korkut İslâmiyet-ten evvelki zamanın veziri olmakla beraber peygamber zamanına da yetişmiş gösterilmekte olduğundan Gök Türk zamanındaki Oğuz Yabguları nezdinde bulunan bir Türk bakîmi sayılabilir. Keza muhtelif Türk aşiretlerince maruf olan Türkmen kahramanı "Köroğlu" da o zamanın İran hududunda, Amuderya, Heratî, Garçistan, Kızıl ve Karakum mıntıkalarında faaliyet gösteren İran hudut Türkmenleri'nin maruf bir reisi olsa gerektir. Bu kahramana çok tapan Anadolu ve Azarbaycan aşiretlerinin rivayetleri esasen pek zengin olan Türkistan Türkmen ve Özbek rivayetlerine de tesir etmiştir.

***

Karahanlılardan ilk İslâmiyeti kabul eden Satuq Buğra Han, oğlu Arslan Han ve kızı Ayşe ve torunu Yusuf Qadır Hanlar ve onların Çinlilerler ve Kâfir Türklerle mücadelelerine ve Türk evliyalarıyla münasebetlerine ait rivayetler vardır (tezkire-i Satuq Buğra Han ve başkaları). Satuq Buğra Hanın hükümeti ele alması hakkındaki rivayet tamamıyla Oğuz efsanesine

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

benzetilmiştir. Kırgızlar arasında pek maruf olan "Manas" rivayetleri de bu Karahanlılar devrine icra edilebilir.

Oğuz destanında Türkistan hükümdarı Ali Hana (galiba Buhara Hanı "Ali Tegin") Oğuzların isyanı ve Horasan şehirlerine İstilâları dolayısıyla ilk Selçuklilerden ve bu destanın Türkmen rivayetlerinde Oğuz aşiretlerinin dahilî mücadelelerinden bahsedilmektedir. Oğuz ve Kara Han motifleri Kırgız, Kazak kabile şecerelerinde, Altay ve Yenisey mitolojisinde de mevcuttur ki destanın tekmili için istifade edilebilir.

Çingiz'in mensup olduğu Qiyat (yani "Qay" lar) ve Börçegin (Galiba "Böri Tegin") ailesi kendilerini Oğuz hanlarının mensup olduğu eski Mongol (Reşîdeddîn'e göre Türkçe "Mongol") hanedanından saymışlardır. Oğuz ve Gök Türk an'analerini pekiyi bilmişlerdir. Çingiz'in muasırı olup kendisiyle görüşen Çinli Men-Hun'a göre Çingiz ailesi "Şato" Türkleri neslindendir. Bu aile Moğol dilinde konuşan "Şivi" aşiretlerine riyaset etmiş ve evvelce Türklere ait Türkçe bir ıstılah (terim) olan "Moğol" (Mong-ol) kelimesi de Çingiz ailesinden mezkûr Şivi aşiretlerine geçmiş, Hıtay ve Şivilerin dili de Moğol lisanı tesmiye edilmiştir. Halk destanına göre Çingiz'in büyük babası Aka' Deniz Hanı Altun Hanın kızı güneşten gebe kalıp Dubun Bayan adında bir oğul doğurmuştur. Bunu tek gözlü Dumbavıl Mergen (Dumbavıl - Soqır) terbiye ediyor. Ve "Alanguva" ile evlendiriyor. O ölümünden sonra ışık şeklinde gelerek Alanguva'yı gebe bırakıyor. Ondan Çingiz doğuyor. Sonra Çingiz'in fütuhatı, kabilelere damga, uran, kuş (totem) taksim etmesi Oğuz Han destanında olduğu gibi tafsilâtla söyleniyor. Yanı Oğuz Handan sonra Çingiz Han Türk içtimaî hayatına yeni şekil veren ikinci büyük bakandır. Aslı Moğolca olan "gizli tarih" destanı ise Çingiz'in hayatını daha ziyade tarihî şekilde tasvir etmiştir. Çingiz'in evlâdından Çuci Han Canbeg Han, Canbeg Hanın annesi "Tayduli", zevcesi "Karasaç Hanım", muasırı gösterilen "Asan Qaygı" ve "Cirence Çeçen" nam hakîmlerin hikâyeleri, yine ümerasından "İsâ oğlu Amet" destanı Çingiz destanının orta Türklerdeki devamını teşkil etmektedir.

Sonra orta Türk destanının en canlı kısmı Temür, Toktamış, İdüge'lere ait olanlarıdır. Temür'ün büyük destanı Türkçe ve Acemce matbu olup Türkistan meddahları tarafından söyleniyor. Farisî olarak manzum destanı da vardır. Mensur bozkır rivayetleri ise Yayık, İdil nehirleri havzalarında Mangıt-Nogaylar, Baş-kurtlar ve Kabaklar arasında şâyîdir. Bu son rivayetlere göre Çingiz'in halazadelerinden Barlas Taragay oğlu Temür Çingiz'in oğlu Caday (Çağatay) Hanın Bakşıları (kâhinleri) telkinleriyle anası karnında iken ezilmek suretiyle öldürülmek istenmiş, fakat öldürülememiş; ancak topal olarak Almalık'ta doğmuştur. O daha gençliğinde çocuklara hanlık ediyor. Büyüdükten sonra eşkıyalıkla meşgul olup Caday Hanı ele geçirerek öldürüyor. Ve padişah oluyor. Siyaseti ve fütuhatı ekseriya hileye müstenittir. O İstanbul, Hindistan, Çin, Esterhan, Bulgar ve Moskova ülkelerini fethediyor. Onun Karakum ve Barsuk - Kumda yaşayan aşiretlerin reisi Amet ve Samet adında iki biraderle, Altun - Orda hükümdarı Toktamış ve İdüge ile ve Hârezm hükümdarı Yusuf Sofî ile macerası söyleniyor. Toktamış ve İdüge ve oğulları vekayii tamamıyla müstekil bir destan olup birkaç manzum rivayetleri vardır. İdüge Kırım'da Toykhoca Hanın kuşçusu Kutlu Kayanın peri kızı ile evlenmesinden doğmuştur. Babası Toktamış Hanın güzel av kuşunu gizlice emir Temür'e sattığından öldürülüyor. İdüge Toktarmış'a ebedî düşman kesiliyor, İdüge Toktamış'ın kaçıp Temür'ün düşmanı olan Qamırdın (yani "Emir Qamereddin Duglat) Âltay dağlarında

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

öldürüp karabet hasıl ediyor ve Temür'ün Kamardın nikâhında olan kızını alıp bundan oğlu destan kahramanı Nuradın doğuyor. Destanda Temür "Muğlık" yani Şamanî an'aneleri yerine sahrada İslâm an'aneleri yerleştiren ve şehirlere istinat eden medenî hükümdar olarak tasvir ediliyor.

Anadolu'da Temür'e, Temür ve Bayazıt mücadelesine ait hikâyeler, Azerbaycan'da Temür'ün siyasî kudreti ve imarı hakkında rivayetler vardır. Evliya Çelebi, Azerbaycan'da birçok şehir ve kasabaların binasını Temür'e isnat eden rivayetler naklediyor. Abbaskulı Bakihan ise Temür'ün Kafkasya'nın şimalinde Derbentten Kırım'a kadar uzanan bir seddî hakkında rivayet nakletmiştir. Bu gibi hususiyetlerden Temür'ün destanının ikmali yolunda istifade edilebilir.

Prof. Ahmet-Zeki Validî

Küçük Yazılar

iktisadî buhran ve işsizler... Bütün dünya Bir iktisadî buhran içindedir. Bunun sebebi de şüphesiz, fazla istihsaldir. Her millet iktisadî seferberliğini çoktan ilân etmiş, kansız görünen vasıtalarla muharebeye girişmiştir. Her memleket daha çok istihsal yapmak, daha çok taşımak ve satmak için didiniyor. Her millet gözünü açmış bütün refahı ve serveti kendi memleketine toplamak sevdasındadır. Göze görünen sebep fazla istihsaldir. Fekat fazla İstihsali doğuran sinsi saikler nelerdir. Bu Sebepler nihayet insan cemiyetlerinin henüz medenileşmekten çok uzak olan yaşama, kazanma ve korunma şevki tabiilerine, kadar dayanıyor. Bu kavgada en çok kaybedecek, büyük sanayi memleketleridir.

Yarı müstemleke olmaktan kurtulmuş çiftçi memleketlerinin vaziyeti daha emin görünüyor. Bu buhranların sonu acaba yaşamak için öldürmeğe kalkmak, harp açmak mı olacak?.. Kim bilir?..

***

Hemen her devlet bütçesi bu yıl geçen yıllardan düşüktür. Büyük sermayecilerin ıstırabı herkesten büyüktür. Onun İçin en çok sarsılanların başında Amerika geliyor. Sermayelerin ıstırabı derhal ameleye de geçiyor, Her tarafta işsizler artmıştır. Bütün dünyada 1929'a göre 19-30'da artan işsizlerin sayısını ve yüzde hesabını gösteren bir cetvel basıyoruz:

Memleketler	İşsizler	%'de
Almanya	3.977.000	68
Amerika	?	83
Avustralya	90.379	72
Belçika	110.000	430
Çekoslovakya	154.615	304
Fransa	20.041	72
Japonya	386.394	44
İngiltere	2.306.963	76
İtalya	534.356	61
İsveç	43.927	60
Lehistan	233.276	45
Felemenk	46.807	125

Millî mabetler... İtalya'da kömür yoktur. Dışarıya akan paralarının en çoğunun kömür yüzünden gittiğini gören İtalyanlar büyük ve esaslı tedbirler almışlardır. Şimalî İtalya'da boşuna akan suların beygir kuvvetinden istifade ederek büyük kudretli elektrik kaynakları vücuda getirdiler. Bunlara "Tempio nacional" (Millî Mabet) namını veriyorlar. Devamlı bir programla teşkilâtı cenubî İtalya'ya doğru indiriyorlar. " Buralardaki-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar
www.atsizcilar.com

İşletme ve ışıklama işleri hep bu kaynaklardan istifade ediyor. Kömür sarfiyat ve istihsalâtı sıfıra iniyor. Demir yolları ve fabrikalar bunlarla çalışıyor. Yalnız deniz ticareti kömüre muhtaç kalacak.

Yüksek Anadolu yaylasından kaynayan ve akan sular boşuna gidiyor.

Dicle ve Fırat ara sıra taşıp köprüleri götüren zararlı nehirlerdir.

***

Çünkü biz onlardan istifade etmesini bilmiyoruz. Fakat aynı sular çölü geçerek Irak'a gidiyor ve dünyanın en mümbit yeri olan Mezopotamya'nın kanallarını suluyor.

***

Türk genci, eğer yurdunu seviyorsan boşa akan bu büyük tabiat kuvvetlerinden istifade etmeği hiç unutma ve onlara hâkim olarak sevk ve idare etmeyi kendine ideal yap. Büyük ordulardan daha büyük bir iş yapmış olacaksın...

Sağlık müesseseleri... Avrupa milletleri içinde nüfusça bize en yakın olan Çekoslovaklardır. Onlar da 14 milyon kişidir. Bu asırda içtimaî kesafetin çok lâzım olduğunu bildikleri için, dört yıl içinde herkese örnek olacak sağlık müesseseleri yaptılar.

Bütün ilâçları ve gıdaları burada tahlil ediyor ve daimî bir kontrol altında bulunduruyorlar. Difteri aşısı gibi en yeni keşiflere kadar bütün aşıları ve serumları bu müesseselerde yapıyorlar.

***

Beden terbiyesi yolunda Sokol teşkilâtı ne kadar mühim ve faydalı ise milletin sağlığı ve hastalıklardan korunması hususunda da bu teşkilât o kadar feyizlidir.

Bir memleketin sıhhiye işlerinin yapılma ve güdülmesinde hastalıklara karşı büyük masraflı ve az neticeli mücadeleler açmadan önce sağlık müesseselerini ve sağlık teşkilâtını kuvvetlendirmek, halkı hastalıklardan korumak lâzımdır.

Çekoslovakya, bu yolda bize iyi bir örnektir.

Irkıl **Ata**

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Safranbolu Manileri

Toplayan: A. Baha

Mektup yazdım garadan
Dağla gaksın aradan
Senden beni ayırdı
Yeri göğü yaradan

Ulu yol kârvan için
Kitapla ferman için
Giz ben seni alıyom
Derdime derman için

Armut dalda dal yerde
Bülbül öter bağ yerde
Gıyan bize felektür
Her birimiz bir yerde

***

Mektubum sarı kâğat
Ağlarım saat saat
Sen durüken yâd elde
Göynüm almâyâ rahat

Yeğin at[1] işkin [2] olur
Mor cuha bişkin olar
Top- sakal ağa babam
Bu sevda nişkil olar [3]

Gak gidelim Şamadan.
Benim ol akşamadan
Eğer benim olmazsan
Yanarım mahşaradan

Çile bülbülüm çile [4]
Çiy düşmüş gonca güle
Yedü yağluk çürüttüm
Gözümü sile sile

[1] Kişneyen at.
[2] Oynak.
[3] Ne şekil
[4] Öt.

Bahçesinde gararük [1]
Yaprağı delük delük
Ğryamda bir yâr sevdim
Göbeği yedü bölük

Yeşildir ebrum benim
Ne çoktur cürmüm benim
Ölüm vâ ayrılık yok
Böyledir benim gavlim [2]

Ayağı mesli yârim
Başı dal- fesli [3] yârim
Çeşmeden hiç gelmeyon
Bunun vâ aslı yârim

Bakkallarda çanakla
Al al olmuş yanakla
Pul pul olsan dökülsün
Seni öpen dudakla

Köprümün altu daştur
Sevdiğim hilâl - gaştur
Üstüne yâr sevenle
Vallahi gizil - baştur

Hıçgırık dutdu beni
Dutup guruttu beni
Elin oğlu değil mi
Gitti unuttu beni

Şu dağla olmasaydı
Gül Benzim solmasaydı
Ölüm Allahun emrü
Ayrılık olmasaydı

[1] Kara erik
[2] İlk iki mısraa bakılırsa, Böyledir kavlim benim olmak icap eder. Fakat bu şekilde zaptettim.
[3] Erkeklerin giydikleri festen farkı küçük olamasıdır. Yalnız bunda klâptanla dal işlenişi bulunur.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Türkistan (Orta Asya) Cumhuriyetleri Nüfusu

II- ÖZBEKİSTAN

Büyük Türkistan'ın ikinci cumhuriyeti olan "Özbekistan Cumhuriyeti" (Tacikistan muhtar ülkesi dahil olduğu halde) 1924'te sabık Buhara ve Hıyva hanlıkları ile Sirderya, Semerkant ve Fergana vilâyetlerinden teşkil olunmuş, bir "Sovyet cumhuriyeti"dir. idare merkezi Semerkant şehridir.

Sabık buhara Hanlığının Özbekistan'a dahil olan vilâyetlerinde 1,800,000 nüfus, Hıyva'dan dahil olan vilâyetler ise 300.000 nüfus olduğu kaydedilmiştir. 1926 nüfus sayımında Özbekistan Cumhuriyeti 13 eyalete taksim edilip idare ediliyordu: 1) Endican, 2) Buhara, 3) Zerefşan, 4) Kaşka-derya, 5)Semerkant, 6)Surhanderya, 7) Taşkent, 8) Fer-gana, 9) Hocent, 10) Hârem, 11) Kânimeh, 12) İsfâne, 13) Tacikistan.

Tacikistan ülkesi ise ayrıca Garm, Hıtar ve Dağlık Bedahşan vilâyetlerine ayrılmıştı.

Bütün Özbekistan'ın nüfusu 5,274,998 kişi olup bunun 827,443 ü Tacikistan'dadır.

Özbekistan ahalisi milliyet itibarıyla şöyle ayrılır:

I- Türk: 3,896,745.
Bunun 3,475,340 kişisi Özbekler, 421, 405 kişisi de öteki Türklerdir (Kazak, Kara-kalpak, Tatar, Kâşgarlı, Uygur, Başkurt, Türkmen ve saire..).

II- İranlılar 939,336

III- TACİKİSTAN

başka İranlı unsurlardır.

III - Araplar 27,977
Sovyet istatistikî tarafından "keşfedilen" bu kadar kalabalık "Arap milleti" çoktan beri Türkleşmiş Özbek kabilelerinden biri o-lup "Arap" adını yalnız bir kabile adı olarak taşıyan Özbeklerdir. Bunlar arasında tek tük Arapça konuşan aileler varsa da pek azdır.

IV — Ruslar, Ukraynalılar ve Beyaz Ruslar: 275,840.

V — Muhacir sıfatıyla Moskova hükümeti tarafından getirilen muhtelif milletler (Ermeni, Leh, Alman ve saire): 47,536.

VI — Yahudiler: 37,864. Bunun 18,172 si yerli Türkistan Yahudileridir.

Rus muhacereti; Özbekistan ülkesi Türkistan'ın en mamur, şehir ve ziraat hayatı inkişaf etmiş ve asırlardan beri Türk medeniyetinin beşiği olan mıntıkasıdır. Taşkent, Semerkant, Buhara, Hıyva, Fergane, ve Hukant gibi yalnız Rusya'nın değil, bütün cihanın iktisadî hayatında mühim rol oynayan Türk şehirleri Özbekistan'dadır. Nüfus kesafeti itibarıyla da Özbekistan dünyanın en kesif yerlerinden biridir (Zerefşan havzası ve Fergana Belçika kadar nüfus kesafetine maliktir).

Türkistan'a çar zamanında tatbik edilen

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

muhaceret ve iskân siyasetinden oldukça masun kalan kısmı da Özbekistan olması burasının nüfus kesafetine ve ziraat kültürünün ruslardan çok yüksek olmasına medyundur.

Çar zamanında Türkistan'ın beş vilâyetine getirilen Rus muhacirlerinin sayısı aşağıda gösterilmiştir.

Vilâyet	Yıl: 1897	Yıl: 1910
Yedisu (bugün kısmen Kazakistan, kısmen Kırgızistan'a dahil)	95,465	188,016
Sirderya (kısmen Kazakistan'a dahil)	44,834	101,280
Fergana (kısmen Kırgızistana dahil)	9,842	29,434
Semerkant	14,006	22,929
Zakaspi (Türkmenistan)	33,273	41,021
Yekûn	197,420	382,688

Bu hesaba göre çar hükûmeti 48 sene zarfında Türkistan'ın beş vilâyetine 382,688 Rus muhaciri getirip iskân etmiş oluyor. 1910 - 1914 senelerinde mühim bir muhacir hareketi olmadığı gibi, 1916-1919 umumî harp ve ihtilâl senelerinde de Rus muhacereti büsbütün durmuştur.

Bolşevikler de hâkimiyetlerinin ilk iki senelerinde (1920 -1922) yerlileri iğfal etmek için "kolonizatörlük"le güya mücadele ediyormuş gibi görünmeye çalışmışlardır. Eski çarlığın Türkistan'ı Ruslaştırma siyasetini Bolşevikler ancak 1922'den itibaren tatbike başladılar. Bunlar çar siyasetini daha merhametsiz ve daha dehşetli bir surette tatbik ettiler. Neticede Rus muhacirlerinin adedi yalnız Özbekistan ülkesinde 361,420 ye baliğ oldu. Kısmen Kazakistan ve Kırgızistan'a ilhak edilen eski Sirderya ve Fergana vilâyetlerindeki Rus muhacirleri bugünkü Özbekistan'a girmiş addedilse bile 1922-1926 seneleri zarfında Bolşevikler 206,589 muhacir getirmiş oluyorlar.

Çar zamanında Türkistan'ın Rus ayağı basmayan yerleri olan mıntıkalarda bile Rus muhacirleri iskân olunduğunu görüyoruz:

Buhara	13.605
Zerefşan	3.965
Kaşgaderya	5.298
Surhanderya	8.489
Tacikistan	6.784
Hârezm	2.418
Yekûn	40.559

Bu rakamlar yalnız Rusları göstermekte-dir. Diğer Avrupalı ve Ermeni muhacirler ise bu hesaba dahil değildir.

Abdülkadir

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

BİR DESTAN PARÇASI

Hayatları büyük hadiselere, sarsıntılara maruz kalan milletlerin halk şairleri tarafından bu hadiselerin terennümü suretiyle destanların teşekkül ettiği bugün bir mütearifedir. [1]

Halk şairleri tarafından şifahî bir lisanla terennüm edilen bu menkıbeler ekseriya bir "kahraman" etrafında toplanır.

Türk halk edebiyatı mahsûlleri aracında pek tabiî olarak geniş bir mevkî işgal eden ufaklı, büyüklü destan parçalarına sık sık tesadüf etmek pek mümkündür.

İşte bu kabilden olarak elimize geçen fakat nerede ve ne zaman yazıldığı tamamıyla meçhul olan kısa fakat güzel bîr destan parçasını burada neşrediyoruz.

***

"Kara Mahmud" isimli bîr Türk kahramanının şahsiyeti etrafında teşekkül ettiği pek muhtemel olan bu destan bize "Tatar" unvanlı bir halk şairi de tanıtıyor. Mamafih şimdilik ne "Kara Mahmud" un menkibevî şahsiyeti hakkında ne de onu bize bildiren ve kullandığı mahles itibarıyla da şayanı dikkat olan "Tatar" için bir şey söylemek mümkün değildir.

***

Büyük Türk şairi "Yunus Emre" ye ve "Eşref oğlu"na ait bazı ilâhîlerle bir arada tesadüf ettiğimiz bu parça oldukça eski bir zamana ait göründüğü gibi fevkalâde bozuk ve acemi bir yazıyla da yazılmıştır ki birçok kelimelerini tahmin suretiyle okuduğumuz bu mısraları yazılışındaki şiveyi muhafa ederek dercediyoruz:

[1] Destan ve Türk destanları hakkında malûmat almak için bakınız: Prof. Dr. Köprülüzade Mehmet Fuat: Türk edebiyatı tarihi. S: 50 ve müteakip.

Kara Mahmud eder beyler ağalar
Pırla ya pırlaya uçtuğum vardur
Alay beyi alay olmuş gelürken
On beşin bir semte yıktuğum vardur

Elimden aldırdım zevkile demi
Fikir deryasında oynatma gemi
Siyah poşu ile... kademi [1]
Yalap yalap edüp donaltuğum vardur [2]

Feleğün insana bu imiş işi
Ara yerden kalksın engelin leşi
Yemen ellerinin boy boy kumaşı
Bakır dağlarda tuğum vardur

Feleğün insana bu imi? zatı (?)
Rakibün sözleri zehirden katı
Gözlerin sövdüğüm müsellem atı
Yalnız eğerleyîp çıktuğum vardur

Tatar eder sen ararsun yerde
Değme insan uğuramaz bizim yere
Keskin ovalarda şol mubah yerde
Nice boy beşeri yıktuğum vardur.

Her halde elden ele, dilden dile dolaştıkça kuvvetini kaybettiği anlaşılan fakat bu haliyle de özünü muhafaza eden bu kahraman parçanın kuvetlî bir halk sairine ait olduğu kolayca tahmin edilebilir.

İhtimal çok uzun bîr destanın son kıtalarını teşkil eden bu mısraların aslı ve tamamı zamanla ele geçecektir ki bize yeni ve kuvvetli bir saz şairimizi daha tanıtacak olan bu hadise pek ziyade şayanı temennidir.

Nihat Sami
Edirne Erkek Muallim Mektebi
Edebiyat Muallimi

[1] Poşu: Kenarları, ince püsküllü bîr nevî ipekli mendil.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sinirlerimde baygın bir uyuşukluk var. Kendimden geçer gibiyim. Beynim donmuş veya kavrulmuş. Gözlerimin kapandığını duymuyorum bile... Nefesim o kadar hafif ki, soluklarım gırtlağımda inilti yapamıyor. O kadar çok kuvvetliyim ki, kendimden şüphelenip de parmağımı kımıldatmak istemiyorum.

Istırabım o kadar çok ki, derdimi yüzümde okutmamak için gülüyorum.

Uyuşukluğum, kahkahalarımı sessiz birer tebessüm yapıyor. Istırabım kaynıyor, coşuyor, taşıyor.

Feragatim isyan ediyor. Ben de herkes gibi olmak, cemiyetim için değil, kendi canım ve kendi ihtiraslarım için yaşamak istiyorum. Menfaatlerim birer kanlı katil gibi Istırabımı boğazlıyor. Ruhumda çılgın bir doğuş var.

Her şeyi, yurdumu, milletimi, tarihimi unutarak serseri bir neş'e ile gülmek istiyorum. Feragatim şehit oluyor. Menfaatlarim kuduruyor. Mağlup olur gibiyim. İmanım coşarken, şevkitabilerim boğuyor. Yoksa yeniliyor muyum?... Hayır...

Mefkuremsana haykırıyor, seni çağırıyorum. Bana gel.. Çelikliğim eriyor, tunçluğum kınlıyor. Yetiş!... Bir saniyede beynimde bin meşale yanıyor. Bu isli dumanlı köy ocaklarının ateşi ruhumu sarıyor. Beynimi, sinirlerimi ve ruhumu bu köy ocaklarının isli alevlerinden doğan mefkure ile ısıtıyorum. İçin için yanıyor. İçin için kavruluyorum. Köy ocaklarının kıvılcımları ruhumun derinliklerinde hiç bir peygamber dininin, hiç bir ilâhi mezhebin ve hiç bir yabancı mürşidin tutuşturmadığı bir ateş yakıyor. Beynimde çakan şimşekler ruhumun karanlığını aydınlatıyor. Ateşimin harareti içinde hülyalarımın hakikatini yaşıyorum.

Gözlerim, kulaklarımı duyguların ilh... Dışarıya bakan neyim varsa, hepsi içime göz dikmiş. Ruhumun karanlık cehennemin de yanan dinsiz, fakat mümin ateşi seyrediyor. Mefkuremin meşalesi ile, hayalimin cennetinde yaşayan büyük istikbali görüyorum. Ruhumun soğuk karanlığını ısıtan bu ateş feragatim, mefkuremin meşalesi ile seyrettiğim bu cennet, memleketim...

Uyuşukluğum çelikleşiyor. Feragatimi boğazlamaya çalışan menfaatlerimi, İmânımı boğmaya uğraşan sevkitabilerimi yakalıyor, ruhumun cehennemindeki mukaddes ateşe atıyorum.

İmanımın saltanatı bütün benliğime hâkim. Bu kızıl alevler içinde iredemin tunçtan heykelini görüyorum. Çelik iradem, bir kuduz köpek gibi saldırmak isteyen aklımı bağlıyor. Onun gözü önünde şahsî menfaatlerimi öldürüyor, sefil ihtiraslarımı boğuyorum.

***

Feragatimin ateşi daha çok yanıyor. Sinirlerimdeki baygın uyuşukluk, tavlanmış bir demire su vermiş gibi çelikleşiyor. Feragatimin ateşi ortasında yükselen irademi muhitimin çirkefine sokarak çelikleştiriyorum.

Gözlerim açılıyor, sinirlerim geriliyor, etlerim çekilerek parmaklarımı yumrukluyor. Soluklarım göğsümdeki hırıltıları atıyor. Cehennemden bahara çıkmış gibi zindeyim. Hülyalarım mefkuremin enginliğinde birer temiz yelkenli gibi sürülüp gidiyor. Göğsümdeki ıstırabın içinde nurlu bir hakikat yaşıyor. Beynimdeki kuduz menfaatler yerine feragatli emeklerim doluyor. Ruhumun karanlıkları ışıklanıyor. Heyecanlar, emeller ve ümitlerim, fikir ve dileklerim Tanrısına secdede

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

melekler gibi mefkuremin ateşine tapıyor.

Aklım güreşi kaybetmiş bir zorlu pehlivan kadar düşkün.

Feragatimin ateşi yanıyor, imanımın ıstırabı kaynıyor. Bu ateş ve nur dünyası içinde milletimin istikbalini yaşıyor, yurduma karşı olan aşkımı ruhumdaki fırtına ile körüklüyor, menfaatlerimin ihtirasını' halkımın ıstırabı ve ihtiyaçları içinde boğuyorum. İşte mefkuremin faciası...

Oh !... Beynimde hudutları canlanan Anavatanını. Göynüm gibi öksüz, ıstırabım kadar kavruk, imânım kadar aç Türk Eli...

İçimde yaşayan menfaatleri boğdum. Muhitim, sana geliyorum. etrafımda kaynaşan ihtiraslar size geliyorum. Çılgın bir ıstırap hamlesiyle size koşuyorum. Kendi menfaatlerim gibi sizin şahsi menfaatlerinizi de boğmaya geliyorum.

Aklımı öldüren irademi halkın ve hakkın iradesi besliyor.

Menfaatlerimi boğazlayan imânımı, yurdumun ıstırabı kaynatıyor. Halkımdan aldığım kuvvet, yurdumda gördüğüm sefaletle pençeleşmeye, her şeyi kirletmeye ve her şeyi yok etmeye uğraşan çirkef menfaatler size geliyorum.

***

Kaçınız.. Sizi boğmaya, kalbinizi yarıp ıstırabımın aşkım doldurmaya geliyorum.

***

Yurdumun şehitleri kanlı kefenleriyle dizlerime dolaşıyor. Açlıktan solan gül yüzlü güzellerin cesetleri ayaklarım altında pelteler gibi eziliyor. Öksüzlükten ölen yavruların kafa taslarını çiğneyerek geliyorum. İhtirasları körükleyen, yabancı propagandalarla gençliği zehirleyen, mefkureleri çirkefleyen, namusları kusturan sefil ve sefih menfaatler size, mefkuremin faciasını tamamlamaya geliyorum.

Namık Kemal

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

KOŞMA

A kız, dedikleri suna senmişin;
Bildikler bir türlü, eller bir türlü.
Bir yaraşmış sana, bir bezenmişin,
O saçlar bir türlü, teller bir türlü.

Nasıl nâra yakmam kendi kendimi?
El koynunda gördüm şehlevendimi.
Hüsnünü yâdeder güzel dendi mi
O gözler bir türlü, diller bir türlü.

***

Dağlarda güneşin battığı anda
Atehler yıkanır âb-ı revanda;
Çağlar kah gurbette, kâh vatanda
Gözyaşı bir türlü, seller bir türlü.

***

Bir kucak bulmadım yarda, anada;
Hasretmiş dünyada kısmet bana da.
Sorarım ses verir andığım ada
Şu dağlar bir türlü, beller bir türlü.

***

Ayrılık çok müşkül, yollar yorucu;
Bu gurbete çıktı yolumun ucu.
Burnuma geliyor ah burcu burcu
Sünbüller bir türlü, güller bir türlü.

Yar ulu dağları, geç denizleri;
Unutur gün gelir o da bizleri,
Kapatır yollarda bütün izleri
Yapraklar bir türlü, yeller bir türlü.

Orhan Saik

"KÖROĞLU"YA DESTAN

-Pertev Naili'ye-

-I-

Böğründe kalma ıngüç lü ellerin.
Davran... Üsküfünü eğdir Köroğlu.
Uzaktan seslenen Çamlıbellerin
Rüzgâr, dallarında «ney»dir Köroğlu.

Bilirim: Ayvazın yanında yoktur,
Bilirim: Canandan aynam çoktur,
Bilirim: Kirpiği attığın oktur,
Bilirim: Kaşları yaydır Köroğlu.

Uçsun şimşek oklar aldırma yine
Koş yiğitler saldır «Koy»a «Eğin»e
"Benden selâmeyle «Bolu beyine»
Hâl anlar yalnız o beydir Köroğlu.

Mümkün mü o, yarı yadeller sara?
Gür sesinle haykır sen ufuklara!
Altında boyveren, esen rüzgâra
O köpüklü, o kır taydır Köroğlu

-II-

Buldun, Ayvazını... Vurulmuş!.. Ah!.. Ah!.
Kanları sızıyor o al dudağa...
... Yaralı bir ceylan yaslansın dağa:
Çek onu bağrına değdir Köroğlu!

Sarıldın bıçağa! Attın tüfeği!
Bıraktın Ayvaz'ı! Bu neye iyi?
... Halka zulmediyor... "Bilmem ne beyi;
Anladım; Koş! hâli vaydır Köroğlu.

Nihat Sami

Sezişler:

Bence şair

Bence şair ne âşıklara menekşe demeti ne de oburlara lahana kökü yetiştiren bir bahçavan değildir.

Şair, gönül ocağına renk, ışık, duygu atarak kendinde yanan kutlu ateşle o ocağı tutuşturan, sonra onun alevleriyle Yurda kırılmaz kalkanlar döven, erlere yenilmez kılıçlar hazırlayan, muzafferlere zafer ekilileri işleyen bir işçidir.

Onun yegâne zevki maddeler değil, bu ocaktaki külçeden dövdüğü altın bir oku güneşe fırlattığı anda duyduğu ilâhi heyecandır.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar
www.atsizcilar.com

Hikâye

Şehitlerin Duası

Babanın beyni Çanakkale'de dağılmış, ağabeyin göğsü Sakarya'da delinmiştir.

Geride hasta bir ana, genç bir kız kardeş var... Hastalıklı ana, sefil ömrünü sürükleyerek mektepteki kızın çıkmasını bekliyor... Kız çıkacak, hayatını kazanacak ve kendisine bakacak...

"kızım, kızım" diye inliyor... Bazen de ağabeyi onun saçlarını okşayarak "kardeşim, kardeşim" diye hıçkırıyor...

Bir öksüzün gönlü için "yuva" erişilmez bir bahtiyarlık, uzak bir Kızıl Elmadır. Öksüz, ailesi olanlara şaşkınlıkla ve hasretle bakar Bu da perşembe günleri evlerine

Nefes

"Gök Alp'e ithaf"

Kalplere serptiğin kıvılcımlardan
Bir ışık yanıyor ey büyük nebi..
Gönüller, zâtını bize aşk sunan,
Bir mürşit tanıyor ey büyük nebi.

Bilirsin göynümün ne duyduğunu
Karşında tekrara hacet yok bunun,
Benliğim önünde, ululuğuna
Daima anıyor ey büyük nebi.

Başımız önünde geliyor yere;
Işıklar dağıttın sen gönüllere.
Milliyet aşkını duyan bir kere.
Seni nur sanıyor ey büyük nebi.

Mefkure nuruyla bizleri besle,
Uğrunda ölelim biz de hevesle;
Gençliğin kalbi bu taze nefesle
Beraber kanıyor ey büyük nebi.

Sabahattin Ali

Kız mektepten çıkmak için çalışıyor. Ve kendisini düşüncelere kaptırdığı zaman tatlı ümitlere dalıyor. Ümit olmasa yaşanır mı?

O bütün hayatında ne görmüştür ki... İşte bir gece mektebinde okuyor. Kimsesiz ve yoksul diye onu parasız okutuyorlar... Elbise de veriyorlar ve ara sıra bunu kendisine hatırlatarak daha fazla çalışması icap ettiğini de söylüyorlar. Kız bundan sıkılıyor, fakat ne yapsın? Hayatında aynı ıstırabı sürüklemeğe mecbur değil mi?

Babasını hatırlayamıyor... Ağabeyini biraz biliyor.. Onlara karşı duyduğu nedir? Gündüzleri bunu anlayamıyor. Fakat güneş ortadan çekilip de gece oldu o zaman onları seviyor.

Rüyaları bile hep birbirine benziyor: Basen babası onu

dönenlere öyle bakıyor ve öyle sanıyor ki insanlar öksüzler ve öksüz olmayanlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır... Kendisini o kadar yalnız duyuyor ve o kadar haklardan mahrum biliyor ki, hayatını dolduran iki büyük hasretten bile bahsetmeğe utanıyor... Fakat gece olup yatağına girdi mi zaman kendisiyle baş başadır. Artık o zaman kendisine kimse karışamaz.... O zaman o iki ölüyü ve bir hayatta olanı istediği gibi düşünür. İsterse onlar için ağlar. Ve ıslak gözlerle uykuya dalar, ıslak gözlerle uyanır. Son defa rüyasında, sonsuz bir kırın ortasında, bir mezarın başında babası, ağabeyi ve kendisi diz çökerek sessiz sessiz ağlamadılar mı?

***

Rüyalar bizim isteklerimizin garip şekilli şifreleridir. Fakat ah öksüzlük...

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bu ıstıraplı rüyalardan uyanmak bile ayrı bir ıstırap oluyor. Çünkü uyanınca görüyor ki, demin birlikte ağladığı, fakat yaşıyor sandığı ölü yoktur. O, sahiden ölüdür. Gelmesi ihtimali olmayan bir varlık, yahut bir yokluk, uzakta kalmış bir hayaldir...

İmtihanlar bitiyor... Muallimler toplanıp talebeler hakkındaki son kararlarını veriyorlar. Kız, dönüyor. Çünkü hocalar öyle istiyor ve onlar bu isteklerinde biraz haklıdırlar da... Mektep müdürü hocalardan birine soruyor: "Zekâsı nasıldır?" Hoca cevap veriyor: "Ortadan biraz yukarıdır; fakat kavrayış kabiliyeti yok". Diğer bir hoca ilâve ediyor: "müspet kafadan da mahrum". Birisi itiraz ediyor: "fakat bu kızı döndürmemeliyiz; çünkü geçen yıl da döndü; yine döndürürsek mektepten çıkarmak lâzım". Fakat mektep müdürü vazifeşinastır. Sesi ağırlaşıyor: "memleket çalışmayanları da-ha fazla besleyemez". Deminki ses soruyor; "öyleyse bu kız nereye gidecek?", " annesinin yanına"...

Kovulacak kızın anası var. Fakat o artık ölüm döşeğinde... Kız, ara sıra mektebin kendisine verdiği parayı ilâç alsın diye ana-sına gönderiyor. Âra sıra da zengin arkadaşlarının notlarını para ile yazıyor... Fırsat buldukça derslerine de çalışıyor... Fakat o dimağını tamamen derslerine verebilir mi? Hayır... Çünkü onun içinde bir düğüm ve kafasında bir karanlık nokta var... Hayatı düşünüyor..." Ve ekseri zamanlarda da anasının sefil halini düşünüyor... O, bunun için kimseye kin beslemiyor. Çünkü kin beslemesini bilmiyor... O, başkalarının kendisine bir şey borçlu olduklarını da bilmiyor... Kendisinin hürmete ve şefkate lâyık bir kız olduğundan hiç haberi yok... O yalnız kimseye belli etmeden anasına biraz para yolluyor. Kimseye göstermeden bir iki arkadaşının notlarını yazmağa çalışıyor. Fakat onun bir de büyük suçu var: o, ara sıra ileriki arkadaşını da düşünüyor... Bu, babası harp meydanında ölmüş orta boylu ve sessiz bir erkek olmalıdır...

Kız mektepte son gecesini yaşıyor. Ertesi gün ona iki yıl üst üste döndüğü için mektepten çıkması lâzım geldiği söylenecek. Fakat kızın bundan haberi yok.. O yatağın-da her zamanki gibi uyuyor... Bütün yatakhane uyuyor... Kırk tane genç kız uyuyor... Onların çoğu bahtiyarlık rüyaları görüyor. Onların içinde iyileri ve fenaları var.. Çalış-kanları ve tembelleri var... Fakat şimdi hepsi bir... Belki hepsi de rüya görüyor...

Kız o gece güzel bir rüya görüyor. Bu öyle bir rüya ki onun hayatta olmasına ve bu kadar güzel olmasına hiç imkân yok... Güzel bir orman... Elmas gibi bir çay akıyor... Aynı on beşi ışığını yeryüzüne serpmiş... Kız ağır ağır yürüyor. Bu esnada ay gökten yavaş yavaş yaklaşıyor. Yüzünde ezelî gülümseyiş var... Yaklaşıyor, yaklaşıyor ve kızın yanına kadar geliyor. Ona söylüyor: "aziz ve sevgili kızım... Sen çok tecrübesiz ve çok bilgisizsin. Mektepte okuduğun şeylerin hiç bir işe yaramadığını hayatta göreceksin. Sana şimdiye kadar kimse hürmet göstermedi Halbuki sen hürmete lâyıksın. Sen şehit kızı ve şehit kardeşisin. Baban ve kardeşinin yaşatmak için öldükleri insanların sana büyük bir borcu vardır. Bunu düşündün mü ?" Genç kız başını kaldırıyor: "hayır sevgili ay dedeciğim düşünmedim" diyor, Ay dede tekrar söylüyor: "sakın hiç bir şeye inanma kızım, diyor, insanlar vefasızdır. Hem bak sen güzel kızsın. Yarın senin güzelliğinden istifade etmek isteyeceklerdir. Sakın aldanma kızım! fakat benim sana asıl söylemek istediğim..." Ay sözünü bitiremiyor... Kız tekrar başını kaldırıyor ve ayın yaşlı gözlerini görüyor... "Sevgili ay dedeciğim

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

söylemek istediğin şeyi niçin söylemiyorsun?" diyor.

Ay dede ağlıyor ve ay dede hıçkırıyor... "Kızım, diyor, ben galiba sana onu söyleyemeyeceğim. Çünkü biliyorsun ki ben çok kocadım. Yüreğim yufkalaştı. Allaha ısmarladık sevgili ve aziz kıyım"... Ay, gözleri yaşlı, yavaş yavaş uzaklaşıyor... Tâ eski yerine kadar uzaklaşıyor... Fakat gözleri hâlâ yaşlı. O zaman kız yanında babasını ve ağabeyini görüyor.

Onlar da ağlayarak onu bağırlarına basıyorlar... Baba ağlıyor... Ağabey ağlıyor... Sevgili ay dede, o da ağlıyor. Fakat ağlayan yalnız onlar değil. Rüya bitip de uyandığı zaman genç kız görüyor ki baba ile, ağabeyle ve sevgili ay dede ile beraber kendisi de ağlıyor kendisi de hıçkırıyor...

Kıza mektepten gitmesini söyledikleri zaman şaşırıyor. Bunun manasını pekiyi anlayamıyor. Daha doğrusu sersemliyor. Bununla beraber kendisini toparlıyor. Zaten ne eşyası var ki... Üstündekiler ve birkaç parça daha... mallarını bir gazete kâğıdına sarıyor. Üstünü de sicimle bağlamasını unutmuyor. Kitaplar ve defterler zaten mektep idaresinin... Onları mektebin kâtibine teslim ediyor. Hatta kara göğüslüğünün cebindeki ufak kurşun kalemini de ihmal etmiyor. Ve ilk defa bir şeyi redd ediyor: mektep müdürünün verdiği parayı almıyor. Halbuki şu kötü dakikada kendisinin hiç parası yok...

İşte şimdi o sokakta yalnızdır. Havada bir serinlik, bir fırtınadan önceki sessizlik var...

Ne yapacak? Bunu: kendi de bilmiyor. Aklında hep o rüya var... Akıl danışmak için gece olmasını, ayın doğmasını bekliyor... Oturduğu taştan dalgın gözlerle ağaçları ve evleri seyrediyor... Ve havada kanat sesleri işitiyorum sanıyor... Fakat bunlar kanat sesleri değil... Etrafımla dolaşan iki şehidin ruhlarıdır...

Gün batıyor... Sessizlik koyulaşıyor. Bu sessizlikte dile gelmiş bir şey var.. Fakat onu anlayabilmeli. Havada bulutlar koşuyor... Ve kız yüzünde birkaç damla yağmurun serinliğini seziyor. Fakat bunlar yağmur değil... Etrafında dolaşan iki şehidin göz yaşlarıdır..

Gece çöküyor... Kız orada hâlâ bekliyor. Aç ve susuz bekliyor... Sonra birdenbire başını göğe kaldırarak ay dedeyi arıyor. Fakat o yok. Kız yavaşça "sen de vefasızmışsın ay dedeciğim" diyor ve gözlerinde iki damla yaş beliriyor...

Geceleyin sokakta bir takım insanlar peyda olur. Bunlar hep aynı şeyi ararlar. Giyinişleri, düşünüşleri ve yaşayışları arasında ne kadar ayrılık olursa olsun hepsinin isteği birdir. Ve... Kızın etrafında da bunlardan peyda olmağa başlıyor. Birincisi yalnız bir söz söyleyip geçiyor.. İkincisi kaba bir şaka yapıyor.. Üçüncüsü kıza elini sürecek kadar ileri varıyor.. Dördüncüsü fena sözlerle hakaret ediyor.. Ve geçenler çoğalıyor... Kız hâlâ gökte ayı arıyor ve sicim gibi yağan yağmurun derisine kadar işlediğini duyuyor... Kız titriyor.. Soğuktan, korkudan ve açlıktan... Halbuki ona uzanan bir el yok...

Bu sefer karşısındaki bir sarhoştur. Ona: "güzel kız burada üşüyüp hastalanırsın. Benimle gelmez misin?" diyor. Ve kız tekrar rüyasını hatırlıyor...

Yağmur çoğalıyor... Rüzgâr serin... Ve kız hâlâ açtır... Kafasında iki fikir çarpışıyor... Düşünüyor ki yaşamak kendi hakkıdır... Fakat....

Karşısındaki sarhoş gülüyor ve onu nazikâne çağırıyor.. Fakat nereye? Titreyen bir vücut... Yanan bir baş ve ağlayan gözler. Fakat açlık ve yuvasızlık korkunç... Ay de-de, niçin bir yol göstermiyorsun?.."

Kız yavaş yavaş kalkıyor... Kararını-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

vermiştir. Bu karar bütün fenalığına, çirkinliğine ve iğrençliğine rağmen yaşamak kararıdır. Çünkü hayat tatlı... Kendi koluna giren sarhoşa ürkek adımlarını uydurarak bilmediği karanlık bir sokağa doğru yürüyor.. Ve tam bu sırada korkunç bir sağanak... Korkunç gök gürültüleri ve yıldırımlar... Bu bir fırtına mı? Hayır!.. Bu, iki şehidin ve sayısız şehitlerin isyanıdır.. Şehitler ağlıyor... Biz yağmur sanıyoruz.. Şehitler hıçkırıyor... Rüzgâr diyoruz.. Şehitler haykırıyor... Fırtına zannediyoruz... Ve şehitlerin duasına da yıldırım adını veriyoruz...

Gece... Üstümüzde çarpan kanatla şehitlerin duasıdır. Onlar bir şey söylüyorlar. Fa-kat fânilerin kulağı onu işitmiyor.. Bak, rüzgâra kulak ver. "O bir şehit kızı, şehit kardeşiydi. Yarın da ötekiler gibi bir şehit karısı ve şehit anası olacaktı" diye inliyor. Bak, harabedeki baykuşu dinle: "ey Türk Eli, bu yüzden senin alnın karadır" diye lanet savuruyor...

Y.D.

Fikir Hayatı

Talebe birlikleri hakkında:

Darülfünunla arkadaşlarım tatil aylarında dinlenirken, herhalde gelecek ders sene-sinde birliklerinin faaliyeti hakkında da projeler tanzim ediyorlardır. Ben de İstanbul'dan, Ankara'dan ve başka herhangi bir büyük şehirden, ve oralardaki fikir hayatından uzakta dinlenirken, belki bu arkadaşların projelerine yardımı dokunur "ümidiyle, bu hususta düşündüklerimi yazacağım.

***

Geçen sene zarfında Edebiyat fakültesi talebe birliğinin faaliyetini çok beğendim Bu fakülte, talebenin azlığına rağmen, evvelki senelere nazaran çok farklı bir canlılık, topluluk eseri gösterdi. Gerçi ben diğer fakültelerden uzakta bulunuyorum; fakat, ne de olsa, gördüklerime ve duyduklarıma nazaran şu neticeye varıyorum ki, onlar, beklenilen işi göremiyorlar. içerilerinde, bizim fırkaların siyasî mücadelelerinden pek az farklı hadiseler cereyan ediyor.

Fasla lâf, fazla gürültü, netice sıfır.

Edebiyat fakültesi birliğinin de, bu günkü vaziyette bir yaran meclisi olmaktan fazla faydası olamaz: Yani faaliyeti ufak bir zümreye münhasır, ve tesiri de mahdut kalır. Asıl düşünülecek mesele şudur: Bütün talebeyi bir kül halinde toplayabilmek. Bunun için zaman gelmedi diyorlar: Bu zamanı getirmek lâzımdır.

***

Her şeyden evvel liselerde birlik hayatını canlandırmalıdır. Darülfününa gelecek olan talebe teşkilât kabiliyetini elde etmiş olmalıdır. Bunun için de sırf bu mevzularda konferanslar verilmeli, gerek liselerde, gerek Darülfünunda talebenin neşrettiği risale veya mecmualarda bunun propagandası yapılmalı, talebe ve Avrupa mektep ve darülfünunlarındaki hayat öğretilmelidir.

***

Liselerin son sınıflarını Darülfünunla temasta bulundurmakta nazar-ı itibara alınacak bir noktadır. Çok defa Darülfününa

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husust daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

gelen talebe, ilk senesi, birliklerin faaliyetinden uzak kalıyor.

Bütün bu propagandalarda Darülfünun ve yüksek mektepler birliklerinin rolü en büyüktür. Bugünkü birlikler her şeyden evvel şunu bilmelidirler: Kendileri zayıftırlar, kâfi derecede fayda temin etmiyorlar; fakat kendilerinden sonrakileri kuvvetli ve müsmir yapmağa çalışmak lâzımdır. Bu zaafın itirafı en büyük kuvveti verir, bunda hiç şüphe etmemelidir.

Darülfünun ve yüksek mektepler birilerinin bünyelerine gelelim: Her şeyden evvel bunlardan şahsiyet, hatta sınıf zümre zihniyetini söküp atmalıdır. Ben bunun için talebe birliklerinin teşkilâtlarını kökten değiştirmelerini temenni ederim; Bugünkü vaziyetteki daimi (bir senelik) idare heyeti teşkilâtı bence çok mahzurludur. 1— Bu işlerle uğraşan talebeyi asıl işinden, talebe vazifesinden ediyor. 2— Teftiş heyetleri gibi mudil ve itimat, hasbîlik hislerine münafi teşkilâtlara yol veriyor; insan talebe birliklerinde âdeta, maaşla çalışan memurlardan mürekkep bir devlet idare sisteminin küçük bir numunesini görüyor. 3—Bazan fena unsurlardan seçilen idare heyeti, birliklere karşı tam bir alâkasızlık, hatta çok dafa nefret hissini uyandırıyor. 4— Nihayet mahdut talebenin birlik ve cemiyet işlerine alışmasını, ve bu yolda faaliyet göstermek kabiliyetini almasını temin ediyor; fakat unsurları tahdit ediyor.
Buna mukabil meselâ birer aylık mütenavip idare heyetleri sistemi bu mahzurlardan âridir: Her talebe kalabalık fakülte ve mekteplerde de ekseriyet tahsil müddeti esnasında bu vazifeyi bir, ikî defa yapmış olur.

Fakat bazı arkadaşlar, haklı" olarak bunda da başka mahzurlar görüyorlar. "İş görmek İmkânı bu suretle azalacaktır. Zira birliklerin mesaisi epey karışık, ve alışılması oldukça uzun bir zamana mütevakkıftır. Sonra, talebenin büyük bir ekseriyeti bu işlerle uğraşacak kabiliyette değildir." diyorlar. Birlik faaliyetlerini basitleştirmek, ve bütün talebeyi bu faaliyetle her zaman alâkadar etmek suretiyle bu mahzurların biri telâfi edilebilir. Talebenin kabiliyetine gelince: Mevcudu az olan fakültelerde bu nokta ehemmiyetlidir, mamafi buralarda, birlik işlerinin ehli olan talebe diğer arkadaşlarını bu yolda tenvir etmeli, ve biraz zahmete katlanarak herkesi bu faaliyete alıştırmalıdır: Ta ki birlik hakiki manasıyla anlaşılır olsun Kalabalık fakültelerde ise bu mahzur yoktur, zira onlarda bu işlere kabiliyetli kâfi miktarda talebe bulmak her zaman mümkündür.

Bu sistemin iyi işlemesi ve mahzurlarının azalması için bazı amelî çareler de bulunabilir. Meselâ: Bir aylık İdare heyetine ikinci bir "namzet idare heyeti" bir ay zarfında muavin sıfatıyla yardım eder ve bu suretle ikinci aybaşında işlere alışmış olur. Böylece "Birlik" suları değişen fakat dönmekte daima devam eden bir değirmen gibi işler.

Bu sistemin bir iyiliği de, teftiş heyetleri gibi teşkilâta lüzum bırakmamasıdır. Her idare heyeti kendisinden sonrakine karşı mesul vaziyetinde bulunur.

Ben bu seferlik talebe birlikleri hakkında, daha ziyade umumî mahiyette kalan ve onların teşkilâtlarına temas eden bu düşüncelerimi söylemekle iktifa edeceğim. Başka bir zaman fırsat düşerse, teferruata da girişmek niyetindeyim: O zaman kuvvetlenmek ve faydalı olmak için "talebe birliklerinin ne şekilde faaliyet göstermeleri, ananeleri nasıl yaratmaları icap eder, bunları ve daha başka meseleleri uzun uzun mevzuu bahsederim."

Ben burada mutlak hakikat zannettiği fi-kirlerini zorla kabul ettirmek isteyen bir vaiz vaziyetinde kalmasını istemem. Çok arzu ederim ki bütün genç mektepli arkadaşlarım benim ortaya koyduğum fikirler etrafında düşünsünler, benimle veya aralarında münakaşa etsinler.

A.K.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

"Köroğlu Destanı" Hakkında

Pertev Nailî B. — "Köruğlu Destanı" , 1931; 256 sayfa [Türkiyat Enstitüsü neşriyatından, Evkaf Matbaası]. Pr. Dr. Köprülüzade M. Fuat beyin bir mukaddemesi ile. İlim kütüphanemiz için cidden yüksek bir eser olan bu kitap, geni; muharriri Pertev Nailî beye haklı takdir ve tebrikler kazandırdı.

Folklor vadisinde tetkikat yapan bazı zevat, mütemadiyen malzeme toplayıp toplananlar üzerinde terkipler yapmayı hep istikbale bırakırlar; bu hali tenkide cüret ettiğiniz takdirde İsa, "henüz terkipçiliğin zamanı değil!" Cevabını verirler; yıllan böylece geçer. Düşünmezler ki, gerçi küçük bir malzeme üzerinde tam terkipler yapmak mümkün değilse de, çok miktardaki malzeme üzerinde ilk yapılacak terkiplerin de her tecrübeli ilim hadimince bilindiği veçhile yüzde yüz kusursuz düşmesi mümkün değildir. Malzemenin çoğalması, yani tahlilî mesainin inkişafı zamana muhtaç olduğu gibi, malzeme üzerinde yapılacak "terkibi" mesainin yükselmesi de tedricî bir tekâmüle muhtaçtır; aynı bir mevzu üzerine yapılacak her yeni terkibi iş, eski terkiplerin kusurlarını düzelterek ciddî bir manzara alır, ciddileşir. Şu halde, folklor vadisindeki eserlerde tahlilî ve terkibî himmetleri baş başa yürütmek, yaşıt bir halde büyütmek mecburiyetindeyiz: Terkibî çalışmaların, herhangi bir mevzu hakkında yeni bulunan malzemeyi, tarihîlerle mukayeseye inhisar etmemesi, bilhassa san'ata mütaallik malzeme üzerinde bediiyat, ruhiyat ve içtimaiyat noktasından da terkipler yapılması ayrıca dikkate alınacak maddelerdir ki, bizde az ehemmiyet veriliyordu; bu gibi felsefî aramaları, müabet, akademik ve ağır başlı metotlarına aykırı görenler hata işlemektedirler.

Köprülüzade'nin doğrudan doğruya veya bilvasıta yetiştirdiği telmizlerinin, ne derecede tahlilî ve ne derecede terkibî çalıştıklarını anlamak için Pertev beyin son kitabını gözden geçirmek yeter. Meselâ tahlilcilikte fazla inhisarcı davranan H. B. D. merkezi için Pertev beyin kitabı güzel bir dönüm vesilesi, metot değiştirmek sebebi teşkil edebilir.. Pertev beyin eserinde, garp dillerinden birini bilip de ora âlimlerinin eserlerini okuyan ve metotlarını sezen âlimlerimizin eserlerindeki ciddî ve memleket kültürüne fayda vadedici hal vardır; halk bilgi i işlerimi ancak bu gibi zevat elinde yükselebilecektir.

Pertev bey, musiki ile nazarî ülfeti pek az bulunduğu için olacak ki, Köroğlu "türkü", "oyun" ve " müteferrik havaları" na yalnız dört sayfalık [S. 129 - 133] bir yer ayırıp, ekseriyetle, meslekten bulunan benim verdiğim malûmatı telhisle iktifa etmiş. Ben de, aynı tedbirli yolda yürüyerek, bu kendi mesleğime ait sayfaları ele alıyor, edebî kısımların tenkidini tabiatiyle erbabına bırakıyorum, [Tenkit yerine "takriz" tabirini kullanmak daha doğru olacaktır].

Anadolu ve Orta Asya Türkleri arasında toplanıp henüz pek küçük bir yekûn tutan Köroğlu türkü ve ağızlarının ele geçebilmiş noktalarını yakında topluca neşrettiğim vakit hayretle görülecektir ki cümlesinde tek bir "tem" esastır; ve hep bu muayyen tem, muhtelif "ritmik" veya melodik" şekillere girer, serbest veya usullü olur: Bu hakikat ta, mevzuun bütün Türklüğe şami psikolojik vahdetini gösterir; Köroğlunun mütebaki musikileri aranıp bulunmakla mevzuun asıl ruhî temeli ancak aydınlanabileceği anlaşılır; diğer destanlar için de böyle.

Köroğlu'nun en eski notaya alınmış türküleri Chodzko'nun Paris Millî kütüphanesinde [S. P. 994] numara ile saklı bulunan mecmuadadır ki, henüz görmedim

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

[1848]. Bunlar haricinde gerek Orta Asya'da ve gerek Anadolu'da bulunanlar, hep son yıllar zarfında notaya alınmışlardır: Anadolu Köroğlu türkü ve havalarını notaya alan, Ferruh bey; diğerlerini yazanlar ise Zatayeviç ile Uspinski'dir: Cem'an onu geçmezler. Bu kadar mühim mevzu için ne küçük bir rakkam!

Anadolu'da türkü vs oyunları nasıl toplamalıyız meselesine ait Bartın gazetesi için yazdığım tefrikamı intişarından evvel gören Ahmet Baha bey, Köroğlu oyunlarına ait bir yazı hazırlayarak mezkûr gazetede, benim o tefrikamla yan yana neşretti. Bu sürprizli yazıyı çok yazık ki Pertev bey kitabının son sayfaları basılırken gördü.. Keza, Rusyadan adresime gönderilen Zatayeviç ile Belayef'in eserlerini de kendisine gösterdiğim zaman vakit geç idi.. Bu malzeme içindeki bilgi veya notaların, diğer mevcut notalarla birlikte Pertev beyin kitabında çıkmasını istemiştim: Köroğlunun musikileri hakkındaki elde mevcut malûmat esasen pek az olduğu için, mevcutların da son derecede ihtisarla neşredilmiş olması, türküler bahsinde sadece bir ikazcılık va kitabiyat kıymeti bırakmışlardır. Neticede, bu bahse zeyl olarak bir "Köroğlu türküleri" risalesi bastırmak işi biz musikicilere düşüyor.

132'nci sayfada şöyle bir cümle var: "Bu kitapta (S. Numan beyin Erzurum oyunları kitabında) notasıyla beraber neşredilen barı, Erzurum'da, konservatuvar hey'eti zurna ve davulla diske alduğu gibi, aynı bar on üçüncü defterde, M. Ragıp beye göre Sırrı beyin kitabındakinden farklı olarak, Ferruh bey tarafından notaya alınmıştır. " İlâve olarak şunu işaretliyeceğim ki, mevzubahis nota farkı, Ferruh beyin hata ettiğine değil, belki, bir halk havasının mensup olduğu memleketten iki tecrübeli türkücü ağzında ayrı bir devirde ne kadar dikkate şayan farklar olduğuna delâlet eder! Meseleyi Ferruh beye açtım: "Evet, dedi, farktan haberim vardı, ben işittiklerimi sedakatle yazdım. Farkın sebepleri üzerinde âlimler düşünsün!" Folklorcuların "Variantes" adını verdikleri şey de işte bu gibi farklardan başka bir şey değildi.

Bayburt'un "bar" havaları arasında Köroğlu barına son seyahatte rast geldiğimizi ilâve edeyim. Trabzon'da da böyle bir şey göstermediler; sordum, Dilen yoktu..

Pertev bey Köroğlu türkülerinin zenginliğini benimle birlikte işaret etti; binaenaleyh bu zenginliği zia'dan ve meçhuller âleminden kurtarmak vazifesi genç. arayıcılara düşer. Musikiye az aşına olan Anadolulu arayıcılar için türkü ve oyunları toplama usulleri hakkında Bartın gazetesinde yazdığım tefrikayı bir risale halinde de bastırmasını ve isteyenlere göndermesini H.B.D. neşriyat bürosundan beklerim; çünkü, tetkikat, ancak böyle bir rehber sayesinde indîlikten kurtulmuş olarak ilerliyebilecektir. H.B.D. İlim encümeninde el'an en mühim şube olan musiki halkiyatında mütehassıs bir aza ısrarlarımıza rağmen bulunmadığı için, bu gibi mühim ricaları böylece perakende vesilelerde ileri sürmeğe mecbur kalıyoruz! Israrda ise gittikçe artan bir şiddetle devam edeceğiz..

Pertev beyi, himmet, alın teri ve feragat mahsulü olan yüksek eserinden dolayı samimiyetle tebrik ederim; bu eserle, Darülfünun memlekete metot sahibi genç bir âlim daha kandırmış oldu.

Kösemihal zade
Mahmut Ragıp

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Neşriyat

Askerlik: Kaymakam Göze, Kaymakam Hakkı, Büyük Harpte Kafkas cephesindeki muharebeler, 106 s. İstanbul Askerî Matbaa, 1931, 22,5 kuruş.

Binbaşı Mükerrem, Kosova 1389, 39 s; İstanbul, Askerî Matbaa 1931, 6 kuruş.

Terbiye ve Maarif: Müderris İsmail Hakkı, Hususî terbiye usulleri, 248 is..j Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi, İstanbul 1931; 125 kuruş.

Nafi Atuf, Türkiye maarif tarihi; 174 3. i Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi. İstanbul 1931; 75 kuruş.

M. Zekeriya, Hayat bilgisi rehber (Muallimlere) I; 156 s. ; İstanbul, Kanaat Kütüphanesi, 1931; 5i) kuruş.

M. Zekeriya, Hayat Bilgisi rehberi (Muallimlere) II; 189 s, İstanbul, Kanaat Kütüphanesi, 1931; 50 kuruş.

İktisat: Mithat Şakir, Milli iktisada doğru; 43 s.; Ankara 1931; 30 kuruş.

Dr. Z. Talât, Türk iktisadiyatına ait düşünceler; 47 s; İstanbul; 25 kuruş.

Muhlis Etem, Sergi ve Panayır; İstanbul Ticaret Odası neşriyatından, İstanbul 1931; 55 s; 50 kuruş.

İsmail Hüsrev, iktisat nasıl okutulmalı? 32 s; Ankara 1931; 25 kuruş.

Tiyatro: W. Shakespeare, Mehmet Şükrü; Venedik taciri; 7ü s.; Darülbedayi neşriyatından, İstanbul 1931; 40 kuruş.

Edebiyat: Kemalettin Şükrü, Tevfik Fikret şairin roman şekline sokulmuş hayatı ve eserlerinden seçilmiş parçalar); 160 s.; İstanbul. Kanaat Kütüphanesi, 1931; 100 kuruş.

Halkiyat: Selim Nüzhet, Salıncak Safası (Karagöz oyunu); 46 s.; İstanbul Kanaat Kütüphanesi 193!; 25 kuruş.

***

Selim Nüzhet, Rauf Yekta, Gülme komşuna (Orta oyunu; oyun havası ile beraber); 38 s.; İstanbul İkbal Kütüphanesi 1931; 25 kuruş.

Pertev Naili, Köroğlu destanı; Türkiyat Enstitüsü neşriyatından; 256 s.; İstanbul 1931; 220 kuruş.

Tarih: Comte de Gobinenu, Cami; Rönesans; 416 s; İstanbul Sudi Kütüphanesi 1931; 200 kuruş.

Harold Larnb, Ali Naci; Cengiz Han İstanbul, Devlet Matbaası 1931; -JS6 s; 80 kuruş.

Türk Tarihi Tetkik Encümeni, Türk Tarihinin ana hatları (Methal); 87 s. ; İstanbul, Devlet Matbaası 1931; 15 kuruş.

Harold Lamb, Nedim Vafik; Temirlenk; 234 s; İstanbul, Kanaat Kütüphanesi, 1931; 150 kuruş.

Felsefe: Hilmi Ziya, Aşk ahlâkı; 8 + 244 s; İstanbul, Ahmet Halit Kütüphanesi 1931; 400 kuruş.

Gazeteler Mecmualar

1— Anadolu Mecmuaları

Balıkesir-Gençler Yolu: İki buçuk seneden beri çıkan bu mecmuanın 15 Haziran sayısında kıymetli yazılar var. Gazali Beyin topladığı halkiyat malzemeleri... devam ediyor: bu sayı 30 mani ile Balıkesir Vilâyetinde kullanılan halk kelime ve ıstılahları lûgatçesinin devamını (h,ı,i harfleri) ihtiva ediyor. Kara oğlu Şakir bey esaret hatıralarına devam ediyor. Büyük harbin tarihinden bir safhayı, mecmuanın karilerine böyle cazip bir tarzda anlatmak itibarıyla bu yazı da mühimdir. Mecmualar, istihfaf etmeyerek böyle büyük vakayie iştirak etmiş herkesin hatıratını neşretmelidir. Bunlar çok defa çok kıymetli malûmat verebilir. Edebiyat kısmında Maupassant'dan bir tercüme var: Gençler madem ki tercüme ile uğraşıyorlar, eserleri tercüme edilmesi icap eden büyük, mühim şahsiyetler ürerinde çalışsalar şüphesiz çok daha iyi olur: bu suretle hem kolay işler

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

dini bırakırlar, hem de lisan bilmeyenlere, güzel parçalar okumak fırsatını verirler. Umumi bedii terbiye için bunun ne kadar mühim olduğunu hatırlatarak zaittir.

Gençler yolu, gençleri daha ameli ve faal yola sevkedecek mahiyette olmalıdır. Kıymetli arkadaşımız, kendisine bu ufacık tavsiyede bulunmamızı çok görmesin.

Bartın - Kıvılcım: Küçük Bartın kasabası, kendi ismini taşıyan gazeteden sonra, onun kadar faydalı olacağını vadeden bir mecmua çıkarmağa başladı. Mecmuanın programı hiç de fena değil. Fuat Edip beyin, şiirde hayat ve neşe isteyen bir musahabesi var. Fuat Edip bey bu prensibe riayet ederek güzel bir şiir yazmış: bunda, kuvvetli bir sesle, "yürrü hemşehrim!" diye haykırıyor. "Sanat" nazariyecilerinin feryatlarına rağmen hâlâ profan mevzular şiiri bırakmıyorlar. Bence bırakmasınlar da: zira şiir müessir bir alettir. Faydalı işlerde kullanılmasında hiç bir mahzur yoktur. Yeter ki kuvveli idealler haykıracak kudretli şairler yetişsin. Mecmuadan ikinci şiir, Ata bey oğlunun "Anamasta bir akşam"ı Rıza Tevfik'in lirizminden hiç de aşağı kalmayan bir memleket duygusu taşıyor.

Kıvılcımın bu sayısında iki de hikaye olduğuna göre, sekiz sahifelik mecmuanın en büyük kısmı edebiyata hasredilmiş oluyor. Bu mevzudan hariç sade; Demir Taş beyin Ebe vezinlerle güzel bir hasbihal var: Bu, çocukların mektep haricindeki hayatını tespit ediyor, ve mektebin ebeveyinden neler istediğini sayıyor. Makale sahibinin' umumi sözlerden kaçması, ve Bartın'ın vaziyetini nazar-ı itibara alarak müşahhas bir zemin üzerinde fikirlerini teşrih etmesi bilhassa bu nevi terbiye meselesine dair yazacak olanlar için örnek edilmesi lâzım gelen bir hususiyettir.
Kıvıcımın alev olmasını temenni ederiz.

Samsun - Yürüyüş: Haziran nüshasında B. Hakkı beyin, Zenon'un ve Bahri Vedat beyin, Robert Foulton'un hayatlarına ait tetkikleri var. Reşat İsmail beyin, "Güzele dair" isimli tetkiki de bu sayıda devam ediyor..

Bunlardan başka, "Yürüyüş"te, iki hikâye, iki şiir var. Hikâyeler zayıf. Şiirlerden biri Nazım Hikmeti taklit edan bir gencin; öteki; Sivas'ın, kuvvetli, bir tasviri. Bu şiir, az çok Kıvılcım'daki "yürü hemşerim!" mahiyetini gösteriyor. Bu, uzlette uyuyan bir şehri uyandırmak istiyor. Mamafi bunda da, Nazım Hikmetin kelimeleri, teşbihleri ve tabirleri yok değil. Fakat, gerek bu "Uzletteki şehir uyuyor!" şairi Hasan İzzeddin, gerek yukarda bahsettiğim şiirin sahibi Fuat Edip bilmem ki neden, Yedi Meşalecilerden bir ikisinin ortaya çıkardıkları, ve seyyal, elle tutulmaz hayallerin kısa tasvirlerinde kullandıkları ve sade bu nev'e elverişli üçer mısralı ayrı kıtalardan mürekkep nazım tarzını intihap ediyorlar. Sabri Esat, Yaşar, Nabi, ve Cavdet Kudret'in mevzularından bambaşka mevzuları kullananlar bu tesirden tamamen sıyrılmalıdır.

Yürüyüş Samsun gibi faal bir mıntıkanın, canlı bir merkezin aylık mecmuası olduğu düşünülürse, kâfi derecede kuvvetli değildir; sonra edebiyata lüzumundan fazla yer vermiş görünüyor. Memleketin iktisad ve fikrî hayatına dair, daha amel?, tesirleri daha çok ve daha çabuk mevzulara sahifelerini açmasını bekleriz.

2. — Akşam gazetesi.

7 Haziran'dan beri davam eden anket serlevha olarak garip bir sual taşıyor: bizde edebiyat var mı? yok mu? Mamafih anketçi bu umumi suali hiç bir edebiyatçıya sormuyor; sualler: yeni nesli nasıl buluyorsunuz? İstikbale intikal edecek olan kimlerdir. Edebiyatı cedideden son mühim şahsiyetler kimlerdir? gibi tabii bir mahiyette. Her ne olursa olsun bu anket Türkiye'de edebiyat ve fikir meselele yarinin ne dereceye kadar ciddiyetle telekki edildiğini ve bu meselede, son devir edebiyatında yer tutmuş adamların tabii lüzumsuz bir kalabalıkla beraber ne düşündüklerini göstermek itibarıyla mühim olacaktır. Şimdiden Babıâli muhitini çalkalayan, ve zuhuru da gayet tabiî olan dedikodu da ayrıca tetkike değer, Anket hakkında hükmü vermek ve neticeyi çıkarmak için anketin sonunu bekleyelim.

K.A

İmtiyaz Sahibi Ve Mes'ul Müdürü
H. Nihâl
Sinan Matbaası

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 4 | Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl | 15 Ağustos 1931

Kuş Bakışı

Memleket Bilgisi

En ilerlemiş mesleklerimizde bile tercümecilik büyük bir marifet halini almıştır. Hatta muhtelif zümreler içinde iyi tercüme yapabilen ve bunları fazla miktarda bastırıp satabilenler de meslekte ve hatta memlekette büyük insanlardan olur. Bu yol yanlış bir yol değildir. Şüphesiz cehilden ilme ve yokluktan varlığa giderken bizim de bu herkesin geçtiği yoldan geçmemiz lâzımdır.

Fakat, biz bu merhaleye yeni gelmedik. Tanzimat ile tercümeciliğe başladığımız halde hâlâ yerimizde sayıyor ve hâlâ tercüme eserlerle yükselen büyüklere toz kondurmuyoruz. En yüksek mekteplerimizde ve Fakültelerimizde senelerden beri hâkim olan bu tercüme saltanatı gittikçe tesir sahasını ve nüfuzunu arttırıyor. Halbuki, kendi öz yurdumuza onun hususiyetlerine ve ihtiyaçlarına cevap verecek ne bir bilgimiz ve ne de bir bilenimiz var?..

***

Ziraat mekteplerimizde Merinos koyunlarının evsafı, faydaları, yetiştirilmesi, iktisadî kıymeti tafsilatıyla okunur. Fakat Anadolu'nun en mühim ihraç hayvanı olan Erzurum'un Mor koyunlarından, evsaf ve yetiştirilmesinden haberimiz yoktur.

Frenk kitaplarının neşrettiği en İptidaî cemiyetlere âit içtimaî tetkikleri biliriz. Bilmesek te tercüme eder öğrenir ve öğretiriz. Halbuki Bitlis'in burnu dibindeki Mutki'de yaşayan acayip aşiretlerden dikkate şayan bir tetkik mevzuu olan Şigolardan haberimiz yoktur.

Meşhur Doktorlarımız vardır. Meşhur olmuş tercümeler de yapmışlardır. Fransa'daki kaplıca şehirlerini, sularını ve terkiplerini iyi bilir ve tavsiye ederler. Fakat talebemiz Bursa kaplıcalarını ve tesiratını Bursa'ya gidenlerden öğrenir. Yanı başındaki Tuzla içmelerinin neye yaradığını tiren ilânlarına bağlı reklâmlarda okur.

***

Hukukta yükseklerimiz pek çoktur. Roma hukukunu gözü kapalı bilirler. Fransız mahkemelerinde geçmiş meşhur davaları hafızalarında saklayâcak kadar ezber etmişlerdir. Fakat Anadolu köyleri içinde geçen faciaları rastgelenler bilir.

En kurnaz müstantikleri bile şahane cürüm tasnileri ile şaşırtan köy davalarından bahsedenimiz değil de tetkik edenimiz bile yoktur. Türk hukuku tarihine ise Ankara hukukunda meydana çıkarı bir yeni moda gibi dudak büker geçeriz.

Yüksek İktisat doktorlarımız vardır ki büyük sanayi devlerini ve yüksek sermayeli ticaret usullerini ve nazariyelerini iyi tetkik etmişlerdir. Parlak projeli fikirlerle dünyaya yeni bir nizam vermeye heveslidirler.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Fakat Şarkî Anadolu'yu geniş kredili mutavassıtlarla istismara başlayan Zağorstok şirketinden haberleri yoktur. Buna karşı koyacak tedbirleri düşünmez ve Türk köylüsünü mukabil organizasyonlarla nasıl kurtarmamız lâzım geldiğini söylemezler.

***

Yüksek ihtisaslı Kimya doktorlarımız vardır ki Almanya'daki boyacılık sanayiine âşık olmuşlardır. Bu yolda derin bilgileri Fransız ve Alman rekabeti hakkında yüksek malûmatları vardır. Fakat memleketimizde henüz kok kömürü ve maden kömürü katranları için ortaya bir tez atılmamıştır.

Öyle büyük siyasilerimiz vardır ki yeryüzündeki bütün demokrasileri bilirler. Muhtelif memleketlerdeki intihap usulleri hakkında mukayeseli malûmatları vardır. Fakat yeni kurulmakta olan Türk demokrasisinin ıstırapları nelerdir. Bunu tetkik etmek ve doğru yolu göstermek zahmetine katlanmazlar.

***

O kadar büyük mühendislerimiz vardır ki, Paris'ten Münih'e kadar fasılasız uzanan asfalt yollara hayran kalmışlar, dünyadaki en büyük beton köprüleri tetkik etmeyi kendilerine zevk edinmişlerdir. Fakat bu malûmat İzmir yollarında bir Beton köprünün bel verip ortasından kırılmasına mâni olamamıştır.

Yüz binlerce liranın her sene medfeni olan şoselerin niçin bir sene içinde geçilmez bir hale geldiğini tetkiki arzu etmemişler ve gençleri tenvir etmesini ise hatıra getirmemişlerdir.

Bu yolda daha birçok misaller söylenebilir. Avrupa memleketlerini ve onların müstemlekelerini kendi yurdumuzdan daha iyi bildiğimiz ve daha çok okuduğumuz muhakkaktır. Zaman zaman İngilizlere, Amerikalılar'a, Fransızlar'a, Ruslar'a ve hatta İtalyanlar'a, Bulgarlara âşık olur, onlara dair birçok şey okur ve kısmen olsun herkese de okutmaya çalışırız

***

Fakat Efendiler... Artık yurdumuza âşık olmak zamanı gelmiştir. Artık Türk vatanını her sahada ve gözden laboratuara kadar her vasıta ile tetkik zamanı gelmiştir.

***

Her yerde bir de Memleket Bilgisi vardır. Garbın ilim metotları ile tetkik olunmayı bekleyen öksüz bir bakire gibi boynu bükük bizi bekleyen Vatan gözlerimizin önündedir.

Büyük davalı ve parlak iddialı insanlardan bir ricamız vardır. Bize yalnız garp metodunu ve tekniğini getirsinler. Renkli sertifikalardan ve yüksek başlıklardan önce kendilerinden beklediğimiz budur. Bu metot Ve teknik ile memleketi tetkik etmeye, öğrenmeye ve bize de öğretmeye başladıkları gün, rönesans başlamış olacaktır. Çünkü:

Bilgiler, Mefkureler, Hayatlar ve çalışmalar ancak kanını emdikleri millete ve memlekete faydalı oldukları ve onun ihtiyaçlarına müsbet cevaplar vermeye çalıştıkları müddetçe yaşamaya hak kazanırlar. Ona ya-bancı kaldıkları ve ıstırapları karşısında bir şey yapamadıkları gün, parazit bir hayata dalmışlar demektir. Yoklukları varlıklarından faydalıdır.

Boz Kurt

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Türkistan (Orta Asya) Cumhuriyetleri Nüfusu

IV- KAZAKİSTAN

"Kazak" diyince burada, ekseriya, hatıra "Rus Kazağı" geliyor. Türk Kazakları "Kırgız-Kazak" diye anılıyor. Asıl "Kırgız"lar " da " Kara Kırgız " tesmiye ediliyor. Bilhassa Türkiye Türk münevverleri için bu yanlışlığı düzeltmek zamanı gelmiştir: Rus Kazaklarının adı "Kazaçi"dir.

haritalarında "Wernıy") şehridir. Mesaha itibarıyla Kazakistan cumhuriyeti Türk Sovyet cumhuriyetleri arasında en büyüğü olup 2.208938 kilometre murabbaıdır. Kazak yurdu pek eski devirlerden beri Mâverâünnehir'e mukabil Türkistan tesmiye edilen bozkırlardan ibarettir.

Türk Oğlu

Ölüm arifesine girdi denilen adam
Gökler kızıllaşırken, kararırken bir akşam
Yelesini kabartıp ihtişamla gerindi;
Bu uykudan uyanış tarih kadar derindi.

Etrafında ağ kuran örümceklere baktı,
Hiddetli gözlerinden kızıl bir şimşek aktı.
Mağrur başı uzandı, titredi gür ye'esi,
Kâinata gükredi fırtınalı, hür sesi.
Bir hamlesi toprağı ateşlerle boyadı;
Göklere çivilendi onun cihangir adı.
«Hedef" yaptıysa hayret etmeyin "Akdeniz"i,
Kimdir, unuttunuz mu dünkü efendinizi

Aslını sorarsanız bir aşiret oğludur;
Yiğit bir hanedandan, şerefli, ak tuğludur.
Kahramanlıkla geçmiş uzun bir tarihi var,
Ecdadının gür sesi bütün cihanı tutar...
Ak, kızıl tuğlarıyla kâinata at salan;
Her akında beş on taç, yüzlerce diyar alan,
Adını palasıyla her devlete tanıtmış,
Atını saldırarak cihana kan akıtmış
Cihangirler oğludur... Tanır hep büyük, küçük;
Hey garplı duymadın mı? bu genç Türk oğludur Türk!..

Dâniş Remzi

Burada "Kırgız-Kazak" denilen Türklerin adı sadece "Kazak"tır. Bunlar kendilerine "Kazak" dedikleri gibi öteki Türk kavimleri tarafından da "Kazak" adıyla tanınır ve anılırlar. Burada "Kara Kırgız": denilen Türkler'in adı ise Kırgız'dır. "Büyük Türkistan"ın şimali ülkesi olan Kazak memleketi bugün "Kazakistan" adıyla bir Sovyet cumhuriyetidir. Hükümet merkezi Alma Âta adı Rus

Sovyet hükümetinin bir emirnamesi ile ortadan kaldırılan "Türkistan" ıstılahı bugün bile Kazakistan şehirlerinden birinin (eski "Yese"nin) adı olarak yaşamaktadır. "Kazakistan" bozkırları Mâverâünnehirde kökleşmek isteyen İran kültürüne karşı bir Türklük ve Türk harsı deposu hizmetini görmüştür. Arap Hilâfeti devrinde Horasan Mâverâünnehir ve Hârezm

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

tesmiye edilmekte olan Türk ülkelerinin "Türkistan" namı altında toplanması da bu "Türk deposu"ndan fırlayan kuvvetlere medyundur.

Kazaklar başka milletlerin göçebelerine benzemezler. Bunların çadırlarında binlerce yıldan beri bir Türk kültürü inkişaf etmiştir. Ekinciliğe uygun olan nehir havzalarında Türkistan ziraat kültürü, ark ve sulama usulü hâkimdir. Yeni medeniyeti kabul sahasında da büyük bir istidat göstermekte idiler. Yazık ki bolşevik istilâsı bu genç ve dinç Türk kavminin tabii surette inkişaf ve terakki yollarını kapamış oldu.

Bugünkü "Kazakistan" cumhuriyeti 9 vilâyete ayrılmıştır: 1) Akmula; 2) Aktübe; 3) Yedisu; 4) Simeypalat; 5) Sirderya; 6) A-day; 7) Ural; 8) Kustanay; 9) "Karakalpak" muhtar ülkesi.

Kazakistan'ın nüfusu 6.502.899 kişi olup ırk itibarıyla şöyle ayrılır:

I— Türkler:	
1) Kazak:	3.723.871
2) Özbek:	213.498
3) Karakalpak:	118.184
4) Tatar:	80.642
5) Tarançı ve Kâşgerli:	52.924
6) Türkmen:	10.510
7) Başka Türkler:	23.402
Yekûn:	4.223.031
II— Ruslar:	
1) Büyük Rus	1.279.979
3) Ukraynalı:	860.822
3) Bela Rus (beyaz Rus):	25.614
Yekûn:	2.166.415

III— Rus hükümeti tarafından muhacir sıfatıyla getirilen muhtelif Avrupa ve Kafkasya milletleri: 93.993

IV— Hintli, Efganlı, Çinli ve başka Asyalılar: pek az.

Kazakistan'da şehir ahalisinin en çoğunu Ruslar ve Avrupalı muhacirler teşkil ediyor. Bütün Kazakistan'da şehir halkı 539.316 kişi olup bunun ancak 206.150'si Türk'tür. Kalanı (333. 166 kişi) Rus ve Avrupalı muhacirlerdir. Rus muhaceret ve iskân faaliyetinin en hummalı surette tatbik olunduğu ülke Kazakistandır. Şehirleri Türkleştirme imkânı gençliğin bütün çalışmasına rağmen elde edilemiyor.

Münbit toprak Kazak köylüleri elinden alınıp Rus mujiklerine verilmektedir. Bundan 20-30 yıl Önce bir tane Rus mujiği bulunmayan Kazak sahraları bugün gayet çabuk olarak Ruslaştırılmaktadır.

Kazakistan'ın şimali vilâyetleri olan Akmula ve Turgay (bugünkü "Kustanay") vilâyetleri umumi harp yıllarına kadar da epeyce Ruslaştırılmış olduğu halde Ruslar ahalinin %30 unu geçmiyordu. Halbuki son on yıl içinde bu vilâyetlerin manzarası büsbütün başka bir şekil göstermektedir.

I— Akmula'da:		
Türkler:	453.134	(%37)
Rus ve Avrupalılar:	757.245	(%63)
Hepsi:	1.210.379	
II— Aktübe'de		
Türkler:	329.489	(%66)
Rus ve Avrupalılar:	138.842	(%34)
Hepsi:	468.331	
III—Yedisu'da:		
Türkler:	648.895	(%74)
Rus ve Avrupalılar:	237.803	(%26)
Hepsi:	886.697	
IV— Semiypalat'ta:		
Türkler:	737.654	(%56)
Rus ve Avrupalılar:	572.203	(%44)
Hepsi:	1.309.857	
V— Sırderya'da		
Türkler:	1.020.590	(%88)
Rus ve Avrupalılar:	136.216	(%12)
Hepsi:	1.156.806	
VI— Ural'da		
Türkler:	482.340	(%75)
Rus ve Avrupalılar:	155.631	(%25)
Hepsi	637.971	
VII— Aday'da		
Türkler:	132.448	(%98)
Rus ve Avrupalılar:	3.107	(%2)

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

VII — Kustanay'da

Türkler	128.624	(%33)
Rus ve Avrupalılar	260.536	(%67)
Hepsi	589.260	

IX - Muhtar Karakalpak Ülkesi'nde:

Türkler	297.764	(%97,5)
Rus ve Avrupalılar	6.775	(% 2,5)
Hepsi:	304.539	

Bu malûmat 1926 umumî nüfus sayımı neticelerini ihtiva eden eserlerden alınmıştır. 1926'dan 1931'e kadarki zaman zarfında ise Kazakistan" getirilen Rus muhacirlerinin bir milyona vardığı anlaşılmaktadır ki Türk milletinin beşiği ve deposu olan bu mukaddes ülkenin istikbali pek tehlikeli olduğunu gösterir.

Abdülkadir

Halk Edebiyatı

Cezayir Sazşairlerimiz

Ekseriyetle serhatlerde, yeniçeri, sipahi ocaklarında yetiştikleri görülen sazşairlerimizin sahil ocaklarında ve Türk donanmasında da ayısı mühim mevkileri vardır.

Bilhassa İstanbul'un fethinden sonra bahrî kuvvetlere fazla ehemmiyet verilmesi ve nihayet 16'ncı asırda Osmanlı imparatorluğunun, Avrupa'nın en kuvvetli donanmasına malikiyeti klâsik edebiyata mensup şairlerimizin bile denizciliğe ait manzum, mensur birçok eserler yazmalarını icap ettirmiştir (1).

***

Burada mevzu bahsedilen manzume eski Türk donanmasına mensup bir halk şairimizin Cezayir açıklarında vücuda getirdiği bir destandır.

***

Afrika'nın şimal sahillerinde "Tunus, Tarablus ve bilhassa Cezayir'de" ki askerî ocaklarda, harp gemilerinde yetişen ve asırlarca buralarda Türk kahramanlığını, Türk an'anelerini terennüm eden sazşairlerimizin Cezayir harplerine, müdafaalarına ve o devir hayatına ait mebzul deyişleri vardır ki bunların mühim bir kısmı bugün neşredilmiş bulunmaktadır:

1) Jean Deny'nin "18 inci asır sonunda Cezayir Türk yeniçerilerinin türküleri" isimli tetkiknamesinde [2] müteaddit şairlere ait 28 parça Cezayir türküsü;

2) Prof. Dr. Köprülüzade Mehmet Fuat Beyin Türkiyat Mecmuasında kaydettiğimi "Benli Ali", "Nakdî", "Mağriplioğlu", "Kara Hamza" atlı şairlere ait deyişler;

3) Dr. Giese'nin "Anadolu Halk edebiyatı numuneleri"nde münderiç Cezayir'e ait manzumeler [4];

***

4) Ahmet Kutsi Beyin Halk Bilgisi mecmuasında [5] neşrettiği ve içlerinde "Çırpanlı". "Armutlu", "Kulçulha", "Geda Muslu" gibi 16'ncı asırda yaşamış şairlerin deyişleri de bulunan muhtelif Cezayir sazşairlerine ait şiirler;

---

[1] Denizciliğe ait eserler hakkında bakınız; Prof. Dr. Köprülüzade Mehmet Fuat: Türkiyat Mecmuası. II, S 506 ve İstanbul Darülfününunda Türk edebiyatı tarihi derslerinde "16"ncı ve müteakip asırlarda Anadolu'da Türk edebiyatı tarihi notları...

[2] Köprülüzade M. Fuat Bey tarafından tenkidî makalesi, Türkiyat Mecmuası; Cilt: 2, S. 512.
[3] Aynı makale S. 515 ve müteakip.
[4] Bu manzumeler Jean Deny'in tetkik nalesinin sonuna zeyil olarak alınmıştır.
[5] Halk bilgisi mecmuası, cilt I, S. 125
[6] Sayı: 8-11.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

5) Ve Adana Memleket gazetesinde [6] Elif - Ha imzasıyla bir seri halinde yazılan makalelerde yine "Kara Hamza", "Mağriplioğlu", "Benli AH" gibi şairlere ait Cezayir destanları (iki tanesinin kaili meçhul).

Halk edebiyatımızın her hangi bir sahasında ele geçen mahsullerin aslına nisbetle henüz çok eksik olduğu düşünülürse Cezayir'e ait şiirlerin bunlardan daha ne kadar fazla olması lâzımgeldiği kolayca tahmin olabilir.

Bütün bunlar Afrika'nın şimal, sahillerinde bir zaman nasıl çok zengin bir Türk edebiyatının vaşadığını; asırlarca bu uzak serhatlerde Türk an'anelerinin nasıl hâkim olduğunu; Büyük Barbaros, Murat Reis gibi kahraman Türk denizcilerinin şahsiyetleri etrafında nasıl destanlar teşekkül ettiğini açıkça göstermektedirler!

Cezayire ait deyişlere ekseriya Anadolunun, Rumelinin muhtelif sahalarında tesadüf edilmese de bu şiirlerin bütün Türk memleketlerinde muhtelif vasıtalarla intişar ettiğini, sevilerek okunduğunu gösteriyor.

Bizim, içinde daha ziyade Rumeli'ye ait mahallî halk şiirleri, hikâyeleri bulunan bir mecmuada tesadüf ettiğimiz, fakat son mısra veya kıt'alarının eksikliği münasebetiyle şairinin adını öğrenemediğimiz bir destan da bu hâdiseye kuvvetli bir delil olmaktadır ki elimizde bulunan mecmuadan yazılışındaki şiveyi muhafaza ederek naklediyoruz:

Yaz gelince gemilerim yağlanur
Güz gelince tersaneye bağlanur
Cezayirde koç yeğitler eylenür
Tunus Tarabulus sultan Cezayir

Bir kuşcağız geldi kondu serene
Selâm edin eşe dosta yarana
Bir mısır haznesi kara diyene
Tunus Tarabulus sultan Cezayir

Bir kuşcağız geldi kondu tekene
Öte öte kara bağrım tükene
Koç yeğitler arzu çeker vatana
Tunus Tarabulus sultan Cezayir

Cezayirin sağ yanında üç top atılur
Şiddetinden aylar günler tutulur
Sarı saçlı kızlar yesir satılur
Tunus Trabulus sultan cezayir

Gemilerim birer birer çekdim adaya
Sığınalım yaradana hüdaya
Cezayir bekçisi Veli Dedeye
Tunus Tarablus sultan Cezayir

Demür atdım halatlarım çürüdü
Yüreğimde yağ kalmadı eridi
On bir ay diyince dağlar göründü
Aman mevlâm nasip eyle karayu
İbtida karayu sonra sılayu[1]
Tunus Tarabulus sultan Cezayir

Cezayirin teknesi karanlık anbar
Etrafını sorarsan çarkılan çenber
Aman mevlâm bizi sılaya gönder
Tunus Tarablus sultan Cezayir

On bir ay diyince göründü dağlar
Üce reis oturmuş dümende ağlar
O bir yeğit içinde beşyüz asker eyler
Tunus Tarabulus sultan Cezayir

Geminin direği çamdır dayanmaz
Arkadaşlar gaflet basdı uyanmaz
Kara yakın derler kalbim inanmaz
Tunus Tarabulus sultan Cezayir

Cezayirde üç top atıldı
Şiddetinden aylar günler tutuldu
Ecel bize miskal miskal satıldı
Tunus Tarabulus sultan Cezayir
Cezayirinde harmanlar savrulur
Savrulurda sağ yanma devrilür

---

[1] Bu iki mısraın, aşağıda görülecek deniz türküsünden buraya alındığı muhakkaktır. Yalnız şiirlerin ayrı

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Yine Rumeli'ye ait başka bir mecmuada da yazık ki şairini öğrenemediğimiz bu destanın tesiri altında kaldığı ve yahut tesir yap-tığı, başka bir gemici Türküsüne daha tesadüf ettik:

Türkü

On bir ay oturdum kardeş bir han içinde
Yedi derya geçdim bir gün içinde
Yârabbim bize kısmet eyle sen karayı
Evvel karayı kardeş sonra sılayı

Akdeniz üstünde kardeş zünbüllü dağlar
Murad îreîz oturmuş dümende ağlar
Kıral kızı karşısında başını bağlar
On bir ay dedikde kardeş göründe dağlar

Geminin hanbarı camdan yüke dayanmaz
Arkadaşlarımı gaflet basmış uyanmaz
Kalbime ölüm girmiş canım uyanmaz
Yârabbim sen kısmet eyle bize karayı
Evvel karayı kardeş sonra sılayı

***

Görülüyor kî yine kaili meçhul olan bu türkünün, Cezayir'e ait destanın birçok mısralarıyla büyük bir benzeyişi, hatta ayniyeti vardır.

***

Henüz yelkenli gemiler zamanında ve Cezayir açıklarında uzun bir seyahat esnasında söylendiği anlaşılan destanın bize yazıldığı tarihe ait bir şey anlatmaması zama-nını tayin etmenize de imkân bırakmıyor. Yalnız bazı mısralarda geminin adının da Cezayir olduğu anlaşılıyor; bir Cezayir bekçisi Velî Dededen bahso-lunuyor; ikinci türküde de destandaki Üce reis oturmuş dümende ağlar mısraının başına Murat Reisin adı konulmuştur.

Şu halde: Cezayir atlı bir harp gemisi var mıdır ve hangi zamana aittir? Himmetinden imdat beklenen Veli Dede gemiye ait bir bekçi midir, yoksa u Köprülüzade Fuat Beyin neşrettiği Mağrıplıoğluna ait bir deyişteki Veli - Vali şekillerinde okunan kelime ile bir münasebeti var mıdır?

***

Nihayet, ikinci türküde Murat Reis adının geçmesi, bu türkünün 16'ncı asra ait olduğunu gösterebilir mi? Yoksa bu at destandaki "Üce Reis" yerine gelişi güzel mi konulmuştur?

***

Ahmet Kudsi Beyin neşrettiği şiirlerde adının birçok daralar geçmesi, Cezayir türkü ve destanlarının ekseriyetle bu kahraman Korsan - gemicinin etrafında toplandığını gösteriyor kî bu hâdise Murat Reis adının, şiirlerin zamanını tayin için, kuvvetli bîr delil olmak imkânını bırakmıyor demektir. Her halde Fuat Beyin de kaydettiği veçhile bunların halli ve destanın zamanının tayini Cezayir tarihine ait menbaaların tetkiki ile kabil olacaktır. Bununla beraber ikinci türküdeki tesiriyle oldukça şöhret kazandığı anlaşılan bu destanın tamamını ve şairinin adını ihtiva eden başka bir nüshanın bulunması da çok kuvvetle muhtemeldir.

Nihat Sami
Edirne Erkek Muallim Mektebi
Edebiyat Muallimi

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Küçük Yazılar

Ecnebi mektepleri: Memleketimizde bir yığın ecnebi mektebi var. Bunların çoğunu papazlar idare eder. Bilhassa Fransız ve Amerikalıların mektepleri hep dinî teşkilât tarafından idare olunur. Bu mekteplere giden talebelerin büyük bir kısmını da Türk çocukları teşkil eder Gazetelerde sık sık, bu mekteplere giden Türk çocuklarından birinin Hıristiyan olduğuna dair yazılar okuruz. Ve bilmem neden bazı Türk aileleri hâlâ bu mekteplere çocuk vermekte devam ederler. Bu mekteplerin Türk mekteplerine üstün olan hiç bir noktası yoktur. Bu mekteplerde yalnız lisan öğrenilir. Fakat buna mukabil papazlar bu mektebe giren Türk çocuklarının bütün millî ve vatanî duygularını köreltirler. Ve Türk çocukları Hıristiyan olmasa bile dehşetli bir İnsanîyet-perver (?) olur. Ve artık onun için milliyet denilen şey lüzumsuz, çirkin, iptidaî bir telekkidir.

Fransız mektepleri Fransa'dan kovulan papazlar tarafından kurulmuştur. Basit bir muhakeme yapalım: Bu mektepler iyi bir mal olsaydı Fransa bunları kendi hudutlarının dışına atar mıydı? O halde neden biz Fransa'nın artıklarını kabul ediyoruz? Maarif vekâleti yerinde bir kararla, biraz geç olmakla beraber, Türk çocuklarının, ecnebi mekteplerine gitmelerini, ilk tahsillerini yapmadan, menetti. Bu karar yarımdır ve ancak Fransız; ve Amerikan mektepleri Türkiye hudutlarının dışına atıldığı zaman tamamlanacaktır. Türk babaları.. Yavrularınızın Türklük için ebediyen kaybolmasını istemiyorsanız Çocuklarınızı bu mutaassıp ve cahil papazların eline bırakmayınız. Bırakırsanız memleketinize ihanet etmiş olursunuz.

Beden terbiyesi: Bugün artık çocuk ailesinden çok cemiyetin malıdır. Mekteplerde yalnız malûmat veren değil aynı zamanda terbiye veren birer müessesedir. Terbiye yalnız manevî sahada kalmaz. Maddî terbiye, yanı beden terbiyesi de lâzımdır, Hatta beden terbiyesi yavaş yavaş ötekini geride bırakmaktadır. Türklüğe sağlam, kuvvetli ve çalışkan fertler lâzımdır. Sıhhati yerine olmayan insanlar, kıymetlerini yarı yarıya kaybederler. Gazeteler önümüzdeki yıldan başlayarak mekteplerde her sabah jimnastik dersi yapılacağını yazdılar. Bu karar yerindedir. Fakat acaba buna imkân var mı? Bunun için her mektebe yüksek tahsil görmüş beden terbiyesi hocaları lâzımdır. Bazı kalabalık liselerde birden fazla hocaya ihtiyaç vardır. Çünkü bir hoca hiç bir zaman 600 talebeye birden jimnastik yaptıramaz. Maarif vekâleti eğer bu kararını tatbik edecekse hiç vakit kaybetmeden, kapatılan beden terbiyesi kursunu tekrar açmalı ve hatta burasını yüksek bir mektep şekline sokarak buradan memleketin ihtiyacına yetecek kadar beden terbiyesi hocası yetiştirmelidir. Ondan sonra bu hocalar mekteblere dağılmalıdır ki her sabah mektepte birer saat bütün talebeye jimnastik yaptırsın...

Mekteplerde ders olarak birinci safı beden terbiyesi tutmalıdır. Ve bunun yanında da güreş gibi, kılıç gibi, binicilik gibi. Millî sporlar bulunmalıdır. Asker bir milletin çocuklarına ancak böyle yetişmek yakışır.

Ecnebi dil meselesi. Eskiden, ilk mektebin ikinci sınıfından başlayarak Fransızca da okutulurdu. Şimdi ilk mekteplerde Fransızca okutulmuyor. Ecnebi lisanı orta tahsil devresinde yaptırılıyor. Halbuki bu kadar mesaiye rağmen talebe liseden ecnebi bir dil öğrenerek çıkamıyor. Öyle talebeler var ki kaç yıl ecnebi dili okuduğu halde ancak hecelemesini biliyor. Çünkü meselenin yanlış olduğunu hocalar da biliyor ve ekseriya onlar da derslerine ehemmiyet vermiyorlar. Ecnebi lisanı ihtiyacı ancak darülfünunda duyuluyor. Bunun

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

için ben diyorum ki maarif vekâleti liselerden ecnebi lisanını kaldırsa da darülfününa ihzarı bir sınıf eklense ve bu sınıfta sadece lâzım olan ecnebi dil okutulsa ve talebe bundan sıkı bir imtihan geçirse daha iyi olmaz mı? Liselerde iken ekseriya talebe ilerde hangi mesleğe gireceğine dair bir karar vermiş olmadığı için hangi ecnebi dilin kendisine lâzım olacağını kestiremiyor.

***

Hele artık hiç bir sahada hiç bir işe yaramayan çürük Fransızcayı bırakmak zamanı gelmiştir. Edebiyat ve tarih talebelerine Almanca, Rusça, Arapça, Acemce; doktorlara Almanca, İngilizce; fenciler Almanca, İngilizce öğrenmek şüphesiz daha lâzımdır. Fransız milleti tereddi ettikçe Fransız kültürü de çürüyor. Türk çocuklarının kafasını çürümüş bir kültürle yormakta mana var mı?

Irkıl Ata

Basılmamış Bektaşi Şiirleri

Sinop ve muhitine ait halk bilgisi araştırmaları esnasında elimize yirmi kadar cönk geçti. Bu cönklerde, maruf saz ve Bektaşi şairlerinin perakende birçok şiirleri yazılı olduğu gibi ancak eserleriyle tanıyabildiğimiz bir hayli halk şairlerinin de henüz ekserisi basılmamış olan manzumeleri mukayyettir.

Bu şiirlerden bazıları, zümre farkı nazarı dikkate alınmaksızın, bir iki yerde tarafımızdan ve bir kaçı da iki muhterem Müdekkikin çıkardığı kitaplarda neşredildi.

Ahiren, bu geniş ve zengin edebî malzeme arasından "Bektaşi edebiyatı"na dahil olanlarını ayırarak bunları olduğu gibi neşretmeği düşündüm. Şu kadar ki, ayırdığım bu yüzlerce Bektaşi nefesinden bugün, bir kısmı basılmıştır. Fakat, bir çokları görüleceği üzere henüz basılmış değildir. Bununla beraber, matbu olanlarla da, bizde mevcut bulunanlar arasında bazılarında kaili ve birçoklarında nüsha itibarıyla, dikkate şayan farklar vardır.

Bu noktai nazardan, basılı olanları da karşılaştırmak ve bütün farkları göstermek suretiyle tamamen neşretmek muvafık ise de, bu takdirde iş daha çok genişlemis, büyümüş olacağından bunu âtiye bırakarak şimdilik basılı olmayanların neşrini iltizam ve bunun için de şu esas dairesinde hareket ettik.

Malûm olduğu üzere, Bektaşilik ve edebiyatına dair bir takım eserler neşredilmiştir. Bunlar arasında Sadettin Nüzhet B. in muahharen çıkardığı "Bektaşi şiirleri" bu zümre edebiyatının, hemen hemen bütün neşriyatım ve ayrıca kendi topladıklarımdan bunlarda bulunmayanları ihtiva etmektedir. Şu hale nazaran, muhterer arkadaşımızın bu eseri, şimdiye kadar basılmış olan

İşte bizim, bu vadide, neşretmeğe başladığımız şiirler Sadettin B. in mezkû kitabında mevcut olmayanlardır. Bu neşriyat silsilesiyle, aynı zamanda daha bir takım bektaşı şiirlerinin mevcudiyetin ve ayrıca meselâ; Bosnavî, Perişan baba Misali, Ruhî v.s. gibi şairlerin de Sadetti B. in kitabında münderiç bulunmayan, faka bizde mevcut olan, bazı manzumelerini de ortaya koymuş oluyoruz.

M. Şakir

– I –

Fakr-i balden gönlümü abâd kılan bektaşıdır
Hırkapûş olmuş ve lâkin kâm alan bektaşıdır
Zeynet-i dünyayı terketmiş abâpûş gördüğüm
Nâr-i aşkullahla daim yakılan bektaşıdır
Var mıdır dersin haberdar her oyundan cüz'ice
Oyandır hem kendi oynar çok oyunbazdır hoca
Oynanılmış bir oyundur âlem oynar böylece
Hem haberdar her oyundan oynayan bektaşıdır
Ger hârâbatı yüzünden görseler derler deli
Hiç demezler sahibi var Hacı Bektâş Veli
Mazhar-i cûd ü hakikat andadır sırr-i Ali
Batınan Leylâ için Mecnûn olan bektaşıdır
Sakınıp ta'netme cana devrişe eyle hazer
Kalbimin her kuşesinde sırr-i Feyzullah gizlidir
Sırr-i esrâr-i Aliden gûş eden varsa eğer
Sırr-i sır ile o sırrı saklayan o bektaşıdır
Nutk-ı piri «Nâimi» dinle cânâ"sen de bil
Gerçi bizi ta'nederler sen ona olma dil
Taş atan bizdendir amma attıran bizden değil
Sen bilirsin bahr-i ummana dalan bektaşıdır

[Bitmedi]

www.atsizcilar.com
www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Topal Asker

Sana karşı haykıranı, mecbursun, dinle;
Bugün hesap göreceğiz artık seninle:

Ben cephede geberirken, geride vatan
Aşkı ile bin belâlı işe can atan

Anam, babam, karım, kızım eziliyorken
Dağlar kadar yük altında... Gel, cevap ver, sen

Bana anlat, anlat bana, siz ne yaptınız?
Köpek gibi oynaştınız, fuhşa taptınız!

Anavatan boğulurken kıpkızıl kanda
Yalnız gönül verdiniz siz zevke, cazbanda...

Ey nankör kız, ey fahişe unutma şunu:
Sizin için harb ederken yedim kurşunu.

Onun için topal kaldı böyle bacağım,
Onun için tütmez oldu artık ocağım.

Nazlı nazlı yatıyorken sen yataklarda
Sallanarak ölü kaldık biz bataklarda.

Kalbur oldu süngülerle çelik bağrımız,
Bu amansız boğuşmada öldü yarımız,

Ya siz nasıl yaşadınız? Bizim kanımız
Size şarap oldu sanki... Şehit canımız

Güya sizin mezenizdi! Yiyip içtiniz;
Zıpladınız, kudurdunuz arsız, edepsiz!

Gerçi salonlarda senin "yıldız"dı adın,
Hakikatte fahişesin ey alçak kadın!

Ey allıklı ve düzgünlü yosma bil şunu:
Bütün millet öğrenmiştir senin fuhşunu.

Omzunda neden seni fuzulî çeksin?
Kinimizin şiddetiyle gebereceksin!

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sana karşı haykıranı, mecbursun, dinle;
Bugün hesap göreceğiz artık seninle:

Ben cephede geberirken, geride vatan
Aşkı ile bin belâlı işe can atan

Anam, babam, karım, kızım eziliyorken
Dağlar kadar yük altında... Gel, cevap ver, sen

Bana anlat, anlat bana, siz ne yaptınız?
Köpek gibi oynaştınız, fuhşa taptınız!

Anavatan boğulurken kıpkızıl kanda
Yalnız gönül verdiniz siz zevke, cazbanda...

Ey nankör kız, ey fahişe unutma şunu:
Sizin için harb ederken yedim kurşunu.

Onun için topal kaldı böyle bacağım,
Onun için tütmez oldu artık ocağım.

Nazlı nazlı yatıyorken sen yataklarda
Sallanarak ölü kaldık biz bataklarda.

Kalbur oldu süngülerle çelik bağrımız,
Bu amansız boğuşmada öldü yarımız,

Ya siz nasıl yaşadınız? Bizim kanımız
Size şarap oldu sanki... Şehit canımız

Güya sizin mezenizdi! Yiyip içtiniz;
Zıpladınız, kudurdunuz arsız, edepsiz!

Gerçi salonlarda senin "yıldız"dı adın,
Hakikatte fahişesin ey alçak kadın!

Ey allıklı ve düzgünlü yosma bil şunu:
Bütün millet öğrenmiştir senin fuhşunu.

Omzunda neden seni fuzulî çeksin?
....
Kinimizin şiddetiyle gebereceksin!

www.atsizcilar.com
ATSIZ MECMUA
www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Safranbolu Manileri

Toplayan: A. Baha

Gün doğuya meşedeen [1]
Yâr geliya koşedeen
Reengini gulden âmış
GoXuyu [2] menefşedeen

Dengiz [3] üstü daxtımız
Yok yârdan heç bastımız
Sen oda gâl ben buda
Böyle miydi âxtımız

Ezircandan Kemahtan
Öldüm gan ağlamaktan
Dalda yaprak galmâdı
Yarama bağlamaxtan

Üzüm godum sepede
Yâr oturû depede
Yenile [4] bi yâr sevdim
Şan olduk melmekete

Zeytun yaprağun dökmez
Muhabbet candan gitmez
Gözü yârda olanıng
Başı gavgasuz geçmez

Dağla dağla ah dağla
Bağrı dumannı dağla
Bi deerdimi söyleseem
Gün duru bulut ağla

Bülbülüm bağ gezerim
Âşıkım dağ gezerim
Yüz yeede yüz yârem vâ
El sanû sağ gezerim.

[1] Yanyana iki tane "e" harf [ee], uzun okunacağına alâmettir.
[2] "x" harfi, "k" ve "h" arasındaki eski Arapça harfidir.
[3] "ng" harfi sağır nundur.
[4] Yeniden.

Düş de gör âh düş de gör
Hayalda gör düşte gör
Düşenin dostu omaz
Hele bi yol düş de gör

Gece uzun ay batmaz
Derdi çokla hem yatmaz
Cân-ü-dilden yâr seven
Aşığını ağlatmaz

Axşam oldu neyleeyin
Goynümü nasıl eyleeyin
Veren galasu [1] yatak
Senü yarsuz neyleeyin

***

Pencerem bağa garşu
Oturdum dağa garşu
Ne seenden habar âdım
Ne de dindü goz yaşu

Keremid parçaları
Geyee alacaları
Severüm gozelleri
Darulu gocaları

Ay doğa dağlstandân
Gün doğa gülistandan
Bana yâr bâşiş veedi
Otuz iki bostandan

Garşu depe gar imiş.
Günden güne erim'ş
Gızm goynü olunca
Ana buba ne imiş

[1] Viran Kalası

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Hikâye

Erkek- Kız

Erkek, korkunç hayat sarsıntıları altında yorgun; Kız, bahtiyarlık ve hürriyet sarhoş... Erkek, yüzünün çizgilerinde Hayat tecrübelerinin ve hayat ihanetlerinin izlerini saklıyor; Kızın parlak bakışlarında tecrübesizliğin ürkekliği ve maceraların hasreti var...

erkeği dinliyor. Gençlik tezcanlıdır... ve gönüllerinde uyuyan yılanlar başkaldırıyor. Gece... Etrafta ağaçların dallarını okşayan sinsi rüzgâr... Ötede beride ötüşen kuşlar ve böcekler... Gökte ay ışığı... Ve...Yan yana erkekle kız... Eğer mevsim bahar ve vakit gece olursa...

Bora

Borraa..
Borra.. Buzlar üstünden sağnak geliyor.. Borra..
Kardeş millet avlıyor soğuk iklimler. Horra..

Kanma ey Türk. Düşmanı dost bellemekten sakın:
Millet değil bir tek fert bil ki yok Türke yakın.
Gök gürleyen sesinde mırıltılar ezilsin;
Sen kara tarikte hep şimşek çakan nesilsin.
Haykır... Gürbüz sesinle dağlara çık da haykır.
Saltanat yık, saray kır, ordu mahvet alay kır

Kardeşiz der o millet yağız arpanı alır;
Çamuru ekmek sanan çocukların aç kalır.
Fenleriyle yavrunun dondurur gözyaşını.
Billurdan döktürürler saraylanın taşını,
Masum karın "kandil"de göz nurunu dökerde
Bir nazlı oya işler, yaratır bir al perde
O gök gözlü çaylaklar kapar da o perdeyi
Kızıl abajur takar bir orospu gerdeği...

Haykır.. Gürbüz sesinle dağlara çık ta haykır.
Saltanat yık, saray kır, ordu mahvet, alay kır.
Gök gürleyen sesinde mırıltılar ezilsin..
Sen kara tarihte hep şimşek çakan nesilsin:
Yükselde Kaf Dağına, göklere yaz: "Ben Varım;
Türküm ezelden varım; Türküm ezelden varım,"

Borra.. Buzlar üstünden sağnak geliyor. Borra..
Yurdumun Tunç göğsüne çarpıp sönüyor; Horra..

Nihat Sami

Erkek yirmi beşinde ve cesur. Kız yirmisini biraz geçmiş ve fettan... ve... Mevsim bahar... işte onlar böyle karşılaşıyorlar... Erkek, kızın gözlerinde bir cennet görüyor... Kız erkeğin sert yüzünde bir masal şehzadesi arıyor... Bakışıyorlar ve geçiyorlar. Erkek, başkalarından hep kızı işitiyor... Kız, arkadaşlarından hep

Eğer sinsi rüzgâr yapraklarla fısıldaşırsa... Eğer kuşlar ve böcekler öterken gökte ay parlarsa. Ve bu dekorun ortasında bir genç erkekle bir genç kız yan yana bulunursa Onlar ne konuşur? İşte bunlar da onu konuşuyorlar. Erkek: "Seni seviyorum" diyor. Kız: "Bu sizin herkese söylediğiniz sözdür" diye cevap veriyor Erkek ağır basıyor:

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Nişanlanalım!".. Kızın cevabı daha keskin çıkıyor: "Ben seni sevmiyorum ki'".. Erkeğin karşılığı kılıç gibi iniyor: "Sevmiyorsan bu vakit benimle burada niçin bulunuyorsun?"..

Kız susuyor... Erkek de susuyor... Yaramaz kuş yoruluyor ve tembel böcek uykuya dalıyor... Ay... O, bütün esrarı biliyor... Ay her şeyi görüyor... Fakat ay naziktir... Ve, kendi fazlalığını anlıyor: Bulutun arkasına çekiliyor...

Erkek kıza bakıyor: Bir ilahe gibi güzel... Kız erkeğe bakıyor: Bir masal kahramanı gibi yakışıklı... Karanlık suçları gizler... Çirkinlikleri örter... Karanlıkta herşey güzeldir... Çirkin güzel olur... Güzel, çok güzel olur... Ve eğer gönüllerdeki yılan başkaldırmışsa... Ve başlar dumanlıysa karanlıkta bir kız çabucak ilahe olur ve erkek tanrılaşır...

İşin doğrusu nedir? Erkek kızı seviyor mu? Kim bilir? Kız erkeği seviyor mu? Kim bilir? Erkek kızı niçin buraya çağırmıştır? Bilinmez ki. Kız neden buraya gelmiştir? Anlaşılmaz ki... Öyleyse her şeyi bilen aya soralım... O, "ikisi de seviyor" diyor...

Ay bulutun arkasından çıkmıyor... Yaramaz kuş yorgun... Ve tembel böcek hâlâ uykuda... Erkek kızı kollarından tutarak yavaş yavaş söylüyor: "Sen de beni seviyorsun... Sevmesen buraya gelmezdin... Bir genç kız, sevmedikten sonra kendisini bu kadar tehlikeye atamaz... Sen benim olacaksın... Benim hayat arkadaşım olacak-sın... Yalan mı?"...

Kız susuyor... Çünkü şu dakikada çok zayıftır... Müthiş gururuna, inadına, iradesine rağmen şu dakikada dilinin ucunda bir şey dolaşıyor... Ve... Bu gecede... Bu ağaçların ortasında... Bu erkeğin yanında... "Evet! Ben de seni seviyorum" dememek için kendisiyle korkunç bir mücadele yapıyor... Gece... Sinsi rüzgâr... Bulutların arkasında uçan ay. Erkek. Ve kız. Erkek kızı seviyor... Fakat niçin bu kadar çabuk itiraf ediyor? Çünkü erkek yalansızdır... Ve... Hayat kısadır... Neticeler çabuk alınmalıdır... Kız da erkeği seviyor... Fakat niçin sevdiğini söylemiyor? Niçin erkeğin teklifini kabul etmiyor? Çünkü kız fettandır... Aşkı yani aldatmak, zehirlemek, yalvartmak ve öldürmekten ibaret olan yalancı aşkı tatmadan teslim olmak istemiyor... Çünkü erkek yuvanın erkeğidir ve kız aşkın kadını...

Erkek gecenin, kızın ve sevginin güzelliği altında yorgun... Kız hayattan sarhoş ve erkeğin önünde bitkin... Hâlâ karşı karşıya duruyorlar... Kızın iradesi artık eriyor... Bir dakika sonra o da itiraf edecek... İşte etmek üzere... İşte...

Fakat her şeyi bilen ay, buna razı olmuyor... Birdenbire bulutun arkasından çıkıyor ve ışığını kızın gözlerine akıtıyor... İki ışık birbirine karışıyor... Çapkın kuş tekrar ötmeye başlıyor... Uyanan tembel böcek yine söyleniyor... Ve... Kızın zâfı bir anda kayboluyor...

Erkek ve kız aynı zamanda farkına varıyorlar ki erkeğin elleri kızın yüzünü tutmuş ve kendisine yaklaştırmıştır... Kız erkeğin ellerini tutuyor,.. Yüzünden uzaklaştırıyor... Ve erkek hiçbir şey söylemeden hiçbir mukavemet göstermeden buna itaat ediyor... Yalnız... Beş dakika önceki bir şeyi soruyor: "Niçin?"...

Şimdi hâkimiyet kızdadır ve erkeğin iradesi kızın elinde bir lâstik bağdır... Gülerek: "Çünkü ben nişanlıyım" diye cevap veriyor... Ve... Erkek sarsılıyor...

Erkek sarsılıyor... Bu kız sahiden" nişanlı olabilir mi olamaz mı, bunu düşünemiyor... Yalnız "Kim bu bahtiyar?" diye soruyor... Kızda cevap yok... Yalnız, kudretli gözlerini ona dikiyor... Bu gözlerde erkeğin kalbini okumak isteyen bir ışık ve erkeği kıvrandırmaktan doğmuş

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

bir gurur var... Erkek susuyor.. Kız gülümsüyor... Kuş ve böcek onların pek yakınına kadar gelerek dinlemeğe başlıyor... Ve ay, gözlerini ikisine dikmiş, merakla maceranın sonunu bekliyor... Rüzgâr duruyor... Yalnız gözlerde ve gönüllerde olan korkunç bir boğuşma...

Erkek düşünüyor: Kızı büsbütün bırakıp gidebilir mi? Hayır! Öyleyse ne yapmalı? Kafasını yoruyor... Bir çare arıyor... Ve kıza teklif ediyor: "Seninle kardeş olalım!".. Kızın gözlerinde bir şahlanış var... Kabul ediyor... Ve ertesi gün antla, yeminle kardeş olmağa karar veriyorlar...

Erkek sarsılmıştır... Kızın sesi sertleşiyor... Gözleri yıldırımlaşıyor... Ve aynı merakla beklediği sözü söylüyor: "Söylediğin kadar sevseydin hiç kardeşliğe razı olur muydun?"...

Erkek engin bir şiir dinlemiş gibi ürperiyor... Ve kız büsbütün şiirleşiyor... Erkek şaşkın...."Fakat sen nişanlısın" diye mırıldanıyor,.. Kız: "Seven için bu bir engel midir?" diye cevap veriyor... Ve... Erkek çile-den çıkıyor...

Erkek bitkin... Kız yorgun, fakat sevinçli,.. Erkeği kamçılıyor... İstiyor ki cesaretini işittiği erkek yine cesur olsun...

Ve Kendisini esir etsin...

Erkek teklif ediyor: "Peki, diyor bu son görüşmemizdir. Beni yalnız bırakmadan önce bana bir hâtıra ver. Bu hâtıra senin saçlarını öperken duyacağım baygınlık olsun!"... Kız, fettan cevap veriyor: "Benim saçlarımı ancak hayat arkadaşım olacak erkek öpebilir"... Erkek yeniden sarsılıyor... Peki, diyor, öyleyse sana son defa olarak elimi uzatıyorum. Vereceğin elini dudaklarıma' götürmeye müsaade edeceksin değil mi ?"... Kız kahpeleşiyor: "Benim elimi ancak hayat arkadaşım olacak erkek öpe-bilir Hatta... Benim ayaklarımın altında ölmek saadeti de yine, ancak ona aittir!" Erkek kızıyor... Kızı kendisine doğru çekiyor... saçlarını öpüyor... Fakat kız çevik ve kuvvetlidir... Erkeğin elinden kurtuluyor... Koşarak gidiyor... Ve erkek... Dönemeçte kız kayboluncaya kadar ona bakıyor...

Bakıyor..!

Kız, artık onun yanına hiç gelmiyor... Fakat onu kıskandırıyor... Erkek onun yanına hiç gitmiyor... Fakat kıskanıyor... Kız heyecandadır ve erkek düşüncede... Fakat hayat kısadır... Kat'î neticeler çabuk alınmalıdır... Ve nihayet onlar yine karşı karşıya geliyorlar...

Bir bayram günü... Herkes gezip tozmada... Bunlar niçin böyle kapanıp kalmışlardır ve bunları karşı karşıya getiren sebep nedir? Bilinmez... Fakat onlar karşı karşı-yadır Ve kızın fettanlığı, erkeğin cüret-kârlığı son dereceyi bulmuştur... Kız soruyor: "Niçin o gece ben müsaade etmeden öpmek istedin?" Erkek küstahlaşıyor: "Öpmek istedim değil... Öptüm... Ve senin müsaadenin ehemmiyeti yok!"... Kızı öfke basıyor ve haykırıyor: "Yalan yere bir kızı öptüm demek alçaklıktır!"... Son söz erkeğin yüzünde gürlemiş bir yıldırımdır... Ve artık kızın fettanlığı ölmüş, erkeğin cüretkârlığı meydanda tek başına kalmış-tır... Erkek kıza bakıyor ve hiç kızmadan söylüyor: " İşte sana haber veriyorum. Seni öpeceğim... Hiç bir erkek hiç bir kıza önceden öpeceğini söylememiştir... Fakat ben sana erkekçesine haber veriyorum... Seni Öpeceğim... Kendini koru!"... Ve erkek ağır adımlarla kıza doğru yürüyor... Kaçmaya teşebbüs eden kızı yakalıyor... Mukavemetini kırıyor ve onu doya doya, kana kana öpüyor... Erkekte bir sarhoşluk... Kızda eksilmiş bir şey var... Ve kız bir masaya kapanarak hıçkıra hıçkıra ağlıyor...
Erkek soruyor: "Yine benim olmayacak mısın?".. Kız kaplanlaşıyor ve cevap veriyor: "Hayır!" Erkek eğleniyor: "Nişanlına böyle mi gideceksin?". Kız yenil-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

miştir ve cevabı perişan oluyor: "Ben hiç bir erkekle hayatımı birleştirecek değilim!"...

Erkek kızı seviyor... Onu kendisiyle birleşmeye mecbur etmek istiyor... Kız da erkeği seviyor... Fakat kız gururludur ve inatçı... Kendisine yenilen erkekten nefret eder... İstemez... Kendisini yenen erkeğe kin bağlar... Onu da istemez... Öyleyse nolacak?.. Bunu ay da bilmiyor...

Zaman yürüyor... Erkek kızı yenemedim sanıyor... Halbuki erkek kızı yenmiştir... Kız yenildiğini biliyor. Fakat bunu kendisine bile itiraf etmiyor... Hayat kısadır... Neticeler çabuk alınmalıdır... Ve takıntılar insanı yürümekten alıkoymamalıdır...

Erkek kızı unutuyor... Başkasını seviyor ve onunla evleniyor.. Bu yine aynı parlak bahar gecesidir.. Çapkın kuş yine şakıyor.. Tembel böcek yine ötüyor.. Sinsi rüzgâr asırlardan beri bitiremediği sözünü yapraklara yine fısıldıyor.. Ve.. Lâcivert boşlukta ay.. Kız, erkeğin evlendiğini aynı gece haber alıyor... Birdenbire bir değişiklik... Pişmanlık mı? Kim bilir? Koşarak yatak odasına çıkıyor... Kendisini yatağına atıyor.. Ve başını yastıklara gömerek ağlıyor, ağlıyor..

Ay bakıyor.. Ve yanı başında kendisine "Bu nedir?" diye soran yıldızın kulağına eğilerek ona anlatıyor: "Erkek onu unuttu.. Fakat kız hâlâ seviyor!.."

Yıldız, adaşı olan kızın felâketine şaşırıyor... Ve.. Kederinden, hızla koşarak karanlıklar içinde sönüyor... Kızın yıldızı sönüyor...

Y. D.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Alman Darülfünunlarındaki Vak'alara Dair

Temmuzun ilk günlerinde Alman Darülfünunlarında, bilhassa Kolonya, Münih ve Hamburg'da, hatta Berlin'de sokak halkının da karıştığı bir takım iğtişaşlar oldu. Kiyel'de Faşist bir talebe sevilmeyen bir Profesöre pis kokulu bir bomba attı, ve bu Profesörün en büyük cürmü Lahey divanı adaletinin âzası olmaktı. Bu vak'alar rasgele olmuş şeyler değildi, muayyen bir me-rkezden idare ediliyor gibiydi. Fakat bunun bir merkezden idare edilip edilmemesi haizi ehemmiyet değildir, hatta talebenin ekseriyeti bu iğtişaşçılarla aynı fikirde mi, bu da haizi ehemmiyet değildir. Ekseriyet devlette olduğu gibi talebe arasında da sulh ve sükûnet ister, fakat maksadı mahsus sahibi akalliyetler tarafından daima harpler, ihtilâller ve iktisadî felâketler husule getirilir. Her istedikleri zaman muntazam bir Darülfünunun altını üstüne getirmek bu akalliyetlerin iktidarı dahilindedir. Darülfünun idaresi buna ancak ayaklanan talebeyi hep birden çıkararak mani olabilir. Bu usulün haddizatinde büyük bir zararı yoktur. Alman Darülfünunlarında nasıl olsa lüzumundan fazla talebe var. Fakat bu bir hastalığın arazını örtmek olur, hastalığı bertaraf etmek değil.

***

Bu hastalık nerededir? Esbabı nelerdir? Şifası kabil midir?

Hastalık talebeden büyük bir kısmının derin suretteki memnuniyetsizliğindedir. Buna talebenin müzmin kırgınlığı da diyebiliriz. Ayaklanan talebe, hatta zahiren sakin olanlar bile kırgındırlar. Bunlar çok fazla Darülfünunlu olduğu için, vaziyetleri fena olduğu için, Darülfünunlular ve Akademisyenler, artık Almanyanın İktisadî, siyasî ve harsi hayatında eski rolü oynayamadıkları için kırgındırlar. Tahsile hiç hevesleri olmadığı, yani nefret etme seler bile hiç olmazsa alâkadar da olmadıkları bir takım şeylerle uğraşmak mecburiyetinde kaldıkları için kırgındırlar. Sevmedikleri şeylerle uzun ve mahrumiyet dolu bir uğraşmadan sonra hatta mevcudiyetlerini bile idare edip edemeyeceklerini bilmedikleri için kırgındırlar.

Almanya vaziyetinin bozukluğu, Alman siyasîlerinin rivayet edilen fenalığı için kırgındırlar. Ve nefretlerini bir harpte ve bir ihtilâlde değil de ancak rasgele iğtişaşlarda izhar edebildikleri için kırgındırlar. Bu vak'alara içerlemek manasızdır.

Çünkü mesele hurda ahlâkî bir bozukluk değildir, böyle olsa bile bu bir hastalığın çerçevesi dahilindedir ve mesele hakikaten bir hastalık meselesidir.

Artık bu hastalık karşısındaki hayrete de bir nihayet vermelidir. Darülfünunlar artık eski oldukları gibi değildir. Onlar Burjuvazinin on dokuzuncu asırdaki inkişafıyla ayrılmaz surette bağlıdırlar. En parlak devirlerini o zaman idrak ettiler. Burjuvazi devrinin sonlarında Darülfünunlar ve orada okuyanların da ruhî irtibatlarının bozulması gayet tabiidir. İlk hastalık alâmetleri daha geçen asrın ellinci senelerinde hissedilmeğe başlamıştı ki, o zamanlar Burjuvazi iktisatçı değilse bile harsça zirvesine vasıl olmuştu. Daha zamanlar Şopenhavr Darülfünunlardan acı acı şikâyet ediyordu. Mesele bir talebe hastalığı değil doğrudan doğruya bir Darülfünun hastalığıdır. Daha Niçe'de bile şu alaycı cümle vardır:

"İlim... Hakikate karşı güzel bir müdafaa silâhı!" İlmin harp esnasında askerî kuvvetlere, harpten sonra da mazinin kuvvetlerine gösterdiği yardakçılık ve uşaklık düşünülürse Niçe'nin sözleri bir paradoks değil, müthiş bir hakikat olur.

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Darülfünunların artık ilmî taharriyatın birer merkezi olmaktan çıkmaları da Burjuvazinin yıkılmasıyla çok yakından alâkadardır. Bütün Darülfünunlar bugün içerisinde hukukçular, teologlar, doktorlar. ve muallimler imal edilen tezgâhlardan İbarettir, Ve fabrikadan da fabrika mamulâtından başka bir şey beklenmemelidir; Bugün Darülfünunlardan, profesörlerden ve talebeden manevî harsın merkezi olmalarını talep edenler hayalperestlerdir. Şimdi böyle kafa tutup ayaklanan talebe bile romantik ve batıl bir düşüncenin tesir altındadır. Çünkü bunların kırgınlığı, bu günkü vaziyeti 1850'deki ile, hatta daha ziyade 1813'deki ile kıyas edince hisset-dikleri bir memnuniyetsizliğe delâlet ediyor. O zamanki şekil umumiyetle kabul edilen ve değişmeyen bir ideal gibidir. Bugünkü Darülfünunun da, ideal olduğu söylenen, böyle olmasa bile ona muhakkak yaklaşmış olan bin sekiz yüz on üç teki gibi olması isteniliyor.

Darülfünunlular, romantiklere hasi şayanı dikkat bir ruhî halet ile bu müddet zarfında Almanya, Avrupa ve bütün dünyanın yapmış olduğu siyasî, içtimaî, harsî ve fikrî tekâmülleri şuurlarından çıkarıyorlar. Bilhassa arzın bu kısmının 1 Ağustos 1914 tenberi daimî bir ihtilâl içinde bulunduğu unutuluyor.

Çünkü Almanya'nın 1917'den beri geçirdiği safahat bir ihtilâlden başka bir şey değildir.

Umumî harp ve onun neticeleri olarak Avrupa dünya tarihinin kenarına gelmiş ve merkez Bahri Muhiti Kebîre intikal etmiştir. Ve Almanya'da Rusya'nın Avrupa'dan ihracı sebebiyle artık ortada değildir.

Bunlar insan iktidarının haricindeki vakıalardır. Bu vakıaların fena tesirlerini görecek olan insanlar için, değişmeyecek şeyler vaki olmuş olduğunu kabul etmek güç olacaktır.

Dünya merkezinin değişmesinden bilhassa Almanya, Almanya'da da Alman orta tabakası, ve bu orta tabakada da, Darülfünun talebesinden büyük bir kısmı-nı yetiştiren sınıflar ağır surette müteessir olmuştur.

Şu halde bu büyük kısım arasında yeislerinin şevkiyle kendilerine yalnız ayaklanmanın faydası olabileceğini zanneden kuvvetli bir akalliyet bulunmasına hayret edilmemelidir. Bunlar o kadar tabiî şeylerdir ki bütün bu işlerde insan hamakatinin şiddetle alâkadar olduğu kabul edilse bile şaşmağa hacet yoktur.

Bunun bir ilâcı var mı? Nizamsızlıklara ve tecavüzlere mani olunabilir, ceza verilebilir, zahiren çok muntazam bir Darülfünun idaresi muhafaza edilebilir. Fakat talebedeki romantizmin kökünü kazımak cesareti gösterilmedikçe havayı değiştirmeğe imkân yoktur, Almanya'da bu cesarete malik münferit insanlar görmek mümkündür, fakat onların da kudretleri yoktur. Hiç bir grupta, ne profsörlerde, ne talebede, ne siyasîlerde, ne de iktisatçılarda, vaziyeti olduğu gibi söylemek ve bundan neticeler çıkarmak cesaret görülmüyor. Belki bu gruplar Avrupa'da hakikati söylemeği imkânsız buldukları İçin buna cesaret edemiyorlar. Fakat, burjuvazinin on dokuzuncu asırda oynadığı rolü artık asla oynayamayacağını, akademisyenlerin ve münevverlerin Almanya'da ve Avrupa'da asla eski mevki ve nüfuzlarını bulamayacaklarını ve hatta Almanya'nın 1871'den 1914'e kadar oynamış olduğu rolü de bir daha asla oynayamayacağını söylemek pek lüzumlu bir şey olurdu. Önümüzdeki bin sene Bahri Muhiti Kebir sahilindeki insanlara aittin Halk ve Darülfünunlular tarihin bir kere söylemiş olduğu kudretli sözden neticeler çıkarabilseler birçok üzüntülerden kurtulmuş olurlardı.

Avrupa'da, Almanya'da ve Alman burjuvazisinde hâlâ daha yaşamak imkânları vardır. Fakat bunu geri gelmeyecek' surette kaybolan şeylerin peşinde koşarak berbat etmemek lâzımdır.

**Friedrich Sternthal
den nakleden
Sabahattin Ali**

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Talebe Birlikleri Hakkında -II-

Bizim anlamak istediğimiz mânada birlik, yani isimden ve idare heyeti içtimalarından ibaret olan, ve ara sıra da gazetelerde faaliyetleri veya münakaşaları hakkında havadisler çıkan teşekküller değil de, unsurlarını hakkıyla etraflarında toplayan varlıklar sade nizamnameler ve onların ahkâmıyla tesis edilemez Talebe birlikleri her şeyden evvel bunu bilmek ve unsurlarını etrafında toplayacak çareleri aramak mecburiyetindedirler. Bu çareler, talebe ananelerini de teşkil edeceğinden, çok ehemmiyetlidirler.

Bugün İstanbul'da bir Darülfünun talebe muhitinin meydana gelebilmesi için şerait mevcut sayılabilir. Talebe adedi seneden seneye arttığı gibi, bu talebe, yavaş yavaş Darülfünun mahallesi halini alan Bayezit'te toplanıyor: Darülfünunun ortasındaki askerî müfettişlik dairesinin talebe yurdu yapılması buna doğru atılmış bir adımdır. Bugün Darülfünun talebesi, kalabalık halinde de aralarında daimî temaslara ve münasebetlere müsait tır vaziyet alıyor. Artık talebe için, faaliyete geçmek sırası gelmiştir denebilir.

Ben, talebe birliklerini kuvvetlendirecek teamüllerin en mühimlerini burada sayacağım.

1- Şarkılar: Talebe bir araya toplandığı zaman birliğini anlatacak şarkılara muhtaçtır. Bunların muhakkak muntazam bestelenmiş marşlar olması şart değildir. Hattâ malûm marşlardan, bu talebe repertuarına girecek pek azdır. Bunların bir kısmının talebenin kendi bestelediği şarkılar olması mümkündür. Türk talebesi bu itibarla velûttur sanırım. Daha lisede iken bizim kendi icadımız birçok şarkılarımız vardı. Bu şarkıların her nev'i muvaffak olabilir. Maamafi bunların esas temini neş'e ve hayat teşkil etmelidir.

Bu şarkıların hepsinin üstünde bir de büt birliğin müşterek bir şarkısı olmalıdır ki bunun güfte ve bestesini birlikler derhal, kendilerinden veya eski arkadaşlarından — yalnız bu sanatkârın Darülfünunla talebe ruhuna malik olmasına dikkat etmelidir — heveskârlar arasında bir müsabaka ile seçmeleri lâzımdır. Bu şarkı daha ciddî fakat, yine aynı talebe ruhunda olmalıdır. Böyle bir şarkıya ne kadar büyük bir ihtiyacımız olduğunu İstanbul'a gelen ecnebi talebelerin şarkılarına mukabele için "hamsiyi koydum tavaya" türküsünden başka bir şey bulamayışımız ispat eder.

***

Bugün, "talebe şarkıları repertuarına halk türkülerini de sokalım" diye bir teklife hacet kalmıyor. Çünkü bu hayat dolu nağmeler yavaş yavaş talebe muhitini istilâ ediyor. Anadolu'nun her köşesinden gelmiş arkadaşlar, sonra konservatuvarın neşrettiği halk musikisi plâkları, türkü" terden en güzellerini, en canlılarını, bunlara en fazla teşne olan gençlerin arasına sokuyor. Ben, birkaç sene evvel bu türkülerin birçok arkadaşlar tarafından istihfaf edildiğini bilirim. Bugün, hepsi seve seve bunları çağırıyorlar. Mamafi, halk musikisi talebeye daha birçok malzeme verebilir.

***

2- Merasimler: Talebenin kendine mahsus günleri olmalıdır. O günlerde, bütün gençler, hatta lise talebelerini de — seyirci sıfatıyla da olsa kendi eğlencelerine iştirak ettirerek, merasimler yapmalıdır. Ha-yatlarında samimî kütle heyecanını duymuş olanlar böyle içtimaların kıymetini takdir ederler. Bu içtimalara, talebeden ve talebe düşüncelerinden başka bir şey katmamak hususunda titiz olmak icap eder. Böyle günler talebeyi sırf talebe olduğu, istikbali müphem, ve binaenaleyh az çok aynı büyüklükte, aynı kıymette emellerle dolu bulunduğu, Mek-

kenin etrafında toplanan müminler gibi, o an için zenginlik fakirlik farkı bile kalmadığı için toplayacaktır. Böyle merasimleri masrafsız yapmak, eğlencelerin ve heyecanın sarfedilen para ile değil, içten gelen ve yaşamak, her şeye rağmen yaşamak arzusuyla, hayat aşkıyle mütenasip olmasını temin etmek lâzımdır.

3- Gezintiler: Ufak gezintiler talebeyi bir arada eğlendirmek, büyükleri ise, bundan başka bir de talebeye bilmediği yerleri göstermek itibarıyla mühimdir. Talebe gezintilerini —küçük olsun, büyük olsun— kısa bir zaman için yapılmış olanlarında talebenin kendisine olan faydalardan başka, nihayet bir de gezilen yerlerdeki muhtelif zümreleri talebe zümresine sevgi ve alâka ile bağlamaktan başka bir şey beklemek doğru olmaz; bunlara çok defa, "tetkik seyahati" süsü verildiğini görüyoruz. Bu, kendi kendimizi kandırmaktır. Sanki talebenin tetkikten başka şey için gezmesi günahmış gibi, tertip edilen birçok gezintilere bu damgayı vuruyoruz. Tetkik uzun ve muntazam mesai ile olur. Bu bir ayrı program ister. Memleketi tetkik ve köylüyü ter-biye ve terfih çareleri hakkında, Dr. Halil Fikret Beyin "Hız" gazetesinin 4 üncü Sayısındaki "Yığın sevgisi" adlı makalesini tavsiye etmekle iktifa edeceğim.

Kısa müddetli gezintilerin vereceği iyi neticelerden biri, gezilen memleket halkını talebeye manevî bir bağlamaktır demiştim. Bu bilhassa bazı ecnebi memleketlerine yapılan seyahatlerde nazarı itibara alınmalıdır. Komşu memleketlere giden Türk talebenin her şeyden evvel düşüneceği şey, oralardaki Türkler'le temastır. Yunanistan'a seyahat eden Türk hukuk talebesi Atina'yı ziyaretle iktifa etti. Garbı Trakya'daki Türkleri görmeğe gitmedi. Bu hususta, her tatil, akın akın Trol'ü ziyaret eden, dağlı kardeşlerine manevî yardımlarını durmadan akıtan Alman talebesi bize numune olmalıdır. Bunun, topraklarımızın haricindeki bizim harsımızla, bizim lisanımızla yaşamalarından duyacağımız manevî zevkten başka, Türkiye'nin istikbali için amelî neticeleri de vardır. Türk toprakları haricindeki Türkleri daima bize yakın tutmak, büyük kısmı bomboş duran, ve insan bekleyen topraklarımıza, kardeşlerimizi celbetmek nüfusumuzu arttırmak için en iyi çaredir, Bilhassa bugün, bu memleketlerin bir kısmının vaziyeti, bu Türk akalliyetlerini bizimle münasebetlere karşı gayet müsait tutmaktadır. Binaenaleyh Türk talebesinin ecnebi memleketlerde yapacakları seyahatlerde ilk hedef, Garbi Trakya; Bulgaristan, Romanya, Antakya gibi memleketler, ve bilhassa bunların Türk kesafetini haiz yerleri olmalıdır.

4— Siyasî fikir münakaşaları:— Teklif ettiğim bu esas her ne kadar faaliyet sahasına ait sayılabilirse de, ananelerin teessüsünde de mühim bir rolü olacağı kanaatindeyim. Darülfünuna — tabiî talebe arasına— siyasetin girmesinden çekinenler, istikbal için en büyük hatayı işlemiş olurlar. Memleketin münevver ve müdir zümresini teşkil edecek olan darülfünun talebesi, okurken, inkişafının en feyizli zamanında, cihanın ve memleketin siyası meselelerine kapalı kalırsa, bu meseleleri, bitaraf ve tesirden azade kalmağa, ve ilmî bir gözle görmeye en müsait bir yerde münakaşa ile kendisinin ve arkadaşlarının siyasî karakterlerini tebellür ettirmeğe fırsat bulmazsa, bu talebe, hayata atıldığı günden itibaren tesir altında kalmaya da-ima müsait bulunacaktır, ve yahut her şeye lakayt kalacaktır. Bunun içindir ki, memleketin siyasî terbiyesi için, iradesine sahip samimî genç unsurların yetişmesi için, darülfünun muhiti ilmî ve nazarî şekilde, siyasî meselelerin —bilhassa memlekete müteallik meselelerin— konuşulduğu, münakaşa edildiği, bir muhit halini almalıdır. Prensiplere sahip hakiki fırkaların bilkuvve teşekkülüne darülfünunda meydan vermezsek, bunlardan ilelebet mahrum kalacağımız muhakkaktır.

Talebede bir defa ananeler ve birlik ruhu yerleşsin. Ondan sonra gençlerin müsbet ve faydalı faaliyetleri kendiliğinden gelecektir. Onun için ben «talebe birlikleri şunu yapmalıdır, bunu yapmalıdır!" diye sormaya lüzum görmüyorum. Biliyorum ki bu, ne kadar sayılsa yine eksik kalacaktır.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husust daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

"İzmir'den Sesler Hakkında

Yedi İzmirli gencin şiir ve hikâyeleri; 84 sayfa;
İzmir: İtimat Matbaası; 1981; Fiyatı 80 kuruş.

Aruz veznini, yalnız, bize yabancı olduğu için bırakmadık. Zaten, artık aruzun bize büsbütün yabancı olduğu da iddia olunamazdı. Çünkü 8-9 asırdan beri Türk şiirine giren, binlerce Türk şairleri tarafından işlenen aruzun üzerinde, hiç şüphesiz, bizim de büyük bir hakkımız vardı. Binaenaleyh biz, hece kadar olmasa bile, yine kendi malımız olan aruzu, kısmen de artık tekâmülünün son safhasına vardığı için bıraktık. Aruzla en güzel, en ahenktar Türkçe şiirler yazıldıktan ve artık daha güzellerinin yazılmasına imkân kalmadıktan sonra, Türk Milleti, eğer hamle yapmak istiyorsa, elbette aruzu bırakacaktı. 11'inci asrın mahsulü olan ve Türkçe ile bir türlü uyuşamayan "Kutadgu Bilik" aruzu ile, yirminci asırda yazılan Faruk Nafizin güzel şiirlerinin Türkleşmiş aruzu arasında ne büyük fark vardır.

Hece ise, öz malımız olmasına rağmen, uzun zaman münevver şairlerimiz tarafından bırakılarak yalnız halk şairlerimiz tarafından kullanıldığı için, istenildiği kadar işlenmemiştir. Karaca Oğlan gibi, Dadaloğlu gibi şairlerin elinde çok hamasi ve lirik parçalar halini almış olmasına ve son mahsulleri arasında bilhassa Faruk Nafizin güzel ve kudretli şiirleri bulunmasına rağmen hece henüz tekâmülünün başlangıcındadır. Gazete ve mecmua sütunlarında zaman zaman; fütürist, serbest vezin, bolşevik şiiri adını alan, ve vezinsiz ve kafiyesiz yazıldığı için acemi şairlerin daha çok işine gelen bir takım şiir karikatürleri görülmekle beraber, meydan ve söz hecenindir. Hece vezninin bırakılması için onun da tekâmül etmesi, büyük şairler ve dahî şairler yetiştirmesi, sesi asırların üstünde çınlayacak şahsiyetler yaratması lâzımdır. Günümüzün en kuvvetli şairi Faruk Nafız'dır. Fakat o, Yunus Emre ile, Nevaî ile, Babur'la, Fuzulî ile Nedim'le, Namık Kemal'le, Hâmit'le kıyas olunabilir mi? Hatta Köroğlu'nun Bolu Beyine meydan okuyan koşması kadar kuvvetli kaç şiir yazmıştır?

Bununla beraber yolunu bulmağa çalışan ve bulmak üzere olan gençlik bu ihtiyacı anlamış görünüyor. İnkılâpların sarsıntılarından sersem olan bir kısım gençler, derdini terennüm ettikleri beşeriyet kadar perişan ve gülünç satırlarla, şairane gözyaşları dökedursunlar, diğerleri, daha ziyade imanı ve ideali sarsılmamış olanlar, bu hayattan, bu cemiyetten, bu muhitten yeni bir şiir yaratmağa çalışıyorlar. Dünkü "Yedi meşale" bunun tezahürlerinden biri idi. Altı şair ve bir hikâyeci, biraz gururla, ortaya çıktılar, yazdılar, haykırdılar ve söndüler. Kusurları çok yazmak, yazdığını tashih etmemek ve çok taklit etmekti İçlerinde en kuvvetlisi, Vasfi Mahir, daha ziyade bu memleketin şiirlerini yazıyordu. İstanbul'dan çıkan bu dünkü haykırışa bugün İzmir'den cevap veriliyor. Bunlar da öncekiler gibi yedi kişidir. Bunların da altısı şair, biri hikâyeci. Bunlarda da ötekiler gibi çok ithaflı şiirler var. Bunlara bakarak diyebiliriz ki bunlar dünkü haykırışın bir aksisedasıdır. Fakat öyle bir aksiseda ki, aslından daha kuvvetli, daha gür ve daha parlak.

Bir bakıma göre memleket gençliğinin manzarası ne kadar ümit kırıcı ise; bir bakıma gore de ondan daha çok ümit vericidir, Şiir ve edebiyat sahasını da ele alırsak aynı manzara ile karşılaşırız.

Bir kısım gençler şiir diye, bu memlekete tamamen yabancı unsurlarla bir

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

çamur kale yapmak istiyorlar. Bunlar zevk fesadına uğramış olanlardır, ve eserleri de kendilerinden daha önce yıkılmağa mahkûmdur. Diğer bir kısım gençler ise bu memleketin içinden doğma, bu memleketin ve ancak bu kütlenin duyduklarını haykıracak olan bir tunç heykel yükseltmeğe çalışıyorlar. Bunların eserleri, unutulsa ve hatta pek çabuk unutulsa bile, ileriki büyük Türk edebiyatı heykelinin bir taşını teşkil edecektir. Bunlar ne kadar mütevazı olursa olsun ileriki dahî bu mütevazı taşların kurduğu merdiven sayesinde yükselecektir. Yunus Emre'yi ve Füzuli'yi nasıl kendilerinden önce gelen yüzlerce şair hazırlamışsa, ileriki dahîyi de bugünün atsız, sansız gençleri hazırlayacaktır. Biz "İzmirden Sesler" atlı şiir kitabında bu hassayı gördük. Muhteviyatından gelecek sayımızda bahsedeceğiz.

H. Nihâl

Gazeteler Ve Mecmualar

Anadolu Gazeteleri ve Mecmuaları

Bu ay gördüğümüz mecmualardaki dikkate şayan yazıları kısaca işaret ediyoruz:

Balıkesir-Gençler Yolu: 15 Tem-muz nüshasında ziraat meselelerine dair Rüştü Beyin makalesi, Gazali Beyin, halktan topladığı maniler ve kelimeler devam ediyor. Balıkesir hakkında coğrafi malûmat veren bir makale de, aynı zaman-da memleket bilgisine teşvik itibarıyla da terbiyevî bir kıymeti haizdir.

***

Samsun Yürüyüş: Temmuz, Ağustos nüshasında Bahri Vedat Bey, Salih Zeki'nin ölümünün 9'uncu yıl dönümü münasebetiyle genç karilerine büyük riyaziyatçıyı uzun uzun tanıtmak kadirşinaslığında bulunmuş. Bundan başka, Milton hakkında bir yazı, bir de, Sadri Etem'in "Çıkrıklar Durunca" sı münasebetiyle, edebiyatta köylüye ehemmiyet vermek, ve edebiyatı cemiyet, kütle İçin propaganda vasıtası olarak kullanmak lüzumumdan bahsediyor.

Yürüyüş, çok güzel bir usul takip ederek her sayısında memleket gazete ve mecmuaları hakkında haberlere yer ayırıyor.

Ankara-Hız:— Son İki Temmuz nüshalarında Halil Fikret Bey, müşahedelere müstenit ve amelî kıymetleri haiz yazılarına devam ediyor: Yığın sevgisi isimli birinci makalesi, münevver zümrenin, bilhassa mekteplilerin köylü ve ameleyi sevip öğrenmeğe çalışması için amelî vasıtaları şerhediyor. İkincisi "Şehirler birer mekteptir" makalesi. Aynı derecede ehemmiyyetlidir.

Hız şimdiye kadar şiir cihetinden çok zayıftı; bu son iki sayısında bize, bir, Ömer Bedrettin'in, o kendine has memleket lirizmiyle meşbu "Göksu"yunu bir de Cahit Sıtkı'nın, hakiki bir şiir nefhası taşıyan, "Benimsin" serlevhalı küçücük şiirim veriyor.

Bunlardan başka Hız'ın bu sayılarında Banguoğlu Tahsin Beyin "Bize bir münekkit lâzım" atlı makalesiyle, Hayri Beyin "Prof. Piccard'ın yükselmekteki maksadını anlatan yazısı şayanı dikkattir.

Bartın:— Bartın gazetesinin" Temmuz nüshalarında Köse Mihal zade M. Ragıp Beyin "Anadolu şehirlerinin musiki işlerini tanzim yolları —Musikî teşekkülleri nasıl kurulur?" makale serisi devam ediyor. 20 Temmuz nüshasında Ahmet Baha Bey "Oğuz destanından Bey Böyrek'e

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

dair" makalelerine başlıyor; bu 27 Temmuz nüshasında devam ediyor. Ahmet Baha Bey, Dede Korkut hikâyelerinden birini teşkil eden "Bamsı Beyrek" hikâyesinin bir Safranbolu variyantını neşretmiş ve bu surette, Ali Rıza Beyle beraber, Anadolu'da Oğuz destanının izlerini meydana koyan parçalar bulunduğunu meydana koymuştur.

***

Bolu-Çığır: — Bolu muallimlerinin bu mecmuasının 10 Haziran sayısında, İrfan Beyin "Hüriyete hürriyet yoluyla erişilebilir" ismindeki talimi mahiyette makalesiyle, Bolu sergisi hakkındaki küçük yazı şayanı dikkattir. Bu ikinci neviden yazılara Çığır'da maalesef az rastlanıyor. Muallimler mecmuayı Bolunun mahalli tetkiklerine, fikrî ve maddî inkişaf meselelerine daha fazla alâkadar etmelidirler.

Zonguldak: — 23 haziran nüshasında Mukbil Beyin işçi teavün sandıkları ve amele birliği murahhaslarının seçimi münasebetiyle birkaç söz adıyla çok mühim bir yazısı var; amelenin hukukunu koruyacak olan bu murahhasların vazifelerinin ehemmiyetinden ve bunların intihabında ne dereceye kadar titiz olmak lâzım geldiğinden ve amele için yapılması lâzım gelen şeylerden bahsediyor. 1 Temmuz nüshasında Behçet Kemal Bey, Komünist şair Nazım Hikmet hakkında, Akşam'ın son anketinde yazılan reklâm mahiyetinde yazılara infialini söylüyor.

K.A.

Spor

Fudbol: Bu yılın fudbol maçlarının neticesi ve ecnebilerle yaptığımız temaslar bizi yeni neticelere sevkediyor:

1— İlk önce, Fenerbahçe ile Galatasaray'ın artık hiç güçlük çekmeden şampiyon olamayacaklarını öğreniyoruz. Beşiktaş'tan başka, Vefa ve İstanbulspor da, bundan sonra, birinciliğe namzet kulüpler arasındadır. Fenerbahçe'nin bu kulüplere yenilişi, öyle tesadüfi şeyler değildir. Daha pek yakında İstanbulspor'un İzmir'de en kuvvetli üç takımla yaptığı maçta, hakemlerin tarafgirlik etmelerine rağmen, hiç yenilmemesi de bunu açıkça gösteriyor.

2— Yunan birincisinin burada yaptığı iki maç ta Türk futbolunun Yunan futbolundan üstün olduğunu gösterdi. Bunun acısını çıkarmak için muhtelit bir takımla tekrar geleceklerini ilân ettikleri halde son dakikada bundan vazgeçmeleri spor sahasında yapılmış mağrurane bir ric'attan başka bir şey değildir. Fakat şunu da söyliyelim ki bu galebe bizi tatmin etmekten uzaktır. Çünkü Yunan birincisini İstanbul'da yenecek birkaç kulübümüz daha vardır. Bizce asıl mühim olan İstanbul Rumlarının tezahüratıdır. Bu şerait dahilinde, incinmemek istiyorsak, İstanbul'a Yunan takımı getirmemeliyiz

***

3— Pek yakın bir zamanda İzmir kulüplerinin bazıları birleşerek meydana daha sağlam teşekküller çıkardılar. Bu suretle İzmir futbolu yükseldiği gibi seyircilerin de daha heyecanlı maç seyretmeleri imkânı hasıl oldu. Acaba İstanbul kulüpleri de böyle yapamazlar mı? Benim düşünceme göre bu kabildir ve pek güzel neticeler temin edecektir. Meselâ Süleymaniye, İstanbul spor, Vefa kulüplerinin birleşmesi, spor için, ne mühim bir hâdisedir? Aynı zamanda bu birleşme mantıkîdir de. Çünkü bir kere bu üç kulübün temsil etttikleri semtler bir birine yakındır.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Membaı İstanbul lisesiyle Vefa orta mektebidir.

Bu surette, membaı Galatasaray lisesi olan Galatasaray kulübü gibi, menbaı İstanbul lisesi ve Vefa orta Mektebi (Zaten bu mektepte İstanbul lisesinin ilk devresi mahiyetindedir) olan bir "İstanbul" kulübü teşekkül eder. Hatta daha ileri giderek diyebilirim ki İstanbul semtinde olan diğer kulüpler de bunlara iltihak ederse sporun diğer sahalarında da kuvvetli unsurlara malik sağlam bir birlik meydana gelmiş olur. Ve böyle bir birlik kurulursa futbol şampiyonluğunun en kuvvetli namizedi olur. Bu münasebele hayatın her safhasında birleşmenin ne kadar faydalı olduğu hakkında bir yığın söz söylenebilirse de ben okuyucuları sıkmamak için yalnız aklımda kalan iki satırı hatırlatacağım:

Ayrılanlar kırılır parçalanır.
Birleşenler boyun eğmez dayanır.

Bu yakınlarda "Darülfünun takımı" adıyla Rusya'ya bir takımın gideceğini ve kimlerden mürekkep olacağını öğrendik. Bu takımın içinde darülfünunla alâkadar bir tek kimse yoktur. Değil Darülfünun, yüksek tahsil görmüş olarak aralarında yalnız Fenerli Zeki vardır. Ötekiler ya lise talebesi, ya ancak orta mektepten mezun, veya bu kadar da tahsil görmemiş olan gençlerden ibarettir. Darülfününa gelince böyle bir takım çıkarmak henüz onun harcı değildir. Büyük bir sahtekârlık demek olan ve millî şerefimizi incitecek olan bu hareketten derhal vazgeçilmesi lâzımdır.

Güreş: Yunan futbolcuları buraya gelmekten çekindiler. Fakat bizim Kumkapı kulübümüzün güreşçileri oraya gittiler ve orada Yunanlıların millî takımını yüksek bir farkla yendiler. Ve zaten bundan başka bir netice de beklenemezdi. Hatta haraketlerinden bir gün önce bir arada güreşçilerimizi gören bir arkadaşımız "bunlar Yunanistan'ı fethetmeye mi gidiyorlar?" Demişti. Şaka bertaraf... Fakat hakikaten güreşte Yunanlılarla temasımız hiç de doğru değildir. Bizim güreşçilerimiz İstanbul'da Macarlarla müsavi kalmışlardı. Bundan sonraki temaslarımızı da, nasıl olsa yeneceğimiz Balkanlılarla değil, Macarlarla, Finlerle, Estonlarla, Almanlarla, İsveçlilerle yapmalıyız. Bu suretle teknik ve tecrübemiz artar.

M. Ekrem

İmtiyaz Sahibi Ve Mes'ul Müdürü
H. Nihâl
Sinan Matbaası

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husust daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 5	Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl	15 Eylül 1931

Kuş Bakışı

Köycülük

Kerpiç temeller üstüne mermer binalar kurulamaz.

Yurdumuzun ve milletimizin büyümesi ve yükselmesi, köylerimizin büyümesine, artmasına ve yükselmesine bağlıdır. Bunu hepimiz biliyoruz; fakat herhangi bir işin başında iken bu bildiklerimizi tatbik etmiyoruz.

***

Bizde köycülüğe resmî teşkilât haricinde ilk olarak merhum Türk Ocağı başlamıştır. Ocaklar muhtelif yerlerde köycülük tecrübeleri yaptılar, kısmen de muvaffak oldular. Fakat bu muvaffakiyetleri ummanın yanında bir katre bile değildir. Ocak, köycülüğü daha ziyade bir gösteriş, lüks veya süs mevzuu gibi telâkki ederdi. Bu daha ziyade bir köycülük sevgisi gösterişinden ibaretti. Bu arada bilhassa yapılması unutulmayan dispanser açmak, köy hastalarına bakmak ve ilâç dağıtmaktan ibaret kalırdı. Şüphesiz bir derdi ve acısı olan insanların şükran ve minneti daha kolay ve daha çabuk kazanılır. Ocak da gönüller fatihi olmak için bu yoldan işe başlamıştı.

Köycülükte bu da lâzım olabilir, fakat köylülerin maddî ıstırapları, köylerin derin karanlıkları, sefaletleri, yoksullukları yanında cüce kalır. Devlet teşkilâtında köycülük adımını ilk önce atan Dahiliye Vekâletidir. Koy kanunu, bu yolda ele gelen ilk gönül alıcı eserdir. Bundan sonra teşkilât sahasında köycülük gelir. Fakat buna da köycülük demekten ziyade nahiyecilik demek doğru olur. Çünkü, esas itibariyle diğerlerine ve eskilere tamamen benzeyen yukarıdan inme bir teşekküldür. Kazadan nahiyeye iniyor ve tam teşkilli nahiyeler yapmakla uğraşıyor. Bu hareket de şeklen köycülük gibi görünürse de asıl ve esas itibariyle aynı prensibin eseri değildir. Yurdumuzun kurtuluşu köylerimizin kurtuluşuna bağlıdır. Şu halde birinci vazifemiz köylerimizi kurtarmak ve yükseltmektir. Büyük Türkiye'yi köyler yaşatacak, köyler yükseltecektir.

***

Bu temelleri sağlamlaştırdığımız derecede içtimaî bünyemiz kuvvetlenir. Devlet şeklimiz tunçlaşır. Ancak o zaman ileriye doğru tam bir iman ile bakabiliriz.

***

Bize göre her şeyden önce ve her şeyin üstünde düşünülecek mevzu köylerimizdir. Fertlerden cemiyetlere ve nihayet hükümete kadar herkes, her zümre ve her teşekkül kendinde gördüğü büyük, küçük her cehdi ve her kuvveti köylerimiz için harcamaya, köylümüzün refahı için müesseseler teşkiller yapmaya mecburdur.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Köy evleri kerpiç harabeler halinde iken Türkiye'de şehirler yapılamaz. Türkiye'de şehirler daimi: köylerin zararına olarak yapılır ve büyütülür. Senayi, memleketi olmadığımız için millî istihsale faydalı fabrikalarla dolu sanayi şehirlerimiz de yoktur.

Şu halde bizde şehir, memurların, tüccarların, köylü ile tüccarlar arasındaki mutavassıtların ve daha bilmem nelerin oturduğu yerlerdir. Yani köylünün uşakları şehirde oturur; fakat ne gariptir ki, efendilerimiz harabelerde yaşar, onun ücretli hizmetçileri büyük şehirlerin sakinleridir. Köylerde elektrik yapılmadan şehirleri elektriklemek doğru değildir. Köylerde millî zevkimize göre bir köy mimarisine uygun programlı bir imar başlamadan büyük şehirlere büyük binalar yapmak caiz değildir. Köylere radyo vermeden şehirliye radyo dinletmek haramdır.

Gübreli çirkefler köy sokaklarını bataklık yaparken, büyük şehirlerin kanalizasyonuna para harcamak yerinde olamaz.

Köy mektepleri mahdut yerlerde ve kerpiç damlar altında bulurken şehirlere ve hatta kazalara süslü ve büyük mektep binaları yakışamaz.

Mevzuun esasında ve düşünme tarzının hareket noktasında fark olduğu için bu misallerin sayısını arttırmak, her sahada muhtelif örnekler bulmak kabildir. Bizim kastımız şu şekli veya bu sahadaki devlet tatbikatını tenkit etmek değildir.

Biz bütün hedeflerimizin başında düşünülmesi lâzım gelen bir prensibi terabüz ettirmek istiyoruz. Bu da köycülüktür.

Fertlerden cemiyetlere, mesleklere, içtimaî sınıflara ve devlet teşkilâtına kadar her yerde her işin başında köylerin ve köylülerimizin refahı düşünülmelidir. Bir yerde taş taş üstüne koymak istiyorsak bunu ilk önce en muhtaç köylerimizde yapmalıyız. Bir yere bir gölge verecek ağaç dikmek istiyorsak buna en çorak köyümüzden başlamalıyız. Bir yerde sıhhî bir müessese açmak niyetinde isek bunda da her şeyden önce köylünün ihtiyacını düşünmeliyiz.

Bugün gördüklerimize göre birinci plânda şehirlerle uğraştığımız derhal anlaşılır. Biz, köylerimizin birinci plâna geçmesini istiyoruz. Hiçbir yerde efendinin binasından önce hizmetçilere mesken yapılmaz. Hiçbir yerde efendimiz karanlıkta otururken ecirleri elektrik yakamaz.

***

Bu sözlerde belki bir parça koyu renkli fikirler ve hissiyat şiddeti görenler bulunabilir. Fakat madem ki köylüyü her şeyden üstün sayıyor ve bizim bütün muvaffakıyetlerimizin kaynağı tanıyoruz.

Onu kendimizden çok düşünmek, kendimize yani şehirlerimize bir şey yapmadan önce onun ihtiyaçlarını dindirmeye çalışmak borcumuzdur.

Köylüyüm

Yazılarım onundur; çünkü bir oğluyum ben,
Çünkü bu yurt ömrünü borçludur o kadına.
Topraktan aldığını yine toprağa veren,
Aziz bir annedir ki «köylü» derler adına...

Köylüyü çok muhterem bilenlerden biriyim:
Karşılıksız çalışan çocuklar, analardır;
Ve madem ki kanımda onların kanı vardır;
Köylünün şairiyim, köylünün şairiyim...

Arkadaş! yahut benim dilimce "ey hemşeri"!
Mevzuum: "hasta Öküz, hasta çocuk, dul ana
Ve taşlı tarlalarda dökülen alın teri"...
Daha yakındır bunlar kendi derdinden sana!

Fuat Edip

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Asfalt caddeler üzerinde renkli otomobillerdi ve güzel biçimli kostümler içinde geçerken hâlâ kıl şalvar ve yamalı pabuçlarla gezen, kulağı akan yavrusunun başını pis mendillerle bağlayan, bir istida 1 yazdırmak için kapı kapı dolaşan köylülerimizi gördüğümüz müddetçe köycülük yapmaya mecburuz.

Bu saha geniştir. Etraflı bir program ve metotlu bir çalışma ister. İktisattan sıhhate, idareden iskâna kadar her sahada açık ve müspet bir programımız olmalıdır. Bununla kesemize ve cehdimize göre en lüzumlu yerlerden işe başlamalı ve vakit geçirmeden seferber olmalıyız.

Köylülerimiz artık ıssızlıktan, pislikten, öksüzlükten kurtulmalıdır, Köylere canlılık ve şenlik gelmelidir.

Köylerimizden asırlarca ileri gitmiş olan şehirlerde oturur ve eğlenirken bizim canımız, ciğerimiz, her şeyimiz olan köylülerimizi hatırlamayı unutmayalım; belki hatırladıkça acır, acıdıkça sever, sevdikçe de onlar için çalışmaya ve bu çalışmadan zevk almaya başlarız.

Köy mimarisi ve plânları, köy ziraati, köy sıhhat işleri, köy idaresi, köy terbiye ve eğlenceleri, köy hukuku ve köy mükellefiyetleri ayrı ayrı tetkik edilmeli ve çalışma sahası tespit olunmalıdır. Sırası geldikçe bu programın ana hatlarını düşünebildiğimiz kadar söyleyeceğiz.

***

Gönlümüz öyle ister ki mektep sıralarında her talebeden en yüksek makamlardaki büyüklere kadar herkes, her gün köylerimizi ve onu yükseltme çarelerini düşünsün. Çünkü inkılâp ve istikbalimizin esası köylerimizdir.

Cılız ve hastalıklı köklerden büyük gövdeli ve devamlı bir ağaç yetişmeyeceğini daima hatırlamalıyız.

Türk Destanının Tasnifi

– IV –

Bu son makalemde biraz da mehaz göstermek ve destanların tasnifi yolunda çalışacaklara bazı pratik maslahatlarda bulunmak isterim.

Umum Türk mikyasında destanlarla uğraşmak bugün de epey güçtür. Çünkü bunlar edebî Türk lehçelerinden birine çevrilmiş ve istifadesi kabil bir şekle sokulmuş değildir. Bunları ya muhtelif ecnebi dillerde yazılan tercümelerden ve yahut ta Türk lehçelerinin mahalli telâffuzlara göre fonetik harflerle tespit olunan istifadesi güç metinlerden öğreniyoruz.

En eski Türk kozmogonisinin Altay ve Sayan Türklerine ait şekilleri Rusça olarak Verbetsky, Potanın ve Nikifarov tarafından metinleri, ve Rusça-Almanca tercümeleriyle beraber Radloff ve Katanov tarafından neşredilmiştir. Potanin'in "Şimaligarbi Moğolistan" adını taşıyan dört ciltlik büyük eserinin ikinci cildi Türkiyat Enstitüsü için A. Battal Bey tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Radloff'un ve Katanov'un topladıkları mevat Radloff'un "Türk halk edebiyatı örnekleri" külliyatının 1, 2, 9'uncu ciltlerini teşkil etmektedir, İstanbul ve Ankara kütüphanelerinde nushaları vardır. Boz kurt efsanesine ait Çin rivayetleri ise Türkçe'ye tercüme edilen Deguignes'nin eserinde Rusça olarak Hiakenth'in "Orta Asya kavimlerinin eski tarihi" atlı külliyatının ilk cildinde, eski İran destanına ve Âvesta'ya geçen şekli Marrjuart'ın, Caucasica mecmuasının 1930 nushasındaki makalesinde bulunuyor. Masalın Moğol tarihinde ve muhtelif Türk kabilelerinde mevcut şekilleri hakkındaki edebiyatı Abdülkadir Bey Türkiyat Mecmuası (II,131-137)ında göstermiştir. Türk'ün dört oğlu hak-kındaki rivayetin Selçukiler zamanında yazılan "Mücmel üt-tevârih ve'Husas-"

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

- ta bulunan şekli Barthold tarafından (Türkistan, I, 19) neşredilmiştir. Rivayet Şerefeddîn Yezdî, Mir Hond ve Hond Mîr'de de vardır. Bu rivayetin çin menbalarında mevcut rivayetlerle mukayesesi 1928 darülfünun derslerimizde bulunuyor (basılmamıştır). Efrasiyâb rivayetinin tarihî devre şahsiyetleriyle birleştirmek tecrübesi de derslerimin basılmış ve basılmamış kısımlarında vardır.

Bu kahramanın "Buqu xan" adı Cüveyni'de, Buqa xan bin Pişing" ismi Şe-hâbeddîn Mercanî'nin Gurfet el-Havaqîn atlı eserinde; Efrâsiyâb'ın bina ettiği şehirler hakkındaki rivayetler Mahmûd Kaşgarî, El-Bîrûnî, Nerşexî tarihlerinde; keza Efrasiyâb-Tunga Alp'a ait şiirler ve diğer birkaç, rivayetler Mahmûd Kâşgarî'de bulunuyor. Rivayetin pek mufassal, fakat İranlılaştırılmış şekli İran destanında vardır ki bunlardan Mes'ûdî'nin bahsettiği ÜE& I v^ bize vasıl olmamıştır. Bize vasıl olanla Taberî, Sa'âlebî ve Firdevsî rivayetleridir. Firdevsî'nin eserinde, müellife muasır Efganİstan ve Horasan Türk rivayetlerinden istifade edildiği şüphesizdir. Firdevsî'nin eserinin Mohl tarafından yapılan Fransızca tercümesinin Efrâsiyâb'a ait elitlerinin nushası darülfünun kütüphanesinde, Seyit Devriş Mustafa tarafından yapılan Türkçe tercümesinin nushası yıldız kütüphanesinde (N. 7951-7954), Şerefeddîn İsfahan'ı tarafından yapılan Arapça tercümesinin nushası köprülü (N. 1063) ve Aşir Efendi (N. 631) kütüphanelerinde vardır. "Tatar" ve "Moğol" efsaneleri Şerefeddîn "Yezdî tarihinin basılmamış mukaddimesinde (Umumî kütüpane: 4975; Fatih: 4425) Mîr-Hond, Hond-Mîr, Mahmûd ibn Velî ve Ebülgazi'de" vardır. Bunlardan yalnız Ebülgazi Türkçedir (Rıza Nur Beyin neşrinde bu kısım maalesef "Hırafatı çoktur" diye yalnız hülâsa edilmiştir). Bu rivayetin bence meçhul bir membadan ve Dörtgenlerden Alman şekli Ahund kurbanaali Hâlidî'nin matbu "Tevârih-i hamse-i ' şarkî"sinde (S. 640-860) vardır. Oğuznâmenin, Reşideddîn'in "Târîh-i Alem"inde olan mufassal şekli Paris nushası (Suppl-Pera. 1364)ndan tarafından istinsah ve sonradan kitabın İstanbul'da Topkapı sarayının üçüncü Ahmed, Revan köşkü, hazine kısımlarında ve Damat İbrahim Paşa'da bulunan nushalarıyla kendim ve Abdülkadir tarafından mukabele edilmiş ve tab'ı hazırlanmıştır. Farisi olan bu oğuznâme benim yazmamda 115 sayfa tutuyor. Bu oğuznâmenin Ebülgazi tarafından tertip edilen Türk menşesinin nushaları Petresburg'da ve bir nushası da bendedir. Bunun Tomanski tarafından yapılan Rusça tercümesi Taşkent'te matbudur. Oğuznâmenin ilk Moğollar zamanında yazılan Uygur rivayeti ise Rıza Nur Bey tarafından Fransızca haşiyelerle neşredilmiş ve sonuna garp Türkçesine tercümesi de ilâve edilmiştir. Dede Korkut destanlarının Dresden nushası Kilisli Rıfat Bey tarafından istinsah edilip İstanbul'da basılmıştır. Bu Oğuz rivayetlerinin "Salur Kazan"a ve diğer bazı kahramanlara ait parçaları Ebülgazi'nin şecere-i Terâkime'sinde ve YazıcıOğlu Ali'nin Selçuknâmesinin Topkapı Sarayı Revan köşkü 1390 numaralı nushasının baş tarafındaki ilâvelerde bulunuyor. Oğuz rivayetlerinden "Alp Baması" (Bamsı Böyrek) kısmının Türkistan'da maruf şekli (Alpamışa yani "Alp Bamsa") Abdülkadir tarafından tayin edilmiştir. Bu rivayetin Kazakça ve Karakalpakçası Kazan'da ve Taşkent'te birkaç defa basılmıştır. Diğer bir Kazakçası ve Rusça tercümesi Divay oğlu Ebü Bekir tarafından Taşkent'te, daha diğer bir rivayeti metni ve Almanca tercümesiyle beraber Radloff'un Türk halk edebiyatı örneklerinin üçüncü cildinde neşredilmiştir.

Köroğlu destanına ait kitabiyat Pertev Naili'nin bu destana ait tetkikatının sonuna (S. 249 - S. 256) ilâve edilmiştir. Karahanlılara ait rivayetlerin Türkçe ve acemce mufassal şekilleri gayri matbu kalıyor. Acemcesi'nin müteaddit nushaları Türkistan'da hususî ellerde ve Petresburg Asya müzesin-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

de, Türkçeleri Berlin kütüphanesinde Martin Hartdmann külliyatında bulunuyor. Bundan bazı parçalar Skow'un Şarki Türkistan lisan örnekleri kitabında neşredilmiştir. Kırgızların Manas destanının metni ve tercümesi Radloff'un "Türk halk edebiyatı Örneklerinin beşinci cildindedir. Abdülkadir tarafından kısmen garp Türkçesine çevrilmiştir. Mufassal nushaları bir vakit Taşkent ve Bişkek'te tab'i hazırlanmıştı. Sonra galiba terkedil-

fından yazılan rivayetinin metni (Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi, N. 3786) ve Rusça tercümesi (Türkiyat Enstitüsü K. N. 3581) matbudur. Buğdan başka Türkiyat kütüphanesinde bu rivayetlerin Nogayca (N. 31-09), Karakalpakça (N. 3137), Başkurtça (N. 4977) ları bulunuyor. Bu rivayetler mezkûr şivelerde Arap harfleriyle basılmıştır. Abbaskulı Bakihanof'un "gülistân-ı irem" nam eserinin Rusçası 1926'da Bakü'de basılmıştır (Türkiyat , No. 1643).

Muallim Arkadaşlarıma

Sen ne elde ve dilde gezen billur bir sağrak,
Ne de sıska bir goğse takılan bir çiçeksin;
Seninde bu dünyada nasibin var; savaşmak!.
Kayalarla güreşip dağlarda öleceksin.

Yoldaşlık ederekten gökte güneşle, ayla
Aşarsın tepe, ırmak; yürüsün ova, yayla..
Hayata ne biçimde geldinse bir borayla
Daha sert bir kasırga içinde bileceksin

Kızıl Elma uğrunda kılıç çekince kından
Bahtiyarlık denen şey artık geçmez yakından;
Mes'ut olup gülmeyi sök, çıkar hatırından.
Belki öldükten sonra bir parça güleceksin.

Yüz paralık kurşunla gider "Hayat" dediğin
"Tanrı Yolu" uzaktır: erken kalk, sıkı giyin.
Yazık bütün Ömrünce okadar Özlediğin
Güzel Kızıl Elmana varmadan öleceksin

ATSIZ

di. Çingiz ve Temür destanlarının bir şekli kazanda 1813'd Xalfin tarafından neşrolunmuştur. Sonraki tabılarından birisi Türkiyat Enstitüsünde (N. 1719) vardır. Çingiz destanının Moğolca şekilleri gizli Tarih Altun Topçu Sanang-Çeçen nam eserlerde Potanın, Pozaniyef, Camsaranof ve diğerleri tarafından toplanan Moğol rivayetlerinde bulunmaktadır. Türkçe ve Farisi mufassal Temür destanı Taşkent'te basılmıştır.

Farisi Temür destanının bir kısmı 1922'de Sovyetler tarafından kıraat kitabı olarak tekrar basılmıştır. Bunların İstanbul'da nushaları maalesef bulunmuyor. Tokatmış ve Edüge destanının kazakça, Toboka ve Kırımca rivayetleri Radloff külliyatının III, VI, VII nci ciltlerindedir. III ve VI ncı ciltlerin Almanca tercümeleri de vardır. Mezkûr destanların Çukan Velihan tara-

Türk destanının, millî Türk edebiyatını Türk halk edebiyatı esasında inkişaf, ettirmek uğrunda çalışan ve çalışmak isteyen kalem sahipleri için istifade edebilecek bir şekil alması ancak bütün rivayetlerin şimdiki garp Türkçesi ne çevrilip "Türk destan ve rivayetleri külliyatı" şekline sokulmasıyla husule gelebilir.

Türk millî kültürünü kendisine istinatgâh edinen millî Türk hükümeti buna ehemmiyet vermelidir. Destanların ne gibi şartlarla tasnif olunabileceğini ilk makalemizde yazdık. Elbette bu işe teşebbüs edecek olanlar her şeyden önce kendi milletinin yaşadığı yerlerin coğrafyasını ve milletin muhtelif devirlerdeki içtimaî hayatını, hayat tarzını, kıyafet hususiyetlerini çok iyi öğrenmiş olmalıdırlar. Destanın meselâ on birinci asırdan

(yani Oğuzların garbe muhaceretinden) önceki zamana ait kısımları ile meşgul olanlar Türkistan'da bizzat bulunup, mesela Oğuz rivayetlerinde zikri geçen yerleri, ırmakları, dağları bizzat görmüş olsalar, şüphesiz, pek faydalı olacaktır. Muhtelif devirlerdeki içtimaî hayat, hayat tarzı ve kıyafetler için Taşkent, Urunburg, Moskova, Leningrat, Berlin gibi şehirlerin müzelerindeki Türk eserleri ve bilhassa muhtelif devirlerde yazılan minyatürlü eserler, meselâ Turfan minyatürleri ve Moğol devrinin minyatürleri bitmez tükenmez memba olacaktır. Uygur ve Moğol zamanı minyatürleri, ait oldukları zamanın hayatını öğrenmek için en esaslı ve en kıymetli membalardır. Fakat onlardan hayatın nasıl öğrenileceğini de ayrıca öğrenmelidir. Bunun için mezkûr minyatürler üzerinde çalışan sanat müverrihlerinin tetkikatını okumalı. Usulünü bilmeyen bir Türk münevveri eski bir Türk minyatürüne bakar ve yanından geçer. Usulünü bilen bir Alman bunlardan zahirî hayatın bütün inceliklerini çıkarır. Eski hayatı hakikî membalarından öğrenip olduğu gibi gözümüzün önüne getirmeye alışmadıkça ne ediplerimiz millî tarihten bir temsil eseri yazabilirler, ne de ressamlarımız tarihî şahsiyetlerimizi eski yunan ve yahut eski Hindo-Cermen tiplerinde tasvir etmek rezaletinden kurtulabilirler. Nerede kaldı ki millî destan yazmak!...

***

Destanlar hiç bir zaman muttarit bir şekilde olmuyorlar. Ona muayyen şekil tasnif edici şair veriyor. Onun için her hangi bir tasnife musannifin sübjektif nazarları geçecektir. Meselâ geçen makalede destanların kaba taslak tasnifini gösterdim. Fakat orada sırf bir ilmî, tarihî makale yazdığım zannolunmasın. Orada ben daha ziyade millî destanımızı bir kül olarak anlayış tarzımı, yani indî nazarlarımı araya sokmuş umdur. Meselâ Kazak "Alaç Han"ı ile Câm-ı Cem'deki "Alanca Kara Han"ı, Manas riva-yetindeki "Kara Kanala tarihî karahanlıları birleştirmem onevidendir. Birçok destanî şahsiyetlerin hangi tarihî zat olduğunu biz ilmî surette ispat edebiliyoruz. Fakat birçokları var ki onların hangi devre ve şahsa ait olduğunu tarihen tayin kabil olmuyor. Meselâ mezkûr Alaç ve Manasta olduğu gibi umumiyetle halk rivayetlerinin bazı gayet karışık ve zıt noktalarına tarih karışamaz. O vakit bu zıt rivayetler arasından birisini seçmek artık şairin işi oluyor. Destan rivayetlerindeki tezatlar, destanı tasnif eden şairin hayaline, ibdaına geniş imkânlar veren noktaları teşkil eder. Meselâ Firdevsî'nin Şehnamesinde esası şüphesiz Türk destanlarından Alman bir Türk "Gürkser"in hikâyesi ve halk şair hâkimi "Sutuh'un hikâyeleri vardır. Bunların her hangi bir devreye ircama hiç bir tarihî esas yoktur. Demek bunların o veya bu devre ircai tamamıyla destanı tasnif edenin işidir. Bunun için destan tasnifi gibi bir mesele, meselâ Türkiye'deki Dil Encümeni, Tarih Encümeni, Kalk Bilgisi Derneği, Türkistan'ı öğrenme Derneği gibi ilmi cemiyetlere yükletilemez. O ancak şairlerin, yahut destanla uğraşan edebî dernek(Sercle)lerin işidir. Tarihçiler bunlara ancak yardım ederler ve destan madem ki tarihîdir, o edipler de tasniflerinde tarih çerçevesinden çıkmamalıdırlar. Bilhassa tarihî devirlerden birine ircaı ilmen kabil ve yahut muhakkak olan rivayetlerde... Muayyen tarihî devirlere ircai her halde kabil olan ve yahut muhakkak tarihî olan rivayetlerden bazılarıyla bizim millî şairlerimiz şimdiden meşgul olabilirlerdi.

***

Onlar da şunlardır: 1) Efrâsiyâb-Tunga Alp ki kablelmilât 625 yılında Medyahlarla olan muharebelerde hıyanet yoluyla ele geçirilerek öldürülen tarihi "Saka" kahramanıyla birleştirilebiliyor. 2) Oğuz rivayeti ki "Mete" ile birleştirebilir. 3) Köroğlu ki 7-8'inci asırlarda Türkmenistan'da, Gürcan mıntıkasında yaşayan Sol-Türkmen beyleriyle birleştirilebilir ki bu sülâle nihayet Emevî kumandanı "Yezîd ibn Mühelleb" tarafından imha edilmiştir. 4) Çingiz. 5) Temür. 6)

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Tokatmış, Edüge. Bu rivayetlere ait menbalardan nispeten az çok istifade olunabilir. Bu rivayetlerle uğraşacak olanlar bir mah-fel teşkil ederek mesai tarzı, mesela hiç olmazsa vezin, lisan hakkında müşterek esaslar tespit edip ona göre muayyen bir hedefe doğru hareket etselerdi elbette bazı neticelere varabilirlerdi. Böyle bir mesainin neticesi bütün bunları tasnif edebilecek umumî musanifin işine yarayabilirdi. Eski kozmogoni, ilk Türk, İran destanında Efrâsiyâb'ın halefleri sıfatıyla gösterilen Türk kahramanlarının hayatı, "Tatar-Moğol" "Türk-Oğuz", Oğuznâmede "Gün Han" rivayetinden sonraki yani Gök Türkler ve Karahanlılarla birleştirilen yabgu ve hakanlara ait rivayetler, Keza Karahanlılar, ve Manas zamanına, Çıngız'le Temür devirleri arasındaki vekayie ait rivayetler Türk destanının bugün üzerinde çalışması pek güç olan kısımlarını teşkil etmektedir, bütün bu "Kolay" ve "güç" olan kısımların hepsinin bir araya bir kül olarak tasnifi keyfiyetinin zamanımız için müşkülpesentliği ona kıyas edilebilir. Fakat unutmayalım ki biz Türkler tarihte en güç ve en mudil büyük meseleleri halletmekten haz duymuş, en güç işleri ekseriya yalnız eğlence için yapmış olan bir milletiz. Türk destan kahramanlarından biri: Terekti örge süyredik* Ters batağı sınsın dep* Tikli temir tondı Köp Kiydik* Tebinsigen Kimlerde* Terimiz qırğa çıqsın dep* yani "Biz yalnız ters dallarını kırmak için büyük Kavak ağaçlarını ince tarafından yokuşa çeken, üzerimizdeki ağır zırh ve tulgaları ekseriya ancak oyun günlerinde vücudumuzu hafifletecek ter çıkarmak için giyen adamlarız" diyor. Destanların tasnifi için Türklere bu enerjinin ancak bir kısmını kullanmak kâfi gelecektir.

Prof. Ahmet-Zeki Validi

Türkmen ve Özbek Musikileri

– I –

Yazan:
Viktor Belayet

Türkçe'ye Çeviren
Abdülkadir

"Türkmen musikisi"nin, orta Asya musiki kültürü içinde ayrı bir mevkii vardır. Bu musikiye, Kazak - Kırgız ve diğer taraftan Özbek musiki kültürleri arasında mutavassıt bir kültür nazariyle bakılabilir.

***

Kırgız - Kazak musikisi, bilhassa göçebe ve "savtî" (Vokal) bir kültürdür; Özbek musikisi ise, yüksek "aleti" (instrumental) bir kültürdür; sonuncunun inkişafı, orta Asya'nın büyük siyasî merkezlerinin inkişafına bağlı kalmıştır. Türkmen musiki kültürüne gelince, o, aynı zamanda hem göçebe hem de aleti bir kültürdür: başlıca hususiyetleri, 1) Dahilinde kendisine nispetle daha eski olan Kazak - Kırkız musikisine mahsus irticai (improvizasyon) prensibinin bertaraf edilmiş bulunması, 2) usullerin pratik bir surette işlenmiş bulunması, ve fakat bu işlenmenin daha yeni bir kültür sahibi Özbeklerde olduğu gibi Nazari bir şekilde nizama konmuş olmamasıdır.

***

Türkmenlerin bugün işgal ettikleri sahaya gelişlerinin tarihi VI'ncı asırdan öteye çıkar. 'Merkezî Asya'dan geldikleri tahmin olunuyor. Eğer hakikati hal böyle olsaydı, musiki noktainazarından hiç tetkik edilmemiş bulunan Orta Asya'da, Türkmen musikisine benzeyen bir musiki kültürü bulabilirdik. Lâkin, elimizdeki musiki malûmatına müstenit deliller, tarihi

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

malûmata büsbütün aykırı düşmektedirler: bir taraftan Türkmen musiki kültürü pek derin bir surette Türk musikisine merbuttur; diğer taraftan da, Türkmen musiki aletleri, Çin musikisi mikyasında değil Sümer aletleri mikyasındadırlar. İşte, bu hakikat, tarihî malûmatla barınması imkânsız bir tezat teşkil ediyor. Hakikat ne merkezde olursa olsun, diğer deliller de, Tükmen musiki kültürünüm her halde pek eskiliğine şehadette mikttefiktirler.

Türkmen musikisi yalnız pek eski bir san'at olmakla kalmaz, pek bariz hususiyet-leri de vardır. Bu hususiyetleri bize vuzuhla anlatan şey, bizzat saz takımlarıdır.

***

Saz takımlarının heyeti umumiyesi, terkip itibarile pek mahdut olmakla beraber, tari-hî ehemmiyeti itibariyle basit değildir. Türkmenlerin başlıca musiki ateti "dutara" dır ki, yapılış itibariyle Kazak-Kırgız "dumbra" (tanbura)sına faik, Özbek dutarası ile ileri Asya'da ve Kafkasya'da münteşir aletlerden ise aşağıdır. Türkmen sazlarından diğer biri "gicak" olup yakın şarkta bilhassa "kemançe" adile maruftur. Gicak, Kazak-Kırgızlarda yoktur. Onlarda, bunun yerine, çok iptidaî bir alet olan telli "kopuz" kullanılır. Türkmenlerin kullandığı gicak da, "yüksek musiki kültürü" ne sahip diğer ilerlemiş kavimlerin aletine nispetle çok iptida-idir. Türkmenlerin üçüncü çalgısı "tüydük" (düdük)tür: bariz hususiyeti bulunan, kamıştan ve uzun bir flüttür; eski Mısır abidelerinde resmi görülen flütlere benzer, Türkmen "tüydük"ü, diğer komşu kavîm-lerdeki bu nevi aletlere, ezcümle Kazak-Kırgızların iptidaî "sebızgi"larına katiyen benzemez. Türkmen musiki kültürünü ve sazlarını böylece umumî bir şekilde gözden geçiriş bile, onun, Özbek ve Kazak-Kırgız kültürleri arasında bir mevki sahibi olduğunu gösteriyor.

Acaba, Türkmen musiki kültürünü, bunlarla mukayese edince ne gibi bir hususiyetle mütemayiz buluruz ?

Türkmen musikisi, musiki tekâmül tarihinin ilk basamağını vücuda getiren Kazak-Kırgız musikisinin bariz bir hususiyetini, yani irticalî üslûbu bertaraf etmiş, kompozisiyon üslûbuna geçmiştir. Bununla beraber, şi'riyetten vazgeçmemiş, Özbek musikisi gibi kendisini "yüksek musiki kültürü" sırasına çıkaracak musiki şekil (forma)ları icat edememiştir.

Türkmen musikisinin kompozisiyon üslûbunca işlenmesi, Türkmenistan'da "bahşı" denilen profesyonel halk musikişinasının zuhuruna yol açmıştır; "Bahşı" Homiros'da görülen eski Yunan "rapsod"larının aynısıdır. Bahsi, aynı zamanda hem hanende ve musikişinas, hem de san'atının ananelerini koruyan bir musiki mümessilidir. Göçebe hayatının şeraiti dahilinde individüalist musikişinas tipi olarak yetişmiştir. Arka-daşlarıyla müsabakalara. girişmeyi, diğer yüksek musiki kültürlerinde —meselâ Öz-beklerde— el birliğiyle yapılan (kollektif) icraya tercih etmiştir.

Türkmen musikisinin kompozisiyon üslûbu, refakatlı (accompagne) tagannî kültünde de amil olmuştur, işte bu cihet, irticalî, büsbütün tazyik etmese bile, çok müşkil bir hale koymaktadır. Kompozisiyon üslûbu, bestelenen şiir eserlerinin lirik ve hissî unsurlarına temayülle onları takviye esasına istinat ettiği içindir ki "tabiî" denilen musiki şekillerinin işlenmesine hizmet etmiştir, Bilhassa üç kısımlı şeklin tekevvününe yaramıştır; üç kısımlı ortada kalanında heyecan coşkun nağmelerle yükselir; dahilî teşekkülleri itibariyle ise üçü de çok mürekkeptirler.

Türkmen musikisine ait bu kısa mülâhazalara, melodik ve harmonik teşekkülâtına ait iki şey daha ilâvesi lâzımdır: dörtlü (kart) ve beşli (kent) yolu ile tonike inmek esasını gözetip, ve büyük "ton" atlaması kullanıp küçük ikili (sekond) fasılası kullanmaz, Türkmen melodisinin bu teşekkülü de, mezkûr musikinin son derecedeki eskiliğim gösteren delillerdendir. Ayrıca, bu nağme geçitlerinin (pas-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

sages] teşekkülâtında diğer muhtelif imkânların tahakkukuna yarayan, ve diyatonik teşekkülün muhtelif nevilerine mahsus kromatik ses sıraları veren dahilî bir tenevvü de vardır ki, bu da, eski musikinin kültür seviyesinin ehemmiyetini gösterir.

"Dutara" ya mahsus olarak son derecede işlenmiş ve devamlı bir surette "iki ses" (deux voix) üzerine yürüyen tarz da, Türkmen musikisinin kültür seviyesine delâlet eder.

Bu "iki sesli" musiki, Hukbald (milâdî X'ncu asır)ın eserlerinde gösterildiği veçhile mü-retteb orta devir "organum"larının, "iki seslilik" (diaphonie prensiplerinin aynıdır; şu farkla ki, Türkmenlerde nazarî cihetten işlenmemiştir [1].

---

[1] Krunuvastanın "organum" nam (iki ses) san'atını şarktan garba götüren vasıta, ilk Hıristiyanlık mabedinin -yani şarkın- garba giden "Org" çalgısı olmuştur; (organum) adı da org (Erganon, Orgonon)dan gelir. Aynı çalgının nasturî mabetleriyle pek erkenden Türkmen illerine de girdiği Belçikalı seyyali rahip Rubrukis'in bir kaydından anlaşıldığına göre, M. V. Belayef'in bahsettiği (iki sesli Türkmen musikisi) o asırlardan yadigâr bulunmak lâzım gelir. Evvelce de yazdığım veçhile, gerek M. V. Belayeef ve gerek diğer bir iki müsteşrika hatırlattığım bu meselenin ehemmiyeti, şark ile garp arasındaki musiki ve kültür alışverişlerini tetkik edenlerce anlaşılır.

K. MAHMUT RAGIP

medeniyetin çabucak tesiri altına girdiler (Hıyva yahut eski Harzem kültürü İran, kültüründen daha eski sayılmaktadır; hakkında, milâttan evvel VI'ncı asra ait, vesikalara müstenit malûmat vardır). "Yüksek musiki kültürü" denilen musikiyi de bu medeniyetle beraber aldılar, işte gene bu musikidir ki bugün (Klâsik Özbek Musikisi) tesmiye olunuyor.

***

Özbekler, beraberlerinde Türkistan'a ne getirdiler? Bugün kullandıkları sazlara göre hükmedersek, Türkmen musiki kültüründen ziyade Kazak-Kırgız musikisine kardeş olan bir göçebe musikisi getirmişlerdir.

***

Bugünkü Özbek orkestrasında Kazak- Kırgız kopuzunun mevcudiyeti, Özbek musikisinde, Türkmen musikisine nazaran daha eski bir devreye aidiyetini bildiğimiz Kazak-Kırgız göçebe musikisinin her halde dahli bulunduğuna delildir.

***

Özbekler Türkistan'a kendi göçebe musikileriyle birlikte geldikleri zaman, buralarda, saf ve temiz halde bir orta Asya musiki kültürü bulamadılar. Buldukları yerli musiki kültürü, muhtelif milletlerin tesirine maruz kalmış bir halitadan ibaretti. Merkezinde bugünkü (Klasik Özbek Musikisi) denilen musiki bulunuyordu.

-II-

Özbekler, Özbekistan'a XVI'ncı asırda fatih kavim sıfatıyla gelerek Türkistan ve Horasanı tahtı itaatlarına aldılar. İsimlerini Altın Orda hânı "Özbek"ten almışlardır. Bütün delillere göre, Kazak-Kırgızlara en yakın kardeş kavim Özbeklerdir.

Kazak-Kırgızlar da aynı Altın Orda'dan çıkmışlardır. Lâkin, bunlar, muayyen bir tarihte değil, oradaki devlet nizamlarına itaatten istinkâf ederek, serbest yaşamak arzusuyla, vakit vakit, teşkilâtsız kaçan gruplar halinde gelmişlerdir. Türkistan ve Horasan'da Orta Asya'nın en eski medeniyet mıntıkalarını tutarak bu

Bu musiki, o zaman, kadim tarz [arcbaique] mucibince tanzim olunup, arhaik alet olan diyatonik tanburaya rabten sun'î bir surette saklanmış resmî musiki idi. Üzerine şarkın tasavvuf mezhepleri çökmüş olan bu musiki, aynı zamanda dinî âyin ve saray musikisi idi de. Türkistan'da bu klâsik musikiden başka bir de askerî musiki vardı ki, Zurna, Gerünnay (Bakırdan mamûl işaret borusu), ve Nakkarelerden ibaretti. Bunlardan başka, Avrupa flütlerinin selefi [ve menşei Çin olan] "Nay", Arap-Hint "Rubab"ı, ve şarka has Dabul = Doyra (ki Türkmenlerde' yoktur) vardı. Bunlara ve tarihî ehemmiyeti az olan diğer sazlara, Özbekler, kendi Kopuz ve Dutarlarını da ilâve etmişlerdi. Özbeklerin, bu muhtelif aletlerin kendilerindekilerden

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

daha mütekâmillerini de Türkistan'da bulmuş olmaları muhtemeldir. Mezkûr sazlar ile musikiler, Özbekistan'ın şehir hayatında şu veya bu şekilde mevcudiyet göstererek, cemiyete hep birden tesir ve Özbek orkestrasındaki bugünkü "Olimpiyat"larda gördüğümüz şeklini alıncaya kadar rolleri namına mücadele etmişlerdir.

Yukarda bahsi geçip bugüne kadar tamamiyle tahlil olunamayan muhtelif millî tesirler neticesinde, Özbek musiki kültürü, klâsik ve halka mahsus menberleri vuzuhla ayırt edilecek muayyen bir şekil almıştır. Özbek musikisi hakkında umumî bir görüş elde edebilmemiz için, mezkûr klasik ve halk musikilerinden âtide kısaca bahsediyoruz.

Özbek klâsik musikisi, ıstılahları [terminologie] ve teşekkülâtı itibarıyla eski Arap-Acem musiki kültürünün bugünkü bakiyesidir. Bu musiki, VIII'nci asırda Bağdad'da Abbasilerden Hârûn el Reşîd sarayında kullanılıp, şimdiki Özbek klâsik musikisine yakın bir şekil ve halde bulunuyordu. Halife Hârûn el Reşîd, Acem musikişinas ve nazariyatçısı olup "bitaraf üçlü" (tierce neutre)yü hesap ve onu telli musikiye ithal eden meşhur Zalzal'i zindana atmıştı. Özbek musikisine ait tanburadaki büyük ve küçük yedili (septieme) arasında bulunan fasılaya ait "meyan" ıstılahı, ve tanburadaki seslerin tam sırasının tecrubî bir surette tayini keyfiyeti, hep, bütün bu şeylerin Zalzal'in bitaraf (üçlü) ve (altılı) nazariyesinin amelî bir surette tatbikatından ibaret olduğu iddaamıza imkân bırakmaktadırlar.

Bunlar haricindeki diğer deliller de, Özbek musikisinin menşeine (yani, bunun aslı Arap-Acem musikisi olduğuna) dair yukarıda ileri sürdüğümüz fikirlere kuvvet verirler. Mamafih, Özbek musikisi, prototipininkinden ayrı, kendine mahsus bir sistem icat etmemiş de değildir. Bu sistem, "Şeş Makam" denilen makamlarda şe'niyetini ka-zanmıştır. Şeş makam, altı melodi sırasıyla telif olunmuş bir daire (cycle) den ibarettir. Büzürk, Rast, Neva, Irak, Dügâh, Segah; cümlesi, şimdiki Özbekistan'da, yalnız ananevi bir rivayet gibisaklı bulunmayıp, sureti mahsusada meydana getirilerek (Harzem Notası) denilen musiki yazısı ile de tespit edilmişlerdir. Harzem notası, hususî bir saz tabulaturası şeklindedir, tanburada çalınmak üzere icat olunmuştur; 1923 senesinde meşhur orta Asya musiki etnografı V. A. Uspenski tarafından eski Buhara'da yazılarak 1924 senesinde Buhara Maarif Nezareti tarafından neşre-dilmiştir. Yakından tetkiki neticesinde anlaşılıyor ki, "Şeş Makam" sıra teşkilatı itibarıyla tam manasıyla halis ve temiz bir daire (cycle) değildir. Şu makamlar da mezkûr altı makam teşekkülüne dahildir: Uşak, Ba-yat, Çargâh, Acem, Pençgâh, Hüseynî, Azal, Muhayyer, Hare, Eviç, Sabâ, v.s. "Şeş Makam"ın Harzem rivayetinde ise, Mâhûrân, Hicaz ve NevruzHâre makamları vardır. Molödi tertiplerinin bu suretle üst üste toplanışındaki tarih karışıklıklarının halli, şark musikisi müdekkikleri için pek dikkate şayan bir mesele ise de, bizi burada Özbek klâsik musikisinin yalnız sun'i (faotice) cihetleri alâkadar etmektedir.

***

Sun'î cihetlerin izahı sırasında en evvel bu (makam)ların şekillerini anlatalım. Yukarıda ileri sürülen fikirlerden anlaşıldığı veçhile, Türkmen musikisi, "tabiî" şekillerden yani, heyecan meselelerini hal sadedinde verilen cevapların tevlit ettiği şekillerden ibarettir; Özbek klâsik musikisinin ise, "aklî" (rationnel) ve "mücerret" (abstrait) şekiller icadına çalıştığını gördük. Yukarı teşekkülde [texture], musikinin heyecanla yükselmesi prensibi büyük bir rol oynarsa da, ayrıca, her kısma mahsus birçok haricî düsturlar (Normes) mucibince de tanzim edilir. Meselâ, her makamın birinci şekli olan "tasnif" bir takım "Sar Hâne" yani kıta (Couplets)lerden müteşekkildir. Bunlar, değişmeyen nakaratlardan ibaret ölüp "Bazgöy" tesmiye olunurlar. Yine bu kıtalar, şu veya bu melûdi tertiplerinde bir

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No. birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

biri arkasına tevali edip ber dereceden başlarlar. "Bazgöy" (Nakarat) tekerrürleri, aşağı iniş adımları (SequeNce) şeklinde yapılır. "Sakil" şekli ise (ki kablelıslâm Arapları tarafından icat olunup şark musikisinin en eski şeklidir) daha mürekkeptir: Burada "Serhâne" ile "Bazgöy"ün nöbetleşmesi esası mahfuzdur. "Serhâne" ile "bazgöy"ün tulleri her zaman için muayyendir. Bununla beraber, gerek "serhane" ye ve gerek "bazgöy"e "Evfari Sakil" ilâve olunup, bu onlara nazaran İki defa kısadır. Büyük "sakil" lerde, Serhanenin adedi, birkaç Evfari Sakil ile birlikte [Evfari Sakil burada altıya kadar olur] yediye çıkar. " Şeş Makam"ın her biri başlıca iki "şube" ye ayrılır: birincisi aleti olup "Müşekkelât" adını alır; digeri ise savti olup aleti ile birlik te icra olunur, "nasir" [Nesir] adını alır.

Her "müşekkelât"ın zarurî kısımları şunlardır: Tasnif, Terci, Gerdun, Muhammes, ve Sakil. "Naşir" in zarurî kısımları: Ser ihbar (Mukaddeme yerine), Telkin, bir kaç Naşir, ve batime olarak Evfar ki dans numarası karakterindedir. Ser İhbar, Telkin ve Naşirler arasında ufak musiki şekilleri de vardır ki "Ta-

"Şeş Makam"ın tertip tarzı hakkındaki bu bilgilerimizden anlaşılıyor ki, bu şark şekli dahilinde, Avrupa'nın aleti musikisinin "prototype"ini buluyoruz.

***

Şarkın romanlarında da, aynı veçhile Avrupa şövaliye romanlarının prototipini buluruz, işte, bütün bunlar, Özbek klâsik musikisine en kıymetli bir musiki abidesi nazarıyla bakmamızı, onu saklayıp himaye, tespit ve tetkik etmemizi icap ettirmektedirler.

***

"Şeş Makam" kisvesi altında tezahür eden Özbek klâsik musikisi, Özbekler nezdinde musiki edebiyatının inkişafına çok yardım etmiştir. Bu klâsik musiki şekil'leri mucibince telif olunmuş bir çok Öz-

***

Türkistan Muşikisınasları - Giçakçı (solda), ve dutaracı

rannam" [terennüm] tesmiye olunarak ekseriya grup halinde bulunurlar (sekiz "Tarannam"a kadarlık gruplar halinde).

Şeş Makamın her kısmının kendine mahsus bir ritmi bulunup "usul" adını alır. Bu gibi ritimlerin veya rkim formüllerinin adedi ki da bullarda icra olunup pek mürekkep ve uzundurlar Buhara rivayetince yirmi sekizi bunlar; Tesnif, Sâkî Nüme, Gerdim, Muhammes, Sakil, Ser İhbar, Telkin, Kasır, Üfar, Çanbar [Çenber], Semaî Süvari, Çâpanzed, v. s..

bek parçaları da vardır ki, inak anılara dahil olmamış, veya dahil olup da sonradan ayrılmışlardır. Bu ' şekillerde, ufaklardan daha ufaklara geçmek suretiyle en nihayet Özbek musikisinin halk musikisi kısmına dahil oluruz. Özbek musikisi Türkmen ve Kazak-Kırgız musikisinden ayrılır; çünkü, göçebe kültür musikisi olmayıp şark şehir hayatının mahsulüdür.

Özbekistan'da cemiyet musiki hayatı çok inkişaf etmiştir, inkişafın derecesi bilhassa "temaşa" denilen halk musiki

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

bayramlarında görülür. Hokkabazlık ve diğer oyunlarla karışıktır. Bu bayramlara mahsus halk türkü sekilileri ve dans musikisi şekilleri telif olunur ki, muayyen şekilleri, melodi çizgilerinin vuzuhu, ritmik icatları ile temeyyüz ederler. Özbek musikisi, birçok cihetlerden diğer şark kavimleri musiki mahsullerine benzer. Şunu da işaretleyelim ki, Özbek halk-musikisı, asrı bir şekilde işlenmeğe pek elverişli malzeme verecektir. Bu musikide, cemiyet hayatı ve el birliği (Collectivisme) vardır. Halbuki, göçebe musiki kültüründe, bu unsur mefkuttur."

Pendar'ın Kasidesi (Ode)

Novaî

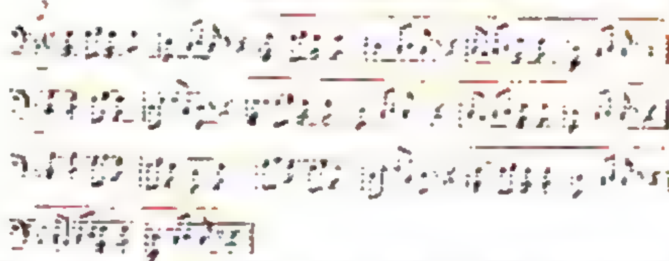
Mukayesesi için Pendar'ın üçüncü Pifi kasidesini [kablelmilâd 522—448] alıyoruz. "Apollon'un altın lirine".. Bununla, Türkmenlerin düdükte çaldıkları (Novaî) melodisini mukayese ediniz (V. Uspenski ve Belayef,"Türkmen Musikisi", sayfa 196). Gerek melodi ve gerek inşâ itibariyle müşabehetleri büyüktür. Bu benzeyiş, her iki melodide müşterek oları şu şema ile ifade olunabilir:

Yukarıya müteveccih ok ile gösterilen not makamın "tonikası" (kararı)dır.

Klâsik Ozbek Musikisi

Классическая узбекская пьеса

Büzürk makamının birinci kısmının baştan üç kuplesidir. Tasnif denilir ki, melodi demektir. Bütün parçanın tertip tarzı, her kıtanın kendinden evvelkine nazaran bir perde yükselmesi esasına istinat eder. Bu kıta, hiç değişmeyen Bazgöy'ü vücuda getirir. II ve III'üncü kıtaların mukayesesinden anlatılacağı veçhile, kıta başlangıcının bir perde yükselmesi neticesinde ikinci ile üçüncü kıtalara nazaran tulu iki ölçü uzar. Kıtaların melodik tertip tarzı, (aşağıya inme) esasına müstenittir. Bu tasnifde 111 kıta vardır. En sonumcusu, birinci oktavın La notasından başlayan, 18 ölçülük ve aşağıya doğru inen bir çizgiden ibarettir. Özbek klasık musikısinin diğer makamları başka şekılde telif edilmiş bulunurlar. Bu misal, Uspenski'nın Buhara'daki tetkikleri üzerine 1924'te neşrettiği -Şeş Makam- dan alınmıştır.

Özbek Halk Musikisi

Народная узбекская мелодия

Bu Özbek dans melodisi, Türkistan'ın ilk halk musikisi müdekkiki Ayhorn'un eserlerinden alınmıştır. Tetkik ve tashihsiz olarak aynen iktibas ettim.

Şu Rusça mecmuadan:
"Proletarski Muzykant".
No. 5, 1930, Moskova ; Sayfa 27.

Hamiş— Elyevm Orta Asya'da Türk musikilerini tetkikle meşgul bulunan M. Viktor Belayev, Moskova'dan bu makalesiyle birlikte bana gönderdiği mektubunda, evvelce tercümelerini karilere bildirdiğimiz makalelerinin daha ziyade halka mahsus şeyler olduklarını, bugün tercümesini bildirdiğimizin ise bu vadideki en etraflı yazısı olduğunu, ve yeni tetkiklerini de bildireceğini yazıyor.

KÖSE MİHAL ZADE

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

KERKÜK MANİLERİ

Toplayan: Müderris zade Salâhattin Sait

Bugün siyasî hududumuzun dışında kalan "Kerkük" asil ve halis bir Türk memleketidir. İlk Oğuz istilâsında Türkleşen ve o zamandan beri Türk kalan bu saha bilhassa "Bayat" Oğuzlarıyla meskûndur. Halk edebiyatı bakımından çok zengin, olan Kerkük'ün bu millî mahsullerini peyderpey neşredeceğiz:

Görse dal
Bülbül konar görse dal.
Göz sarraf gevil [1] dellal
Kalbe danış göster al

***

Bülbülün şak [2] la vurar
Ne yaman vakla vurar
Hudam meni vuruplur
Ulanmaz halk la vurar

***

Böyle bağlar
Yar başın böyle bağlar
Bülbül ağlar gül açmaz
Yıkılsın böyle bağlar

***

Gülü naz
Bülbül eyler güle naz
Girdim dost bağçasına
Ağlayan çok gülen az
Bülbül gözü [3] kör olsun
Sen öğreldu [4] güle naz

***

Hárábat
Mâmur olmaz hárábat
Yiğidi serden eyler
Yaman yoldaş harapat

____

[1] Gönül.
[2] Tekme, tokat.
[3] Gözün.
[4] Öğrettin.

Dağlar tekin [1]
Derdim var dağlar lakin [2]
Kalbim böyle virandır
Kış günü bağlar tekin [3]
Baykuş girse hofeyler [4]
Harabe damlar tekin [5]

***

Coşgunam cosdum gine
Gam haddi aşdı gine
Gellim dost bağçasına
Gonca saç açdı gine

Seksen düğün [6]
Sinemde seksen dögün [7]
Husnu [8] meydana geldi
Ay batlı seksendi. [9] gün

***

Zaman kalır
Gün gider zaman kalır
Yıkılır yüce dağlar.
Tozu bir zaman kalır

***

Sence mal
Yok kimsede sence mal
Ay çıhar gün dolanır
Sen gösterirken cemal

____

[1] Issız.
[2] Gibi.
[3! Issız.
[4] Korkar.
[5] Issız.
[6] Dert.
[7] Ateş yarası.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Kırgızistan Cumhuriyeti Tiyanşan dağlarındadır. Sabık Fergana ve Yedisu Vilayetlerinden teşkil edilmiş olup hükümet merkezi "Pişpek" (Bugünkü adı "Fronza") şehridir. Meşhur (Isık göl) Kırgızistan'dadır.

Kırgızlar tarihen pek eski zamanlarda malûm olan Türk kavunlarından biri olup eski vatanları (Yenisey) başlarında idi. Yenisey sahillerinde eski Türk harfleriyle (Orhon harfleriyle) yazılmış bir çok âbidelerin bunlara ait olduğu anlaşılmaktadır.

Kırgızistan Cumhuriyeti yedi kantona (eyalete) ayrılmıştır.

1) Fronza (Pişpek) kantonu; merkezi Fronza (Pişpek) selindir.

2) Celâl Âbâd kantonu; merkezi Celâl Âbâd şehridir (Sabık Fergana vilâyetinin Endi can kazasına merbuttu).

3) Karakol kantonu; merkezi karakol (Eski Rus haritalarında Prjevalsk) şehridir.

4) Narın kantonu ; merkezi Narın kasabasıdır.

5) Oş kantonu: merkezi Oş şehridir (Sabık Fergana vilâyeti).

6) Talaş kantonu.
7) Çou kantonu (Bu son iki kantonun merkezi Fronza'dadır).

1926 nüfus sayımına göre Kırgızistan'ın nüfusu 993. 115'tir.

Bu nüfus şu suretle ayrılmaktadır:

Kırgız - Kazaklar	662.937
Özbekler	109.776
Başka Türkler	25.929
Arap - Tacikler	3.202
Türk ve İslâmları hepsi	801.844
Sair Asyalı Kavımlar	13.492
Ruslar	170.897
Avrupalılar	6.882

Şu suretle Kırgızistan ahalisinin % 80,6'sı Türk ve islâm; %'18'i Rus ve Avrupalı; % 1,4'ü de sair Asyalı kavımlardır.

Kırgızistan ahalisinin 118.666 si şehir ve kasabalarda yaşıyor ki bütün nüfusun % 11,9'u demektir. Şehir ve kasabalıların % 40,5'i Ruslar, % 56,7 si Türk ve islâmlar, % 2,8'i sair Avrupalı ve Asyalılardır. Cumhuriyetin merkezî olan Pişpek (Fronza) şehri ve ayaleti sür'atle Ruslaştırılmaktadır. 1911 yılına ait İstatistik malûmata göre Pişpek şehrinde 14 bin nüfus olup bunun % 57'si Rus, %43'ü Türk idi. Eyaletin (o vakit kaza) nüfusu 236.000 olup %17 si Rus, %83'ü Türk idi. 1926 nüfus sayımına göre Pişpek'te 36.599 nüfus olup 74'ü Rus ve Avrupalı, % 26'sı Türk'tür. Eyalette ise 120.093 nüfus olup % 79'u Rus ve Avrupalı, % 21 i Türk ve islâmdır.

Keza 1911 yılı hesabına göre (karakol) (eski haritalarda Prjevalsk)ın 15.000 nüfusu vardı. % 40 ı Rus, % 60'ı Türk ve is-lâmdı. Kaza ahalisi ise 156.000 nüfus olup %14,8'i Rus, % 82,2'si Türktür.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husust daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

1026 nüfus sayımına göre ise karakol şehrindeki ahalinin % 56,5'i Rus, % 43,5'i Türk'tür. Bütün eyalette ise ahalinin % 31 i Rus, % 6' ü Türk'tür.

Bu iki misal Kırgızistan'ın ne korkunç bir sür'atle Ruslaştırıldığını göstermektedir. Ruslaştırma siyasetine maruz kalan mıntıkalar Kırgızistan'ın en münbit yerleridir. Özbek ve Kırgız köylüleri dağlara kovulmakta ve bütün istihsal vasıtaları Rus muhacirlerine verilmektedir. Bunun kötü neticelerini gösteren dehşetli rakkamlardan bir kısmı çocuk istatistiki rakkamlarıdır:

1 — 11 aylık çocuklar:	
Kırgızlarda:	13.706
Özbeklerde:	2.185
Ruslarda:	8.782
Sair kavımlarda:	1.138
Bütün Kırgızistan'da:	24.899

Bu rakkamlara göre her yüz Kırgız ve Özbek nüfusuna 2 çocuk, her yüz Rus nüfusuna ise 5 çocuk isabet eder.

Bir aylıktan 4 yaşına kadar çocukların yekûnu bütün Cumhuriyet'te 154.180 olup her yüz Rus'a 17,5, her yüz Kırgız ve Özbek'e 15,2 çocuk isabet eder.

10 yaşındaki çocuklar bütün Cumhuriyette 19.026 olup her yüz Rus nüfusuna 3, her yüz Kırgız ve Özbek nüfusuna 2,8 isabet eder.

Görülüyor ki bütün ülkenin servetini ve idaresini elinde bulunduran millet yalnız muhaceret yoluyla değil, aynı zamanda tabii doğum yoluyla da çoğalıyor. Vaziyet böyle devam ederse Kırgızistan Türklerinin istikbali çok tehlikelidir.

Abdülkadir

Görüşler

Vatandan Bir Köşe

Baharın Trakya ufuklarında berraklaşan sabahını Doğanca yollarında ayazlıyoruz. Altımızda, keçi gibi sarp dağ yollarına tırmanan yıllanmış eski bir Ford, çakar almaz var.. Gittikçe uzaklaştığımız Ergene nehri bir mavi çizgi gibi kaldı. Bodur ormanlar.. Mazinin, korkunç harplerin bütün tahripkâr ifadeleri oluyor; kilometreler yıkılıp çatılan köy yığınlarının kalbimde acıklı ihtizazlarını çoğaltıyordu. Bilmem neden baharın bu güzel tabiatı canlandıran görünüşünde ben derin bir hüzün duyuyordum. Hırpalanan bir güzellik gibi, bir vakit göklere uzanan ormanlarla dolu olan bu yerler bugün dümdüz. İşte iki saat buralarını aştıktan sonra hıdrellezin ilk cumasının tes'it edildiği dalliğa geldik. Oh.. Ne kadar hayret etsek yine az. Asırlaşmış,

***

göklere serpilmiş ağaçlığın gölgelediği büyük bir saha. Kuşların cıvıldaşan şiiri baharın en tatlı bir teranesi gibi içimize ve ruhumuza tatlı bir sevinç getiriyor. Bu tatlı hava ile şişen ciğerlerimiz taze bir hayat ile bizi canlandırıyordu. Evet hayret ediyorduk. Çünkü kökleri bile çıkarılan bu ormansız kıt'ada bu taze vâhe. Bu büyük gölgelik nereden kalmıştı. Saatler geçtikçe kaynaşan bir hayat başlıyordu. Bu hayatın çok cazip ve canlı yerleri vardı. Uzaktan Meriç sahilini ve Yunan hududunu seyrettiren bir tepeye doğru, ağaçlık kâmilen civarın Ali Bey, Nasuh Bey ve sair kızılbaş köylüleriyle dolmuştu, ipek atlastan muhtelif renklerle süslenen şalvarlı, bakir köy yosmaları, levent endamlarının bütün kıvranışları, İri kömür gibi kara gözlerinin bütün

***

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

canlılıklarıyla bu en kıymetli bayramlarını kutluluyorlardı. Tepedeki metruk bir kızılbaş tekkesi bu kalabalık dairenin merkezi gibiydi. En serseri nazarlarda bile oraya karşı manevî bir İptilâ görüyordum. Hiç bir hareket yoktu. Bütün ifadeler bakışlardan ve duruşlardan ibaretti. Bu muhteşem ağaçlar birer aziz gibi görülüyor, onların hiç birisinden bir dal bile koparılmıyordu. Curcuna ve horaların da bir hususiyeti vardı. Bu köylülerin eskiden beri âdetiymiş... Onların en mübarek gün saydıkları bu günde kız ve erkek bekârların ayrı bir hayatı ve bugüne mahsus bir eğlence ve saadet istiklali olurmuş. Fakat bunun İçin de yabancıların ve kasabalıların olmaması lazımmış. Bütün köy kızları bir araya toplanırlar, çalgı çalarlar ve hep birden oynarlarken o köyün bekâr delikanlıları da onların etrafında bir halka çevirirler ve yosma yavuklularını o günde seçerlermiş. Aralarına kafiyen evli bir insan almazlarmış.. Ve o gün onlara her günah sevapmış... Yalnız emelleri söndüren hamleler müstesna. Şaraplar içilir, gönüller aşkın bütün taşkınlıklarını yarmış, işte bütün bunlar yalnız burada, yalnız bu gölgelikte, bu subaşında olurmuş. Sondadan anladık ki bu büyük koru, ağaçlarından bir dal koparmakla ebedî ve ilâhî bir aforoza uğramak itikadıyla saklanabilmiş.. Bu nokta bana çok hisli göründü. Başka mıntıkalardaki köylerde hemen her görüştüğüm insan bana bir memlekette ormanın kıymetini ve faydasını lâyıkıyla anlatıyordu. Fa-kat onlar yine kesiyorlardı. Hükümet çetin bir memnuniyetle ormanlardan ağaç kesilmesini menettiği halde yine ormanlar biti-yor, ne maarif ne de tedbir buna mâni olamıyor, fakat köhne ve sunî bile olsa küçük bir itikat bu illeti bıçak gibi kesiyor... Demek ki mefkure ve prensiplerin ebedîliği onları vicdanda hükmedecek bir itikat haline getirmekle oluyor.

Nejat Rıza

***

***

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husuai daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Basılmamış Bektaşi Şiirleri

Toplayan: M. Şakir

-2-

Meşâyih cem'olub bizden işitdim imtihan ister
Ana benzer ki isâdan yahudiler nişan ister
Verenler pacını gönlün değildir fırka-i nâci
Mücerred fahr ü fahr olmuş.... tıfl-i zenâu ister
Tama'la zâtını tutmuş gene şehvet-perest omuş
Zenane sim ü zer takmış gece gündüz falan ister
Bu yetmez mi cihanın ciyfesi ey kelb ulan mülhid
Göremez kendi ahvâlin hak ehline ziyan ister
Adüvv-i hanedanın canına hezâr lanet olsun Rızâdır zikr ü teşbihi her dem yalan İster
İder baykuş gibi hû hû işitmez hakkı... sanımış
Unutmuş hakkı ol gafil ebed kılmak figan ister
"Nasibi" lâ fetâ illâ Ali her dem bedem söyler
Havâric hasmına salmış hemen dökmekde kan

-3-

Ey şâh-ı mülk-i vilâyet hakkın kudret eli
Ehl-i fakrın pişivâsı bâğ-i irfanın gülü
Buy-i hüsnün hasretiyle zar eder can bülbülü
Beyt-i hakkın dergehinde boş kesib dedik beli
Esselâm ey hâdi-i râh-ı hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-ı âlem Hacı Bektâş Veli
Almasın ey kutb-ı âlem senden özge canımız
Mülk-i tende sensin ey şah ruhumuz sukanımız
Lütfunu gözler müdâim dide i giryânımız
Umarız afv edesin bu yoldaki noksanımız
Esselâm ey hâdi-i râh-ı hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-ı âlem Hacı Bektâş Veli
Sensin ey pîr-i hidâyet râh-ı hakka rehnümâ
Mazhar-ı zât-ı nübüvvet vâsıl-ı sırr ül-Alâ
Hem dahi makbûl-i hazret hem gürûh-i enbiyâ
Kıl inayet baş açık yalın ayak geldim sana
Esselâm ey hâdi-i râh-ı hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-ı âlem Hacı Bektâş Veli
Ey şehinşâh-ı Velayet Mustafânın hakkıçün
Cism ü canı enbiyâ ol Murtazânın hakkıçün
Şah Hasan hem şah Hüseyn-i kerbelânın hakkıçün
Bendene lûtf eyle ol Zeyn el-Abânın hakkıçün
Esselâm ey hâdi-i râh-ı hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-ı âlem Hacı Bektâş Veli
Ol Muhammed Bakır ü Cafer Musanın aşkına
Hem Rızâ ve şah Taki ol bâsâfanin aşkına
Hem Naki ve Askeri Mehdi-i zamanın aşkına
"Nazmi" ye lûtf eyle şahım hudânın aşkına
Esselâm ey hâdi-i râh-ı huda nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-ı âlem Hacı Bektâş Veli [1]

-4-

Zahidâ hak için ol şehinşah cud ü ekmeli
Ahmed-i Muhtâr'a vahyetti kitâb-ı münzeli
Nâzeninim Ahmediyim Hayderiyim ben beli
Bana besdir bir Huda ve bir nebi ve bir veli
Lâ ilâhe ill'allah hüve'l 'ali-y el-münceli
Lâ nebi illâ Muhammed lâ fetâ illâ 'Ali
Meclis-i rûz-i ezelde çünkü ikrarım budur
Dinini imanım budur gönlümde esrarım budur
Zinde oldukça vücûdum dilde ezkârım budur
Can feda ettikde ahir ki güftarım budur
Lâ ilahe . . . .
Lâ nebi . . . .
Cular akaçlar taşlar gûhlar hâmûnlar
Nüh felek cins-i bahri semek nevv'-i beşer
Sâkinân-i arş ü ferş encüm ü şems ü kamer
Hep lisânı qâl ü hal ile bu beyti zikreder
Lâ ilahe . . . .
Lâ nebi . . . .
Mânâ-yi hükm-i resulü çünkü iz'ân eyledim
Dildeki cem'iyyeti vehm-i perişan eyledim
Mezheb-i irfanımı âfâka i'lân eyledim
Ey Muhammed ümmeti ben büyle imân eyledim
Lâ ilâhe . . . .
Lâ nebi . . . .
Milletim ehl-i tarikat halikim rabbim Hudâ
Mezhebim râh-i muhabbet şart-ı imanım fetâ
Kıblem eberi Muhammedir imamım Murtazâ
Din-i islam aşikârdır ne lâzım ihtifâ
Lâ ilâhe . . . .
La nebi . . . .
Bende-i âl-i abayem Hayderiyem hayderi
Hâsıl-ı her muktezâ-yi meşreb-i peygamberi
Ey "Nazif" bu yolda kurban ederim can ü seri
İtikadım böyledir "nahnü kasemnâ" dan beri
Lâ ilahe . . . .
Lâ nebi . . . .

Bitmedi

---

[1] "Bektaşi Şairleri"nde [S. 435] bu namda bir şair vardır. Fakat orada -bizdeki kayda göre "selâmname-i hazret-i pir unvanını taşıyan bu manzume yoktur. Bunun, "Bektaşi Şairleri"nde mezkûr "Nazmi" ye ait olması muhtemeldir.

www.atsizcilar.com
www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Gazeteler ve Mecmualar

Toros: iki aydır sesi çıkmayan Toros, büyük "fevkalâde bir sayı" ile bu boşluğu doldurdu. Sütunlarının birinde kendi hikâyesini, ve intişarı esnasında rastladığı müşkilâtı anlatan bu güzel mecmua, diğer bir yerinde, Eylülden itibaren ayda bir muntazaman çıkmayı vaad ediyor, biz de bunu temenni ediyoruz.

"Toros"un bu fevkalâde sayısı — ki muntazam küçük nüshaları arasında ara sıra emsalini görmeyi çok isteriz — mutat neviden yazılarından başka, büyük bir emeğin mahsulü olan iktisadî ve mahallî tetkikleriyle dikkati celbediyor. Mersin'i ve geniş interlandını, Türkiye'nin bu zengin mıntıkasının faaliyeti ve ihtiyaçlarını öğrenmek isteyenler "Toros"un bu kıymetli yazılarını okusunlar. Bunların hepsini hülâsa etmek imkânsız olacak. Ben, bu mühim makalelerin isimlerini zikretmekle iktifa edeceğim: "Mersin" namı altında, vilâyetin tarihi, coğrafyası, şehir malûmatı," maarif hayatı, "iktisadi Toros" kısmında M. Seida Bey "Mersin limanı ve interlandı" isimli makalesiyle, nüfusça Türkiye'nin 25'inci şehri, harici ticaretteki hissesine göre Türkiye'nin üçüncü mübadele merkezi, interlandının genişliğine göre Türkiye'nin birinci limanını rakamlar, grafikler ve mukayese lâvhalariyle tasvir ediyor. "Pamuk sanayiinin buhranı", Belçika millî bankasının "Bulletin d'informations et de documentations" unda E. de Moreau d'Andoy'nın makalesinden tercüme edilmiş, Türkiye'yi yakından alâkadar etmek itibarıyla ayni derecede mühim bir yazıyı teşkil ediyor.

***

Aydın - Doğuş: Son sayısiyle daha olgun ve daha sade bir şekil alan Doğuş temmuz nüshasında memleketin ihtiyaçlarını teşrih eden yazıları ihtiva etmektedir. Gençlik ve inkılâp, "meslek intihabı" gibi talimi makaleleri nebatatta haşerat ve emraz mücadelesi, "kooperatiflerimizde terakki" gibi amelî kıymeti haiz yazıları şayanı dikkattir.

"Köylülerle münahebe"si şekli ve tarzı itibarıyla tam bir mükemmeliyette değilse de her mecmuanın sütunlar ayırması icap eden neviden bir yazıdır. Mektep ve muallim kıtlığında, bunların yerini tutacak her çareye başvurmak mecburiyetindeyiz. Gazete ve mecmuaların köylülerle açacakları sahifeler mektep ve muallim vazifelerini kısmen olsun görebilir.

Doğuş, Ağustos sayısıyla Menderes ismini alıyor ve bütün Menderes mıntıkasının gazetesi olmayı vaad ediyor.

Yaz aylarında vilâyet mecmualarının çoğu, başındaki muallimlerle beraber tatil yapıyorlar. Çıkmakta devam edenlerden "Gençler Yolu"nda, yine mutat yazılardan maada, "Balıkesir halk ananelerinden helva sohbetlerini tasvir eden yazı kayda şayandır. Orta zaman içtimaî ve zümrevi teşkilâtlarının izlerini bu gibi halk âdetlerinde' bulmak mümkündür; bu neviden mevadın ehemmiyeti bu itibarla çoktur.

Bartın gazetesinde Köse Mihal Zade Ragıp Beyin musiki meselelerine dair makaleleri devam ediyor. Son sayılarda bundan başka A. Baha Beyin İstanbul'da "Köroğlu havaları ve oyunları"na dair yazıları münderiçtir.

Gaziantep: 31 Ağustos nüshasında, Türk halkiyat ve etnograf yaşıyla uğraşanlara güzel iki haber veriyor: 1) İlk tedrisat müfettişlerinden Ali Rıza Beyin "Cenupta Türk oymakları" ismiyle hasırladığı 200 sahifelik eser, Gaziantep vilâyeti tetkik raporunun ikinci kısmını teşkil etmek üzere intişar edecektir. 2) Ali Rıza Bey Eylül ayı zarfında Binboğa dağlarında tetkikat yapacak ve topladığı mevadı Gaziantep gazetesinde neşredecektir. Ali Rıza Bey, Adanada Maarif, Memleket mecmualarında, İstanbul'da "Halk bilgisi haberleri"nde, Gaziantep gazetesinde halkiyata ait çok mühim maddeler neşretmiştir. Bu yeni tetkiklerin de çok kıy-metli olacağını ümit ediyoruz.

K.A

İmtiyaz Sahibi Ve Mes'ul Müdürü
H. Nihâl
Sinan Matbaası

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 6 | Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl | 15 Birinciteşrin 1931

Kuş Bakışı

Milli Ahlâk

Fert fani, cemiyet bakidir.

Nazari veya teknik görgü ve bilgilerimiz ne kadar yüksek, zengin ve kuvvetli olursa olsun dürüst, temiz ve kuvvetli bir ahlaka istinat etmedikçe faydası yoktur. Hatta bu bilgi ve görgüler milletimizin menfaatlerine cevap verecek yerde, yalnız şahsi ihtiraslarımız ve hodbin emellerimiz uğrunda harekete gelirse halkımız için zararlı da olabilir.

***

Biz milli ahlaktan ne anlıyoruz? Biz milli ahlaktan şunu anlıyoruz:

Bizim için cephelerde kan döken, tarlalarda alın teri akıtan ve nihayet bütçemizi doldurmak için kesesini boşaltan halkımızın malına ve canına göz dikmemek. Onun için çalışmayı kendimiz için çalışmaktan üstün tutmak.

***

Halkımız için zararlı olan her şeyi karşılamak çarpışmak ve yenmek. Bunları bir cümle ile hülasa edersek: Millet yolunda çalışmak, onun için yaşamak ve onun için ölmek.

Şu halde, gençlerimizin yüreğinde önce milli karakterimizin temelleri yerleşmelidir. Ancak bu temellerin kuvvetine dayanarak görgümüzü ve bilgimizi yükseltir, milletimize ve memleketimize faydalı insanlar olabiliriz. Birçok insanlar biliriz ki bu memlekete kendi uydurmaları olan bir frenk telakkisiyle bakar, gördükleri ve hatta yaptıkları bütün şarlatanlık, riyakârlık ve fenalıkları şarklıyız diye izaha kalkarlar.

Milletimize ve ahlakımıza bundan daha büyük bir bühtan olamaz. Halkımız milli faziletlerimizin kaynağıdır; ona göre millet ve memleket yolunda hak yok, vazife vardır. Bugün, kızgın güneş altında orak biçen köylü, yarın hudutlarda kan döken kahraman, ondan sonra da yine köyünde vergi vermeye çalışan fakir bir vatandaş veya eğer şehit olmamışsa, malul bir insandır.

Milleti yolunda ölçüsüz fedakârlık yapan, ona mukabil övünmek ihtiyacını bile duymayan atsız kahramanlar, bizim köylülerimizin ekseriyetini teşkil eder.

***

Münevverlerimizi bu fazilet heykelleriyle mukayese imkânı yoktur. En küçük fedakârlıkların, en yaygaralı davalarla dile geldiğini, en tabii vazifelerin buhranlı mesai şeklinde gösterildiğini, en küçük çalışmaların en muhteşem riyalada methedildiğini, ancak münevverlerimizin arasında görürüz.

***

Halkımız kanuni mükellefiyetler haricinde birçok işleri parasız görür; fakat biz, millet yolunda bir adım atarken şahsi menfaatlerimizi düşünmekten vazgeçemeyiz.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Osmanlı devletini ve o nam altında en son Türk imparatorluğunu batıran sebeplerin birincisi, münevverlerimizin ahlaksızlığı ve hırsızlığı olmuştur. En yakın tarihimize bakınız; halkımız bütün mükellefiyetini namuskarane öderken münevverlerimiz, koyu ve kara bir ahlaksızlık içinde milli tarihimizi lekelemişler ve bugün bizi iğrendiren hadiseler içinde yuvarlanıp gitmişlerdir.

***

Tanzimat devrine bakınız: Reşit Paşa Gülhane hattı hümayununu okuduktan ve bu memlekette Avrupai inkılâp başladıktan sonra zamanın sadrazamının rüşvet alırken yakalandığını görürsünüz.

***

Sultan Hamit devri paşalarının henüz hepimizin işiteceği kadar yakın zamanlarda dillere destan olan hırsızlıkları ve sefahatleri hatırımızdadır.

Meşrutiyetteki ve bilhassa büyük harpteki hırsızlıkların ve hepimizin ekmeğinden çalınan servetlerin iğrenç hikâye ve mevzuları unutulmamıştır.

Daha dün, Cumhuriyet inkılâbını yapanlardan bir vekilin divana çekilmesi içimizi burkan acı bir hatıradır. Bu yolda kanun pençesine düşenleri görmekle ne kadar sevinirsek, niçin böyle oluyor diye o kadar acımamız ve düşünmemiz lazımdır. Hiç bir milletin münevver zümresi, halkının fazilet ve fedakârlığı karşısında bu kadar dejenere olmamıştır.

***

Gençler, en yakın tarihimizin en göze batan iğrenç hadiseleri üzerinde düşününüz... Türk milletinin halkı içinde kendinize en büyük ve en yüksek fazilet ve fedakârlık örnekleri bulacaksınız.

***

Her şeyden önce ahlakımızın ve seciyenizin kuvvetine istinat ediniz. Her şeyden önce memleketiniz ve milletiniz için çalışınız. Bu yolda yürürken budala, safdil, aptal diyecek veya o gözle bakacak kurnazlara ve züppelere rast geleceksiniz.

Gençler... Aptallığı ve safdilliği, hırsızlık ve ahlaksızlığa tercih ediniz.

***

Osmanlı devletini ve meşrutiyet Türkiye'sini lekeleyen çirkefleri Cumhuriyet tarihine bulaştırmamak en büyük mefkûreniz olsun. En küçük memuriyetlerden en büyük makamlara kadar geçeceğiniz yollarda dürüst olunuz. Arkanızda karanlık, çamurlu ve çirkefli dedikodular yerine berrak, temiz, nurlu ve sitayişli izler bırakmaya çalışınız.

***

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No. birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Birkaç zamandır cemiyetimizi bir panik istilâ etmiştir: mevcut içtimaî nizamlar tehlikededir. Yeni bir içtimaî nizam teşekkül etmektedir.

Karl Mark'sın irşat ve işaretleri tahakkuk edecek; müşterek sosyalistlik son zafer noktasındadır!...

Bugün hükümet ve aile esaslarına istinat eden içtimai nizam tamamen değişerek iştirakçilik ve yahut proleterizm hâkim olarak aile telakki ve teamülleri yerine cinsî iştiraklere inhisar eden bir serbesti şahsi mülkiyet ve şahsî istihsal netice ve vasıtaları yerine müşterek istihsal kaim olacaktır.

Fertlerin şahsi hürriyeti ortadan kalkarak cemiyet lehine mecburi bir çalışma hâsıl olacak, insanlar arasındaki tabiî müsavatsızlığı cemiyetin mecburî müsavatı istihlâf edecektir.

olamayacağı gibi, bir fert de ne kadar tembel; ne kadar müsrif olursa olsun asla fakir olmayacak; diğerleri gibi cemiyetin istihsallerinden istifade edecektir.

Bütün bu içtimaî tebeddüller için, bu günkü cemiyet nizamları ânî veya tedricî bir şekilde olsun ortadan kaldırılarak insanları mes'ut ve müreffeh bir hale yükseltmek lazımdır.

İşte yukarda birkaç satırla ifade ettiğimiz fikirler 1848 senesinde, Karl Marks'ın uzun bir tetkikten sonra vardığı neticedir.

Marksa göre bütün bu neticeler bu günkü cemiyette hâkim olan hâdiselerin tabiî ve mecburî bir neticesidir.

Filhakika Karl Marks 1848-1850 senelerine doğru çok mühim ve çok meşhur iki kitap neşrederek cemiyeti salâha kavuşturacak

Şehit Tayyareci Erkânıharp
Yüzbaşı Kâmi'nin Büyük Hâtırasına

Gerilir zorlu bir yay
Oku fırlatmak için;
Gece gökte doğar ay
Yükselip batmak için,
Mecnun inler, kanının
Leylâya kalmak için.
Cilve yapar sevgili
Gönül kanatmak için.
Şair netten gam çeker?
Şiir yaratmak için.
Dağda niçin bağınılır?
Feleğe çatmak için.

Açılır tallı güller
Anlar tatmak için.
Göğse çiçek takılır
Solunca atmak için.
Tanrı kızlar yaratmış
Erlere satmak için.
İnsan büyür beşikte
Mezarda yatmak için.
Ve
Kahramanlar can verir
Yurdu yaşatmak için...

Atsız

Bu yeni nizama göre; fertler kendi varlıklarına bağlı olan mesai şekilleri; ihtiyarları hilafına fakat ister istemez cemiyet lehine çalışacaklardır.

***

Yine bu yeni nizamlara göre, hiçbir fert kendi mesaisinin şeklini, müddetini, mahallini tayin edemeyecek; herkes cemiyet namına hareket ettiklerini iddia eden birkaç şefin kumandasında bir asker gibi çalışacaktır.

Cemiyet; fertlerin mesaisi mukabilinde onlara sarf ve helak ettikleri kalori nisbetinde değil; mesai şekil ve miktarı ne olursa olsun bütün efrada aynı miktar, aynı mahiyette eşya ve yiyecek verecektir.
Bu yeni cemiyette tam bir adalet fikri hâkim olacak; herkes

fikirlerini ortaya atmıştır. Bu kitaplardan biri "La misere de la philosophie" olup, Prodhun'un "La philosophie de la misere" atlı eserine cevaptır.

İkincisi de "La critique de l'economie politique"tir.
Karl Marks bu ikinci kitabın mukaddemesinde ilk defa olarak bir fikir ortaya atıp, buna tarihî maddecilik zihniyeti adını vermektedir.

Marks, tarihten insanların âtisini görmektedir. Ona göre bu günkü bir cemiyet kendi arasında yarınını yaşatmaktadır.

Marksa göre insanlar arasındaki adlî münasebetler; hükümet alâka ve rabıtaları; içtimaî hadiseler ne başlı başlarına ne de yek-diğeriyle tetkik edilebilirler. Bunlar,

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

"mevcutlarının istihsali zımnında insanlar yekdiğerleriyle nihayetsiz münasebetlere girerler. Bu münasebetler onların iradelerinden hariçtir. Bu istihsali münasebetler heyeti umumiyesi ile cemiyetin iktisadî bünyesini teşkil eder. Maddî hayatın istihsalâtı, cemiyetin içtimaî, siyasî ve bilhassa aklî hayatlarına bağlıdır, insanların vicdanları" şe'niyeti değil; bilâkis şe'niyetler insanların vicdanlarını tayin eder."

Marksa göre; istihsallerin inkişafı neticesi, müstahsillerle istihsâl membaları münasebetlerinde bazı ihtilâflara düşerler.

Bugünkü burjuva istihsal menbaları ile hâd bir surette muhasama halindedir. Bu muhasama halinde bilhassa fertlerin içtimaî mevcudiyetleri mevzuu bahistir.

Filhakika burjuva cemiyetlerdeki istihsal kuvvetleri bu muhasamayı bertaraf edebilmek için çareler aramaktadır. Müşterek sosyalizm; komünizm bugünkü nizam ve âdetleri değiştirerek son bir içtimaî şekil ile insanlara mevcudiyetlerine müteallik maddî şeraiti temin edecek ve bugünkü cemiyetin tamamen temin edemediği refah ve saadeti bulacaktır.

II

Bu kehaneti Marka, bundan tara seksen yıl yani takriben bir asır evvel yapmıştır. Fakat bilhassa Marks'ın Fredrich Engels, Wolfgang, Benstein, Heine gibi en yakın talebesi bile onun mutlak olarak maddî hâdiseler (iktisadî) nazariyesini terkederek cemiyetin ve ahlâk fikirlerinin inkişafı nazariyesine saplandılar.

Marks'ın tarihî maddecilik nazariyesi

Karl Marks'ın tarihî maddecilik nazariyesini tenkide girişmeyeceğiz. Marks'ın nazariyesi bugün ancak onu tamamen anlayamayan, ihata edemeyen kimseler için mana ve heyecan verebilir.

İktisadî ve içtimaî her hâdisenin önünde bir fikir, bir hâdiseleri aydınlatır; cemiyet fertlerine gidilecek yolları gösterir.

Hâdiselerin husule gelmesi yeni fikirlere yeni zihniyetlere delâlet eder. Yeni fikir ve yeni zihniyetler içtimaî değişikliklere âmil olurlar.

İddiamıza misal olarak bilhassa 1789 Fransız ihtilâlini zikredebiliriz.

Büyük ihtilâl yalnız siyasî bir ihtilâl olmakla kalmayıp içtimaî ve iktisadî hâdiselerinde değişmesini mucip oldu. Müteamil hâdiseleri bertaraf ederek yerine yenilerini koydu. Feodal idare yerine kanun muvacenesinde hürriyet, adalet, müsavat prensiplerini: fikir ve vicdan serbestliğini, şahsi mülkiyet esaslarını vazetti. Bütün bu içtimaî hâdiselerin değişmesinde yukarıda işaret ettiğimiz veçhile fikirler; zihniyetler âmil ve rehber olmuşlardır.

Fransız ihtilâlinin doğurduğu içtimaî ve iktisadî hâdiseler 17nci ve 18inci asırların büyük ve yüksek felsefesinin, coşkun fikir hayatının en veciz ve en bariz bir neticesidir.

Fransız; ihtilâli diğer mesut cemiyetlere ait olan usul ve müesseseleri hendesî ve riyazî bir şekilde Fransız cemiyetine yamamamıştır. Bilâkis Monteskiyö, Volter, başta Didro olmak üzere ansiklopedistler ve bilhassa J. J. Ruso bibi büyük fikir ve ilim adamlarının ilimlerinden, kuvvetli nurlarından istifade edilerek vücuda getirilmiştir.

İktisadî değişiklikler ahlâki ve içtimaî değişikliklerin tabii bir neticesidir.

Binaenaleyh iktisadî hâdiselerde salâh ancak ve ancak ahlâkî ve içtimaî hâdiselerin salâhıyla mümkündür. Yoksa Karl Marks'ın zannettiği gibi cemiyetin salâhı iktisadî salâhlarla temin edilemez.

Esareti kim ilga etti?.. İktisadî ihtiyaçlar mı?..

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Kadını erkek muvacehesindeki aşağı vaziyetten kim kurtardı? İktisadî ihtiyaçlar mı? Hayır... Bilâkis insanların "Hak"ka müteallie, ahlâka dair duygularının inkişafı kadını erkekle müsavi bir seviyeye yükseltmiştir.

Bütün bu hâdiselerdeki değişiklikler bittabi tedricî ve tekâmülü bir surette olmuştur, içtimaî ve ahlâkî değişiklikler ilk insandan bugüne kadar devam etmektedir. Bütün bu değişikliklerde fikir ve zihniyetler en ön safta bulunmaktadırlar. Din tamamen metafizik, tamamen ahlakî bir telakkî olması itibarıyla insanın ihtiyaçları üzerine hiç bir tesir yapmamış mıdır?... Kim inkâr edebilir? ..

Tarih, bilhassa eski tarih ve orta devir din telâkkileri ve kilise, insanlar ve insanların ahlakî ve maddî ihtiyaçları üzerinde müessir roller oynadığına şahittir, insanlar muhtelif devirlerde ve muhtelif şekillerde kanun muvacehesinde müsavatı, esaretin "servage"lığın kibarlara has imtiyazların ılgasını, ferdî mülkiyetle şahsî hürriyeti istemişler, bunun için mücadelelere girişmişlerdir. Fakat hiç bir zaman içtimaî müsavatı, yani fert hürriyetinin şahsî mülkiyetin, sermaye ve istihsal vasıtalarının ılgasıyla cemiyet esaretini ve mecburî çalışmayı istememişlerdir.

Çünkü, şahsî mülkiyetin ilgası; cemiyet esareti, mecburi çalışma ve saire insanın tabiatına muhaliftir. Bu mücerret fikir tarihte zafer kazanamadığı gibi, asla bir hakikat haline gelemeyecektir. (Bitmedi)

Türkiye'deki Diller

İstatistik umum müdürlüğü, istatistik yıllığı namı altında Üçüncü kitabını da neşretti "1930". Her şeyden önce, bu kıymetli eseri çıkaranları tebrik etmek borcumuzdur.

Malzeme itibarıyla pek zengin olan bu kitabın her bahsi üzerinde ayrı ayrı durmak, düşünmek ve bazı neticelere varmak, ilerisi için de ona göre tedbirler almak mecburiyetindeyiz. Biz bu sayıdan itibaren istatistik rakamları Üzerinde düşünerek bu riyazi esasların bugünkü ve yarınki neticelerinin neler olabileceğini düşünmeğe ve bazı cihetleri tebarüz ettirerek kıymetlendirmeğe çalışacağız.

– I –

Umumî heyeti itibarıyla Anadolu'da % 86.42 Türkçe, %8.69 kürtçe, % 0.70 Çerkesce ve % 4.19 da sair lisanlar konuşulduğunu anlıyoruz. İstatistik yıllığı Anadolu'daki muhtelif dillerin müfredatını da tesbit etmiştir.

Biz onu ekseriyet sırasıyla yazıyoruz:

Türkçe	11777810
Kürtçe	1184446
Arapça	134273
Rumca	119822
Sair, meçhul lisanlar	110469
Çerkesçe	95901
Yahudice	68900
Ermenice	64745
Arnavutça	21774
Bulgarca	20544
Tatarca	11465
Fransızca	8406
İtalyanca	7248
İngilizce	1938
Acemce	1687

Kişi tarafından konuşulmaktadır.

1— Bu İstatistiğin tasnif esasında büyük bir yanlışlık ilk hamlede göze çarpmaktadır.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husual daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

Türkçe'yle Tatarca'yı ayıracak kadar ince bir tasnif ölçüsü tutan bu istatistik, kürtçe ile zazacayı tefrik etmek ihtiyacını bile duymamıştır. Başvekâlete merbut bir müessese olması dolayısıyla Anadolu'da kürt namı altında mütalea edilen zümrenin içinde ayrıca bir zaza kavmi bulunduğunu bilmek lâzımdır. zazaların etnografik tetkikleri, bulundukları mıntıkalar, ayrıca tarihî, içtimaî ve etnografik birer tetkik mevzuudur. Biz sadece burada onların ayrı bir millet olduklarını isbat edecek delilleri sıralıyalım.

A. — Zazaların konuştuğu lisan kürt namını verdiğimiz kırrmançlardan ayrılır. Ne zaza kürdü ve ne de kürt zazayı anlar. Ancak kürtlerin bir kısmı zaza dilini bilirlerse de zazalar kürtçeden hiç bir şey anlamazlar.

B. — Zazalarla kürtler arasında, ahlak, an'ane, âdet ve yaşayış farkı vardır. Zazalar daha atılgan, çevik, tamamen dağlı, iyi atıcı, müteassıp, dindar, nisbeten daha temiz insanlardır. Kendi elbise ve ihtiyaçlarını alelekser keçi kılından dokuma kumaşlarla kendileri temin ederler. Kürtler ise daha munis, daha muti daha tembel, cevvaliyet ve çeviklikleri noksandır. Dinî taassupları dahi koyu bir cehalet içindedir. zazalara nazaran daha geridirler, ihtiyaçlarım hariçten temin ederler.

C. — Şark vilayetlerimizdeki zaza ve Kırmanç mıntıkaları tamamen birbirinden ayrılmıştır; hatta Kırmanç mıntıkasında görülecek tektük zazalara lâkap takılır, ve zaza Hüseyin, zaza Ahmet ilh . gibi yadedilir.

D. — Zazalar içinde sarışın mavi gözlü olanlar vardır; ve bunlar mütenasip endamlı, elmacıkları mütebariz, burunları mütevas-sıt insanlardır. Umumiyetle gözleri eladır, Brakyosefaldirler. kürtler daha esmer, ekseriyetle kara gözlü, boyları daha kısa, bilhassa vecih tenasüpleri noksan ve burunları fazla mütebarizdir. Kafa teşekkülâtcı da Acemlere yaklaşacak kadar dolikosefaldirler.

Kısaca tesbit ettiğimiz şu esaslara nazaran, kürtlerle zazalar arasında lisanî, içtimaî dinî, tabiî ve antropolojik farklar vardır. Tarihî esasları henüz her ikisinin de müsbet denecek şekilde halledilememiştir.

Şu halde bir milyon küsur telâkki edilen kürtçe, zazaca ile taksim olunmaya ve ondan sonra mutlak bir rakam mahiyetini almaya mecburdur. Halbuki bu istatistikte yukarda kaydettiğimiz rakamlar mutlak olarak ilân edilmiştir.

***

2. — İstatistiğin Rumca hanesindeki yekûnu da tetkik etmek lâzımdır. Malûmdur ki, son defa mübadele dolayısıyla Girit'ten muhacir olarak birçok ırkdaşımız gelmiştir. Bunlar bilhassa yeni geldikleri zamanlarda ve 1027'de daha ziyade Rumca konuşuyorlardı. Şu halde Rumca meyanında zikrolunan rakamlar içinde, çok oldukları halde, Rumca konuşan Türkler de dahil olmuş-tur ve binaenaleyh lisanî taksimatı gösteren bu rakamlar millî taksimatın tam mukabili olarak kabul edilemezler. Ezcümle 1927'de İzmir'de 7531 Rumca konuşan gösterilmiştir ki, bu tarihte İzmirde, hatta ecnebi tab'alı levantenler de ithal edilse yedi bin küsür Rum mevcut değildi; Şu halde bu yekûnun büyük kısmı da Türklere aittir.

3— Türko-Tatar lisanlarını her yerde birlikte mütalea etmek mutat, ve bu cihet ilim adamları tarafından da kabul edilmişken Türkiye'de lisan istatistiği yaparken ayrıca bir de Tatarca hanesi açmak zannımızca en hafif manasıyla büyük bir gaflet eseri olabilir.

4 — Lisaniyat itibarıyla kürtçenin Türkiye'deki intişarı da çok geniş görülmektedir. Hemen Türkiye'nin her tarafında az mikdarda. da olsa kürtçe konuşulduğu anlaşılmaktadır. Bu cihet hakkında da mutlak rakkamlar söylenirken ihtirazî hiç bir kayıt zikredilmemiştir. Halbuki

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

1927 senesinde ve nüfus tahriri esnasında idarî sebepler tesiriyle muhtelif şark vilâyetlerimizden yüzlerce aile garp vilâyelerimizin muhtelif mıntıkalarına nakledilmiş buluyorlardı. Bu istatistikte görülen rakkamlar o ailelere aittir. Halbuki bilâhare bu aileler tamamen eski meskenlerine iade edilmişlerdir. Şu halde bugün Türkiye'nin her tarafında kürtçe konuşulmamaktadır. Bu cihetin de istatistikte tasrihi lâzım gelirdi.

***

5. — Bütün bunlara rağmen Türkiye'de Türkçe'nin yine kahir bir ekseriyetle konuşulması tebarüz etmiş bir neticedir. Ancak bu yakardaki noksanları da nazarı dikkate alacak olursak, Türkçeden başka konuşulan dillerin hiç mesabesinde olduğu anlaşılıyor. Bunlardan, bugünkü şekli ve ekseriyet sırasıyla yalnız kürtçe ve arapça ile mücadele mecburiyeti olduğu göze çarpmaktadır.

***

6. — Dillerin muhtelif vilâyetlerimize göre taksimatı da ayrıca dikkate şayandır. Meselâ Van, Siirt, Hakkâri, Diyarbekir vilayetlerimizde kürtçenin hâkim, lisan olduğunu görüyoruz; Mardin'de kürtçe ve sonra Arapça ekseriyettir. Elâsiz'de kürtce hafif bir ekseriyetle daha fazla bulunmakta Malatya'da ve Erzincan'da bunun aksine olarak Türk dili zayıf bir ekseriyetle hâkim vaziyete geçmektedir. Kars'ta kürtçe, Türkçenin dörtte biri derecesindedir.

Urfa'da küçük bir farkla kürtçe, Türkçeden fazladır. Fakat arapça da inzimam edince Türkçe bu dillere nazaran akalliyette kalmaktadır. Şu halde bu saydığımız mıntıkalardaki devlet teşkilâtına, en büyüğünden en küçüğüne kadar bütün memurlarımıza, muhtelif cemiyetlerimize ve bilhassa halk terbiyesi ile millî kültür işlerini üzerine almış olan halk fırkasına düşen vazifeler büyüktür.

***

Türk dilinin akalliyette kaldığı veya zayıf bir ekseriyet teşkil ettiği mıntıka ve vilâyetlerimizde vakit geçirmeden teşkilât yapmak ve usullü bir programla çalışmak mecburiyeti vardır.

Herhangi bir mülâhaza ile bu mücadeleyi geciktirmek doğru değildir. Millî istikbal millî insicamdan doğar. Bunu da dil birliği, dilek birliği ve nihayet din birliği temin eder. Bunların içinde en mühimi ve hepsinden once geleni hiç şuphesiz dil birlığıdır.

***

Ufak, küçük ve mahdut ta olsa, bu mıntıkalarda istikbal mücadelesi başlamalıdır Gençler, bu mıntıkalarda vazife alan veya alacak olan gençler, hangi meslekten olursanız olunuz, oralardaki ilk işiniz Türk dilinin hakimiyetini temine çalışmak olsun...

Cevat Ekrem

Türk Antropolojisine Methal

Türkiye'de antropoloji, 1925'te bir antropoloji profesörünün İstanbul'u ziyareti sırasında darülfununda verdiği bir konferansla başlar. Türkiye'nin bu sahada boş bulunduğunu gören ve halen Tıp Fakültesinde müderris bulunan Mösyö Muşe isminde bir Fransız prosektörü bu konferansta bulunarak antropoloji ile alâkadar olmuş ve Tıp Fakültesinde bir antropoloji müessesesi açmıştır. Bu müessesenin başında reis, âza ilh. diye o vakit ılân edilen Türk profesörler, hiç de bu mevzu ile alâkadar zevat değildiler.

Bu müessese altı ayda bir Türkçe ve Fransızca kısımlarını ihtiva etmek üzere nefis bir şekilde basılmış bir mecmua

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husual daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

çıkarmış, fakat bilhassa bidayette İstanbul mekteplerindeki Rum, Ermeni ve Yahudi çocuklarının göğüs genişliklerini ve boyalarını ölçmekle işe başlamıştı. Biláhara bir Türk doktoru da bu işle meşgul olarak Avrupa'ya gönderilmiş ve Tıp Fakültesinde halen bir kürsü dersi vaziyetine getirilmişti.
Türkiye'de bu mevzula kendiliğindim alâkadar olan ilk Türk, doktor Osman Şevki Bey namında bir zattır. Bunu da Hayat mecmuasında intişar eden makalelerinden anlıyoruz, Türk olarak bu işe başlamak şerefi o zata aittir.

Memleketimizdeki antropoloji tetkiklerine ait ilk hareketlerin bu çok kısa icmalini yaptıktan sonra mevzuumuza geçebiliriz.

- I -

Türk antropolojisi hakkında şimdiye kadar neşredilen yerli ve ecnebi eserler pek mahduttur. Bunlardan yerli olanlar Türk antropoloji mecmuasıyla doktor Osman Şevki Beyin yukarda zikrettiğimiz makalelerin-den ibarettir.

Ecnebi neşriyatı meyanında, Türkler üzerinde ilk antropolojik tetkiki bir Rus âliminin yaptığını ve Anadolu'muzda 63 kadar şahsı ölçtüğünü anlıyoruz.

Bundan sonra Eugene Pittard Balkanlar ahalisi üzerinde ve bilhassa Dobruca'da tetkikat yaparak Dobruca müslümanlarından 300 kadar şahsı ölçmüş ve bu mesaisini 1920'de neşretmiştir [1]

Bundan başka, meşhur antropolojisi Topinard'ın eserinde umumi Türk antropolojisine dair kısa malûmat mevcuttur[2]..

Nihayet yine Eugene Pittard 1928'de Türkiye'de uzun bir seyahat yapmış ve neticede bir

---

[1] Eugenie Pittard; Recherches anthro-pologiques dans les Balkans, specialement dans la Dobroudja 1920 Tome: 1. Paris: Editions Leroux 23 Rue Bonaparte.
[2]Dr. Paul Topinard L'anthropologie 1922.Paris: Alferd Costes, editeur 8.Rue Mon-sieur-Le-Prince.

seyahatname neşretmiştir[3]. Bu eserde de antropolojik izahat vermiş ise de asıl, Ankara'da bir alay efradı arasındaki tetkikatını Türk antropoloji mecmuasında bastırmıştır.

Türk antropolojisi hakkında kendi memleketimizde ve bilhassa Anadolu'muzda yapılan tetkikatın neticelerini neşretmeden evvel, bu ilim yoluyla tahakkuk ettirilmek istenilen bazı ecnebi neşriyatı tetkik ve tahlil etmek mecburiyetindeyiz.

Büyük harpte muhtelif cephelerde ve muhtelif milletlerden müteşekkil Avrupa orduları karşısında ne şekilde harbettiğimizi gören milletler, bizim hâlâ tarihi ve ırki asaletimizi ve ona lâyık şevki tabiilerimizi muhafaza etmekte olduğumuzu görünce hayrete düşmüşler ve hatta paylaşmak istedikleri Anadolu'muzu hâlâ müdafaa etmekte olan bir Türk milletinin mevcudiyetine hiddetlenmişlerdir.

Pek alâ malûmdur ki milletleri iki yolla tahrip ve imha etmek mümkündür; bunlar da ya siyaset veya kuvvettir.

Düşmanlarımız büyük harpte millî benliğimizi silâh ve ateş kuvvetiyle öldüremediklerini ve öldüremeyeceklerini anlayınca işi siyasi sahaya intikal ettirmişlerdir.

Bugünkü mevzuumuza teması İtibarıyla, bize tevcih edilen siyasî kast cepkesinin Fransızlara ait olan kısmından bahsedeceğiz.

Suriye'yi istilâ ederek Sivas'a kadar uzanmak gayretiyle şimale yükselen Fransız kıt'aları Adana, Maraş, Kilis, Gazi Ayntap ve Urfa'da tamamen milli ve umumi bir mukavemet hareketine maruz kalmışlardır.

Şüphesiz bu hareket, karşısında kuvvetleri yeniden bir Türk kalesine çarparak erimiş ve bundan sonra gerilemiştir. Kuvvet yoluyla elimizden alamadıkları

---

[3] Eugene Pittard; Le visage nouveau de la Turquie 1931. Societe d'editions geografiques, Maritimes et coloniales. 134. Boulevard Saint-Germa-in VI.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Kafkas - Suriye - Sakarya - Dumlupınar -Ağrı

Şehit Tayyareci Erkânıharp Yüzbaşı
KÂMİ

söylenirken ihtirazî hiç bir kayıt zikredilmemiştir. Halbuki

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Anadolu yaylasını siyasetle elde etmek yoluna koyulmuşlardır, Karsılarında dayanan kuvvet Türk Milliyetidir; şu halde evvelâ bu milliyeti parçalamak, ırkî ve tarihi verasetinden alâkalarını keserek maneviyatını yıkmak esası üzerinde yürümeğe başlamışlardır.

İşte bu tarihten itibaren Fransızlar ilim yoluyla koynumuza girmek, millî bünyemizi parçalamak ve bizi tarihî ırkımızdan ayrı bir millet olarak kendimize ve dünyaya kabul ettirmek sevdasına kapılmışlardır.

Büyük harpte Türk harbi namludaki eseri yazan Fransız erkâniharp Binbaşısı Larşer [1], eserinin 24'üncü sahnesinde şunları söylüyor:

Türkler Anadolu'nun daha Bizans devrindeki Hint-Avrupalı halkıyla kaynaşmaları neticesi olarak kendi ırklarından tekâmülât ve âdâtça hayli uzaklaşmışlar ve Osmanlı Türkleri namıyla tarihî bir ırkı diğer vücuda getirmişlerdi.

Dikkate şayan olarak aynı fikre bu sefer daha kuvvetli bir nazariye halinde Eugene Pittard'ın eserinde tesadüf ediyoruz. Dobruca müslümanları arasında tetkikak yapan bu antropoloji âlimi Dobruca müslümanlarının Rumlara pek çok benzediğini iddia ile işe başlıyor; hatta antropolojik tetkikler de bu davayı isbat yolunda yapılmıştır. Yani Fransız siyasetine uygun bir Fransız ilmi... Eugene Pittard, bu eserinin 258'inci sahifesinde "Türk ve Kumların bazı bedenî vasıflarının mukayesesi" namıyla ayrıca bir bahis açıyor. Burada baştan aşağı indî ve sübjektif nazariyelerle bizim kadim yunanlıların Anadoluda'ki bakayası ile ihtilâl etmiş ve onlara imtisal etmiş yeni bir millet olduğumuzu isbata çalışıyor.

Bu yazıları bizim istiklâl harbimiz esnasında yazan bu âlim Eugene Pittard hatta daha ileriye giderek, ne yazık ki aynı asıldan olan bu iki millet bugün Anadolu yaylası üzerinde mücadele halindedir, demeğe kadar nazariyesini ilerletiyor.

O erkânıharple bu âlimin davaları basittir. Biz geçmiş zamanların tarihini kaplayan Türkler değiliz; sadece kadim Yunanlıların Anadolu'daki bakayasıyla karışmış, Rumlaşmış, ırkî ve tarihî verasetini kaybetmiş bir milletiz. Şu halde tarihimizle ve ırkımızla alâkamızı keserek kanımıza kan, medeniyetimize medeniyet katan bu yeni damızlık ırka yani Yunanlılara yaklaşmalıyız.

Facia bu kadarla da bitmiyor. Tarihimizle ve ırkımızla alâkamızı kesmeğe matuf bu caniyane taarruzu yapan adam İstanbul'daki Türk antropoloji cemiyet ve müessesesinin fahri reisi ilân olunuyor. Çünkü o zaman, o müessesenin başında da bizim karagözlerimize ve sempatimize hayran olarak işgal ordularıyla beraber İstanbul'a gelip Fakültemize giren bir Fransız profesörü vardı.

Türk genci... Ne kadar müteyakkız olmak ne kadar çok okumak ve ne kadar çok çalışmak mecburiyetinde olduğunu anla.

Propaganda, bütün ilimlerin üstünde ayrı bir ilim olmuştur. Propaganda, ilimlere, ırklara, tarihlere, dinlere ve mefkûrelere kadar el atan sinsi bir canavardır.

Türk genci... Türk antropolojisini tetkik yoluyla içine sokulan bu meşhur âlimlerin maksadını, bu yazıları takip ettikçe daha iyi anlayacaksın.

Gelecek sayılarda Eugene Pittard'ın memleketimizdeki antropolojik tetkikleri"nin mahiyeti, gözlerinin önünde daha kuvvetle canlanacak ve genişleyecektir.

Ahmet Rıza

---

[1]Büyük harpte Türk harbi Larşer. Çeviren: Kaymakam Nihat Bey Merhum.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Eski Tarihte: Mektup

–I–

Bütün şark kavımların da din, talim ve terbiye üzerinde kuvvetli bir rol oynamış; Çin'de, Hindistan'da, Mısır'da, Yahudiler arasında rahipler terbiyenin nâzım ve müdiri olmuşlardır.

***

Çin'de terbiye ve tahsil şekilleri tamamen haricî idi. Çocuk ahlâkî ve afakî bilgilerden mahrum Konfuçiyus telekkilerine ananelerine sadık olarak yetiştirilmekte idi. Eski Çin'deki terbiyenin esası çocuğu toprağın âdetlerine sımsıkı bağlı, ecnebi hars ve medeniyete karşı dayanıklı bir halde hatırlamaya müstenitti.

Bu terbiyede hâkim olan ruh; her türlü yeniliğe karşı mücadeleci, mevcut içtimai müessseleri korumakta menfaattardı. Gaye aile arasındaki tesanüdü takviye ve devlet teşkilatındaki kuvveti tarsin etmekti. Çocuk büyüdüğü zaman aldığı terbiyenin tesiriyle kanaatkâr ve muhafazakâr; bulunduğu toprağın en iptidaî âdetlerine sadık ve hürmetkâr olurdu. Çine, Çinliye ait olmayan her şey, her yabancı fikir ve

hâdise muzirdi. Bu itibarla, velevki menfi bir şekilde olsun, Çinliler aratanda mahrem ve sıkı bir ahlâkî tesanüt vardı, işte bu muhafazakar ve mahrem terbiye neticesidir ki bugün, aradan birkaç bin yıl geçmesine rağmen, Çin aynı Çin olarak kalmıştır.

***

Mısır'da ve Hindistan'da terbiye kast üzerine kurulmuştu. Hindistan da brahmanlar, Mısırda rahipler terbiyenin nâzımı idiler. Hindistan'da brahmanlar, Mısır'da rahipler gençliğe içtimaî vaziyetleri ile mütenasiben onların mensup bulundukları ahali sınıflarına karşı alâkarını vecibe ve haklarını

öğretmekte idiler. Bu itibarla Hindistan'da ve Mısırda terbiye ve terbiye şekilleri kastların sayışma, mahiyetine göre değişirdi. Fakat umumiyet itibarıyla gençlik, hayatta kendisine lâzım o an âdet ve merasimleri öğrenir, asrının adamı olmağa çalışırdı.

Yahudiler arasındaki terbiye müesseseleri iki veçhe arz ederler:

Neslimin Şarkısı

Acep taşan bir nehir neler yapmaz bu hızda?
Asırlara can veren temiz damarımızda
Elem, keder ve hüzün; marazdık ne arar,
Bu mecrada erkekçe taşan, coşan bir kan var.
Böyle bir neslin başı nasıl göklere değmez?
Sorarını hangi âsi baş verip, boyun eğmez?
Görelim hangi hâil yoldan çevirir bizi?
Tutuşan bir imânla yugurduk azmimizi.
Biz hiç bir gün guruptan kalkıp ilham almadık,
Süzgün gözlerimizle hülyalara dalmadık.
Kalbimize ne bir yas, ne bir karadlık doldu,
Mefkûremiz zulmeti parçalayan nur oldu,
Bizim inziva değil cemiyettir yerimiz,
Yalnız bu aşk uğrunda çarpıyor kalplerimiz.
Ne bir baş belâsına, ne de ferde taparız,
"Ortada Ben, Sen, O yok.. Cemiyet var, Biz varız."

Ferit Ragıp

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

1—Mukaddes kitaplar devri ki İsa'dan 550 yıl öncesine, Babil esaretine kadar uzanır.

2— Rabinler devridir; Babil esaretinden, İsa peygamberin doğuşundan 500 yıl sonraya, yani "Talmud" un yazılışına kadar sürer.

İlk devre terbiyesinin esası, o zamanki Yahudiler için çok kuvvetli bir mânâ ifade eden aile tesanüdünün bağlarını sağlamlaştırmaktı. Bu terbiye sisteminde âmil olan mezhep ve ahlak unsurlarıdır. Zihnî ve bedenî terbiye bu sistemin ikinci plânını teşkil eder. Bu ilk devre terbiye telekkilerinin gayesi evvelâ Allahtan korkan, dinî telakkilere sadık insanlar: sonra da vatandaşlar temin etmekti. Bu devirde terbiye tamamen aile reislerine verilmişti. Hususî veya umumî mahiyette hiç bir mektep yoktu. Meşhur müsteşriklerden Munk'a göre Yahuudi krallarından Ezechias yüksek tahsil hevesinde bulunanların arzularını tatmin etmek gayretiyle mektepler açmıştır. Buralarda şiir, felsefe ve hitabet tedris edilmekte idi.

İkinci devrede Rabinler 70 yıllık bir esaret neticesi imtiyaz ve selâhiyetlerinden birçoğunu kaybetmişlerdi. Buna mukabil muharrirler, âlimler, müstensihler kuvvet ve şöhret kazanarak, halka, unutmakta oldukları "bir allahlık"ı (monotheisme) telkine çalıştılar. Sonraları din, edebiyat, millî kanunlar tedris eden mektepler açıldı. Fakat bu müesseseler ihtiyaca yetişmiyordu. Halkın büyük bir kısmı cehalet ve dinsizlik içindeydi.

Kıraliçe Salomen'in kardeşi ilk defa olarak Kudüs'te yoksul çocuklar için resmî bir mektep açtı. Bir milletin kuvvetinin terbiye ile kaim olacağını anlayan rabinler ruhanî idareleri mıntıkaları dahilinde 16—17 yaşındaki çocuklar için mektepler, açmağa başladılar ve bu hususun temini için kanunlar yaptılar. Bu mekteplere önceleri tahsilce geri, yaşça ileri olan çocukları topladılar. Fakat bu mekteplerle bu talebe devşirme usulü müspet bir netice vermedi.

Müeyyideli maarif ve mektep teşkilâtına ilk defa olmak üzere İsa'dan 64 yıl sonra büyün rabin Youse ben Gamala zamanında tesadüf ediliyor, Bu adam her şehirde birer mektep açılmasını emretti. Bu emrin tatbikinde tekâsül gösterenlerin aforoz edileceğini ilan etti. Şehir ve köyler fakir olup ta mektep açamayacak vaziyette bulundukları takdirde sinagogların mektebe çevrilmeleri de bu mukarrerat cümlesindendî. Keza talebesi 25 ten aşağı mektepler bir muallimle, 25—40 talebeliler bir muallim ve bir muallim muaviniyle, 40 tan yukarı mevcutlular ikişer muallimle idare edilecekti. Mektep açmayıp aforoz edilen şehirlerde oturanlar büyük bir günah işlemiş sayılırdı.

İlk ve yüksek mekteplerde tedrisat parasızdı. Muallimler hayatlarını kazanmak için başka bir işle uğraşmak mecburiyetinde idiler, ilk tahsil mecburi ve meccanî olduğu için ilk mekteplere kâfi miktarda muallim bulunamıyordu. İlk mekteplerin bu ihtiyacını tatmin edebilmek için ilk mektep hocalarına bir miktar para verilirdi. Fakat bu para muallimlikten ziyade çocuklara nezaret ettikleri için veya gramer gibi mecburî ol-mayan dersler mukabilinde verilirdi. Bu ilk ve resmî mektepler yanında cemaatler tarafından idare edilen mekteplerle diğer serbest mektepler vardı ki resmi mekteplerle aynı hak ve vecibelere maliktiler.

Safaattin Rıza
İstanbul ve Bükreş
Hukuk Fakültelerinden mezun

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

Basılmamış Bektaşi Şiirleri

Toplayan: M. Şakir

– 5 –

Enâh-ı ezelde dîvân-ı hakda Secde-i Âdemi etdim de geldim Hem Âdem balçıkdan yaratıldıkda Çâr 'unsur libâsın giydim de geldim

***

Keşti-i Nûh ile girdim tufana
Bir dem İsmâile geldim Kurbana
Yakub-veş hayli düşdüm efgana
Yûsuf-ı Ken'ânı buldum da geldim

***

Turda Mûsâ ile divâna durdum Hakkın tecellisin ben anda gördüm Ruh ul-mukaddesden İncil okudum Tıfl-ı Mesihâyı bildim de geldim

***

Mahbûb-ı Hudâya vahy oldu Kur'ân Hem yazdı okudu ol şâh-ı merdin Mi'râca Muhammed gittiği zaman Leyle-i mi'râcı gördüm de geldim

Muhammed 'Alinin çünki fermanı Kırklar meydanında gördüm erkânı "Nihânî" böyledir derdimin derman Bu dem devrânı sürdüm da geldim

– 6 –

Evvel adın kulhuvallah
Hem ezelsin ezel billah
Cümle derde derman Allah
Ali billah Ali vallah
'Ali şahımdır eyvallah

. . . . bâde pinhân oldun
Sadıklara 'iyân oldun
Münkirlere nihân oldun
'Ali billah 'Ali vallah
'Ali şahımdır eyvallah

. . . . reh-nümâsın
. . . . medârısın
Mü'minlerin penâhısın
'Ali billah 'Ali vallah
'Ali şahımdır eyvallah

. . . . bir nûr-ı hakissin
Kâh bâtın kâh zahirsin
'Ali billah 'Ali vallah
'Ali şahımdır eyvallah

'Ali bâb-ı penâhımdır
"Nihânî" Kıblegâhımdır
İki 'âlemde şahımdır
'Ali billah 'Ali vallah
'Ali şahımdır eyvallah

– 7 –

geldi ol mâh-ı muharrem ruz-ı matem mü'minin
Aşıqânın durmayub efgan Ederler yâ Hüseyn
Çâkçâk it sineni hasret ile eyle enin
Çünki düşdü Kerbelâ toprağına ol nazenin
Geldi bu dem ki şehîd oldu sultan-ı dîn
Geldi bu dem ki siyeh-pûş oldu eshâb-ı dîn
Firkatinle ağlayub âh it ey gönül
İnleyüb göz yaşını dâim revân it ey gönül
Hem Hüseynin râhına kendin 'iyân it ey gönül
Canını eyle feda zâtın nihan it ey gönül
Geldi bu dem ki şehîd oldu sultân-ı dîn
Geldi bu dem ki siyeh-pûş oldu eshâb-ı dîn
Ağla ol şehîd-i Kerbelânın aşkına
Dağla cismin nûr-ı çeşm-i Murtazânın aşkına
Çağla deryalar gibi ol sâhib-vefânın aşkına
Nakd-i canın kıl feda hem ol Rızânın aşkına
Geldi bu dem ki şehîd oldu sultân ı dîn
Geldi bu dem ki siyeh-pûş oldu eshâb-ı dîn
Sen şehinşâha çü kasd etdi Yezîd-i bî-hayâ
Vah nasıl Kıydı sana hem ol pelîd-i bî-vefâ
Hasreti Vâveylenâ inler gönül vâfir fena
Ey "Nihânî" gözlerinden kanlı yaş dök dâima
Geldi bu dem ki şehîd oldn sultan-ı dîn
Geldi bu dem ki siyeh-puş oldu eshâb-ı Bin

– 8 –

Ehl-i diller Kûşe-i vahdetde iskân oldular
El-virüp bir dilberin Kuyunda mihmân oldular
Mâl mülki din ü devlet külli eşyadan geçüb
Hırka-pûş tâc-ı 'abâ altında pinhân oldular
Nefsine kul olmadan geçmiş hudâya yüz tutub
Heft İklim şehr-i dil tahtında sultân oldular
Ey tozu koz anlayan fehm ehli gör işte kim
Cân ü serden geçdiler hep sanma inşân oldular
Pâ bürehme baş açık bu yolda yüz bin sine ki(?)

Serden akdemey «Perişan» ki perişan oldular

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Halk Edebiyatı Örnekleri

Memleket Manileri

Safranbolu Manileri
Toplayan: A. Baha

Ay doğa alumaz mı
Gün doğa bulunmaz mı
Bu derttin ben ölüyom
Namazım gılunmaz mı

***

Giden dayı beri bâq
Gulağına deri dâq
Benden sanga mefa yoq
Galan [1] garına eyi baq

***

Ay ışuqdu garânluq
Gamalara dayanduq
Yâr geliya deyünce
Dal-uyqudan uyânduq

***

Bostana guzu gedi
Tüyü qımızı gedi
Anasını arâken
Goynuma gızı gedi

Atmayı ata ata
Şefteli sata sata
Bende dağat galmadı
Yalunguz yata yata

Dengiz dibü tekneli
İçine gul ekmeli
Güççücekten yâr seven
Biraz zahmat çekmeli

---

[1] "galan" rabıt edatıdır. Çok kullanılır. Her cümledeki mânâya göre kıymet alır. Burada "git de" mânâsında kullanılmıştır.

Kerkük Manileri
Toplayan: Müderris Zade Salâhattin

Arxa [1] bağlar
Su gelir arxa bağlar
Bülbüle irs qaluptur[2]
Arxaya arxa ağlar

***

Suda mar [5] Kimin [4]
Zilfa [5] suda mar kimin
Sen meni yandırupsan
Yağa su damar [6] kimin

***

Xarâbe [7] gözler
Bayquş Xarabe gözler
Gözüm hûblar göruptür
Baqmaz Xarâba [8] gözler

***

Bin oqa
At kemandan bin oyu
Bilene bir söz yeter
Bilmeyene bin oqu

Esmere ağ [9] yaraşır
Sineme dağ [10] yaraşır
Bayquşa Xarâbeler
Bülbüle bağ yaraşı

---

[1] "ark"a [6] damlar
[2] Kalmıştır [7] Harabe
[3] Yılan [8] "Harap"a
[4] gibi [9] ak
[5] zülfün [10] yara

Tashih: Geçen sayıdaki Kerkük manilerinde ikinci maninin ilk kelimesi "Bülbülün" olacaktır

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Türkler'de Ailenin Tekâmülü ve Bunda "Kadın"

I- Türk Mitolojisinde Erkek - Kadın ve Aile Mefhumları

Türk destanının bütün parçaları meydana çıkarılıp henüz birbirine bağlanmış değildir. Bununla beraber bugün elde mevcut olanları da zengin mevat gösterir. Bugünkü Türk destanı başlıca dört büyük parçadan ibarettir.

1 — Dünyanın yaradılış usturesi, 2— Kun = Oğuz destanı, 3—Gök Türk destanı, 4—Dokuz Oğuz "Uygur destanı" Bu esas destanın etrafında birçok da tâli destanlar vardır ki en meşhurları Köroğlu, Manas, Battal gazi, Danişmend Gazii ve Dede Korkut destanlarıdır.

Bugün yalnız Yakut Türklerinde yaşayan Türk kozmogonisine göre kâinat halk edilmeden evvel âlem denizden ibaretti. "Tanrı Kara Han" bu denizin üzerinde tek başına düşünüyordu. Nihayet Kara Han yalnızlıktan usandı. Ne yapayım diye düşünmeye başladı. O zaman, denizde "Ak Ana" göründü. Kara Hana "Yarat!" dedi ve kayboldu. Kara Han Ak Anadan aldığı ilham ile kainatı yarattı [1]

***

Demek Türk maşerî vicdanının yarattığı en esaslı efsanede "Kadın" bir ilham menbaı oluyor. Kadına destanda bu kadar mühim bir mevki veren milletin bu fikri bu tezde daima göz önünde tutulması lâzım bir nokta olacaktır.

Yine Türk kozmogoni destanına göre gök 17 tabakadan mürekkeptir. En üst kat olan 17'nci tabakada Tanrı Kara Han oturur. Kadın olan "Gün Ana" yani güneş 7'nci katta, erkek olan "Ay Ata " yani ay ise 6'ncı katta oturur [1].

Görülüyor ki daha mühim olan güneş kadın telakki ediliyor ve gökteki mevkii de aydan daha yüksek oluyor..

Türk destanının ikinci büyük parçası olan Oğuz destanında, destan kahramanı ve Türklerin büyük hükümdarı olan Oğuzun iki güzel kızla evlendiğini görüyoruz[2].

Hatta bu destanın islâmiyetten sonra tahrif edilen şekillerinde Oğuzun üç amcasının üç kızıyla evlendiğini görüyoruz. Bunu hiç bir zaman Türklerde kadının mevkiinin küçük olduğu şeklinde anlamamalıdır. Çünkü fütuhat devirlerinde Türk büyüklerinin birden fazla kadın alması kablelislâm devirlerde bile âdetti. Dokuz Oğuz destanında da hükümdar "Buğu Han" yeni dini ve her şeyi semavî bir kızdan öğrenir [3].

Zaten eski Türklerin içtimai müesseselerinin bakiyelerini hâlâ saklayan Altay Türklerinde kadının mevkii çok büyüktür. Kahramanlar karısının yahut hemşiresinin sadakat ve gayreti sayesinde felâketlerden kurtulurlar. Hatta Altay dağlarındaki bir tepenin ismi "Kadın"dır." Bu dağ hakkında birçok hikâyeler söylenir [4]

Kara Kırgızlar arasında söylenen "Manas" destanında kadın evin namusunun bekçisidir. Erkek soğuk kanlılığını kaybederek fena bir iş yapacağı zaman onu kadın kurtarır. Kadının sözünü din-

---

[1] Türk Yurdu cilt 4; numara 22; 1926 sayısında Abdülkadir Beyin "Türk Mitolojisinde ve Halk Edebiyatında kadın" unvanlı makalesi. S. 305..

[1] Ziya Gök Alp; Türk medeniyeti tarihi, S. 69.
[2] Köprülüzade Fuat; Türk edebiyatı tari-hi, S. 517.
[3] Ziya Gök Alp: Türk medeniyeti tarihi. S. 72 - 73.
[4] Abdülkadir: Aynı makale S. 307.

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

lemediği zamanda da kahramanın ölümü gelmiştir [5].

Kadının yüksek mevkii İslâmiyetten sonra yazılmış olan Dede Korkut kitabında da pek barizdir. Meselâ: Kahraman fakat deli bir Türk beyi olan "Deli Dumrul" Azraile meydan okuyor. Fakat mücadelede mağlup oluyor. O zaman Âzraile diyor ki: "Madem ki her şeyi yaratan, can veren Allah'tır öyle ise benim de canımı o alsın, sen bu işe karışma!" Bu sözler

Dede Korkut kitabında kadınlar şöylece dörde ayrılıyor:

***

II — Sabah leyin kalkar, elini yüzünü yıkamadan tıka basa yemek yer, elini böğrüne vurur. Bu evi harap olası erkeğe varalıdan beri karnım doymadı, ayağım paşmak, yüzüm yaşmak görmedi, diye şikâyet eder. Bu da solduran soydur.

Bir Kibrit Alev Aldı

Ne derlerse desinler, gurup: kıpkızıl kandır.
Benliğimin evinden kopup yanan volkandır.
Guruba baka baka bir kibrit alev aldı.

Bir kibrit alev aldı. Ne, derlerse, desinler!
İsterse bana bunun aksini göstersinler,
Parlayıp halka halka bir kibrit alev aldı.

Kızgın bir demir benim dağladı ciğerimi,
Hıçkıran gözyaşları doldurursa yerimi
Türbemin baş ucuna bir kibrit alıp yakın!

İsterseniz koşuşan rüzgârı yara yara,
Benden uzak dizilin karşımdaki dağlara
Yalvarırım sizlere beni yalnız bırakın!.

Celâl Sıtkı

Allah'a hoş geliyor. Azraile diyor ki: "Eğer Deli Dumrul kendi yerine canını verecek birini bulursa onu ölümden affederim." Azrail bunu Deli Dumrul'a tebliğ ediyor. Deli Dumrul sevinerek babasına: koşuyor, işi anlatıyor.. Babası kabul etmiyor. Anasına koşuyor. O da kabul etmiyor. o zaman Azrail Deli Dumrul'un canını almak istiyor. Deli Dumrul Azrailden müsade istiyor: "Bir karımla iki oğlancığım var, onları da bir göreyim de sonra canımı al!" diyor. Karısına anlatıyor, diyor ki: "Bütün malım mülküm senin olsun. Benden sonra, gözün kimi tutarsa göynün kimi severse ona var, iki oğlançığımı öksüz bırakma."

***

Kadın burada büyüklüğünü gösteriyor. "Sen öldükten sonra ben malı mülkü neylerim, ben göz açıp seni gördüm, gönül verip seni sevdim. Korkak anan baban bir canda ne var ki vermemişler. Yer gök şahit olsun ben canımı sana verdim" diyor... Azrail karısının canını almaya geliyor. Deli Dumrul Allah'a yalvarıyor. "Alırsan ikimizin canını al. Bırakırsan beraber bırak." diyor. Allah ta onları affediyor [6].

---

[5] Âbdülkadir, aynı makale, S. 307.
[6] Evin dayağı olanlar: eve misafir gelse, erkek evde olmasa o onu yedirir. içirir, ağırlar gönderir.

III- Kalkınca elini yüzünü yıkamadan sokağa çıkar, obanın bir ucundan bir ucuna gezer, öğleyin evine gelince hırsız köpeğin evini birbirine kattığını görür. Komşu kadınlara niye evime bakmadınız diye çatar.

***

IV — Nice söylersen bayağı olanlar: evine misafir gelse erkeği evde olsa ve ona ekmek getir yiyelim dese; "Ne yapalım bu yıkılası evde un yok elek yok " der. Ne gelirse benim soframa gelsin diye erine arkasını çevirir. Sözünü dinlemez.

***

O Nuh peygamberin eşeği aslındandır [2]. Şu tasnif bize kadınların hürriyetini ve erkeğe müsavılığını göstermek itibarıyla manidardır. Çünkü erkek evde bulunamadığı zaman kadın misafiri ağırlıyor, evine kabul edebiliyor.

---

[1] Kitab-ı Dede Korkud; S. 37 — 95.
[2] Kitab-ı Dede Korkud; S. 5 — 6.

İstanbul Kız Lisesi Felsefe Stajiyeri
Mehpare Nihâl

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

Bizde Koro ve Repertuarı

– I –

Koro, yani grup halinde şarla söylemek san'atı, tarih kadar eskidir denebilir. Kurunu-vustaî kilise koroları memleketimizde bugüne kadar eksik olmadı. Elyevm Orta Asya Türklerinin bir ağızdan şarkı söylemeği bilmediklerine bakılırsa bu san'atın Asyaî menşeine inanmak biraz güç olursa da, Burhanı Katı lûgatına göre hiristiyan korolarının İran topraklarında da vaktiyle kullanıldığını kabul etmek lâzımgelir (Yani, sonradan rağbetten düşmüştür). Mezkûr lûgatin verdiği malûmat şudur: "Bin kadar büyük, küçük eşhasın bir ağızdan şarkı söylemelerine Erganon derler. Diğer bazılarına göre de, yetmiş kızın hep birden şarkı söyleyip saz çalmasına Erganon denir" [1]. Erganonun esas manası maruf musiki aleti olduğuna ve garpta en iptidaî iki sesli kilise musikine de vaktile Orgamum denildiğine bakılırsa, Iran Erganon korosunun hiristiyanî menşeine inanılır. Belçikalı rahip seyyah Rübrükis'in Gürgânç [Türkmenistan] Nesturi'lerinin Erganon sazımnı çaldıklarından bahsediyor (XIII'üncü asır): o havalide el'an iki sesli organum musikilerinin yaşa-dığı anlaşılıp birçoklarının notaya alınmış olması, hem koro şamalının vaktiyle o uzak Türk diyarlarına kadar girdiğini, hem de Rübrükis'in hakkını ayrıca teslim eder.

***

[1] Garplıların son zamanlarda dikkatini celbeden bu İranı koro tarifleri, şifahî ve tahrirî hayli münakaşaları mucip oldu. Profesör Margoliouth, koro manasına gelen Erganon kelimesinin Ermenice (erk= tegannî) ve (noin=birlikte) kelimelerinden mürekkep olması ihtimalini ileri sürmüştür !

Şu halde, koro, Türklerin pek eski âşinasıdır. Hammer, bundan asırlarca evveline ait mükemmel İstanbul Türk korosundan bahsediyor, Hora [1] (yani koro) tabiri — ki anasıl Rumcadır —, lûgatlarımızda, ve halk arasında, el'an kullanılmakta ise de, bir ağızdan şarkı söylemek değil, yalnız topluca raksetmek manasını saklamıştır. Hammer, acaba, bazı dini merasimimizde tek ses üzerine fakat bir ağızdan okunan âyet, ilâhî gibi ahenkleri mi kastetmek istemişti? Esasen memleketimizin yerli kiliselerinde de, koro hey'etleri, son zamanlara kadar tek ses üzerine okuyup, dört ses üzerine armonize edilmiş ilâhiler okunması yepyeni bir harekettir.

***

Ermeni ve Rum kiliselerinde armonize edilmiş musikiler kullanılması münakaşaları, aşağı yukarı elli senelik bir meseledir; tatbikat sahasında, garp kilisesi ile alâkaları dolayısıyla Ermeniler muvaffak oldular. Sinagoglar ise, daha ileri giderek iki seneden beri orgu da merasime iştirak ettirmeğe başlamışlardır [2]. Bu yenilik

***

[1] Hora tepmek, denir.
[2] Sinagogda "irticai aleti olarak kullanılması" kaydı ile Orgun ve "fevkalâde mukaddes saz" sayılan Harpa'nın çalınmağa başlaması ve garp üstatlarından Halevy, Yovahim Rossini, M. Bruch ve hatta Beethoven'den bazı musikilerin dinî repertuara alınması, bundan elli sene kadar evvel Paris sinagogunda takarrür ve tatbik olunan bir nevi İntibah hareketinin neticesidir.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

lerin kilise haricinde de tesiri görüleceği tabiî idi; netekim millî bir koro hey'eti kurmak istediğimiz zaman bilhassa tecrübe görmüş kilise koristlerinden yardım arıyoruz: mükemmel bir fırsat, hiç kaçırmamalıyız.

***

Bu tarihçe gösteriyor ki, Türkiye'nin koro hayatı, kilise dahilinden haricine bir tekâmül seyri takip etmekte olup, en tabiî cereyandır: çünkü, her asırda ve her yerdekinin aynıdır; garpta da dinilik safhasından "lâik bir müessese" haline istihale etmiştir: meselâ, Büyük ihtilâl hadiseleri arasında kapatılan Fransa'daki "maîtrise" [3] nam kilise hanendesi mekteplerindeki koroların ilgası, (orpheon) nam Fransız halk korolarının moda olması ihtiyacını doğurmuştu....

Bilhassa İstanbul Ermeni kilisesindeki istihale iki mühim noktadan bizi alâkadar ettiği için ilerlemesi temenni olunur:

1) İstanbul Ermeni kilisesinin musikisi XVIII'inci asır başlarında Türkleşmeye başlamış, sonlarında ise, Baba Hamparsum elinde Türk musikisinin — bünye itibarıyla — bir şubesi haline gelmiştir, Hamparsum, Boğos Zenne veya Maskalacı Yaghuthiyon'un talebesi olup, müteakip kilise musikicileri hep onun yolunda yürüdüler; ala-turkamsı şarakanlar, (kilise ilâhileri) Eçmiyatzin Kilisesine de geçti[1]. Son zamanlarda ise, Komitas Wartabet, Anadolu ezgilerini tervice yol açmıştı; Komitas, Kütahyalı bir kısım Ermeniler ise Anadolulu oldukları için, bu yeni üslûp da aralarında çok tutuldu, işte bahsettiğimiz dört sesli korolar bu Türk ağızları üzerinde yapıldı. Komitas dinî olmayan Eğin ve diğer yerler ağızlarından da korolar yazdı [2]. Yani, bir kısım kilisehanendeleri, memleket üslûbundaki nağmeleri armonik bir şekilde okuyabilmek seviyesini kazanıyorlar.

2) Yalnız İstanbul Ermeni kiliselerinde sekiz koro heyeti vardır; azaları tabiatıyla Türkçe'de de temiz bir şekilde taganni edebiliyorlar. Hem adet, hem de seviyeleri artmaktadır; kilise haricindeki koroların tutunmasına yardım etmeği de istemektedirler.

Bundan şu netice çıkıyor ki, şehir korolarının teşekkülünde bu hanendelerin kısmen yardımından istifade etmek imkânına malikiz. Gerçi ses solistliği sahasında teknik yüksek tahsil görmüş olanları yoksa da, koristlikte hayli tecrübe sahibidirler, içlerinde lise tahsili görmüşler de vardır. "Opera Cemiyeti" kısmen bu koristlerin yardımıyla kurduğu koro heyetinde çok semereli neticeler edinmeye başladı ki, ilk tecrübedir.

***

Şehirimiz katolik kiliselerindeki korolarda tecrübe gören koristlerden de istifade daima mümkündür.

Koronun şarktaki mazi ve halini, ve ileri doğru hamle edebilmesinin, yani "lâik ve millî bir terbiye müessesi" haline geçebilmesinin şartlarını gösterdik. Fakat, istikbale hazırlık maddesinin bazı şartları daha vardır.

I.— Koristlikte hiç tecrübe görmemiş, görenekten mahrum musikicileri işe başlamakta ısrar edersek beyhude yere bir kaç tecrübe senesi kaybedeceğiz. Binaen-

[3] "Maitrise" kelimesi ile "Medrese', kelimesi arasındaki lügat ve tarz müşabeheti dikkatimi celbetti. Endülüs Araplarının Toled, Kordu ve Sevil Medreselerindeki birçok Avrupalılar, hatta rahipler bile, bu medreselerde tahsile koşuyorlardı. Musiki (Orga-num) da tedris olunmakta idi. Devrin İspanyol muharrirlerinden Virgilius Cordubensis, Philosophia'sında, mezkûr medreselerin ders plânların anlatırken, bunu şu cümle ile tespit etmiştir: "et duo magistri legebant de masica (de ista arte quae dicitur organum...)". Bu vak'aya bakan bazı Avrupalı müellifler, Kurunuvusta kiliselerinde koro ile okunan organum san'atının Araplardan geçmiş olması ihtimali üzerinde düşünmektedirler [H.O, Farmer,

[1] Bu hususlarda Lavignac Musiki Kamu-suna bakınız. Cilt, I.

[2] Komitas'ın hayat ve tecrübelerinden (Musiki) de bahsedeceğim.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

aleyh, yukarıda gösterdiğimiz imkânlar varken, bu gibi [ve lâik — hususî — müesseselerde neticesini sabırsızlanıp dağılmadan beklemek güç olacak] tecrübe devrelerinden kaçınmağa mecburuz. Koro san'atında tecrübe sahibi ecnebilerden bile yardım beklemeliyim. Kuvvetli teşkilât buna bağlıdır [1].

***

II.— Teknik ve usul hususunda ciddî davranmak lâzımdır.

III.— Bir koro hey'etinin hazırlayacağı eserler repertuarı kolaydan güce doğru ele almak ne kadar mecburî ise, hitap edilecek halkın cinsiyet ve seviyeleriyle mütenasip, ve zevkine uygun eserlere fazla ehemmi-

[1] Konservatuvar korosunun teşkilinde bile; görenekten mahrumiyetin dertler: çekiliyor.

yet vermek de o kadar hassas bir maddedir: millî repervuvar meselesi işte budur.

Birinci madde hakkında başkaca sözümüz kalmadı, ikinci madde hakkında ise, M. Eugene Borrel, Ankara'nın (Musiki) mecmuasında [VI'ncı numarasında çıkacaktır] mühim bir yazı neşredeceğinden bize ayrıca söz düşmez: alâkadarlar oraya baksınlar.[2]. Binaenaleyh, gelecek kısımlarda "Millî koro repertuvarı" meselesine dönmekle iktifa edeceğiz.

[2] Bartın gazetesinde devam etmekte bulunan yazımda (bilhassa ağustos nushalarına bakınız]. Küçük şehirlerimiz için teklif ettiğim küçük koro teşekkül terinden bahsediyorum. Burada ise bilhassa İstanbul mevzuubahistir.

Kösemihal Zade
Mahmut Ragıp

Seyahat Notları - Hatıra Defterinden

23 Haziran 1931. Düzce: Talebemden Pertevle beraber Abant ve Karduz yaylalarına, bu dağların şimalinden doğru gidiyoruz. Dönerken de cenubundan, Mudurnu Çayı üzerinden dönmek niyetindeyim. Bu dağlar şimdiden o kadar muhteşem görünüyor; tepelerine çıkarsak ne olacak.

24 Haziran: Bolu - Mudurnu şosesi üzerinde saat 12:30. 22 - 28'inci kilometreler arasını yaya geçtik. Yol tamir eden köylülerle biraz hendek temizledik, ve resimlerini aldık. Sağ tarafımızda yine Aband'ın tepeleri görünüyor. Ben karakolun solundaki tepeye çıktım.

Saat 15:30: Mudurnu'dayız(840 metre) Saat 17 de kasabanın şimalindeki kalelere, saat 19 da cenubundaki Şeyh Ümran tepesine (1100 metre), Filibeli Şeyhin mezarına, Evliyalardan Kulaklı Dedeye çıktık. Kasabanın gençleriyle beraber konuştuk. Saat 23'te kaymakam Abdurrahman Naili ve Belediye reisi Sabri Bey-

lerle beraberiz; onlar bu dağlara olan seyahatimizi hayırlı fal sayıyorlar ve bundan sonra artık darülfünunlular ve münevverlerin dağlara her vakit geleceklerini ümit ediyorlar. Seyahat marşrutunu tesbit ediyoruz.

***

25 Haziran: Pertev, ben ve Mudurnulu gençlerden Sıtkı, sandık emininin oğlu Mehmet. Alpagot, Çepni köylerinden geçerek saat 19:30da Abant Gölü sahilinde, orman bekçisi Ahmet Efendinin evine geldik. Birisi burada balıkçılık ediyor. Ordulu dedikleri vilâyat-ı şarkiye muhacirlerindendir, Buradaki Ordulular, Çerkeş. Abaza, Laz muhacirlerinden ayrı sayılıyorlar, ve Türk'türler. Bu ıstılahın, o zaman hükümet merkezi (Ordu) Şark vilâyetlerinde olduğu için Moğollar zamanında çıkmış olması hatıra geliyor. "Nasıl ki o samanlara ait kayıtlarda meselâ Konya'dan şark vilâyetlerine Tebriz'e gidenler ve oralardan gelenler hakkında ...

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

tabirleri kullanılıyordu. Dördüncü Ordu tabiri ise Osmanlı devrindeki ordu taksimatı itibarıyla olsa gerektir.

Akşam çok tatlı balık yedik ve sonra göl üzerinde ay ışığında kayık gezintisi yaptık.

***

26 Haziran: Sabahleyin gölde tekrar biraz kürek çektik. Saat 10'da Samat yaylasındayız. Burada "gelik" tesmiye olunan "alaçuk"lar üzerinde tetkikatta bulunduk. Temür sefernamelerinde, Erzurum Türkmen kalesi "Evnik"in fethinde " alay edilen alaçuklar işte bunlardır. Malûmdur ki "alaçuk" Altay, Orta Tiyanşan, Ural gibi dağlık mıntıkalardaki Türklerde bulunur. Ural'daki Başkurt alaçukluları da Temür sefernamelerinde mezkûrdur. Şimdi burada gördüklerimiz de tıpkı Başkurt alaçukları gibidir,; uzunluğu 4-6 metre, genişliği 4-5, yüksekliği 1-2 metre. Bunlar da Başkurt alaçukları gibi ayırma dedikleri yarılın tomruklardan yapılmıştır. Üzerlerini örten yarma tahtalar da Başkurtların kinin aynıdır. Yarma, hardama, öküz tahtası, kısa olursa bedevre tesmiye olunuyor. Kurut = keş ve bunu kurutma vasaiti Başkurtlara nisbetle daha iptidaidir. Ekser güneşte kuruturlarmış. Burada yayla hayatı Başkurtlar'a nisbetle çok basit, iptidaîdir; orada, zenginlerin alaçuklarında görülen ihtişam burada yok. Alaçukların, Başkurtlar'ınkinden farklı ciheti, ekserisinde hayvanlar için, evlerin altında yer bulunması ve yanında da abdesthane olmasıdır. Bunlar elbette Türkler garbi Asya'ya geldikten sonra ilave edilmiştir. Başkurtlar'da hayvan ağıl ve damları alaçuktan çok uzakta bulunur. Alaçuka yakın yerde abdest bozmak mutasavver değildir.

***

Samat yaylasında ağıl ve damın ecza ve teferruatına ait ıstılahlar kaydettik.

***

Saat 1: "Yağbasan" yaylasındayız.

Saat 2: Erenler Doruğu (doruk = tepe) na çıktık. Erkânıharp binbaşısı Cevat Beyin 1747 metre olarak tayin ettiği "Abant tepesi" bu olsa gerek. Hava çok güzel. Şarkta karlı "Köroğlu"(2315), garpta "Kardız" (Leonhardt'a göre 1900), cenupta "nedimenin Başı" bunların hepsi pek açık görünüyor; ayaklarımızın altında da "Abant gölü"; kendimizi çok yukarılarda hissediyoruz ve seviniyoruz; Pertev, şair Sabahattin'in:

İlâhların bası gibi başları diktir,
Bu dağları saran sonsuz bir genişliktir;
Ben de katıp vücudumu bu genişliğe
Bakıyorum aşağılarda kalan hiçliğe..

şiirini okuyor. Burada bir saat kadar kaldık. Burası açık, etraftaki gür ormanlar arasında güzel Türk yaylaları görülüyor. Ne güzel yerleri var bu Türkiye'nin.

***

Saat 3:30: Çepni yaylasındayız. Büyük çayırın ortasında, büyük çayırın dibinde tam Başkurt usulünde bir tabii cami minaresi çınar, duvarı bir avlıları ibaret. Eskiden bütün civar yaylaların ahalisi cuma günü bu camide toplanırlarmış. Yanındaki açık dağ "Türkmen Çalı" tesmiye ediliyor. Yaylada Ali Efendi isminde birisi, yaylanın önündeki büyük çayırın ortasında bize bin zahmetle çay pişirip içirdi; bu çay bize çok tatlı geldi.

***

Saat 6-7: "Sarıyer", "Örencik" köylerinin "Erenler Doruğu" na ve "Abant gölü" ne nazır yüksek yaylalarına geldik. Örencik yaylasında geceyi geçirmek üzere kalacağız. Kuzu kestirecektik, sürüler uzakta kaldığından bulamadık. Akşam "üğre" yedik. Gece saat 12'ye kadar ateş başında yayla sohbetleri ettik. Buraların ahalisi çok açık göz, zeki insanlar; hatta çobanları bile.

27 Haziran: Gedikler, sonra Peldüzü yaylalarından geçerek Avusturya Alplarındaki ormanlara benzeyen yüksek ve şık karaçam, ıhlamur, meşe ormanlarına geldik. Bu ormanlar, fevkalâde güzel ve tabiat itibarıyla fevkalâde zengin yerler. Yolda Kara Mustafa isminde bir Yürükle görüştük fakat çadırlarına gidemedik; kadınına, kendisini çok kibar saydığından "kadın karı" deniliyormuş; demek ki "kadın" eski "Xatun" yerinde kullanılıyor. Saat 12'de Güney köyüne geldik.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Köyün sakinleri Tingiloğulları, Caqanoğulları sülâlelerinden dir. Karşıdaki güzel manzaralı koy "Harman Sekisi" tesmiye ediliyor. Seki (= platform) Başkurtlar'daki manada kullanılıyor.

Çadırın etrafına gerilen pala, yani Başkurtça kirege, burada Mahmut Kaşgarî'de olduğu gibi gergi talâffuz olunuyor, öğleden sonra şu köylerden geçiyoruz: Hacılar, Gökveren (burada mektep var), İğneciler, Sofular, Tekirler, Ortaköy (burada cami var; bir de tam Ural dağlarındaki evler usulünde bir ahşap ev gürdük), Çay köy (burada ayran içtik), Sarot (burada ılıcaya girdik). Saat 18'de Bektemirler köyüne geldik. Hava yağmurlu olduğundan 20 Haziran sabahına kadar burada Nuri Efendinin evinde misafir kaldık. Köy ve yayla hayatına, civardaki sülâle isimlerine, yemek envama ait malûmat ve köy, yayla hayatına dair ıstılahlar topladık. Bunların geliklerinin altında ahır bulunmuyor, ve diğerlerine nisbeten temizcedir. Avlanın envaı vardır, kılıç Kazık dedikleri çift kazığın arasına uzun ağaçları, bazan araları ağaç çivilerle ayrılarak dizmek suretiyle yapılan bir avla, ve örme avla tamamen Başkurtlar'da ve Altaylarda olduğu gibidir. Türkistan'da tekâmül eden yayla ve köy hayatı buraya olduğu gibi nakledilmiş olduğunda şüphe kalmıyor.

***

Sakarya havzasında Ala Dağ-Köroğlu dağları mıntıkasının garbındaki kısımların Türkleşmesi 1298 senesi kışında Bayıncar ve Sülemiş idaresi altında Kara-deniz Ereğlisi'ne doğru ilerleyen Moğol ordusunun harekâtı ile başlamıştır. Mudurnu karşısındaki Abant dağlarında karlık, şimdi bulunduğumuz köyün ismi olan Bektemirler Güney'in bir çayının ismi olan Pulatçı, sülâle ismi Tingil, köy isimleri: Alpagut, Çepni, Taraklı, Mangırlar, Ayman (Nallıhan taraflarında), Örencik; yağma (Çarşamba'da) gibi isimler buradaki Türklerin etnik heyetinin neden ibaret olduğunu gösterebilir. Bunlar; Türkmen, Kıpçak ve Moğol devrinde gelen muhtelif şark Türk ve Moğol aşiretlerinden ibarettir. Buralarda pek çok görülen Alpağutlar, bir de Bektemirler, Bulatçı, Örgenci, Ayman aşiretleri Moğollar ordusunda bulunan aşiretler olsa gerek. (bakınız; Alpağut, Reşidüddin, 1259; Bektemir, Reşidüddin, 165 ve 242; Bulatçı, Tarih-i Reşidî-i Haydar Mirza-İngilizcesi, Örgenci, Hanikof, Buhara seyahatnamesi).

***

Bunların dağ mıntıkalarında yaylayıp geçinenlerinin bir kısmı ihtimal daha Türkistan'da iken dağlı yerlerde alaçuklarda oturmuşlardır. Alaçukun teferruatının Başkurtlar'ınkine uyması bunu gösterir. Yağına aşireti orta Tiyanşan'ın ormanlık mıntıkasında Tekeş nehri havzasında yaşayan bir aşiretti. Diğerleri. Türkmen aşiretleridir, Bütün gördüğümüz Türk köy ve yayla ahalisinde buradaki eski gayri Türk unsurla karışma alameti olacak hiç bir hususiyete tesadüf edilmiyor.

Prof. Ahmet-Zeki Validi

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Hikâye

İKİ ONBAŞI

Galiçya... 1917...

Otuz adım aralıkla, iki saatten beri karşı karşıya duruyorlar. Avusturyalıları silip süpüren, Almanlarla Macarları kaldırıp geri atan Rus dalgası, Türk siperlerinin otuz adım önünde bekliyor.

İki hattan birbirine bombalar hediye ediliyor... Ve... Keskin küfürler.

Bir taraftan verilen kumanda öbür yandan da işitiliyor. Süngüler takılmış... Bu yıpratıcı durumdan kurtulmak lâzım.

***

İlk davranış Türklerden oluyor... Karşı bir saldırışla düşmanı atmak için fırlıyorlar. Fakat karşı taraftan keskin bir takırdama. .. Makinalılar cepheyi tarıyor ve fırlayanlar bir daha kalkmamak üzere yatıyorlar... Ruslar cesaretleniyor. Otuz adım ileriye atılabilirlerse mesele hallolunacak... Ve, ikinci saldırış onlardan oluyor. Fakat bu sefer işleyenler Türk makinalı tüfekleridir... Ve... Fırlayanlar yere yatmaya mecbur oluyor. Bu onların son yatışıdır...

***

Tekrar bombalar başlıyor ve arada keskin küfürler... Yaralananların iniltileri... Artık akşam da oluyor. Gökte inci bir ay var...

Onun ışığı Rus siperlerinden Türk siperlerine kadar olan bütün alandaki tümseklere gölgeler yapıyor ve siperlerdeki askerlere birer dev görünüşü veriyor...

Galiçya artık fâtih ve barbar ırkın bayrağına baş eğen bir ülke değil... Fakat orada yine kahraman barbarların ordusu çarpışıyor ve bu ordu tâ nerelerden gelerek arkadaşlarına yardım etmek ve ölmüş bir milleti diriltmek için dövüşüyor...

***

İki taraf birbirine otuz adım yaklaşınca toplar susmuştu. Şimdi gece olunca makinalılar da susuyor. Artık söz söylemek sırası yalnız bombalarla süngülerindir... Siperlerden siperlere fırlatılan son bombalar patlıyor ve iki taraf süngü davranarak birbirine giriyor...

Bombalar savrulurken küfürler de beraber savruluyordu. İki taraf birbirine doğru koşarken savaş naraları haykırıldı ve şimdi süngü süngüye vuruşuluyor...

Şu birinci türlü sesler dürtüş yapan ve çelen süngülerin birbirine çarparken çıkardığı donuk sestir, ikinci türlü sesler hedefini bulan süngülerin insan etlerine dalarken çıkardığı matemli sedadır... Üçüncü sesler yaralananların haykırışı ve dördüncüler çarpışanların solumasıdır. Bu soluma bir saatlik uzaktan işitiliyor...

***

Asırlık düşmanların karanlıkta boğuşması... Bu, heybetli bir manzaradır. Süngü süngüye... Göğüs göğüse... Boğaz boğaza...

Büyük bir güllenin açtığı büyük bir çukurun başında beş altı kişi boğuşuyor. Süngüler... Dürtüşler... Çelişler... Küfürler... Ve sert bir dipçik vuruşu... Biraz sonra ayakta hiç kimse yok... Düşenlerden iki tanesi yavaş yavaş gülle çukuruna yuvarlanıyorlar ve kesik kesik inleyerek orada kalıyorlar... Onlar birbirlerine o kadar yakın ki ellerini uzatsalar birbirlerini tutacaklar. Ay ışığının girmediği bu kuytu çukurda onlar birbirlerinin yüzlerini göremiyorlar... Fakat ikisi de biliyor ki yanında yatan yaralı biraz önce gırtlaklaştığı düşman ordusundan birisidir...

Bir müddet ikisi de baygın yatıyor... Ve artık harp meydanında hiçbir ses yok...

***

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Yalnız ara sıra uzaktan gelen bir yaralı sesi... Çukurdakiler yavaş yavaş kımıldanıyor. Birisi güçlükle matarasını çıkarıyor. Kurumuş dudaklarına götürerek iki yudum içiyor... Sonra ötekine uzatıyor. O da içiyor...

İki yudum suyun hiçbir değeri yoktur. Fakat eğer bu iki yudumu içen insan bir çukura yuvarlanmış bir yaralıysa ve yanında eşi ve hiç kimsesi yoksa o zaman o iki yudum su ona taze bir hayat verebilir. Çünkü o, bilmese bile sezer ki şu dakikada yarasını onaracak şefkatli bir elin gelmesi ihtimali yoktur... Yarasını kendisi sarmaya mecburdur... Ve... ikinci asker elleri titreyerek çantasından sargısını çıkarıyor... Elleri titreyerek yarasını sarıyor ve sargının kalanını ötekine uzatıyor...

***

Onlar demin yaşamak için boğuşuyorlardı. Şimdi yaşamak için birbirlerine yardım ediyorlar.

Onlar iki onbaşıdır. Biri yalçın Anadolu köylerinden gelmiş, şehitler soyundan bir Türk onbaşısı... Öteki, Polonya'nın yeşil ovalarında büyümüş ve kaderin şevkiyle Rus ordusunda hizmete mecbur olmuş bir Lehli onbaşı...

Onlar şimdi bu karanlık gecede, bu kimselerin görmediği çukurda inliyorlar. Yaralarından akan kan toprağın üstünden sızarak çukurun en derin yerinde birbirine karışıyor... Ve onların gözlerinde bir özleyiş!..

***

Birbirinin dilini anlamadan konuşuyorlar... Türk: "Yaran çok sızlıyor mu" diye soruyor. Lehli inliyor ve metin olmaya çalışarak: "Siz Türkler vaktiyle bizim için harbettinizdi" diyor. Lehli onbaşı bunu biliyor ve Türkler Lehistan ovalarında yine at oynattıkları için Lehistan dirilecek diye seviniyor. Fakat Türk onbaşısının bundan hiç haberi yok. O, kendi kahramanlığından habersiz olduğu gibi atalarının yaptığı büyüklüğü de bilmiyor... Yalnız, onun bol bol akmaya alışmış olan temiz kanı, şimdi şurada da, şu

Er meydanındaki çukurun içinde iki dost onbaşı inliyor... Birinin gözlerinde sarışın Marya'nın aksi, birinin gözlerinde ceylan bakışlı Ayşe'nin hayali var... Birbirinin yüzünü görmeyen iki yaralının yattığı çukurdan bir hasret seyyalesi uzanıyor. Bu seyyale Anadolu'dan Polonya'ya kadar gidiyor. Bu seyyalede parçalanmış bir ümidin kırıntıları var... Ümit ölmez. Ümit en sonra bırakılan şeydir... Fakat iki asker de pek iyi biliyorlar ki kendileriyle ve gözlerindeki akislerle beraber, en son ümitleri de bu çukurda gömülü kalacak... Ve ihtimal biraz sonra yanı başlarında patlayacak olan yeni bir gülle, toprakta açtığı yeni bir çukura karşılık, kendi üzerlerini örterek onlara adsız sansız bir mezar yapacak...

***

Çukurun içinde iki dost onbaşı inliyor ve onlar biraz sonra öleceklerini biliyorlar. Burada böylece ölecekleri için onlarda bir pişmanlık var mı? Hayır!.. Onlar bir görev için, görevden daha yüksek bir düşünce için öleceklerini biliyorlar...

***

Birbirlerine hiçbir düşmanlıkları olmadığı halde böyle süngüleşmelerinde büyük bir sebep olduğunu anlıyorlar. Ve o fikri apaydın göremedikleri için ona daha çok inanıyorlar. En büyük hakları olan hayattan ayrılmak fedakârlığını da bunun için yapıyorlar...

***

Ey savaş!.. Sen acı ve korkunç, kanlı ve berbat, çirkin ve yıpratıcısın... Fakat sen büyük ve azametlisin... Bunun içindir ki insanlar sana ebediyen tapınacaklardır.

***

İki dost onbaşının nabızları yavaş yavaş ağırlaşıyor ve onlar bu büyük dakikada birbirlerine cesaret vermek için birbirlerine yakın olan kollarını uzatarak el ele tutuşuyorlar. Lehli onbaşı gözlerini açınca göğün karanlık boşluğunda bir ışık görüyor. Bu ışık bütün

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Ve Türk onbaşısı "Marya!.. Marya!.." diye bir şeyler sayıklayan arkadaşının öldüğünü seziyor. Türk onbaşısının anlayamadığı bu sayıklamalar Lehli onbaşının vasiyetidir.

***

Öteki, arkadaşının öldüğünü, kendi korkunç yalnızlığını anlayınca hıçkırıyor. Kendi diliyle, kendi lehçe ve kendi şivesiyle: "Hayat! Sen insanları bu kadar güç mü bırakırsın" diye düşünüyor. Ve biraz önce boğuştukları çukurun tepesinden kendine kollarını açan gürbüz çocuğa sevgiyle bakıyor. Kalkmak, onun yanına gitmek, onu kucağına almak istiyor. Fakat ah!.. Bir üstün kumandası olsa!. Birden dünya kararıyor. Onbaşının gözlerinde köye ait son bir hayal parlayıp sönüyor...

Ve sonra: Sonsuz uyku...

Dakikalar geçiyor... İki beklenen artık dönmeyecek... Fakat dünyada değişen bir şey yok...

***

Birdenbire büyük çukurun tâ tepesinde bir aydınlatma fişeği patlıyor ve ışığını iki dost onbaşının üzerine serpiyor... Onlar hâlâ el ele tutuşuyorlar... Hâlâ Lehli onbaşının gözlerinde iki damla yaş duruyor... Ve hâlâ Türk onbaşısının dudaklarında bir ümit gülümseyişi var...

Y.D

Ziya Gökalp'in Hayatı Ve Malta Mektupları

İkbal Kütüphanesi, İstanbul 1931-111 sahife, 75 krş.

Bu eseri Ali Nüzhet Bey neşretti. Baş tarafta Köprülüzade Fuat. Beyin bir takrizini görüyoruz. Bundan sonra merhum Gökalp'in doğduğu tarihî muhit tavsif olunuyor. Ziya Beyin aile muhiti, çocukluğu, feraseti, ilk tahsili, gençliği, arkadaşlarının ve hocalarının tesiri, ilk yazılarından olan Şaki İbrahim destanı, Ziya Beyin İstanbul'a gidisi, dönüşü, ittihat ve terakkiye intisabıyla Genç Kalemlerdeki neşriyatı, Türk Ocağındaki hayatından sonra büyük harp kısaca geçilerek bilhassa mütarekeden sonra Malta'daki hayatı tafsil edilmekte, merhumun Malta' dan kızları Seniha ve Hürriyet Hanımlara yazdığı mektuplar aynen neşredildikten sonra Malta dönüşü Diyarbekir'deki hayatı ve faaliyetleri tetkik olunmakta ve nihayet hastalık günleri ve Ulu Türk'ün ölümüne ait acı hatıralardan sonra onun umumî tasvirini yapan bir netice ile bağlanmaktadır.

Ziya Bey hakkında şimdiye kadar müteaddit tetkik eserleri ve makaleleri yazılmıştır. Bunların en dikkate şayan olanları, Saffeti Ziya Beyin Ziya Gökalp ve mefkûre atlı eseriyle, Edebiyat, zümresinden bir talebenin gayrı matbu tezi. Ziya Gökalp'in ölümünü müteakip biraderi Nihat Beyin İstanbul Türk Ocağında verdiği konferans, Merhumun eski muavini Necmettin Sadık Beyin tetkiki ve nihayet Akçora oğlu Yusuf Beyin Türk Yılında Gökalp'a tahsis ettiği sayfalardır.

Ali Nüzhet Beyin bu yeni eseri, diğerlerine nazaran mühim hususiyetleri ihtiva etmektedir. Bu eserde Ziya Beyin aile hayatına ait şimdiye kadar bilmediğimiz tafsilât vardır. Eseri süsleyen resimlerden büyük bir kısmı da bu meyandadır. Malta mektupları bize göre eserin en büyük servetini teşkil etmekte ve bu filozof ve idealist Türkün en buhranlı zamanlarda bile kendinden çok, milletini, memleketini, ailesini düşündüğünü bir defa daha isbat etmektedir. Bu mektuplarda büyük bir iman ve istikbal ümidi

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

içinde nikbin olan Ziya Bey, kızlarını karşısında tutarak bütün memleket gençliğine hitap etmektedir. Bilhassa refikasına hitaben yazdığı satırlarda maddî ihtiyaçların temini için biricik serveti olan kitaplarının satılmasını tavsiye etmesi ne kadar samimî, ne kadar acı ve ne kadar asildir.

***

Ziya Beyin vefatından sonra Ankara'da bir Gökalp cemiyeti teessüs etmişti. Bu cemiyet doğdu ve öldü. Bugüne kadar Ziya Bey için bir şey yaptığını işitmedik. Tabutunu taşımak için yerinden oynayan İstanbul, ancak bir iki sene sayılı birkaç gencin teşebbüsüyle mezarı başında anılmasına bile iştirak etmedi. Ziya Beyi doğduğu yerde sevenler ise pek enderdir. Bu büyük ve fedakâr insan niçin bu kadar çabuk unutuldu? Bunun birçok sebepleri olmakla beraber şark istiklâl mahkemesinde bazı hain mahkûmların Gökalp'a sinsi bir kürtçülük izafe etmeleri de amil oldu.

***

Ali Nüzhet Beyin eseri Ziya Beyi pek iyi tetkik etmemiş olanların düştükleri bu mantıksız ve insafsız şüpheden kurtaracak malûmatı da ihtiva etmektedir. Evvelce Nihat Beyin verdiği konferans ve nihayet Ali Nüzhet Beyin bu eserde Gökalp'in verasetine ve Çermik'ti olan ailesine dair verdiği malûmat en kıymetli haberlerdir.

Eserin bizce küçük iki noktadaki görüşleri hatalıdır. Ziya Beyin Diyarbekir'de küçük mecmuayı çıkarırken tafsil edilen hayatında muhitinin kendisine olan soğuk muamelesi meskût geçilmiştir. O sıralarda Ziya Bey Diyarbekir'de fena fikirler besleyen insanların tehditlerine ve soğuk muamelelerine maruz kalmıştı.

***

İkinci nokta da Ali Nüzhet Beyin her nedense Ziya Beyi en buhranlı zamanlarda ziyaret edenlerden ve ailesini soranlardan birinin de M. Zekeriya Bey olduğunu tebarüz ettirmek istemesidir. Bu bir kadirşinaslık eseri olabilir, fakat herhalde Ziya Beyin ruhu bu duyguda değildir. Birkaç sene önce ailesini ziyaret edenlerin bir müddet sonra komünist propagandası yapmalarını Ziya Bey hoş görmez ve affetmezdi.

Bizim taptığımız en büyük mürşidimiz Ziya Bey hakkında bu kıymetli eseri yazan Ali Nüzhet Beyi kuvvetle tebrik ve her Türk gencinin bu eserden muhakkak bir tane edinmesini tavsiye eder, Gökalpimiz'e rahmet dileriz.

Namık Kemal

Neşriyat

Terbiye ve Maarif:
Dr. Victor Panchet — Genç kalınınız, (sıhhî eserler serisi 1) İstanbul, Ahmet Halit Kütüphanesi. 1931; 168 s., 75 kş.
Dr. Victor Pauchet — Saadet yolu, (sıhhî eserler serisi 2) İstanbul, Ahmet Halit Kütüphanesi, 1931, 300 s. 125 kş.
Dr. Victor Pauchet — Çocuk hayata nasıl hazırlanmalı (sıhhî eserler serisi 3) İstanbul Ahmet Halit Kütüphanesi, 1931, 210 s. 100 kş.
Çocuk edebiyatı: Asaf Mükrem — Mono-loglar, İstanbul, Remzi, Kütüphanesi, 193L, 50 s.. 15 kş.
Edebiyat: Cenap Şahabeddin—Vil-em Şekspiver; İstanbul kanaat kütüpanesi 1S31; 194 s.
Rifat Ahmet, H. Süruri, Süleyman Sıddık, Celal Enver, Osman Uluğ, Eşref Sabît—Yedi veren.(şiir ve nesir mecmuası) s; İzmir 1931 50 kş.
Haşim Nezihi, Nahit Nafiz, Mustafa Şevket, Kâmran Cezmi, Ferit Ragıp, Cezmi Tahir, A, Adnan. İzmir'den. Sesler (şiir ve nesir mecmuası) İzmir 1931; 84 s. 30. kş.
İzmirli gençlerin şiir ve nesir mecmuası (İzmir gençler birliği neşriyatından); 9 Eylül, İstanbul 1931, 38 s.; 25 kş.
Peyami Safa, Fatih—Harbiye (Roman) İstanbul, Suhulet Kütüphanesi, 1931, 149 s. 100 kş.

Ali Nüzhet, Ziya Gökalp'in hayatı ve Malta mektupları (Gökalp'in hayatının muhtelif safhalarına ait resimler ile Köprülüzade Mehmet Fuat Beyin ufak bir mukaddimesini havi); İstanbul, ikbal Kütüphanesi,

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 7	Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl	15 İkinci teşrin 1931

Kuş Bakışı

Millî Benlik

Bilelim ki, milli benliğini bilmeyen milletler, başka milletlerin şikârıdır. Gazi

Yirminci asır medeniyeti ve Avrupa milletleri ile temasa gelen insanların birçoğunda milli benlik hissinin sarsıldığını görüyoruz. Şüphesiz yüksek, duygulu olan her medeni insan Avrupa ve Amerikanın yüksek ilmini ve ince tekniğini görünce onlara karşı takdir ve hürmetle karışık bir hayranlık duyar. Fakat birçokları bu kadarlarla da kalmayarak onların dini, siyasi, içtimai ve iktisadi ahlaklarına ve bütün insanlık asaletlerine de hayran kalarak kendi milletimizi ve kendi milli benliğimizi hiçe saymaya başlıyorlar. Bunların içinde derin bir göğüs geçirerek "onlar nerde, biz nerde?" diyenler bulunduğu gibi, kendinden geçerek ve her şeyi unutarak Avrupa ve Amerikalılara tapınanlar ve birkaç yıl yabancı memleketlerde kaldıktan sonra, bir vazife almak üzere vatana döndükleri zaman derin bir inkisara düşenler ve hatta ağlayanlar da vardır.

***

Bu ileri medeniyetlerin ihtişamı ile gözleri kamaşan ve milli benliklerini kaybeden insanlara acımamak elimizde değildir. Fakat onlara yalnız acımak da kâfi değildir.

***

Eğer, Türk milleti Garptaki milletlerden sefil, perişan, yoksul ve geri ise bu kabahat ne onda ve ne de bizdedir. Ancak geçmiş zamanlarda bu milleti zincirleyen ve süründüren harici ve dâhili siyasetlerde, fenalıklarda ve nihayet muahedelerde ve münevverlerdedir.

***

Eğer bugün Avrupa ve Amerikalılara şuursuz bir budala aşkı ile bağlanmıyor da onların insanlığına hayran yaşıyorsak, bu zavallılığına ve geriliğine hükmettiğimiz Türk milletini de o seviyeye çıkarmak en büyük insanlıktır.

***

İyiliklere ve güzelliklere hayran kalarak, zavallıları ve mustaripleri unutan ve hiçe sayanlar, ancak cılız enerjili ve kısır ruhlu insanlardır. İnsanlığımızda kuvvetli, soy ve cins isek, milli benliğimizi kaybetmeden; acizlere ve miskinlere yakışan hüsranlara ve inkisarlara düşmeden, bu yüksek gördüğümüz milletlere ve memleketlere doğru hamle yapmak mecburiyetindeyiz.

***

Hâlbuki milli gayretlerimiz bu kadar sade ve basit bir acıma hissine ve bir misyoner sevgisine muhtaç kalacak kadar da düşkün değildir. Davamızda hakikat,

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

kuvvet ve asalet vardır. Türk milleti, Avrupa ve Amerika'da bulunmayan birçok cevherlerin, faziletlerin ve asaletlerin kaynağıdır. Nitekim bugünkü hayati kudret ve kabiliyetimiz de Avrupa ve Amerikan kafalarının ve zihniyetlerinin ümidi hilafınadır. Onlar bize yıllardan beri öldü ölecek, gömüldü ve gömülecek diyorlardı. Fakat bugün her zamandan daha hür ve gür bir sesle biz varız, biz yaşıyoruz ve biz yükseleceğiz diye haykırabiliriz.

***

Türk milleti de Türk vatanı gibi, iyi tetkik edilmemiş olduğu için onun maddi ve manevi hazinelerinden habersiz yaşıyor, millet ve memleketimize yabancıların gözleri ve zihniyetleriyle baktıkça aldanıyoruz.

hassaları bulamamışlar ve o insanlara Arap diyememişlerdir.

Yine birçok yerlerde Rumlar, Ermeniler ve hatta Mısırlılara Levanten dendiğini okuyacaksınız. Bunlara da bir millet namını vermeyi çok görmüşlerdir.

Hâlbuki bu topraklardan oralara giden, oralardan geçen veya kalan herkese Türk derler. Geçmiş zamanlarda biz kendi kendimizi Osmanlı diye avutur ve milliyetimizi hiçe sayarken de onlar bize Türk derlerdi. Nitekim Japon çocuklarına da her yerde Japon derler.

Biz Türk'üz. Tarihimize ve en yakın mazimize dayanarak Türk'üz der ve bundan haklı bir iftihar duyarız.

Biz

"Atsız"a

Bir çekiç sabah akşam kalbimizi dövüyor:
"Sıranı beklemeden koş, yıkık köydür yerin;
Sırası değil çünkü sırayı beklemenin;
Sana çok muhtaç aziz köylülerin var!.." diyor...

Her gün akşama kadar köylüyle çalışacak,
Köylüyle yatacağız, köylüyle kalkacağız...
Yaptığımıza mutlak sevinçle bakacağız
Belki yana belki de İhtiyar, saçımız ak.

"Belki öldükten sonra..." demiyorum; çünkü biz
Ölsek de yaşayacak köylerde mefkûremiz...
Yaşayan mefkûrenin sahibi ölür mü hiç?
"Atsız"!... İstediğini yapacaktır bu çekiç!

Fuat Edip

Irki asaletimiz, enerjimiz ve insanlık meziyetlerimize dünya milletleri ve büyükleri hayran kalırken, bizim kendi milletimizi hiçe saymamız ve kendi kabiliyetlerimizden ümit kesmemiz eğer fena bir kasda makrunsa alçaklık, böyle bir niyete matuf olmadan inanılmış ise kör gözlü bir budalalıktır.

***

Dikkat ediniz... Avrupa ve Amerikanın tabiiyet ve muhaceret hareketlerini gösteren istatistiklerine bakınız. Orada Suriyeli Araplara Arap yerine sadece Suriyeli dendiği göreceksiniz. Çünkü gördükleri insanlarda tarihi bir ırkın meziyet ve

En uzak köşelerde, cenubi Amerika sahillerinden uzak şehirlerde yaşayan Türkler vardır. Onlar her yerde milli benliklerine uygun işler bularak asil, temiz ve dürüst olarak yaşarlar. Fakat başka milletlerden birçoğu, aynı memleketlerde ekseriya zabıta vukuat listelerini dolduran unsurlardır. En dürüstleri de umumi evler ve müesseseler işletmekle meşguldürler. İşte bu vaziyetleri gören ve bilen ecnebiler onlara kendi milletlerinin isimlerini vermemişler ve daha doğrusu tarihi bir ırk olarak kabul edememişlerdir.

***

Şu halde bu milleti, en uzaktakilerden

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husuşi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

en yakın milletler kadar herkes tanır. Temas fırsatına nail olanlar ise, daima milli benliğinin ve asaletlerinin hayranı kalmışlardır. O kadar asil bir milletiz ki, insanların en çok vahşileştiği bir sahne olan muharebe meydanlarında bile insanlığımızı kaybetmez ve kendimizi karşımızda cephe tutan düşmanlara da sevdiririz.

Bir millet, tarihi, iktisadi ve siyasi birçok düşmanlıklar, fenalık ve idaresizlikler yüzünden yoksul düşmüş ve geri kalmış bulunabilir. O milletin bunu gören, duyan ve acıyan evlatlarına düşen birinci vazife, bu asaleti çamurlardan ve sefaletlerden kurtarıp çıkarmaya ve yükseltmeye çalışmaktır. Bu da ancak milli benliğimize ve milli enerjimize inanmakla olur.

***

Milli benliğe inanmak, Türk milletinin mukaddes haklarına, faziletlerine, kabiliyetlerine, cevherlerine ve asaletlerine inan-mak demektir.

***

Buna iman edenler, memleketimizin ilmini ve tekniğini yükseltecek büyük muvaffakiyetler için çalışır ve insanlıklarını gösterebilirler. Fakat milletini tanımadan, ona kabiliyetsizlik ve iptidailik izafe ederek çıktığı kabuğu beğenmeyen ve yabancıların reklâmını yapmakla geçinen soysuz dejenereler, hiç bir millete intisabı olmayan vatansızlardır. Bunlara biz de Levanten der geçeriz.

Milletimiz, ne fedakârlıkta, ne milletseverlikte, ne yaratıcılıkta ve ne de müminlikte hiç bir milletten geri değil ve hatta ileridir.

Türk milleti hiç bir şeyi kendi felsefesi ve kendi düşüncesiyle tartmadan körü körüne kabul etmez.

Ancak yaygaralı yavelerle cemiyeti karıştıran ve bulandıran bezirgân ruhlu milletlerden değildir. Onda büyük ve çelik Türk sükûnu ve kuvveti vardır.

İtaati kör bir tapınma değildir. Kendinden büyüklere karşı duyduğu tevazuun sakin bir ifadesidir.

Türk milleti en yüksek izzetinefse maliktir. Muvaffak olmak için didinmekten ve yaşamak için ölmekten çekinmez. Asri ilimler ve vasıtalarla onu teçhiz ettiğimiz gün, en büyük istikbale namzettir.

***

Bundan gafil olanlar, siyasi dedikodulara karışmadığı için onu duygusuz, reaksiyonsuz, geri ve iptidai bir millet sanan ve yabancı milletlerin yaygarası ile gözleri kamaşan insanlar, tarih okumuyorlarsa en yakın maziye baksınlar. Dün Sultanlara taptığı zannolunan bu millet, milli mevcudiyetini tehlikede görünce bir kumandanın emri altına girmiş, hayatını ortaya atarak istiklalini ve istikbalini kazanmıştır.

***

Dün tembelliğinden bahsolunan bu millet, kendine göre en ağır vergileri ödeyen millettir.

Bu hakikatlerin sebebini anlamak, bu anlaşılmaz hadiseleri izah etmek için Türk köylerine sokulmak; köy kahvelerinde ve onların karşısında imtihan olmak, onların ihtiyaçlarına cevap vermek için çalışmak lazımdır. Kısa söyleyelim: Türk benliği ile karşılaşmak ve kaynaşmak lazımdır.

Milli benliğimize inanalım. Milletimize tapalım.

***

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Kapitalizm Buhranı

Sermayenin İstihsaldeki Rolü...

-III-

Yazan: N. Bazilescu
Bükreş Hukuk Fakültesi Reisi

Çeviren
Safaattin Rıza

Bugün mevzubahsedeceğimiz kapitalizm buhranı çok mukim ve tehlikeli bir veçhe arzetmektedir. İstihsal şekillerini değiştirmek mevzubahistir. Bu kapitalist sistemin sosyalist veya devletçi şekle ircai ile mümkün olabilir. Fakat her şeyden evvel halledilecek bir mesele vardır.

Sermaye nedir?..

Sermaye idhar edilmiş bir siy; tasarruf neticesiyle günden güne arttırılan bir yorgunluk ve nihayet her katrası bir dakikamıza malolan bir fedakârlıktır. Sermaye insan sâyinin, tasarruf kudret ve kabiliyetinin bir meyvesi, ferdin bizzat kendi nefsi üzerindeki hakimiyet ve inzibatının bir neticesidir.

Kablettarih ilk insanlardan beri sermaye istihsalâtın esaslı bir âmili olmuştur. İptidaî insanın balık tutmak üzere vücuda getirdiği ilk ağ ve yahut hayvanları avlamak için kurduğu ilk tuzak, su üzerinde yüzdürdüğü ilk tahta parçası onun sermayesini teşkil etmiştir. İlk insan bütün bu eşyayı temin edebilmek için saatlerce çalışmış yorulmuştur.

Bugünkü içtimaî hayatımızda sermayenin daha mühim ve daha büyük birer vazifesi vardır.

Yalnız mahdut birkaç memleketi değil, fakat bütün dünyayı alakadar eden hususî ve umumî iktisadî ve sınaî müesseseler vardır ki bunların idamesi ancak ve ancak sermaye ile mümkündür.

Bu sermaye yukarıda söylediğimiz gibi yıllar ve asırlar imtidadınca yevmi tasarrufla idhar edilmiş "say" den başka bir şey değildir.

Bugünkü cemiyet nizamında fertlerin alnının teri büyük sermayelerin eshamını teşkil etmektedir. Filhakika bugün fertler yevmi istihlâklerinde tasarruf yapıp alın terlerini esham mubayaasıyla tebdil ederek dünyanın en büyük ve en kuvvetli sermayelerim: iştirak edebiliyorlar.

İşte bu sayededir ki temerküz eden alın terleri; yevmi istihlâk tasarrufları büyük ve meşru sermayeleri vücuda getirmiştir.

Büyük iktisadî ve sınaî meseleler için sermayenin tedavülü kabil şekilde yani para olması lâzımdır. İnsanlar bazan bu büyük iktisadî mesaili başarabilmek için kâfi miktar paraya malik olamazlar ve yahut bu büyük iktisadî mesail onların mevcutlarını Panama hafriyatında olduğu gibi tamamen beledebilir

Sermaye.. Karl Marks'ın iddia ettiği şekilde işçinin istismarı ile teşekkül ve taayün etmez. Bilâkis muntazam ve meşru bir tasarrufla ve yahut istihsal esnasındaki tabi-atın müsaadekârlığı ile kabili temindir...

Sermayesiz hiç bir istihsal temin edilemez. Görülen muhteşem fabrikalar, büyük ve küçük tesisat, mevadı iptidaiye amele yevmiyesi ve nihayet bilûmum iktisadî teşebbüslerin idaresine müteallik mevat sermayedir.

İşte bugünkü cemiyet nizam ve teamülünde sermayenin ifade ettiği mana budur. Binaenaleyh diyebiliriz ki sermaye; ferdin kendi üzerine hâkimiyeti, kendi tasarrufunun bir neticesidir.

Eğer insan çalışmayacak olursa ekmek bulması imkânsızdır. Bugün tasarruf yapmayan insan yarın ihtiyatsızlığının acı bir surette cezasını çeker.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

"Cemiyet" ancak yaşayan ve çalışan insanlar içindir... Sermayenin, sermayedarın cemiyet için faydaları gayri kabili inkârdır. Sermaye ve sermayedarlar olmasaydı tabiatın birçok zenginlikleri metruk bir halde kalacak harap olacaktı.

Sermaye, ne mahdut bir zümrenin ve ne de Karl Marks'ın iddia ettiği şekilde muhtekirlerin mazlum insanların mesailerini istismar ederek elde ettikleri bir neticedir.

Sermaye, bilâkis binlerce yıllık

İşte sosyalistler bu ademi müsavat yerine içtimaî müsavat ifade ederek insanları refah ve saadete eriştireceklerini iddia etmektedirler.

***

İçtimaî müsavatın temini ancak aramızdaki tabiî ademi müsavatın ilgasıyla mümkündür. Bu da tabiatın bize muhtelif kemiyet ve keyfiyette bahsettiği havası sosyalizmin kavi darbeleriyle ezerek aynı kemiyet ve aynı keyfiyete irca etmesiyle kabildir.

Düğün Gecesi

Bu gece bir yabancı koynuna girmek için
İşittim ki başına sırma teller takmışın.
Güzel görünmek için, gözüne girmek İçin
Başına bir taç almış, zülüfler bırakmışın...

Hani ne oldu bizim o dört yıllık sevdamız?
Yalanmış vaatlerin, yeminlerin... yalan kız!
Mademki en sonunda elin olacakmışın
Neden avuttun beni dört yıldır a vefasız?

İşte sular karardı... Yatsıdan döndüler halk...
Benzim bir ölü gibi ne kadar sarardı bak...
Diyorum ki içimden sen de bir alçakmışsın...
Köpekten bile alçak... Köpeklerden de alçak.

Dâniş Remzi

müsbet bir tecrübe ve tabii kanunlar neticesi olup bizzat insanın tabiati ve havası neticesidir.

İnsan "Nudus in nuda humo" olarak doğar. Çıplak toprak üzerinde çıplaktır. Tabiat insanı "Aristo"nun dediği gibi birçok "kavas" ile teçhiz etmiştir.

Fakat bu havas insanlar arasında mütesaviyen taksim edilmemiştir. Bir kısmı daha çalışkan, birçokları da daha muktesit ve kanaatkardırlar, işte havasın bu umumî müsavatı Jan Jak Ruso'nun iddia ettiği tabii ademi müsavatı vücuda getirir.

Bu havasın muhtelif şekillerde istimalinde içtimaî ademi müsavat vücuda gelir; eğer bir mülkiyet hakkı varsa: bu hak her ferdin hüsnü suretle kullandığı havasın maddi bir neticesidir, içtimaî ademi müsavat bugünkü cemiyet bünyesini, nizamlarını ifade eder. Fertler arasındaki

İnsan tabiî havasının kendi şahsî menafiine uygun ve serbestçe istimali neticesi olarak muhteşem bir bina kurmuş-hi-, Bu binanın adı cemiyettir. İnsan kendi eseri olan bu bina dahilinde hür, kendi varlığına hâkim ve tabiî havasının serbestçe istimalinden mütevellit bilûmum semerelere sahiptir.

İşte biz, bu suretle milyonlarca yıllık müteamil nizam ve âdetler içtimaî kaideler ve kayıtları vücuda getirmeye muvaffak olduk. Bu içtimaî kaideler ve kayıtlarını tamamen müteamil oldukları iddia edilemez. Fakat her halde düne nazaran çok iyidir. Yarın; bugüne nisbeten daha müteamil bulunacaktır.

Bu tekâmül içtimaî menafiin sureti taksimini adalet ve müsavat hislerinin tamimini ve bilhassa "Saint Simon"un dediği gibi en kesif ve en fakir olan işçi sınıfının terfihini istihdaf etmektedir.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bugünkü cemiyetin sermayeye müteallik nizam ve kayıtları bize iktisadî teşebbüslerimizde muvaffakiyet temin etmektedir. Her vadideki maddî ve manevî inkişaflarımızı sermaye nehcinin nizam ve kayıtlarına borçluyuz. Bu nizam ve kayıtlar tam amile tekemmül etmiş bir halde değildirler. Cemiyetimizde hâkim olan adalet fikri maalesef mutlak değildir.

Fakat cemiyete müteallik bütün hâdiseler müsbet bir terakki ve inkişaf yolu tutmuşlardır, Her gün yeni bir adalet hissinin tekevvün ettiğini, yeni bir ışığın karanlıkları aydınlatarak vicdanımıza nüfuz ettiğini görüyoruz, ıstırap çeken cemiyet sınıflarının ıstıraplarını gidermeye çalıştıklarına şahidiz.

Bugünkü cemiyette ferdin münasibatını tanzim ve idare eden kanun, sermayedarla işçi arasındaki münasibatı da tanzim ederek, işçiye birçok haklar hatta patron karşısında bir takım imtiyazlar bahsetmiştir .

***

Sekiz saat mesai, pazar tatili, grev ve saire muasırı bulunduğumuz kanunların işçiye bahşettiği haklardandır. İngiltere gibi memleketlerde bu kanunlar işçiyi daha fazla koruyarak maadin istihsalinde çalışan amele için asgarî bir yevmiye, melhuz kaza ve hastalıklara karşı amelenin sigortalanması mecburiyetini tayin ve ikame ederek çocuk kadın ve reşit ameleyi himayesi altına alıp bunlara muhtelif mesai saatleri tespit etmiştir. Keza tatil günlerini, çalışacak yerin hıfzıssıhasına mütedair inkıyat ve tedabirle işçi sınıflarına ve patronların aleyhine yüzlerce mükellefiyet tahmil etmiştir.
Ferdî, hususî sermaye tarzı ile insanlar arasında sıkı ve iktisadî bir tesanüt temin olunmaktadır. Ferdî sermayenin hâkim olduğu cemiyetlerde patronun kazancı müstahsil ve müstehliklerin refahı ile kaimdir. Refah içindeki bir amele iyi eşya temin eder ve bunun bir kısmını bizzat kendisi istihlâk eder. Keza müstehlik refahı nisbetinde istihsalatın istihlâkine iştirak eder. Binaenaleyh patronun, sermayedarın gerek müstahsilin ve işçinin ve gerekse müstehliklerin refahı için yakından ve sıkı bir surette alâkası vardır.

İşte bu ferdî sermaye sistemi insan idrakinin ve insan zekâ ve kabiliyetinin en kuvvetli en güzel bir eseridir. Bu sistemin temin ettiği semereler çok faydalıdır.

Maalesef bu sistem henüz nüve halindedir. Fakat inkişafa, neşvü nemaya fevkalâde müsteittir. İnsan cemiyetleri bu sistemin nafi ve feyizli meyvelerini müsbet aşılarla ıslah etmeye özenmelidirler.

Biz, bizim neslimiz egoiste nazariyeyi tamamen bertaraf ederek sınıf mücadelelerinden uzaklaşmalıyız. Cemiyet arasındaki egoizme, sınıf mücadeleleri insanları muhtelif gruplara ayırarak yek diğeriyle boğazlaştırır, milletleri ikiye böler.

Bugünkü cemiyetlerde hâkim olan menfaat içtimaî tesanüttür. Bu içtimaî tesanüt sayesindedir ki insanlar cemiyet arasında kudret ve istidatları nispetinde inkişaf ederler. Bu inkişafta onlar kendi umumî iradelerinin birer unsuru olan hükümetlerin muzaheret ve alâkasına muhtaçtırlar.
Cemiyetin menafii ile efradın menfaatleri sosyalistlerin iddia ettikleri gibi muhasama halinde değildir. Bilâkis bu iki menfaat bir-birinin yardımcısı ve mütemmidir!...

(Bitmedi)

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

Açık Tekkeler

İsa'nın Tekkeleri Kapatılmalıdır.

İnkılâp hurafeleri yıktı. Geçmiş zamandan kalma dînî propaganda müesseseleri olan müslüman tekkeleri kapandı. Fakat ecnebi tebaaları ve firmaları altında yurdumuza giren ve medenî propaganda vasıtalarını bütün incelikleriyle kullanan Hıristiyan tekkeleri açık kalmıştır.

Perler, frerler, misyonerler, mektepler, cemiyetler, kitaplar, mecmualar ve daha bin çeşit vasıtalar günden güne ve memleketimizin en mühim yerlerinde gençlerimizin vicdanlarına sokulmakta ve onların en mukaddes hislerini zehirlemeye çalışmaktadır.

Genç Hıristiyanlar cemiyetinin bir mevlevî tekkesinden ve misyoner mekteplerinin tarikat şeyhleri elindeki medreselerden ne farkı olduğunu anlamıyoruz onlar bize hazreti Muhammet'le beraber Arap milletinin asaletinden, necabetinden bahseder, millî benliğimizi çürütmeye çalışırlardı. Toprakları bol olsun, kapandılar.

***

Fakat bu günlük kokan katolik ve protestan mektepleri nedir? Güzel yüzlü kızlar, güzel sesli konserlerle gençliğimizi avlamak isteyen bu cemiyetler nedir?

Her yerde söylüyor, haykırıyoruz... Tedrisat birleşmiştir. Türkiye'de lise programları tektir. Türk çocukları aynı terbiyeyi alacaktır. Askerî mekteplerimizde bile ayrı askerî bir terbiye alınmasına razı olmayan inkılâpçılarımız nerede?. Kendi başlarına ve kendi arzularına göre yaptıkları programlarla yürüyen bu Amerikan mekteplerinin tedrisatı niçin birleştirilmemiştir?İnkılâbın karar ve kanunları ahenkli olmak lâzımdır

Türkiye'de Türkçe bilmeyen avukat kabul etmiyoruz. Türkiye'de Türkçe bilmeyen doktorlara izin vermiyoruz. Fakat Türkiye'de Türkçe bilmeyen bu yabancı muallimleri niçin yaşatıyoruz?..

Harici şekillerinde şiir, ney ve rakıstan başka bir şey görülmeyen mevlevî tekkelerinin nasıl bâtınlarını beğenmedik, içtimaî bünyemize zararlı olduklarını sezdik ve kapattıksa haricen bizim için çalışan, gençlerimize spor, raks, musiki, öğreten ve çocuklarımızı okutur görünen bu tekkelerin de iç yüzünü sezmemiz ve kapatmamız lâzımdır.

***

Artık bizim de söylememize lüzum var mıdır ki bunlar Hıristiyanlık için çalışıyorlar. Bunlar propaganda müesseseleridir. Bunlar can evimize sokulmuş, zehirli yılanlardır.

***

Bunlar iptidaî cemiyetlere müstemlekelere musallat olmuş kenelerdir. Onları içimizde gördüğümüz müddetçe kendimizi bunların müstemlekeliğine namzet telakki ediyoruz. Suriye ye Fransızlardan önce, sörler, frerler, perler girmiştir. Çinliler bile mahiyetlerini anlayıp yurtlarından kovmaya çalışırken niçin uyuyoruz?

***

İstiyoruz açık tekkelerin kapanmasını yurdumuzda din ve yabancılık propagandası yapan bu menhus müesseselerin kovulmasını ve yok olmasını istiyoruz.

Altı aylık aboneliği biten okuyucularımız, "Atsız Mecmua"yı beğendiler, gayesini benimsedilerse yeniden abone olmalarını dileriz. "Atsız Mecmua" bu gaye uğrunda bir kalp gibi çarpacak vatandaşları bir araya toplayan bayrak olacaktır.

www.atsizcilar.com
www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sayımbilik

Türkiye'de Tahsil Derecesi

II

Bir maarif seferberliği lazımdır.

1930 İstatistik yıllığına göre, Türkiye'de okuma bilenlerin yekûnu: 1,111,496 okuma bilmeyenler de 12,517,992 kişidir.

Bunlardan okuma bilen kadın yekûnu 259,969, okuma bilmeyen kadınlar; 6,814, 894 ve erkeklerden okuma bilenler 851, 527, bilmeyenler 5,814,894 kişi olarak görünmektedir.

Umumi yekûnun yüzdelerine bakarsak umum nüfusumuzun yüzde 8,16'sı okumu biliyor. Yüzde 91,84'ü bilmiyor.

Bu rakkamlar 1927 yılı nüfus sayımı neticelerine güredir. Binaenaleyh eski yazı ile okuyanları göstermektedir, işte yeni harfleri ve yeni yazıyı kabul etmemizin hikmeti ve kıymeti buradadır. Okuyabilen nüfus mevcudu bir milyon olan bu memlekette maarif seferberliğinin ne kadar kuvvetli olması lâzım geldiği anlaşılır.

***

Yeni harf inkılabından sonra okuma bilenlerin miktarı ne kadar artmıştır? Bu hususta yeni bir tahrir beklemekten başka çaremiz yoktur. Çünkü, indî ve kısmi rakkamlara ve hele tahminlere hiç istinat etmeye gelmez.

Okuma bilenlerin sayısının birkaç misli arttığını kabul etsek bile bu okuyabilenler içinde kitap, mecmua, gazete gibi neşriyat takip edebilecek kadar okuma zevki edinmiş olan aktif nüfus miktarını bir milyondan fazla kabul etmemize imkân yoktur.

Şu halde halkımızın irfan seviyesini yükseltme yolunda yazı işlerinden istifademiz pek mahdut olacaktır. Halkımızı ululandıracak vasıtaları arttırmamız lazımdır. Halkımızın gözü ile İstifade edeceği şeyler, yazılı neşriyattan başka sessiz filimler ve seyyar müzelerle, resimli neşriyattır.

Bu istatistik neticeleri gösteriyor ki yalnız yazı ile neşriyat yaparsak nüfusumuzun ancak on üçte birine hitap etmiş olacağız ki, bunlar da esasen az çok tenevvür etmiş insanlardır.

Diğerleri bu neşriyata ancak kulak misafiri vaziyetinde kalacaktır. Halkımızın hepsine birden hitap edecek vesaitin kulaklara müteveccih olması lâzımdır. Bunlarda en başta radyo olmak üzere köy hatipleri ve sesli filimlerdir.

Hiç değilse her büyük köyümüzde birer radyo bulunması ve şimdilik bir merkezden muntazam, ve programlı neşriyat yapılması lâzımdır. Bu radyoların en tabiî memuru köy mektepleri, muallimleri olacaklardır.

***

Vilâyetlerde verilecek kısa ve pratik kurslarla bu cihette temin edilmiş olacaktır.

Radyoların alınmasına hükümet bütçesinde yer bulunmasa bile halkımızı teşvik etmek ve radyonun faydalarını göstermek kâfidir. Kazalara ve nahiyelere Jandarma telefonlarını iane ile yapan bu halk, köylerine radyoyu seve seve alacaktır. Elverir ki, iyi rehberlik edilsin. Halk hatipleri yetişinceye kadar da yalnız bir merkez neşriyatı ile bu cihet temine çalışılmış olacaktır, inkılâbın ve irfanın köylere girmesi ve yerleşmesi için radyo en başta gelen vasıtalardandır.

Yukarda söylediğimiz istatistik cetvellerine göre memleketimizde en az okumak bilenler Van vilâyetimizdedir. Bilhassa bu vilâyetteki kadınlardan yüz-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

de itibarıyla okuma bilenler 0,12 bilmeyenler de 99,88'dir. Bu vilâyetin umum nüfusuna nazaran okuma yazma bilmeyenler % 98,70 tir.

Darülfünunumuz da dahil olmak üzere bütün yüksek ve orta tahsil mekteplerimizin büyük bir kısmını ihtiva eden İstanbul vilâyetinde ise okuma bilenlerin yekûnu ancak % 60,5'tur. Bu rakkamlar karşısında pek çok düşünmemiz lâzımdır.

Yine bu istatistiklerin tetkikinden istihraç ediyoruz ki, Türkiye'de 58 vilâyet ahalisinin okuma yazma bilmeyenleri %90 ve hatta %95'den fazladır. Yüzde doksana biraz yakın veya ondan biraz aşağı derecede okuma yazma bilmeyenleri havi vilâyetler ise şunlardır; İzmir %82, 67, Eskişehir % 88,94, Kocaeli % 89,52, Ankara: % 89,06'dan ibarettir.

Şu neticelere dayanarak iddia edebiliriz ki, Türkiye'de yalnız memurlar veya hayatlarının herhangi bir safhasında memuriyet devri geçirmiş olanlar okuma yazma bilmektedir.

***

Tabii buna sivil ve asker mütekait ve mazulleri de ithal etmek lâzımdır. Bir cümle ile hülâsa edecek olursak memleketimizde sadece devlet bütçesiyle geçinenlerin okuma yazma bildikleri anlaşılır.

Şu halde acı hakikat ortadadır. Demek ki geçmiş zamanlardan beri tedrisat vergisi veren halk kütlesi ancak memurları ve memur çocuklarını okutmak için çalışmıştır. Nihayet kendinden tek tük okuyanlar olmuşsa memur olup çıkmışlardır.

Bizce iktisadî ve ziraî geriliğimizin başlıca sebebi buradadır. Mazideki hükümetlerin dikkatsizliğini ve idaresizliğini hiç değilse şimdiden sonra olsun idame ettirmemek mecburiyetindeyiz. Birinci vazifemiz maarif bütçemizi ve teşkilâtımızı yükseltmektir. Milli istikbalimizin esası buradadır.

Bütün tasarruflarımıza rağmen nasıl millî müdafaamıza yarayacak maddî silâhları almaya mecbursak, her şeye rağmen bu manevî kuvvetimizi de arttırmaya ve yükseltmeye borçluyuz.

Maarif Bütçemiz, hiç durmadan, yerinde saymadan ileri gitmeye, hamle yapmaya ve daima köylere doğru kök salarak yayılmaya mecburdur

Hakikat açık, acı ve serttir. Halkımız açlık ve susuzluk kadar aman vermez bir İhtiyaç halinde okumaya muhtaçtır.

Hususî cemiyetlere, fırkalara, ve hatta her ferde düşen vazife büyüktür. Millet mektepleri teşkilâtında olduğu gibi işi yalnız muallimlere yüklemek doğru değildir. Hep beraber ve el ele vermeli, bu yolda seferber olmalıyız.

Dairelerde odacıları, evlerde hizmetçileri, kahvelerde esnafı, ve her müsait zamanda köylere koşarak köylümüzü okutmaya çalışmalıyız. Vergi tahsildarından mebusa kadar herkes de vatandaşlarını okutmak, her zaman ve her yerde bunu bir fikri sabit halinde gütmek lâzımdır.

Bir vatandaş okutan insan memlekete bir hazine kazandırdığından emin olmalıdır. Netice olarak söyleyebiliriz ki, memleketimizin bugünkü tahsil derecesi karşısında bugün gösterdiğimiz enerji eksiktir. Bütçesiyle, teşkilâtıyla, propagandası ve heyecanı ile maarif seferberliği parlamalı saçakları sarmalı ve daima yanmalı, bir Şaman ateşi gibi alevlenip sönmemelidir. Bu irfan ateşi sönerse istikbalimiz sönecektir.

Cevat Ekrem

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Birer birer de olsa,
Durma çalış...
Yavaş yavaş da olsa
Durma çalış, durma çalış...
Al bir adım, bir adım daha,
En uzun yürüyüş bilmiştir.

Bir dikiş, küçük bir dikiş daha,
En geniş yırtık yamanmıştır.

Bir tuğla koy, üstüne bir tuğla daha,
En yüksek duvar yapılmıştır.

Bir kar zerresi, bir zerre daha,
En derin vadileri kar kaplamıştır.

O halde ümitsizlenme,
Yapacağın işlerden çekinme,
Çok zor bir vazifedir,
İçinden çıkamam diye
Korkma ve üzülme.

Fakat çalış, günden güne,
Yeni itiyatlar kazanmaya
Açlığa, susuzluğa dayanmaya...
Ufkunda yükselen kara ve korkunç dağlar,
Çok çabuk ova olmaya başlar.

Ayşe Ferhunde

Türk Antropolojisine Methal

II

Geçen sayımızda, memleketimizde Türk Antropolojisi namı altında başlayan ve Türk milletini inhilâle, parçalamaya ve alçaltmaya çalışan ilmî tetkikatın kasıtlarından ve propagandacı temayüllerinden kısaca bahsetmiştik. Bu sayıda o yazıya devam ediyoruz:

***

Dobruca'daki tetkikatına da yine bir tarihî methalle başlıyan Eugene Pittard, eserinin 199'uncu sayfasında Osmanlı Türkleri namıyla yazdığı bahiste, bizi bir melez millet olarak tavsif ediyor.

Viyana kapılarında "Jean Sobieski" tarafından tevkif edildiğimizi ve ondan sonra gerilemeye başlayarak, gitgide ilk beşiğimize dönmekte olduğumuzu ve hatta boğazları da geçerek yeniden atalarımızın topraklatma çekileceğimize dair kehanetlerde bulunuyor.

***

Bu sözler, bundan on bir yıl önce yazılmıştır. İşte bugün göğüs kabartarak bu baba dostumuza söyleyebiliriz ki, boğazlardan geçmedik, geçmeyeceğiz.

***

Bu meşhur âlim, melezliğimizi "Eurasie [*] kelimesiyle ilân ediyor ve sonra devam ederek tarihi meçhul bir millet olduğumuzu ve Turan adıyla mahiyeti meçhul topraklardan türediğimizi, aslımızın tarihçe müsbet bir ırk değil de bir halita bir milletler çorbası olduğunu söyleyerek, dünyanın bildiği tarihimizin cahili olduğunu veya kasten yalan söylediğini gösteriyor.

***

Bu arada, şükrana şayandır ki Türk misafirperverliğinden bahsedecek kadar dürüstlük gösteriyor ve herhangi bir Türk köyünde çaldığı kapıdan geri çevrilmediğini beyan ederek, bunu da müslümanlı-

[*] Eurasie; Hindistan'da bir Avrupalı erkekle bir Hintli kadından doğanlara verilen isimdir.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ğımıza hamlediyor. Misafiri Tanrı yollar diye sineye çektiğimizi söylüyor.

Somatik ve müsbet bir ilmi olan Antropoloji, Eugene Pittard'ın elinde ve kaleminde bizce mahiyeti şüpheli maksat ve gayelerle hezeyanla dolu bir nazariye çorbasından ibaret görünüyor.

Ağzımıza güya bir parmak da balçalarak, Türkler de güzel melez ırklardan biridir diyor.

Bu muhteşem hezeyanlı nazariyeleri hülâsa edersek; Türklerin menşeleri meçhuldür. Turan adıyla müphem bir mıntakadan titredikleri ancak bir rivayettir. Muayyen bir Türk ırkı yoktur. Türkler, muhtelif milletlerin karışmasından husule gelmiş bir halitadır. Türkler melezdir. Hatta bu melezliği de olduğumuz şekilde kabul etmiyor.

Arnavutları, Boşnakları, Pomakları ilh... ayırıyor. Onların hepsini birer Hıristiyan ırka raptettikten ve hatta Çerkezleri de tefrik ettikten sonra geri kalan Türk milletine melez diyip çıkıyor.

Eugene Pittard'ın ilmine, samimiliğine ve hakikat severliğine bundan büyük miyar olur mu?

Pittard'ın tarihi asıllarımıza ve "Etnografik safiyetimize ait olan nazariyeleri baştan aşağı hezeyan ve saçmadır. Bunlar cins bir âlimin ağzından çıkacak sözler değildir.

***

Netekim antropoloji ilminde başlı başına bir otorite olan "Topinard"ın bu sahadaki beyanatının neticeleri de yine bizim için istinatgah olacak mahiyette değilse de onda garaz ve kasıtlar yoktur.

Bu zatın eserinin 483'üncü sayfasın'da şu satırlara tesadüf edilir :

"Türkler hakkında da birkaç söz söylemek lâzımdır. Bunlar Turana izafeten Turanlı namı tahtında yadedilirler. İranlılarla olan mücadeleleri "Zend-Avesta" da zikredilmiştir. Lisaniyatçılar, kendi noktayı nazarlarına göre, Ural-Altay ailesinden olan Tatarları da bu Türk koluna ithal ederler.

Diğer kolları, Samoidler, Finler ve İlh.. teşkil eder. Türklerin dahil olduğu kola, Kırgızları. Türkmenleri, Ozbekleri, Nogayları, Osmanlılar veya asrı hazırdaki Türkleri ilh.. ilhal ederler.

Türklerin ecdadı "Kalproth" tarafından tesbit edilmiştir. Türk adı "Thu-Kiu" kelimesinden gelir. Bunlar altıncı asırda Uygurlarla beraber Altaylarda sakin idiler. Her ikisi de "Hiongnu"ların ahfadıdır. Bunların boylarından biri olan Gazneviler "Ghaznevides" 1043 senesinde garbi Türkistan'dan hareketle 11'inci asır sonlarında İstanbul önlerine geldiler.

***

Filhakika, Mongollardan ayrı ve müstakil olarak Türk namı altında yadedilen ve Turanlı olan hususi bir gurubun mevcudiyeti kabule şayandır.

***

Fakat bunların ahfadı kimlerdir? Ve Tipleri nasıldır? Bu yolda Çuvaşlar da düşünülebilir ve bunlar tam bir Tatarca konuşurlar. Fakat fizik vasıfları Fin olduklarını göstermektedir. Yakutlar tamamen Tonguzlardandır. Türkmenler, Özbekler ve Kırgızlar da muhtelif derecelerde Mongoldurlar. Osmanlılar ise Çerkeş ve Rumlarla tesalüp etmişler, Avrupalı olmuşlardır. Türklerin iptidai bir tipi mevcut olmak lâzımdır. Fakat halen bunu tayin etmek gayrı mümkündür. Bunların Mongol tipine yakın olması muhtemeldir.

***

Görülüyor ki, bu zat tarihimiz hakkında çok yanlış malumat sahibidir. Fakat menşeimiz hakkında kendi karihasına göre nazariyeler uydurmaktan çekinmiş, yalnız sonunda nazari bir netice çıkararak bizim Çerkez ve Rumlarla karışık olmamızı ileri sürmüştür. Bu hatalı hükmün ortaya çıkmasında yegâne sebep bu Avrupalı müelliflerin Türkler hakkında Antropolojik tetkikata muktedir olamamaları ve yapanların da az tetkik ile çok büyük neticeler çıkarma arzusunda bulunmalarıdır.

***

Biz bu hükümleri tarihi, içtimai ve nihayet antropolojik tetkiklerle karşılar ve hakikati onlara da kabul ettirmeye çalışırız. Ancak onlardan önce şunu da söyleyelim ki, bu hususta Topinard gibi ağır başlı insanlara hitap ederek bir hakatı kabul ettirmek kabildir. Fakat Eugene Pittard gibi daha tarihimizi vs menşele-

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

rimizi bilmeden üç yüz insan ölçmekle üç yüz okka lâf söyleyenlere de cevabımız onların anlayacağı şekilde olacaktır.

Eugene Pittard'ın ilim namına elimize verdiği neticeleri tahlil etmeliyiz. Bu zatın ilk defa Dobrice'de tam olarak ölçtüğü 200 kişidir. Diğer 100 kişinin de bazı muayyen ölçülerini almıştır. Hepsi 300 kişi. İstatistik neşriyatının en iptidaî esaslarından biri de şudur: böyle istatistikler yapılırken, bilhassa bunlardan umumî neticeler çıkarılmak istenildiği zaman 3-5 yüz vakaya istinat edilirse neticeler ekseriya çok hatalı ve hatta makûs olur. Arızî hâdiseler istatistik neticelerine tesir yaparak hakikati değiştirirler. Halbuki müşahede ve tetkik sahası genişletilir ve vakalar binler, yüz binler ve milyonlara doğru yükselirse müşahedelere tesir edecek arızî hadiseler de artar ve bunlardan tesir istikametleri muakis olanlar birbirle-rini ifna ederek neticenin hakikata yakın olmasını temin ederler. Bu umumî istatistik prensibini antropolojik tetkiklere tatbik edersek 300 insanın tetkik ve mukayesesi ile dünyanın üç kıtasına yayılmış Türk milletinin somatik evsaf vasatilerini tayin etmenin ne cılız ve ne yavan bir tetkik olduğu meydana çıkar.

Netekim şimdiye kadar böyle az vaka üzerinde tetkikat yaparak, antropolojik ölçülerimiz hakkında neşriyat yapanlar daima ayrı ayrı neticelere varmışlardır.

Tetkiki çok kolay ve mebzul vaka bulunması en mümkün ölçüler de bile henüz netice çıkaracak ve bu neticelerin ahkâmı neşir ve tamim olunacak derecede antropolojik tetkikat yapılmamıştır. Türklerde boy meselesi bunun en göze çarpan misalidir: şimdiye kadar Türklerin boyunu ölçmeye kalkanlardan:

Weisbach	44	Kişi	ölçmüş	bulduğu	vasati	boy	1.64
Bassanovicth	42	"	"	"	"	"	1.66
Eliseef	288	"	"	"	"	"	1.67
Chantre	120	"	"	"	"	"	1.71
Von Luschan	40	Bektaşı	"	"	"	"	1.66
E. Pittard	200	Kişi	"	"	"	"	1.68
E. Pittard	100	"	"	"	"	"	1.67
Ş. Aziz B.	100	Anadolu Türk'ü	"	"	"	"	1.67,86
Ş. Aziz B.	100	Rumeli Türk'ü	"	"	"	"	1.67,32

Bu cetvelde Bektaşileri de ayrı bir ırk olarak ölçen ve gösteren bulunduğu gibi henüz Türk antropolojisi hakkında ciddi ve büyük bir tetkik ile ölçüler tesbit edilmediği halde daha ince?.. ilim yaparak Anadolu ve Rumeli Türkleri arasında da farklar bulmaya çalışanlar olduğunu görürüz. Türk boylarının santimetre küsurunda 1,04-1,71 fark varken Ş. Aziz Bey milimetre üzerinde oynamış ve o ince farkları bile tesbite kalkmıştır.

Boy ölçülerimizde Rumeli ve Anadolu Türkü arasında milimetre farkı tebarüz ettirmeye çalışan bu Mikrometodun da tenkidini daha ileriki yazılarımızda yapacağız.

Hülâsa: Türklerde henüz boy meselesi bile halledilmemiştir. Hepsi toplansa bin vakayı doldurmayan bu müşahedelerin cılızlığını gösterdikten sonra kafa endisleri hakkındaki malûmatı da gelecek nüshada yazacağız.

Ahmet Rıza

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Eski Tarihte: Mektep
II

Geçen sayımızda yazdığımız veçhile şarkta tahsil ve terbiye tamamen dine ait olup dinden iştikak etmişti. Halbuki eski Yunanistan'da bilâkis tahsil ve terbiye bir cemiyet meselesi telakki edilip doğrudan doğruya aile reislerine, hükümete aitti.

Bu terbiye ve tahsil esasını, Sokrattan alan eski yunanlılar güzel bir ruhun ancak güzel bir vücutta bulunacağına kani olmuş-lar, bunun için de vücut ve ruhu terbiye etmeye koyulmuşlardır. Eski Yunanlılara na-zaran insanın ahlâkî ve bedenî terbiyeye ihtiyacı vardır. Ahlâki terbiye musiki, bedenî terbiye de jimnastik ile temin edilir.

Atina terbiyesinin gayesi cemiyet ahlaken, bedenen dürüst ve güzel çocuklar yetiştirmekti. İşte bunun içindir ki zayıf ve hastalıklı çocuklar terbiye edilmezler, aileleri tarafından terkedilirdi.

***

Ahlâk ve beden terbiyesinin inkişaf ve tekâmülü için senenin mutat zamanlarında müsabakalar, güreşler, koşular, jimnastikler, at koşuları yapılır, bütün bu müsabakalar ve koşular yüz binlerce genç ve ihtiyar tarafından derin bir alâka ve hırsla takibedilirdi.

Yunan terbiyesi Atina ve Isparta "Cite"lerine göre ayrı ayrı veçheler arzeder, Ati-na'daki terbiye şekli Isparta'dakinden çok farklıdır. Bu yazımızda Isparta terbiye ve tahsil müesseselerini anlatmaya çalışacağım.

Atina'da terbiye ilk önce aile reisine aitti. Baba oğlunu terbiye etmeye, ona bir sanat öğretmeye mecburdu. Umumiyetle küçük çocukların terbiyeleri annelerine aitti.

Bu çocuklar büyük bir oyun meydanında terbiye edilir, sonraları çocuğun yetiştirilmesi bir mürebbiyeye bırakılırdı. Bunlar umumiyetle esirlerden olup çocukların talim ve terbiyesinden ziyade onları mekteplere, müşterek oyun yerlerine götürüp getirirlerdi.

Atina'da mektepler hususî olmakla beraber hükümet tarafından sıkı bir surette teftiş edilirdi. Vatandaşların hususî ve mahrem hayatları bile hükümet murakabesinden kurtulamazdı. Hükümet, vatandaşların hareketini, kadın ve erkeklerin giyinişlerini, âdetlerini, velhasıl hayatlarına müteallik her hâdiseyi tanzim ve teftiş ederdi. İnsanlar yalnız vücut itibarıyla hükümete, hükümet murakabe ve teftişine tâbi değildi. Aynı zamanda ahlâken de hükümete aitti.

Vatandaşlar kanunen vatanlarını, hükümetlerini sevmek mecburiyetinde idiler [1].

***

Vatanını sevmeyen Vatandaş en büyük cinayeti işlemiş sayılır, ya ölüm veya sürgünle cezalandırılırdı.

Hükümetin kuvvet ve alâkası yalnız bununla da kalmayıp aile, ebeveyn ve evlât münasebet ve hayatı üzerine de müessirdi.

Hükümet bütün teşkilâtı ve kuvveti ile vatandaşların umumî hayata iştiraklerini temine çalışırdı. Umumî hayata karşı alâkasızlık, en büyük şiddetle cezalandırılırdı. Rey vermek, intihap olunmak istemeyen Atinalı, vatandaş olmak sıfatını kaybederdi [2].

Din, eski Yunan terbiye ve harsı üze-

---

[1] Fustel de Coufanges, La cite Antique, sayfa: 233-236

[2] Fustel de Coufanges, La cite Antique, sayfa: 355-33

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

rinde müsbet ve faydalı bir rol oynamıştır. Medine'nin harsı, bütün vatandaşlar için mecburî idi; Medine harsı, ilâhları yanında, her ailenin müstakil bir harsı ve ilâhı vardı.

Eski kavimlerde Medine harsı, hükümete malik olduğu iktidarı bahşederdi. Aile harsı ise insanı ailesine bağlardı ve insanlar arasında ahlakı bir tesanüt temin eden bir kuvvetti, Medine ve aile harsının idame ve müdafaası İşin sağlam vücutlu, sağlam kafalı askerlere ihtiyaç vardı. Bu askerlerin düşmanlara karşı kuvvetli olmaları lâzımdı ki, bu da ancak bedenî terbiye ile temin edilirdi. Dahilde vatana ve vatandaşa harsı muhabbet ve alâka ancak musiki terbiyesiyle temin edilirdi. Platon da Sokrat gibi, medine ve aile terbiyesinin müdafaasını iki terbiye şeklinde bulmuştu. Musiki ve jimnastik.. Musiki ile cemiyet, jimnastik ile de ordular talim ve terbiye edilirdi. Tedrisat evvelâ aile nezdinde sonradan hususî mekteplerde yapılırdı. Aile reisleri, mektepleri ve muallimleri intihapta serbest idiler. Fakat bütün bu hususî mahiyetteki mektepler, çok sıkı bir surette hükümet teftişine tâbi idiler. Hususî cemiyet hayatında olduğu gibi mekteplerde de tedrisatın merkezi sikleti musiki ve jimnastik esasına göre kurulmuştu.

***

İlk mektepler tamamen hususî mahiyette olup üç kısma ayrılırdı.

"Ecole Grammaire" [3] namı verilen birinci kısıra mekteplerde kıraat, yazı, hesap ve bilhassa Homerin şiirleri okutulurdu.

İkinci sınıf olarak "Ecole Chitariste"leri gö-rürüz. Bu gibi mekteplerde ruhun tekâmül ve terbiyesi için musiki tedris edilirdi. Eski Yunanistan'da musiki bugunkü manadan daha şümullü, daha afakî bir ifadeye malik olup musiki kadrosuna edebiyat, felsefe, mantık ve bilhassa hitabet de girerdi.

[3] Dr. C. Anghelescu de l'Enseignemennt particuller sayıfa; II

Üçüncü ve sonuncu nevi ilk mektep şekli de "Ecole Palestrique" lerdir. Bu mekteplerde Yunanlılar sıhhatli, sağlam vatandaşlar yetiştirmek endişesiyle beden terbiyesiyle meşgul olurlardı.

Atina'da hâkim olan demokrasi şe'niyetine rağmen zenginlik ve sınıf farkının çocuk terbiye ve tahsil şekli üzerine tesiri inkâr olunamaz. Fakirlerin çocukları kıraat, yazı ve hesap öğrenmekle iktifa ederlerdi.

Zengin çocukları ise, ilk mektepleri bitirdikten sonra tahsil ve terbiyelerinin zekâ ve vücutlarının intişaf ve terbiyesi için, fen, felsefe, hey'et öğrenirler, bilhassa beden terbiyesine fazla ehemmiyet verirlerdi. Yüksek tahsil gayesini ihtihdaf eden ve masrafı "site" tarafından temin edilen gimnazlarda, reşit olan vatandaşlar okutulurdu.

Atina'da üç gimnaz vardı ki, "Academie, Licee, Sinosarge" atlarını alırlardı. Bu gimnazların bir kısmı reşit vatandaşların bedenî terbiyesine hasredilmiş olup diğer bir kısmı da vakitlerini daima burada geçiren 18-20 yaşındaki Atinalılara tahsis edilmişti. Bunlar evvelâ bedeni terbiye mümareselerini ikmal ettikten sonra diğer dersleri tahsil ederlerdî.

Zamanla, bu şekildeki parasız tahsil ve terbiye müesseseleri ihtiyaçlara yetmedi. Hitabet, fennî münazara, ilmi beyan ve Sop histique" [4] tahsil etmek isteyen gençler, mütehassıs hocaların kürsüleri önüne koşmak mecburiyetinde kaldılar.

[4] Mantık ilminin safsata kısmı.

Safaattin Rıza

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Türkler'de Ailenin Tekâmülü ve Bunda "Kadın"

Kitab-ı Dede Kurkut'taki "Dirse Han oğlu Buğaç Han hikâyesi"de bize kadın ve aile hakkında epey malûmat veriyor:

Oğuzların hanı Bayındır Han tertip ettiği bir ziyafette ak, kızıl, kara olmak üzere üç otak (çadır) diktiriyor. Oğlu olanları ak otağa, kızı olanları kızıl otağa, oğlu, kızı olmayanları kara otağa alın. Çünkü oğlu kızı olmayanları Allah lânetlemiştir. Biz de lanetleriz diyor.

***

Burada Türklerin çocuğa ne kadar ehemmiyet verdiğini ve erkek çocuğun kız çocuktan üstün tutulduğunu görüyoruz. Erkek çocuğun kızdan üstün tutulması hiç şüphe yok ki Türklerin askeri ahlâk ve seciyelerinin bir neticesiydi. Oğuz beylerinden "Dirse Han"ın oğlu kızı olmadığı için kara otağa atılıyor. Sebebini soruyor. Bayındır Han'ın adamları sebebini söylüyor. Dirse Han müteessir olarak evine geliyor. Karısını çağırıyor ve şöyle hitap ediyor:

Berü gelgil başum tahlı evüm tahlı
Evden çıkup yürüyende selvi boylum
Topuğunda sarmaşanda kara saçlum
Kurutu yaya benzer çatma kaşlum
Koşa badem sığmayan dar ağızlum
Güz almasına benzer al yanaklum
Kadınum direğüm döleğüm

***

Bu ifade karısına aşkını ve hürmetini gösterir. Fakat biraz sonra kızıyor ve karısına diyor ki: "Han kızı, yerimden kalkayım mı? Kara pulat kılıcı ele alıp başını keseyim mi? Han kızı niçin çocuk doğurmuyorsun. Söyle! yoksa sana fena gazap ederim."

Halbuki karısı onu teskin ediyor ve diyor ki: "Dirse Han bana kızma, acı sözler söyleme. Yalnız bir ziyafet ver, açları doyur, çıplakları donat; belki bir ağzı hayırlı dua eder de Allah bize çocuk verir."

Dirse Han karısının dediği gibi yapıyor. Hakikaten çocukları oluyor. Bu çocuğu tayalara veriyorlar. Demek ki asilzadelerde bu usul vardı. Sonra bu çocuk on beş yaşında iken Bayındır Han'ın buğasını öldürerek Oğuz beylerinin tahsisini kazanıyor. Oğuz beyleri "Dedem Kurkut gelsin. Bu oğlana at koşun. Babasından beylik, taht istesin" Diyorlar.

Dede Kurkut geliyor. Oğlana "Buğaç" adını koyuyor ve babasından beylik alıyor..

Bundan da görüyoruz ki çocuk bir kahramanlık göstermeden isim alamıyordu. Zaten bunun böyle olduğunu başka yerlerden de öğrenebiliriz [1].

Bununla beraber çocuğun kusurlarından babasının mesul olduğunu anlıyoruz. Çünkü Buğaç kusur işledi diye Dirse Han'a yalan söyledikleri zaman Dirse Han oğlunu öldürmeye kalkıyor.

"Kazan Beyin oğlu Uruz Beyin esir

---

[1] Bunu bize tarihî menbalar haber verdiği gibi Dede Kurkud kitabının diğer bir yerinde de şöyle bir ibare görüyoruz; "Ol zamanda bir oğlan baş kesmeden, kan dökmeden at komazlardı. S. 39. Keza Dede Kurkut'taki "Bamsi Beyrek" hikâyesinde de Banisi Beyrek 15 yaşında iken babasının malını yağma eden kâfirleri tepeledikten sonra at alıyor.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

olması" hikayesinde de Kazan Bey oğluna diyor ki: "Sen 10 yaşına geldin. Baş kesmedin, ok atmadın, ben ölürsem tahtımı sana vermezler. Bunun için ağlıyorum."

Kadınların da erkekler gibi cengâver ve kahraman olduklarını yine Dede Kurkut'un muhtelif hikâyelerinden öğreniyoruz. Mesela; "Bamsı Beyrek" in sevgilisi "Banu Çiçek" de Bamsı Beyrek'le at yarıştıracak, ok atacak ve güreşecek kadar kahraman ve kuvvetlidir.

***

Keza "Kan Turalı"ın sevgilisi Selcan hatun da Banu Çiçek gibi kahraman ve cengâverdir. "Kazan Bey" esir edilen oğlu "Uruz"u kurtarmak için Oğuzlarla beraber çıktığı zaman karısı "Burla Hatun" da beraber gelir.

***

Buraya kadar söylediklerimizden bir netice çıkarmak lâzım gelirse:

Türk mitolojisine göre kadın bir ilham membaıdır. Dünyanın yaradılışına bile kadın sebep olmuştur.

Ailelerde mevkii erkeğe müsavidir. Çocuklu aileler daha makbuldur.

Erkek çocuk kız çocuktan daha üstün tutulurdu. Çocuk bir kahramanlık göstermedikçe at alamazdı. Atsız kalan çocuklar mirasa nail olamazlardı. Kadınlar da erkekler gibi kahramandı. Hatta bazı kızlar boy ölçüşerek izdivaç ediyorlardı.

Fakat kocalarına sadıktılar. İcabında onlara canlarını vermekten çekinmiyorlardı. Buna mukabil kocası üzerindeki hüküm ve nüfuzu çok büyük oluyordu.

Ve kızla erkek birbirini isteyince evleniyordu [2].

(Bitmedi)

---

[2] Edüge - Tohtamış destanında "Şah Demir Han yani "Aksak Temür" kızını kaçıran kahramanın elinden kurtarıp gelen "Edüge" ye verir. Evvelâ bir ziyafet yapar. Sonra oğlana verir. Kız delikanlıya "Beni aldın mı?" der. Oğlan "Aldım" der.

İstanbul Kız Lisesi Felsefe Stajiyeri
Mehpare Nihâl

Türk İşçileri

İşçilerimizi korumak millî borcumuz ve vazifemizdir.

Medeniyetin ilerlemesi, işlerin makineleşmesi, cemiyet hayatı içinde bir de işçi sınıfı meydana getirdi. Bizim gibi iktisadî hayatı geri ve iptidai olan cemiyetlerde henüz büyük makineler devri başlamamıştır. Binaenaleyh yüksek sermayeli müesseselerde büyük fabrikalarda ve maden ocaklarında çalışan yüksek mevcutlu bir amele ordusu yoktuk. Fakat bugün mevcut olan küçük fabrikalarımız, tektük çalışan madenlerimiz, iptidaî maddelerimizi işleyen imalâthanelerle inkişaf için çalışan gemiciliğimiz ve bundan sonra hususi eşhas veya küçük sermayeli şirketler işlerinde çalışan işçilerimiz var. Şimdiye kadar işçilerin hayatları, yaşayışları, sıhhatleri ve refahları ile uğraşmak sosyalistlerin, enternasyonalistlerin ve daha bilmem nelerin meşgalesi gibi görünürdü. Fakat bu alâka herkesten önce milliyetperverlerin vazifesi ve mefkûresidir. Biz Türk milliyetperveriyiz. Türk işçisinin hayatı, hali ve istikbali ile uğraşmak onun ıstıraplarına katışmak ve onun ihtiyaçlarını duyarak korumaya çalışmak, ve onlara zararlı olan şeylerle çarpışmak borcumuzdur.

Memleketimizde işçiler kendi hallerine terkedilmişlerdir. Onları yükseltecek ve onları organize edecek ve haklarını arayacak cemiyetler ve gazeteler yoktur. Zaman zaman işçiye olan alâka ve tema-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

yüller sosyalist ve komünistlerden gelmiş, bunlar da işçiyi yükseltmek ve refaha kavuşturmaktan ziyade kendi propagandaları yolunda onu istismar etmek, avutmak, ayaklanmak, ayaklandırmak yolunu tutmuşlardır. Eğer amelemizde de bunlar karşı bir temayül görmüşsek bu bizim kaba hatımızdır. Uzatılmayan el sıkılmaz ve nihayet suya düşen yılana sarılır.

Cemiyetimizde tuhaf bir ruhî halet vardır. İşçilerin ıstırapları ve ihtiyaçları ile uğraş-

dır. Hastalıklarına bakılır. Yevmiyeleri maaş halinde ve muntazam çıkar. Mesaileri de hadden aşırı değildir. Bunlara daha ziyade memurlaşmış amele diyebiliriz ki, bugün mevzuumuz onlar değildir.

Asıl ikinci zümre, yerli ve ecnebi şirket, fabrika, imalathaneler emrinde, büyük küçük gemi kumpanyalarında çalışan işçilerdir. Bunlardan ekserisinin tatil ve mesai saatleri muayyen değildir. Kâğıt üzerinde gösterilen

Dağlar

Başım dağ, saçlarım kardır.
Deli rüzgârlarım vardır,
Ovalar bana çok dardır,
Benim meskenim dağlardır.

Şehirler bana bir tuzak,
İnsan sohbetleri yasak,
Uzak olan benden uzak,
Benim meskenim dağlardır.

Kalbime benzer taşları,
Heybetli öter kuşları,
Göğe yakındır başları,
Benim meskenim dağlardır.

Yarimi ellere, verin,
Sevdamı yellere verin,
Yelleri bana gönderin
Benim meskenim dağlardır.

Bir gün kadrim bilinirse,
İsim ağza alınırsa,
Yerim soran bulunursa,
Benim meskenim dağlardır.

Sabahattin Ali

mayı enternasyonal bir propaganda gibi telakki etmek hastalığı bize arız olmuştur.

Bütün acılığı, çıplaklığı ve sertliği ile söyleyebiliriz ki, Türk işçileri herkesten her zümreden, her propaganda ve mefkureden önce bizim malımız canımız ve istikbalimizdir. Türk milliyetperverleri eğer samimi ve hakiki milliyetperver iseler bu bakımsız ve hamisiz kalmış insanların hayatları ve ıstırapları ile uğraşmaya mecburdur.

***

Memleketimizde işçilerimizi iki zümreye ayırabiliriz. Bir kısmı devlet bütçesi ile veya ona mülhak sermayelerle geçinen

müddetler ekseriyetle ve müteaddit bahaneler ve tedbirlerle atlatılır. Bunların içinde aylarca deniz üzerinde gezip izin almayan makinistler, kaptanlar günde 12-13 saat çalışmak mecburiyetinde bulunan ustalar, şoförler vardır.

***

Hastalıkları ise işten çıkmalarının en tabiî telakki edilen felâketleridir. Bunların kadrolarında ihtiyat eşhas olmadığı için her çıkan hasta yerine bir sağlam insan girer ve halbuki her işçinin bir aile babası olduğunu ve bu küçük yuvalardan milletimizin istikbalini yaratacak çocuklar yetişeceğini, bu insanları cemiyetin umum hayatı içinde gün görmez esirler halinde bırakmamak lâzım geldiğini düşünmemiz lâzımdır.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Millet meclisimiz, bir iş kanunu çıkartarak medenî istikbalimizin temel taşlarından olan bu insanların hayatını ve refahını tanzim etmekte geç kalmıştır. Artık geçecek vakit yoktur. İş kanunu köy kanunu ile beraber çıkmalı idi. Bu yapılmamıştır, Şu halde yerli ve ecnebi, büyük, küçük sermayeler elinde himayesiz yaşayan ırkdaşlarımızın her şeyden önce hayatlarının tanzimi lâzımdır.

Günler, aylar, ve hatta senelerce yıpranarak çalıştıktan sonra en kısa bir hastalık yüzünden fakir yuvasında açlıkla pençeleşmeye mecbur olan kan kardeşlerimiz bulunduğunu hatırlarken içimiz sızlamalı, kanamalı ve onlar için uğraşmayı en büyük ve millî bir vazife telakki etmeliyiz.

Bekliyor ve umuyoruz ki, millet meclisi bu devrede bu milliyetperverlik borcunu yapsın.

Demirci

Seyahat Notları

(Abant dağının en yüksek noktası olan "Erenler-Doruğu"nda, hocam Zeki Velidi Beyle, uzakta ihtişam ve azametle yükselen Köroğlu Dağı'nı seyrederken, gelecek sene oralara kadar gitmeyi kararlaştırmıştık. Zeki Bey İstanbul'a döndükten sonra, Mudurnu'da öğrendim ki, Bolu'nun Çarşamba nahiyesinin yaylalarından birçoğu Köroğlu'nun yamaçlarında imiş. Çarşamba'ya zaten çoktan beri bir yolculuk yapmak, oradaki dostlarımı görmek niyetinde idim. Bu haber beni iyice teşvik etti.

***

Köroğlu ve Ala-Dağ mıntıkalarında gezerken günü gününe kaydettiğim notları burada hulâsa edeceğim. Topladığım malûmat, bu hulâsalardan daha mufassal olmakla beraber, tam bir tetkik olmaktan çok uzaktır. Benim maksadım, daha ziyade umumî hatlarıyla bu güzel dağları tanıtmak, ve buralarda her nevi seyahatlara gençleri teşvik etmektir).

13 Temmuz 1931. — Saat 9,30 da, Çarşamba pazarına gitmekte olan bir nal-bantla Mudurnu'dan hareket ediyorum. Cenubuşarkıya doğru, dağlar arasından, araları birer ikişer saat olan şu köylerden geçiyorum: Babas, Çöteren (Çetin-üren), Sırçalı (burada Cenevizler zamanından kalma sırça bir saray bulunduğu rivayet ediliyor. Bu efsane bertaraf, Sırçalı'nın mühim bir servet menbaı var; o civarda, hiç bir yerde bulunmayan kesif kayalıklardan değirmen taşı yapılıyor. Fakat bu işle uğra-şan bir tek usta bulunduğundan faaliyet pek az)

— Sırçalı Cuma, Saat 16'da Küsem'e vardık. Takip ettiğimiz yol hep dağlar üzerinden gidiyor; köyler tepelerde, veya ufak, dar vadilerde; ormanlar henüz ufak çamlardan mürekkep; mamafih, zengin ve büyük ormanlar olmak istidadını gösteriyorlar. Küsem Deresi: muazzam kayalıklar içinden geçerek, şimalcenup istikametinde akan Ala-Dağ suyuna karışıyor. Ala-Dağ suyu, Ala-Dağın sularını Sakarya'ya götü-ren deredir. Bu suyu takiben Ala-Dağın etekleri boyunca gidiyoruz. Saat 18'de, derenin sol yakasındaki tepelerden, daha doğrusu yamaçlardan birindeki "Kozyakası" köyüne geliyoruz. Kozyakası (Paphlago-nia, 1250 m.) benim misafir kalacağım Ahmet ve Asım Beylerin köyüdür. Ahmet Beyin oğlu Hıfzı, benim eski mektep arkadaşım, bana Köroğlu'na yapacağım yolculukta refakati vadediyor.

***

Çarşamba ovası, Kozyakası'ndan tamamen görünüyor. Bu ova, Ala-Dağ'ın, Sivri-Tepe, Delikli-Dağı, Kel-Tepe gibi yüksekliklerinin birleştiği vadilerden mü-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

rekkep. Ala-Dağ suyunun açmış olduğu vadi esas arazisini teşkil ediyor. Bu vadiyi, Paphlagonia müellifi Richard Leonhardt, 1899'daki seyahatında, Bey kazasından Bolu'ya giderken takip etmiş, ve kozyakasından geçmiştir; bu köyden sonra, Bolu'ya doğru takip ettiği yol koz yakasının yayla yoludur (bilâhare, Köroğlu'ndan dönüşümüzde biz de bu yoldan geldik). Köyden Köroğlu görünmüyor: geride, şimalişarkî istikametinde kalıyor. Köyün cenup istikametinde boydan boya Kara-Geviş dağları, garptan doğru, Ala-Dağ suyu vadisine ka-dar uzanıyorlar.

***

14 Temmuz: — Sabah 10'da, Koz yakası'na iki saat mesafedeki Solaklar Köyü'ne gitmek üzere çıkıyoruz. Ala-Dağ'dan inen sular bu yamaçlarda güzel dereler yapıyor. Bunların toprağı çok münbit olmakla beraber, manzara kayalık ve haşin... Köylere yakın yerlerde Mudurnu'nun Abant, Elmalı ve Ilıca köylerinde olduğu gibi güzel ormanlar yok. Solaklar'a giderken bu derin derelerden geçiyoruz. Asar deresi bunlardan en güzeli. Bu dereler ceviz ağaçlarıyla dolu; Çarşamba çok güzel ceviz yetiştiriyor. Fakat son zamanlarda bu asırlık muhteşem ağaçlar mahvoluyor: parasız kalan köylü en güzel ağaçlarını azamî 20-30 liraya satıyor. Bu fiyata giden ağaçların daha Geyve istasyonunda 400 liraya verildiğini söyledikleri zaman hayret ettim. Asıl garibi, köylü, böyle yok pahasına ağaçlarını satmak için , son zamanlarda hükümetin aldığı tedbirler üzerine ağaçların kesilmesine mâni olan ziraat memurlarına para yediriyor, ve ağaçlarının mahsul vermediğine dair tezkereler alınıyormuş. Bu gibi hadiseleri köylünün cehaleti ve saire gibi beylik formüllerle izah etmenin ne kadar yanlış olduğunu, bunları anlatan köylü, fenalığını ve zararlarını bildiği halde birkaç ağacına böyle kıymağa mecbur okluğunu söylediği zaman bir defa daha teslim ettim. Tüccarların insafsız nispetsizlikle köylüyü istismar ettikleri için zaten kıymetten düşmüş olan mahsulün hemen hemen hiç mesabesine düştüğü bu senelerde köylünün en ümitsiz çarelere başvurmasına şaşmamalıdır.

***

Solaklar, muazzam bir tabutu andıran "Dikmen Burnu" ismindeki tepenin dibinde, dimdik sütunlara benzeyen kayalıkların gölgesinde güzel bir köy: bu civarda çok tesadüf edilen "gavur evleri"ne gittik. Kayaların içinde oyulmuş olan bu hücrelerden birinde yunan harfleriyle bazı yazılar da var.

***

Yaylada bulunan Ahmet Bey bugün döndü, bu akşam evde, birkaç köylüyü topladık; Köroğlu'na ve sair hikâyelere, köylere ve, yaylalara dair malûmat aldım.

Pertev Nailî

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Halk Bilgisi

Sinop'ta Atlar ve Atlarla Âlâkadar Âdet ve Telâkkilere Ait Notlar

Sinop ve muhitinde, doğan çocuklara, hemen her tarafta olduğu gibi, ekseriyetle peygamber, esbap ve maruf evliya atları verilir. Şu kadar ki, malûm olan bu Arap isimleri haricinde, bilhassa köylerde, öz Türkçe bir takım erkek ve kadın atlarına sık sık tesadüf edilir. İşte, bizim burada zikretmek istediğimiz bilhassa bu kısma dahil olan atlardır. Binaenaleyh, mahalli Türk atlarından tesadüf ve tespit edebildiğimiz "30" kadar ismi berveçhi âti kaydediyoruz.

Erkek atları: Kuzu, koyun. Çakır, Bek taş [Bekdaş] Dursun, Durmuş, Durak, Satılmış, yavaş, Emür.

Kadın atları: Dudu, Kezban, Duday, Ay, Yıldız, Sultan, Beyaz, Turcafan, Turcuş, Eyna, Döndü, Satı "Şato" Ezine, Kumru, güllü, Maviş, Arzu, Elvide, Yakut, zümrüt.

Mahalli erkek ve kadın atları yanında, aynı mahiyeti haiz, birçok "aile lâkapları" da vardır. Bu lâkapların hemen hepsi de, kezalik, öz Türkçe kelimelerden ibarettir. Binaenaleyh, tarih ve lisan noktai nazarından tetkike şayan bir mahiyet arzetmekte olan mezkûr lâkaplar arasından seçtiğimiz kırk kadarını da isimlerin sonuna eklemeyii faydalı bulduk, bu lâkaplar şunlardır:

Tabo, Yatuk, Kabraz, Çalık, Gökmen, Gökçe, Oruç, Muslu, Kolçak, Dizdar, Kalaç, Çapan, Arkun, Çingil, Göçen, Göçkün, Dangaz, Civelek, Havzar, Silki, Sako, Şatır, Kıydı, Beşe, Yürük, Gündüzlü, Köşkür, Kepel Caca, Öküz Tangal, Kıran, Kodaş, Arını Göptel, Yavaş, Kaya, Aydın, Tatar, Kaçar, Elli altı, Altmış dört Oğulları [Bu son iki ailenin dedeleri yeniçeri ortalarına mensup olduklarından mezkûr aileler bu suretle lâkap almışlardır.]

Şu suretle, mahalli at ve aile lâkaplarının kısaca kaydından sonra isimler etrafında mevcut âdet ve telâkkilerin izahına geçiyoruz.

Yeni doğan çocuklara isim vermek merasime tâbidir. Çocuğun, doğumdan yirmi dört saat veya üç gün sonra dedesi, babası yahut da akrabası arasından intihap edilen bir zat tararından kulağına ezan okunur. Ezanın hitamını müteakip kulağına ismin "..."dır diye fısıldanır, ve bu suretle adı takılmış olur. Şayet, ailesi içinde bu işi yapacak biri mevcut değilse, bu taktirde komşu bir hoca davet edilir.

Ezan okuyup isim verecek zat apdest alır. Çocuk kundaklı ve yüzü örtülü [duvaklı] olduğu halde bunun kucağına verilir. Bu zat da -ayakta olarak- kıbleye karşı döner, sağ kulağına ezan okur, soluna kamet söyler ve adını takar. Eğer bir şahsın, çocuk iken kulağına ezan okunmazsa o şahıs öldüğü vakit kabirde "talkınteklim"i duyamazmış.

İsim veren zat hoca ise kendisine mendil, havlu veya para gibi bir hediye vermek de usuldendir. İsim koymak için gelen zata ayrıca, misafireti esnasında, kahve, lokum veya şeker ikram edilir. Doğumdan sonra, çocuğa isim verebilmek için aradan üç ezan vakti geçmesi lâzımdır. Ancak, bu üç ezan geçtikten yirmi dört saat veya üç gün sonra isim verilebilir. İsim verilmesi İyi, fena olabilen gün ve saatler hakkında bir telâkki mevcut değildir.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Köylerde at takma merasimi daha basittir. Çocuk doğduktan sonra, hoca yakın ise o gün, değilse ertesi gün bulunur ve ezanla beraber adı konulur.

Doğan çocuklara biri "Has veya Ezan adı" diğeri de "göbekadı" olmak üzere iki isim verilir. Bunlardan ezanadı beyanı geçen merasimle takılanıdır ve ekseriyetle de bu at muteber olup çocuk hayatında bu isimle çağırılır.

Göbekadına gelince; bu da, çocuğun doğumunu müteakip ebesi tarafından, erkek ise "Mehmet" kız ise "Fatma" gibi bir isimle göbeği kesilirken takılanıdır. "Göbekadı" çocuğun ilk aldığı attır. Ebe hanım, çocuğun göbeğini keserken, göbekadı olarak verdiği ismi ailesine söyler. Bazı an'aneperest aileler çocuklarım göbekadı ile tevsim ve bunu ebesinin vermiş; olması hasebiyle de uğurlu addederler.

Kabirde talkın verilirken ölüler göbekadıyla cağırılırmış. Bu itibarla, bir ailenin göbekadını bilmesi de mutlaka lazımmış.

Çocuklara verilecek isimleri intihap etmek hakkı, daha çok ailenin en müsin olanına -büyük baba veya annesine- aittir. Şayet, bunlar yoksa bu taktirde, babası çocuğun adım bizzat intihap eder. Şu kadar ki, bu kabil ailelerde, bazan isim intihabı zevç ve zevcenin müşterek buluşlarıyla olur. Bunun için de, çocuk doğmadan evvel-erkek veya kız olacağına göre-babası bir erkek, annesi de bir kadın adı hazırlar. Çocuk doğunca, erkekse pederinin, kız ise validesinin intihap ettiği isim konulur.

İsimler, ekseriyetle ecdat atlarından intihap olunur. Sülâle adının kayıp olmaması, bilhassa eski, dindar aileler arasında ehemmiyetle nazarı dikkate alınır. Bazı aileler doğan çocuklara büyük babası veya annesi hayatta iken bunlardan birinin adını verirler.

Köylerde, bu usul mevcut olmakla bera-ber baba ve annelerin kezalik hayatta iken çocuğa bizzat kendi atlarını taktıkları vakidir. Bu at verişde, bir ailenin çocuğu yaşamaz, ölür. Binaenaleyh, ailesi çocuklara ölü ismi konulduğundan yaşamadığı kanaatini taşır. İşte o zaman baba veya annesi doğan çocuğa kendi adını verir. Bu suretle çocuk yaşanmış.

İki ölü adı, meselâ: bir zevç ve zevcenin her ikisinin de vefatetmiş olan peder veya validelerinin isimleri müştereken bir çocuğa takılmaz, ve bu iyi telâkki olunmaz. Ağır basar, çocuk yaşamazmış. Şu kadar ki, böyle bir ismi taşıyan bir çocukta mevzu bahs olursa, o zaman "adıyla geldi, adıyla çok yaşasın, dede veya ninelerinin toprağı bol mekânı cennet olsun" denilir.

Birde, çocuklara verilen atlar doğduğu zaman, gün, aya (ki umumiyetle arabî aylarıdır) göre intihap edilir ve "adıyla geldi" diye mezkûr isim takılır. .Muharrem ayında doğanlara "Muharrem" Safer' de "Safer" Recep'te "Recep" Şaban'da "Şaban" Ramazan'da "Ramazan" ve bayramda doğanlara da "Bayram, Kurban" atları verilir, Bir çocuğa bu son atlar müştereken verilmez. Ancak, Şeker bayramı'nda doğanlar "Bayram" ve Kurban bayramı'nda doğanlar ise "Kurban" isimleriyle tevsim olunurlar. Rabiülevvel'de doğanlara, kız erkek tefrik edilmeksizin "Mevlût" adı verilir.

Gün ve zamana göre takılan atlara gelince, bunlar da, cuma günü "Sala vakti" doğan erkek çocuklara "Selâmi" ayni günde doğan kız çocuklarına bilhassa köylerde "Eyna", seker vakti doğan kızlara "Seher" Salı günü doğanlara erkekse "Salih" kız ise "Saliha" arife günü doğan kızlara "Arife" erkek çocuklarına "Arif" kadir gecesi doğan erkeklere "Kadir" kız çocuklarına da "Kadriye" atları takılmaktan ibarettir.

Uzun müddet çocuğu olmayan, yahut olup da yaşamayan ailelerin, doğan çocuklarına isim seçer ve verirken riayet ettikleri bazı an'aneler mevcuttur. Mezkur an'aneler hulâsatan şunlardan ibarettir:

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Çocuğu olmayan aileler yatırlardan dilek diler, bunlara kurban adar. Çocuk doğunca yaşına girmeden yatıra gider, adağını icra eder ve bunu oraya satar.

Bununla beraber, bazı yerlerde de" "Satı taşı" mevcuttur. Bu taş ziyaret edilir. Ziyaretten sonra, dedenin himmetiyle çocuk olurmuş. İşte gerek adak ve gerek ziyaret suretiyle doğan çocuklara, kız olursa "Satı" erkek olursa "Satılmış" adı verilir.

Çocuğu olup da yaşamayan aileler, kezalik yukarıki an'aneye göre hareket et-mekle beraber, aynı zamanda isimlerin delâlet ettiği manalardan da istiane ederler. Doğan çocuklarına "Dursun, Durmuş, Durak, Yaşar gibi atları takarlar.

Bir de, bilhassa köylerde, bir ailenin yekdiğerini takiben iki, üç kızı doğar ve dördüncü doğan çocuk da gene kız olursa, bu taktirde son kızın adı " Döndü " konulur .

Bu tesmiye de, kızın oğlana dönmesini temenniye matuftur. Binaenaleyh, bu isim verilmekle ondan sonra doğacak olan çocuk -ailenin arzusu veçhile- oğlan olurmuş.

Bu muhitte, atsız çocuk mevcut değildir. Her çocuğun muhakkak bir adı vardır. Bir çocuk ancak yirmi dört saat veya üç gün atsız kalabilir, badehu, bir isimle tevsim edilir. Yalnız -biz tesadüf edememekle beraber- Piç'lerin adı yokmuş, bu gibilere de, babası bilinememesi dolayısıyla "kimden, kimdencik" diye bir isim takılırmış [Mevlût H.] .

İsimler, bazan çocuğun aklı, ahlâk ve istikbali üzerinde, husulü temenni edilen, tesirlere göre de intihap olunur. Bu telâkkiye nazaran meselâ; çocuklar "okumuş olması" için "Zeki" "halûk olması" için "Mazlum, yavaş" gibi atlarla tevsim edildikleri gibi, kezalik bir çocuğun doktor veya mühendis olması için de ailesi komşu veya bildiklerinden bir doktor, mühendisin adını koyar. Bu son tevsim şekli de, çocuğun istikbalde bunlar gibi bir meslek sahibi olmasını te-menniye matuftur. Halk arasında isimlerin anılması keyfiyeti de kayda şayandır. Bu meyanda, hayattaki dostların atları anılırken "Allah selâmet versin, ömrü uzun olsun" şayet vefat etmiş müslüman bir dostun ismi mevzubahis olursa o zaman "Allah rahmet eylesin, Mekânı cennet olsun" eğer bu dost bir Hıristiyan ise bu taktirde "Toprağı bol olsun" denilir. Vefat etmiş bir düşman veya her hangi kötü bir şahıs ismi anıldığı vakitte "Hortlayasıca, Süngü tebreşmesin" gibi bir tabir, ekseriyetle isim söylenmeden evvel ve adeta bir tekerleme kabilinden, dermeyan olunur.

Bir de; bir mecliste bir ölü ismi yadedilirken orada şayet ölü ile adaş bir kimse bulunursa o zaman "o yattıkça Allah sana ömür versin" denilmek usûldendir. Aksi taktirde, nezaketsizliğe hami, hatta fena bir fikre zahip olunur.

İsimler etrafında zikre şayan an'ane-ler-den biri de "at değiştirmek"tir. At değiştirmek; Firdevs, Melek, Huriye ve Kadriye gibi halk telâkkisine göre "Büyük ve ağır isim" taşıyan bir çocuk veya mürahikin bu ismi "kaldıramaması, götürememesi" dolayısıyla bunun başka bir isme tebdil edilmesidir.

Tebdil keyfiyeti, ayrı bir merasime tâbi olup çocuğun ekseriyetle za'fı amik veya aklî, asabi bir hastalığa duçar olması üzerine icra edilir. Bunun için; bir fırın yakılır, ekmek hamuru tutulur. Bu hamurdan biri çocuğun adıyla diğerleri de bilfarz - kız veya erkek olduğuna göre -Hasan, Hüseyin, Ayşe, Fatma gibi isimlerle tefrik edilen dört adet pide yapılır. Mezkûr pideler pişirilmek üzere fırına atılır. Bunlardan çocuğun ismini taşıyan pide kabarmayıp meselâ, Hasan veya Ayşe adı takılan pide daha çok kabarırsa derhal bu kabaran pidenin ismi o çocuğa konulur. Şu suretle evvelki ismin yaramadığı ve aynı zamanda çocuk için hangi adın daha muvafık olduğu da anlaşılırmış. Bu tebdilden sonra o çocuk veya mürahikte müptelâ olduğu hastalıktan kurtulurmuş.

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sinop ve muhitinde bazı isimlerin telâffuz itibarıyla haiz oldukları hususiyet ve bu meyanda isimlerle alâkadar birkaç tabiratı da bu bahse ilâveten kaydediyoruz.

Telâffuzî hususiyetler; "R" ile başlayan isimlerin evveline bir "E" ilâvesi; "I" "H" ile başlayan isimlerin iptidasındaki harflerin hazf veya tebdili, bir kısmının da ihtisar veya mahallî şiveye göre uydurulmuş olmasından ibarettir.

Birinci madde dahilinde Ercep-Irecep "Recep" İremazan "Ramazan" Simail "İsmail" Seyin-Füseyin "Hüseyin" İrbam 'İbrahim Zaliye-Zalike "Zeliha" Fedime, Fadime, Fatiş "Fatma" Mirtat "Mithat" Mamet "Mehmet" Mürfet "Mürüvvet" Amet "Ahmet" İyip "Eyüp" Ayşik "Ayşe" Hatcik - Hatiç "Hatice" Hurik "Huriye" Halik "Salih" Gili "Gılman" başlıcalarını teşkil eder. İkinci kadro içinde de "adı, sanı batasıca, adıyla gelmek, adıyla cok yaşamak. Has veya Ezanadı, göbek adı. At koymak, at vermek, at takmak, adını komak, adaş, adını kaybetmek ile "adı çıktı dokuza inmez sekize" darbımeselini zikredebiliriz.

M. Şakir

Cemil Sena - Estetik 1 (İstanbul Kanaat Kütüphanesi); 300 Sayfa

San'at fikriyatı sahasında millî kütuphanemızın ne kadar fakir olduğu malûmdur.

Ziyaettin Fahri [1], Hasan Âli beylerin [2] doğrudan doğruya estetike ait pek küçük kitapları ile (Yrjö Hirn)den Hüseyin Cahit beyin tercüme ettiği "Sanayii Nefisein Menşeleri" [İstanbul 1925] nam eser, Mustafa Sekip beyin Bergson'un hadsî felsefesi ile temastaki bir iki makalesi gibi kuvvetli beş on mecmua yazısı, ve nihayet, lisanımıza tercüme edilen birkaç felsefî kitaptaki san'at sahifeleri — ezcümle İzzet beyin tercüme ettiği içtimaiyat kitabında içtimaî bediiyata temas eden son kısım — yegâne kütüphanemizi teşkil ediyordu. Bizzat tercüme ettiğim musiki bediiyatına ait birkaç makale bir kenara alınırsa, san'at müntesiplerimiz içinde kendi şubelerinin hususî bediyatına ait garp neşriyatından iktibas ve tercümeler yapanlarımız hiç görülmedi. Mimarî, musiki mecmualarımız bu yolda bakalım ne vakit neşriyat yapacaklar !

İşte, bu sırada çıkan muktedir fikirellerimizden Cemil Sena beyin kitabı, her şeyden evvel yoksuzluğu tenkit edici, mevzuun muteber kitabiyatını gösterici bir eserdir. Kitap, bir mektep manüeli değil, işin mebadisinî kavramış olanlara mahsustur; en canlı estetik maddelerini tevsie çalışan makalelerden mürekkeptir. Cemil bey, san'atla çok uğraşmış, onu bilfiil duymuş, çünkü şiirler yazmış bir san'atkârdır da... Onun için, eserine hâkim olan şahsî, spritualiste bir mana da vardır. Hususî san'at bediiyatı ile alâkadar olanlar da içinde bazı istifadeli tefsirler bulacaklardır.

***

Muhakkak bir surette kusur aramak ve göstermek lâzım gelirse şahsî bir kanaat olarak derim ki biraz fazlaca ilim spekülasyonu yapılmış (ki âlim için iyi, fakat artist için fazladır), pratik görüşlere az yer verilmiştir; meselâ, güzelin felsefesi üzerinde muvazeneyi bozacak derecede durulduğu halde, bir yaratıcı san'atkâr eserini ya-zarken ilham ve şuur menbaları ne kuvvette çalışıyorlar ve her san'at şubesinde aynı nispetleri saklıyorlar mı? Saniyen, tekevvün, hayat şartları, gayeleri itibarıyla san'at şubeleri arasındaki benzeyiş veya ayniyet, ve tezat noktaları nelerdir? V.S... Çok temenni ederiz ki, Cemil Bey arkadaşımız, ikinci bir ciltte bu maddelere de

[1] Ziyaettin Fahri, Bediiyat, İstanbul 1927 [Devlet Matbaası].
[2] San'at Müsahebeleri. H. Âli, İst, 1923. [Devlet Matbaası].

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No. birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

dokunsun: san'at eserinin, el şakakta, parmaklar uzun saçların perişan kıvrımları arasında dolaşarak, mehtap veya bir çift güzel gözün sahhar bakışları altında doğmadığını, umumî mektep malûmatının da bu işe yetmeyeceği, san'at eserlerinin tekâmül tarihi içinden geçerek, yapılmışları tekrarlamaktan mümkün mertebe kaçınılarak, ve eskilere yeniler katarak, ancak orijinal icat şahsiyeti edinilebileceğini, ve teknik san'-atların icada tekaddüm eden uzun bir teknik tahsil devresi bulunduğunu anlatsın, içinde bulunduğumuz hazırlıkçı devirde ben ancak böyle bir estetik kitabının mefkûreci kıymetine inanacağım.

***

Bu küçük ve telâfisini ikinci bir ciltte görmek istediğimiz —bunu ricada ederiz— eksiklik bertaraf edilince, eser, fevkalâde bir hadîsedir. Eserin mefkuresi san'atkârı tefekküre alıştırmak arzusu olduğu görülü-yor. Müellif her türlü teşekkür ve takdirlere hak kazanmıştır.

Kösemihal Zade
Mahmut Ragıp

Neşriyat

Tarih: Ahmet Refik, Mimar Sinan, Kanaat Kütüphanesi İstanbul 1931; 72 a. 50 kş.

***

Çocuklara tarih kitapları serisi; Sokullu, Ahmet Halit Kütüphanesi, İstanbul 1931; 44 s. 25 kş.

Aynı seri: Kanije gazileri, Ahmet Halit Kütüphanesi, İstanbul 1931, 72 s. 25 kş.

Halil Etem, Topkapı Sarayı, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1931, 61 s. 50 kş.

Zeyneloğlu Cihangir, Şirvanşahlar Yurdu, Cumhuriyet Kütüphanesi, İstanbul 1931, 192 s. 75. kş.

İktisat: M. Belin — M. Ziya, Türkiye iktisadî tarihi hakkında tetkikler, Devlet matbaası, İstanbul 1931, VIII + 309 s. 85 kş. Şevket Süreyya, Cihan iktisadiyatında Türkiye, Millî iktisat ve taaarruf cemiyeti An-kara 1931; 160 s. 150 kş.

Bir Ses

İKİ NAĞME

Genç şairlerimizden "İdris Ahmet" ve "Ziya İlhan" Beylerin bu küçük şiir kitabini tavsiye ederiz. Bu memlekete yabancı olan "Kızıl rüya" ların hasretini yazan "Enternasyonal" yanı "vatansız" ve "milletsiz" naraları dinlemekten usananlar bu küçük kitabın yaprakları arasında bizim sevinçlerimizi, bizim elemlerimizi, bizim gururumuzu bulacaklar ve kuvvetli san'at parçalarına tesadüf edeceklerdir. Duygusunu ve zevkini yabancı san'atlara kiralamış olanları dinlemeden, yalnız kendi zevkiniz, kendi duygunuzla bu şiirleri okuyunuz, beğeneceksiniz.

Bize gür yollıyan okuyucularımıza teşekkür ederiz. Bunları sıraya koyduk: basacağız. Yalnız, bu şiirlerin sayısı çok ve mecmuamızın yaprakları az olduğu için

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 8	Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl	15 Birinci kânun 1931

Kuş Bakışı

Millî İktisat

İstihsali bedevî olan bir milletin istihlâki medenî olamaz.

Asırlardan beri kapitülasyonlar gibi zalim zincirlerle eli ayağı bağlanıp açıkgöz ve bezirgân ruhlu milletler ve sermayeler tarafından sağlam bir inek gibi istismar olunmuş bir milletiz. Herkes müstemlekeler edinir ve onların kanını emerdi. Biz Anayurdumuzu da müstemlekelerimiz uğrunda istismar ettik.

Bunlarla beraber, Tanzimat'tan beri Avrupa medeniyeti ve onun icapları ile daha sıkı temasa gelerek bilhassa münevver geçinen sınıflarımızın gözü kapalı israfları ve züppelikleri yüzünden bütün servetimizi bir mirasyedi gibi düşüncesizce israf ettik.

Zararlarımız bu kadar da değildir. 1310 senesinden beri hemen her yıl baş gösteren dâhili harplerle uğraşıyor ve bir sürü mas-raflar yapıyoruz. Bunlardan başka meşrutiyet inkılâbını yaptık. Onun tabii ve serdengeçti birer neticesi olan bir sürü masraflarla karşılaştık.

İtalyan taarruzu ve Trablus harbi önümüze çıktı. Onunla pençeleştik. Bitmeden Balkan başladı. Henüz tedarik ettiğimiz bir sürü müdafaa vesaitimizi ve henüz denkleri açılmamış kız gibi malzemeyi büyük ve mümbit arazi parçaları ile beraber düşmanlarımıza kaptırdık. Bu arada istikrazlar yaptık.

Büyük harp geldi. Yeniden bir sürü masraflara daldık. Çocuklarımız yiyecek ekmek bulamazken, mahsulâtımız sıfıra inmiş ve ihracatımız durmuşken çöllerdeki baldırı çıplaklara altın dağıtmakla uğraştık. Nihayet mütareke geldi.

Yeniden birkaç emperyaliste miras olacak kadar büyük arazi ile beraber büyük servetler kaybettik.

İstiklal harbini, gırtlağımızı aşan borç ve milletimizin dibi çıkmış kesesinden kırıntı halinde dökülen paralarla başardık.

Ondan sonra da herkese parmak ısırttıran büyük inkılâplarımız başladı.

Bunların hepsi masrafla olan ve kıymetleri para ile ölçülemeyecek büyük işlerdi. Milli müdafaamızı temin için zaruri fedakârlıklarla mühim müesseseler meydana getirdik.

Sonra yeni bir medeniyeti bütün etrafı ve levahiki ile kabul ettik. Bu son zaferi hayatımız pahasına kazanmıştık. Zafer ve muvaffakiyet içimizdeki dolgun ruh iktibaslarını ve ıstıraplar içinde geçen hayatımızın sert zembereğini boşalttı, bir müddet israfa daldık. Bu arada yine dâhili isyanlar oldu.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No. birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Büyük masraflarla bastırdık.

Vatanımızın en mamur yerlerini kuduz bir düşman çiğnemişti. Onların kerpiç harabeleri yerine beton kâşaneler yükselttik. Türkiye şehir ve hatta kasabalarının birçoğu rüyasında bile görmediği binalara ve medeni teşkilata ve tesisata malik oldu. Nihayet Orta Anadolu yaylası üzerinde yeni ve büyük bir merkezin ilk nüvesi olan Ankara şehrini meydana getirdik.

Bu sırada dünyayı kavuran iktisadi buhran bize de çattı. Aklımız başımıza geldi. Tedbirler almaya başladık.

Biz bu halkın tükenmez bir hazine olduğuna ve onun enerjisine inanıyoruz. Çünkü o bunları tarihimizin her safhasında ispat etti ve gösterdi.

***

Kocası cephelerde çarpışırken yaban otları yiyerek yavrusunu emziren Türk kadını, cins bir Türk anası olduğunu lazım oldukça ispat etti. Obası açlık ve karanlıkla çarpışırken cephelere damarlarını boşaltan köylümüz aslanlığını her zaman dünyaya gösterdi. Ona bir şey vermeden

Belki bir gün çöllerde kaybedersin eşini,
Belki bir gün ağlarsın kaçtı diye karına.
Işıksız kulübende boranın esişini
Dinleyerek çıkarsın bir ümitsiz yarına.

Gün olur ki mertliğin uğrar kahpe bir hınca;
Namert bir el arkandan seni vurur kadınca;
Bir gün sabrın tükenir... Silahını kapınca
Haykırarak çıkarsın yurdunun dağlarına...

Hayatın kamçısıyla sızar derinden kanlar,
Senin büyük derdinden başkaları ne anlar?
Vicdanını "Paris"e, "Moskova"ya satanlar,
Küfür diye bakarlar senin dualarına.

Hey arkadaş! Bu yolda ben de coşkun bir selim,
Beraberiz seninle, işte elinde elim.
Seninle bu hayatın gel beraber gülelim,
Ölümüne, gamına, tipisine, karına...

Atsız

Yukarıdan beri bütün birer cümle ile geçtiğimiz hadiseler, iktisadi bakışla her biri tek başına birer büyük hailedir. Bunlar bizim maddi ve manevi birçok hazinelerimizi tükettiler. Fakat bütün bunlara mukabil hürriyet ve istiklalimizi kazandık. Milli hudutlarımız, içinde milli mevcudiyetimize sahip olduk.

Bütün bu harikaların meydana gelmesinde olduğu gibi bütün bu iflas ettirici hadiselerin karşısında da biricik istinadımız Türk köylüsü oldu.

İşte bu fedakârlıkların büyük zararlarını da Türk köylüsü malı ve canı ile ödedi. İktisadi nazariyeler hilafına olarak açlığı ahlaksızlığa, sefaleti esirliğe, ıstırabı serseriliğe tercih etti.

birçok şey istedik. Verdi. Başımız sıkıldıkça tehlike var gel dedik. Geldi. Böyle bir hazineye ve böyle bir mukaddes kütleye malik olan bir millet hangi buhrandan ve hangi tehlikeden yılar? İstiklal için ölümle çarpışan ve pençeleşen Arslan, yaşamak için sefaletle ve açlıkla didişmekten korkar ve yılar mı?

Her şeye katlandık ve kazandık. Her şeye katlanacak ve kazanacağız.

Boş midelerimize yumruk basarak çarpışmasını yedi iklimde deneyerek kaşarlanmış bir milletiz. Ot yiyecek, yağ yakacak, çuval giyecek fakat yine ölmeyecek, yine hürriyetimizi ve istiklalimizi kaptırmayacak ve kurtarıp yaşatacağız. Bütün bunlar hür ve müstakil Türkiye uğruna ve onun için...

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Onun için iktisadi seferberlik var. İsraflara sefahatlere elveda...

Yaban mallarına harp var. Şehir canavarları olan tenezzüh otomobillerine, yılan derisi gibi parlayan ipekli kumaşlara, boş kafaları süsleyen lüks şapkalara, gösteriş budalalarını tapındıran kürklü ve kadifeli parçalara, züppe midelerin hoşlandığı Frenk pirinçlerine harp var.

Asrın hülya aşılayan afyonlu filmlerine, kulaklara rakı içiren kahpe sesli plaklara harp var. Cilalı tırnaklara, pomatlı suratlara, renkli kravatlara her yerde yurdumuza dikilmiş düşman topu gibi patlayan şampanyalara harp var; iktisadi seferberlik

Türk tarihinin son asırlarda cihana örnek yaptığı ikinci şaheser olacaktır. Sakarya, Dumlupınar yolu ile iktisadi kurtuluşa gidiyoruz. Sakarya, Dumlupınar ve Lozan'a gidiyoruz

Yolumuz geçen seferki yoldur. Yolumuz Moskova veya Roma'ya değil, Dumlupınar'a gidiyor.

Kabuklu maksatlarla içimize katılanlar varsa, onlara şimdiden haber edelim. Birinci milli mücadelede karşılaştıkları hüsranı tekrar denemesinler. Yine mahkemeler, yine sehpalar kurulmasın. Yine sorguya çekilerek ağlayanlar bulunamasın. Moskova ve Romanya değil. Dumlupınar ve Lo-

Koşma

Dem olur kızlardan bir suna boylu
Söylenmez derdini fısılar dağlara.
Dem olur bir âşık yolundan uğrar,
Kıvrılır, kıvranır rastlar dağlara.

Dağ var, beyazlanır: bahar çağıdır,
Dağ var dumanlanır: deri cırlağıdır,
Dem olar lalesi neşe dağılır,
Dem olur yaraşır yaslar dağlara.

Dağ var, denizlere iner uç olur,
Gün balar yolları bakır, tunç olur;
Bir ceylân pusuya uğrar suç olur:

Ağlar ilkim ilkim sesler dağlara.
Ardında "Şirin"ler, "Aslı kız"lar var,
Dağ.. dağ meleşiren vefasızlar var,
Burada bir garip, bir göynü sızlar var;
Dem olur başını yaslar dağlara.

Nihat Sami

var. Bütün Türkler bir kalp gibi çarpacak, bir kafa gibi düşünecek ve bir ordu gibi çarpışacak. Onun için diyoruz: Bütün Türkler bir ordu, katılmayan kaçaktır.

Ata söylüyor. Biz de onunla beraber haykırıyoruz. Yeni bir Samsuna ayak bastık. Yeni bir Sakarya'dan geçerek yeni bir Dumlupınar'a ve oradan da yeni bir Lozan'a gidiyoruz. Gazinin kumandasında olarak çarpışacak olan bu ordunun muvaffakiyeti,

zan'a gidiyoruz. Türk milleti fedakârlık ve kahramanlıkta örnekler peşinde koşan bir moda kuklası değildir. Tek başına tarih, tek başına istila ve tek başına inkılâp yapmış, kendi göbeğini kendi kesmiş bir milletiz.

Bazılarının sandığı ve hülyalandığı gibi Kızıl veya Kara rejimlere değil, Türk milletinin yarattığı Al kanlı Sakarya, Al kanlı Dumlupınar ve Al kanla kazanılmış Lozan'a gidiyoruz.

Yerli malı kullanmak vatan borcudur.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

Kapitalizm Buhranı
IV

Yazan: N. Basilescu
Bükreş Hukuk Fakültesi Reisi

Komünistlerin Sermayesi

Çeviren : Safaattin Rıza

Geçen makalemizde şahsî sermayeden bahis ve bu sermayenin cemiyete olan lüzumunu ehemmiyetle işaret etmiştik. Bu yazımızı, Komünist sistemindeki sermayeye hasrediyoruz.

Müşterek sermaye sisteminde ilk önce irat olunacak kuvvetli bir sual vardır. Bu sis-temde, sermayeyi teşkil eden tesisatı; amele, memur maaşlarını, makinaları, iptidaî maddeleri kim temin edecektir?...

Cevabı kolaydır. Cemiyet, daha doğrusu Sosyalist hükümet.

Fakat cemiyet ve yahut sosyalist hükümet, bu muhteşem ve mürekkep sermayeyi nerden temin edebilecektir?...

Tabiî evvelâ akla bugün hususî eşhasın elinde bulunan sermaye gelecektir. İlk iş olarak hükümet, bu hususî eşhasın elindeki servetleri müsadere edecektir. Sosyalist akidesine göre, cemiyeti vücuda getiren efrat yek diğerine müsavidir. Aralarında zengin olamayacağı gibi, fakir de bulunmayacaktır. Binaenaleyh, hiç bir kimsenin hiç bir şeyi olamayacaktır. Bu, sosyalistlerin bugünkü cemiyetlere vurabilecekleri ilk tırpandır...

Fakat Karl Mark'sın kuvvetli dehâsı bu şekle bir meşruiyet vermeye çalışmıştır. Amele sınıfının peygamberine nazaran bu umumî müsadere bir "restitutio in integrum"dan yâni vâktiyle "alınan bir şeyin aynen iade ve istirdadından başka bir şey değildir. Zira, müsadere edilen bütün bu servetler amelenin istismarından, işçinin fazlayı hasılatından doğmuştur. Fakat, sosyalistlerin bu suretle temin edecekleri sermaye ebedi değildir. Makinalar kullanılarak eskiyecek, iptidaî maddeler yenecek ve amele ancak bu istihsal imtidadınca yaşayacaktır. Bu takdirde kullanılan ve tükenen sermaye yerine yenisi nasıl konacaktır?...

Mevcut sermayeler nasıl çoğalarak daimî bir tedavülü temin edebilecek,yeni keşfiyata ve cemiyetin ihtiyaçlarına karşı tedbirler nasıl alınacaktır?.. Ferdî sermaye sisteminde patronun şahsi menfaati, kendisinin, tedbirli ve faal olmasını istilzam eder. Bu sistemde her patronun binlerce rakibi vardır. Bu rakipler karşısında, patronlar istihsal şekilleri ile mahsullerini tekemmül ettirmek mecburiyetindedirler. Halbuki sosyalist sistemde böyle ferdî bir menfaat mevzuu bahis değildir.

Sosyalistler, herkesin cemiyet karşısında aynı his ve alaka ile harekete geçmeleri lüzumunu ileri sürmekte ve fertlerin kalbinde bu his ve alâkayı yaratabileceklerini iddia etmektedirler.

Bu his ve alâkanın bütün fertler tarafından müsavaten izhar edilmesi ve bundan mütevellit istihsallerden de müsavaten istifade etmiş olmaları lâzımdır.

Çok güzel ve ideal bir şey. Fakat ancak Eflatunun, çocukları bile Komünist nazariyeleri ile büyüttüğü cumhuriyette mümkün olabilir.

Fakat bugünkü ve yarınki insan cemiyetleri için imkânsızdır. Bizzat sosyalistler bile ortaya attıkları mucizeli nazariye ve fikirlerin tahakkuk edeceğine

www.atsizcilar.com
www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

kani değillerdir. Bakınız. "Karl Rodbertus Yagetzov" ne diyor:

"Cemiyetin kendisini uçurmadan kurtarabileceğini zannetmiyorum. Fakat buna rağmen ahlâkî kuvvet gün geçtikçe artmaktadır. Toprağın ve sermayenin mülkiyeti ancak çalışmakla temin ve muhafaza olunabilir."

Sosyalizm, serbest mesai yerine mecburî mesaiyi ikame etmektedir. Kadın ve erkek her fert cemiyet için çalışmak mecburiyetindedir. Bunların mesaisinden doğan meyvalar, kendilerinden ziyade cemiyete aittir.

Diğer taraftan bir patron olan hükümet, tıpkı bugünkü patronlar gibi her vesile ile istihsal fiyatını azaltmaya çalışacaktır. Bunun için muhtelif çarelere baş vurarak, işçinin gündeliğini kısacak, çalışma saatlerini arttıracaktır. Bu suretle bir istihsal fazlası temin edecektir. Bu fazla istihsali hükümet kendisi için alıkoyarak sermayesini çoğaltarak mevcut müesseseleri idameye sarfedecektir. Diğer taraftan sosyalist, hükümet; ferdi sermaye sistemindeki patrondan daha fazla olarak kanunlarla, mecburî çalışmayı vücuda getirecektir. Ameleyi, temin etmiş olduğu eşya mukabilinde değil, fakat en mübrem ve en asgari ihtiyaçları tatmin edebilecek surette terfihe çalışacaktır. Hâkimimutlak olması itibariyle amelenin "mübrem ve asgari" ihtiyaçlarını tayin ve tesbitte bu ihtiyaçları asgari dereceden aşağıya düşürecektir, işte ancak bu sayededir ki, sosyalist hükümet ihtiyat sermayeyi; kullanılan mevadı, makina, tesisat vesaireyi temine muvaffak olabilecektir. Sosyalist hükümet, bunları temin edebilmek için ferdî sermaye sistemindeki patrondan daha fazla olarak ameleyi çok az bir ücret mukabilinde istismara çalısaçaktır, Bu vaziyet karşısında çalışkan, istihsale: amele, tembel, şahsî istidattan mahrum arkadaşları ile muameleye maruz kalacaktır. Bu netcice, çalışkan ameleyi çaresizliğe, ümitsizliğe, bilâkis tembel ve istidattan mahrum olanları da müsbet ve muayyen bir neticeye malik olmaları itibariyle teşvik edecektir. Bu suretle istihsal gün geçtikçe azalacak, bilâkis cemiyet tedricî fakat mutlak bir. Sefalete mahkûm olacaktır. Onu bu mahkûmiyetten kurtarmak mümkün olamayacaktır.

Muzaffer olacak Sosyalizm Yalnız mahdut bir zümrenin refah ve saadetini belki temin edebilir. Fakat içtimaî teşekküllerde esas olan amele sınıfını çak vahşi bir şekilde istismar ederek çalışmasına mukabil ona açlık, sefalet ve ölüm verecektir. Şimdi bir sual sorabiliriz.

Hangi medeni cemiyet böyle bir esarete ve acı bir sefalet mahkûmiyetine rıza gösterecektir?...

Rusya misali nazariyemizi isbat için kanaat bahis ve kâfi değildir.

İleriki yazılarımızda bu memleketin yeni vaziyetini tetkik ve mütalaa edeceğiz. Bugün iddia edebiliriz ki, medeni Avrupa'da hiç bir millet mecburî çalışmanın demir boyunduruğuna boyun eğmeye muvafakat etmemiş, mecburî cemiyet müsavatına, fertlerin hayatlarıyla kaim olan "şahsiyet-"lerin ilgasına yanaşmamıştır.

Avrupa'nın bütün memleketlerinde bolşevizm cereyanı, düşünen, muhakeme eden halk amele ve münevver sınıflar tarafından nefret ve lâkaydî ile karşılanmıştır. Hindistan ve Çin'deki mevziî komünizm harekâtı bu memleketlerdeki sınıf ve cemiyet ifadesinden ziyade Moskova'dan savrulan sedaların zayıf bir aksidir.

Moskova'da hâkim olan kanaat; dünyanın komünistliği ancak Avrupa'nın komünistliği ile kaimdir merkezindedir. Avrupa, bütün dünyanın içtimai ve siyasi hayatında nâzım rolünü oynamaktadır. İşte bunun içindir ki, Moskova adı bütün milliyetperver memleketler için bir dehşet, ve facia ifade etmektedir. İşte kanlı Viyana hadiseleri. İşte Almanya-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husual daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

da masum yolcularla dolu bir tirene Komünist suikastı, işte bizde; Romanya'da sık sık yolcu tirenlerine tevcih edilen komünist suikastları.

Bütün bu hadiseler bize medeniyetin, komünizm hırs ve vahşetine karşı silâhlı bir halde bulunmasını âmirdir. Bütün medeni milletlerin bu müşterek ve kızıl tehlikeye karşı durabilmeleri için anlaşmaları lâzımdır. Bu anlaşma bir emrivaki, bir kat'î mecburiyet halini almıştır.

Peygamber olmaya ihtiyaç yoktur, insanların seciye ve ihtiyaçlarını asırlar vücuda getirmiştir. Asırların yaratıcılığından ilham alan bizler, "Karl Rodbertus Yagetzov" ile birlikte iddia edebiliriz ki, Sosyalist ihtilâli imkânsızdır.

-Bitmedi-

Not: Gerek bu makalede ve gerek bundan önceki yazıda, muharririn bazı umumi hükümlerinde fazla hassasiyet vardır. Ezcümle bugünkü cemiyetlerde mevcut bütün ferdî sermayelerin meşru olduğu iddia edilemez. Müstahsilin sırtından çalınarak sefahete sarf edilen servetler yok değildir. Yalnız muharririn daha devam edecek olan bu tetkiki bilhassa şu noktada doğru bir fikir veriyor ki, komünist devlet ve sosyalist İhtilali de çalışan insanların ıstırabını azaltmayacak, belki de arttıracak-tır. Mukaddes halk kütlelerini münevver zümrelerin istismarından kurtarmak için bu rejimin de iyi bir deva olmadığı ve hatta zehirli bir ilâç olduğu tebarüz etmektedir.

***

Ancak her şeyden önce işçiyi ve köylüyü, himaye edecek kuvvetli kanunların vücut bulması halkını seven ve ona kıymet veren her hükümetin ilk vazifesi olmalıdır. Biz halkın ne patronlar ve ne de devletler ve münevverler tarafından istismar edilmesini hoş görmüyoruz.

"Atsız Mecmua"

Göçebeliğin İlgası

Şu yazı başlığı ilk bakışta Esaretin ilgasi gibi bir vakıayı tedai ettirebilir; halbuki bu iki terkip, bir birine zıt mefhumlar ifade eder. Esaretin ilgası: "Yek diğerine müsavi halkedilen insanların kendilerine Hâlıkleri tarafından bahsedilen hayat, hürriyet ve takibî saadet gibi gayri kabili ferağ hukuka insanları nail etmek"[1]; mefkuresini tecelli ettirmekle beraber, Göçebeliğin ilgası: Hilkatten serazat bir dirlik süren insanları, cemiyetin günden güne artan ihtiyaç ve kayıtlarıyla bağlamak, onları, medeniyetin sıkı çerçevelerine sokmak demektir.

Esaretin ilgası, tarihin başlangıcından XVII'inci asır sonlarına kadar suren bir hâile sahnesini kapattı; zalim ve behimi mu meleler gören mazlum beşeriyeti hayvan gibi pazarlarda satılmaktan kurtardı... Ben şu başlık altında, içtimaî zümremizin başlıca ıstıraplarından birine değmek istiyorum.

Anadolu'da Oğuz istilâsının başladığı XI'inci asırdan beri devam eden göçebelik aleyhindeki fikirlerimi ileri süreceğim:

Göçebelik, bir kısım halkımızın mecbul olduğu bir an'ane; daha doğrusu, Memleketin maruz kaldığı "yolsuzluklar, maişet zaruretleri ve iklim icabı olarak ihtiyar edilmiş bir "Sefalet hayatı"dır. Mütalaama Alaiye kazasını örnek yapacağım:

Mülhakatıyla beraber 37,800 küsur nüfusu olan memleketin 128 parça köyü vardır. 4,500 küsur nüfuslu kasaba merkezi istisna edilirse beher köye

[1] Amerika'nın istiklali beyannamesinden 2-8-1776

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

olarak 380 kişi düşüyor; halbuki bu köylerden 30'a yakını 40-100 nüfus arasında ve esas itibarıyla bütün köyler perakende oba lardan müteşekkil göçebe tarzında müessestir.

***

Kadim zamanlarda: Taşlık Kilikya ve Izorya denilen, Toros'ların yalçın sırtlarına serpilen bu köy kesafeti zannedildiği gibi derli toplu bir manzara göstermez, birbirinden mesafeli, her biri bir kuytu orman dibine sokulmuş izbe evlerden ibarettir. Güya iskân edilmiş köyler arasında hâlâ yürük maişetini idame ettiren 9-10 aşiret ve bir tarafa yerleşmemiş olmakla beraber Alâiye nüfusunda kayıtlı 5 - 6 parça Tahtacı Oymağı var; Kasaba halkı da dahil olduğu halde Kaza halkı senenin lâakal altı ayında müteharrik bir halde, Torosların üzerinde, asırlardan beri çalkalanıp geliyor.Bu haneberduş, bedevi vaziyet memlekette içtimaî, iktisadî ve medeni inkişâfları baltalayan muzur bir âdet halinde devam edip gidiyor. Bundan dolayı 128 parça köyün ancak 19 tanesinde mektep vardır.. Bu mekteplerden biri birkaç sene kaza teşkilatıyla idare edilmiş olan Gazi Paşa nahiye merkezindedir ki, burası da göçebelik yüzünden, köy bile denemeyecek şekilde dağınık ve harabezardır. Köy hanelerinin toplu olmaması ve halkın göçebeliği yüzünden mektebi olan köylerde dahi maarif ışığını yayamıyor. Göçebelik yüzünden: Kasaba ve köylerde kurulan düzenler, başlanan işler yarım yamalak kalıyor; keza, köy halindeki yaylalarında yapılan işler de göçten avdette bozuluyor. Şimdi bu hale saik nedir?Anladığımı tasrihe çalışacağım:

1 — Kasaba halkının, yazın 30-40 derece arasında geçen boğucu sıcakları iktifasın ettirecek fennî vasıtalardan mahrum olduklarından yayla ittihaz ettikleri dağ sırtların a can atarak hazirandan teşrinisani'ye kadar oralarda âtıl bir sayfiye hayatı yaşa-maları.

II —Köylerin bir kısan da sahil iklimindim müteessir olmakla beraber, Gazi Paşa na-hiyesi müstesna ziraata el verişti arazi olmadığından ellerinde yegâne vasıtai maişetleri olan hayvan sürülerine musallat olan. Göven dedikleri haşerelerden korunmak için yaylaların çıplak yerlerine sığınmak zarureti olduğu.

III — Kaza dahilinde ziraata elverişli arazinin mahdut, münakale ve muvasale hatlarının gayri mevcut olması dolayısıyla Alâiye köyleri ahalisi kışlık zahirelerini Urum dedikleri Bozkır ve Ermenek'ten te'min öderler, ve bunu, oralara götürdükleri Harnup=Buynuz, Mercin, incir, limon, portakal gibi mahsullerle değişirler.

İşte bu ve buna mümasil ahval halkı göçebeliğe sevk eden başlıca amiller olsa gerektir. Bu vaziyet bir kısım halkın menfaat ve maişet zaruretlerinden münbais olmakla beraber içtimaî hayat ve temeddünün hakkıyla teessüsüne engel teşkil etmektedir.

***

Fikrimce göçebeliğin ilgası için alınması îcabeden tetbirler; Alâiyeye güre:

A- Bir kerre bu havali kurunu 0lâdan beri kereste ihraç mıntıkasıdır. Ve ilk Türk tersanesi, Selçukîler tarafından 624 tarihinde burada yapılmış, Kılıç Aralan Oğullarından Birinci Alâaddinin adını alan Belde, o zaman imparatorluk merkezi olan Konya'nın Akdeniz'de yegâne iskelesi olarak ehemmiyet almıştı Bugün bile Bozkır, Hadim, Ermenek, Akseki kazalarının bazı münakalât ve seyrüsefer için en yakın iskelesi Alâiye'dir. Maatteessüf, bu havali ile rahat münakala ve muvasaleyi te'min edecek, geçmesi hayat pahasına mal olan keçi yollarından başka yol yoktur.

B- Alâiye kazası Akdeniz kıyısında en iyi turfanda sebze memleketidir; civarındaki akarsulardan fennî surette istifade edilmediğindeu sebzecilik pek âdî ve iptidaî şekildedir. Kazanç gördükçe halkın bu yoldaki gayreti artmakta ve Memleket Sulama teşebbüsleri artmakladır.

C- Bu havalinin Narinciye mahsulü.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Dörtyol'a, şayanı tercihtir. Bilhassa günden güne çoğalan Muz ziraati Alâiye muzlarının lezzet ve nefasetini piyasalarda tanıtmıştır.. Dağlarında milyonlarca Zeytin, fıstık aşısına elverişli çitlembik, fındık ağaçları hüdayınabittir; bunların ıslahı büyük servet membaı vücuda getirir [2].

D- Bu sene Gazipaşa nahiyesi arazisinde tecrübe edilen Tembeki ziraatı Tütün inhisar idaresi mütahassısının takdirin celbetmiş, âti için bir kazanç başlangıcı olmuştur. Küçük bir Çukur Ova denilmeye lâyık olan bu araziden başka suretle istifade dahi Halkın yerleşmesine mütevakkıftır.

E- Memleketin şahdamarları mesabesinde olan Alâiye-Bozkır-Konya ve Alâiye-Manavgat-Antalya şosalarının yapılması, ve göçebelikten evvel yer, yer mamureler bulunduğu harabelerinden anlaşılan bu havalide asrı mamurelerin kurulmasına âmil olacağı.

F- Köyleri toplu bir halde bir araya getirmeye sevk ve icbar ederek nahiye merkezlerini olsun köylere örnek olacak tarzda ucuz, basit, sıhhi evler ve bilhassa mektep binalarıyla teçhiz etmek.

G- Toplu İskân tarzıyla bu havalinin en mühim serveti olan ormanları ayak altlarında tahripten korumak...

İşte bu kabil tedbirler almakla beraber bu işleri halkın keyf ve arzusuna bırakmayarak onları, asırlardan beri süren Bedevi hayattan kurtarmak lâzımdır. Esasen medenî imkân ve vasıtalara kavuştukça bu sefalet hayatından bizar olan halk da kendiliğinden göçebeliği terke mecbur olacaktır. Yakın zamanlara kadar göçebe olan Nefsi Antalya, şosaları, buz ve elektrik fabrikaları v. s sayesinde göçebeliği terketmiştir.

Hülâsa: Göçebelik, memleketi maariften, ümran ve temeddünden alıkoyan; aynı zamanda Şekaveti teshil ve asayişi içtimai nizamı ihlâl eden çok kötü bir gidiştir. Bütün müesseselerini asri temeller üzerine kur-maya başlayan yeni Türkiyemiz'de artık bedevi gidişlerin yolunu kapamak gerektir sanırım.

Bizde Koro ve Repertuarı

II

Koro san'atının şehirlerimizde taammümünü temenni ederken, bu temenniyi mucip sebepleri de göstermeliyiz:

I— Bilhassa ağız sazlarında mütehassıs sanatkârlarımızın -İstanbul ile Ankara'da bile- azlığı dolayısıyla, Koro müessesesi, memleketimiz için en kolay tevkiî olunabilecek polifonik icra vasıtası sayılır. Esasen fen ve zaman itibarıyla da, bir koro hey'eti, her yerde orkestradan daha çabuk ve kolay yetiştirilebilir.

II— Güf'teli musikilerle meşgul olacağından halkı daha fazla alâkadar eder.

Ecnebi koro eserlerinin memleket lisanına tercüme olunarak okunmaları imkân dahilindedir; bu kolaylık ta, gerek koristleri ve gerek dinleyenleri ecnebi üslûplarına kolayca yaklaştırır.

III— "Millî bir beste repertuvarı" biriktirmek gaye edinildiğine göre, Türk bestekârı, en kolay ve en faal bir şekilde koro repertuarı hazırlattık sayesinde tutunabilecektir.

IV— Türk bestekârı her an makamlar ve çeyrek sesler müvacehesinde

---

[2] Çitlembik ağaçlarına Ayıntap fıstığı aşısı yapmak, için bu sene oradan, kaymakamlık delaletiyle; aşı celbedilmiş ve bir kısım ağaçlar aşılanmıştır.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 „
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

bulundukça, koro, bu unsurların zerresini bile bozmayacak başlıca Avrupai icra vasıtası olmak imtiyazını —bu gidişle uzun zamanlar daha— yalnız başına, saklayacaktır.

V— Nihayet, ses san'atının ve ses virtiözlüğünün mebdei-zemini- operanın mühim bir rüknü, korodur: koro başlamadan, ses san'atının diğer şubeleri taannümm edemez; Avrupa musiki tarihi buna dair mi-sallerle doludur.

Hülâsa, esasen bir şark aleti olan koro, şark memleketleri için birkaç millî kıymeti birden nefsinde toplamı? demektir. "En masrafsız teşekkül olması" maddesinin, demokratik kıymetine, İçinde bulunduğumuz zamanla mütenasip bir değer katışma ise ne dersen iz? Millî koro teşekkülleri memleket eserleri ile teçhiz edildiği anda, bu kıymetin ne kadar artacağı ayrıca düşünülsün..

Bazı kimselerimiz, hatiften gelecek sadayı bekler gibi, bir gün bir Türk dahisi gelip koro sesleri yazacağını bekliyor ve bu beste peygamberi gelmeden Türkiye'de koro propagandasını yapmak doğru olamayacağını, çünkü kurulacak teşekküllerin yaşamayacağını yazıyorlar. Gerçi yalnız millî koro bestekârlığında fevkalâde halkçı ve tamimci bir faaliyet göstermiş millî bestekâr numunelerini tarihte okuyorsak ta pek nadirdirler. Bizde de muadilleri yetişmesi bestekârlığa çalışanlarımızın bu sahaya ayrı bir ehemmiyet vermeleri temenni olunur: birkaçı muvaffak olamasa bile, nihayet biri tutunur [*]. Fakat, bu her şeyi yüz üstü bırakıp da hatif sedasını bekleyelim demek değildir ki! Her yolda peygamber bekleyenlerimiz yok mu?'...

Tetkikat gösteriyor ki, topraklarımızda yetişip de memleket musikileri üzerinde tecrübeler yapmış olan bestekârlara: eserleri arasında,

---

[*] Senfonik veya dramatik sahaların birinde muvaffak olmak ayrı ayrı istidat meseleleri olduğu gibi güfte bestelemekte eli kolu bağlanan bestekârlar da vardır.

bir memleket koro repertuarına başlangıç vazifesi görecek eserler pekâlâ vardır bunları nisyan köşesinden çıkarıp faaliyete getirmek lâzımdır. Türkiye, Sahrayıkebir değildir: sinesinde her türlü mahsuller ve istidatlar —bazı yerde az, bazen de çok —ye-tişmiştir; bunları ne unutmalı, nede inkâr etmeliyiz, tik bir arama tecrübesi atideki eserleri meydana çıkardı; taharride devam olunduğu takdirde daha birçoklarının ele geçirileceği kanaati kafiyesiyle —ve bunu temenni ederek— koro meraklılarımıza bildiriyorum.

Türkiyeli bestekârların yazıları:

M. Vittorio Radegliya musiki mahafilimizde tanınmış bir simadır; bundan üç sene evvel İstanbul Konservatuvarı'nda hoca iken, yaşının ilerlemesi dolayısıyla bu vazifeden ayrıldı. Paris Konservatuarından mükâfat sahibidir.

San'at meraklılarımızdan Celal Esat Beyin teşebbüsü ve yazdığı livre üzerine besteler dir "Şaban," operasında, M. V. Radeglia, [*] başından sonuna kadar Türk temleri ü-zerinde çalıştı, hatta bazı maruf Türk parçalarını aynen işledi ki, aralarında çok hoş korolar da vardır. Eser 3 perdeliktir: 4 Temmuz 1017'de İstanbul'da besteleyerek, ertesi sene Viyana'nın operasında oynandı: Türk sefiri, ve Celal Esat Bey — ki dekorların tanzimine bilfiil fırçasıyla iştirak etmişti — ve diğer Türkler hazır idiler. Gazeteler temsil arkasından mutat tenkitleri yazdılar, Fakat Celal Bey, o zamanki ümitlerine rağmen, bugün, Türk musikisinin şimdiki hali ile operaya gelmeyeceğine — tecrübe-den sonra— karar vermiş bulunuyor: Türk musikisi "dramatik" "bir üslûp değildir. Eserin bestekâr elinden çıkmış yegâne büyük partisiyonu ile yegâne piyano parti-

---

[*] Vittorio Radeglia, 1863'te İstanbul'da doğmuş olup opera bestekarıdır. Eski ope-ralarının ilk temsil yer ve tarihleri şunlar-dır: Colomba (Milano. 1887), Suprema vis (Tü-ren, 1902)-, Amore occulto (İstanbul, 1904).. Riemann musiki kamusu)... M. Radeglia şehirimizde tedrisatla mefkuldür.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

siyonu, ve livrenin Türkçe, Fransızca ve Almanca metinleri, Celal Esal Bey, nezdinde saklıdır. 23 numara teşkil eden parçaların-dan, münferit veya birkaçı bir arada tertipler halinde, konserlerde bilhassa istifade olunmalıdır.

Tigran Çuhaciyan [1837 — 1898]ın opera komiklerindeki korolarda da Türk üslûbununun garp tekniklerine esaslı bir şekilde raptedildiği görülür. Çuhaciyan, Abdülmecid'in saatçi basısı Kevorgun oğlu olup saray hesabına Milano Konservatuvarı'nda tahsil görmüştü. "Arifin Hilesi" opertindeki son "sefa geldiniz!" korosu, yazdığı koroların en güzelidir: eserin 1876'daki ilk temsilinden itibaren her ciddi oynanışında halk tarafından bisse edilmiştir. Çuhaciyan'ın operetlerinin orijinal orkestra partısyonları, Şehzadebaşı'nın tiyatro mucirlerinden Kâmil beydedir.

Bu ağır veya zarif neviden, ve şehir Türk musikisi üslûbuna yaklaşan Türkçe korolara, Kütahyalı Komitas'ın Anadolu temleri üzerinde bestelediği rüstaî memleket korolarını da ilâve edebiliriz: İçlerinden bir kısmı piyano refakatlı bir kısmı da "a capella" dır. Paristeki tabı'larında Türkçe güfteleri ilâve olunmamış ise de, şehirimiz ermeni kilise koristlerinin Türkçe güftelerini de yazmaya teşebbüs ettiklerini memnuniyetle haber aldık. Ârmonize edilişleri, bildiğimiz şekilde değil, ezgilerin esas bünyelerini bozmayacak hususî bir manzaradadır. İlâve edelim ki, burada bahsettiğimiz korolar, kiliseye ait ermeni musikilerinden değil, üzerlerine Ermenice ve Fransızca güfteler tatbik olunmuş hâlis Anadolu ağızlarıdırlar [*].

Komitas'ın armonileri fazla şahsî oldukları için mektep teşkil edemeyecek ise de, kuvvetli bir musiki şevki tabiisi menuslarından doğdukları için, dinlemesi hoş oluyor. Komitas'ta,

[*] Komitas, Eçmiyatzin kilise mektebinde okurken bellediği bir iki Kafkas ağzını da armonize etmiştir ki esas Anadolu ağızlarından ayırt edilmeleri güç değildir.

köylü bestekârlara has saf istidattan bir şeyler vardı. Eskilerin tecrübelerinden sonra, yeni Türk gençlerinin, henüz basılmamış ateşli tecrübelerinden bahse geçebiliriz. Eski ve yeni Türk beste karlığı için, koro eseri yazmak işi, son zamana kadar kapalı kalmıştı. Rusyalı Türk musikicileri içinde hal böyledir. İşte ön ayak olan ilk bestekârımız Cemal Reşit Bey'dir. Avrupa'da koro tarzında hiç bir eseri basılmadı. Cemal Bey bir kaç koro eseri yazarak konservatuvarda söyletti ki, yalnız biri, benim Anadolu Türküleri ve musiki istikbalimiz kitabımda çıkmıştır: Çayır ince biçemedim!...

Bestekâr Adnan Bey de Kerem ile Aslı gibi Anadolu destanlarından fıkralar Üzerinde çalışmağa başladı, v. s.

Bir halk bediî terbiye aleti olan koroya mahsus eserler yazarken, halkın musiki zevkini düşünmek, halk şarkıları üzerinde Esaslı tetebbuatta bulunduktan sonra başlamak icap eder; işin başlıca güçlüğü buradadır.

Görülüyor ki, ciddiyetle tahkikatta bulunduğumuz taktirde, köşe bucakta, eski ve yeni bestekârların hususî kütüphanelerinde, el yazısı halinde duran kalem tecrübeleri bulacağımız gibi; Cereyan bir kere ve konserler halinde baş gösterdiği, gazetelerde "Memleket koro eserleri konseri" gibi ilânlar okunmağa başladığı vakit, yeni yeni korallerin tevali ettiği görülecektir: malûm; muhterisiz meta zayidir derler... Türk şarkıları üzerinde Türk, ecnebi herkesin yapa-cağı armoni tecrübeleri makbul tutulmalıdır: çünkü, armoni, bir nevî tertip ve takviye meselesi olup, armonistin milliyeti eserin milliyetine karışmaz: Yahudi Halevy Fransız bestekârı, Alman Haendel ise İngiliz bestekârı sayılır; v.s. Ele alınan tem veya melodi pırlantanın kendisi ise, armonize etmek, o taşı bir yüzük üzerine yerleştirmek işçiliğidir.

Ecnebi repertuar: Rusların Kafkas ve Türk şarkıları üzerinde yaptıkları koro yazıları, şüphe-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No. birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

siz ki, ecnebi repertuar idinde bize en yakın gelen musikiler olacaktır. Bu repertuarı henüz tetkik imkânını bulamadım; mesele hakkında Prof. V. Belayev'e yazdığım son mektubun cevabını alınca aynen neşrederim.

Bunlardan sonra. İspanyol, Alman v.s. halk koroları içinde yapılacak ince intihaplar gelir. Gerek bunları ve gerek klâsik koro musikilerini Türkçe tercümelerinden okumak, onları, Türk dinleyici (veya daha doğrusu icracı)lerine yakınlaştırmak demektir. Burada hayli ince bir iş, yani "tercümecilik" meselesi önümüze çıkmaktadır.

Mevcut milli koro eserlerini toplamak veya kopya etmek ister: konservatuarlarımızın bir işi de, icabında para sarfederek, bu eserlerin cümlesini —bir usul dairesinde— istinsah ettirmek, kütüphanelerinde şefler ile icracıların emrine amade bulundurmak olmalıdır. Fakat, maalesef, el'an bu yolda çalışılmaya başlanmadı.

Gelişi güzel repertuvarlar, acemi muhitlerde, matlup heyecan ve faydeyı uyandıramazlar [*]. Koro, her yerde, dînî, mahallî, ve bir kelime ile "millî" eserler sayesinde tutunup, umumileşmiştir: son misal Ermeni kilisesinde kazandığı rağbet olup, Ekmelyan, Komitas gibi iki üç bestekârın memleket üslûbundaki koro eserlerine medyundur.

Koro san'atının memleketimizde tutunması, halkımızın armoni ve polifoni üslûpları ile tedricî bir şekilde ünsileşmesinin de başlangıcını vücuda getirecektir.

Tefrikamızın mihverini teşkil eden iki esas maddeyi hülâsa edelim: lâik koro cemiyeti [= Societe chorale] temelini atmak işinde, yarı yarıya, A) tecrübe görmüş kilise koristlerinden, B) memleket koro eserlerinden istifade etmeğe mecburuz. Millî musiki inkilâbımızın can damarlarından biri, ses san'atına ve koro akidesine germi vermektir.

Kösemihalzade
Mahmut Ragıp

[*] Gelişi güzel programın ceremesini konservatuvarın korosu çekmiştir.

Halk Edebiyatı Örnekleri

Kâtibi, Gevheri, Âşık Ömer'den Parçalar

Halk edebiyatımızın çok geniş mahsulleri arasında elde edilebilenleri ve hele intişar sahasına çıkanları aslına nispetle henüz çok azdır. Gevheri gibi. Karaca Oğlan, Kayıkçı Kul Mustafa gibi, hayat ve eserleri hakkında, kitaplar, neşrolunan şairlerin bile bütün deyişleri tamamlanmış sayılamaz.

***

Büyük üstat Köprülüzade Fuat Beyin bu hususta geniş bir salâhiyetle açtığı çığıra, onun meselâ Sadettin Nüzhet Bey gibi kıymetli muakkipleri; H. B. derneği ve bazı Anadolu mecmuaları tarafından isabetle devam edilmektedir.

Biz de bu sahada elimize geçen ve henüz neşredilmemiş bulunan bazı güzel

www.atsizcilar.com
ATSIZ MECMUA
www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

parçalan hem bu meşkûr mesaiye bir damla daha ilâve etmek; hem de güzel H. edebiyatımızdan müteaddit numuneler vermek maksadıyla, bu sütunlarda neşredeceğiz:

1. Kâtibi'den: [1]

Gönül melûb olup eyleme âhı
Aşıka ayrılık ola gelmiştir
Kâh sözümü dinle hubların şahı
Ağlayanlar bir gün güle gelmiştir.

Hatırcığın yıkma şu gedanın
Biz de edna kuluyuz barı hüdanın
Nice senceileyin taze fidanın
Açılan gülleri sola gelmiştir.

"Doğan Aylar gibi doğup dolanma
Cıkup karşımızda böyle salınma
Beni sevdi deyü sakın alınma
Ezelden dilber sevile gelmiştir.

Güzelsin sevdiğim biz de bilürüz
Iltifat edesin' deyü gelürüz
Günde bir selâma kail oluruz
Mecnun Leylâsını bula gelmiştir.

Kâtibi der mânâ var bu sözde
Derdimüz ne bindedir ne yüzde
Güzel mecnun eyledin beni [2]

NOT: XVII'nci asır sazşairlerimizden olan Kâtibî hakkında malûmat almak için Köprülüzade Fuat Beyin "Türksaz şairlerine ait metinler ve tetkikler." namıyla tesis ettiği seride Kâtibi hakkında intişar edecek eserine bakınız.

2. Gevheri: den:
Taze açılmış goncası
Nevçivanım safa geldin

Benim gönlüm eğlencesi
Şifükdrum safa geldin

Verdi mevlâm seni yokdan
Bir İnayet erdi hakdan
Gelmez idim kah çokdan
İftiharım safa geldin.

Düşdü gönül zalim size
Merhametin yok mu bize
Ela gözün süze süze
Gül fidanım safa geldin.

Nedir böyle çeşm-i celâl
Akar dudaklarından bal
Gevheri der kaşı hilâl
Nazlı yarini safa geldin.

NOT: Gevheri'nin hayatı ve eserleri hakkında malûmat almak için, bakınız: Prof. Dr. Köprülüzade Mehmet Fuat: Türk saz şairlerine ait metinler ve tetkikler: 1; Gevheri ve Sadettin Nüzhet: Halk şairleri. 3'üncü kitap.

3. Âşık Ömer den:
Evvel bahar gülzar ile yaz gelür
Yüce dağlar donandığı zamandır
Gülüstandan gunâgun avaz gelür
Bülbül güle kul olduğu zamandır.

Bağlar müzeyyen açılmış güller
Figan edüp öter garip bülbüller
Seyre çıkmış cümle mehru güzeller
Âşıkların deli olduğu zamandır.

***

Hep duhherler cennet donun giyerler
Açık olan bülbüllere uyarlar
Şimdi suyun döker dağlar koyular
Sahraların sel olduğu zamandır.

Âşık Ömer arar durur çareler
Hasretinle oldu yürek yareler
Dürlü şükûfeler gül ü Lâleler
Yeryüzünün al olduğu zamandır.

NOT: 1. Elimizde bulunan bir mecmuada Âşık Ömer

---

[1] Kâtibi'nin bu güzel koşması, bundan evvel, Duygu ve Düşünce Mecmuası'nın 7'nci ve Yeni Mecmua'nın 33'üncü sayılarında farklı ve eksik olarak neşredilmiş, ayrıca şairinin ismi de zikrolunmamıştır.
[2] Bu mısra gibi 2'nci kıtanın 1'inci mısraı kısmen ve şiirin son mısraı tamamen eksiktir.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

miz bu koşma; Köprülüzade M. Fuat: Kayıktı Kul Mustafa ve Genç Osman hikayesi; S: 65'de bazı farklarla K.K. Mustafa namına ve Sadettin Nüzhet: Karaca oğlan; S: 47'de gene bazı farklarla Karaca Oğlan namına kaydedilmiştir.

***

Bu şiirlerin müstensihler elinde şekillerini ve şairlerinin isimlerini değiştirmeleri melhuz olduğu gibi, saz şairlerimizin ekseriyetle yaptıkları şekilde birbirlerine nazire olmaları daha kuvvetle muhtemeldir.

NOT: 2. XVII'nci asır saz şairlerimizin en meşhuru ve en veludu olan Aşık Ömer hakkında malumat almak için Köprülüzade Mehmet Fuat beyin; Hayat mecmuası: No: 24'deki makalesine müracaat etmelidir.

***

Nihat Sami
Edirne Erkek Muallim Mektebi
Edebiyat Muallimi

"Karaca Oğlan"ın Basılmamış Bir Şiiri

[Karaca Oğlan, sazşairlerimiz içinde, klâsik edebiyattan en az müteessir olmuş bir şairdir: Onun hususiyeti, sair halksairlerinin ananelerine ve mazmunlarına pek az bağlı kalmış olmasıdır.

***

Tam manasıyla Anadolu'nun tabiatını duymuş ve hayatını olduğu gibi, bütün çıplaklığıyla ifade etmiş olan bu şair, sanatındaki samimiliğiyle temayüz eder. Onda tekellüfsüz ve kayıtsız şiirler çoktur. Aşağıdaki parça onun şiirleri içinde güzellik itibarıyla ikinci derecede kalmakla beraber, onun bu husususiyetini göstermek itibarıyla mühimdir.

***

Karaca Oğlan'ın neşredilmiş şiirleri (Sadettin Nüzhet; Konya, 1927) içinde bulunmayan bu parça, Mudurnu'da belediye Zabıta Komiseri Hayreddin Bey tarafından istinsah edilmiş bir cönkteki şiirler arasındadır.]

Türkü – Karacaoğlan

Hazret -i- mevlâdan dileğim budur
Bülbül gibi. İşin âh u- zar olsun
Beddua eylemem sana sitemkâr
Gül gibi meskenin diken, har olsun.

Sıracalar çıksın nazik teninde
Dilerim üleşin tatlı deminde
Yüzün kara olsun halk divanında
Kıyamet gününde başın dar olsun.

***

Dilerim Subhandan olma bermurat
Cisminde kalmasın bir akçalık zat [*]
Cennet yüzü görme ilelebet
Cehennem meskenin yerin nâr olsun.

Bu Karaca Oğlan'ı sen ağladırsın
Kadir Mevlâm her murada kadirsin
Her dem zebaniler belini kırsın
Her urdukça iki elleri var olsun.

---

[*] Sıhhat demektir

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Basılmamış Bektaşi Şiirleri

Toplayan: M. Şakir

- 9 -

Dár ül- namánımız şál-ı Necefden
Tariq-i müsteqim dervişánıyım
Tekye- i aşq içre ders-i arefden
Öğreden üstádın cávidánıyım

Sevmişim bir leb-i qand sükkeri
Derd ü, belasından dönemem geri
Ráhına qoymuşum can ile seri
Sanma bu sevdanın perişaniyım

Dá'im bir bir mahbubun medhinde yektá
Oldığını bilürler záhid (ü) dáná
Perişán oldığım bilürler a ma
Bilmezler ki kimin perişánıyım.

- 10 -

Aşq ile memlu olan merdáne bilsün ádemi
Sáni' Ül-Eşyá muvahhid-hane bilsün ádemi
Vech-i ádemde musattar sırrı subhán el-lezi
Sábit-i qul innemá dellane? bilsün ademi
Áyet-i inni ena'llah remzini imá qılur
Şáxıs-ı gáfil veli amma ne bilsün ádemi
Alem ül-gayb ádemin gönlünde árám eylemiş
Lá mekánı gözleyen taşráne bilsün ádemi
Almayan ilm-i ledünnü şeyx-i ekmelden sebaq
Kendi özinden ol şaqi cehláne bilsün ádemi
Tıyn-ı xamir-ı Vücúdu puta-i zerkárda
Zerre-i sáf olmadan hattá ne bilsün ádemi
Dergeh-i haqdan olan tard menfi şerk ile
Ol garidi? ási-i a'dá ne bilsúd ádemi
Ol ki ádemdir bilübdür ádemi ádem nedir
Yoxsa her lá yefhem xará ne bilsün ádemi
Ey "Perişán"-ı mücerred ya'ni sen bildin mi kim
Halq-ı mut'án eyledin bunca ne bilsün ádem

- 11 -

Váris-i ilm-i ledünn-i álem-i ma'ná bizüz
Váqıf-i sırr-ı rümuz-ı állem el-'esma bizuz
Bizdedir sırrı Muhammed nutq-ı pák-ı Hayderi
Mahzen-i gene i iláhi sáhib-i efá bizüz
Faqr ile faxr eyledik mülk-i qaná'at şáhıyuz
Lá ubáli-meşrebüz gerçi árif-i dáná bizüz
Bende-i evlád-ı Hayder xák-i ráh-ı Mustafá
Murtazánın áşıqıyuz çáker-i Zehrá bizüz .
Mazhar-ı her rümuzuz hem cávidandır burhánı-muz
Qahir-i a'da-yı dinüz sayf-i mücellá bizüz
Ey Rahimi [illegible] eyledin kendine

- 12 -

Şáh-ı evreng-i Murtazásın yá 'Ali
Qurret ül-'ayn-ı imám-ı enbiyásın yá 'Ali
Válid-i sıbteyni ekrem, zevc-i sultán-ı nisá
Server-i din, şehriyár-ı evliyasın yá 'Ali
Rehber-i ehl-i tariqat, píşivá-yi sálikin
Sáqi-i ser-çeşme-i áb-ı baqásın yá 'Ali
Memba'-i lutf ü sexádan meka-i báy (ü) gedá
Ma'den-i cud ü keremkán-ı 'atasın yá 'Ali
Darb-ı pençesinden olur mu ejder-i a'dá xalás
Merd-i meydán-ı fena, şir xudásın yá 'Ali
Faxr-i 'álem lahmüke lahmi buyurdu şanına
Cism (ü) cán-ı 'aleme nur (u) ziyasın yá 'Ali
Rahmi Kemler nice vasf etsün seni ey zát-ı pak
Sensin memdúh (ü) habíb-i Kibriyasım yá 'Ali

- 13 -

Gönül bir yár sevdi cihan içinde
Görenler ol yára desün máşallah
Oqunsun ol yárın máh cemálinde
Ahsen el-xáliqin tebárek-allah
İsmi oqunsun 'Ali haydari
Ebrular mişáli çün zü l-fiqán
Görenler desünler bu kimin yárı
'Aşq olsun sevene hasheten l-İllah
"Rávi" bu sözlerin cümlesi sádıq
Ne qadar medh etsen vasfına layıq
Her kim ki ol yára olmazsa 'áşıq
Káfir olur gider ne'uzu bi-llah

- 14 -

Záhidá hükm-i ezel kim 'aşq imiş qısmet bize.
Şáhid-i da'vá-yi-haqquz, her varaq hüccet bize
Vasl-ı yára gam yemek olsa nola ni'met bize
Bende-i ál-i 'abáyuz bu yeter devlet bize
Hásılı şáh-ı veláyetden gelür şevket bize
Acılur báb-ı 'Alıden ka'be-i hacet bize
Nola záhid zár ile güzár olsa subh u şámımuz
Hamd ola din-i Muhammedde muvahhidnámımuz
Mürg-i şekibál-i elestüz 'aşq-ı haqdur dámımuz
Aşq (u) şevq-i vasl-ile bir yerde yoq árámımuz
Hásılı" şáh-ı veláyetden gelür şevket bize
Acılur báb-ı "Aliden ka'be-i hacet bize
Biz "Refi'á" bezm-i aşqun mest-i ser gerdániyuz
Xayr-ı bezm-i sohbetin dem-beste ü hayránıyuz
Áh kim Kerbelá meydánının hicránıyuz
Pádişah-ı taht-ı levlákin qulu qurbánıyuz
Hásılı şáh-ı veláyetden gelür şevket bize

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

"Basılmamış Bektaşi Şiirleri" Hakkında

Atsız Mecmuanın beşinci sayısında (s. 114) M. Şakir Beyin "Basılmamış Bektaşi şiirleri" makalesinde dördüncü metni teşkil eden "müseddesi mütekerrir" Yenişehir Fenerli, mevlevi şeyhi, meşhur Hacı Hasan Nazif Dedenindir. Şakir Beyin istinsah ettiği mecmuada tahrif edilmiştir, Esasen vezin bozuklukları da bunu göstermektedir. Bektaşılar, Alevi neş'esiyle yazılmış şiirlerin çoğunu böyle tahrif ederler. Bazen de isim mülâbesesiyle her hangi bir Bektaşıya isnat ediverirler. Meselâ: Şeyh Galibin
İqránmuza ser verir üz, 'ahde qaviyüz:

Biz şâh-ı velayet qulıyuz; hem 'aleviyüz. beyt-i mütekerrini havi müseddesi "Es'ad" mahlesiyle yazıldığından Bektaşılar; bunu, ikinci Mahmut vak'asında Koska'da öldürülen "Es'ad Baba"ya mal etmişler ve hatta katilgabına giderken söylemiş diye bir de hikâye uydurmuşlardır.

***

Nazif Dede, Mevleviler arasında alevilik ve melâmetle meşhur, çok kuvvetli bir şairdir. Tercüme-i hâli, Fatin tezkeresinde (s. 413—414) bulunduğu gibi ben de "Melâmilik ve Melâmiler" de not olarak tercüme-i hâlini yazmış ve hassatan Şakir Beyin dercettiği müseddesin matla beytiyle beşinci bendini dercetmiş ve mumaileyhin oğlu ve halefi, Bahâriyye şeyhi Hüseyin Fahreddin Dedenin de muhtasaran tercüme-i haliyle bir gazelinden bir, diğer gazelinden iki beyti ve bir rubaisini kaydeylemiştim. Her halde Şakir Bey, bunu görmemiş olsa gerek (s. 190 —191). Nazif Dedeninin meşhur "sûr" gazeli ile Fatin tezkeresindeki:

Tecellî eyleyüb ol demde kim dîdâr göstermiş Xatın teksif edüb burhan içim envâr göstermiş. Redifli gazeli, şairlik kudretine delildir. Divanının, Darülfünun ilâhiyet Fakültesi acemce muallimi Abdülbaki Beyde bulunduğunu biliyorum. Mezkûr müseddesin ilk bendi aynen böyledir:

Zâhida; haqqıyçün ol şâhın ki cud-i ekmeli,
Ahmed-i muxtâra vahy etdi kitâb-ı münzeli,
Mevleviyim, ahmediyim, hayderiyim ben beli;
Bana besdir bir xudâ ü bir nebi ü bir veli;
Lâ ilâh illâ hüv'allâhü l-'aliyyü l-müncelî,

Bunu yazan Bektaşi, bektaşılık gayretiyle üçüncü mısraı "nazeninim, ahmediyim, hayderiyim ben beli" şeklinde tahrif etmiştir.

İkinci bendin dördüncü mısraı da düşük ve yanlıştır. Doğrusu "can feda etildikde axır çünki güftârım budur" şeklindedir. Üçüncü bent büsbütün yanlıştır.

***

Aslı şudur:

Cûylar, quşlar, ağaçlar, guhlar, hamunlar
Nuh felek, bahr ü semek, cinn Ü melek, nev'-i beşer
Sâkinân-ı 'arş ü ferş ü encüm ü şems ü qamer;
Hep lisân-ı hâl ü qâl ile bu beyti zikr eder;
Lâ ilâh ilâ . . . .
La nebi ilâ . . . .

Dördüncü bendin ilk mısraı "Mâná-yi hükm-i..." suretinde yazılmış. Doğrusu: "Ma'ni-i hükm-i resûli çünki iz'ân eyledim"dir. Beşinci bent de yanlıştır. "Melâmilik ve Melamiler" de yazdığım veçhile doğrusu budur:

Milletim ehl-i haqiqat; xaliqim, rabbim xudâ.
Mezhebim râh-ı muhabbet, şart-ı îmânım, feda..
Qıblem ebrû-yi muhammeddir, îmânım murtazâ,
Din'-i islâm aşikâradır, ne lâzım ıxtifâ;
Lâ . . . .
Lâ . . . .

Son bentte de mısraların tertibi doğru değildir. Şöyle olacak:

Bende-i âl-i 'abayım, hayderiyim hayderi;
Ey "Nazif" bu yolda qurbân" eyledim cân ü-seri
Hâsılı, her muqtezâyı meşreb-i peygamberi
İ'tiqâdım böyledir "nahnü qasemnâ"dan beri
Lâ . . . .
Lâ . . . .

Konya Lisesi Edebiyat Muallimi
Abdülbaki

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat husus! daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Türkler'de Ailenin Tekâmülü ve Bunda "Kadın"

II- Uzak Şark Medeniyeti Devresinde Türk Ailesi

Türkler hakkında yalnız aile cihetiyle değil, her itibarla en az malûmat sahibi olduğumuz devir Uzak Şark Medeniyeti devresidir.

Kablelmilât 210'dan başlayıp, milâdi 940 senelerine kadar devam edan bu, hemen on bir buçuk asırlık devrin birçok noktaları bilhassa Türklerin dahilî hayatı ve içtimai teşkilâtı meseleleri henüz lâyıkı veçhile aydınlatılmamıştır.

Onun için burada söyleyeceğim şeylerin birçoğu, Ziya Gökalp'in, henüz tahakkuk etmemiş olan faraziyelerine istinat edecektir. Mamafih, bu faraziyelerin birçoğu tarihi membalarla kabili tevsiktir.

Şurası muhakkaktır ki, ilk zamanlarda Türk ailesi bugün anladığımız manadan daha geniş bir aile idi. Buna "Boy" diyebiliriz.

Türklerin en mühim kısımlarından olan Oğuz Türkleri 24 Boydan mürekkepti. Boy kelimesini Ziya Gökalp, "Phralri"ye karşı tutuyor [1].

Türkler kendi atlarıyla beraber boylarının da isimlerini taşırlardı. Meselâ Dede Korkut kitabında "Salur Kazan" "Bükdüz Emen" i-simlerine rastgeliyoruz. Kazan ve Emen isimdir. Salur ve Bükdüz ise boyların ismidir. İslâmiyetten sonra yazılmış olmakla beraber en eski zamanların âdet ve ananelerini saklayan Dede Korkut kitabının bu isimleri, bizi bir fikir edinmeye sevkeder.

Sonra, tarihi şahsiyetler hakkında da tarihi membalarda malûmat bulabiliyoruz. Fakat bunlarda Boy ismi şahıs isminden sonra geliyor. Meselâ "Haydar

[1] Ziya Gökalp: Türk Medeniyeti tarihi sahife 251

Mırza Duğlat" gibi. Türk efsanelerine göre de her boy bir ailedir. Oğuz efsanesine göre, Oğuz Hanın Gün Han, Ay Han, Yıldız Han, Gök Han, Dağ Han, Deniz Han adında altı oğlu vardı. Bunlardan her birinin de dörder oğlu oldu. İşte bu yirmi dört torundan 24 boy türedi.

İslâmiyet devrinde bile kendi isminden sonra boy adını taşıyan Türklere tesadüf ediyoruz. Fakat hiç şüphesiz o zaman boy, aile olmaktan çıkmıştı, ve Boy ismini taşımak sadece bir âdet, bir anane kalmıştı.

Ziya Gökalp, Boyun en eski zamanlarda "Maderi" olduğunu söylüyor. [1]

***

Fakat bu bir faraziyedem ibarettir. Türk ailesinin ne zaman "Boy"dan "Pederî aile" şekline geçtiğini de bilmiyoruz. Fakat bazı tarihî vak'alara göre, Türklerin tarihe girdikleri kablelmilât 210 senesinde bile Boy ailesinden pederi aile şekline geçtiğine ve hatta devletin kuvvetli velayeti karşısında aile hissinin bile çok zayıf olduğuna hükmedebiliriz. İlk Türk padişahı olarak tanıdığımız "Tuman"a oğlu "Mete" isyan etti. Mete'nin askeri ancak on bin kişi idi. . Babasının kuvvetli ordusunu bununla mağlup edebilmek için askere kuvvetli bir disiplin tatbik etti. En nihayet de sadakatlerini denemek için de, karılarına ve nişanlılarına nişan alarak ok atmalarını emretti. Askerler attılar. Atmayanlar idam olundu[2].

Bu hadise, kumandanın tamsil ettiği kanunun yani devletin, aile hissinden daha kuvvetli olduğunu gösteriyor. Bazı

[1] Ziya Gökalp T. M. Tarihi Sahife 252
[2] M. Şemsettin Mufassal Türk tarihi Ki-tap II Sahife 24.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Türk darbımeselleri de bunun böyle olduğunu gösteriyor. Halbuki bugün kabile halinde yaşayan ve kan güden akvam da böyle bir şeyin katiyen olmayacağı şüphesizdir.

Eski Türkler'de Hintliler'de olduğu gibi sınıf taksimatı yoktu. Roma'da olduğu gibi de ahali hürler, esirler diye ikiye ayrılmamıştı. Her Türk hukukça müsavi idi. [1]

Kadınların Türk hayatında pek mühim bir mevkii vardı. Bir Türk evleneceği zaman kendisinin ve kızın mevki ve şerefiyle mütenasip olmak üzere evvelemirde "Kalın" namıyla bir para vermeye mecburdu.

Bununla kurulacak yuvanın öte berisi alınırdı. Evlenecek erkek, ayrıca kızın baba-sına, anasına, hemşirelerine de hediyeler ve akçeler vermeye mecburdu. Kadın eğer asil ise, evlendiği zaman asaletini kaybetmezdi. Erkekle kadın ailede tamamiyle müsavi olduğu için ocakta, yani evde hem erkek, hem kadının mabudu bulunurdu. Erkeğinkine "Od Ata", kadınınkine" Od Ana" derlerdi [2].

Kadının ailedeki mevkii siyasi hayatta da belli olurdu. Çin imparatorlarına yazılan mektuplar Kunların imparator ve imparatoricesi namına yazılırdı. Ecnebi devletlerden gelen sefirler de Hakanla Hatunun, yâni zevcesinin müşterek huzuruna kabul edilirdi.

Türklerin kadınlara fevkalâde hürmeti olduğu bütün membalarca tasdik edilmiş olmakla beraber zenginler ve hükümdarlar, bilhassa fütuhat zamanlarında besleyebilecekleri kadar zevce alırdı. Fakat asıl ilk zevce, zevce sayılır ve diğerinden olan çocuklar da onun sayılırdı. Hatta baba öldüğü zaman üvey anayı oğul almak mecburiyetinde idi.

Keza ölen kardeşin zevcesini de diğer kardeş ve ölen amcanın karısını da yeğen al-maya mecburdu.

Cengiz neslinden olan "Orda" hanları

---

[1] Necip Asım, Mehmet Arif: Osmanlı tarihi sahife 327
[2] Ziya Gökalp: Türk medeniyet tarihi sahife 264.

tahta geçtikleri vakit ölen pederinin zevcelerinden kendi anası müstesna olmak üzere diğerleri kendisine geçerdi. Ve onları alırdı. Bu usul islâmiyetin kabulüne kadar böyle oldu. Zevce çok mukaddes addolunurdu. Evli bir kadına tecavüz edenler idam olunurdu. Bir genç kızı iğfal edenler ağır mahkûmiyete duçar olur ve badehu onu almaya mecbur tutulurdu [1]

***

Çocukların terbiyesi de milletin ruhu ile mütenasipti. Çocukları cemiyete en faydalı olacak bir şekilde yetiştirirlerdi. Yani asker olarak büyütürlerdi. En ufak yaşta küçük yaylarla ok atarlardı. "Kun"ların çocuklarını koyunlara bindirerek biniciliğe alıştırdıklarını Çin membaları söylüyor [2].

Büyüdükleri zaman ava ve daha kuvvetli yay kullanabildikleri zaman da harbe giderlerdi. Millet, çorak bir arazide ve yalnız askerlikle yaşayan bir millet olduğu için millete faydası dokunanlara çok hürmet olunurdu.

***

Bunun için gençlere çok kıymet verilir, ihtiyarlar, harp edemeyecek olanlar itibarsız tutulurdu. Kadim "Kun"larda ihtiyarlara hiç ehemmiyet verilmeyip, yemek olarak ta gençlerden artanların verildiğini ve hatta vakti gelen ihtiyarların, öldürüldüğünü ve ihtiyarların da bunu şeref telakki ettiğini Çin membaları bize haber veriyor [3].

Mamafih buna pek lüzum kalmazdı. Aralarında "İnsan çadırda doğar, kavgada ölür" darbı meseli vardı. Yatakta ölmekten sıkılıp bunu şerefsizlik telakki ettikleri için hepsi harp meydanında ölmeye çalışırlardı.

Veraset Türklerde büsbütün başka bir tarzda idi. Kabili nakil eşya evlâdın büyüğüne veya büyüklerine kalırdı." Küçüğüne de gayrı menkul eşya kalırdı. Hatta bazen bunun garip tecellileri oluyordu. Mesela hükümdar öldüğü zaman memleket ve taht küçük oğluna

---

[1] M. Şemsettin; Türk tarihi V, s. 136
[2] " " II, s.10
[3] Zeki Validi Beyin notları.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

kalıyor, halbuki orduya malik olan büyük oğlu bunu cebren kardeşinin elinden alıyordu. Ortancalara ise hemen hiç bir şey kalmazdı. Bunun yüzünden, "ecnebi hizmetine girenlerin ve hicret edenlerin ekserisini ortanca evlâtlar teşkil ederdi.

Kablelislâm devirdeki Türk ailesi hakkında bir söz söylemek icap ederse, bu aile "Maderşahî" değildi. Perderşahî de değildi. Çünkü babanın karısını ve çocuklarını satmak ve öldürmek hakkı yoktu. Türk kadınlarında tesettür ve îtikâf mevcut değildi [1].

Kadının mevkii çok büyüktü. Çok hürmet görürdü. Fakat nadiren taaddüdü zevcat oluyordu. Öyle olduğu zaman bile ilk kadın esas addolunurdu. Çocuklar mirasta gayrı müsavi idi. Demek ki bu ailenin kendine mahsus bir şekli vardı.

İstanbul Kız Lisesi
Felsefe Stajiyeri
Mehpare Nihâl

Fikir Hayatı

Halk şairleri Şenlikleri: (Sivas'ta Halk şairlerini koruma derneği adında bir tevekkül vücuda geldiğini işitmiştik. Bu derneğin güzel bir anane yaratmak istediği anlaşılıyor: 5-8 teşrinevvelde yapacağı senelik şenliğe Dernek, memleketin edebiyatçı ve halkıyatçılarını da davet etti. Henüz silleri sönmemiş olan sazşairlerinden, vakti geçmeden ilim için istifade etmek ve aynı zamanda, eski millî bir ananeyi, asrî ve hayatî usullerle canlandırmak çok kıymetli bir teşebbüstür.

Bu şenliklerin her sene daha mükemmel bir şekilde tekrarını dilerken, şenlikler hakkında raporlar neşretmesini de Dernek'ten bekleriz.

Halk Şairlerini Koruma Derneği'nin müessislerinden, Sivas Lisesi edebiyat muallimi Ahmet Kutsi Beyin şenlik hakkında gönderdiği mektubu aynen neşrediyoruz:

Halk şairlerini koruma derneğinin nizamnamesinde gayeler meyanında, "halk sairleri etrafında umumi bir alâka ve sempati uyandırmak" da vardır. Bayramlar her sene ve bu gayeye hizmet etmek emeliyle yapılacak, aynı zamanda tetebbü edecek zevata azamî bir suhulet temin edilmiş olacaktır. Bu sene bu tezahüratın ilki, "birinci halk şairleri bayramı" namı altında yapıldı. Bu bayram hem ilk olması, ve hem kısa bir zaman zarfında hazırlanması dolayısıyla tabii küçük mikyasda oldu. 15 âşıkın iştirakiyle yapıldı. Ankara ve sair mahallerden gelen misafir ve davetliler bayrama iştirak ettiler.

***

Bayram üç gün devam etti; birinci gün teşrinisaninin beşinci perşembe gününe tesadüf ediyordu, Bu üç gün zarfında, havalar da biraz vaktinden, evvel soğumuş olduğundan, bu dışarıdaki tezahürlere büyük bir mâni teşkil ediyordu. Mamafih yine davul ve zurna çalınıyor ve "halay" çekiliyordu. İlk günün akşamı askeri mahfil salonunda bütün âşıkların iştirakiyle ve şehrin bütün münevver gençliğinin arasında büyük bir müsamere yapıldı. Derneğin reisi, Sivas şehri belediye reisi Hikmet Bey bayramı açtı ve ezcümle dedi ki: "...Bugün aramızda dinleyeceğimiz halk şairleri yarının millî inkılâp destanını da hazırlayacaktır." Hakikaten âşıklar bu celsede son on sene zarfında memlekette vukua gelen yeni birçok hâdiseler etrafında terütaze eserlerini terennüm ettiler...

***

Cuma günü yine sabahtan "halaylar" çekilmeye başlandı. Öğleden sonra talebe ve umum halka mahsus ikinci bir müsa-

[1] Ziya Gökalp: Yeni Mecmua, cilt. 1, sahife 204.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

mere aynı salonda yapıldı. Bu ikinci celsede âşıklar kendilerinde daha az yabancılık duydular ve müsamere fevkalâde hararetlendi. Nihayet "taşlama ayağı"na düştüler. Fakat neticede yine tatlı bir tarzda bağladılar. Her iki müsamerede divan, koşma ilh... ve hemen hemen kendi anan elerine muvafık bir tarzda birçok makamlar dinlendi.

Üçüncü gün, daha hususî bir celse halk fırkası binasında yapıldı ve evvelki celselerde hazır bulunamayan Vali Bey bunda hazır bulundu O akşam, bayrama iştirak etmiş olan iki musikici arkadaş, Ankara musiki muallim mektebi muallimlerinden bestekâr ve piyanist Ulvi Cemal ve Viyolonist Cezmi Rıfkı Beyler bir konser verdiler ve burada bestekâr Ulvi Beyin halk nağmelerinden bestelediği eserler çalındı.

Bayramın uyandırdığı alâka, bilhassa münevver gençlik arasında, fevkalâde büyüktür. Bayram umumiyet itibarıyla sade fakat samimî ve çok heyecanlı olmuştur.

Bu bayram esnasında halk şairleriyle alâkadar olan mütetebbî arkadaşlar çok istifadeler temin ettiler. Birçok fotoğraflar alındı; ezcümle Sivas'ın. Meşhur oyunları olan meşhur halaylar için en mühim figürleri tespit edildi. Halk şairlerinin resimleri alındı. Bayrama iştirak edenler arasında, Ankara Etnografya müzesi müdürü Hamit Zübeyir Bey ile refakatinde Finlandiyalı Dr. Martti Rässänen gibi, bu işlerle, yakından alâkadar zevat da vardı.

İlmi mesai itibarıyla ehemmiyeti muhtacı izah olmayan bu tazahüratın bir de "halk terbiyesi" cephesinden şayanı dikkat olduğu herkesin nazarı dikkatini celbetti. Bilhassa "inkılâp" ve "yenilik" mefhumlarının halk içinde intişar ve telkini meselesinde, halk şairlerinin fevkalâde rol ifa edebilecekleri görüldü.

Bu bayramın gelecek seneye çok daha şümullü ve esaslı bir tarzda ve bütün şehir halkının iştirakiyle yapılacağı muhakkaktır.

"Devlet demiryolları" bu bayram münasebetiyle nısıf ücretle seyahat müsaadesini derneğe ve şehir halkına bahsetmiştir. Gelecek seneye bayramın daha müsait bir mevsimde yapılması düşünülüyor.

Ahmet Kutsi

Seyahat Notları

II

15 Temmuz: Sabahleyin, Aladağ suyu kenarında çarşambanın pazar yerine iniyoruz. Burası nahiye merkezidir, ve yeni yeni inşa edilen dükkânlar, evler ve dairelerle, günden güne büyümektedir. Mevkii, yamaçlardaki köylere nispetle çok alçak ve sıkıcı. Burada çok duruyoruz; Hıfzı ile beraber, 13:30'da Pazardan hareket ediyoruz.

Solaklar'ın karşı tepelerinden, kayalıklar içinden Aladağ-Köroğlu'na doğru yükseliyoruz: takip ettiğimiz, yol Çarşamba-Bolu yoludur.

Yolun en mürtefi noktasına gelince çıplak yamaçlar bitiyor; büyük bir çam ormanının içinden geçiyoruz, ve geniş bir düzlüğe giriyoruz burası Çarşambanın birçok köylerinin yaylalarının bulunduğu yer Bolu yolunun sağ tarafındaki yamaçta bulunan Koz-yakası yaylasının sonunda Akça-Kilise yazısı uzanıyor, işte yaylanın çoğu bu yazının etrafına dizilmiştir.

Buralarda yayla hayatı Mudurnu-Abant taraflarına nispetle çok inkişaf etmiş bir haldedir. Ekser köylerin ikişer, ba-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

zılarının üçer yaylaları var. Bu köylerin binnetice sürüleri de kalabalık: bunları bilhassa tiftik keçisi teşkil ediyor; buranın tiftikleri Ankara ve Beypazarı'ndan sonra üçüncü gelirmiş. Sürülerin çokluğu, bu köyleri, davarlarını kışlağa göndermeğe sevkediyor: Kışın Çarşambanın sürüleri, beş altı ay kalmak üzere, mer'aları daha geniş olan Haymana, Eskişehir, Beypazarı taraflarına geliyorlar. Tiftik sürüleri yetiştirmekte bu mıntıkanın istidadını gösteren bir vaka zikrediyorlar: Çarşamba gibi Bolu'nun bir nahiyesi olan, ve yine Köroğlu eteklerinde bulunan Kıbrısçık'ın 150 evlik bir köyü, Devren'in keçileri 5 sene evvelki büyük kış gelmeden 40 bin kadarmış; büyük kışta yarısı kırılmış; fakat 3 sene sora 50 bini geçmiş şimdi yine 70 bini bulduğunu tahmin ediyorlar. Bu yaylalarda, bazı köylerin sürülerinin çoğalması yayla kavgalarına sebebiyet veriyor: Köyler, yaylarını tevsi ihtiyacıyla başka köylerin arazisine (daha doğrusu, buralarda şahsi yayla arazisi olmadığından otlaklarına) tecavüz ediyorlar, hattâ yayla evleri kuruyorlar. Bu gibi hadiseler, Türkiye'de yayla meselelerinin, memleketin iktisadî hayatında en mühim noktalardan birini teşkil ettiğini gösterebilir. Bu meselelerin hallinde ise, sade eski beratlara batıp hüküm veren mahkemeler-den evvel, davacı yaylaların ihtiyaçlarını inkişaf istidatlarını tetkik edecek ilmi heyetler lâzım geldiği aşikârdır.

O geceyi, bize tahsis edilen metruk bir yayla evinde geçiriyoruz; burada "gelik" tabiri yoktur. Abant'takilere nispetle çok büyük ve mükemmel olan bu evlere bazı köylerde "alacık" diyorlar. Gece yarısına kadar çoban Hamza ve arkadaşları ile sohbet ediyoruz. Hamza güzel kaval çalan, türlü türlü türküler bilen tuhaf bir delikanlı. Burada çobanların ağalarına (mal sahipleri) karşı, bir babaya olduğu kadar hürmetleri var: onların karşısında hattâ yüksek sesle konuşmuyorlar; bizzat Asım Beyin ısrarla-nna rağmen, Hamza'ya, o gitmeden bir türkü söyletemedik. Ağa gittikten sonra çobanın da dili çözüldü; güzel türküler, hikâyeler söyledi: bunların içinde kendisini gururlandıracak olanları da var. Bir tanesi, esasen çobanların, cennetten çıktığına inandıkları kavalın kudretini anlatıyor: Ağa çobanına demiş ki: "sen eğer, iyice tuz verdikten sonra sürüyü su başına kadar götürürde, tam suyun kenarında, su içirmeden bekletebilirsin sana kızımı veririm. "Çoban sürüye adam akıllı tuz vermiş; sürmüş; sürü tehalükle suya doğru iniyormuş; tam suyun kenarına varınca, çoban, bütün Anadolu'da aynı isimde maruf olduğunu zannettiğim davarı suya indirme havasını çalmağa başlamış; o zaman sürü "rap!" diye durmuş; ve su içmeden, hava bitiriciye kadar beklemiş.

16 Temmuz: Akşam üstü Köroğluna doğru yola çıktık. Hıfzı da Köroğlu'nu daha ilk defa görecek. Dağ uzakta bütün azametiyle uzanıyor. Kozyakasi yaylası, Köroğlu'nun şimal-cenup istikametinde uzunluğuna bakıyor; onun için, asıl Köroğlu tepesine kadar, şimalden itibaren, bütün meşhur tepeler, kayalar sayılıyor:

Köroğlu kayasından sonra kalan kısmın önüne dağlar geliyor. İşte mühim noktaları sayıyorum: Ramazan Bey oğlu (bu isimdeki dağın müntehası), Kartal takması (kakma ='kaya), Karıncalı, Çanak-Kaya, Dedenin-Doruğu (Köroğlu tepesinden sonra en yüksek) yoğurt kakması, yel tepesi, Köroğlu.

Akça kiliseyi geçtikten sonra iki ormanlık tepe arasından ikinci bir düzlüğe geliyoruz: burası Ayman (bu köy Nallıhan'a tâbidir; halkı iki günlük yoldan buraya yaylamaya gelir) yaylasının bulunduğu düzlük Köroğlu dağından inen aynan suyu buradan geçiyor. Bu dere boyunca, Hasçağaz (Haççağaz) yaylasına gidiyoruz. Köroğlu'nun ormanlık eteklerinde bulunan bu yaylanın yeri çok güzel: su, diz boyu çayırlardan, ve yüksek çamlar arasından akıyor. İsmail isminde,

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 8 | ATSIZ MECMUA | Sayfa:21

Bolu orta mektebini bitirmiş bir delikanlının evine misafir oluyoruz: bu, dimdik, az konuşan ve hiç gülmeyen yakışıklı bir genç; çobanları kaçmış, onun için çobanlık ediyor. Misafir olduğumuz evin gelini, İsmail'in yengesi, kahraman bir kadındır: bir gece, kendisini dağa kaldırmak isteyen adamlarla tek basma boğuşurken, yediği birkaç kurşunla kolunun biri çolak olmuş, İsmail'in amcası ihtiyar Hüseyin ağa bize yaylalar ve köyler hakkında malûmat veriyor. Hüseyin ağanın köyü Hasçağaz'ın diğer bir ismide "Yağma"dır. Paphlagonia müellifi Richard Leonhardt 1899)daki seyahatinde, Köroğlu tepesine Gerede-Dört Divan tarafından çıkmış ve Kıbrısçık tarafından inerek bey pazarına gitmiştir. O ,Köroğlu'un şark sath-ı mâilindeki yayları görmüştür. Bu saydığım yavlalar ise, Köroğlu'nun garp sath-ı mâilindeki Çarşamba yaylalarıdır [1].

---

[1] Leonhardt'ın Köroğlu ve Ala Dağ hakkındaki malûmatı için bakınız: Richard Leonhardt; Paphlagonia: Reisen und Forschungen im nördlichen Kleinasien; Belim 1915, S. 13-19y 25-29. Pertev Naili

Tashih: Geçen sayıda (S. 163 birinci sütun, 4'üncü satır) daki "Bey Kazası" "Bey Pazarı"; aynı sayfa ve aynı sütunun 13'üncü satırındaki "Kara Geviş" "Kara Geriş" olacaktır.

Hindenburg'un Sözleri

Yalnız yaldızlı insanlık sevgileri ile değil, ulviyetçe ondan aşağı olmayan ve çelik kadar sağlam vatanseverlikle birbirinize bağlanınız.

Etrafınızda tunçtan bir kale yapıncaya kadar her gün bu çelik bağları daha ziyade takviye ediniz. Ancak böyle sağlam bir kalenin himayesinde yaşayabilir ve Avrupa ü-zerinde esmekte olan siyaset fırtınaları arasında ancak o sayede varlığınızı kurtarabilirsiniz.

Bana itimat ediniz. Bu fırtına daha devam edecektir. İnsanların hiç bir feryadı onu teskin edemeyecek, hiç bir müdahale onun şiddetini hafifletmeyecektir.

Eğer fırtına bu duvarda kopmuş bir parça bulacak olursa yazık bize!...

O zaman Avrupa milletlerinin coşkun dalgaları, içinde henüz ayakta durabilmekte olan Alman kalesini yıkmak için bir ejder gibi bu gedikten istifade edeceklerdir. Maalesef tarihimizin bize pek çok defalar gösterdiği hakikat budur".

"Siyasî olan her şeyden nefret ederim." Büyük harpte Kafkas yaylası üzerinde acıklı bir surette ölen en güzide Türk askerlerinin sayısını tâyin etmek asla mümkün değildir.

Tasavvuru kabil olan her türlü yoksulluklardan dolayı ölenlerin çok fazla olması, Osmanlı imparatorluğunun en iyi harp unsuru olan kahraman Anadolu askerlerini feci tarihine yani bir sahife daha ilâve etti. Acaba bu, onların çektiği felâketlerin sonuncusu olacak mı idi?"

"Biz Türk karargâhı umumisine daha 1916 son baharından itibaren Kafkas'taki iki ordusunun kuvayı külliyesini ahalisi azalmış olan soğuk ve yüksek Ermenistan yaylasından çekmesini ve bu suretle askerin kışı daha kolayca geçirmesine imkân vermesini tavsiye ettik.

Bu çekilme hakkındaki emir pek geç olarak verildi.

Bundan da şu netice hasıl oldu ki, bir çok efrat, bizim önceden tahmin ettiği

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

miz veçhile, açlıktan ve susuzluktan öldüler.

İhmal ki, hiçbir satır şiir ve hiçbir yaldızlı kitap onların bu feci akıbetini nakil ve hikâye etmeyecektir!...

Bu vesile ile ben şuracıkta o vazifeyi yapmış olayım!...

Hindenburg

Türk genci!... Bugün Alman milletinin başında olan bu büyük ihtiyarın büyük harpte Kafkas yaylasına gömülen adsız şehitlerimiz için söylediği sözlerde senden önceki nesillerle beraber sana da büyük vazifelerinden birini hatırlatan acı ve içli nasihatlar var.

Çin'deki uzun saçlı afyonkeşlerin ve Hint'teki çıplak bacaklı fakirlerin ıstırabından önce senin için hayatlarını karlara gömen adsız kahramanlar için duyacak ve duyuracaksın.

Ey!... Bu toprağın erkek duyuşlu, erkek düşünceli ve erkek sözlü öz çocuğu mert duygulu bir insansan senin için ölen ve senin için yaşayanların sevgisini, hasretini, ıstırabını, fedakârlığını haykır...

Özenti Frenk taklitleri şiirlere, uydurma sevgilere, yaveli propagandalarla dolu manzumelere kapılma!... aldanma inanma!... ve unutma ki:

San'at ne Firenktedir, ne Acemde, ne Çin'de
San'at millet içindir, san'at halkın içinde.

Atsız

Mecmualar Kitaplar

Edirne Muallim Mektebi Mecmuası:

Türkiye iktisadi vaziyet itibarıyla en güç zamanlarını yaşamakla beraber memlekette bir fikir kaynaşması olduğu da muhakkaktır. Bu kaynaşmayı yeni nesil yapıyor. Vatanın her köşesinde çıkan ve bir kısmı çabucak sönen kıymetli kıymetsiz mecmualar buna delildir. Bunların arasında Edirne'de çıkan "Edirne Muallim Mektebi Mecmuası"nı takdirle zikretmek icap eder. Mecmua basım itibarıyla birçok İstanbul Mecmualarından üstündür Şunu da sevinçle söyleyelim ki İstanbul'da gençler tarafından çıkarılan birçok mecmualarda olduğu gibi "mâlâyâniyat" ile dolu değildir. Mecmuadaki güzel ve kıymetli yazıların hepsi ağırbaşlıdır. Çünkü yazanlar Edirne'nin en kıymetli muallim ve talebeleridir. Bizi sevindiren diğer bir cihet de' mecmuanın Türkçü olmasıdır. Mecmua'da garplılaşmak isterken Türklüğü ihmal etmek züppeliğinden eser yok. Bilâkis Mecmuanın en güzel şiirinde:

Garbın adımlarından kaldınsa bir an geri.
Bil ki bu bir hız alış, bir emirdir ileri!

diyecek kadar millî kudrete iman gözüküyor. Biz bu güzel mecmuanın şerefinden Köprülüzade Fuat Beye de bir hisse ayırıyoruz. Çünkü bu Mecmuamı idare eden de Fuat Beyin kıymetli talebelerinden Nihat Sami Beydir. Atsız'ın okuyucularına bu kardeş mecmuayı tavsiye ederiz.

Dokuz Ötkünç:

Dünyanın her tarafında olduğu gibi yurdumuzda "Halkçılaşmak" diye birçok yıllardan beri ortaya atılmış bir söz vardır. Hakikaten her münevver idrak etmiştir ki kurtulma ve hatta yaşama yolu mutlaka ve ancak halkçılaşmaktadır. Dil işleri de dahil olmak üzere halktan ayrılığın asırlardan beri ne büyük zararlara sebep olduğunu bugün hepimiz biliyoruz. Fakat halka yaklaşmak onun bin konak sağından, bin konak solundan geçmekle değil, içine girmekle olur. Halkın kesesinden, bir dilim ekmeğinden arttırarak okuttuğu öyle insanlara tesadüf ediyoruz ki, velinimetlerini küçük görüyor, onunla alay ediyorlar ve "Karışık" yerine "komplike" veya "otomobile binmek" yerine' "oto almak" demekle münevverlik satıyorlar. "Sivil Türk Hava Kulübü"nün, kendi adını "Türk Aero Klüp" şekline koyması da bu züppeliğin yeni bir tezahürüdür. Halbuki bizim için Arap, Acemle Firenk arasında hiç bir fark yoktur. Hepsi aynı derecede zararlı ve aynı derecede düşmandır. İşte Zübeyir Bey, yaşamak ve büyük kuvvetlere karşı koyabilmek için halkla beraber olmanın ve muhtelif Türk unsurlarını bir birine yaklaş-tırmanın lüzumunu çok iyi anlayarak müspet bir adım atmıştır. Bu kitaba, adına itiraz ederek yaygara koparanlara, temiz Türkçülüğe Tatarcılık diyenlere verilecek cevap yoktur. Çünkü onların aslını ararsanız, muhakkak ki damarlarındaki kanın Türk kanı değil, yabancı kanı olduğunu görürsünüz.

K.A

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husust daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 9 | Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl | 15 İkincikanun 1932

Kuş Bakışı

Millî Gaye

"Neslimizin Amentüsü"

Her şey, Büyük Türkiye uğruna ve onun için.

Her gönülde bir Arslan yatar. Bizim milli gönlümüzde yatan Arslan nedir? Çok nüfuslu, ahlaklı, ilmi ve tekniği yüksek, büyük Türkiye'dir Buna nasıl varacağız?

***

İstikbal, İstiklal diyoruz. Şu halde Türk Cumhuriyetini biz ölmeden öldürmeyeceğiz.

Yeni doğan Türk Demokrasisini kuvvetlendirmeye ve her şeye hâkim bir esas olarak yaşatmaya çalışacağız.

Ahlakımızı, milli ilimlerimizi ve tekniğimizi yükselteceğiz. Az kazansak da çok çalışacağız. En fena şeraitin yoksuzluklarını bedeni ve ruhi kabiliyetimizdeki acarlıkla kapatacağız. Nihayet nüfusumuzu, Türkiye'deki içtimai kesafeti arttıracağız. Bütün Türkler Türkiye de toplanacaktır.

İstikbalimizin temeli köylerimiz ve köylülerimizdir diyor ve buna kendimizden çok inanıyoruz. Şu halde köylerimizin içine girecek, yağ kandilleri ve tezek kokuları içinde sessiz ve iniltisiz, nutuksuz ve yaygarasız mesai sarfedeceğiz.

İçimizde yaşayanlar bizden olanlardır. Dili bir, dileği bir, kanı bir kardeşlerdir. Hiç kimseyi birbirinden ayırt etmeyecek ve aykırı adam bırakmayacağız. Halkımızla el ele verecek, beraber gülecek, beraber ağlayacak, beraber çalışacak ve beraber yükseleceğiz. Halka tepeden bakan ve şehirlerde kahraman olanlara münevver demeyeceğiz.

Şahsi bir derdimiz, şahsi bir ihtirasımız ve şahsi bir dileğimiz olmayacak. Bu küçük dertleri ve hodbinlikleri büyük ıstırabın içinde kaynatacak ve unutacağız.

Geçmiş asırlardan beri münevverlerimizin halkımıza ve köylümüze karşı olan sonsuz borcunu ödemeye çalışacak ve hiç değilse bu borç üstüne borç katmamaya and içeceğiz.

Yaygaralarla şöhret arayanlara Atsızlıktaki feragatle mukabele edeceğiz. Riyakârlığı nezaket sananlara kabalığın asaletini gös-tereceğiz. Kuvvetini ve şahsiyetini halk içinde ve onun için tüketerek ölenlere milli kahraman diye tapacağız. Yalnız köylerde ve köylülerin gönlünde yaşayan uluslara milli kahraman diyeceğiz.

Salonlarda dile gelen, şehirlerde hak dava eden, iş görmek için mevki bekleyenlere ve yaptıklarıyla öğünenlere inanmayacağız.

En büyük kıymetlere, kıymet oldukları gün sırnaşmayacağız. Milletimizin iyiliği ve yüksekliği için müspet çalışanları gönlümüzde yaşatacak ve Türkiye topraklarına gömüldükleri gün, mezarlarını milli mefkûremizin mabedi yapacağız.

Yüze karşı söylenen sevgilere güleceğiz. Sevgiler gönülde, hatıralar tarihte, kahramanlar milli mabetlerde kutlu olacak.

Riya ve şarlatanlık karışık olan her şeye tükürecegiz.

Millet ve Vatan yolunda can verenlere ve onların yadigârlarına bu milletin tarihte olduğu gibi en kutlu insanları olarak bakacak ve onları fedakârlıkta kendimize, örnek edeceğiz.

Millet ve Vatan işlerinde hırsızlık, ahlaksızlık ve fenalık yapanlara tafsilatlı kanun maddeleri yazarak cürme göre pazarlığa girişmeye aklımız ermediğinden böylelerin yok olmasını ve yok edilmesini isteyeceğiz.

Rüşvet ve İrtikâp kelimelerin sehpalara asılı yaftalarda seyredeceğiz.

Halkın hakları ve dertleri için acı, sert, açık ve fakat doğru söyleyenleri dinleyecek tatlı, yumuşak, kapalı ve nezaketli konuşanlardan şüphe edeceğiz.

Sefaletler içindeki sefahatlere, ıstıraplar karşısındaki zevkler, iniltilerle alay eden kahkahalara haykıracağız.

Halkın sıhhati, hayatı, refahı ve istikbali için faydalı olan her şeyi benimseyecek, bunlara karşı koyan ve ne şekilde olursa olsun halkı esir yapmaya ve istismar etmeye uğraşan her şeyi düşman bileceğiz.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Kapitalizm Buhranı
V

Yazan: N. Basilescu
Bükreş Hukuk Fakültesi Reisi

Devlet Nedir, Devletin Vazifeleri

Çeviren : Safaattin Rıza

Bütun filozoflan binlerce senedir işgal eden bir meseleye temas edeceğiz. Sokrat, Platon hatta realist olan Aristo bile devlete çok mühim mana vererek onun ifadesi yanında ferde asla ehemmiyet vermemekte idiler.

Bu büyük filozoflara nazaran ferdin malı ve şahsiyeti bilâ kaydüşart devlete aitti. Bu telâk-

Tütüncüler

Güneşin eteği çamlı bellere
Bir alev tül gibi dolaştı kaldı.
Dört altı katılmış esen yellere
Turuncu dağlardan aştı yol aldı.

Rüzgârın dilinde bir serin beste,
Atlılar bu gece başka hevesle:
Yolların göğsünde tatlı, aheste
Nallarla atılan kahkahalar var.

Tütüncü dengiyle yatan atlılar,
Dumanın keyfini satan atlılar,
Ormanın kalbine batan atlılar
Gitmeyin bugece yollar korkulu.

Yollarda gizliydi tütün kokusu.
Bir namlu ağzıyla haykırdı pusu,
Göğüsler dolaştı ölüm korkusu,
"Koku var!" narası titretti yolu.

Bir kızıl renk aldı ormanda, evler,
Kuytudan kuytuya haykırdı devler,
Nihayet geceyi sardı alevler
Kurşunlar bir kanlı ezan okudu...

İ. Aydın

ki tarihin ilk kısmında tamamen hüküm sürerek Atina cumhuriyetinin Roma impratorluğunun sukut ve intihaline kadar devam etti.

Ayni telâkkiye, biraz tadil edilmiş şekilde; orta devirde tesadüf ederiz. Fakat bu sefer bizzat devlet şahsiyeti yerine muayyen bir hükümdarın şahsiyetini görüyoruz. Hükümdar, devletin bütün mana ve ifadesini kendi şahsında toplamıştır. İşte bu telâkkidir ki XIV'üncü Lüdvik'e: "Devlet benim" dedirt-

miştir. Bu devrin telâkkisine nazaran tebanın malı ve şahsiyeti kayıtsız ve şartsız krala aitti.

Fakat bu zihniyet ve telâkkiye muariz olan, XVIII'inci asır filozoflarını büyük adamlarını hürmetle zikredebiliriz.

Filhakika, Voltaire, Jean Jeaques Rousse-au, Kant, Wilhelm Von Humbolde ve bütün ansiklopediler devletin kudret ve kuvvetine karşı fertleri yükselterek insanın dünyaya tabiî hak ve hürriyetlerle geldiğini, binaenaleyh onun bu tabiî haklarını hiç bir kanun veya iradenin nez edemeyeceğini ileri sürdüler. Bu telâkki 1789 Fransız ihtilâlinin kaidesini teşkil etmiş, bu ihtilâlin inkişafında rehber olmuştur. Fransız ihtilâlinin bize verdiği hukuku adem beyannamesi ferdiyetçidir. Gayesi ferdin tabiî haklarına da-yanarak onları koru-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

maktır. Adem beyannamesi vatandaşların kanun muvacehesinde müsavatını, herkesin hürriyetini ve yekdiğeri arasında uhuv-veti temin etmeğe, matuftur.

İnsanlar arasındaki bu fertçilik "individualizme", bir rekabet doğurmuştur, insanlar daimî bir surette yekdiğeriyle muhasama ve mücadeleye girmişlerdir.

Bu mücadele ve muhasama diğer taraftan, birçok filozofların nazarı dikkatini celbetmiştir. Saint-Simon, Simonde de Sismondi, Fichte, A. Müller, Carey ve saire, bu müfrit fertçiliği tenkit ve cerhederek devletin vazifesini asayiş ve adaleti tevzie inhisar ettirmek istemişlerdir. Selection naturelle

ledi. Dünkü ninterventioniste devlet yerine bugün fertçi telâkkideki devlet mefhumuna aykırı bir interventioniste devlet teşekkül etti.

Asrî devlet, teşkilâtı, unsurları, vasıtalarıyla fertlerin birer birer hayat ve mamaklarıyla alâkadardır. Onların şahsî istidatlarını teşyi ve takviye ettirir. Fertlerin hayat ve mamaklarıyla yakından alâkadar olan devlet bunların heyeti mecmuası olan cemiyetle de çok yakın olarak alâkadardır.

Devlet, kanunları, mektepleri müessese ve teşkilâtıyla maddî ve manevî hayatlarımızın heyet-i mecmuasının hamisi ve sahibidir. Ferdî gayret ve kudretlerin yetmediği yerlerde devlet kudret ve gayretinin

Öz Türk

"Çoban" diyip de geçme yolcu, yaklaş ve tanı;
Varsa damarlarında asil Türk'ün öz kanı.
İşle asıl o adam sana tanıtacaktır
Mazini, tarihini, şerefini, atanı.

Şunu bil ki bu çoban ölse de namı kalır,
Çünkü "Öz Türk" denilen çoban oğullarıdır...
"Köylü" diyip de geçme, silkme omzunu yolcu
Seni beslemek midir o zavallının suçu?
Cahil diye eğlenip, güldüğün de bir Türk'tür,

Bir milleti doyurur tırpanının her ucu.
Emin ol ki bu köylü dünyaya nam bırakır,
Çünkü "Öz Türk" didiğim köylü çocuklarıdır...

Dâniş Remzi

nazariyesi Lamark, Buffon ve bilhassa Darvin'in insanın menşeine ait telakki ve felse-fesinden mülhem olan bu nazariye, fertçilik sistemini teşyi ve takviye etmiştir. 19'uncu asra tâmamen hâkim olan bu nazariye Saint-Simon'un telmizi olan A. Comte'un dediği gibi devletin bütün manasıyla vazifei asliyesinde muhteşem bir istifasını teşkil eder.

19'uncu asrın nihayetlerine doğru meşhur Alman iktisatçıları Roscher Kniess, Adolphe Wagner ve sairenin sayesindedir ki bugünkü devletin asri vazifeleri belli oldu. Bu telâkki ve nazariyeler bugünkü devlete, dün şüphe ve tasavvur etmediği vazife ve alakaları yük-

belirdiğini yardım ettiğini görürürüz.

İşte Bismark zamanında Alman devleti o zamana kadar hususî şahıslar mülkiyelinde bulunan demiryollarını, tamamen satın alarak devlet malı yapmıştır. Aynı devlet birçok limanları yeniden inşa, bir kısmını tamir etmiş, kanallar, muhtelif mektepler açmıştır. Avrupa'nın bütün diğer devletleri de aşağı yukarı aynı gayreti ve alâka ile fertler ve cemiyetler için çalışmaktadır.

Fransa fertçi olmasına rağmen garptaki demiryolları satın almış yeni limanlar inşa, eskileri tamir etmiş, milli varlığı alâkadar eden her teşebbüsü korumuştur.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

İngiltere gibi fertçiliğin en belli olduğu bir memlekette bile interventionisme'in önüne geçmek mümkün olamamıştır.

Baldvin'in muhafazakâr hükümeti bu hususta çok ileri giderek Office National d'E-nergie adında büyük kumpanyalarla rekabet yapabilecek bir teşekkül vücuda getirerek halka ucuz elektrik ziyası ve kuvveti temin etmiştir.

İngiltere'deki mesai fırkasının reisi Mak-donalt tamamen interventioniste'tir. Mesai fırkasının gayesi, madenleri, demiryollarını millileştirmek; şehir işlerini, su, ziya, nakliyat ve hidematı ammeye müteallik bütün hususatın belediyeler tarafından tanzim ve idare ettirilmesini istihdaf etmektedir.

Romanya da diğer devletler gibi aynı siyaseti takip etmektedir. İ.C. Bratianu, zamanında bütün demiryollarını satın almıştır. Devlet bizzat Köstence, Kalas, İbrail gibi mühim ve büyük limanları inşa ederek Tuna üzerinde birçok iskeleler yapmış, bilûmum iktisadî ve sınaî teşebbüslerle millî müdafaa ve umumî menfaati alâkadar eden bütün müesseselerin inikti ve inkişafına çalışmakta bulunmuştur.

Romanya millî bankanın teşekkülüne kendi sermayesiyle iştirak etmiş, köylü ve ziraat erbabına ziraat ve sınaat kredileri temin etmiş, halk bankalarının, köy kooperatiflerinin teşekkülünde faal bir amil olmuştur.

Romanya devleti çok iyi yapmıştır, çok iyi yapmaktadır.

Devlet nedir?
Devlet, biz hepimiziz. Biz hepimiz devletiz. Devlet, içimizden herhangi birimizdir. Biz, bütün vücudumuz, ruhumuz, servetimizle devlete aitiz. Devletin bizim kuvvet ve şahsiyetlerimizin temerküzünden başka, bir şey olmayan kudret ve kuvveti de bize aittir.

Devlet kuvveti, onu vücuda getiren fertlerin kuvvet ve kudretiyle ölçülür. Devlet camiasındaki fertler zengin ve çalışkan iseler devlet de zengin ve çalışkandır. Bilâkis bu camiadaki fertler fakir ve bedbaht iseler, devlet de fakir ve bedbahttır.

Devletle, fertler arasında samimî ve mahrem bir münasebet ve alâka vardır. Devletin vazifesi efradı hayat mübadelesinde yalnız bırakmayarak maddî ve manevî alâka ve himayesini göstermektir. Devlet, efradın heyet-i umumiyesinden kazandığı kudret ve kuvveti birer birer veya müştereken yine efradın refah ve saadeti için istimal eder.

Bu, bugünkü asri ve medeni devletlerin siyaseti, vazifesidir.

1926 senesinde Fransız bankası müthiş bir uçurum kenarında idi. Bir İngiliz lirası 240 Franga yükselmişti. Fakat Puan karenin sihirkâr dehası karşısında buhran bertaraf e-dilmiş ve Fransız bankası dünyanın en zengin bir bankası olmuştur.

Bu nasıl oldu?

Fransa devleti millî bankanın ecnebi piyasasında döviz satın almasından mütevellit bütün zararları ödedi, ilk buhran senesi bu muameleden Fransız bankası 700 milyon altın frank ziyan etmiştir ki bunu tamamen devlet deruhte etmiştir.

İşte bu ve buna benzer birçok fedakârlıklar sayesinde Fransız bankası vaziyetini kurtarmış ve Fransız devletini bugünkü haline yükseltmiştir.

Almanya'da husule gelen vekayi de aşağı yukarı böyledir. Alman devletinin kudret ve kuvvetini vücuda getiren alman maliye müesseseleri batı bir buhran geçirirken alman devleti onların yardımına koşmak mecburiyetinde kaldı. Bu suretle buhrandan muztarip bankalar malî müessesefer için tamam 483 milyon altın mark sarf etti (aşağı yukarı 250 milyon Türk lirası) diğer taraftan Alman devleti bankaların memleket dahilindeki ve haricindeki vaziyetini takviye kredisini temin etmek gayesiyle bu gibi müesseselerin alacaklılarına karşı lazım gelen teminatı vererek kefilliğini ilân etti. Buna mukabil Alman devleti yalnız kendi hazinesi için değil, fakat bütün Alman

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

iktisadiyatı namına bir moratoryum elde etmeye muvaffak oldu...

Faşist İtalya'da da aynı şeyi görmeyecek miyiz?

Musolini sınaat âleminin kızıllaşan demirlerini kara bir renge boyamış, ziraî, iktisadî bütün teşebbüslere millî bir seciye vermiştir.

Bütün memlekete aç bir kurt gibi saldırmak Üzere bulunan komünizmin suratına kara bir çamur yapıştırmış, millî iktisadî, içtimaî nizamı tanzim ve himaye etmiştir. 1921-1922 senelerinde İtalya'nın vaziyetini pek âlâ hatırlayabiliyoruz. Bu senelerde İtalya bolşevikliğin tesir ve nüfuzu altında kıvranmakta, onun amansız pençeni altında ezilmekte idi. İşte yalnız devletin alâka ve müdahalesi neticesidir ki bugün memleket siyasî ve içtimaî anarşiden, iktisadî bulhranlardan kurtulmuş, muntazam neşvünemaya müsteit bir memleket halini almıştır.

1921-1922 senelerinde İtalya'da devlet alâka ve müdahalesi vaki olmasaydı bugün Avrupa'yı altından fitilleyen bir bombalayan kemiren bir mikroba malik bulunacaktık. Faşizmsiz İtalya, devletler haritasından silinecekti.

Bugün medenî memleketler arasında hiç bir devlet yoktur ki ferdin ve müesseselerin mustar kaldığı zamanlarda onların yardımına yetişmemiş bulunsun. Bu, devletin vazifesi, bizzat varlığının icaplarındandır. Çünkü devletler ancak fert ve müesseselerin yaşamalarıyla kaim olabilirler.

Fakat devletin, fert ve müesseselerin yardımına gelmesi buhranlı zamanlarda, mustar bulundukları vakitte vaki olur. Tabii zamanlarda fert ve müesseseler sınaî ve iktisadî teşebbüslerde kendi sermaye ve kendi kuvvet ve kudretlerini istimal ederek bundan doğan neticelere kayıtsız ve şartsız sahip olmaktadırlar.

Fert ve müesseseler ancak mustar ve muhtaç kaldıkları zaman devletin yardım ve alâkasını isteyeceklerdir.

Devlet, bütün bu fertler ve müesseseler fevkinde bulunup onlar arasındaki münasebatı tanzim, müsavatı temin ve amme menfaati mevzubahis olduğu zaman bütün kuvvetini sarf edecektir.

Devletin ticaret yapması, bilhassa fert ve müesseselerle bu hususta rekabete geçmesi asla tecviz olunamaz. Çünkü, devlet karşısında fertlerin mukavemeti imkânsızdır. Bu gibi mücadelelerde devletin fertlere karşı kullanacağı silâhlar gayri meşrudur. Bütün bu silâhlar fertlerden alınmıştır onlardandır.

Bolşeviklerin, devletin ticaret yapması, iktisadî ve sınaî teşebbüslerin devlet tarafından idare edilmesi şeklindeki iddiasına gelince, diyebiliriz ki, bugünkü cemiyetlerde, devletin bizzat sosyalizmde olduğu gibi iktisadî, sınaî ve içtimaî mesuliyetleri tamamen deruhte etmişi doğru değildir. Bugünkü içtimaî nizamı değiştirmekte mana yoktur. Devlet, fert ve cemiyetlere onlardan ayrı olarak faydalı ve hayırlı olmaktadır.

(Bitmedi)

Milli Bütçe

Devlet Bütçesi millet Bütçeline uymalıdır.
Bütçemiz, Cumhuriyet inkılâbından mütevazin bir şekil almış ve her seneki devlet sarfiyatı, halkımızın verimine göre ayarlanmıştır. Şüphesiz, bu bizim için büyük bir hamle ve büyük bir muvaffakiyettir.

Osmanlı Devleti idaresindeki bütçelerimizin açığını haricî istikrazlarla kapardık. Avrupa bankerlerine yüksek faizler tediye etmek, maliyecilerimiz için en mu

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

vaffakıyetli bir hedef ve gaye idi. O günlerde biri çıkıp da halkın verimine göre bütçe yapınız deseydi, birçokları bir şey anlamayarak aptal aptal bakacak diğer bir kısım da yaygaraya bağlıyarak bunun imkânsızlığından bahsedecekti.

Devlet ve milletimizin iktisadî intihar demek olan o günlerden ve o günlerin Osmanlı kafasından çok uzaktayız. Fakat henüz iktisadî şeniyetlere hakikî kıymetlerini ve cevaplarını veremiyoruz.

Bugünün iktisadî vaziyet ve telekkilerine göre bugünkü bütçelerimizin de esas tutumunu değiştirmek ve derinleştirmek lâzım-

kırlık alâmatleri görülünce bu noktaya daha fazla kıymet ve ehemmiyet vermek lâzımdır. Aksi takdirde iktisadî bünye kendi kendini yemeye başlar. Devlet Bütçesinin ilk zamanlarda millî serveti azaltmaya ve nihayet halkın iliklerini kemirmeye başlamasını mucip olur. Bu tam manasıyla bir kendini yemezdir. Bütçenin millî ve iktisadî Bünyeyi ve nihayet kendi kendisini yemesi ve harap etmesi demektir.

***

Bu bir intihar olmasa bile her halde bir müzmin zehirlenmedir.

Gel be dilber zevk edelim,
Orda yalnız ne yatarsın?
Acı şarap kadehime
Dudağından bal katarsın.

Kızlar bana bakarsa da,
Yasemen, gül kokarsa da,
Yarın gönül bıkarsa da.
Bugün bana sen yetersin.

Dudakların: o ne meydir!
Bu sendeki nice huydur?
Gönlüm nişan, kaşın yaydır,
Kirpiğinle ok atarsın.

Dersem sana: «sevişelim!»
Dersin: Hayır, konuşalım!»
Desem: «Kız gel öpüşelim!»
O dem hemen kaş çatarsın.

Yarın bir savaş olursa,
Meydanda kan, baş olursa,
«Atsız»a bir iş olursa
Kız yine sen yas tutarsın...

ATSIZ

dır. Her yılki bütçemizin en hakikî ve en kıymetli esası o yıldaki haricî satışlarımızın yekûnu olabilir. Bir halk hükûmetinde devlet sermayesi ve devlet bütçesi millet sermayesi ve millet bütçesiyle kaynaşmış demektir. Şu halde devlet bütçesinin sevk ve idaresinde güdülecek esas millet bütçesinin bilançosudur.

Milletimizin bu yıl hariçten kesesine giren para ne ise, devletimizin o yıldaki masrafı bu yekûnu geçmemelidir.

Bunun haricinde hareket eder ve memleketin ihracatından fazla bütçe sarfiyatı yaparsak bu halkımızın müterakim sevetini veya son habbelerini harcamakta olduğumuzu gösterir. Bilhassa halkta fa-

Bütçemiz milletimizin yıllık satış bilançosuna uygun olacak ve millî iktisadımızın yorganına göre ayağını uzatacaktır.

Bütçemizin tanzim ve tahsilinde millî ruhiyatımıza temas eden mühim bir noktayı da göz önünde tutmak lâzımdır.

Bu bakımdan da köylülerimizi iyi tanımak ve dertlerini yakından tatmak lâzımdır. Her millet vergilere ve bütçe tahsilâtına karşı büyük, küçük ve az çok bir irkilme gösterir. Bu ferdin cemiyete karşı olan hodbinliğinden doğar. Bu noktada içtimaî sevk-ı tabiî ferdî menfaat arzuları ve ihtirasları ile karşılaşır. Nihayet cemiyetin nizamını ve disiplinini temin eden kanun kuvveti bu ferdî hodbinliğin karşısına çıkar. İradesini yener ve alacağını alır.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Millet ve cemiyet yolunda en verimli millet Türk milletidir. Başka milletler içinde büyük yaygaralar uyandıran en küçük zararlar Türk milleti için de sessiz ve sadasız geçer.

İktisadî zaruretleri ve zararları Devletine yüklemekten ziyade kendi üstüne alır veya almak mecburiyetinde kalır.

Türk milleti için vergi borcunu ödeyememek, namus borcunu ödeyememek kadar acı ve ağırdır. Tahsildara boş ceplerini göstermekten utanır. Fakirliği ve parasızlığı ayıp sayar borçla da olsa devlete karşı olan borcunu öder. Bu da mümkün olmazsa vergi tahsili yolunda ucuz pahalı satılan mallarının babında boynunu büker.

Fertlere ve devlete olan borçlarını ödemek için uzun seferlere çıkar köyünü ve obasını bırakır. Didinerek çarpışarak en kötü şeraitte iktisadî vaziyetine düzeltir ve ilk fırsatta köyüne çiftinin başına döner.

Borç yüzünden hapis olmaktan ise muhacir olup didinmeyi ve borçlarını bir namus borcu gibi ödemeyi cana minnet sayar.

İşte devlet bütçemizin hesabında bu noktaya lâyık olduğu millî ve hayatî kıymeti vermek lâzımdır.

Fransız köylüsünün verimi vergisi İle belli olabilir. Çünkü parasını her şeyin üstünde tutar, zarar başladığı gün, yaygaralar ve parti hareketleri de beraber başlar. Bizde bile münevverlerimizle halkımız arasında fark vardır. Ayda en aşağı 100 lira alan bir memurumuz bile kazanç ve buhran vergilerini öderken yüzünü ekşitir ve hoşuna gitmediğini belli eder. Fakat ayda 30 Lira bile kazanmayan nice halkımız vardır ki aynı veya buna benzer vergileri sakin bir tevek külle öder.

Netice olarak söylemek istediklerimiz şunlardır ;

Halkımız milletine ve Devletine karşı en cömert olan halktır. Hatta yeryüzünde onun bir eşi daha yoktur. Varlığa darlık olmaz der verir. Darlığa yokluk olmaz der verir. Vergilerden en çok şikâyet edenler vergi verebilecek kadar geliri olanlardır. Servetinden değil fakrinden, gelirinden ziyade dişinden ve tırnağından arttırarak vergi veren millet Türk miletidir.

Şu halde bütçelerimizde ve devlet sarfiyatının tanzim ve idaresinde bu nokta üze-rinde bilhassa durmak lâzımdır. Yıllardan beri müzmin bir şekilde devam eden haricî ticaret muvazenemizdeki açığa rağmen halkımızın vergilerini vermesinin sırrı buradadır. Fakat bunun da bir haddi ve bir sonu olacağını ve halkın cömertliğine fazla dayanmanın neticede yine halkın ve devletin zararını olacağını hatırlatmaya lüzum yoktur.

Türkiye bütçesinde bu noktaya kıymet vermek için bundan önceki şeniyete kıymet vermek ve her yılki bütçemizi her yılki haricî satışımızdan fazla yapmamak yine devletimizin yine milletimizin ve yine bütçemizin ve nihayet millî istikbal ve iktisadî kurtuluşumuzun menfaati icabıdır.

Bütçeler halkın maişeti ve halkın refahı ile değil, halkın serveti ile beslenirler. Böyle beslenirlerse çabuk büyür, çabuk kuvvetlenir ve çabuk yükselirler.

Fehmi Ragıp

Arkadaş! Yabancı millete beş kuruş vermek, yarın cephede göğüs göğüse çarpışacağın düşmanın eline bir kurşun vermektir. Bu kurşun senin, senin değilse kardeşinin, kardeşinin değilse arkadaşının, arkadaşının değilse bir ırkdaşının göğsünü delecektir. Arkadaş! Tetik davran! Buna sebep olma ve atalarının sözünü unutma ki: Su uyur, düşman uyumaz...

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husual daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

Hemşin Manileri (*)

Toplayan: Hemşinli Tevfik

Türküyü sıra ile
Söyle şâirum söyle
Türkü soylemeyince
Dert tukenur mi boyle

Şu meşenun gürgeni
Havalıdur havalı
Çobanım âdetidur
Dertli çalar qavalı

Yol ustina mezarum
Her geçen sorar beni
Tenum da topraq olsun
Çimenum bekler seni

Qarşıya çıraq yanar
Çıraq ne ıraq yanar
Sevdaluq şerbetini
İçduqçe yürek yanar

Eminem gider misen
Ben de gelecek miyim
Baa [1] ki gelme dersen
Ya ben ölecek miyim

Eminem bir şey deyim
Deyim ama darılma
O gavurun oğluna
Qoca diye sanılma

Cebumden çıqarayım
Oquyalım fermanı
Dağun ardında qaldı
Dizlerumun dermanı

Giderum yolum budur
Başuma zulum budur
Sevdum da alamadum
Ecelsuz olum budur

Atı tutabilesen
Tut ki binebilesen
Öyle sevde edeki
Sonra alabilesen

Ey ince uzun yollar
Yar yara uzum yollar
Benum divane yârum
Mektubu gizli yollar

***

Dut ağacı dut verur
Yaprağını qıt verur
Qız küçuq oğlan büyuq
Sarılması tat verur

Mendil aldum terekten
Bir yar sevdum yürekten
Ne idi ki severdum
Ölüyorum meraqten

***

Sar beluna beluna
Qaytanı yedi kere
Çoq da güzel deyildun
Sevdum seni bir kere

Bağçeye quzu girdi
Bir deyil yüzü girdi
Sevduğum aramuza
Düşmanun sözi girdi

---

[*] Hemşin Rize vilâyetinin Pazar kazasınatâbi bir nahiyedir.
[1] Bana.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Onlaral

Türk, kendi türesinden başka hiç bir nizama esir olamaz

"Bu yazıyı, Hâkimiyeti Milliye gazetesinin iç sütunlarında mevzie girip ateşe başlayan gönüllülere ithaf ediyoruz."

Musa, İsa, Muhammet ve bütün din adamları, dünyadaki bütün beşeri hâdiseleri din gözüyle görmüşler, bu gözle tanıtmışlar, hakikata ve Allaha ancak bu yolla verileceğini söylemişler, dünya üzerinde büyük hâdiselere;

inkılâplara, istilâlara ve nihayet büyük muharebelere sebep olmuşlar, pek sever göründükleri zavallı ve kimsesiz olan halkı birbirine kırdırmalardı. Bunlara göre her şey dinî ve ilâhî idi.

Mucizeler ve peygamberler devri geçti. Şairler ve filozoflar devri geldi. Lamark ve Darvin beşeriyeti bir hayvan nevi gibi gösterdiler. Hayvanlar silsilesi içinde bir sınıf olan insanlığı ve onun bütün dinamik hâdiselerini hayvanlık şevki tabiileriyle izah ettiler. Bu fikir modası dünyayı istilâ etti. Her şey yasamak için öldürmek formülü ile izaha başlandı.

Ogüst Komt pozitivistliği ortaya attı. Fizyokratlar türedi. Bir moda daha. Karl Marks atlı bir vatansız Yahudi çıktı. Almanya'da doğdu. İngiltere'de tetkik yaptı. Fıransa'da kitap bastırdı. Her şeyi proleteryanın ıstırabı ile izaha kalktı.

Kanunlar keşfetti. Mucizeler devri geçmesine rağmen bir sürü kehanetlerde bulundu çıktı gitti.

Dürkbayn yetişti. Her hâdise içtimaîdir dedi. İçtimai gârizeden bahsetti. Artık o kadar ki, bir isteri aksesi ile kendini pencereden atan hizmetçi kızların bu hareketleri bile içtimaî bir hâdise olarak izaha kalkışıldı. Viyana'da Fröyd atlı bir tıp doktoru türedi. Her şey cinsî sevki tabiilerden ve cinsî ihtibaslardan doğar dedi. Rüyalarımızı bile bunlarla tefsir etti. Siyasi bir fırka liderinin enerjik hamlelerinden tutunuz da cephelerde zaferler kazanan kumandanların cehdine, meme almak için ağzını açan bir süt çocuğunun en basit mimiklerine kadar her şeyi şehvetle ve cinsî ihtibasla, husyelerin ve mebyızların ifrazı ile izah yolunu tuttu.

***

Bu arada bu kodaman fikirlere göre cılız kalmış neler var? İşte Güstav Löbon beşeri hâdiseleri, cemiyetlerin ruhiyatı ile ispat yolundadır. İşte Spenser, Darvin'in nazariyatını cemiyetlere tatbik sevdasındadır. Ve işte Lenin, Marks'ın nazariyatını genişletirken daraltarak bize bir iktisadi cemiyet nizamı çıkarma yolundadır. Eski Yunandan beri gelip geçmiş daha bir sürü peygamber taslağı var. Onların hepsi bir parça hakikatin üstüne tonlarla yalan kattılar. Müspet bir iş yapmadılar bol bol haykırdılar. Fakat bunların arasında yetişen asıl cins adamların yalan dolanlı davaları ve yaygaralı iddiaları yoktur. Kalbimizi bulup bize gösteren Harvey, kalplerinizi bana veriniz demedi. Tepemizdeki elektrik Ampulünü yakan Edison, ben sizi tenvir edeceğim peşimden geliniz demiyor. Hepimizi kırıp geçiren salgınların mikroplarını bulduran ve bizi büyük belâlardan kurtaran Pastör ben sizin halâskârınızım demedi. Bizi kuduzdan kurtardı, fakat kuduz fikirleri yaymakla uğraşmadı. İşte dünyanın döndüğünü isbat ettiği için zu-

***

***

www.atsizcilar.com
ATSIZ MECMUA
Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire
www.atsizcilar.com
Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

lüm gören Galile, işte kimyaya ve onun neticelerinden biri olan bugünkü medeniyeti kuran Lavazye kuduz fikir istilâlarının ortasında kaldı ve asıldı. Bunlar ve ve bunun gibi daha birçokları dünyanın içtimaî tarihî, iktisadî ilh.. seyrini değiştirdiler. Düşündüler, yaptılar, fakat hiç bir zaman peygamberlik ve müritlik davasına kalkmadılar.

Halbuki, öncekiler öyle mi? Musa'dan bugüne kadar gelip giden büyük yalancıların hepsi, az çok fasılalarla birbirlerini kopya ettiler. Hepsi zekâlarının adesesi nisbetinde işi büyüttü. Hepsi beyinlerinden çıkan mevcelerin kilovatındaki kuvvet nisbetinde davalarını yaydılar.

Cereyanlar, küçük cisimleri ve tozları çabuk cezbederler. Ne cüce kafalar bu şerareli fikirlerin cazibesine kapılmadı. Ne kavgalar ve ne kanlar bu yolda dökülmedi. Her ağızdan birkaç ton yalanla birkaç gram hakikat çıkıyor herkes benim söylediğim doğrudur, bunu yapınız diye haykırıyordu. Fakat dünyada basit, tek ve misilsiz bir şey olmayacağını, her şeyin mürekkep olduğunu, en basit görünen hakikatlerin bile her cinsten birer parça hakikatten yapılmış olduğunu kimse dinlemedi. Tek görünen kuvvetlerin bile Birçok ayrı kuvvetlerin muhassalasından ibaret olduğunu hiç bir büyük yalancı itiraf etmedi. Çünkü bunların hepsinde ve bu yolda yaygara yapanların cümlesinde birer peygamberlik sevdası vardır.

Her şeye rağmen, ölüm ve doğum gibi en tabiî hâdiseler önünde ve tabiatın karşısında cılız, sefil ve kısır kalan büyük yalancılar milletlerin doğuşunu ve ölüsünü izaha kalktılar. Akıllarının yetmediği, muhakemelerinin artık ilerleyemediği son noktaları gaye, nihayet ve hakikat diye göster-di-ler. Her şeyi tek başlarına ve bir kiloluk beyinleriyle izaha yeltendiler. En yüksek bir kafanın, aynı şeraitte ve aynı vasatta yetişmiş normal üç kafadan daha yüksek olamayacağını söylemek ve peygamberlikten vazgeçmek işlerine gelmedi.

İşte memleketimizde de bu yalancı peygamberlerin yaygaralı fikirlerinden biri hortlamaktadır. Dünyada yeniyim diye tellenip pullanıp ortaya çıkan her fikir sistemi gibi bunun da yalnız dekoru yenidir.

Her şey iktisadîdir diyorlar. Netekim Dürkbaym da her şey içtimaîdir, Fröyd, her şey cinsîdir, Spenser her şey Fizyolojiktir diyor. Hiç bir şey bunların yalnız biri ile izah edilemez. Her şeyde, bunlar ve bunlar gibi birçok şeyden birer parça vardır.

Mikropları malûm olan ve gözle görülen hastalıkların meydana çıkma sebepleri bile yalnız bu mikroplarla izah edilemezken, bunlar tarihî, içtimaî, dinî, ruhî bütün büyük hâdiseleri ve inkılâpları bile tek sebebe irca ve onunla ilmi? müdellel? ve müsbet? bir şekilde izah ediyorlar. O Yahudi peygamberin bu genç evliyasına ve Moskova'nın Marksist tekyelerinde bol bol icazet verilen bu müritlerine şunu da söyleyelim.

Eğer her şey iktisadî sebep ve saiklerle olsaydı, Hâkimiyeti Milliye gazetesi sütunlarından teşkilâtı esasiye kanunumuza ateş açan efendilerin dahi iktisadî menfaatler uğrunda ve yolunda hareket ettiklerini kabul etmek lâzım gelirdi. Fakat biz, sizin davanızın tek başına ve her şeyi ispat eden bir hakikat olduğuna inanmadığımız için sizi birer gönüllü âşık olarak kabul ediyor ve gözünün, başka bir şey görmemesini tabii telakki ediyoruz.

Ancak, din propagandası yasak olan bu memlekette dininizi yaymaya uğraşmayınız. Duyuyor, anlıyor, görüyor son sözlerinizin ne olacağını seziyoruz. Bu memlekette halkın sesini duyurmak için kurulan Türk Parlamentosunu ve henüz meydana gelmekte bulunan Türk Demokrasisi gibi bir süt çocuğunu boğmaya ve boğdurmaya kalkmayınız...

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sizi takdir ediyoruz. Tabiyeniz çok güzel. Halk cahil ve şuursuz bir kütledir. Bu kütleleri bir zümre idare eder. Fakat o zümrenin de esasları yalnız iktisadi olmalıdır. Hiç kimseye danışmadan ve sormadan sizin, yâni kırmızı yakalı değil, kızıl kafalı Erkânı-harplerin dediğini yapmalıdır. Çünkü inkılâbın akışı durmamıştır. Şu halde yeni maceralara atılabilir ve sizin istediğiniz kalıba dökülebiliriz.

Efendiler, bu topunuzun bile bir manga dolduramayacağı kuvvetle milli hâkimiyet sütunlarını siper ederek çaptan düşmüş Rus tüfekleri ile ateş etmekten vazgeçiniz. Bu kara ve ıstıraplı günlerde Gazinin ve onun kurduğu rejimin etrafında bir kafa ve bir kalp gibi toplanan bu millete ayrılık kundakları sokmayınız. Bizi kendinizden soğutmayınız.

Silahınız Türk muaddeli cephaneniz Türk kurşunu olsun ve bu silâhları Ankaranın göbeğinde henüz doğan Türk demokrasisine değil sizi yetiştiren ve propaganda fabrikaları ile meşhur olan memleket de dahil olduğu halde bu rejimi ve bu Cumhuriyeti bir türlü hoş görmeyen ve kendi kafamızla değil onların arzuları ile yürümemizi isteyen yabancılara çeviriniz.

Efendiler.. Sizi huşu ile sükute davet ediyoruz.

Türk istiklâl harbini de sadece iktisadi sebeplerle izaha kalkmayınız. Ayvalıkta ilk ateşi açan kaymakam Ali'yi, Samsun'a bir idealle ayak basan Gaziyi, Aydından Yunanı kaçıran Yürük Aliyi iktisadî sebeplerin birer gölge hâdisesi mevkiine düşürmeyiniz.

Türk milletinin verasetinde ve asaletinde yaşayan tabiî, içtimai, iktisadî, millî ve hat-ta dinî ilh. kıymetleri ve faziletleri hiçe saymayınız.

Efendiler, içinizde yaşayan mukaddes bir kıymet varsa çok hürmet ettiğiniz peygamberinize inanmanın aşkını tattınızsa göynümüzdeki mukaddes şeyleri yıkmaya kalkmayınız. Asırlardan beri varını yoğunu devletine ve istiklâline vermekten çekinmeyen Türk milletini ağzı dili bağlı bir esir ve esir mevkiine düşürecek plânlarla uğraşmayınız.

Millî Hâkimiyet gazetesinden, Türk milletine, onun hürriyetine, inkılâbına ve bugünkü rejimine titiz bir milliyet perver ruhu ile sahip ve hâkim olmasını bekler ve isteriz.

M. Emin

İş Hayatında Kadın

İlk defa umumî harp, onu takiben hayat pahalılığı, Türk kadınının müstehlik vaziyetten müstahsil vasiyete geçmesini mucip oldu. Bu cebrî tahavvül, kadınlığın bir devirden yeni bir devire, kapalı bir harem ve kafes hayatından hür ve açık bir sahaya geçmesinin dönümü idi. İlk kadın inkılâbının bu ilk hatveleri pek mütereddit pek şaşkın, pek idaresiz olduğu için bunda hem kendileri, hem biz erkekler çok şaşırdık.

Onların gençleri birdenbire ne oldum delisine, genç erkekler ise mal bulmuş mağribiye döndüler. Ve bittabi, pek çok dedikodulu bir münakaşa, çok gürültülü ve hatta kanlı bıçaklı vakalar oldu.

Örf ve âdet, an'ane ve eski telâkkilere pek mugayir görülen bir yenilikler pek tabiî idi. ki önce böyle karşılanacak ve bu çalışma pek dar bir muhite inhisar edecekti. Netekim de böyle oldu.

Fakat asrın ve hayatın icabatı olarak, kadının bu ilk korkak adımlarını cesaretli ve metin hatveler ve hatta koşuşmalar, süratli ve baş döndürücü bir yarış takip edecekti. Her iki cins bu hayat stadında

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

büyük ve ebedî bir yarışa geçecekti. Bunu o zamanlardan hisseden biz erkeklerden bir kısmı, iş hayatında hiç rakip, görmemeye ve kolayca ekmeğini kazanmaya müsabakasız, gayretsiz, heyecansız para çekmeye alışmış olduğu için bu neticeden korktu.. Fakat bu noktai nazarı gizleyerek bir aciz ve meskenetle eski kara kafalı, kara düşünceli muarızlara iştirak etti ve:

— Günahtır, dediler, ırza, namusa şeriata uymaz.

Bu siyah ve korkunç kararlarla bir çok çırpındılar. Lâkin neye yarardı; artık ok yaydan kurtulmuş, ilk hamle yapılmış, ilk darbe vurulmuştu.

İşte on beş on altı seneden fazladır, hayata atılan kadın kendini, hissini, ihtirasını çabuk, uyanıklıkla toplayarak benliğini, iradesini eline aldı. Bu küçük iş tarihinde baş döndüren sür'atli adımlarla ilerledi. Bizim yüzlerce seneden gelen sayımızla elde et-tiğimiz neticeyi pek az bir farkla elde etti.

Bugün her yolda, her izde, her sahada bizimle omuz omuza yürüyen, birçoğunda fersah fersah geçen kadınlığımızla ne kadar iftihar etsek hakkımızdır.

Ancak, asıl temas etmek istediğim şu noktadadır: Türk kadınlığı inkılâp yolunda müthiş bir sur'atle asrın sür'at ve terakki asrı olduğunu göstererek ilerler ve cinsiyetle resmiyeti, hususiyetle vazifeyi yek diğerinden tefrik edici bir asrı terbiyeye ulaşırken -maatteessüf- erkekler hâlâ kaplumbağa kararıyla bu sür'at asrının inkılâpçı kadınlığı yatanda afyonlu şark kafalarıyla ağızları salyalı, gözleri haris bir ateş veya süzgün bir donukluk içinde seyirci vaziyettedirler. Bunu gören bilen bir muhitte, bu çalışma sahasında hâlâ kadın işçiye karşı garip ve çirkin bir muamele tarzı vardır.

Onlara, bir kadın işçiden ziyade, daha başka bir nazarla bakan gözler kapanmamıştır. Seneler hâlâ bu gözlere tokdoyum olmuş bir sükûn vermemiştir. Eratı aynı masa arkadaşı iş arkadaşı, vazife arkadaşı nazarıyla bakılamamaktadır. Araştırılırsa, veya şöyle bir bakışta bile görülür ve hissedilebir ki; her işçi kadın cinsiyetinden dolayı bir tehlike karşısındadır. Pek müstesna yaradılışta, pek çetin bir terbiyede, pek yalçın bir müdafaada bulunan cüz'i bir kısmı şöyle bir kenara bırakıldıktan sonra ekseriyeti, bir maniaya, bir haile çarpmak korkusu içinde çalışırlar.

Zavallı işçi kadın. Bir muhitine emniyet ve itimat edemez. Bunda kendisinin vesvesesi değil, asıl o muhitteki erkekler hâl ve hareketleri, manalı nazarları, en küçük bir fırsattan istifade ederek imalarla, telmihlerle olsun söz tecavüzleriyle amil olurlar.

Öyle yerler, öyle çalışma yerleri görülür ki, buralarda her ay kadın işçi değişir. Bunun içyüzü aranacak olursa çok feci hakikatlerle karşılaşılır ve insanın yüreği sızlar. Bu gibi hususî müesseselerden tutunuz da her hangi bir kadın işçi bulunan her yerde aynı acı facialar gizli gizli döner durur ve o zavallı işçinin daima nikbeti, kadınlığı olur. Ve hilkaten zayıf, müşfik ve merhametkâr oluşu...

Bu her zaman, her yerde, her köşede böyledir, ve bundan kadınlık zerre kadar mesul değildir. Çünkü:

Erkeklerimizde hâlâ yirminci asrın ruh ve his terbiyesi yapılmamış, aşılanamamıştır. İhtiraslarımızın önünde irademizin zafiyeti, vicdanımızın körleşmesi bir emri kâfidir.

Kadının açılması, hayata atılması senelerden beri aramızda yaşaması bile bu kuduz illetini susturamamış dindirenlemiştir. Bunu biz, biraz da kendilerimize, ruhumuzu terbiye, sinirlerimizi ve irademizi terbiye ile yapabilecek iken bilâkis teşdidi cihetine giderek her fırsatta kadınlığın en ince en hassas noktalarını gıcıklayarak hırslarını intibaha davet ederiz.

Artık yetişir, artık kâfidir efendiler. Her Türk kadını, her Türk kızı bugün memleketin bir servetidir. Maddeten.

www.atsizcilar.com
www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ve manen millete bir küçük varlık olsun getiren bu kadın, yarın da ve belki de bugün bile bir Türk yuvasının anası ve babasıdır. Bir kadına el uzatırken değil fena bir niyetle bakarken bile geride bir Türk evine bir Türk yuvasına suikast yaptığımızı düşünerek vicdanen titremeliyiz.

Artık hislerimizi terbiye, irademizi takviye, insanlığımızı tenmiye etmeliyiz. Yanımızda çalışan ve her zaman bize bir mevki ayıran kadına biz de hürmetkâr bir yer ayıralım kalplerimizde. En küçük müsaadesinde yardım etmek için bize koşan, bir teşekkür bile beklemeden işlerimize muavenet eden mütebessim bir yüzle bize şefkat ve muhabbet gösteren o kadına karşı fena nazarla bakarak yardımından, tebessümünden manalar bin fesatlıklar çıkarmaktan vazgeçelim. O, kadınlığa has bir ülüvvücenap ve şefkatle, bilinmez, duyulmaz ince hislerle bunları yaparken biz hemen, kalbe, sinire ait bir imaya hamletmeyelim. Bu bir seciyesizlik oluyor.

İş hayatında bir işçi için bunlar bir liyakatsizlik gibi telâkki olunmadıkça, bu gibilere umumî bir nefret beslenmedikçe, işlerinden atılmadıkça, muhitin böyle bir yardımını görmeyen kadın, kadınlığına pişman ve hilkate karşı daima sitemkâr kalacaktır.

Esasen, erkekliğin bu gibi hâlleridir ki birçok kadınlarımızı da asrın terakkiyatından ve tekemmülâtından mahrum bırakıyor. Zira erkeklerimizden korkan yine birçok erkeklerimiz vardır ki, kendilerine ait kadınlarına, taallükatına hâlâ harem hayatı yaşatıyor belki de daha beter bir şekle sokuyorlar.

Bunların adedi düşünüldüğü kadar mahdut değildir. Bilâkis büyük bir yekûn tutar. Hatta bunların içinde teessüflerle söylüyorum millet mekteplerine göndermeye gitmeye korkan aile babaları, aile kadınları vardır ki bu pek acı bir neticedir.

Yeter artık efendiler, kâfidir artık. Sinirlerimize hâkim olamazsak, bir gün yalnız birkaç erkekle birkaç kadını değil, bütün bir milleti ahlâki bir gangren saracak ve koca bir tarih koca bir millet sinirlerine kurban gidecek.

Biz erkekler, öğrenmeli ve hiçbir zaman unutmamalıyız ki; Her yerin bir zevki olduğu gibi, her zevkin de bir yeri vardır.

Dâniş Remzi

"Dertli" ve "Şem'î"ye Dair

"Atsız Mecmua"nın sekizinci sayısında "Dertli ve Şem'înin basılmamış şiirleri" adıyla bir makale neşrettim. Sonradan elime geçen yeni bir çünkü tetkik ve istinsah ederken "Şem'î"ye ait parçalar arasında bu şairin bir de na'tına tesadüf ettim. Aynen neşrediyorum:

Na't-i şerif-i Hafız Şem'î

Bâ'is-i xalq-i cihansın yâ şefi' ül-müznibîn(*)
Rehnümâ-yi ins ü cansın yâ şefi' ül-müzni-bîn
Zât-i pâkinle şerefyâb oldu maxlûqât beb
Mefxar-i kevn ü mekânsın yâ şefî'ül müznibîn
Fikr-i vech-i tâbnâkinle ümem lebrîz-î şevq
Sen sefâ-baxş-i cenansın yâ şefî ül-müznibîn
Menba'-i ilm ü hayasın, menba-i lütfü atâ
Melce'-i biçâregânsın yâ şefi ül-müznibîn
Âsitân-i şefaatinden vâyedâr et "Şem'î"yi
Destgir-i âsiyânsın yâ şefi ül-müznibîn

***

Bu arada, yine aynı makalede "Dertli"ye ait neşrettiğim üç şiirden iki ve üç numaralı olanlara da tesadüf ettim. İki numaralı şiirin yeni bulduğum şekli Öncekine göre oldukça düzgün olduğundan aynen

(*) Müznip, suçlu demektir.

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Elâ gözlerini sevdiğim dilber
Güzeller cefâdan niçün usanmaz
Ne cefâdan qâçar ne de rahm eyler
Haqdan hayâ edüb quldan utanmaz

Düşüb gam-ı hicre berbâd olanda
Bülbül gibi işim feryâd olanda
Bir çeşm-i şirin Ferhâd olanda
Figanı âhına dağlar dayanmaz

Himmet etsün Mûsâ aleyhisselâm
Bu aşqı sevdayı ben nasıl kesem
"Dertli" yâr yoluna can verir desem
Gelse mezarıma görse inanmaz

Üç numaralı şiirin yeni bulduğum şekli pek az farklı ve evvelki gibi bozuktur. Esasen ben bu şiirin Dertli'ye ait olmasından şüpheliyim. Fakat çonkte Dertli'ye ait olarak gösterildiğinden ben de Dertli'ye ait olarak ortaya koyuyorum:

Söküldü aşkımın bendi yine bayram günleri
Çoq olur dilberin fendi yine bayram günleri
Âşıqa âlemde bundan ziyâde mihnet var mıdır
Merhabaya gelse dilber kendi bayram günleri
Görenler âşıq olurdu sana bin bir cân ile
Tahammül getürdüm buna düşündüm iz'an ile
Farqı yoqdur mahbubların âteş-i suzân ile
Ey âşıqlar ey hâyifler yandı bayram günleri
Küşe-i vahdetden taşra seyre çıqmayım meğer
Sabr eder görmez ise anların yüzünü eğer
Kimi beyaz kimi yeşil kimi de allar giyer
Nice mecnûn olmayayım zinde bayram günleri
Toquz tekbir ile namaz qılınır olmaz celil
Sıdq ile mevlâ desen muradın verir ol celil
Yâ Muhammed Mustafâ ol dediğin dergeh celil
Xatib minberden aşağı indi bayram günleri
Şöyle bir rind-i cihandır sevdiğim gayet arif
Sahnur nâz ü şiveyle giyinmiş gördüm zarif
Ey "Dertli".. biçâren dedi eyyâm-ı şerif
Destini destime dilber sundu bayram günleri

M. Şakir

Hayalınız bağlı mı kaldırımın taşına.
Kaldırım topalları ?
Adınız mı yazdık Kaldırımın başına,
Kaldırım topalları?

***

Mecnun çölde aradı izlerini Leylânın
Özü gözünde yansın sizi aramayanın.
Anne! anne! diye siz Leylânızı da anın
Kaldırım topalları...

***

Meryemin aşkı gibi sır mı sizin aşkınız!
Babasız İsa gibi siz babasız mısınız?
Yosunladı toprağı akıp giden yaşımız.
Kaldırım topalları.

Yaşar Zeki

Uzak ufuklardan koşan dalgalar
Sahile çarpınca kırılır, ağlar.
Bu sesten uyanan deniz çocuğu
Sularda gömülü esrara dalar.

***

Günlerce durmadan koşar, dolaşır,
Hayatı kazanmak için uğraşır;
Sisli ufuklara güneş ulaşır,
O yine sularda esrara dalar.

***

Bir gün gelir, anlar hayat ne demek;
Ne içindir acap bu kadar emek?
«Beyhude sularla ömür kemirmek»
Diyerek Karanlık esrara dalar

A. Fethi

www.atsizcilar.com
www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

"Atsız Mecmua"nın sekizinci sayısında halkiyat mütetebbilerinden M. Şakir Bey Dertli'nin edebiyat alemince henüz malum olmayan üç şiirini neşretmişlerdir. Hakkında gıyabi hürmet ve takdir beslediğim Şakir beye teşekkürle beraber mülâhazalarının bazı noktalarını şayanı izah ve bu üç şiiri muhtacı tevsik buldum.

1 — Halk bilgisi mecmuasında Dertli'ye istinaden neşredilen şiirlerin Dertli'ye ait olmadığını müdellelen izah eden bir cevabım mecmua idaresine tâ o zaman gönderilmiş ise de mecmuanın ikinci nushası çıkmadığı için neşredilenlemiştir. Müsait vakit bulursam bu hususa ait düşüncelerimi tekrar yazar, neşri ricasıyla Atsız'a takdim e-derim.

2 — Henüz ilk defa ortaya konulduğu beyanıyla neşredilen iki koşma ve bir divandan ibaret şiirlere gelince: Bu şiirlelerin Dertli'ye âit olmadığı vezin, kafiye, eda ve müedda itibanyla zahirdir.

Vezin cihetiyle: birinci koşmadaki:
Hacı bek taş veli olmayınca
İkinci koşmadaki:
Bize himmet etsün Musa aleyhisselâm gibi bozukluklar Dertli'de yoktur.

Kafiye itibarıyla:
Birinci koşmadaki; (Bildirmeyince sildir-meyince öldürmeyince) kelimelerine (ol-mayınca) kelimesinin; (Dehre Şehre) keli-melerine (vafire) sözünün; ikinci koşma-daki: (Belâ olanda, feryâd olanda, ferhâd olanda); "Aleyhisselâm, ansam, desem" sözlerinin yekdiğeriyle kafiye olamayacak-larını Dertli eserleriyle göstermiştir:

Eda ve müddâya gelince; Dertlinin bütün şiirleri vazıh, münakkahtır. Bütün mısraları yekdiğeriyle hemahenktir. Onun için:

Değme bir âdemi koymaz bu nehre
Nefs-i emmâresin öldürmeyince

ve:

Düşüb gam-ı hicre belâ olanda
Bülbül gibi işim feryâd alanda

gibi irtibatsızlıklar (olanda) gibi eskilikler bu şairde yoktur.

Divana gelince: Her hangi noktadan bakılırsa bu şairin olmadığına hükmolunabilir. Koşmaların bu şaire aidiyeti kabul edilse bile bu divanın nâzımı olduğuna bin bir şahit getirilse inanılmaz. Çünkü vezni, kafiyesi tamamen bozuk; üslûbu başka; mevzuu tamamen Dertli'nin meslekine aykırıdır.

Dertli'nin bütün şiirlerini toplamak suretiyle neşrettiğim iddiasında bulunmadım. Dertli'nin münteşir olanları kadar olmayan parçaları da olabilir. Netekim bu şairin ha-yatında başlayıp vefatından on bir sene sonraya kadar yazılmış bir cönkte ve muhtelif perakendelerde ben de bir havlı şiirlerini buldum. Bununla beraber Dertli namına izafe veya tashih edilmiş öyle şiirler vardır ki bunların derhal kabulü ihtiyata muvafık düşmez.

Şu günlerde tetkik çimekte olduğum Kastamonu-Bolu havalisinden Aksaray'a gitmiş bir cönkte Kastamonulu Kemali'nin bütün şiirlerini mahlasları (Fehmi) namına tashih edilmiş gördüm. Meğer bu Fehmi Aksaraylı imiş. Her şairden birer ikişer mısra aşırmak suretiyle bir hayli şiir de vücuda getirmiştir ki bir defter halindedir dezdimdedir. Kemali'nin şiirlerini tanımayan bir mütetebbi bunu Fehmi namındaki şairin zannedebilir. Netekim birçok kızılbaş şiirlerinin de Dertli'ye izafe edildiğini gördüm. Fakat küçük bir tamik bunların (Kul Himmet, Sadık, Veli) gibi alevî âşıklara ait olduğunu meydana çıkarmıştır. Aynı hâli Kâtibi, Gevheri, Âşık Ömer gibi meşhur âşıkların eserlerinde de görüyoruz.

Şakir Bey himmetlerinden dolayı takdir olunur; böylelikle belki Dertliye ait olan şiirlerde ele geçebilir. Erbabına düşen vazife ise bunları tefrik edebilmektir.

Çankırılı
Ahmet Talât

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Azerbaycan Halk Edebiyatında "Sayacı" Türküsü

Şimdiye kadar Türk kavimlerine ait toplanan halk edebiyatı arasında izine tesadüf edemediğimiz Azeri Sayacı türküsü Azer-baycan göçebe "Terekeme"sinin sürücülük hayatına bağladığı derin alâkayı göstermekle pek şayanı dikkattir. Sayacı'nın hayvanları nevi üzerine tarifi ve onlara rikkat göstermesi her şeyden evvel Terekeme'nin kendi kalbinden kopan sürücülük hayatının bir neşesidir. Sırf sürü besleyen Azerbaycan göçebelerine, Azeri tabiriyle Terekemeye mahsus bu türkü müstakil Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Gence vilâyetiyle sürücülükle meşgul Bakü kazalarında ve Erivan vilâyetinin Türkler'le meskûn aksamında hâlâ bugün bile terennüm edilmektedir. Göçebe Azerî Türklerinin hayatının en canlı bir aynası olması hasebiyle mezkûr Türkü iki defa merhum Azerbaycan edebiyatı müdekkikierinden Feridun Köçerli tarafından neşredilmişse de [1] fakat maatteessüf henüz kimsenin nazarı dikkatini celp etmemiştir. Anadolu'da da bu nevî halk edebiyatının mevcudiyetine kani olduğumuzdan [2] bir an evvel bunların da toplanmasına bir medar olmak üzere biz de Azerbaycan Sayacı türküsünün bu versiyonunu birçok müşterek Azerî lehçesi hususiyetleri üzere izahlarla neşrini istifadeden hali görmemekteyiz.

***

Türkünün bugünkü mahiyetine bakılırsa bu hayat

———————————

[1] Pesni "Sayacı", Sbornik Materialov Mya opisaniya Mestnosteyi Plemyon Kavkaza = SMPK. Tiflis 1910. Vep. 41, otd. II, 24: Balalara hediye, Baku, 1912

[2] Netekim Türkiyat Enstitüsü asistanı Abdülkadir beyin verdiği malûmata nazaran Kırgızlar'da "koyçu batası" bu kabil edebiyat mevcuttur.

ihtiyacını temin maksadıyla alelâde bir Terekeme tarafından terennüm edilmektedir. Feridun beyin tarifince Sayacı, ne bir âşık ve ne de İmam Ali'yi metheden bir dervişti̇r. Bilâkis bilhassa kışın ve sonbaharın nihayetlerine doğru köy köy dolaşarak serbest şiirlerde göçebelerin hayvanatı ehliyelerini medhederek mukabilinde un, peynir, buğday, arpa ve saire toplayan Terekemedir. [3]

***

Filhakika Sayacıların bu medhiyeleri eğer tabir caiz ise, taktisleri Azerî göçebelerince bir Saadet telakki edilirse de fakat Sayacı kelimesinin filoloji tetkik neticesinde' bu vaktiyle hayvanattan vergi toplayan memurların isminden kalma bir bakiyedir. Zaten Sayacı türküsünün mukaddemesinde dahî Sayacı kendi menşeini "Adam ata", "Musa"ya kadar irca etmektedir. Eskiden beri şimalden akıp gelen göçebe Türkler'e sahne olan Azerbaycan iki mütezat medeniyetin mücadelesini kendi üzerinde hissetmiştir. İlk evvellerde buraları Züra medeniyeti ile yaşadığı halde bilâhare Türk istilâsıyla bu medeniyet yerine sürücü göçebe hayatı kaim olmuştur ki hâlâ bugüne kadar bu hayat hâkimdir. İşte "Sayacı"nın tarif ettiği hayat da bize o eski göçebe hayatı anlatmaktadır. Bu keyfiyeti nazarı dikkate almayan Feridun bey Sayacı kelimesini Farisice'nin "Saye"sinden neşet ettirmiştir ki bu fikir tamamiyle yanlıştır. Ona göre Azerî Türkleri'nde Sayacı kelimesi "Saadet getiren" manasında imiş. Bu etimoloji sırf göçebe halka aittir. Hakikâtte

———————————

[3] Köçerli, aynı eser, S.2; Köçerli: Valex. SMTPK. S. 24-36; A. B. Bagriy: Narodnaya Slove snost Kavkaza. Materialı diya bibliograficeskago Ukazatelya. Baku 19 26. S. 49;

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ise "Sayaci" kelimesi bizim bugünkü "Saymaq" fiilinden teşekkül etmiş bir isimdir. Türk lugatlarında bu kelimeyi andıran üç nevi kelimeye tesadüf etmekteyiz; [illegible], [illegible], [illegible] Birinci kelime doğrudan doğruya -ulak- manasında olup eskiden beri Osmanlı devletinde bir esnaf teşkilâtı şeklini almıştır" [4], ki bu bizim Sayacı kelimesi ile hiç bir alâkası yoktur. İkinci Arapça kelimeye geldikte bu obadan ba'it yahut obanın çevresinde olan deve yatağı (ve alelade koyun yatağı, ağıl, mandıra manalarında olup [5] bir dereceye kadar bizim "Sayacı" kelimesiyle münasebatta gibi gözükmektedir. Fakat son ve asıl Türkçe olan saya kelimesini tahlil ettikte ikinci Arapça olan kelimenin de alâkası olmadığını görebiliriz. Umumiyetle Türkçe'de sa mastarıyla teşekkül eden kelimeler pek boldur. Bu kabilden olarak adet manasında olan san, (düşünmek) mukabilindeki san ve (saymak) manasındaki saymaq fiillerini kaydedebiliriz. Bizim burada tetkik etmekte olduğumuz Sayacı kelimesi de şüphesiz işbu Saymaq filinden neşet etmiştir. Türk lugatlarında Sayacı tabirine tesadüf edilmiyorsa da mukabilinde vergiyi koyunla toplayan vergi memuru [6] ve "dans la premiers temps de la monarchie, on de signait sous le nom de saya ocağı le bureau de perception de l'impot sur les moutons" [7] manalarında saya kelimesi vardır ki Sayacı kelimesi doğrudan doğruya cı lahikasının ilâvesiyle Azerî ağzında Sayacı şeklini almıştır. Radloff (cilt II. S. 293) Osmanlıca için yalnız sayıcı şeklini kaydetmiştir. Burada göze çarpan a ve ı harfleri tebeddülüne geldikte Çağatayca ile lugat cihetinden pek büyük müşabehet arzeden Azerî lehçesi bu şekil teläffuzu doğrudan doğruya Çağatayca'nın 'sayamaq'ından [8] almış ve Osmanlıca'nın "sayıcı"sına mukabil sayacı

———————————

[4] Evliya Çelebi, cilt I;s.534.
[5] Asım Efendi tercümesi, cilt.11O. s.780.
[6] Radloff; Wörterbuch, cilt II. 2888
[7] Barbier de Meilnard. I, s. 196: Vefik Paşa.

şeklini almıştır. Bu itibarla Köçerli'nin 'saye'si mesele ile hiç de alâkadar değildir.

Muhterem Kilisli Rıfat beyin şifahen verdiği malûmata nazaran vakiyle Cevdet Paşa da bu mesele ile alâkadar olmuş fakat hiç bir neticeye varmadığından bu hususta tetkikatını neşretmemiştir. Umumiyetle Osmanlı devletince toplanılan sayım vergisi devletî bir mahiyette olup kanun şeklini aldığından ayrıca uzun ve müstakil bir tetkike muhtaçtır. Bundan dolayı ila bu meseleye burada temasa ihtiyaç görmedim. Mamafi son zamanlarda bu vergi Köprülüzade M. Fuat bey tarafından bir derece mevzu bahsolmuştur (Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine tesiri hakkında hazı Mülahazalar; Türk Hukuk ve İktisat tarihi mecmuası, cilt, 1 1931. Türkiyat Neşriyatı)

Metindeki lehçe hususiyetlerini gösteren işaretler ng; x; yh Almanca'nın "eh" harfi.

"Sayacı" Türküsü

Salam meliyh say beyler
Bir birinnen yey beyler
Saya geldi gördüngüz
Salam verdi aldıngız
Annı tepel [9] goç guzu
Sayacıya verdingiz

Siz sayadan gorxmuyunguz
Safa yurdu gunmusuz
Safa olsun yurdunguz
Ulamasın gurdunguz
Ac getsin avanıngız
Tox gelsin çobanıngız.

Bu saya yaxşı saya

———————————

[8] Şeyh Süleyman Efendi, s, 184. Lehçeyi Osmani, S. 487
[9] Alnı beyaz lekeli

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Hamya xeirri |1| saya
Hem çeşmeye hem çaya
Hem ölkere hem aya
Hem yoxsula hem baya. |2|

Bu saya kimnen |3| galdı
vAdamo atadan galdı
vAdamo ata gelende
Gızıl öküz duranda |4|
Gızıl buğda pitende |5|
Dünya bünyat alanda
vMusa o çoban olanda |6|
Şiğfyngniz |7| öyeşdi. |8|

Onun derdi uludu
Aşıılığı |9| gurudu
Ucası giymetlidi
Gaburgası daddıdı |10|
Gaburga içinde perde
Perde iki ireyndi |11|
Böyreyn |12| ona direyndi
Almış aram bağırSak
Bir birine olgaşu. |13|

Ezzel |14| atasın deyim
Sora anasın deyim
Yiyer yiyer gerneşi |15|
Annın |16| verir döyüşü
Buynuzu var burma burma
Yunu var yerden sürme
Zinhar gayun vurma
Gayunsuz yerde durma

———————————

|1| Hertese hayırlı
|2| Zengine
|3| Kimden
|4| Azeri halk likatınca küreiarz altun öküz üzerinde durmaktadır.
|5| Bitende
|6| Musa, peygemberliğe davet edilmezde evvel sene 'Şuayb'in sürüsünü beslemiş ve mukabilinde mükafat olarak kızıyla tezevvüc eylemiştir. Evliya Çelebiye göre |Cilt I. S. 557| şuayp 'Esnaf Sütcuyan ağnam' in piridir. Hazret Hamza belini bağlamıştır.
|7| Kebapliğimız.
|8| Çağ. Ervaç. Koyun sürüsünün önünde teçi. Üç dört yaşındaki teçi.
|9| Aşık gemiği
|10| tatlı
|11| rent
|12| Böbrek
|13| Yendiğine bağlı, tarçık
|14| Evvel
|15| gerneşir
|16| Alnın

Gayunnu öyler |1| gördüm
Gurulu yaya benzer |2|
Gayunsuz öyler gördüm
Gurumuş çaya benzer

Gayun var kyere |3| gezer
Gayun var küre |4| gezer
Geder dağları gezer
Geler öyleri bezer. |5|

Kyeresidi gayunun
Küresidi gayunun
Açlığımızdan geseriyk
Çöyresini |6| gayunun.

Nenem gayunun garası
Gırxlığı |7| polat parası |8|
Yaz günü delemesi |9|
Payızda |10| küremesi |11|
Gış günü gavurması. |12|

Nenem a şişeyn |13| gayun
Yunu bir döşeyn gayun
Bulamam |14| tez yetir
Bulunmanı bol eyle
Girildi uşax |15| gayun.

Nenem gumral vtato |16| gayun
İlden ile artı gayun
Balaların ölmeynde
Ölme gel namert gayun.

Nenem a xsaçaxo gayun |17|

———————————

|1| Evler
|2| Köçerliye göre 'gurulu yay' tabiri 'balalayka' demekmiş. SMPK. 5.
|3| Kulakları etrafına doğru çıkmış büyük koyun
|4| Bir nevi ufak kulaklı koyun
|5| Süsler
|6| Çevresini, etrafını
|7| yünün kesilmesi
|8| Parçası
|9| Süt peltesi. Bu koyun sütüne maya kardırdıktan sonra hasıl olup, torbalarda süzülür
|10| Sonbahar
|11| yoğurtla sütün karışmasından hasıl olan madde
|12| kavurması
|13| genç dişi koyun
|14| Yeni doğurmuş koyunun sütü ateşte pişirildikten sonra sarılığını kaybeder ve soğuduktan sonra ondan bir madde hasıl olur ki buna bulama denilir.
|15| küçük, ufak yeni doğma
|16| koyunun bir nevidir

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bereden [1] gaçax goyun
Sene yaman baxanın
Gözüne pıçax goyun.

Nenem o «kurdu»[2] goyun
Ottadı durdu goyun
Ay garannıx [3] gecede
Ayağın yere döyer goyun.
Nenem o «nariş» [4] goyun
Yunu bir garış goyun

———————————
[1] koyunun sağıldığı mahal
[2] koyunun bir cinsi
[3] karanlık
[4] koyun cinsi
[5] Önce
[6] sahibin
[7] senin derdinden.

Çoban sennen küsüptü
Südü ver barış goyun

Nenem o «göyce» goyun
Gederseng öyce [6] goyun
Yiyen sening ucunnan [7]
Dolanır beyce goyun.

Dr. Caferoğlu Ahmet
Edebiyat Fakültesinde Türk Lisanı
Tarihi Müderris Muavini

Son asır Hamzavî şairlerinden:
Necmi

Hicret'in üçüncü asrından itibaren bir teşekkül halinde görülen. Melâmetilerin neş'e ve irfanını tamamiyle benimseyerek müfrit "Vahadet-i vücûd" akidesini yıllarca devam ettiren ve bu uğurda nice kurbanlar veren Hamzaviliği tamamiyle tarihe intikal etmiş sanıyorduk. Bilhassa hicrî 1305 tarihinde Usturumca'da ölen "Mısırlı Seyyid Muhammed Nûr Ül-Arabî"nin melâmeti işrakilikten tecrit ederek bir tarikat haline ifrağı ve bu suretle son devre melâmîliğinin zuhuru; Bayrâmî-Hamzavi melâmîliğinin bu tabii akıbetini büsbütün tescil etmesi lâzımdı. Hamzavilerin bir mümessil etrafında toplandıkları ve "Kalbe bakıcı" denilen rehberlerin; "gavs" ve "Kutb" telâkki edilen mürşitten irşada mezun bulundukları malûm olduğundan "La'lî zade Abdülbâqi"nin (1159) "Sergüzeşt-i Melâmiyy'e"de 1128'de Vara-din'de şehit olan sadrazam Şehit Ali Paşadan sonra bir gavs gösterememesi de bu zannı takviye ediyordu.

***

"Melâmilik ve Melamiler" adındaki kitabımı yazarken; "Müsteqim zâde Süleyman Sadeddin"in Risale-i Melâmiyye-i Şattâriyye" yahut "Risale fil-melâmetiyye t-'il- âlün" adındaki risalesinde Habeşi zade şair Rahimî" (1140) ve bu zattan feyzalan serden geçti ağalığın-dan mütekait Halil Ağa (1143) ile reisülküttâb Dilâver Ağa zade Ömer Efendi (11-72) Yeni Kapı mevlevihânesi şeyhlerinden Peçevi Arifi Ahmed Dede (1137) ile Seyyid Ebû Bekir Dede (1189), Koca Mustafa Paşa Halveti şeyhi Nûreddin Efendi (1160), Zaîm Ali Ağa (1178) gibi bazı nüfuslu Hamzavileri kaydetmesi, nazarı dikkatimi celbetti. Anlaşılıyordu ki Hamzavilik; velev pek gizli bir surette olsun on üçüncü asra kadar mutlaka devam etmiştir. Bütün bu kudretli zatların müsteit gördükleri talibleri sohbetlerine almamaları, yetiştirmemeleri muhaldir. Her halde Hamzaviliğin teşkilâtı devam ediyordu.

***

Kule kapısı (Galata) Mevlevihânesinde şarih: Rüsûhi ve Şeyh Galibin gömülü bulundukları türbenin önünde metfun olan Galib'in babası Mustafa Reşid Efendinin (1216) mezar taşında da "Kibâr-i muhaqqiqin-i melâmiyyeden" kaydı ve mumaileyhin bu neşveyi mutlaka şeyhi, Seyyid Ebû Bekir Dedenin oğlu ve ha-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No. birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

lefi Seyyid Ali Nutqî Dede (1189)den aldığı; Hamzavîliğin on üçüncü asırda da yaşamakta bulunduğunu ispat ve teyit etti.

Sonraları son Hamzavî mümessili "Seyyid Abdülqâdir-i Belxî" (1341) nin oğlu S. Muhtar Bey Efendiden Abdülkadir Efendiye kadar teselsül eden melâmî Hamzavî mümessillerinin isim ve tercüme-i hâllerini öğrenmeye muvaffak oldum. Bu suretle Hamzavîliğin tarihe intikali hakkındaki kanaatin yanlışlığı tezahür etti [1].

Son Hamzavî mümessilleri içinde bilhassa, Hamzavîlerin Sultan Reşâd dedikleri "Seyyid Ebû Bekir Reşâd" (1292) çok nufuslu bir zattır.

Hacı Bayramdan itibaren başlayan ve hassatan "Qaygusuz" mahlası ile ve hece vezniyle çok güzel şiirler yazan "Vizeli Alâaddîn" (970) ile takarrür eden [2] ve müfrit vahdet telâkkisiyle tasavvuf nazariyelerini terennüm etmesi dolayısıyla zühdî tasavvufî halk edebiyatıyla reybî ve müstehzi bektaşi edebiyatından tamamıyla ayrılabilen Melâmî-Hamzavî edebiyatı da Hamzavîlerle beraber son zamanlara kadar devam etmiştir. İşte bir devriyesini neşrettiğimiz "Necmî", son asrın Hamzavî şairlerinden biridir.

Necmi: Mora Yenişehirli'dir. Sadettin Nüzhet Beyin Bektaşi Şairlerinde [3] muhtasar tercüme-i hâli ve yedi şiiri mukayyet bulunan Fennî Baba'nın kardeşidir. Necmî, Moralı Seyyid Bekir Reşâd Efendiye intisap ederek Hamzavî olmuş ve Reşâd Efendi İstanbul'a hicret etmeden

---

[1] Bu hususta fazla malûmat olmak İçin bakınız: "Melâmilik ve Melâmiler" Bayramı melamiliğinin zuhuru ve tarihçesi, S, 170-189.
[2] Melâmî Qaygusuz'un Vizeli Alâaddîn olduğunu evvelce bilmiyordum. Hatta "Melâmîlik ve Melâmiler"de de bu hususta ademi malûmat beyan etmiştim (S. 351). Sonradan bu zatın hakkında bazı vesikalar buldum. Bu suretle kaygusuzun Bektaşi Qaygusuz Abdal başkadır Alâaddîn olduğu anlaşıldı. Elliden fazla şiirini de toplamaya muvaffak oldum. Tercüme-i haliyle beraber neşretmek niyetindeyim.
[3] Sadettin Nüzhet Beye, Fennî'nin hayatına ait malûmatı ben vermiştim. Koyu bir Hurufî olan bu şairin, kendi el yazısıyla büyük ve mürettep bir divanı, torunu Necmî Bey Merhumda idi. Tramvay Kondüktörlüğü ile maişetini temin eden merhumun ölümünde her halde kardeşi Fennî Beye İntikal etmiştir,

kalbe bakıcılık hizmetine tayin edilmiş; yani, gavs namına irşada mezun olmuştur. Hayatını tecemit âleminde geçiren bu kuvvetli halk şairinin Melâmî cönklerinde ancak bir iki ilâhisine tesadüf edebildik. Bunlardan aşağıda yazdığımız devriye bestelenmiş olup Hamzevî ve Bektaşılar tarafından okunurdu. Tahminen 1300 tarihlerinde Yenişehir Fener'de ölmüştür. Nükteci, hoş sohbet, rind ve âlim bir zat olduğu mervîdir.

Devriye

Gördüm yüzümün siması
Âdem safî y-ullahdır bu
Qaşım, gözümün imlâsı
Alî velî y-ullahdır bu [1]

---

[1] Aleviler, insanın kaşlarıyla gözlerini çifte Ali, çifte zülfikara benzetmişler ve bu benzetiş, şiire de İntikal ederek bazı maymunların ibdaına sebebiyet vermiştir. Kılâsık şairlerden biri bu akideye gerek ma'nen gerek lafzen hakikaten cemiyetli olan şu "Âyât-i muhabbet xati hüsnünde celidir" Ayneynin eyâ şîr-i xudâ çifte Alî'dir" beytiyle tercüman olduğu gibi Şeyh Galibin "Keşide qaşlarına xatti mîr Alî derler. Ya zü l-fiqâr ile resm-i seyenceli derler" beytinde "Nâr-i Alî"den de iktibas ile yine aynı akide görünmektedir. ["Nâr-i Alî" İçin bakınız: "Mir'ât ül-maqâsid fi def il-mefâsid" s. 160-206; Sadettin Nüzhet, Bektaşi şairleri, lugatça, s. 487; Abdülbaki, Melâmîlik ve Melâmiler, ve s. 60]. Hele Galib'in şu "Ebruvânun da yazar ol seyyid-i alî-tebâr" Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illa zü l-fiqâr" beyti bu hususta daha büyük bir sarahati havidir. Yine bu görüş ve bu akide tesiriyle Bektaşılarda şöyle bir levha tertip edilmiştir ki bu levha "taht-i Muhammed" Ve "çırağlık" denilen ve on bir mumla kanun çırağının mevzu bulunduğu kürsünün arkasına muallâktır. Bu kürsü Baba makamının sorumdadır. Önünde secde için bir Balım taşı vardır:

Hurûfîler de göz ve kaşın şöyle bir Fazıl adını teşkil ettiğini söylerler:

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Qıldım Adem'den teselsül
Doldu cihan lâle sümbül
Bu gülistanda bir bülbül
Seda-yi vahy'ullahdır bu

Her demde eyledim efğân
Cezbe-i aşq oldu tufan
Fülk-i vücudümde pînhân
Xûh-i necîy-ullahdır bu

Bu tufandan oldum iyan
Ma'nâ-yi vahdet nümâyân
Zebh ile nefsini qurban
Xalîl saxiy-ullahdır bu

Varlığım eyledim yağma
Bu yağmada buldum kimya
Tûr-i dilden geldi nida
Musa kelim ullahdır bu

Söyledim bin bir kelâmı
Verdim Meryem'e selâmı
Giydim kisve-i melamî
İsâ-yi rûh ullahdır bu

Selâmdan mest oldu Meryem
Mâ'-i muhaqqaq mü'min hem
Oldum Muhammedle hemdem
Beni ümmîy-ullahdır bu

Pîr elinden içdim şarâb
Bu zevqe ben oldum xarâb
"Necmî» aslın ebü t-türâb
Şab-i velîy-ullahdır bu

Konya Lisesi Edebiyat Muallimi
Abdülbaki

Gazeteler, Mecmualar, Kitaplar

Türkiye'nin fikir merkezi olan İstanbul'un günlük gazeteleri yeni matbuat kanununa rağmen, sürümlerini çoğaltmak için hâlâ açık saçık resimler neşretmekte devam ediyorlar. Güya gençliğe faydalı olmak için ara sıra gençlik sütunları, hatta çocuk sayfaları yapan bu gazeteler bir tezat numunesidir. Bir taraftan millî iktisattan tasarruftan bahsederken diğer sayfalarında ecnebi mallarının büyük ve muhteşem ilanları bulunur. Bugün gençler sayfası açarlarken yarın aynı sayfada şehvet uyandırıcı resimler ve hikâyeler basarlar. Bu hikâye ve fıkraların baş nüktesini de çok âşıklı ve aldatıcı bir genç kızla, budala ve aldanan erkek veya zevç teşkil eder. Fakat bu kadarla da kalmaz: atalarımızın büyüklüğünden bahseden bu gazetelerin bir köşesinde, günün birinde Çingiz Han'ın, bir vahşet timsali olarak zikrolunduğunu görürsünüz. Halbuki Türkiye'nin küçük merkezlerinde çıkan mütevazı vilâyet gazetelerine gelince iş değişir. Bunların ekserisinde mahallî ve çok kıymetli tetkikler vardır. Yahut bu gazeteler köylü için çalışmaktadır. Netice itibarıyla şunu söylemek isteriz ki memlekete olan hizmetleri bakımından bu küçük, kötü basımlı ve adı işitilmemiş gazeteler İstanbul'un

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

zengin vesaitli klişeli resimli gazetelerinden üstündür. Aynı şeyi mecmualar hakkında da söyleyebiliriz. Modası geçmiş garp ve bilhassa bayat Fransız edebiyatı listelerini hâlâ önümüze koyan ve güya garplılaşmak yolunda bol bol firenkperestlik, hıristiyanlık ve bolşeviklik propagandası yapan bu mecmualar yüzlerindeki allık ve düzgüne rağmen vilâyet mecmualarının yanında pek küçüktürler.

Gaziantep Gazetesi: Bu küçük vilâyet gazetesi eylül başından beri ilk tedrisat müfettişlerinden Ali Rıza Bey'in "Bin boğa"ya yaptığı seyahat ait mektupları neşretmeye başladı. Mektupların XIV'üncüsü 16 teşrinisani nüshasında çıktı. Muallim arkadaşları memleket tetkiklerine teşvik etmesini de çok temenni ettiğim bu yazılar başka cihetlerden de kıymetlidir: Ali Rıza Bey geçtiği yerlerden topladığı mahallî şiir ve türküleri, tarihî vak'alara ait müşahe-deleri de ihmal etmiyor..

Çankırı'da Duygu: Cumartesi günleri çıkan bu küçük gazetenin son sayılarında vilâyet haberlerinden başka "dasitanı Ahmet Harami" atlı bir destan var. Bugünün fikir ve kültür tarihini yazacak olan müstakbel müverrih bu gazeteleri muhakkak arayıp okuyacaktır.

Tosya'da Dilek: İki haftada bir çıkan bu "sevimli ve küçük gazete "köy" için çalışmaktadır. Bunun için "Atsız"la kardeş gazetedir. "Köy kanunun tatbikatına muhtıra" unvanlı tefrikası epey zamandır devam ediyor. 113'üncü sayısındaki "Köylü ve Muallim" atlı makale, köy muallimlerini seferberliğe çağırıyor.

Zonguldak: Karaoğuz Beyin himmetiyle yavaş yavaş tekâmül eden bu gazetenin son sayılarında A. Baha Bey'in, "İstanbul semtlerinde Bartın ve Safranbolular" atlı makale serisi devam ediyor. Bu serinin tarih, etnografya ve içtimaiyat bakımından olan faydasını burada izaha girişmeyeceğiz. Yalnız öteki vilâyet arkadaşlarımızı da bu çeşit makaleler yazmaya teşvikle iktifa edeceğiz. Aynı sütunlarda Mahmut Ragıp Beyin musikiye ait yazıları da devam ediyor

Bartın: Bu da evvelki arkadaşı gibi tekâmül ediyor. M. Şakir Bey arkadaşımızın kıymetli yazıları bütün gazete ve mecmuaları bilhassa halkiyat meraklılarını kıskandıracak kadar kıymetli ve mühimdir. M. Şakir Bey'in "Sinop ve muhitinde halk sazları" altı makale serisi 323'üncü sayıda bitmiştir Aynı sayıda Sadi Yaver Bey'in "Kemane yahut yay altı, makale-8Î de bu mevzua aittir. M. Şakir Beyin "Sinop ve muhitinde hastalığa dair halk itikatları ve hekimliği" atlı makale serisi İse devam etmektedir.

***

Söz: Kıbrıs'ta çıkan bu haftalık Türk gazetesini okumak bize büyük bir zevk veriyor. İnsan onun alelade satırlarında bile Kıbrıs Türkleri'nin Anayurd'a olan kuvvetli bağlarını seziyor. Bu Türkler inkılâp şehidi Kubilay nâmına yapılacak abide için de para topluyorlar. "Söz"ün 520 numaralı sayısından şimdiye kadar 30 İngiliz lirasına yakın para toplandığını öğreniyoruz. Aynı zamanda gazetedeki bir yazıdan da burada "Darülelhan" adında bir musiki cemiyeti olduğunu anlıyoruz.

Masum Millet: Bu da Kıbrıs'ta çıkan haftalık bir gazetedir. Üzerinde esnaf rençberler ve işçilerin naşiri efkârı olduğu yazılıdır. Fakat gazetede Komünistlik yoktur. Samimî terakkiperver bir gazetedir. Her sayısında "Kıssadan Hisse", "Asrî fetva sütunu" ve "hilkati âlem sütunu" diye üç sütunda zemine ve zamana uygun, doğru, güzel sözler, fikirler ve kıssalar bulunuyor. Bu gazete şimdiye kadar eski harflerle' çıkıyordu. Mahallî İngiliz hükümetinin yeni harfler kullanmak hakkındaki kararı üzerine yavaş yavaş yeni harfleri de tatbike başlamıştır.

Çığır: Geçen yıl Bolu'da çıkan ve mektep tatili dolayısıyla neşriyatını bir

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ
MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

müddet, için tatil eden bu mecmuanın yeni yılının birinci sayısı geçen yılkilerden daha mükemmel bir halde çıktı. Bilhassa bu sayısında halkiyata ait küçük mevat da olduğu için kıymeti artıyordu. Fakat maalesef mecmua sahibi Vasfi Bey'in birdenbire Edirne Kız Muallim Mektebine tayin edilmesi üzerine ikinci sayısı çıkmadı. Ve Galiba da çıkmayacak. Biz Maarif Vekâletinin mual-limlerle dama oynamasını hiç de doğru bulmuyoruz. Bilhassa Bolu Kız Muallim Mektebi'nin "usul" hocalığını büyük bir muvaffakiyetle yapan Vasfi Bey'in birdenbire "elişi" hocalığına tayin olunması ve pek haklı olarak bunu kabul etmemesi üzerine Edirne'ye nakledilmesi bizi müteessir etti. Bir usul hocasının elişi hocalığına tayin olunması çok gayrı ciddi bir harekettir. Sırası gelmişken şunu da söyleyelim ki, Maarif Vekâleti bu gibi yanlış hareketleri bilhassa edebiyatçılar hakkında pek fazla yapıyor; meselâ derslerinde "Mevlânâ"yı "Muhiddin-i Arabi"nin oğlu diye öğreten felsefe mezunlarını edebiyat hocası yapıyor da Köprülüzade Fuat Bey'in yetiştirdiği en kıymetli bir edebiyat hocasını bir orta mektebe Türkçe hocası olarak veriyor. Bu yanlışlık devam ettikçe liselerden millî kültürü kuvvetli talebe yetişemeyecektir.

***

Mülkiye mektebi Mecmuası: Mülkiye mektebi sessiz ve mütevazı çalışan kıymetli bir müessemizdir. "Mülkiye Mektebi Mecmuası" adıyla her ay çıkan bu mecmua mülkiyelilerin nasıl çalıştığını gösteriyor. Mülkiye Mektebi az çok ihmal edilmiş bir mektep olmasına rağmen, kendisiyle aynı cinsten olan, Hukuk Fakültesine her zaman tefevvuk etmiştir. Hukuk müderrisleri barem kavgasıyla meşgulken ve hiç bir ilmî eser meydana getiremezken mülkiyelilerin böyle çok faydalı ve kıymetli bir mecmua çıkarmaları her türlü takdire değer.

Yeni Kalemler: İzmir'de gençler tarafından çıkarılan bu mecmuanın ciddi bir çehresi var. Bu da Atsız gibi her ayın on beşinde çıkıyor. Bir edebiyat mecmuasıdır. Arkadaşlarımıza muvaffakiyetler diler, ve kabul ederlerse; mahalli tetkik ve halkiyat yazılarına da bir iki sayfa ayırmalarını tavsiye ederiz.

Edirne Muallim Mektebi Mecmuası: Bu çok kıymetli mecmuanın ikinci sayısı da çıktı. Mecmua birinci derecede muallimleri alâkadar ediyorsa da herkes için faydalıdır. Nihat Sami Bey'in "Türk Halk Edebiyatı ve Muallimin vazifesi" atlı yazısı yalnız muallimler değil daha şamil bir kütle için de iyi bir hülâsa ve telkindir. Bununla beraber biz mecmuanın asıl kıymetini mefkure tarafında buluyoruz ki bu da bilhassa, bu ikinci sayıda Nihat Sami Bey'in "Mefkure" atlı şiirinde tecelli ediyor. Muallimleri ve talebeleriyle çok kıymetli yazıcıları olan bu kıymetli mecmuayı candan kutlular ve devamını dileriz. Edirne gibi talebesinin koyu ve kahraman milliyetperverliği ile tanınmış bir şehrimizde bu mecmuanın yaşayacağı tabiidir.

Menderes (Doğuş): Aydın'da çıkan bu kıymetli gazete tam mahallî ihtiyacı karşılayan bir varlıktır. Bir kerre her sayısında iktisadî yazılar var. Bundan başka mufassal vilâyet haberleriyle edebî ve halkiyata ait yazılar bulunuyor. Yalnız müsaadesiyle bu arkadaşımızı da biraz tenkit edeceğiz: Gazetenin başında köylü ve çiftçi gazetesi olduğu yazıldığı ve hakikaten de böyle olduğu halde içinde ecnebi edebiyatı örneklerine fazla tesadüf olunuyor. Bizim fikrimize kalırsa bunlar tamamen lüzumsuzdur. Çünkü bunların Türk milletine hiç bir faydası yoktur. Bunları yazmaktansa her hangi bir halk hikâyesini yeniden neşretmek daha doğru olmaz mı?

Kastamonu Lise Mecmuası: Bu son aylarda Türk mekteplerinde bir an'ane doğuyor: mecmua çıkarmak. Bu an'aneye İstanbul mekteplerinin de bir kısmı işti

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

rak ediyor. Bu an'ane birçok cihetlerden faydalıdır. Meselâ: talebe arasındaki istidatlar burada inkişaf edebilir. Talebede fikrî hayata karşı bir alâka uyanır. "Ve nihayet, memleketimizde de talebe, âdetleri, yaşayışları, zevkleri, eğlenceleri muayyen olan faal bir sınıf haline geçer. Biz Kastamonu lisesi mecmuasını çok beğendik. İstanbul'dakilere üstün bulduk. Onun yegâne kusuru maddî fakirliğidir. Genç talebe arkadaşlarımıza bizim bir tavsiyemiz var: Kastamonu civarı Anadolu Türklüğünün eti su katılmamış havalisidir. Genç arkadaşlar tatil mevsimlerinde köylere gitseler de halkı, âdetlerini, lisanlarını, iktisadî ve içtimaî vaziyetlerini tetkik ve tespit etseler ve bunu mecmualarında neşretseler çok kıymetli bir iş yapmış olurlardı.

Yeni Turan: Azerbaycan Türkleri'nden birkaç kişi Finlandiya'da bu atla Türkçe ve Fince bir gazete neşrine başladılar. Siyasî mahiyette olan gazetenin başmakalesi "Türklük-Rusluk mücadelesi" adını taşıyor. Siyasete aklımız ermez. Fakat gönlümüz esir Türk kardeşlerle birlikte çarpıyor. Nasıl çarpmasın ki nabızlarımızda tarihin aynı aksisedası vuruyor. Onların ve bizim, aynı temiz kanı taşıyan atalarımız vaktiyle aynı sancak altında garbı titretmişlerdi.

Türk kardeşler! Sizin ıstıraplarınız, bizim ıstıraplarımızdır.

Yaş Türkistan: Fransa'da Türkistanlılar tarafından çıkarılan bu mecmuanın 25'inci sayısı intişar etti. Bu siyasî bir mecmuadır. Fakat Ahmet Zeki Velidi Bey hakkındaki yazılan biz doğru bulmadık. Bundan başka Şark Türk lehçesiyle çıkarılan mecmuanın lehçesi de halis bir Özbek Türkçesi değil, Türkistan şehirlerinin acem tesiriyle bozulmuş şeklidir. Yaş Türkistan arkadaşımız uruğlu Özbek ve Çağatayca olarak yazsa her halde daha iyi olur.

Çankırı Şairleri: Çankırı'nın cidden değerli mebusu Ahmet Talât Bey bu atla büyük bir kitap çıkardı. Çankırı matbaasında basıldığı için basım noktasından mükemmel değilse de bu eserin kıymetini asla azaltmaz. 379 sayfalık eserin sonuna ayrıca bir de lügatçe ilâve olunmuş ve metindeki yanlışlar da bir doğru yanlış cetvelinde düzeltilmiştir. Çankırılı 46 şairin (aralarında kadınlar da var) hayat ve eserlerini toplayan bu kitabın kıymeti hakkında söz söylemeyi lüzumsuz buluyoruz. Memleketin bu öz millî mahsulleri, toplanıp tasnif ve tetkik edilmedikten sonra tam manasıyla medenî bir millet olamayacağımızı bugün hep biliyoruz. Halkiyatımızın eski ve kıymetli emektarlarından A. Talât Bey bu eseriyle bu gayeye doğru Türkiye'ye bir adım attırmış oluyor. Kitabın sonunda bu eserinin ikinci cildiyle diğer eserlerinin de neşredileceğini haber veriyor. Memlekete hizmet bağırıp çağırmakla değil, işte böyle olur. Müellifi tebrik ederiz.

Aydın'da Işık Kütüphanesi sahibi Ali Kemal beyle Bursa'da kitapçı Ali Haydar bey "Atsız mecmua"nın ilk yedi sayısına ait hesapları birkaç defa olan ihtarlarımıza rağmen göndermemişlerdir. Kendilerine son bir ihtar, olmak üzere burada meseleyi açığa koyuyoruz. Satılmayan nüshaları geri göndermedikleri ve satılanların bedelini yollamadıkları takdirde kendilerini "dolandırıcı" olarak tanıyacağımızı ve mahkemeye müracaat edeceğimizi ilân eder ve diğer arkadaşlarımız da bu zatlarla olan muamelelerinde ihtiyatkâr olmağa davet ederiz.

Atsız Mecmua

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat husus**î** daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 10 | Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl | 15 Şubat 1932

Kuş Bakışı

Halk ve Münevver

Halk münevverler için değil, münevverler halk içindir.

Geçmiş zamanlardan beri cemiyet hayatımıza bakacak olursak bu memleket münevverlerinin halkına karşı daima az çok kayıtsız, duygusuz, beceriksiz ve hatta ekseri zamanlarda zararlı olduğunu görürüz.

Bu münevver zümre, ancak pek mahdut ve kısa süren müddetler için, de bu halka heyecanla sarılıyor, ona birçok vaitlerle yaklaşıyor ve büyük içtimaî hareketlere kalkıyor. Tanzimat bu hareketlerin yarıda kalmışlarından ve doğarken ölmüş olanlarından biridir.

***

Sonra bir meşrutiyet inkılâbı ile karşılaşıyor, halka doğru bir hareketin ve halkın ıstırap ve ihtiyaçlarına kıymet vermeğe uğraşan bir uyanışın bu münevverler arasında doğduğunu görüyoruz. O da çok sürmüyor geçiyor ve büyük harp içinde bozularak, bu halkı aç bırakıp istismara başlıyor.

Münevverler, İstiklâl Harbimiz esnasında büyük bir insanlık ve civanmertlik göstererek halkımızla el ele veriyor, onunla kaynaşıyor, onun kıvrandığı ihtiyaçlar içinde kıvranıyor, velhasıl onunla beraber ağlıyor ve onunla beraber gülüyor. Gayeler ve hayatlar müşterektir. Beraber ölecekler veya beraber kurtulacaklardır.

Münevverle halkın bu kaynaşması muvaffak oluyor ve İstiklâl Harbi gibi tarihimizin en parlak ve yüksek sayfalarından birini yazıyoruz.

Yıllarca halk içinde kaynaşan münevver o büyük ıstırap kaynağından birçok acıklı ilhamlar almıştır. Halkı için çalışmak ve onun için yaşamak azmindedir. Halka doğru yeni ve asil bir hareket başlıyor.

Sultanlar kaçıyor, Halifeler boğuluyor, halkı bir ejder gibi asırlardan beri istismar eden tekkelerin, tarikatların, beyni kefenli softaların vücutları kaldırılmasa da nüfuzları kırılıyor ve zararları azaltılıyor.

***

Teşkilâtı esasiye kanunumuzla halk cumhuriyetini kutluyor ve ondan sonra çıkan hukukî vesikalarla bu inkılâbı tamamlıyor, münevverlerimizin ıstırabını gördükleri ve duydukları halkımıza karşı olan borçlarından bir kısmını ödemiş oluyoruz.

Dün halk içinde duyan insanlar bugün müsterihtir. Çünkü onun için en faydalı rejimi yapmışlar ve onun için düşündükleri bütün hayırlı tedbirleri almışlardır.

Halkına karşı vazifelerini yaparak derin bir nefes alan münevver biraz da kendi dertlerini ve kendi ıstıraplarını düşünmeye ve kendi refahı için çalışmaya ve uğraşmaya başlıyor. Bu onun en tabiî

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Münevver, belki gençlik hülyaları içinde bile düşünemediği bir refaha kavuşuyor. Münevver kendi âlemine çekilmiş, halk ile olan alâkası eksilmiş veya kesilmiştir. Arada bir mutavassıt var: Yarım münevver.

Bu yarım münevver eskiden beri vardır. Halk ile münevver arasındaki uçurumu bu dolduruyor. Tanzimatta halka doğru gitmek isteyen münevver, muvaffak olamamış, bütün işler bu yarım münevvere kalmıştır. O öyle bir zümre ki, halkı istismar etmesini öğrenmiştir. Az tahsilli çok zekânın neler yapabileceğine en canlı misaldir.

Yarım münevvere meydan boş bırakılmış, üstelik eline kuvvetli silâhlar da verilmiştir. Halkın henüz yabancısı olduğu kanunları tatbik edecek ve halkı henüz hiç bilmediği ve pek acemisi olduğu siyasî hayata alıştıracaktır.

Yarım münevver her şeyi kendi arzularına ve menfaatlerine göre tefsir ediyor. Her şeyi kendi refahı, kendi serveti ve kendi obur ihtirasları uğrunda kullanıyor ve harcıyor. En temiz eserler ve en güzel kanunlar bu yarım münevverin elinde halk için zararlı ve korkunç birer vasıtadır.

Gel bre hey, senin ile
Mey içelim azar azar.
Kahpe felek alnımıza
Ne dilerse onu yazar.

Yazın bahçeler sazlanır,
Yâr dudağı kirazlanır.
Çağırırsan yâr nazlanır.
Çağırmazsan tutup kızar.

Ele girmez bir kuşsa da,
Bize binde bir düşse de,
Yâr gerdanı gümüşse de,
Deli gönül bir gün bezer.

Haydi, durma "dolu" doldur,
Sağrağını göğe kaldır,
Bugünlerin tadı baldır,
Yarın kahpe felek bozar!

Çaldı gurbet rebâbını,
Bitirdi aşk kitabını,
"Atsız" ecel şarabını
Elbet bir gün içip sızar...

Atsız

En mukaddes gayelere bile kendi midesini, husyesini ve kesesini dolduracak bir vasıta diye bakıyor.

Meşrutiyet geliyor. Münevver doğruca halk ile temasa geçince bu yarım münevver asıl vazifesi olan, kanun ve direktif dahilinde normal ve dürüst çalışma devrine başlıyor. Fakat çok sürmüyor. Münevver halktan uzaklaşıyor ve hatta onu istismara başlıyor, en güzel vasıtası yarım münevverdir.

İstiklâl Harbi ile beraber, münevver tekrar halkın içindedir. Yarım münevverin gözü önünde ve nüfuzu altındadır. Namuslu olmaya ve halka hayırlı yaşamaya mecburdur. Aksini yaparsa, münevver tarafından cezaya çarpılacağını biliyor.

İnkılâplar olmuş, güzel kanunlar çıkmış ve münevver kendi âlemine dönmüştür. En şaheser örneğini kazalarda gördüğümüzü bu yarım münevver en büyük halk ve inkılâp düşmanıdır. Çünkü o severken zehirleyen, iyilik yaparken aldatan ve yutmakla doymayan bir canavardır.

Güzel işler yaptığından emin olarak kendi âlemine dönen münevver aldanıyor. Kuzularını kurda emanet etmiş bir çoban kadar bedbahttır. Onun güzel heyecanları ve güzel eserleri ne kirli ellerde ve ne fena tatbik oluyor. Halkın ıstırabı artıyor. Halk için için ağlıyor. İniltisi duyulmaya başlıyor.

Münevverde aldanmış bir adam hiddeti ile canlı bir uyanış var. Kuzularını kurtlara emanet etmenin fenalığını anlamış ve fazla bir hodbinlik ile kendi âleminde bir refaha çekilmenin hatasını duymuştur. Bu uyanmanın en güzel eseri olarak Halkevlerini görüyoruz. Münevver-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

lere seferberlik var. Münevverler, yine halkın içine girecek onu ıstırabına eş ve ihtiyaçlarına kardeş olacaktır. Münevver halk içinde ve halk için çalışmaya başlıyor.

Halka müjde veriyorum. Münevverler sana geliyor. Onun bir sözü vardır. "Büyük adamlardan zarar gelmez" der. Bununla kastettiği münevverdir.

"Kanunları bilenler kurt, bilmeyenler de kuzudur. Kurt kuzuyu her zaman yer."

diyen yine bu halktır. Bu temsil ile de yarım münevveri anlatmak ister. İşte ona müjde veriyorum. Büyük adamlar geliyor. Sırtındaki kurtları yok etmeye, seni yarım münevverin elinden kurtarmaya geliyor. Çok istiyoruz ve diliyoruz ki, artık bu halka doğru gidiş devamlı ve tam imanlı olsun. Bu güzel kaynaşmayı da yarıda bırakıp kendi keyfimize ve uykumuza dalmayalım.

Halkımızı yine yarım münevverin eline bırakmayalım.

Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman Hikâyesi Hakkında Yeni Vesikalar

Kayıkçı Kul Mustafa ile Genç Osman Hikâyesi hakkındaki tetkiklerimi, 1930'da Türk Sazşairlerine ait metinler ve tetkikler külliyatının beşincisi olarak neşretmiştim. O zamandan beri bu mevzua dair elime geçen bazı yeni vesikaları, o kitaba bir lâhika olmak üzere neşretmeyi faydalı buldum.

1- Kayıkçı Kul Mustafa

Uşşâqî Zâde'nin meşhur "Şaqâyiq zeyli"nde Dördüncü Murad'ın mukarrip ve musahiplerinden Deyişçi Kara Mustafa dan bahsolunmaktadır (Bu meşhur eserin muhtelif yazma nüshaları vardır. Hususî kütüphanemizdeki yazma nüsha, varak 140 b: mervidir ki Sultan Murad mukarriblerinden Deyişci Kara Mustafa vesâtetiyle çâbikdest ve hoş nüvisliği vâsıl-ı'sem-i padişah oldukda ilh]. Uşşâqi Zade'nin bahsettiği bu Deyişci Kara Mustafa'nın, Kayıkçı Kul Mustafa'dan başka biri olmadığını zannediyorum. Dördüncü Murad devri vak'alarına ait muhtelif şiirler yazmış olan Kayıkçı Mustafa' nın, onun zamanında saraya intisabını gösteren bu kayıt yalnız sairimizin hayatı için değil, Dördüncü Murad'ın halk şairlerini ve deyişcilere iltifatını ve rağbetini göstermek itibarıyla da manidardır Bu hususta diğer tarihî membaların verdiği mal0mat, Uşşâqî Zade'nin bu kaydıyla tamamen tetabuk etmektedir. Şairimizin Dördüncü Murad'a İntisabı, zamanında deyişcilikte kazanmış olduğu büyük şöhretle de bir delildir.

Kayıkçı Mustafa'hm XVIII'inci asrın ilk yarısında hâlâ meşhur bir sazşairi olarak tanındığını, hattâ klasik şairler arasında bile mâruf olduğunu, devrin mühim şairlerinden Vahid-i Maxt0mi'nin bir şiirinden anlıyoruz. Vahid-i Maxt0mi, Kaplan Mustafa paşa hakkındaki bir kasidesinde şairimizden şu suretle bahsediyor:

Skender-i şüerâyım ki etti bahr ü beri
Had-i qalemrevime nazm ü nesr ile idxâl
Piyade başına Kayıkcı Mustafa kimdir
Re'îs-i ehl-i hünerken benimle ede cidâl.

Hususî kütüphanemizdeki bir mecmuada mevcut olan bu güzel kaside, XVI'ncı asır şairlerinden" Âgehî, Der0ni gibi bazılarının gemici ıstılahlarıyla yazdıkları kasideler tarzında yani gemiciliğe ait ıstılahlarla yazılmıştır; şairin sair mâruf

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

sazşairlerinden bahsetmeyerek yalnız Kayıkçı Kul Mustafa'dan bahsetmesi de şüphesiz onun Kayıkçı lâkabı ile şöhret atmasından dolayıdır. Fakat, her ne olursa olsun, Vahtıl-i Maxtûmi'nin bu kaydı. Kayıkçı kul Mustafa'nın o sırada hâlâ şöhretini muhafaza ettiğine, unutulmadığına bir delil teşkil eder.

2- Genç Osman rivayetleri

Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman hikâyesinde; XVII'nci asra ait edebî bir membada mevcut şekilden başka, Genç Osman'a ait muhtelif halk rivayetlerini (Adana Türkmen aşiretleri arasındaki rivayetle, Çankırı, Karaman, Mudumu, Konya, Bağdat rivayetlerini) tespit, tahlil ve mukayese etmiştim. Bu makalemde, onlara ilâve olmak üzere (Ilgın, Niğde, Safranbolu, Kırım) rivayetleriyle, Adana Türkmen aşiretleri arasındaki diğer rivayetleri tetkik etmek istiyorum.

a) Ilgın rivayeti

Genç Osman hikâyesinin Ilgın rivayeti, iptida muallim Midhat Şakir Bey tarafından neşredilmiştir (Yeni Mecmua, numara 86, 15 teşrinievvel 1923.) Ali Rıza Beyin 1339da Tarsus gazetesinde neşrettiği Genç Osman rivayetini gören ve Genç Osman'ı yanlış olarak bir sazşairi zanneden Midhat Şakir Bey diyorki: "Türkünün şekli,Genç Osman'ın bazı hareketlerine temas eden noktaları, bu halk şairinin buralara kadar yayılmış bir şöhreti olduğunu teyit edecek mahiyettedir. Yalnız burada Genç Osman'ın bu havaliden olduğu rivayetiyle Ali Kıza Bey'in tet-kikatında hatırımda kaldığına nazaran şair-in aşiretlerden birine mensubiyeti karşılaştırılır ve hâlâ bile yaz mevsimi'ni geçirmek üzere Adana ve Antalya'dan bazı aşiretlerin Ilgın havalisine gelerek konaklamakta olması göz önüne alınırsa, bu türkünün bu havaliye mezkûr aşiretlerden intikalen yayıldığı, ve yahut da, her hangi bir zamanda Genç Osman'ında aşiretiyle beraber buralara geldiği ve bu suretle bu havalide marufiyet iktisap eylediği istıdlal olunabilir.

1

Genç Osman dedikleri bir küçük uşak
Beline kuşanır mukaddem kuşak

2

Gene Osman'ın elindedir
Çöğeni ikisi kardeşi, biri yiğeni
Ordu içine girer verir figanı
Atladı geçti hendeği Genç Osman

3

Atın şişhaneyi dumanı kesmen
Buna gavga derler incinüb küsmen
Geriden geriye silâhı kesmen
Atın babaların vurun ağdacı.

Ağdacın'ın bir şahıs ismi olması muhtemel ise de, bunun kim olduğunu Öğrenemedik. Acaba şu türkü Genç Osman'ın şahsî bir mücadelesi için mi söylendi ve bu mücadelede rakibi Ağdacı mı idi? Bu son mısralar bu gibi bir haylı mülâhazaları müphem bir surette vârid kılmaktadır. (Yeni Mecmua, s. 403).

Midhat Şakir Beyin neşrettiği şekilde yukariki manzume böyle kıt'alara ayrılmamıştı. Biz onu tahminî surette kıt'alara ayırarak yukarıdaki şekle soktuk. Midhat Şakir Bey'in aynen naklettiğimiz izahına gelince, aşağıda izah edeceğimiz muhtelif sebeplerden dolayı, onlara iştirak etmek kabil değildir.

Yukarıki manzumeyi sair Genç Osman rivayetleriyie mukayese edince,(kıt'a 1, mısra 1,2)nin yalnız aşağıda münderiç Kırım, rivayetinde (kıt'a II. mısra 1,2), (kıt'a II, mısra 4)ünde Çankırı rivayetinde, (kıt'a 1, mısra 2) küçük farklarla mevcut olduğunu görüyoruz. Esasen çok eksik olan bu Ilgın rivayeti biraz dikkatle okununca, bu manzumenin muhtelif mısraları arasında mantıkî bir rabıta bulunmadığı derhal görülüyor: meselá (kıt'a II)de Genç Osman'ın elinde çevkân bulunduğu, kardeşlerinden ve yiğeninden bahsedildiği, (kıt'a III)te galiba şahsî bir kavgadan bahsolunduğu anlaşılıyor. Bunla-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

rın Bağdat kahramanı Genç Osman'la hiç bir münasebeti olmadığı pek sarihtir. Bütün bunlara bakılınca, bu Ilgın manzumesinin, bizim Genç Osman'a ait bir rivayetin bazı küçük bakiyeleriyle, ondan büsbütün başka bir "Osman" hakkındaki bir türkünün mantıksız surette karışmasından hasıl olduğu hükmünü vermek zaruridir. Aşağıda "Zeybek Osman" hakkındaki kısımda buna ait malûmat vereceğiz. Mevcut Genç Osman rivayetlerinin en ehemmiyetsizi ve karışığı olan bu Ilgın manzumesinde yegâne dikkati celbedecek nokta, onunla Kırım rivayeti arasındaki rabıtadır. Midhat Şakir Bey'in, Genç Osman türküsünün Adana Türkmen aşiretleri vasıtasıyla Ilgın havalisine gelmiş olması hakkındaki tahminine de hiç ihtiyaç yoktur, Anadolu'nun birçok sahalarına uzun zamanlardan beri yayılmış olan ve şimdilik "Adana, Çankırı, Karaman Konya, Mudurnu, Niğde, Safranbolu" rivayetleri elimizde bulunan Genç Osman hikâyesinin Ilgın'da da mevcut olması, Ilgın'ın coğrafi mevkii düşünülünce, tabii değil hattâ zaruri görmek icap eder. Ilgın ve havalisinde bu Genç Osman rivayetinin, Midhat Şakir bey tarafından neşredilen yukarıki şekilden daha tam şekillerine tesadüf edileceğini kuvvetle tahmin etmekteyiz.

B) Niğde rivayeti

Genç Osman'ın Niğde rivayeti, Profesör W. Gordlevski tarafından Niğde'de tespit edilmiştir. Rivayet şöyledir: Dördüncü Murad. Bağdad'ı muhasara ettiği zaman derviş elbisesini giyerek ordudan çıkmıştı. Yolda bir çobana tesadüf etti ve "şehri nasıl fethetmeli" diye sordu. Çoban da "bugünkü işini yarına bırakma" dedi. Sultan, içinden çobana teşekkür ederek ordusuna, döndü ve hücum emrini verdi. Genç bir delikanlı muhasara ve hücum esnasında kahramanlığıyla temeyyüz etti. Bu, Genç Osman idi. Harbederken Osman'ın başı kesildi. O da kesik kellesini koltuğuna alıp harbe devam "etti (W. Gordlevski, Osmanskiya skazaniya i legendi, Moskva, 1912, p. 13). Bu rivayetin baş tarafı, kitabımızda izah ettiğimiz Türkmen rivayetinin çok eksik ve değişik bir bakiyesidir; ve burada Genç Osman'dan hiç bahis yoktur. Bağdat fethinde Genç Osman'ın kellesi koltuğunda harbettiğini anlatan son kısmı ise, bütün Genç Osman rivayetlerinde müşterektir. Hülâsa, Gordlevski'nin tespit ettiği bu eksik Niğde rivayeti Genç Osman'ın buralarda da maruf olduğunu göstermekten başka bir ehemmiyeti haiz değildir.

C) Safranbolu rivayeti.

Genç Osman hikâyesinin Safranbolu'da da meçhul olmadığı, o havali hakkında kıymetli halkiyat tetkikleri yapan Ahmet Baha Bey tarafından tevdi olunan aşağıki manzumeden anlaşılmaktadır:

1

Sabah namazını(namazın?)kıldım tozdan dumandan
Allah ayırmasın dinden imandan
Şehitler mezarı gözükmez kandan
Şehitlere serdar oldu Genç Osman

2

Analar doğurmaz böyle bir arslan
Bağdad'ın içine girilmez yasdan
. . . .
Atladı hendeği geçti Genç Osman

3

Genç Osman'ın atı kötüden kötü
Kılıcının ağzı zehirden katı
Çekiverin benim derviş Kır Atı
Üzengiler al kanlara boyansın

4

Atladı hendeği geçti Genç Osman
Analar doğurmaz böyle bir arslan
Bağdad'ın içine girilmez yasdan

Bizim Genç Osman'a ait olan bu halk türküsünün yalnız üç kıt'adan mürekkep olduğu görülüyor; çünkü dördüncü kıt'a ikinci kıt'anın intizamsız bir tekrarından ibarettir. Bu rivayeti diğer rivayetlerle, mukayese edecek olursak, şu neticeleri elde ederiz: (kıt'a I) diğer rivayetlerden müstakildir ve ilk iki mısraın bu rivayetle mantıki bir alâkası da yoktur; yalnız dördüncü mısra muhtelif rivayetlerde

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

aynen mevcuttur (Karaman, II; aşağıda Türkmen rivayeti, III). Eksik olan (kıt'a II) ile, Karaman (kıt'a III), Konya (A, kıt'a.III; B, kıt'a V), Mudurnu (kıt'a II) rivayetleri arasında bariz benzeyişler vardır. Kezalik (kıt'a III) ile Karaman (kıt'a IV), Mudurnu (Kıt'a I) rivayetleri arasında, dördüncü mısraın kafiye itibarıyla diğer kıt'alardan ayrı olması cebelinden de büyük bir benzeyiş görülüyor. Herhalde Safranbolu rivayeti, doğrudan doğruya Karaman ve Mudurnu rivayetlerine bağlı, fakat onlardan daha fakirdir. Bu muhtelif rivayetlerin besteleri tetkik edilecek olursa, bu nokta belki daha sarih olarak anlaşılacaktır.

D) Kırım Rivayeti

Genç Osman hikâyesinin Kırım rivayeti Aleksey Olesnitskiy'in Pesni Krımskix Turok, Moskva, 1910 atlı eserinde mündereçtir. Rusça tercümesi B.A. Kondaraki tarafından neşredilen ve Vl. Şuf tarafından da nazım şekline konan bu Genç Osman rivayetini aynen naklediyoruz.

Gence - Osman

1
İptida Bağdad'a sefer olanda
Yağlı xuşun yámur gibi yağanda
Eren (erenler?) evliya dua xılanda
Alla Alla deyü keçti Gence-Osman

2
Gence-Osman dedikleri bir kenç uşax
Beline bağlamış mukaddes xuşax
Anapa'dan almış on sekiz uşax
Alla Alla deyü keçti Gence-Osman

3
Egerleyin xır atımın ikisin
Feth eteteyim düşmanların episin
Saba namazında Bağdat xapusun
Mubarek el ile açtı Gence-Osman

4
Bağdat cenkini Gence-Osman açtı
Gence-Osman'nın cenkine Cebrail endi
Altı yüz xanatın dağlara açtı
Alla Alla deyü keçti Gence-Osman

5
Gence-Osman dedikleri kelsin köreyim
O Nasıl xarımandır men de bileyim
Paşalıx isterse asker vereyim
Beylik İsterse onu da vereyim.

6
Saba namazında aptes alırken
Yağlı xuşun yámur gibi yağarken
Ya şeitlik ya gazilik dilerken
Şeitlerin serdarıoldu Gence-Osman.

Bu manzumeyi neşreden Olesnitskiy Genç Osman hakkında şu izahatı veriyor: "Aslı itibarıyla Genç Osman kimdir? Kırım Tatarları onu kendi milli kahramanları olarak telâkki etmektedirler. Acaba böyle miydi? Filhakika Kırım ordusu dördüncü Murad'ın 1631 seferine iştirak eylemişti, Fakat Smirnov'ın Krımskoye xanstvo pod verxovensivom otomanskay Portı, S. Petersburg, 1887, s.506-7 nam eserinde verdiği malûmata nazaran bunlar yağmakerliğe yarar bir kuvvet idi. Bundan dolayı da bir yardımcı olmaktan ziyade fazla bir yüktü. Türküde mahalli unsurlar var gibi gözüküyor; lakin Anapa'nın burada zikredilmesi, sonradan yapılmış bir ilâve de olabilir. Her hâlde Genç Osman'ın kırımlı olmaktan ziyade Osmanlı olduğunu söyleyebiliriz. Gordlevski'nin dediğine göre hâlâ bugün bile Osmanlılar arasında Genç Osman'ın hatırası mahfuzdur. Bu kabilden olarak Gordlevski İstanbul'da İzmitli bir zatın ağzından "Genç Osmana bak" darbımeselini kaydetmiştir. İhtimâl Osmanlılarda bu isme bağlı bir menkıbe de vardır. Yine Gordlevski Niğdede bir köylüden kafası kesilen Osman'ın kellesini koltuğuna alıp düşmanlarla harp ve onları mağlup ettiğini işitmiştir.

Genç Osman hakkında hiç malûmatı olmayan Rus müsteşrikinin bu mütalaaları hiçbir ehemmiyete haiz değildir. Yalnız Genç Osman'ın Kırımlı olmadığını söylemekle doğru bir tahminde bulunmuştur.

Genç Osman hakkında lisanımızda en ziyade "atladı geçti Genç Osman" tâbiri yayılmıştır ki bunun Genç Osman'ın muhtelif rivayetlerinde mevcut "atladı hendeği geçti Genç Osman" mısraından alındığı anlaşılıyor. Ne Gordlevski'nin ne de Olesnitskiy'in Viktor Maksimov'un

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

1856'da neşrettiği "Hüdavendigar ve Karaman Türk lehçeleri hakkında bir tettik tecrübesi"nde Karamanda topladığı manzum parçalar arasında dördüncü Murad'ın kumandanlarından Genç Osman'a ait bir destanın mevcudiyeti hakkında verdiği malûmattan haberdar olmamaları çok gariptir! Bu küçük istitrattan sonra, Genç Os-man hikâyesinin Kırım rivayetini diğer Anadolu rivayetleriyle mukayese edelim.

Kırım rivayetinde (kıt'a 1, mısra 1), edebi menbalardaki rivayetle Çankırı rivayetinin ilk mısranın aynıdır; dördüncü mısra ise Karaman rivayetinde (kıt'a VI, mısra 4) mevcuttujr (Kıt'a II, mısra 1,2) yukarda söylediğimiz gibi yalnız Ilgın rivayetinde küçük bir fark ile mukaddem yerine mukaddes mevcuttur; bu kıt'anın üçüncü mısraı herhalde Kırım'da uydurulmuş olmalıdır. (Kıt'a III) aynen edebi membalarda (kıt'a II), pek az farkla Çankırı (kıt'a II), biraz daha farklı olarak Karaman (kıt'a VI) rivayetlerinde mevcuttur, (kıt'a IV) ün yalnız birinci mısraı biraz farkla Çankırı (kıt'a III, mısra 1) ve Karaman (kıt'a II, mısra 1), Konya (8, kıt'a III, mısra 1) rivayetlerinde mevcuttur; Diğer mısralar yalnız Kırım rivayetine münhasırdır. (Kıt'a V), epey mühim farklarla Çankırı (kıt'a IV), Karaman (kıt'a VII), Konya (8, kıt'a IV), Mudurnu (kıt'a III) rivayetlerine ve edebi membalardaki şekle (kıt'a III) benzer; fakat onlardan daha bozuk ve daha yenidir, (kıt'a VI) mu yalnız son mısraı Karaman (kıt'a II)yukardaki Safranbolu (kıt'a I), ve aşağıda zikredilecek Türkmen (kıt'a III) rivayetlerinde mevcut olup, ilk üç mısra yalnız Kırım rivayetinde mevcuttur. Bu mukayese gösteriyor ki, Kırım rivayeti, Anadolu rivayetleri arasında en ziyade Çankırı rivayetine benzemektedir. Anadolu rivayetleri arasında Genç Osman destanının XVI'l'nci asırda tespit edilmiş şekline en yakın, olan rivayet Çankırı rivayeti olduğuna göre, Kırım rivayetinin eksikliği de anlaşılıyor. Bununla beraber Kırım rivayeti sonradan diğer Anadolu rivayetlerinden daha fazla tahriflere uğramıştır.

E) Yeni Türkmen Rivayetleri

kitabımda, Ali Rıza Bey tarafından neşredilen bir Türkmen rivayetine istinaden Genç

Osman hikâyesinin Adana Türkmenleri arasındaki şeklini tespit ve tahlil etmiştim. Adana havalisindeki Türkmen aşiretleri hakkında çok kıymetli tetkikatta bulunan Ali Rıza Bey, Cenupla Türkmen Oymakları adıyla bu tetkiklerini bastırmaya başlamıştır.

Bu güzel eserin naşirin müsaadesiyle tetkik ettiğim ilk iki formasında Genç Osman hakkında bazı yeni Türkmen rivayetlerine tesadüf ettim ki, her noktai nazardan çok ehemmiyetlidir. Bunlardan birisini Ali Kıza Bey, Aptal Topal adında bir sazşairinden dinlemiştir ki (Cenupla Türkmen Oy-maktan, s.14) biz de oradan aynen nakle-diyoruz:

1

İptida Bağdad'a sefer olanda
Atladı hendeği geçti Genç Osman
Yıkıldı bayrakdar aldı bayrağı
Eletti bedene dikti Genç Osman

2

Getirin de Kır Atımın ikisin
Fethedeyim düşmanların hepisin
Sabah namazında Bağdat kapusun
Allah Allah dedi açtı Genç Osman

3

Genç Osman der isen hakka yetişti
Atladı hendeği bedene düştü
Kelle kucakladı üç gün savaştı
Şehitlere serdar oldu Genç Osman.

Bu manzumenin I'inci ve II'nci kıt'aları pek az farkla Çankırı rivayetinin aynıdır; (kıta- III) ise Çankırı rivayetinden (kıt'a III) ziyade Karaman rivayetine (kıt'a II) yakındır. Görülüyor ki bu Türkmen rivayeti Anadolu rivayetlerinin en eskisi yani Kul Mustafa'nın manzumesine en yakını olan Çankırı rivayetiyle tetabuk ediyor.

Ali Rıza Bey'in kitabında İlbeğli oymağına mensup Kara Hasan Efendiden naklen Genç Osman hakkında bir rivayet

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

daha vardır ki onu da aynen naklediyorum: "Sultan Murad Antakya civarında bir rüya görür. Rüyasında, Genç Osman'ı yanına al derler. Sabahleyin Sultan Murad Genç Osman'ı köyünden getirtir; anasına, geri getireceğine dair bir de senet verir. Bağdad'a giderlerken yolda Padişahın ordusunu bir çiftçi üç gün besler o zaman buralarda çok zengin ağalar bulunurmuş. Padişaha bu adamı deline sahibi olarak tanıtırlar. Padişah çiftçiyi çağırarak:

— Ulan, senin hazinen varmış. Padişah dururken çiftçiye hazine ne gerek. Onu çabuk bana getir!
Der. Çiftçi hemen çıkar, ne kadar çift aleti varsa Padişahın önüne getirir ve niyaz ederek:
— Hünkârım. İşte benim hazinem bunlardır.

Der. Padişah bu çiftçinin sözünden hoşlanır. Onu hazinedar yapar. Bağdad'a gelirler. Bir gece Padişah kıyafetini tebdil etmiş Genç Osman'ın çadırına gelmiş ve Genç Osman'a "Bağdad'ı alacak mıyız?" demiş. Genç Osman: "Kır Atıma çift yem, bana tütün çıkmazsa Bağdat alınmaz" demiş. Ertesi gün Genç Osman'ın atına çifte yem çıkar ve kendisine de tütün gönderilir. Genç Osman öğle namazı sırasında Bağdad'ı zapteder. Burcu deler, şehit olur. Kafasını koltuk altına alır. Nihayet dört yol arasında düşer. Bağdat zaptedilir ama padişah geri dönerken Genç Osman'ın anasına verdiği senetten çok mahcup olur..." Ali Rıza Bey bu rivayeti anlattıktan sonra diyor ki: "Burada ev sahibi Ömer Ağa söze karıştı ve Bağdad'ın fethine dair olan şu türküyü söyledi:

1

Sana derim sana ey Acem Şahı
Arslan yatağından kalktı gelir (geliyor?)
Alır senin tahtın ile tacını
Sultan Murad kendi kalktı gelir

2

Sultan Murad yer yüzünün Velisi
İşte geldi Hakkın arslan Alisi
Seksen bin Urum-Eli delisi
Doksan bin de Tatar Han'dan gelir

3

Altmış bin de kara postal giyici
Yetmiş bin de tatlı cana kıyıcı
Seksen bin de kendi kendin bilici
Doksan bin de aşiretten er gelir

4

Allah Allah diyip çıktı yerinden
Leblerimiz şekâr (şeker?) oldu seyrinden
Binip cansız duvarları yürüten
Hünkâr Hacı Bektaş Veli gelir.

***

Genç Osman hakkındaki bu son rivayet o kadar mühim değildir; Ali Rıza Bey'in vaktiyle neşretmiş olduğu Türkmen rivayetine esas itibarıyla benzemekle beraber ondan daha fakirdir; yalnız bu son rivayette Genç Osman ile alakadar olmayan "Köylünün hazinedar olması" fıkrası eski rivayette mevcut değildir; yine bu son rivayette Genç Osman'ın tütün istemesi, Sultan Murad devrinde tütünün şiddetle yasak edilmesi hâdisesinin bir bakiyeyidir. Ancak, bütün bu gibi teferruat noktalarından sarfınazar Ali Rıza Bey'in tespit ettiği iki türkü Genç Osman hikâyesinin tetkiki meselesinde umumî noktai nazardan çok mühimdir. Kitabımda, Adana Türkmenleri arasındaki Genç Osman türkülerinin ve onunla alâkadar rivayetlerin XIX'uncu asır Türkmen şairi Dadal Oğlu'na ait olduğunu nazarı itibara alarak diğer Anadolu rivayetlerinin Kul Mustafa'nın Genç Osman destanıyla alâkadar olduğu halde Adana Türkmenleri arasında Kul Mustafa'ya ait manzumenin unutulduğunu ileri sürmüş ve demiştim ki: "Mamafih bu sahadaki rivayetin de iptida Kul Mustafa'nın şiirini tefsir ve izahtan doğmuş olması pek muhtemeldir". Ali Rıza Bey'in topladığı bu yeni rivayetler eski noktai nazarımın tamamen doğru olduğunu meydana çıkarmıştır. Çünkü, Aptal Topal'ın ağzından kaydedilen rivayet Çankırı rivayeti gibi Kul Mustafa'nın şiiriyle çok alâkadar olduğu gibi Ömer Ağa'nın Bağdat fethi hakkındaki türküsü de, yine Kul Mustafa'ya ait olup kitabımızda neşrettiğimiz manzume-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

nin (Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman hikâyesi, s. 9-10) az çok değişik bir şeklidir demek oluyor ki Adana Türkmenleri arasında Kul Mustafa'nın yalnız Genç Osman türküsü değil, Dördüncü Murad'ın Bağdat fethiyle alâkadar sair bazı manzumeleri de hâlâ yaşamaktadır.

İşte bütün bu yeni rivayetler, Genç Osman hikâyesinin, vaktiyle müdafaa etmiş olduğum gibi, Kul Mustafa'nın Genç Osman destanından çıktığını ve Osmanlı imparatorluğunun da Kırıma kadar muhtelif sahalarına yayıldığını teyit etmektedir.

F) Bazı ilâve ve tashihler

1- Kitabımda, Ali Rıza Bey'in vaktiyle neşretmiş olduğu Türkmen rivayetinde Genç Osman'ın köyü olarak gösterilen "Kara Buclu, Kara Burdu" Köyünün adına Dahiliye Vekâleti tarafından neşredilen Köy adlarında, tesadüf olunmadığını söylemiştim (S. 27, not 2). Ali Rıza Bey bir mektubunda: "Köy Adları" adlı kitabın 519'uncu sayfasında Cebeli Bereket'in Islahiye merkezi nahiyesinin 36'ncı köyü olarak Kara Burclu köyünün mukayyet olduğunu haber ver-mektedir.

2- Ali Rıza Bey, Cenupla Türkmen Oymakları adlı eserinde Genç Osman türkülerinin "Benderi" denilen bir makamda okunduğunu kaydediyor (S. 14). Başka hiç bir yerde adına tesadüf etmediğim bu makamın musiki noktasından tetkiki çok mühim olacaktır. Esasen Genç Osman rivayetlerinin Anadolu'da ve Kırımda terennüm edildiği besteleri toplayarak mukayeseli bir tetkik yapmak vazifesi genç musiki mütetebbilerine düşen mühim bir iştir.

3- Genç Osman hikâyesinin Konya ve Bağdat rivayetlerinde bir tarak fıkrası vardır: Orduda hizmet edeceklerin bıyıklarında Bağdat rivayetinde sakallarında tarak durabilecek bir yaşta olmaları icap ettiği hâlde, Genç Osman bıyıksızdı. Bunun için Konya rivayetinde tarağı üst dudağına, Bağdat rivayetinde de çenesine sapladı (Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman hikâyesi, s. 34, 38). Bu fıkranın eski bir an'aneye istinat ettiği Amasya tarihin-deki şu kayıttan anlaşılıyor: "Tarihen pek meşhurdur ki Amasya hükümeti bıyıklarında demir tarak duramayan gençleri askerliğe almıyordu. Amasya delikanlılarından bıyığı henüz terleyen bir genç, Çelebi Sultan Mehmed'in huzurunda demir tarağı üst dudağına batırır, bıyığımda demir tarak duruyor diyerek askerliğe kabul edilmesini rica eder ve bu suretle kabul edilir (Amasya Ta-rihi, c.3, s. 177).

4- Kitabımda (S.50, not 2)da bahsettiğim Ebû Mu'aşeri Belxî hakkında ayrıca bakınız: (Gibb Memorial Series, s. 108).

5- Kitabımda Kesik baş meselesinden epey etraflı surette bahsetmiştim (S. 45 ve müteakip). Bu mesele hakkında P. Saint-Yves'in Les saints cephalophores" atlı makalesi bilhassa dikkate şayandır (Revue de l'histoire des religions, Mars-Juin, 1929).

G. Osman Zeybek

(Türk Yurdu, c.5, Numara 25, Kânunusani 1926, S. 91) de Osman Zeybek türküsü namıyla bir türkü neşredilmişti. Genç Osman'ın Ilgın rivayeti, öyle zannediyorum ki, asıl Genç Osman türküsüyle bu Zeybek Osman'a ait bazı türkü parçalarının karışmasından vücuda gelmiştir.

Bu türküyü neşreden Naci Bey'in verdiği malûmata göre Osman Zeybek Yalvaç'ın Küstük köyünden olup Molla Veli Oğlu diye meşhurdu. Bundan kırk sene önce eski büyük Konya vilâyeti içinde, dağlar kralı olarak şöhret kazanmıştı. Rivayete göre, o zaman Anadolu'yu iktisaden yakıp kavuran Rum ve Ermeni sermayedarlarının müthiş bir düşmanı imiş. Türküyü aynen nakilediyorum:

1

Osman yükün yıkmış yolun sağına
Atım işlemiyor Findüs Dağına

Süpürün şu damları Osman geliyor
Kır Atına binmiş arslan geliyor.

2

Gece ile gündüz benim firarım
Yoktur din-i İslama benim zararım
Elimde martinim gâvur ararım
Düştüm bir ırmağa ağlar giderim
Kızıl Irmak gibi çağlar giderim

3

Osman'ın bindiği yaldızlı eğer
Her gelen Kurşunlar Osman'a değer
Osman'ın annesi boynunu eğer
Açıl gür dumanlı dağlar kaygılardayız.
Garip bülbül gibi âh u zardayız

4

Atımı bağladım ben bir çalıya
Arzıhâlim çıktı Bâbıâliye
Yine minnet düştü Saçlı Doruya

3- İlâve

Bu makale münasebetiyle, ahiren elime geçen Kul Mustafa'ya ait iki şiiri de burada neşrediyorum:

1

Yücesi dumanlı borak dağlar
İncitmen sunamı yol verin gitsün
Eyyâm-ı şitâda bahar ersün
Eline bir deste gül verin gitsün

2

Uğratmam sunamı kışa borana
Kalktı kısmet durulmadı çare ne
Eşinden ayrılup giden ceylana
Düzelin dağlar yol verin gitsün.

3

Dağlar Kerem edin açın yolları
Üşümesin yarın nazik elleri
Korkarım rikâbda. . . . .
Beline lâhuri şal verin gitsün

4

Mustafa'ın der cemaline doyulmaz
Seni görmeyince takatim gelmez
Dostum gurbet elde yolun bulamaz
Bir takım gılavuz kul verin gitsün

———————

1

Sabahdan uğradım ben bir güzele
Taramış zülfünü gayet güzeldir
Canım Kurban olsun serbest gezene
Parlak pabuç ağ topuğa uygundur

2

Ben de geldim elinize gezerek
Âh edüb de Kara bağrım ezerek
Halaylar çekmede gözün süzerek
Kutnı zubun usul boya uygundur

3

Behey nazlım işte geldim yanına
Hayran oldum ağzındaki diline
Hatalar getürme asla kaddine
Turunç meme ağ göğsüne uygundur

4

Yürü hey sevdiğim yolunu yürü
Âl giyin sevdiğim serini bürü
Gözünü sevdiğim şol peri gözü
Kul Mustafa'nın siyah kaşa uygundur.

Prof. Dr. Köprülüzade M. F

Türkiye'nin muhtelif yerlerindeki okuyucularımız Genç Osman'a ait bildikleri rivayet ve türküleri yollarlarsa, Atsız Mecmua onları memnuniyetle basar.

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Azerbaycan Halk Edebiyatında "Sayacı" Türküsü

9'uncu Sayıdan Mabat

Evvelce bilhassa koyunları isim ve nevileri üzerine medheden "Sayacı" şimdide çobanı ile ehli hayvanların sahibine bahsettiği serveti tasvir etmektedir.

Göydeki göy bulutlar
yorganıdı çobanın
yastı yastı tepeler
yasdığıdı çobanın
yumru yumru gayalar
yumurağıdı [1] çobanın
elindeki deyeneyh
galxanıdı çobanın
yanındaki boz köpeyh
yoldaşıdı çobanın
ağzı gara canavar
tüşmanıdı çobanın.

Nenem goyunun ağı [2]
geder dolanı [3] dağı
piçer [4] gara giyağı [5
içer serin bulağı
garılar [6] tutar yağı
gelinner [7] yiyer gaymağı
illaki gayganağı [8]
çobana vurar dağı
guzlara cebiz ağı [9]
çobana çarıx bağı
uşağa [10] şütüyh [11] bağı.

Nenem boz-ala goyun
yolda susala [12] goyun

———————————

[1] Yumruk [2] Beyaz koyun [3] Gezer [4] Biçer [5] Koyunların çok sevdikleri bir nevi ot [6] İhtiyar kadınlar [7] Gelinler [8] Sahanda yumurta [9] Patiska [10] Çocuk [11] Ninni [12] SMPK. S. 11 de Köçerli yalnış olarak "mağrur"; "mütekebbir" manasında tercüme eylemiştir. Bilahâre ise "Balalara hediyye" unvanlı eserinde Köçerli "suzala" şeklinde kaydederek, haşiyede doğru olarak Azeri

yiyen sening ucungnan [1]
getrir gızala [2] goyun.

Nenem o gelin goyun
guzunga telin [3] goyun
yiyen sening ucungnan
getrip gelin goyun.

Neneni o gemer [4] goyun
guzusa emer goyun
yiyen sening ucungnan
bağlıyıp kemer goyun.

Nenem o gasga [5] goyun
minmiseng esge [6] goyun [7]
yiyen sening ucungnan
çıxıpti köşge goyun.

***

Nenem o gizil goyun
yollara duzul goyun
Şueybden galmısang
galasani yüz il goyun.

Neneni o sekil [8] goyun
belinde kekil goyun
ay garannıx gecede
arxaca [9] çekil goyun,

***

———————————

tabirince "keyifsizleşmek"; yarı sağ yarı naçağ olmak yani "rahatsız", "hasta olmak" manasında izah eylemiştir.

[1] Sening ucungdan = senin varlığından senin sayende. [2] Altun, gümüş [3] Yaklaş 4] ağımsu [5] Alnı beyaz lekeli. [6] Aşk [7] Bütün cümlenin manası Aşka gelmişsin demektir. [8] Beyaz ayaklı [9] Yazın koyunların istirahat ettikleri mahal.

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Nenem ağ garagaş goyun
garrı [1] dağlar aş goyun
ay garannıx gecede
çobana yoldaş goyun.

Nenem goyunun gelini
avşara [2] gelmez yelini [3]
Şora ketten [4] götürdüm dölünü [5]
onu sağan gız gelinin
xınalıyım ellerini.

Nenem goyunun uzunu [6]
döşünde [7] besler guzunu
sağına yatar yozalar [8]
soluna yatar yozalar [9]
eli çanaxlı gızdar [10]
goyunun yolunu gözder. [11]

Çoban goyunu gütüresi
bereye yetiresi
ağ bileyhli gelinner
sağam sağam deyesi
ağ birçeyhli ganlar [12]
buluyum buluyum deyesi.

Bu oğlumun deyesi
bu gizimin deyesi
sarı suyu galanda
boz köpeye tökesi.

Ucu yanıx kösöyle
boz köpeyi döyesi

Canam başlı boz köpeyh
yeri [13] goyuna deyesi.

Xırdaca [14] xırdaca gızdar
elleri xınalı gızdar
ellerinde çanaxlar
berenin yolun gözder.

Xırdaca xırdaca çepişder [15]
yoşanun [16] başın tişder
geder yaylağı yaylar
geler kemede [17] gışdar.

---

[1] Karlı [2] Kucak [3] Koyun memesi [4] Kent = köy [5] Menşey [6] Endamı güzel [7] Göyüs [8] Istirahat etmek [9] Neşe duymak [10] Kızlar [11] Bekler [12] İhtiyar kadınlar [13] Yeri [14] Ufacık [15] Cepişler, mini mini, keçiler

Buradan itibaren "Sayacı" ahli hayvanları onların kendi lisanı ile medheder ve onların meziyetlerini tarif eyler.

Goyun deyir: men heç ottan doymaram
payız oldu [18] çörün çöpün goymaram
her bir öyü [19] gelin kimi bezerem [20]
ağır ağır xalılarım var menim
güllü güllü xalçaların var menim

Nenem o tatar [21] keçi
gayada yatar keçi
gış berk [22] gelende
balanı [23] atar keçi.

Nenem o xallı keçi
memesi ballı keçi
ayağı nallı keçi
uca gaya başında
tutuptu yallı [24] keçi.

Keçi deyir: menim adım Abdülkerimdi [25]
gavala [26] çekilen deri menim derimdi
üç ay gış Allah kerimdi
şeytan şeytan balalarım var menim
gelbi [27] gelbi dağlarım var menim.

***

Camış [28] deyir: payız olcax [29] sa-
. . . . samanlığımı doldurung
yaz [30] olanda boyunduruğumu yandurung
cüte [31] getmesem vurung meni öldürüng

---

[16] Bir nevi kokulu ot [17] Koyunun yatak yeri [18] Son bahar [19] Evi [20] Süslerim [21] Bu bir nevi büyük keçi cinsidir. İsmine bakılırsa Orta Asya'dan veya Tataristan'dan gelmedir. Türkiyat Enstitüsü Asistanı Abdülkadir Bey'in verdiği malumata nazaran Başkurtlar bu tabiri keçiye maskaralığından dolayı vermişlerdir [22] Şiddetli [23] Yavru [24] Bu gün bile Azeri Türkleri'nde mevcut bir danstır. Bir kaç kişinin iştirakiyle el ele verilip mendille dans edilir. Bir dereceye kadar "Zeybek" dansını andırmaktadır [25] Azeri darbımeseline göre "Koyun olmadığı bir zamanda keçiye. Abdülkerim" derler. S M P K. S. 18 not 3 [26] Def [27] Yüksek [28] Manda [29] Olacak [30] İlkbahar [31] Çift, Ekin.

www.atsizcilar.com
www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

dolu-dolu samannıxlarım var menim
derin-derin deryalarım var menim

Öküz deyirr men ağama nökerem [1]
üç ay gış toulasında bikâram [2]
yaz olanda çayır çemen sökerem
ağlı gırmızılı buğda ekerem
ağır-ağır xırmannarım var menim
uca-uca [3] tayalarım var menim

İneyh deyir: men doğanda melerem
ahımla dağı daşı delerem
gurudumu [4] günnen güne sererem
yaxşı yaxşı kerelerim [5] var menim.

Eşşex deyir: men hamıdan [6] fağıram [7]
palçığa [8] tüşende uca dağdan ağıram
çöllerde galanda men yiyemi [9] çağırram
kere naydan yoğun sesim varmenim.

Deve deyir: heç hayvan götürmez ükümü
iyit oğlan gereyh çeke ipimi
erebistan içer menimi südümü
uzax uzax menzillerin var menim
uca uca tepelim var menim.

Burada «Sayacı» kendi medhiyesini bitirmekte ve artık «Nevruz» bayramı yaklaşmaya yüz tuttuğunu ve buna başlıca delil kuzuların artması olduğunu izah etmektedir.

Goyunun özü geldi
dolandı düzü geldi
çobanın gucağında
birce cüt [10] guzu geldi.

Can guzu canım, guzu
tükü gırmızı guzu
ibrişim telli guzu
biri bey-ağanın olsun.

---

[1] Hademe [2] İşsiz [3] Yüksek [4] Kurut - inek südünden yapılmış bir nevi konserdir. Ayran torbaya süzüldükten sonra duzlanır ve kurutulur. Ekseriyetle yumurta şeklinde lur. Kışın yemekler içerisine konulur. Başkurt ve Kırgızlar'da peynir manasındadır. [5] Tereyağı [6] Herkesten [7] Aciz [8] Çamur [9] Sahibini [10] Çift, iki.

bride çobanın olsun
üzüng ağ olsun [1] çoban

Bayrama ne galdı?
ne galdı ne galmadı?
bir ellice gün galdı.

Elli gün say otur
garmala [2] guzu götür.

Elli gün keçesi
sayan yağış [3] yağası
sarmaşıx öt pıtesi
guzu telge [4] tutası
oğlax irtmeyh atası.

Küreisinnen ağınnan
öldürmüşüz çağınnan
goyun neden hasıl oldu
kimya yarpağınnan [5]
bizede getiring
gourmasınnan yağınnan.

Yağ verenin oğlu olsun
doğduğu oğlan olsun. [6]

Yarma [7] verenin gızı olsun
gızıda gotur olsun
goturuna gurt tüşsün
gurtanguş [8] tapılmasın. [9]

kısa [10] kısa gelenin
inanacağı dar olsun
basa basa gelenin
basmacağı berk olsun
bereketi bol olsun
sizin de damağngız cağ olsun [11]

---

[1] Teşekkür ve takdir makamında söylenilen bir cümledir [2] Doğurmayan koyun [3] Nisan yağmuru [4] Kuyruk 5] Köçerli'nin verdiği malúmata nazaran SMPK. s- 22 "kimya" halk itigadınca bir ot olup kendisine dokunulunca her bir şeyi altına çevirmektedir. Işbu otun yaprağından da koyun vücuda gelmiş ve ona göre goyunun altın kıymeti vardır. [6] Erkek çocuğun tercihine bir İşaretdir [7] Kırma buğday [8] İlaç [9] Bulunmasın [10] Kısmak fiilinden [11] Damağıng çağ olsun = neşeli, mesut

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Mehemmed peygenberin eşgine [1]
Mehemmed peygenberin şenine [2]
bir salavat
İşte bu türkü söylendikten sonra

---
[1] Aşkına [2] Sanına

"Sayacı" takdis mukabilindeki mükâfatını toplayarak diğer çiftliklere gider

Dr. Caferoğlu Ahmet
Edebiyat Fakültesinde Türk Lisanı
Tarihi Müderris Muavini

Seyahat Notları
III

17 Temmuz: Bugün sabah erkenden, saat 6:30'da İsmail de bizimle olmak üzere yola çıkıyoruz. Çanakkaya'nın dibine kadar katırla, gitmek mümkün oldu; O da bin bir müşkülâtla. Çünkü, yolları, devrilmiş ağaçlar kapatmış. Orman işlerinin fena tanzim edilmiş olmasına insan asıl; böyle güzel ormanların içindeki faciaları görünce yanıyor: muazzam çanı ağaçları (geceyi evinde geçirdiğimiz ihtiyar Hüseyin Ağanın anlattığına göre, vaktiyle gemi inşaatında kullanmak ü-zere bunlardan, çok sevkedilirmiş) yerlerde yatmış, çürüyor. Bunların ne devrilmesine, ne de devrilenlerin çürümekten başka işlerde kullanılmasını düşünen kimseler yok. Köylü şöyle şikâyet ediyor: "yazın, yaylalarımızda iken ormancılar kışlık odunumuzu tedarik etmemize (hatta devrik ağaçlardan bile) müsaade etmiyorlar; yazın mâni olmak, kesenlerden ceza almak da kolaydır; zira ormancılar hep dağlardadırlar. Biz de kışın odunsuz kaldıkmı köylere yakın genç ormanları günü gününe kesip harap ediyoruz". Sade burada değil, bütün ormanlarda bu devrilmiş yatan ve çürümeyi bekleyen asırlık ağaçları görünce insan, "sade bu kuru ağaçlar. Türkiye'nin senelerce, odun ihtiyacını temin eder ve ormanlara nefes aldırır!" diye düşünüyor.

Çanak-Kaya'nın dibi İsmail'in çobanları bekleyeceği mahal, Köroğlu dağının yüksek çıplak mıntıkalarının hududu, sulak' ve otlu bir yer; otlar, diz boyunu geçiyor. Katırı yaylaya geri gitmek üzere burada bırakıyoruz ve İsmail'le beraber, yüz metre kadar yukarımızdaki Çanak-Kaya'ya çıkıyoruz. Çanak-Kaya, biraz arkasındaki Dedenin-Doruğu'ndan alçak olmakla beraber, bütün civara hâkim bir mevki. Buradan etrafı ve Köroğlu kayasının dik başını seyrediyoruz. Yarım saat kadar dinlendikten sonra saat 10'da İsmail'den ayrılıyoruz ve sırtlar üzerinden Çanak-Kaya'nın bulunduğu kitleyi asıl Köroğlu kitlesinden ayıran Ayman suyu boğazına iniyoruz. Hasçağaç'dan doğrudan doğruya bu vadiyi takiben de Köroğlu'na çıkmak mümkündür. Şimdi, boğazdan yukarı doğru Köroğlu'nun dik yamaçlarına tırmanmaya başlıyoruz. Çanak-Kaya'dan İtibaren, yarım saatte bir beş dakikalık mola vererek ve lezzeti hiç bir yerde bulunamayacak güzel sulardan, her defasında beşer altışar bardak içmek suretiyle dinlenerek tam 2 saat 40 dakika sonra, yani 12:40'ta Köroğlu kayasının dibinde kar kümelerinin bulunduğu yere geliyoruz. Buradan, bütün azametiyle Köroğlu kayası görülüyor. Bu dağ başı uzakta aşağılarda görülen yayla evleriyle (Devren yaylası) gelip geçen sürülerle, hiç de ıssız ve vahşi bir yer hissini vermiyor. Buralar, hür ve serazat insanların sükûn içinde yaşadıkları geniş engin memleketler Köroğlu'nun şahsiyetine bu itibarla çok uygun: Köroğlu, bir haydut olarak tasvir edildiği destanlarda bile, hiç bir zaman gizlenen, esrarengiz ve korkunç bir adam değildir: onun

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

bulunduğu mevki hâkim bir mevkidir ve o bundan istifade ederek saltanat sürer, dağların hükümdarı kesilir. Bir an bile yalnız kalmadık. Biz orada iken karların bulundugu yere, aşağıdaki yaylalardan iki çocuk geldi; evlerine kar götürdüler; yakınımızdan bir sürü geçti, iki çobanla konuştuk; bir başka sürünün uzaktan çanlarını işittik. Bu yaylalarda bazı büyük sürü sahipleri, çan hususunda çok meraklı oluyorlar; eskiden kalma bir an'aneyi elan devam ettirenler var. Sürülerinde en çevik ve kuvvetli erkeçlerden, tekelerden her birine ayrı bir nota veren bir çan takıyorlar; bu çanların adedi 9-11 oluyor. Böylece düzgün bir gam yapan çanlarla sürü tam bu dağlara yaraşan muazzam seyyar bir orkestra vücuda getiriyor. İşte, Köroğlu'nun tepesinde duyduğum çanlar da, zannederim böyle. şimdi pek nadir tesadüf edilen, tam bir takıma malik sürünündü.

Kar yığınının yanında, toprağı eşerek meydana çıkardığımız bir kaynağın başında yemek yedikten sonra, son bir hamle ile kayanın tepesine çıktık. Hakikaten insan, en büyük gururu, böyle yüksek yerlerde kendisinden yüksek bir mevcudun bulunmadığına kanaat getirdiği zaman duyuyormuş. Şimdi bulunduğumuz nokta şarktaki Ilgaz'la garptaki Keşiş'in tepeleri arasında en yüksek noktadır. Bu açık yaz semasında gözlerimizin görebildiği bütün etraf dağlar, ayaklarımızın altında cüceler gibi kalıyor.

Köroğlu'nun barındığı yerin harabeleri olarak gösterilen taş yığınları, bir takım duvar izleri teşkil edecek surette bu kayanın dibinde bulunuyor. Çobanların ara sıra buralarda define aradıkları yer yer kazılmış topraktan belli. Bir kademe daha yaklaştığımız göklere, iki arkadaş birer kurşun gönderdikten ve silahlarımızın akislerini dinledikten sonra, fazla geç kalmaktan korkarak inmeğe başladık. Dönüşümüz daha kısa oldu.3,30 saatte Hasçağaz yaylasına yakın Bey-Pınarı'na geldik. Orada bir çay içtik ve yemek yedik. Artık Hasçağaz yaylasında bir gece güzel bir uyku yapmaktan başka işimiz kalmamıştı.

18 Temmuz: Bu gün aynı yoldan Koz yakası yaylasına döndük. Sabahleyin, İs-mail'in tabirince yalnız yatmış gibi soğuk olan Ayman Deresi'nde bir banyo o geceki güzel uykudan Sonra bütün yorgunluğumuzu aldı. Köroğlu'nun teneffüs ettiği hava ile ciğerlerimiz dolu, yeni bir hayat bulmuş gibi dinç ve neşeli, yaylaya geldik. Bu gece yine çobanlarla oturup konuştuk.

19 Temmuz: Bu gün, asıl yayla yolundan Kozyakası'na döndük; köyle geçtiğimiz yayla arasındaki mesafenin ortasında, Kozyakası'nı birinci yaylası bulunuyor. Bu mevsimde burası boş faaliyet ikinci yayladadır.

20 Temmuz: Yanımda Koz yakasından Mustafa ağa, Mudurnu'ya yine aynı yoldan dönüyorum. Mustafa ağa hoşsohbet, fakir bir köylü. Köylere daha kanunun filân girmediğinden yana yakıla bahisle, oğlunun iki evlenmiş olmasından şikâyet ediyor. "Bu fakirlik olmasaydı, ben bile, on beş yaşında bir kızla karımın Üstüne evlenebilirdim!" diyor. Ona göre, evlenmek isteyenler imama nikâh kıydırıyorlar, hükümeti de "hizmetçi alıyorum" demek suretiyle kandırmak kolaydır. Mustafa ağa, bu uygunsuz işlerin, asıl sebeplerini de buluyor memlekette kız çok; erkek ise azdır.

Pertev Nalî

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Türkistan Cumhuriyetleri Nüfusu

V- Başkurdistan

Başkurdistan Şuralar Cumhuriyeti resmen şuralar ittihadına dahil "Rusya fedaritif şuralar cumhuriyeti" âzası addolunan "milli şuralar cumhuriyeti"nden biridir. Başkurdistan, Leningrat civarında vaki Pulkov rasathanesinden gecen tül esas tutulmak itibarıyla takriben 220.50' ile 320 şarkî tûl, 510.12' ile 560.30' şimalî arz daireleri aras-ında vakidir. Şimal ve şark tarafları "Ural ülkesi", cenubuşarki ve cenup tarafları Kazakistan, cenubugarbi ve garp tarafları Samara vilâyeti ve Tataristan Cumhuriyeti'yle mahduttur. Mesahası 155.496 kilometre murabbaı olup şimalden cenuba olan uzunluğunun en uzak noktaları 680 kilometre, garp ile şark arasındaki en uzak noktaları 400 kilometre kadardır. Merkez şehri "Ufa" dır.

Tarihî büyük Başkurdistan bugünkü Başkurdistana nazaran çok büyük ve geniş olmuştur. Şarkta İrtiş havzalarına, garpta eski Bulgar hududu olan İdil "Volga." nehrine, cenupta Sırderya'ya ve şimalde Fin-Ogur kavimleriyle meskûn olan şimalî Ural ve Kama membalarına kadar imtıdat eden saha "Buyuk Başkurdistan" yahut, 13 üncü asır Avrupa muharirlerine göre "Büyük Macaristan" (Magna Hungarn) ve Başkatirya tesmiye olunmuştur. Başkurt Türklerinin bu sahayı ne vakit işgal ettikleri tarihen meçhuldur. Batlamyus coğrafyasında Ural dağları olması muhtemel olan Repaen yahut Ryperbore denilen dağların bir tarafında. "Ağaçeri" ve "Baskartay" kavimleri bulunduğu kaydedilmiştir. Arap fütuhatı ve İslâmiyetin intişarı devrinde ise buralarda Başkurt Türkleri'nin oturduğu malûmdur. 922 milâdîde bugünkü büyük Türkistan üzerinden Bulgar'a seyahat eden "Ahmed ibn Fadlân" Başkurtlar'ı Sırderya civarında Oğuzlarla hem hudut olarak bul-muştur. O zaman Oğuzlar az çok islâm tesiri altında bulundukları halde Başkurtlar koyu şaman ve barbar idiler. Bunları İbn Fadlân: "Türkler'den bir kavim olan ve Başkurt denilen bir kavmin ülkesine geldik. Bunlardan çok korktuk, Çünkü bunlar Türklerin en şeriri, menfurudur. Katle şiddetle inhimakleri vardır." diye tavsif ediyor.

Moğol fütuhatı devrinde Başkurtlar, Moğol İmparatorluğunun kendi beyleri tarafından idare edilen muhtar bir ülkesi olmuş, Moğol İmpratorluğu'nun sükutundan sonra da müştekil bir el olarak yaşamıştır. Başkurdistan'a Rus istilâsı 1555'te başlar. Bu tarihten itibaren Başkurt Türkler'i 1773 senesine kadar mütemadiyen Ruslarla harp hâlinde bulunmuşlardır. Resmi Rus tarihlerinin gösterdiği gibi Başkurdistan 1555 senesinde Rus tabiiyetini birden kabul etmiş değildir. Ruslar Başkurdistan'ı karış karış harple almışlardır. Başkurdistan'ın Rus impratorluğu muzesine hakıkı surette ıdhalı şimalî Türkıstan hanlarından Ebulhayir Han'ın Rus tabiiyetini kabul etmesi ve Urenburg istihkâmının inşasıyla ikmâl edilmiştir(1740).

Bu tarihten itibaren de Başkurdistan dahilî muhtariyetini muhafaza edebilmiş, ta 1863 yılına kadar bir muhtar ülke olarak kendi reisleri tarafından idare edilmiş Rus ordusuna merbut millî süvari alaylarına malik olmuştur.

Başkurdistan muhtariyetinin büsbütün ilga edilmesi dahilî Rusya'daki köylülerin serbestii hareket ve sefer haklarına mâlik olmasıyla alâkadardır. Bu andan itibaren Başkurdistan'a Rus muhacirleri akını başlıyor. Başkurdistan "Başkirya" ismi

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

de resmen kaldırılıp Başkurdistan Ural (Perm, Urenburg, Ufa, Samara) vilâyetleri arasında taksim olunuyor. Fakat Ruslar'ın Başkurdistan yerine "Ural ülkesi" coğrafi tabirleri ve idari taksimatı, "Başkurdistan" adını Başkurt Türkleri'nin kalbinden silmeye muvaffak olamıyor. 1917 inkılâbından sonra Başkurtlar, Başkurtların sair Türk kavimleriyle beraber % 55 teşkil ettikleri yerleri tekrar "Başkurdistan Muhtar Cumhuriyeti" ilân ettiler. Rus muhacereti ve mezalimiyle mücadeleye karar verdiler. Hâkim millet ile mücadele devam etti.

***

Nihayet "Başkurdistan Muhtar Cumhuriyeti" millî bir ülke sıfatıyla sovyetler tarafından da resmen tasdik olundu (Mart, 19-19). Fakat nüfus itibariyle % 60 Türk olan Başkurdistan hükümet merkezi işin tehlike addolunup bunun hudutları tevsi, hukuku tahdit edilerek bugünkü Başkurdistan vücuda getirildi.

***

Bugünkü Başkurdistan'da nüfus:

1926 yılı nüfus sayımına göre Başkurdistan Cumhuriyeti'nde 2.665.836 kişi vardır. Bundan Türk milletine mensup kavimler:

Başkurtlar	635.845
Tatarlar	461.871
Çuvaşlar	84.886
Sair Türkler (Azerî, Kırgız, Özbek)	2.950
Yekûn	1.175.552
————————	————
Ruslar	1.064.707
Ukraynalılar	76.710
Beyaz Ruslar	18.281
Yekûn	1.159.698

Fin, Oğur kavimleri 194.136, ecnebiler 490 nüfustur.

Bu hesaba nazaran bugünkü Başkurdistan'da Türk unsuru % 49, Rus % 43,5 ve sair kavimler % 7,5 teşkil ediyorlar. Başkurt millî hükümeti tarafından çizilen Başkurdistan hududu dairesinde ise Türk unsuru % 55, Ruslar % 37, Fin-Ogur akvamı % 8 teşkil ediyordu. Bu vaziyet ta 1924 senesine kadar sabitti 1925'da Rus nüfusu birden bire % 43.5 nispetine çıkıp, Türk unsurunun % 49 nispetine inmesi hududun Ruslar lehine genişlemesi ve Türk unsurunun kafile halinde Rusya'nın Ruslar'la meskûn vilâyetlerine nakil ve nefyedilmesinden ileri geliyor.

Abdülkadir

Kulca Hayatından Parçalar

Kulca, aslında Tarancı memleketi olduğu için orada doğup büyüyen islâmlara umumiyetle Tarancı manasına gelen çantu denir: böyle demekle beraber hakikatte hiç kimse çantuluğu kabul etmez, yine Kazak, Kaçkarlık, Buharlık, Sart ilah isimlerle tesmiye olunur. Her kabile kendi anasıyla yaşar birbirleriyle sıkı münasebette bulunmaz, yek diğerinden kız almazlar. En kalabalık olanlar Kaşkarlık, Tarancı, Kazaklar olup diğerleri nazarı dikkati celp etmeyecek kadar azdır. Kabileler arasında hiç tesanüt yok, cehalet hâkim, hepsi haris... Refah ve saadeti yalnız zenginlikte arıyorlar, onlarca para bir vasıta değil bir gayedir. Büyük mektepler yok ancak orta ve iptidai mektepler mevcut olup bu mekteplerde de lisan ve lehçede yeknesaklık yok; mesela 1924 senesi biz mektepler tetkikatı yapmıştık. İlk evvelâ Tarancı Zeynul'un mektebine gittik. Başmuallim Türkiye'de tahsil görmüştü ve orada almış olduğu aşı üzerine mektebini idare etmeye çalıştığı gözüküyordu. Mektep beş sınıflı şehrin, yakınında açık bir meydana yapılmış, gayet büyüktü. Çocukların her ihtiyacı, kışlık oyun yerlerine varıncaya kadar temin edilmiş sıralarda çocukların boylarına göre yapılmıştı. Bizim girdiğimizde beşinci sınıf

mikroskopla sinek ayağı tetkik ediyorlardı. Diğer sınıflar da biri musiki, diğeri hesap, öbürü kıraatla meşguldüler. Kitaplar Kazan lehçesinde idi. Oradan çıkınca ikinci bir mektebe gittik. Burası da beş sınıflı olmakla beraber iki mektep arasında büyük bir fark göze çarpıyordu. Eski bir bina, tavanı basık odalar, küçüklü, büyüklü intizamsız sıralar, üst başları kirli çocuklar, mektep kendisi de toz içindeydi. Sınıfın birinde coğ-rafya dersi vardı. Muallim sınıfın bir başından diğer başına hızlı, hızlı dolaşarak, Tarama lehçesiyle ders takrir ediyordu. Çocuklar uyuklamamak için gözleriyle hocayı takip ediyorlardı.

Bu suretle birçok mektepler gezdik bunların bazıları henüz değnekli hocalardan, kitap yerine kürek kemikleri üzerine yazılı alfabelerden kurtulamamışlardı. Ruslar tarafından açılmış olan mektepleri de gezdikten sonra Dernek mektebine gittik. Bu mektebin muallimleri Türkiye'den gelen esirlerdi. Zaten bu mektep onlardan Halil ve Mehmet beylerin teşvikiyle açılmış, her kabileden talebe mevcut olup kullanılan lisan İstanbul lehçesi idi. İlk, orta muallim mektebi kısmı mevcuttu.

***

Kasaba ve köylere muallimler göndermeye başlamışlardı. Fakat bu mektep çok yaşamadı. Ahonlar(yani sarıklılar)ın şikâyeti üzerine Çin hükümeti tarafından kapatıldı.

***

Orada Âhonların çok büyük nüfuzları vardır. Çünkü her şey dincilerin elinde olup tahsilin bu derece geri kalmasına sebep yine onlardır. Çünkü her yeniliğe bu şeriatta yoktur diye fetvalar uydurarak mani olmaya çalışıyorlar. 28-29 seneleri pek ileri giderek kadınların sokak vaziyetlerine" karışmaya başladılar; pek açık gezenleri dövmek şeriata gayrı hareket edenleri öldürmek için Çin hükümetinden emir aldılar.

Bu ahonların ekserisi Kaşkarlıklar'dandır. Kazaklar ise söylediklerimden müstesnadır; çünkü bunlar islâm dininde olmakla beraber dine esir olmayıp dini esir etmişler, kendilerine göre uydurmuşlardır. Göçebe halinde yaşadıkları için camileri de yoktur. Rastgele yerlerde namaz kıldıkları gibi, ekseriya kılmasını da uydururlar. Bir zaman namaz kılmakta olan birinin yanından geçiyordum. Döndü "Bu tarafa geçme tehlikelidir" dedi. Namazda konuşulur mu diye sordum. Bizimkisi kayıtlı-kuyutlu şehir namazı değil, Kazak namazıdır." cevabını verdi tekrar namazına başladı.

***

Kazaklar şehirlerde yaşamazlar yazları yaylalarda, kışları kışla dedikleri dağ eteklerinde geçirirler. Şehre ancak mallarını satmak için gelir tuz, çay gibi yiyeceğe dair şeyler alıp giderler. Elbise ve kullanılacak edavatı kendileri yaparlar. Yapmış oldukları kumaşa Çekmen denir

Çok kaba ve kalın olmasına rağmen yine onu kullanırlar. Bütün Türkistanlılar umumiyetle böyledir. Ruslar'ın ve Çinliler'in güzel ve ucuz kumaşları mevcut olduğu halde yine kendi Şatıva, Mata, şahi adındaki kumaşlarını alır, ayakkabılarını da derilerine varıncaya kadar kendileri yaparlar ve bu hususta birçok şarkılar da uydurmuşlardır.

Meselâ:

Şalıvayay şalva Şatıvanın nerki ba
Şalıvayı halımanla Tul holonun hakkı ba

"Ba, bar (Garp Türkçesi'nde var) dan muhalleftir. "Nerk" fiyat; "hadımanla" hor görmeyin; "tul" dul; "hotun" kadın demektir.

Ilgaz Kâşif

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bey Böyräk [1]

Hikâyesinin Safranbolu Kuzyaka Rivayeti

Anlatan: Kuzyakalı Mustafa Ef. * Tespit Eden: A. Baha

Ezäl zemân içindä, qalbur semân içindä ben nenämü(n) beşüğünü tıngır mıngır sallayokän fermanı dünyaläri dahtına almış böyük, önlü bi padişah vâmış. Kimä ne nam salundusa ondan tiril tiril qorqallâ, hevâda uçan quşlâ, qurtlâ bilä fermanını yerinä qollamış. Emmä ne çârii kü bu padişahun ekäk zürriyäti dünyäyä gelmädüğündän çoq tasalanûmuş. Qarnuna girän curt galan onu erüm erüm erümüş. Dedinä heç bi çârälää bulamamuş. Qalan Kimsäläää, qonuşmâya ağzunu kilid açmayomuş. Mevlâm bikül-al-lah padişahım bu derdünä çârä bulamayollâmuş. Ayla, haftalâ, yılla hep böyläcäcüğümä geçmüş. Padişahun dêdi bi sırromuş. Eşi dostu çoq nasihatlâ etmüşlää emmä, qalan, Kâretmämüş. Ehâli ilk yazın Koyün ilärüsündä bi seyran yeri vâmış. Qalan çoluq hep oraya gidällää, çoquşa çoquşa ferfenäläa edällää, şenlüklää yapallâ, oq yayu oynallâ, pehlivan güräşdürülläa, çıgrıncağa binäläa, cirid yaruşdûması edälläämiş. Qalan o günü de koy hep tehneläşmiş. Hêkaş o seyir yerina gitmiş. Koyda qala qala bi padişah qalmış. Bu hâli görän lalası yalvar muş yaqarmuş netdiysä etmüş padişahu bu seyir yerinä ayartup teptili qıyafatlä atlaruna binäräk götümüş. İnihayät gelä gölü gelmişlää seyir yerinä qadara, hêkäş zevkinnän sefâsınnan salınup geziyollâmuş. Emmä qalan padişaha hê yer qaranluq gözüküyomuş. Dünyä o(n)a zindan geliyomuş. Bikülallah onu orada eylämäk qâbil olamayomuş. Qalan burada da içi sığılmış; lalasına:

"Hedi, başımızı alup dağlara qadara çıqalum, avlanalum!" demüş. Derkän almuşlâ efändüm başlarunu dağın yolunu dutmuşla. Az gitmişlää, uz gitmişlâa, därä, däpä düz gitmişlää, qalan dağun doruğuna qadara çıqmuşlâ. Emmä bu esnädä gün dä batmaya yön dutmuş. Ortaluq eyüdän eyüyä qararmuş. Netsnuläa. Hemäncäcüğümä saraya dönmäyä qarar vêmişlää. Tam yollaruna qoyulacaqlaru esnada padişahun atunun disgünündän dutaqoyan bi devrüş peydahlanmamış mu? Hämän cänä, devrüş padişa-hun eteğünü üç kellim öpmüş. Soracuğuma: "Hoş geldi(n) padişahum" demüş, Padişahla lalası taaccupta qalmışlâ. Bunu(n) üzärinä padişah devrüşä: "Benim sen padişahluğumu nêdän bildi(n)?" deyü sivâl etmüş. Devvüş de: "Efändüm iççä bildüm. Bu erfânä, bu elvan anca anca padişahlarundu. Bunu gayrisi yapamaz. Qalan ondan bildüm efündüm" demüş. Bu Kelam üzärinä padişah devrüşä; "Benüm padişahluğumu bilän, qalan qanumdakını da bilu. oylä ısa benum qanumdakini dä bil baqayı(n)" demüş. Bunu(n) üzärinä devrüş tekrärän üç kellim padişahun eteğünü öpmüş: "Ferman seni(n)dü" demüş. Soracağuma: "Efändümüzün êkäk zürriyäti dünyäyä gelmäya da quruntulanıyollâ" demüş.

***

Devrüşü(n) bu sözü üzärinä padişah: "Bunu(n) çarâsi nedü?" diyä somuş. Devrüş dâ-yinä padişahun eteğünü öpmüş, cebündän, bi alma çıqararaq iki şaq etmüş. Padişaha: "Padişahum, çârâsü anca budu. Bunu(n) bi şaqını sen ye. Bi şaqını sultan xanuma yedü. Qabuqlarunu da qısrağınıza vê(n). Bi iznillah diläkläri(n)iz yerinä qonu. Emmä valâkin emrü haq yerinä geldiktä doğan çocuğun adunu ben gelincäyä qa-

[1] Kalın "K" yerine "q" harfini kullandık ki bu harf Anadolu'nun ekseri yerlerinde kalın "g" harfine yakın telaffuz olunur. Açık "e" yerine de "ä" kullandık. İmâleli "ä"leri iki "ä"yi yan yana getirmek suretiyle gösterdik. Parantez içindeki "n"ler sağır nundur.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

dara qoma(n). Ben gelürü(n); adını o vaqıt qoru(n)". demüş, oracuqtan hemäncänä sırroluvêmiş. Derkim efändücüğüm padişahla lalası qalaqalmışlâ. Lafı qalan uzatmayalum, padişahla lalası seraya dönmüşläa. Bu hâli göränläa qoşmuşlâ sultan xanuma: Mücüdä sultanum padişah eyi oldu", "Mücüdä sultanum padişah dilä gêdi" diye mücürtlälemişläa. Bunu(n) üzärinä serayda qırq gün qırq gecä şenlükläa yapulmuş. Padişah devrüşün dedüğü gibü etmüş. Almanın bi şaqınu Kändü yemüş, bi şaqınu sultan xanuma yedümüş. Qabuqlarunu da qalan, qısrağına yedümüş. Dêkän efändüm hudanı(n) emrünän ikisi dä gäbälämüş. Sultan xanum aş yirmäyä başlayunca serayda qırq gün qırq gecii äyläntiläa etmüşläa, oyunla çıqarmuşlâ. Ay gün temam omuş, sultan xanum bi êkäk çocuq dünyäyä götümüş. Qısraqtan da bi tay dünyäyä gêmiş. Çocuq qalan büyümüş. Biki qaç yaşuna girüncä mettäbä vemişläa. Emmä eväl zemanlâda mettäp yoqmuş. Mollaları qalan bi mağaraya qapallâ, hocaları kâzi kâzi gelü, därsini verü gidäämiş. Qalan çocuq da mettäbä getmäyä bulaşduğu vakitläädä üç yaşına gimişmiş qalan bu indä yedü yıl qapalu bi halda qalmış. Hocası o(n)a därsinü verü gidäämiş. Mağara isä herç mü hec gün görmäzmiş. Bi gün mağaranı(n) däpäsündän bi dälük açulmuş, içcä bu dälüktän içäriyä bi günäş izi gimiş. Qalan çocuqu(n) izi(n)i dutacağum deyü oqumasundan yazmasundan nevarä omuş. Sabahtan avşama qadara günäşi qovalamuş. Emmä bikülallah dutamuyomuş. Günäş hê gün mağaradan içärüyä giräa, çocuq da Ta(n)rını(n) hê günü onu dutacağum deyü qan tär içindä yalumuş. Bu yüzdän zayıflaya zayıflaya iğnä ipliğä dönmüş, mettäptä oquyamaz bi hâl almış. Hal bu mişvarda devam ediyâmuş. Günläädäan bî gün çocuq mettäptä molla-lâla oyun çıkarukän çocuqlâ onu adı olmaduğuçün Atsuz Bey deyü bi aşağu bi yuqaru çığırup zeklaniyollâmuş. Bundan qalan çocuğun sıqulmuş sıqılmuş. Doğruca evä varup anasına: "Ana ba(n)a uşaqla Adsuz Bey deyollâ. Neçün ben Adsuz Beyim?" deyü şekva etmüş. Bunu(n) üzärinä anası da: "Oğul seni(n) bi dervüş buba(n) vadu. Ben vamayunca adınu katiyän qoma(n) demüş; onunçün adı(n)ı vemäyoz" demüş. Emmä bi dä ne baqsunla ki devrüş buba ya(n)larunda duraqomaya mu? Hemäncänä devrüş buba çocuğun adını vêmiş Bey Böyräk, atı(n) adını qomuş Bengiboz. Orcuqtan gayıplara qaruşmuş. Meğär devrüş qıluqlu adam; qalan "Xızur"muş. Bey Böyräk qalan artuq büyümüş. Mettäbünü bitümüş. Bi gün anasından bubasından izin alup Bengiboznan seyir yerünä gitmüş. Bi dä ne baqsun ki bi ehâli birikintisi toplasmışlâ, qalan dünya gözäli "Aq Qavaq" qızunu(n) oq yayunu geçümäğä çalışıyollamuş. Bundan muradu omuş ki qalan kim ki dünyä gözäli gözälini(n) yayunu geçüsä dünyä gözäli elhdiman etmüş ki o(n)a varacağum deyü. Qalan kimseläa dünyä gö-zäli "Aq Qavaq" qızınu(n)oq yayunu geçürtämäyomuş. Oq yayu atuşuna qalan Bey Böyräk tä qaruşmuş. Daha içcä şöylä boylä yayu duta dutmaz bi atuşa dünyä gözälini(n) oq yayunu geçümüş. Bunu göränläa qoşmuslâ, hemancäcüğümä padişaha mücürtlämüşläa: Mücüdä padişahum Bey Böyräk dünya gözälinin(n) oq yayunu geçüdü.

"Mücüdä padişahum, Bey Böyräk, Aq Qavaq qızınu(n) oq yayunu bi atuşa geçüdü" deyü. Bunu(n) üzärinä padişah ferman etmüş, qırq gün qırq geçä dünyä gözäli ilän Bey Böyräğin nışan merasimi omuş. Nışan da oduqtan källi günläädän bi gün Bey Böyräk yinä anasundan bubasunndan izin alup Bengiboznan berâbärä yinä seyir yerinä başını alup getmüş. Gidärkänä bi çämänlük yerü gêmiş Qalan gün dä epeycänä sıcaqluyomuş. Bi çoq ehâli çämänlüğä yatmış günläyomuş. Kimi dä uyuya qomuşla. Bey Böyräk dä baqmuş orcuqta uyuyolla, o da qalan Bengibozu qıra salıvemiş, qatuşmuş o adamlarun yanuna içinä qalan bi gaflat basmuş. O da o adamla gibi uyuya qo-

muş. Emmä qalan orası sınırmış. Gavur qıralunu(n) orada serayı vâmış. Qıral serayından düldüllä baqmuş Kİ biraz kişi sınırı geçmüş yatıya. Qıral qalan ferman etmüş; "gidi(n), götü(n) şo adamları, atı(n) zindana" demüş. Qıralın adamları gitmişlää. Orcukta yatan ne qadara kişi vasa hepsünü dutmuşlâ, götümüşlää, atmışla zindana bunla zindanda yedü yıl qalmuşlâ. Bey Böyräk dä bu dutunlâla berâbärä zindanda, yedü yıl qalmuş. Qalan günläädän bi gün Bey Böyräk cebündäkü çaqu bıçağunnan Zindanı(n) duvarunu öşä öşä bi insan gözü göräcäk qadara duvardan bi delük açmuş. Qalan orcuqtan etrafı gözätläämüş. Emmä quş uçmaya kervan geçmäyomuş. Günlää-dän bi gün yinä bu delüktän baqarkänä ıraqladan bi Kervan gözükmüş. Gelä geä gêmiş kervan zındanı(n) o ibük delügünü(n) önünä qonaqlamuş. Bunu(n) üzärinä almış şo türküyü Kervana Bey Böyräk; "baqalum ne söylädi. Kervan da Bey Böyrägä ne dedi.

Aldı Bey Böyräk:
Gelişi(n) nerili bezirgan başı
Tıraşım bürüdü gözümlä qaşı
Yedü yıl odu ben zindanda qalmışam
Dutulmuş küffârä yesir olmuşam

Aldı Bezirgan :
Gelişim sorâsa(n) Yoğuz ilindän
Alurum satarum dünyâ malindän
Beyim ne biläyin seni(n) halindän
Deyvê Beyim deyvê Kimi(n) oğlusu(n)

Aldı Bey Böyrek:
Deyvêmäyä doymaz bu derili Yüräk
Ahinän vâhinän ölsäm mi geräk
Bubam Padişahdu Ben de Bey Boyräk
Bunu da bÖyläcä bili(n)efändüm hêy..

Aldı Bezirgan:
Ana(n)ı sorasa(n) âh edüp ağla
Buba(n)ı sorâsa(n) qaralâ bağla
Böyük qadaşı(n) dünyäyi neylää
Bunu da Böyläcä bili(n) efändün hêy

Bezirgan qalan bunu böylä deyüncä Bey gihoz ilen Aq Qavaq qızunu da sarayın onları da bilü qalan ne âlämdädü..

Aldı Hey Böyräk:
Bengiboz emektär Aq Qavaq qızu?

Altlı Bezirgan:
Aq Qavaq qızunu aldu dedilää
Bilmän kimidän kimä vâdı dedilä
Baltacı Kel veziri(n) oğlunu adı dedilää
Bunu da işittim illäri(n)izden
Bunu da işittim qulları(n)uzdan hêy.

Deyüp kesti. Qalan yoluna devama qoyuldu. Meğär bu türküläri gavur qıralunu(n) qızu gizlücä dinlämäyamuymuş? Hemäcänä saqlanduğu yerdän Çıqmuş.. Qalan ezäl zamanları zindanla yeri(n) dibündä quyu gibi bi yedä olömuş. Zindanı(n) dapäsində dä qoca bi dekär daş bulunumuş. Qalan bu Zindanı(n) iştä qapusuymuş. Emmä bu dekär daşı Şöyläcäcüğümä qalduruvêmäk bi kişini(n) ki kişini(n) değmä käri değülmüş.

Gavur qıralunu(n) qızu qalan bu qırq kişini(n) qalduramayacağu daşı

- Ya Allah!..
Deyüp bi dutuşa qaldumuş. Zindanı(n) qapusunu(n) açulduğunu görän hapıslâ qarunca misâli bu delügün ağzuna üşüşmüşlää. Henîya yoğ mu qalan saluverülücäğüz deyü. Derkänä efändüm qıralun qızu zindana bi ip salundumuş.. Orada ne qadara hapis vâsa hepücüğü qalan bu ipä üşüşmüşlää... Qalan hat bu münşvardaykänä qıralu(n) qızu hapıslara avazı çıqduğu qadara

Türkü soyläyän yiğit kim isä o çıqsu(n).. Qalan sizi sora çıqaruru(n) deyii bağurmuş.

Bunu(n) üzürinä Bey Böyräk ipä dutunmuş. Qıralu(n) qızu tekrâra(n) «yâ, Allah» Deyüp Bey Böyrägi Bubasundân Anasundan saqlıcana çıkartmış.. Yetmüş beş günä mühlät edärükdän saluvemiş..
bi tekrâränä:
- Ya Allah! deyüp Zindanı(n) o qoca dekär daşunu

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husasi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

lan gavur qıralunu(n) qızından yetmüş beş günä mühlät alduqdan källi çekmüş başunu qalan o dutulduğu çayura doğru. gelükänä aqluna Bengiboz gelivêmiş kändü kändünä:

- Mevlâm, Xızır ba(n)a imdâd edivêsä dä qalan Bengibozu yetişdüsä... Onu burcuqda yütüdümdü...

Demüş. Âhinen âmış şo türküyü Bey Böyräk baqalum ne demüş.

Aldı Bey Böyräk:
Arayı arayı bulsam izi(n)i
İzini(n) tozana sürsäm yüzümü
Yetmüş beş günä mühlällädüm qıral qızunu
Yetüş Bengibozum yetüş imdada

Bu türküyü qalan Bey Böyräk ettüktän källi dağu daşu Bengriboz kişir kişir kişnatmüş. Orcukda bir daş qovuğunu(n) dibündä yedü yıl qalmuşmuş; nasulsakü Bey Böyrägün säsünü duymuş qalan hevlicanla säsün geldüğü yerä doğru kişnäyi kişnäyi yaruşmuş. Doğrucana Bey Böyrägün yanuna qadara gêmüş. Yedü yıldu bi qovugda qalana nolu? Üstünü başunu hep yosunla bürümüş; pasla dutmuş..

Derkänä efändüm. Bey Böyräk Bengibozu(n) yosunlarını qalan sıyurmuş. Efändüra yedü yıldu Bengiboza Ta(n)rını(n) ergüsü ulaşmuş. Esahtan at bir, qoyun iki, üzüm üç.. bunla qalan cennättän çıkmuştu. Bunları(n) hepsini(n) melekäsü vâd0 onlara baqallâ.. qalan bunlara kötülük de edilmüz, bi evi hem ehyä edälläâ, hem dil kökündän qurudullâ! Neysänä efändüm iççäqalan Bengibozu da melekäsi bu qovuqda Ta(n)rını(n) her aqşamu baqmış. Bey Böyräk dä qalan artux "Bismillah" Deyüp binmüş Bengibozu(n) üstünä.. Bengiboz qalan heç o eski Bengiboz değilmüş sanki, tozu dumana qatup gözünü açup qapayuncaya qadara onu bi guş misâli köyünün başına däk götümüş.

Bi qoca qaru da bu esnädä Bengibozu(n) anasını sulayomuş. Qalan Bengibozu görüncäk kişir kişir kişnämüş. Mevlâm Ta(n)rı o(n)a meğärsä ki Bengiboz olduğunu bildürmüş emmä qoca qaru "noldugu bilinmäyäsi manzul menamen! Bey Böyräk ağanı mı gödü(n)? Bengiboz tayını mı gödü(n)? yedü yıldu kişnämäyodu(n)!" demüş, qalan yüzünü bi tokat vumuş. Emmä o yinä kişnämüş. Qalan o esahtan Bengiboz emmä kimin aqluna gelü? yedü yıldu pür gayıp. Bey Böyräk dä qalan orda emmä saçu saqaluna qaruşmuş. Pırtuları eskimüş, bikül-allah tanınmaz bimünşvar âmış.

Qoca qaru qalan Bengibozu(n) anasını sulad uqtan källi güç bää çeşmädän Bengibozu(n) anasını elätmüş. Bu esnada Bey Böyräk dä Bengiboz'dan inmüş, qalan çeşmä başunda bi delük helkeyi dolduracağın deyi eylänän bi qoca qaruya soqularaxdana: "Nenä, demüş beni bu gecä evi(n)ü misafir alu mu(n)?". Qoca qaru da duymazlan araqdan yinä çeşmädä hekäsini doldumaya qoyulmuş. Bunu(n) üzärünä Bey Böyräk bitekrâren: "nenä, demüş, beni bu gecä evi(n)ä misafir alu mu(n)?".

Bunu(n) üzärinä qoca qaru Bey Böyrägä şöylâcälänä bi baqmuş: "Al.. A!.. Oğul ben seni nasıl misafir aluru(n)? Tencäräyä iki bulgur dänäsi qodum. Biri altında qaynaya, biri üstündä qaynaya. Ben seni nasıl misafir ederüm demüş. Süksününü çeşmäni(n) oluğuna vêmiş. Bunu(n) üzarinä bi källim dâ: "Nenä, demüş, beni bu gecü evi(n)ä misafir alu mu(n)?" demüş. Cebündän bi avuç dolusu altun çıqarmuş, qoca qaruya saqluca sunmuş. Qoca qaru altunlaru görüncänä: "Aluru(n) oğul aluru(n)! Atunu da aluru(n)" Seni de aluru(n) demüş. Bey Böyrägi o gecä evündä alıqomuş. Bey Böyräknän qalan o gecä evdä qoca qaru hoş beş ediyollâmuş. Tam bu esnada bi def tingirtisi, qaru fingirtisi omuş, Bunu(n) esbäbini Bey Böyräk qoca qarudan sivâl etmüş: "Nenä, demüş, koyda bi def tingirtisi, qaru fingirtisi vä. Bu şenlük nedändü?" demüş. Qoca qaru da: "Demä oğul demä!

Padîşahun ervan misâli bi qoç yiğit oğlu vâdî Aduna Bey Böyräk delläädi, yedü yıldu gayıplara

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

qaruştu. Onu köydü dünyä gözäli Aq Qavaq qızuna nışanlamuşlådu. Yedğ yıldu heç bi habar alamadılâ. Qalan onu iççä Baltacı kel veziri(n) oğlu İsmayıllâ everiyella da şenlük yapuyollâ" demüş. Bey Böyräk qalan bu sözläri qoca qarudan duyunca tasasundan uyqu gözünä gımämüş. Zabah olunca Bey Böyräk doğrucana şenlük olan yerä qadara getmüş. Bi dä orcuqta ne gööSü(n) kü ehâli düğün yeründä qum çaqulu gibi bi ağacun dibünä birikmişlää. Ağaca qalan bi naşpa altun asmuşlâ. Bu naşpayu qalan kim vurâsa padişah o(n)a ikram veräcäk deyü yetmüş iki divana avazcılâ çıqarmuşlâ. Gavur illäri(n)ä habar salundumuşlâ. Dimyäni(n) dört İbüğündän oq yaycularu gemiş. qalan bunlaru(n) hepiüğü naşpayı bikülallah vurup yerä indirämäyollâmuş. Qalan kimsälärä naşpayı indümäk nasıp olamamuş. İstä bu esnädä Bey Böyräk dä atucuların arasuna qatuşmuş. Ağaca baqup baqup: "Ben onu qalan bi dutuşa vururun emmä älimä uya bi oq yayu osa" demüş. Qalan orcuqtaki adamla: "Hedi, hedi odan munnar menamän" deyi Bey Böyräği qalan qovallâmuş. Bey Böyräk bu adamlaru(n) arasuna ne qadara qatuşsa bu adamla hepücüğündä qovallâmuş. Emmä Bey Böyräk yinä: "Nolu, älimä uyâ bi oq yayu osa? Bi qoman onu vurûdun" der miş. Emmä odaki atuculâ yinä qaquşdurûla: gerisin geriyü atallamış. Bunu(n) uzärinä padişah bu qılıqsuza: "Oğul diläği(n) nedü?" demüş emmä qalan bunu(n) Bey Böyräk olduğunu bilmäyamuş hê.." Bu qıluqsuz adam da: "Efändüm, ällmä uyâ bi oq yayu osa ben onu vurûdum" demüş. Bunu(n) üzärünä padişah: Hedi oğul hedi, sen get mutfağa da keşkek ye" deyi zeklanmüş ve yanundan qovmuş. Emmä ne mümkün kü bu qıluqsuz adam yinä diräşdümüş: "Efendüm, älimä uya qalan bi oq yayu osa". bunu(n) üzärünä artuq padişah dayanamamuş, yanundaki adamlaruna: "gidi(n) şona Bey Boyräğin oq yayunu elätü(n)" deyä ferman etmüş. Nolsu(n) da Allahum bi dünyäni(n) adamlaru qaranluqla basqunladuğu halda heç mi vuramayomuş heç. Qalan padişahun adamlaru fermanı yerinä qomuşlâ. "Bey Böyräk oq yayunu eha şöylacacuğümä bi atuşda naşpayı tengär mengär altunlarıynan yerä yuvalamuş. Hêkäs bunu(n) üzärinä şaşırup qalıvêmişlää Aha bu qıluqsuz adam vudu deyi. Bunu(n) üzärinä padişah ehâliyä üç källimä bağurmuş: "Qapuşu(n) ibadullah qapuşu(n)!". Hekäs qapuşmuşlâ emmä qalan bu qıluqsuz adam yeründän qıpurdamamış. Bunu(n) üzärinä padişah taaccupta qalaraqdana: "Oğul neyä qapmayo(n)?" Demüş.. Qaşan bu qıluqsuz boynunu bükä qomuş. Bi şey demümüş.

Padişah bi källimä dâ somuş; yinä cevap vêmämüş. Qalan üçüncü darasında padişah Dilä oğul bendän dilä ne diläasin(n)" demüş. O da; "Sağluğunu" demüş "Oğul benüm sağluduğumdan sa(n)a ne? İstä bendän ne istääsi(n)" demüş. O da tekraräne: "Saluğunu istärüm" Demüş. Padişah bu källäcüğümä: "Benüm şağluğumdan Sa(n)"a ne? Dilä oğul bendän ne dılaasin)?" demüş. Qalan bu qıluqsuz adam bu qâlik: "Efendüm düğün evündäki qadunlaru birim birim oynatmaq dilärüm" demüş. Bunu(n) üzärinä padişah hemäncänä ferman etmüş: "gidi(n) bu kürt qıluqlu adamu düğün evündä eyländirü(n) deyü. Qalan almışla, götümüşlää düğün evünä Bey Böyräği emmä burcuqta da kimsälää Bey Böyräği tanıyamamuş. Qalan bi gün değil kü yedü yıldu bi adam tıraş omasa nolu? Saçu saqaluna qaruşu älbättänä. Bu müşvâr İnän Bey Böyräği qarulâ da tanıyamamış. Bey Böyräk hâlinän dura qosun, dêkän efändüm düğün evündäki qarula bulaşmuşlâ oyuna. Qalan hepüsünü Bey Böyräk oynatmaya fermanlı ya? Almuş älünä defü Bey Boyräk baqalum ne söylämüş, qalan oyuna çıqandana bu esnädä cicäsiymüş.

Aldı Bey Böyrük:

Ne baq äsı(n) monca monca
Boyu(n) uzun, beli(n) incä
Vezirä ilayıqsu(n) onca
Her cahilsi(n) her cahil

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Qalan Bey, Böyrağün cicäsü oyununu bitümäz bitürü yerinä otumuş. Ondan sonracuğuma sıra bitişük qo(n)şu qızına gëmiş. Qalan Bey Böyräk almuş älinä defü onu da oynatmuş.

Aldı Bey Böyrük:

Evlärüni(n) ö(n)ü qaracuq
Köpeklärini(n) ağzu qaracuq
İsmayıl oğlana varacuq
Her cahilsi(n) her cahiy.

Qalan bitüşük qo(n)şuları da sırasunu sav muş. İnihayät sıra gelä gelä Aq Qavaq qızuna gömüş Qalan Bey Böyräk onu da şo türküynän oynata qomuş.

Ne baqäsı(n) kinni idimi
Sa(n)a deyin iki dinni
Oynayan Aq Qavaq qızu
Yanda yandudu bizü.

Bey Böyräk qalan bu türküyü edäar etmäz Aq Qavaq qızu Bey Böyrägün sesünü bilmüş. Hemän orcuqta bir birünä gänä gibi yapuşmuş, sarman dolaş olmuşla. Düğün evündän hemäncänä padişaha mücüdäcıläa salundumuşla: "Mücüdä padişahum, Bey Böyräk çıqa qodu" dedü. Bunu duyan Baltacı kel veziri(n) oğlu İsmayılcuq da qorqusundan bi kömäsä saqlanmuş. Başı kömäsi(n) davanına sıquşunca canu imuğündän hıq qadana çıqıväämiş.

***

Bey Böyräknän galan Aq Qavaq qızuna qırq gün qırq gecä düün etmüşläa. Onla ermüş muratlaruna, biz çıqduq zıyratlaruna..

Gazeteler, Mecmualar, Kitaplar

Yeni Turan: Finlandiya'da çıkmaya başladığını haber verdiğimiz bu gazetenin ikinci sayısı da çıktı. Bu gazetenin ve birçok Türkler için çok füsunkâr olan adının Turk âleminde nasıl bir rağbetin karşılandığını anlamak için içine bir bakmak ve muhtelif Türk memleketlerinden, muhtelif Türkler tarafından gönderilen yazıları okumak kâfidir. Yeni Turan'ın ilk sayısında çıkan "Turan Kızı" atlı şiiri Kıbrısta çıkan "Söz" arkadaşımızda da gördük. Bu, sadece bir gazetenin öteki gazeteden bir yazı İstinsah etmesi değildir. Bunun daha yüksek 've derin bir manası vardır. Bu da gösteriyor ki Türkleri " Finlandiya'da yahut Kıbrıs'ta yaşamak birbirinden ayıramıyor. Yeter ki millî şuur biraz uyanmış olsun.

İstiklal: Azerbaycanlı Türk kardeşlerimiz on günde bir çıkmak üzere Berlin'de bu atta bir gazete çıkarmaya başladılar. İlk sayısının başmakalesi "Kısılayan ses" serlevhasını taşıyordu.. Bu ses istiklâl diye bağıranların sesidir. Onlar imanla bağırıyorlar, inananlar isterse bütün cihanı yıkar. Bu inananlar elbette yarın gayelerine ereceklerdir.

Safranbolu'da Yürük Düğünleri: A. Baha Bey'in bu kitabı uzun zamandır faaliyetsiz duran Halk Bigisi Derneği'nden çıkmıştır. Bu kitabı alakadar olanlara tavsiye ederiz. Fakat maalesef kitap eksik olarak neşredilmiştir. Birçok yerlerinin tayyolunduğunu ve tashih edilirken kendisine hiç gösterilmediğini Baha Bey bizzat bana söyledi. İlim ve neşriyat hayatında fisebilillah çalışanların gayretini kıracak mahiyette olan bu gibi lâubalilikler maalesef memleketimizde çok yapılıyor. Yine aynı kitabın sonuna konulan ve Kösemihal zade Mahmut Ragıp Bey tarafından verilen notaların da, kimin tarafından verildiğinin tasrih olunmaması Halk Bilgisi Derneği'nin bu şark kâri zihniyetine bir örnektir. Fakat memnuniyetle haber alıyoruz ki bol dedikodulu, az verimli bir müessese olan H.B. Derneğinin, bu hâlini gören, bazı ciddi arkadaşlar "Türk Etnografya cemiyeti" adında yeni bir teşekkül kurmak için faaliyete geçmişlerdir. Başında vukuf sahibi kimselerin bulunmadığı H. B Derneği yerine Abdülkadir, Pertev Naili, Mahmut Ragıp, A. Baha Beyler gibi bu işin ehli kimseler tarafından kurulan bu cemiyetin muaffak olacağı tabiidir.

Hokkabazın Defteri: Şiir ve edebiyat sahasında, bu yakınlarda, hayli faaliyet var. Daima şiir kitaplarının neşrolunduğunu görüyoruz. Şeref Şadi Beyin çıkardığı bu kitapla bunlardan birisidir. Hece veznindeki şiirleri güzeldir, Fakat şair serbest nazımda muvaffak

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 11 | Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl | 15 Mart 1932

Kuş Bakışı

İktisat ve Millî Müdafaa

Adsız kahramanları, adsız müstahsilleri kurtarmak lazımdır.

On yedinci asır sonuna kadar muayyen bir araziye, kâfi miktar halka mâlik olan bir memleket kimseye muhtaç olmadan, kendi milli vasıtalarıyla temin ettiği istihsalatı ile iktisadi istiklalini temin ve idame ettirebilirdi.

***

Böyle bir memleketin komşularıyla olan iktisadi mahiyetteki münasebeti onlardan kendisine mevcut bulunmayan lüks eşyayı ithal etmekten ibaretti.

***

Bu devirde memleketler, vatandaşlarının ihtiyaçlarını bizzat kendileri temin ederek her hangi bir tehlike karşısında harici yardımdan müstağni bulunmaya çalışmakta idiler. Hükümet adamlarının vazifesi önce memleket içinde malların serbest bir surette seyrinin temini, sonra da istihsalin teşvik ve himayesinden ibaretti. Fakat sınaî hayatların inkişafı milletlerin iktisadiyatında muhtariyetin önüne demirden bir set çekti. Milletler siyasi istiklâllerin nispetinde iktisadi hayatlarında birbirlerine bağlandılar.

***

Bir memlekete ait iktisadi hadiselere başlangıçta yalnız o memleketin malı iken sonraları bunların iyi ve fena neticeleri bütün memleketlere tesir eder oldu. Bugün bir memleketin iktisadi hayatındaki buhranlar o memleketin siyasi hayatları üzerinde de müessir olarak münasebette bulunduğu diğer memleketlerin iktisadi ve siyasi hayatlarının da müteessir etmektedir. Parası olmayan bir memleket münasebette bulunduğu diğer memleketten satın almakta olduğu maddelerin tamamını veya bir kısmını satın alamaz, bu netice satıcı memleketi müteessir eder. Milletler arasında tıpkı insanlar arasında olduğu gibi sıkı bir tesanüt ve iş bölümü vardır. Bir memleketin istihsal fazlası diğerleri tarafından istihlak edilir, bu suretle cihan iktisadında bir tevazün temin olunur. Milletleri birbirine bağlıyan bu tesanütler arkasında milletlerin bir de mahrem cepheleri vardır.

***

Bu cephelerin adı "MİLLİ DUYGULAR"dır. Milletler iktisadi münasebetlerini temin edebilmek için birbirleriyle temas ve mübadele de bulunmak ıstırarındadırlar; buna şüphe edilemez.

***

Bununla beraber mübadele ve münasebet mecburiyeti milli duyguların, milli iktisadın ihmal edilmesini tazammun etmez.

***

Milletler on dokuzuncu asırda milliyetperverlikle beynelmilelcilik arasında çalkanıp durdular. Nihayet bu iki vaziyeti telif etmeye çalışarak aralarında ticaret muameleleri, hususi gümrük tari-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

feleri yaptılar; bunlara milli. mahsulleri ko-ruyan hükümler koydular. Umumi harp esnasında bu teamül ve muahedatın kâfi gelmediği görüldü; milletler muhtaç oldukları maddeleri dâhilde temin edememekten mütevellit çok elim ve çok acı hüsranlar, ıstıraplar geçirdiler. Bilhassa Türkiyemiz bu hüsranlarla bu ıstırapların en şiddetlisini çekti. Umumi harpten sonra anlaşıldı ki milli müdafaanın temini ancak ve ancak istihsalatın millileştirilmesi tekessürü ve tenevvü ile kabildir.

Fakat istihsalat; istihlak ve ihracata bağlıdır. Bir memlekette istihlak ve ihracattan aşırı istihsal, neticesi vahim akıbetler doğurabilir.

Türkiyemiz'in istiklalini koruyacak evvela ordu, sonra milli iktisattır.

tamamıyle kurtulamamışızdır. Nüfusumuzun beş altı mislini ferah ferah besleyecek kadar geniş topraklara malikız. Bu toprak tamamen iptidai bir şekilde ve istifadeye gayri müsaittir. Ziraatı güneşin rahmetine, suların lütfüne bağlı bir memleket için ziraat memleketidir denemez. İhracatımızda en esaslı vazifeler gören öyle mıntıkalar var ki yağmurun yağmaması oralarda kıtlığı muciptir.

Zirai istihsalde iptidailiğimize rağmen Türkiye ciddi ve fenni esaslar dâhilinde çalışacak olursa Balkan pazar ve panayırlarına zirai mezat da ihraç edebilecek bir memleket haline gelebilir.

Memleketimiz zirai kabiliyetinden başka kudret ve mihaniki kuvvet itibarıyla da zengindir.

Aşk

Sofular geçemez derya-yı aşkı,
Biz geçtik ezelde, erenlerdeniz.
Her tezgah dokumaz diba-yı aşkı
Tezgahsız dokuyup giyenlerdeniz.

Zahitler tadamaz sefa-yı aşkı
Gafiller ne bilir vefâ-yı aşkı?
Kökünden kazıyıp cefâ-yı aşkı
Daima sefasın sürenlerdeniz.

Kalplerden süzülen şarâb-ı aşkı
İçerek hatmettik kitab-ı aşkı
Mest olup vallahi rübab-ı aşkı
Cananın saçıyla gerenlerdeniz.

Ta arşa yükselttik niyaz-ı aşkı
Gel, bir bizde dinle şu saz-ı aşkı
Mahbupta gördüğün o naz-ı aşkı
Bir kadeh içinde ezenlerdeniz.

Şekvasız dinleyip figan-ı aşkı.
Kalplere sunarız hicran-ı aşkı.
Şükret ki ey "Sefa" iman-ı aşkı

S.R

Orduyu yaşatacak, ona kuvvet ve hareket verecek, iktisadi kudret verecek iktisadi kudret ve amillerdir. İktisadi kudret ve amillerin esası istihsalin tenevvüü, çokluğu ve bunların istihlak ve ihraçlarından ibarettir. İstihsalde müessir olan dört vasıta vardır:

1-El işleri (iptidai sanatlar);
2-Toprak;
3- Kudret (elektrik ve mihaniki kuvvetler);
4- Sermaye...

Bugün teessürle kaydedebiliriz ki biz istihsalde henüz el ve kol

Filhakika memleketteki madenlerden pek az istifade edilmektedir. Buna mukabil çok zengin maden, kömürlerimiz, ufak himmetler sayesinde sınai tesisatta istifade edilecek nehirlerimiz vardır.

Bir milli müdafaa; milli iktisadiyatımızı nutuklar; cemiyetlerle değil şeni esaslarla hal ve ikmal etmek mecburiyetindeyiz. Bunun için istihsalimizi medeni bir hale sokmak, nehirlerimizi kabili istifade bir vaziyete getirmek; madenciliğimizi kazma ve kürek madenciliğinden kurtarmaklığımız lazımdır. Bugünkü harpler, medeniyetlerin, cemiyet iktisadiyatının yekdiğeriyle

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

pişmasıdır. Bir ordunun askeri kabiliyeti ne kadar çok olursa olsun eğer o süngüsünü bileyecek taşı, mavzerini patlatacak barutu, askerinin sırtına ve karnına lazım olan mevaddı kendi milli unsurları vasıtasıyla temin edemezse muvaffakıyeti tesadüfe bağlıdır.

Silahları terketme meclislerinin enternasyonal kongrelerinin temenni ve kararları ne olursa olsun belli bir hakikat varsa o da bütün milletlerin kayıtsız ve şartsız askerliğe doğru gidişleridir.

Memleketlerin bugünkü tamamiyeti mülkiyeleri ancak ordularının kuvveti ve askeri sanaiyelerinin mükemmeliyeti ile kurtulabilir. Bu hakikatı anlayan bütün milletler silahlanmakta, askerleşmektedirler; İşte: Polonya,

bugün İngiliz fabrikalarına on binlerce İngiliz lirası kıymetinde harp levazımı, tayyare sipariş etmektedir.

***

Toprağımız çok ve iyi mahsul vermemektedir. Biz bunun sebeplerini bularak izale etmeliyiz. Toprağımızın az mahsul vermesi onunla meşgul olan ellerin ehil olmamasından ileri gelmektedir. Yapılan kimyevi tahliller bilhassa nehir kenarındaki topraklarımızın dünyanın en mümbit kara topraklarından olduğunu göstermektedir. Memleketin her tarafı bol sulu nehirlerle sulanmıştır.

Mesut cemiyetler medeni memleketler için birer refah vasıtası olan nehirler bizde yazın hastalık; kışın ölüm getirmektedir.

Atlılar

Tanrının eli gibi
Bir ufku ufka bağlar,
Cehennem seli gibi
Şimşekleşir atlılar.

Gözler ufka dalınca
El atılır kılınca;
Yanarak bin bir hınca
Şimşekleşir atlılar.

Bir kişneme yer alır
Aksi dağlarda kalır
Sanki gökler alçalır.
Şimşekleşir atlılar.

Atsızız atımızda.
Yükseliriz bir hızda.
Vatan denen bir kızda
Şimşekleşir atlılar.

Göz kalırsa bu yerde
Düşerse vatan derde.
"Atlı" der: bir günlerde
Şimşekleşir atlılar"...

Atlı

Finlandiya, İtalya, Romanya, Fransa, Rus-ya.

Harp muahedelerinin amansız kayıtları altında bağlanan Almanya, Bulgaristan; Macaristanda ise bu askerleşmek ve silahlanmak arzusu bir hırs halini almıştır. Bizim orduya ve askere ihtiyacımız diğer memleketlere nazaran büsbütün başkadır. İsviçre bitaraflığını devletlere tanıtıp ordusunu tamamen lağvedebilir. Fakat bizim için buna imkân yoktur. Ordusuz Türkiye istiklalsiz bir toprak; bir hinterlanttır.

Topraklarımızın iyi mahsul vermemesine gelince bu teşkilat noksanlığından; küçük ziraat eshabının himaye edilmemesinden ileri gelmektedir.

İş bölümü muasırı bulunduğumuz iktisadi ve sinai müesseselerin inkişaf ve tekâmülünde çok mühim bir rol oynamıştır. Bizim mektep ve idare müesseselerimize bile henüz girmeyen bu tılsımlı düsturun ziraat erbabı arasında mevcudiyetini iddia etmek bilmem ne derece doğrudur? İş bölümü sisteminin muhtelif müesseselere tatbiki XIX ve XX. asırların

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Köylümüz çok acıklı bir vaziyettedir. Köy kanunlarının parlaklığı, kelimelerin güzelliği ve nihayet hüsnü niyetin mevcudiyeti kâfi değildir.

Köylünün ziraatında, mesainde iş bölümü nedir bilinmez.

Köylü otlakta öküzlerini yayar; sapanını biler, yemeğini, evini yapar, duvarını örer, tarlasını sürer, buğdayını biçer, öğütür, kasabaya iner, odun satar, gaz alır, bunlara mümasil binlerce iş yapar köylümüzün böyle muhtelif işleri yapmaya mecbur, oluşu, mesaisinde müspet bir iş bölümünün olmaması elde etmiş olduğu neticelerin parlak olmamasına sebep olmaktadır. Eğer bir köy halkının bir kısmı yalnız tütün ziraatı ile meşgul olursa bittabi bu köyün tütünü sırasında karpuz, kavun ekip tütün ziraatı ile meşgul olan köyün tütününden çok farklı ve çok nefis olur. Milli istihsalatımızın, milli iktisadiyatımızın belkemiğini teşkil eden mahsulâtımızın tekemmülü için ziraatımıza iş bölümü esasını sokup köylünün yapacağı işlerde ona ihtisası öğreterek çalıştırmalıyız.

Bugünkü demokrat müesseselerde (köylü) milli refahın, milli müdafaanın en canlı bir unsurudur.

Muhteşem zaferler temin eden muzaffer orduların adsız kahramanları köylüdür. Milli servetleri temin eden fert cüzilerin yine köylüdür. Milli müdafaa kadar milli servetimizi korumaya mecburuz. Bu da ancak köylünün terfihi ile mümkündür. Ziraata müteallik mahsulâtımızı fenni ve medeni esaslar dâhilinde temin ve ihraç etmeliyiz. Bize para veren müşteri: yumurtanın iyisini, incirin kurtsuzunu ister. Binaenaleyh ihracatımızda mühim bir yekûn teşkil eden zirai istihsalatımızı medeni bir hale ifrağ etmeliyiz.

Bunun için Anadolu'nun muhtelif mıntıkalarında resmi devlet panayırları vücuda getirmeliyiz. Bu panayırlara iştirak edecek köylü mahsulünü nakilde devlet vasıtalarından istifade etmelidir.

Köylü mahsulünün tekemmülünde: köylüyü tenvire bilhassa ehemmiyet vermeliyiz.

Binaenaleyh köy tedrisatına: genç köylüyü tenvire bilhassa ehemmiyet vermeliyiz.

Memleketleri kurtaran ordular: Ordulara kuvvet ve hareket veren milli iktisatlarıdır. Memleketimizi korumak için milli iktisadı milli ziraatı; milli hayatı kurtarmak mecburiyetindeyiz.

Bunun için Atsız kahramanları! Adsız müstahsilleri kurtarmaklığımız lazımdır.

***

Türk Antropolojisine Methal

III

Türk Antropolojisi ancak Türk köylerinde tetkik olunabilir...

Bundan önceki yazılarımızda Türk antropolojisi hakkındaki neşriyatın esas hatlarından, bunların yanlış ve hatta zararlı ve kasıtlı cihetlerinden bahsetmiştik. Bunlardan bilhassa E. Pittard'ın aizim eski Yunanlıların Anadolu'daki artıkları ile karışmış melez bir millet olduğumuzu yaygara ile ispata kalkışan iğrenç, iddialarının mahiyetini göstermiştik. Bu zararlı ve hakikata, uymayan tet-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

kikler arasında memleketimizde isbat edilmek istenen neşriyattan da bahsetmek ve onları da bu sıraya katmak isteriz.

Türk antropolojisi tetkikat merkezi namına İstanbul'da ve Tıp Fakültemizde yapılan tetkikatın neticeleri bundan iki yıl önce Milliyet gazetesinde neşredilmiştir. Bu tetkikatı yapan Fransız doktoru Mösyö Muşe'nin resmini de basan o gazete makalesinde, Türklerin Avrupalı bir ırk oldukları ilân ediliyor ve bununla beraber de bizim dolikosefal, yani halk tabiriyle kavun kafalı olduğumuz söyleniyordu; Mesele bu zeki Fransız tarafından çok cazip bir şekilde ortaya atılmıştı. Evet kafa ölçülerimiz bizim Avrupalı olduğumuzu gösteriyordu. Şu halde sevinmeli idik. Avrupalı olduğumuz teşrihi ve somatik kat'î delillerle de isbat ediliyordu.

Bundan önceki yazılarımızı okuyanlar anlamışlardır ki bu tez bir tuzaktı. Hem de ilim namına kurulmuş bir tuzak.

Dolikosefal veya Avrupalı olmamız demek, E. Pittard'ın dediklerini hakikat olarak kabul etmek ve Yunanlılarla karışmış, Türklükle alâkasını kaybetmiş melez bir millet olduğumuzu kabul etmek demekti. Halbuki bütün dünya antropologları biliyor ki, bizim kafa teşekkülâtımız bilâkis brakiyosefal, yâni yuvarlak kafalı ırklar sınıfından olduğumuzu göstermektedir. Dolikosefal olduğumuzu ispat ederler veya biz bunu kabul edersek aslımız olan ve Turanı bir ırk olan Türklük veraseti ve Türk tarihi ile alâkamız kalmıyor ve biz daha ziyade Yunanlılardan gelme melez bir millet oluyoruz. Ruhumuz buna hissen isyan etmekle beraber, yaptığımız tetkikat da bunun böyle olmadığını ve siyasî maksatlarla bu yalan yanlış tetkikatı ilim namına ortaya atarak bizi avlamak isteyen yabancıların meşum kasıtlı insanlar olduğunu meydana çıkarıyor.

Anadoluda tarihen ve halen Türk olarak tanınmış mıntıka ve aşiretlerde ve halk kesafeti içinde iki bini mütecaviz mevzu üzerinde aldığımız ölçüler ve bunların vasatisi, bilhassa kafa endisleri "Endice cephalique"ler, bizim, yâni üçte biri bugün Anadolu yaylasında yaşıyar Türk milletinin ileri derecede brakiyosefal olduğunu gösteriyor. Bu ölçülerin müfredatını mıntıka ve umum vasatilerini münasip bir zamanda ve bir broşür halinde neşredeceğiz. Hatta biz Broca cetvelindeki brakiyosefallerden daha çok brakiyosefaliz.

Ancak biz kafa endislerimiz hakkında bir netice elde etmekle beraber bu tetkikatın daha ileri gitmesini on binleri aşinasını ve ondan sonra daha esaslı hükümler vermek kabil olduğunu iddia ediyoruz.

Hatta bu fena kasıtlı ve davalı insanların bu vadideki yaygaralı nazariyelerini felce uğratmak için bu tetkikatın mukayeseli yapılması taraftarıyız. Orada Anadolu'nun etnografik vaziyetine göre mevcut yabancı unsurlar ve akalliyetler de görünmeli ve onların hiç de Türk kafasına benzer kafa taşımadıkları gösterilmelidir. Şimdiye kadar yaptığımız ve her halde bu efendilerin neşrettikleri müşahedelerin birkaç misli olan müşahedelerimiz bu hakikati göstermiştir.

Anadolu Türkünün kafa Ölçüleri vekafa endisi Rumların ve Yunanlıların ölçüsüne hiç benzemiyor. Yukarı sınıflarda ve münevverlerimiz içinde brakiyosefallikten dolikosefalliğe doğru karışmış olanlar varsa da onların ölçüleri de yine dolikosefal denecek derecede değildir. Halkımızın ekseriyetine ve köylü kütlesine nazaran daha çok karıştıkları anlaşılıyor. Fakat hiç bir zaman onlarda, da bir Rum veya bir Acemdeki endis sefatikleri bulmuyoruz. Halkımızın antropolojik vasıflarını tetkik sevdasında olan bu yabancılardan ve bu yabancıların gölgesinde çalışanlardan bazı ricalarımız vardır, onları buraya sıralıyacağız:

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husus' daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

1... Bir millet hakkında ahkam çıkarılacak antropolojik tetkikat şehirlerde ve bilhassa İstanbul'da hiç yapılamaz. Çünkü şehirler, etnografya ve antropoloji bakımından tam manası ile bir melez mihraktır. Bunların içinden bir ırkın ölçülerini çıkartmak imkânsızdır.

2... Şehir mezarlıklarından çıkarılan mahdut kafa tasları üzerinde yapılacak tetkikat ve alınacak neticeler ise ancak teşrihi kıymeti hale olabilir. Bunlar bizim antropolojimiz hakkında bir şey göstermez ve ifade edemezler. Çünkü hangi milletten bir ölüye ait olduklarını ve dahıa doğru tabir ile hangi ırka mensup olduklarını tayin kabil olsa da bunların ölçüsünden henüz tetkik edilmemiş bir ırkın ölçüleri çıkarılamaz, ne verasetleri malûmdur, ne de bu tetkikatı ileri götürmek için bütün mezarlığı ait üst etmek kabildir. Nihayet bunlar da toprak altında bir şehir demektir.

3... Memleketimizde bu tetkikat asker arasında da yapılamaz Filhakika, yabancı ve yerli antropologlar bu vaziyetten kolayca ve bolbol istifade etmek istiyor ve devletin hüsnüniyetinden istifade ederek alaylardaki askerleri ölçüp, tetkikat neticelerini ilân ediyorlar.Bu yol da kolay, fakat mahzurludur, Çünkü alaylar da şehirlere benzer, memleketin muhtelif yerlerinden gelmis, karışık unsurlar bulunabilir. Bunların ölçüsünden alınacak neticeler bir ırkın değil ancak birkaç yüz karışık insanın vasatilerini gösterebilir.

Böyle ölçü toplanmak istenirse, her fertten Etnografik Anamnes toplamak ve kaydederek vasatileri bunlara göre guruplandırmak ve ayrı ayrı toplamak lâzımdır.

4... Antropolojik tetkikat ancak köylerde yapılır. Bunların da kaç yıllık olduğu, atalarının nereden geldiği, aşiret hayatı yaşamışlarsa hangi aşiretten oldukları, en çok kimlerle temas ettikleri kız alıp verdikleri tarihi ve hukuki usullerle tespit edilir ve bunlar tespit edildikten sonra ölçüler toplanır Aynı ırktan olduklarına kanaat hasıl olan koy ölçüleri kabalara göre guruplandırılır. Sonunda kazalar da kaydı ihtiyatla ve inceden inceye tahkikatla ölçülür. Bu kazalarda vilayetler hâlinde guruplandırılır. Ayrı ayrı vasatileri alınır. Bu vasatilerin bir kıymeti olmaya başlar, yoksa her gelişi güzel yerde birkaç yüz kişi ölçmekle Türk antropolojisi tetkik edilmiş olmaz ve bilhassa bu mahdut ölçülerden bir milletin siyasi hayatına kasdeden umumî hükümler hiç çıkarılamaz.

Biraz da Türk Antropoloji mecmuasının son nüshalarında Anadolu ve Rumeli Türklerini ölçerek farklar bulup gösteren Dr. Şevket Aziz beyin tetkikatından bahsetmek isteriz.

Henüz antropolojik şahsiyetimizi katiyetle tespit edecek neticeler alınmamış ve bu yolda büyük rakkamlar neşredilmemiş olduğu halde bu zat daha ileri giderek Anadolu ve Rumeli Türkleri arasında endis sefalik farkları bulacak kadar ileri gitmiştir. Anadolu Türkü için 84 küsur olarak gösterdikleri endis sefalik brakiyosefallige yakın bir ölçü ise de halkımızın endisieri asgari olarak 85'den yukarıdır. Bu neticeler bile kat'î değil iken iki komşu yurt arasındaki Türkler arasında fark bulup çıkarmaya ve göstermeye çalışmak en hafif manasıyla zararlı bir gaflettir

Bu asırda ve bu zamanda böyle siyasî neticeler verecek, uzak ve yakın ihtilâflar yapabilecek ilmi tetkikatın bir gaflet veya bir maksatsız mesai olacağına İnanmakla beraber bu zatı intibaha davet ederiz.

Adından Türk olduğunu anladığımız ve halen Mösyö Muşe'nin yanında antropoloji müderris muavini olduğunu öğrendiğimiz bu zatın balkan konferansına müşterek ölçüler taharrisi teklifini yapmadan önce, Anadolu'yu köy köy ve karış karış dolaşması ve yıllarca ölçüleri toplayıp guruplandırdıktan sonra alacağı hakikata yakın neticeleri neşretmesi lâzımdır ki, milletimize faydalı ve hiç de-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husasi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ğilse milletimize zararsız mesai sarf ettiğine inanalım.

Aksi takdirde bu zatın tetkikatında dit Mösyö Muşen'in ve dolayısıyla E.Pittard'ın tesiri olduğunu kabul etmek zarureti hasıl olacaktır.

Ahmet Rıza

Yaşamak Sanatı

Toplayan ve Yazan: Dr. Ahmet Tegin

1- Paraya, servete ve satışa dair

İhtiyar ve kurnaz bir adam diyor ki: "Kazandığım para ile sarfettiğin para arasındaki fark, seni zengin veya fakir yapar."

Bu söze inanınız! çünkü denenmiş Ve doğru hir sözdür.

Filhakika cehit sarfetmeden kolayca zengin olmak için Tasarruf birimi şarttır. Bu sayede istikbal irin para toplanmış olur.

Küçük tasarruflardan büyük servetler doğacağını unutmayınız.

Acı, fakat doğru bir darbımesel vardır: Sefalet kapıdan girerse, aşk pencereden kaçar.

Eşi ve çocukları gıdasız ve elbisesiz kalan, hasta yatan yavrusuna Doktor bulamayıp tesellisiz kalan ve ilâç alamayan bir babanın, vasiyeti ne kadar fecidir.

Onun için eşine ve yavrularına ufak bir istirahat veya lüzumlu bir teptilâva için lâzım gelecek parayı vaktiyle ve ilk olarak hazırlamak fâzıldır.

Parayı istif, yapmak için tasarruf etmek de bir nevî sefalettir.

Şahsi hürriyet ve istiklâli ezdirmemek için tasarruf yapmak şarttır.

Böyle bir gaye uğrunda da zevklerden fedakârlık etmek lâzım ve zaruridir. Çünkü borçlu bir adam, gönüllü bir esir demektir.

Bir masraf, defteri tutarak oraya en küçük masraflardan bile kaydetmenizi tavsiye etmem. Fakat paranızı nerelere sarf ettiğinizi ve almak istediğiniz şeylerin kıymetini bilmeniz lâzımdır.

Her kim ki, cebindeki paranın miktarını daima bilir ve alacağı şeyin kıymetini de daima takdir edebilirse delice masraf yapmayacaktır.

Kim ki, servetini ve onu kazandıracak vasıtaları darmadağın ediyorsa, İçtimaî mevkii ne olursa olsun güzü kapalı ve düşüncesiz bir adam demektir.

Çünkü, sağlam kafalı hiç bir insan sefalet yaparak kendinin ve milletinin sefalet ve harabiyetini kendi eliyle hazırlayacak kadar budala değildir.

Hiç bir zaman ve asla mevcut paranızdan fazla masraf yapmayınız.

Her sene pek az olsa da bir miktar parayı bir köşeye koymanız lazımdır.

Bu damlalar göl olur. Hep bir araya gelir, bu küçük gölleri birleştirirseniz deniz yaparsınız. Millî servetlerin doğuşu böyledir.

Katiyen borca girmeyiniz. Bir adam diyor ki: Beş yüz kuruşunuz var. Dört yüz doksan dokuz kuruş sarfediniz. Netice nedir?... Saadet.

Beş yüz kuruşunuz var. Beş yüz bir kuruş sarf ediniz. Netice nedir?... Sefalet. Bu söz komik bir adam tarafından söylenmiş bir hakikat olduğu için kıymeti az değildir...

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Borçların hakiki bir esaret olduğunu daha fazla söylemek zaittir.
Borç ile ömür sürenlerin hayatı elemle doludur.

Tecrübeli bir adam olarak tanınmış bir İngiliz şunu söylüyor: Açlık, soğuk, yıpratıcı çalışma, ilh.. bunların hepsi tahammül edilmez şeylerdir. Fakat borç sahibi olmak, bunların hepsinden fenadır.

me etmekten çekinir ve bir arkadaş kaybedersiniz. Mamafih servetiniz nisbetinde alicenap bir hisle veriniz. Fakat paranın geri geleceğini beklemeyiniz.

Eğer parayı güç kazanıyorsanız asla cesaretiniz kırılmasın. En uzun geceleri bile bir gündüzün takip edeceğini unutmayınız.

Bununla beraber, talih size gülmeye

Uyan

Kapınız gurbetellerden kendine çekti beni;
Uyan cici bebeğim, nazlı sevgilim, uyan!
O ateşten bakışlar öldürecekti beni...
Uyan cici bebeğim, nazlı sevgilim uyan!

*Benim için dünyada saadet yok mu bilmem.
İnce, kalem kaşların alev mi, ok mu bilmem!
Bu aşktan çekeceğim, daha da çok mu bilmem!
Uyan cici bebeyim, nazlı sevgilim, uyan!

Benim kalbim kucaklar dertlerin derinini.
At ey güzel Aşk için, Allah için kinini...
Seni Ferhat görseydi neylerdi Şirin'ini?
Uyan cici bebeğim, nazlı sevgilim, uyan!

Rengin solgun pembedir evvelce gülsen miydin?
Söyle, ben ağladıkça yaslı miydin şen miydin?
Dün iki Ay görmüştüm, yoksa biri sen miydin?
Uyan cici bebeğim, nazlı sevgilim uyan!

Hikmet Tuğrul

Çünkü esarettir. Eğer beş kuruştan başka, bir şeyiniz yoksa, bir avuç mısır buğdayı satın alınız. Kavurunuz ve yiyiniz. Fakat kimseye on para borcunuz bulunmasın.

Kobden, dünya iki sınıf üzerine taksim olmuştur der. Bir kısmı paralarını iktisat edenler, diğerleri de mevcutlarını sarf edenlerdir. Bütün büyük eserlerle, medeniyet ve saadeti temin eden şeyler muktesitlerin eserleridir. Mevcutlarını harap edenler de onların esiri olmuştur.

Bununla beraber halkın sırtından çalınmış servetler bulunduğunu ve bulunacağını unutmayınız. Sizin servetiniz böyle hırsız ve katil bir servet olmasın.

İşlerinizde ödünç ne para alınız, ne de veriniz. Nihayet bunu pek müstesna hallere hasrediniz. Çünkü verdiğiniz parayı bir daha elde etmeniz şüphelidir.

başlayınca müsrif olmayınız. Şansın daima devam edeceğini beklemeyin ve istemeyiniz. Çünkü, birazda başkalarını gün göstermek için sizden gidecektir.

Birçok kimse daha muvaffakiyetlerin başında sarhoş olur ve kendilerini sefahet içinde harap olmaya terkederler. Bunlar kazançlarını kaybetmeye mahkûmdur.

Zengin olmak için acele etmeyiniz. Hele param yok diye hiç mustarip olmayınız. Borcunuz yoksa sevininiz, Tasarrufa alışınız. Küçük varidatınızı kullanmasını öğreniniz. Zengin, olmayı bekleyiniz.

Yeryüzünde büyük servet temin eden pek az kimse mevcutsa, bunların hemen hepsi hayatlarını muntazam bir çalışma ve iktisat ile kapanmışlardır.

Böyle bir insan olabilirseniz zengin olmanız mukadderdir.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

kazançlarla temin edildiğini söylerler. Böyle servetler yok değildir. Fakat, servetlerin hepsi de böyle değildir, Netekim, içtimaî ve iktisadi şeraitin bozukluğundan fakir düşen masum insanlar vardır. Fakat ekseriya zaruret düşüncesiz bir israfın neticesidir.

Hakikî fakirler hiç bir şeyi olmayanlar değil, ancak duydukları ve istedikleri ihtiyaçların çoğuna malik olmayanlardır. Esir olmak istemiyorsanız, borç etmeyiniz. Refah içinde yaşamak istiyorsanız, tasarruf ediniz. Zengin olmaya niyetiniz varsa, büyük servetleri sevk ve idare edebilecek şekilde yetişiniz. Bir piyango gibi gelen servetlere ve şarlatanlıkla ele geçen kârlara aldanmayınız. Onları çabuk kaybedeceksiniz.

Türkler'de Ailenin Tekâmülü ve Bunda "Kadın"

II- İslam Medeniyeti Devrinde Aile

920 Tarihinde Bulgar Türkleri'nin ve 940 tarihinde Türkistan Türkleri'nden 200.000 çadır halkının islâmiyeti kabulü ile Türkler İslâm medeniyeti dairesine girmiş oldular. Türklerin İslâmiyeti kabulü, başka milletlerin kabulü gibi olmadı, Başka milletler ekseriya kılıç kuvvetiyle; İslamiyeti kabul etmişlerdi. Türkler ise iktisadî menfaatler dolayısıyla İslâm oldular. Fakat Türklerin kabul ettiği İslâmiyet halis islâmiyet değildi. Evvelce Şamanî Budist, Zerdüşti ve Manihaî mezheplerinde olan Türkler, İslâmiyet şiarı altında eski dinlerinin pek çok ana sırrını saklamak şartıyla zahiren Müslüman oldular. Fakat eski dîn ve medeniyetlerinin ana hattını o kadar kuvvetle sakladılar ki, bugün bile İslâm âdet ve hurafeleri sandığımız bazı âdet ve ananelerin Şamanizm, Budizm veya Maniheizm'den kaldığı yeni Etnografya tetkikleriyle meydana çıkmaktadır.

Binaenaleyh, Türkler İslâm medeniyeti dairesine girmekle eski âdetlerini unutmuş olmadılar. Fakat diğer taraftan kuvvetli İslâm kültürü ve İranın Türkler tarafından istilâsı ile müessir olan eski İran tesiri de en büyük Müslüman millet olan ve onun hakimi bulunan Türkler üzerinde tesirsiz kalmadı. Netekim, Türk hükümdarlarının ve büyüklerinin isimlerinde bile bu tesiri görmek kabildir, İslâmiyetin ilk zamanlarında, meselâ Karahanlılar sülalesinin hakimiyeti zamanında hükümdar ve Prens isimlerinin büyük bir kısmı Türkçe olduğu halde yavaş, yavaş Arapça ve Acemce isimler çoğalır ve nihayet hepimizin bildiğimiz gibi Türkçe isimlerden eser kalmaz.

Demek ki, islâm Kültürü Türkler arasına yavaş yavaş girdi. Fakat eski Türk medenî ve millî adetleriyle yoğruldu. Şurasını da unutmamak lâzımdır ki, bu tesir daima sathî kalmış, yâni asıl halk kütlesine hiç bir zaman tamamiyle nüfuz edememiştir.

İslâmiyet'ten sonraki Türk ailesini mütalea ederken en büyük malûmatımızı bugün mevcut olan şekillerden alacağız. Şurası malûm ve muhakkaktır ki, Türk kavimleri ve bilhassa Türkmenler, Kırgızlar, Kazaklar gibi göçebe olanları, bu on asır zarfında pek az değişmişlerdir. Zaten bugünkü aile unsurlarından, hangilerinin Türk ve islâm; hangilerinin de ya-

***

***

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

bancı olduğunu tefrik etmek kabil olduğundan işimiz nispeten kolaylaşıyor demektir. İslâmiyetten sonraki Türk ailesi, İslâmî aile ile Türk ailesinin İran'ın Pederşahî ailesinin kendine mahsus bir terkibini gösterir. Bunlardan:

1- İslâm Aile...
Cahiliye devrindeki Arap ailesinin mütekâmil bir şeklidir. Cahiliye devrindeki Arap ailesi "Ehil ve Ayal" namında iki dereceden mürekkepti. Mamafih bu devirde Semiye ve kan davası vardı. Bir evde oturan dede, amca zadeler ve kardeşlerle bunların zevcelerine Ehil derlerdi.

Ayal de zevç, zevce ve çocuklardan mürekkep bir heyetti. Bu devirde köleler de mensup bulundukları ailenin ferdi sayılırlardı. Hatta azat, edilse bile yine o aileden addolunurdu. Bu nevi ailede taaddüdü zevceat, cariye istifraşı ve mirasta erkeğin kadına faikiyeti usulleri vardı. islamiyetten sonra ise, taaddüdü zevecat bir muayyen hadde indirildi. Bir erkeğin dörtten fazla kadın alması men olundu. Mamafih mirasta erkek, kadının iki mislini alıyordu. Fakat İslâmiyet erkekle kadın arasında ahlâkî bir müsavat kabul ediyordu. Hatta Peygamber "kadınlar erkeklerin diğer yarısıdır" mealinde bir Hadis söylemişti ki, zevç ile zevcenin ailede müsavi olduğunu ima eder [1].

İslâmiyet, Arap ailesinde bunlardan başka yenilikler de yaptı. Bunları burada uzun uzadıya sayacak değilim. Yalnız şunu söyleyeceğim: Cahiliyet devrinde Arap ailesi Pederşahî olduğu için, baba kızını istediğine verebilirdi. Yahut iki erkek zevcelerini değiştirebilirlerdi. İslâmiyet bu âdetleri kaldırdı. Kadının rızasıyla olmayan nikâhı tanımadığı gibi, nikâha bir kudsiyet verdi [2].

2- İran'ın Pederşahî ailesi...
Kadının ailedeki mevkiinin hakir olması ne islâmî ailede ve ne de Türk ailesinde yoktur. Bu âdet Türklere, üzerlerinde hâ

[1] Gökalp, Yeni Mecmua, cilt 1, S.221-223.
[2] Gökalp, Yeni Mecmua, cilt 1, S.241'

kim oldukları İran'dan geçmiştir.

İran'ın millî dini, Zerdüşt dinidir. Zerdüşt dini kadını gayrı tâhir addediyordu. Hatta kadınla evlenmemek dinin (Ruhanîlere mahsus) esasatından biri idi. Şerir ruhlar, fenalık mabutları da kadın şeklinde tasavvur olunuyordu. [1].

Hatta İran destanına göre asırlarca süren İran-Turan muharebeleri de bir kadının fenalığı yüzünden çıkmıştır. Milâdî 11'inci asırda Selçuklıler Kâşgar'dan Adalar Denizi-'ne kadar bütün islâm âlemini de Türk hâkimiyeti altına soktukları zaman onların büyük Veziri İranlı Nizâm ül-Mülk idi. Bu adam "Siyasetname" adıyla yazdığı büyük eserinde 42'nci faslı kadınlardan gelecek olan şerlere tahsis etmiştir. Hiç şüphesiz ki. Türk âlemi ve bilhassa garp Türklüğü, yani Türkiye bundan fazla miktarda müteessir oldu.

1070-1071 yıllarında yazılan ve Türk içtimai hayatına ait büyük ve geniş malûmat veren Kutadgu-Bilig namındaki klâsik manzum eserin de bunun tesiriyle kadınların evde kapatılmaya lâyık ve fenalıkların membaı bir mahlûk olarak tasvir edildiğini görüyoruz.

3- Yukarıda anlattığımız eski Türk ailesi...
Artık şimdi doğrudan doğruya, Türkler islâm medeniyeti dairesinde iken Türk ailesinin nasıl olduğuna geçebiliriz.

11'inci asırda Efganistan'da ve Hindistan'da hâkim bir Türk sülâlesi olan; mamafih medeniyet itibariyla Acemleşmiş olan Gazneviler'den Sultan Mes'ûd Türkistan'ın Karahanlı hükümdar sülalesine mensup bir kızla evlendiği zaman zifaf gecesi kızın Sultan Mes'uda Türk âdetitince bir tekme vurduğunu Dîvân-i Lugât it-Türk müellifi bize söylüyor.

Bu garip âdet bize 11-12 nci asırlarda adede Türklerin eski ananelerine ne kadar bağlı kaldığını vazihan gösterebilir. Çünkü Karahanlılar medenî bir sülâle

[1] Gökalp: Yeni Mecmua, cilt 1, S. 262.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

idi ve oldukça iran tesirinde kalmışlardı. Buna rağmen onların arasında bile millî Türk âdetlerinin devamı asıl Türk halkının her halde bu zamanda eski Türk âdet ve ananelerine tamamen denecek kadar sadık kaldıkların gösterse gerektir.

Erkeğin üvey anayı almak adeti son Selçukîler'de de olmuştur.Selçukîlerden Sultan Mes'0d bunun İçin İlhanlılar'a kaçmıştır. Fakat Türkler'in ailede kableislâm âdetlerine sadık kaldıklarına dair bu yegâne misal değildir. Diğer birçok misalleri de bize 14-üncü asırda Türk memleketlerini gezmiş olan İbn Bat0ta veriyor.

İbn Bat0ta Anadolu'da gezerken kadınların örtünmediklerini ve erkeklerle serbestçe konuştuklarını haber veriyor. Keza Anadolu'da bazı şehirlerde Türk kadınlarının vali sıfatıyla devlet işlerinde de büyük mevkiler işgal ettiklerini söylüyor. Halbuki Türkler'de devlet işlerinde kadınların nasıl hir mevki işgal ettiğini ve ailede olduğu gibi devlet hukukunda da erkeklerle müsavi olduğunu yukarıda görmüştük. Demek ki bu âdet 14'üncü asırda hâlâ vardı. "İznik'te Orhan Gazi'nin zevcesinin askere kumanda etmesi de bu âdetin Osmanlı Türkleri'nde de devamını gösterir. İbn Batuta İlhanlılar Devletinden bahsederken kadınların Türkler ve Tatarlar nezdinde pek muhterem olduğunu ve bir emirname yazıldığı zaman "Hakan ve Hatunun" emriyle ibaresi ile yazıldığını söyler. Demek ki milâttan evvel üçüncü asırda Hıyong-Nu'larda olan bu âdet 17 asır sonra dahi kaybolmamıştı. Bu âdet anavatandan ayrı düşen Türkler'de de, meselâ Mısır Kölemenleri'nde de göze çarpar.

Bu hâl yalnız Anadolu ve İran Türkler'inde. değil, Kıpçak sahasındada böyle idi. İbn Bat0ta: "burada acayip bir hâl meşhudum oldu ki o da Türkler indînde kadınların tazime mazhar olmasıdır. Bunların mevki ve mertebesi erkeklerin fevkindedir" diyerek bize kıymetkar mal0mat veriyor ve Türk ailesi hakkındaki mal0matımızı itmam ediyor.

Kıpçak sahasındaki "Altın Ordu" devletinde hanların ve beylerin birden fazla zevceleri bulunuyordu. Fakat her biri aynı hürmeti görüyordu. Hatta "Özbek Han"ın hatunlarından her birinin yanına onların müsadesiyle gittiğini İbn Bat0ta kaydeder.

Yine on dördüncü asırda "Kutb" isimli meşhur bir Türk şairinin "Hüsrev ve Şirin" gibi bir aşk hikâyesini "Tinibek Han"ın güzel ve âlim zevcesine ithaf etmesi de Türklerin, kadınlar hakkındaki geniş ve ihtiramkâr nazarlarına avrı bir delildir.

İslâmiyet'ten evvelki devirde Türkler çocuklarını nasıl milletin faydasına yarar bir şekilde yani askerî tarzda terbiye ediyorlar idiyse islâmî devirde de bu şekilde terbiye ettiklerine dair kayıtlar vardır. Meselâ: "Aksak Temür" zamanında hanedana mensup çocukların terbiyesine büyük bir itina edildiğini, annenin daha çocuğunu doğurmadan evvel tecrit olunarak sıhhatine dikkat olunduğunu ve çocuğun doğar doğmaz annesinden ayrılarak "Ata bek" denilen asilzade mürebbiyelerle hususi sütnineler elinde yetiştiğini ve terbiyesine çok ihtimam olunduğunu Profesör Barthold "Uluğ Bey ve zamanı" atlı eserinde söylüyor [Bu eser Türkiyat Enstitüsü tarafından Türkçe'ye çevrilerek neşrolunmuştur]. Yine bu eserden öğrendiğimize göre çocuklar pek gençken evlendiriliyorlardı. Meselâ "Temür" zafer şenlikleri yaparken yaşları 9-17 olan beş torununun da düğünlerini yaptırmıştı. Fakat hükümdar aileleri arasında daima taaddüdü zevcatın olması, islâm medeniyetinin yukarı sınıflara olan tesirinden ileri gelse gerektir.

Halbuki Rusya'daki Türkmenler koyu ve müteassıp sünnî oldukları halde tamamiyle eski Türk türesine sadık kalmışlardır. Bir kere aralarında ücretle müstahdem hizmetçi yoktur. Esirleri satarlar ve ancak Türkmenler'le evlenirler. Herkes her işini kendi yaptığı için aralarında büyük bir demokrasi vardır. Tabiî her

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

işte bu kadar demokrat olan Türkmenler ailede de aynı müsavatı gösterirler. Dinin birden fazla zevce almaya müsait olmasına rağmen Türkmenlerde teadüdü zevcat yoktur. Hatta buna karşı Türkmenler bir çare bulmuşlardır. O da erkeğin vereceği ağırlığın gayet, yüksek olmasıdır.

Türkmenler'den daha medeni olan ve İslâm tesirine daha çok maruz kalan Özbekler'de ise taadüdü zevcat olmakla beraber Türkmenler'de olduğu gibi erkeğin ana cihetinden de Özbek olmasına ehemmiyet verilmez.

İstanbul Kız Lisesi
Felsefe Stajiyeri
Mehpare Nihâl

Urfa'nın Musiki Tarihindeki Mevkii

Rehavî makamları

Prof. Dr. Köprülüzade Fuat beyin Osman medeniyetindeki Bizans medeniyetindeki Anadolu'la yerleşmemizden daha evvelki asırlarda (Bizans medeniyetinin şevketli devirlerinde) cereyan ettiğini ispat eden son tetkiki, Prof. Viktor Belaiev'in Orta Asya'daki Hıristiyanlık tesirlerini musikici gözüyle tenkit eden son neşriyatı ve diğer bir iki yazı bugün ortaya attığım takriplerle bir parça daha aydınlanacaktır. Tetkiklerim neticesinde şahsen şuna kanaat hasıl ettim ki, orta Asya'da Büyük İskender devri arkasından vukua gelen Yunan musiki tesirlerini, ilk milât asırlarında, bir de "Kilise musikisinin tesirleri devresi" takip etmiş ve bu tesir cereyanının ana membaı Urfa, şehri olmuştur. İlk Suriye kilise musikilerinin ve dolayısıyla Garp kilise musikisinin menşei de bu şehir olduğu düşünülürse, mevzuun ehemmiyeti daha iyi anlaşılır. Bu ehemmiyetli devrenin hatırasını klâsik şark musikisinin "rehavî" makamlarında ayrıca yaşar görmüyor muyuz? İstanbul'dan sonra uzak musiki mazisi en iyi bilinen Anadolu şehiri Urfa'dır: istanbul ile Trabzon gibi, Urfa'da da Türk ve Hıristiyani olarak iki türlü musikî son zamanlara kadar yan yana yaşamıştır: Türk san'atının diğerini Türkleştirdiğinden [içtimaî ve kemmi sebepler dolayısıyla] emin olarak mevzuu genişlet meye çalışalım.

Garplı müelliflere göre Urfa'nın en eski ismi Rohais idi. (Ur) yahut (Ur-ül Güldaney) buradan gelir. Şehiri Antious VIII zamanında hükümdarı Orhoi bar Şevye zapdetmişmiş. Arap müellifler de Reha ismini bazı Arap eşhasın isimlerine bağlanmakta, aynı ismi tanıyan bir de cenubî Arabistan Kabilesinden bahsetmektedirler [1]. Urfa isminin aslını vücuda getiren Arapça Urhua ve Reha'nın "Kalli-roohe"den geldiğini de yazarlar." ki bu Yunanca kelimenin manası "güzel akar su" demektir. Güya İskender'in askerleri Urfa'nın akar suyunu beğenerek bu esatiri ismi ona da bahşetmişler. Kalli-roohe, çeşmeleri temsil eden müteaddit Yunan perilerini ifade ediyordu ve biri Atinadan diğeri Filistin'de bulunan iki su membaına daha izafe edilmişti. Aynı Yunanlılar, Urfa'ya yine tesbih tarikiyle Edessa adını da vermişi erdi. Büyük Türk sey-

---

[1]Bu hususa, Yaqût Hamevîye ve K-raus tercümesine bakınız. .
Reha ismini ilk Urfa sekline çevirenler şe-hirdi; ve etrafında yerleşen Türk ve Türkmenler olmuştur

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

yahı Evliya Celebi, şüphesiz ki eski Rumca kitaplara istinatla diyor ki: "Urfa Ruha-Reha" tufan-ı nuhtan sonra bina, olunan ka-dim şehirlerin biri de bu Urfa olup Semut kavminden Ruhay nâm bir melikin binasıdır. Badehu, Nemûd, buranın ab ve havasından haz idüb, muammer oldukça ülûhiyet iddiasında bulunarak tamam iki yüz sene bu şehirde sakin olub Hazreti İbrahim'i bu şehirde ateşi Nemrud'a ilka ettirmiştir. Hazreti İsâ, buralar Kayser'in zîr-i idaresinde iken seyyahate gelib bir dîrenmiş, anın için buraya (dîri Mesih) derler.

İlerde ihtiyacımız olacakı için isminin menşei maddesinde bu kadar ısrar ettiğimiz Urfa, Hıristiyanlıktan evvel Beni İsrail kültürü ile musikisine sahne olmuş, ilk hiristiyanlık asırlarında ise yüzlerce kilise ve manastırlarla dolarak Nasturilik gibi bir iki mezhebin olmuştu. Clemant Huart'ın dediği gibi, "Fırat, ile Dicle vadisininin hırîstiyanlaşması haraketi Ellessa'dan çıkmıştır. Şâsâniler hükümeti, uzun zaman imparatorluğunun hudutları dahilinde hıristiyanların mevcudiyetinde hiç bir tehlike görmemişti." [1]. Musiki ise, kilisenin ayrılmaz pro-paganda unsuru değil midir?

Buraya kadarki malûmattan Reha tesmiyesinin mazisi milattan evvelki asırlara, Urfa hıristiyan kültürünün İran'daki intişarı hadiselerinin ise sâsâniler devrine (Miladi III ila VI'ıncı asırlara) çıktığını anlârız.

Bakiyeleri el'an Asya'nın Türkmenistan ve Gürgenç [2] havalisinde yaşayan Asyaî Or-ganum san'atının Nasturîlik ile olan alâkasından, kadim İran Erganon ve korolarından geçen nüshalarımızda bahsetmiştim ki cümlesinin Edessa kültürüne mensubiyetini kabule mecburuz. Gürcistan'a hıristiyanlıgı ilk götüren rahiplerin Suriyeli olduklarını biliyoruz. Şu halde orada el'an yaşayan bir nevi organum san'atını da Edessa'dan gitmiş olması lâzım gelir. Edeasa'nın Bizans ve garptaki musiki tesirleri hakkında söz söylemek bîze düşmez. Benî İsrail musikisi, hareketin başlangıcı olmuştur [1]

İlk Hıristiyanlık asırlarında:

Garplı musiki müverrihlerinin kadim hiristiyanî vesikalara bakarak verdikleri izahata göre, Urfa [ve dolayısıyla bütün Suriye] kilise musikilerinin banileri Bardesan ile Saint- Ephrem ismindeki iki marul papastır, ikisi de şair, musikişinas ve ayrı ayrı mezhepler kurmuş maruf din mürşitleridirler.

Bardesanes (veya Bardesane) Urfa'da, milâdi 156'dan bir iki sene evvel doğmuştur. Suriye kilisesinde kullanılan Süryanice Ün (hymnes) bîrin ilk müellifidir Abulfaraj'ın Arap sülâleleri tarihine bakılarak Arapça isminin Ebu Disann olduğu sanılmaktadır. Bardesan ismi ile yazanlar S. Efrem, S. Epifan, Porfir. Nisefor, Öseb ve diğer bazı Rum müellefleridir. Tesis ettiği mezhep sâliklerine Bardesaniler derler.

S. Efrem'in verdiği izahat şunlardır: Bardesan, Suriyeliler arasında ilk ünler yazıp bunları melodi-lere rabteden zattır.

Davud'u takliden yüz elli ilahi veya mezamir bestelemişti... Diğer bir iki yerde ise bu mezamirin şehevî ve kadınca nağmeleri ile gençliğin hislerini uyuşturduğundan şikâyet eder... Şu halde. Sozomen ile Theodor'un, Kilise tarihinden bahis eserlerinde Barde-san'ın oğlu olduğunu söyledikleri Harmoni us namzetin [?!]. Suriyeliler arasında ilk ilâhi bestekârlığı yaptığını yazmaları yanlıştır.

Saint-Efrem'e gelince 875 tarihlerinde henüz genç bir yaşta ve Edessa diyakosu olarak öldü. Mezepotamya'da vaki Nisib şehrinde fakir ana babadan dünyaya gelmişti. 376 parça Süryanice ilâhi

[1] C. Huarf La Persi Antique" p.230 Paris 1925
[2] Gürganç (Erguu) şehri Metropolitlik merkezi idi.

[1] Yunan Reha (Eybele) âyini Fenike'de de yayılmıştır (Curetes)denilen rahipleri 9 tane olurdu. Hususi cengaverane danstan, musikileri vardı. Hıristiyan merasimine geçmiş, olmasına ihtimal veriliyor.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

bıraktı; kendi İfadesince, 70 ilâhinin besteleri de Bardesan'ın kantiklerindeki makam ve vezinler dairesinde kabul edilmiştir. S. Efrem, Suriye Kilisesi papaslarının en meşhuru tanınır. Suriye Kilisesi musikisinin ilk tensikçisi sayıdan bu musikişinasın eserlerini bugüne kadar sakladı ki, her lisana tercüme edilmişlerdir. M. Amede Gastoue'nin dediği gibi, "fakir ve nim barbar bir halde bulunan musikî imlasını hemen hemen daima unutmuş ve ya ihmal etmiş olan bu Suriye kilisesine mahsus şiirlerin melodilerinin tarihi kıymetlerini izah edebilmek pek güçtür." Bizim fikrimizce, Bizans kilise musikisi gibi Urfa kilisesinin musikisi de (Diğer Suriye kilise musikilerinden bahsetmiyorum) Türkmen musikilerinin tesiri altında Türkleşmiştir: içtimaî ve kemmî Türk faikiyeti bunu icap ettirirdi [1]. Cenubî Suriye kiliselerinde ise Arap tesiri galiptir. Son devir Urfa kilisesi musikisinin kadim Edis kilisesi musikisine benzediğini iddia edebilmek için bugünkü Fener kilisesi musikisinin Bizans musikisi olduğuna inanmak lazım gelir.((Bu meseleden ayrıca bahsedeceğim.) Urfa'nın kilise havalarının esaslı bir şekilde ve ayrıca toplanmasına imkân bulunamamıştı, ki bugünkü halk türküleri ile mukayeseleri gibi enteresan bitişe girişilebilsin. Urfa'da konservatuvarımızca toplanan "Urfa ağzı" halk türkülerinde tiz bir "minör makam" vasfı hâkimdir; kurunuvusta garp kilise musikisinde de "majör" karakteri meçhuldü: Garp kilise musikisinin menşei Suriye olduğuna göre, bu benzeyişten mutlak bir karar çıkarılabilecek midir'? Aşağıki malûmat, mukayeseleri ilerletmek maddesinde arayıcıları cesaretlendirecek mahiyettedirler.

Türk müelliflere göre:

Evliya Çelebi, Urfa'nın musiki tarihine temas etmeyi de unutmamıştır. "Hazreti İsâ,

[1]- Evliya Çelebi bu havali Türkmenlerinin örf, hayat, Turani lehçe ve kesafetlerini ayrı bir fasılda anlatmıştır.

buralar Kayserin zîri idaresinde iken seyyahate gelip bir dîre enmiş. Anın için buraya Dîri Mesih derler. Hâlâ maruftur. Havariyûn burada İncili gayet hazin bir ses ile tilâvet etmişlerdir. Onun için o makama Rehavî demişlerdir. Nihayet, Emevilerden Muaviye, Şam'da iken asker gönderip burayı Rumlardan alarak memaliki islâmiyeye zamime etmiştir." [1]

Evliya Çelebi şark musikisindeki vukufu, tahsili ve güzel sesi ile tanınmıştı: iste bu ihtisası dolayısıyladır ki, gezdiği bütün zamanı kiliselerinde rehavî makamında icrayı ahenk edildiğini tastik etmesi, ve bunu defeatla yazması merakı mucip bir ifade oluyor.

Muş şehirindeki meşhur Çanlı Kiliseyi [2] anlatırken diyerki: "Üç yüzü mütecaviz ruhban ve mugbeçeleri var kî herbiri Diri Mesihte dem vurup makamı rehâvide incil kıraat edince mürde dillere güya demi Mesih bahsederler. Cemi Kâfiristana papazları gidip ta Frengistan'dan bile nezirler tahsil ederler... Nice müslim ve gayrimüslimler tanbur ve cenk, santur, ney, musikar, karadüzen ve çökürü bu dîrdeki ziyaret mahaline koyup ertesi gün sazını ele alıp üstada bir fasıl ederler ki güya faslı Hüseyin Bay Kara faslıdır. Ekseriya taifeleri şair ve mahir olup "bu ilim ve şiir bize Canlı kiliseden verildi" sevdasında bulunurlar!. Ama derunu dîrde bir muzlim köşede bir kabir vardır. O kabrin ismine (Surp Garabet) derler. Hakir sual ettim "Hazreti Yahya'nın ammisidir" dediler.

Rumlardan sordum; "Hazreti isâ aleyhisselâm halifeleri bulunan havariyundandır" dediler" [3]. Avrupa kilise, ordu ve halk ahenklerinde de birkaç kere rehavî makamına şahit olmuştur; Viyana katedralinin büyük orgunun nadir bulunan bir tarifini ve musikisini anlattığı sırada yazdığı şu sözlerde ihtisaslarının en vazıhını görü-

[1] Seyyâhatnâme, cilt II s. 149.
[2] Bu kiliseden Kerem ile Aslı da bahis geçer. Aslı'nın babası ermeni papazi idi.
[3] Seyyahatname, cilt III, s. 229—230.

rüz: "Hâlâ bu Nemsenin zu'mı batılları üzere, Hazreti Davud, zebur okurken Erganon sazını salardı... Erganon Hz. Dâvud'un mucizesidir. "[1] Bundan sonra org refakatli koro ahenginin rehavî makamında olduğunu anlatıyor.

"Bu âyeti rehavî makamında okuduklarında adam hayran olur. Bu erganonu Hz. Davud Reha'da, yani Urfa'da peydahladığı için Reha şehiri ve Rehavî makamı derler." [2]

Şöhreti musiki tarihlerinde kaytlı musikişinas imparator (Leopold I) in yetmiş kişilik orkestrasının "cümle rehavî makamında fasıllar" dinlettiğini anlatır [3]

Bir harp sahnesinde: "Savtı bülend ile nice bin ruhban bu ayetleri okuyup nice yüz yerden rehavî makamlarında erganon ve trompete ve lutoryani boruların çalıp ve bazı papazlar câm câm nice küffara şaraplar bezlederek giderlerdi. Ama, güya karıncaya binmişlerdi. Ta meydânı savası pürhaşta durdular" [4]

Yunanistan'ın Manya ahâlisi lehçesinden bahsederken, "ama savtı hazin ile âğaz ettikleri rehavî makamında İngiliz borusu ve turompetesi gibi sadâ verir murabbaları"nı hatırlatıyor: "nice gûnâ terennümatları var. Beşi onu bir yere gelip rehavî makamında savtı hazin ile gayet musanna tahriratlar ederler. Anlara mahsus agazelerdir." diyor [5]. Misal olarak yazdığı murahbaın mısraları sonundaki "le le le le le le le lehe" terennümleri çok dikkate şayandır. Garplı alimler bir gibi terennümlerin trompete gibi boruları takliden peyda oldukların yazıyorlar. Evliya, Manyalıların karşı Çuka Adaları firenkleri ile olan daimî tüccarî münasebetlerinden de bahseder ki, bu nokta da işimize yarayan bir bilgidir; ani, Firenk gemicilerinin mutat saatlerde çaldıkları trompete ahenklerini benimsemiş olabilirler... v.s

Evliya'nın kayıtlarını burada kesiyorum. Koca seyyahın kendi kulağına itimatla yaptığı "garp ahenginin makamı ile mukayesesi" keyfiyetin düşünmeden itiraz edemezdik. Netekim garp ve Türk musikileri ile aynı kuvvvetle ünsiyete bulunup Romanyalı ve birinci Sultan Mahmut devri siyaset, ilim ve san'at ricalinden olan meşhur Prens De-metrius Kantemir [1673—1723] de, Türk musikisi kitabında, aynı mukayeseyi yaparak Evliya'yı tekit etmektedir. İşte ifadeli: "Teşrihi makamı rehavî mevcudül isim madudül cisim: bu makamın ismi var cismi yok dediğimiz için kimse taaccüp eylemesin. Zira teşrihi beyan olunduktan sonra herkesin müşkülü hallolur. Makamı merkum âğâze hareketini rast perdesinden şüru eder ve tamam perdeler ile gerek nürmden ve gerek tizden rast makamın şeklinde hareket eder ve rast perdesinde gelip karar ve istirahat kılar. Teşrihi meşruh üsse beyan ve ayan oldu ki, rast makamından bir veçhile farkı yoktur. Lâkin, agâh ol ki, bu zamanın musikişinasları rehavî re'sinden ne vecih üzere fasıl ederler: demek isterler ki rehavî makamı Efrenç tıranpetesine taklit edip yalnız reviş nağmesiyle fark olunur. Revişini bu vecih üzere iderler. Rast perdesinden âgaz edip, yegâh perdesiyle birden açıp kapamak lâzımdır ve zingüle perdesini pekçe ditretmek iktiza eder derler; andan neva perdesine tamam perdelerle gelip nevayı bir hoşça göstermelidir. Neva'dan dahî birden gerdaniye perdesine çıkıp, gah gerdaniye, gâh neva perdesine basıp ve açıp kapamakla gerdaniye perdesinde biraz mekseylemelidir. Andan yine ol cins hareketle tiz nevaya dek çıkar ve yine geldiği yoldan avdet edip âgazesini ve nağmesini ditretip rast perdesinin karargâhına varıp istirahat kılar.

Edvarı kadimde rehavî makamın şerhi gayrı yüzden olur; ol dahî iki türlü icra olunur demek isterler. Teşrihi tera-

---

[1] Keza, cilt VII, s.268-271
[2] Keza, cilt I. aletler bahsi.
[3] Keza, cilt VII, s. 313.
[4] Keza, cilt VII, s. 89
[5] Keza, cilt VIII, s. 605-606.

kipte tafsil üzere beyan olunur. Bizim mutadımız bu ismi var cismi yok diye beyan edelim. İsmi var harekti sebebiyle ve cismi yok ne mahsus perdesi var ve ne mahsus hareket âğâzesi var. Kemen tranpete taklit rast makamıdır" [1]. Prens Kantemir, rehavii atik ve rehavii cedit'ten başka, Mıskali Hüseyin, Selef, Koca Angeli Tanburî Hasan Ağa benli, Bohorcu Oğlu ve Derviş Mustafa'ya ait rehavî makamlarından da bahsediyor ki, kâffesi yeni seyirlerci.

Rehavi makamı

Bu makamı, Land garp musikisinin "fa minör"üne [2], Haşim Bey ise "sol majör"e benzetiyor [2]. Her İki mukayese takribidir. Gerçi, rehavî makamının gamı, şark musikisinin rast perdesinden başlayarak yükselen hiç bir arızasız-tabii seslerinden mürekkep olması nok tasından garbın "sol majör"üne şeklen pek yaklaşırsa da, segah ve hüseyni perdelerinin sol majördeki Si ile Mi den ziyade "sol minör"ün Si bemol ve Mi bemol'una çaldıkları (yani tahni cazibeleri dügâh ile neva perdelerine mütemayil olduğu için dinlerken kulakta bıraktığı tesir hassas notadan mahrum "eski sol minör"e yaklaşır.

XVII'nci asırda kilise tegannilerinin çoğu minörden yazılırlardı fakat, Evliya Çelebinin üzerinde garpta tesir bırakan ve Rehavî mukayesesini yaptıran kuvvet, bilhassa 1'inci ve 2'nci moddaki gregoryen teganniyatının hemen hemen daima ve hanende sesine uygun gelmesi için sol minöre transpoze edilmiş olmaları idi; re minör'den olanları da çoktur.

Rehavînin bugünkü "Urfa ağzı"ndan pest bir makam olmasını ise tiz rejistrenin ancak Urfa ikliminde yaşayabileceği ifadesiyle izah edebiliriz (Her halde, gerek Rehavî ve gerek Urfa ağzı, mukayesi caiz ise daha ziyade minöre benzerler). İran'da pestleştiği kabul edilebilir.

Rehavî ismini en evvel acemlerin kullandıkları şüphesizdir, Edessa makamlarına mucitleri olan ilk rahiplerce ne gibi isimler verildiği ise bilinmez. Malûm en eski rehavî beste Hoca Abdülkadir Meragî'ye aittir.

İranlı müelliflere göre:

Rehavi makamının Urfa'dan İran'a ve oradan ilk Türk istilası asırlarında İstanbul'a getirildiğini zannettiren sebep, pek eski Acem teliflerinde bu makama rast gelinmesidir.

Bu eski Acem telifleri Rehavînin Reha şehri ile münasebetini tecahül ettikleri için, makam isminin iştikakını başka asıllarda aramışlardır.

Hicrî X'uncu asırda Üstadı Horasan namıyla maruf Nişaburlu Mahmut'un oğlu Mehmet musiki hakkında Horasan üstatlarından işittiklerine göre yazdığı "Musiki Risalesi"nde, kelimenin aslı hakkında diyor ki: Sabah olup da her yer ağarıncaya kadar Rehavî denilmesinin sebebi bir adamın bir korkudan kurtulmuş olmasına binaendir. Bu saatta dünya, aydınlandığı gibi insanlar da gecenin karanlığından kurtuluyorlar(!) Bu perde (= Makam)den sima pek zevkli olur. [1]

Ferhengi Şuurî'nin tefsir tarzı [2] ise, bazı tarihî izleri aydınlatır gibi olduğu, için dikkate şayandır: "Rehav, fethi hâ ile yolcu demektir ve kesri râ ile (= Rihav) su yolu demektir; iki manada dahi lafzı mürekkep olur. Reh ile âv'dan, ve (âv) âb manasına, istimal olunur. Ve bir manası, dahî musikide makam adıdır.

---

[1] (Edvarı İlmi Musiki), hicrî 1223, s. 92 (El yazması; Saray kütüphanesinden naklen Darülfünun Kütüphanesi'ndedir; No. 30-97 (338).)
[2] Y.- P.N. Land (Recherches sur histoire de la gamme arabe), Leyde 1885, p, 70-71.
[3] Haşim Bey Şarkı Mecmuası, başlangıç.

---

[1] Kilisli Rıfat bey'in muhtasar tercümesi İkdam Gazetesi'nde. Risalenin telif tarii meçhuldür.
[2] Burhanı katı ve emsali eski lügatlarda bu tefsir yoktur. Şuuri'nin icası olduğu şüphesizdir. Yeni Farsi lügatlara ondan geçmiştir.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husus daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

rehavi dahi derler." "(Rahvî) — Fethi ha ve kesri vavı maruf ile bir nevâ ismidir ki rehavî demekle meşhurdur; Hakîm Enverî [vefatı 656], beyit:

ve bir makam ismidir; Şeyh Nizamî [vefatı 591], beyit:

bu beyitte ha mazmum olmak iktiza eyledi."

Eski Farsi kamuslarda (rah) kelimesinin, yol, tarz manalarından başka "makam" manasına da geldiği yazılıp, bu kelime ile başlayan birkaç musiki ıstılahı da tespit olunmaktadır, işte, (rahvî) de, Husrev Perviz asrı ile alâkaları anlatılan bu tabirlerden biri gibi gösteriliyor. Urfa'dan İran'a giden Hıristiyanlık tesirlerinin de aynı asırlara düşmesi dikkate şayan değil midir? Eski farisi teliflerde Husrev Perviz devrinin bu (Rah) musikilerinin fenni izahatını bulmak mümkün değilse de. Hindistan'da Farsi lisanıyla sonradan yazılan klâsik musiki teliflerim deki musikilerinin acaba benzerleri mi idiler? Zend bâzend lisanında yol manasınadır. Ortada: ... atlarını alan üç türlü tonalite var: bunların münasebetlerine inanabilmek için üçünü de imkan dairesinde tamike çalışmak lâzım gelmektedir ki, (rah) kısmını gelecek yazıma bırakıyorum.

Görünüşe göre, bugün ortaya attığım plân dahilinde ilerletilecek tetkikler sonunda Urfa'yı muayyen bir kurunuvusta musiki kültürünün merkezi olarak kabul ettirecekir. Hususî surette fikirlerini anlamak istediğim bazı garplı âlimler bu yoldaki ümidime iştirak etmişlerdir. Mevzu çok şümullü olduğu için bir kişinin başarabileceği bir iş değildir.

Binaenaleyh bu ilk yazımı alâkadarları himmet ve yardıma davet eden kelimelerle bitireceğim. Kusurlar tezatlar münakaşa olunmalıdır.

***

Umumî kurunuvustâ musiki tarihinin pek karanlık bir halde duran en esaslı maddeleri, rehavi meselesinin inkişafıyla aydınlanacaktır.

Kösemihal Zade Mahmut Ragıp

Hamiş: Rehavî'nin Reha ile alâkasında Türk noktai nazarının ne kadar musir olduğunu anlamak için Lehçei Osmaniye bakmalıdır. Ahmet Vefik Paşa, (rah)ın Farsî'de makam manasına geldiğini bilip yazdığı halde, (Rehavî) den bahsederken diyor ki: "Reha yani Urfa şehirine mensup bir musiki makamıdır. Ş. Sami Bey Rehavînin menşei maddesinde onunla hemfikir ise de, arasındaki farkı göstermez ikisini de Rehaya bağlar!..

M.R.

Bazı abonelerimizin mecmuayı almadıklarını öğrendik. Bu kabahat postanındır. Fakat her ne olursa olsun bu abonelerimizin bize derhal mecmuayı almadıklarını bildirmelerini rica ederiz.

İşte garbın en güzel köyleriyle rekabet edecek kadar muntazam eski bir Türk köyü.-Safranbolu'ya iki saat mesafede cenevizlerin "Akviran" harabeleri eteklerinde kurulmuş. "Yörük" birçok efsaneler ve hikâyelerle dolu bir köy.

Harpler dolayısıyla Türkistan'dan gelip bu-

ihtiyacını bu bahçeler temin eder. Ziraatten pek anlamam ama bu bahçelerde fennî usulle çalışılsa mahsulün on misli artacağı kanaatindeyim.

Evvelce buraya gelen Zonguldak mebusları bahçelerin ehemmiyetini takdir etmişlerdi. Mütehassıs ziraat memuru

Veda

Kucakladı kalanlar hep ayrılacakları
Neftî karanlıklarda kalan çehreler sarı...
Son tahta evler artık kayarken yanımızdan
Yaşlı gözlerimize defnettik o diyarı...

Kederi gönle gömüp sarardı gülüşenler,
Sessizce iç çektiler eskiden gönlü şenler.
Geçmiş dakikalarla boğulan dimağlarda
Renk aldılar yeniden evvelce silinenler.

Herkesin gözü yaşlı, her gözde bir damla var;
Kalan vücutlar gibi yaslıdır dakikalar.
Yollar üstünde kayan lâstik tekerleklerde
Göğüsleri dolduran derin bir ağlama var...

. . . Bıraktı bir yokuşa yerini neftî ova,
«Işıklar»ın üstüne bir taç oldu Ulu Dağ,
Sararan dudaklarda titredi kelimeler:
Ey arkamızda kalan hatıralar elveda!...

Ba. Ragıp

rada yerleşen birkaç aile muhitin darlığı dolayısıyla para kazanamamışlar. Bunun neticesi olarak köyde kadınlarını bırakarak erkekler ticaret için İstanbul'a gelmişler. Üç yüz yılı geçkin zamandan beri İstanbul'un börekçilik sanatını yörükler yapmaktadır. Son harpten sonra İstanbul'un ekmekçiliği de Rumlardan yörüklerelere intikal etmiştir.

***

Hiç bir yabancı zair tasavvur olunmaz ki, etrafı yeşil tarlalarla örtülü olan bu köyü uzaktan seyrettiği zaman hayran kalmasın...

***

Köy bahçeleri: Köyün yarım saat ötesinde "Konarı" köyüyle müşterek suyu bol, muntazam sulama kanalları, ve her biri ayrı ayrı taş ve tuğla duvarlarla çevrili meyve ve sebze bahçeleri vardır, Safranbolu, Daday, Gerede, Çerkeş, Bartın'ın meyve ve bilhassa sebze

lağına fısıldayıverseler. Eğer bu temenni husul bulursa Safranbolu'nun pek yakınına gelen demir yoluyla bu bol mahsuller mem-leketin her tarafına gönderilebilir.

***

Bunun için bu köylerin bilhassa yetiştirdiği hububat ve meyve bedeliyle geçinen "Ko-narı" köyünün ufuklarında. Pek yakında parlayacak bir talî yıldızı dolaşıyor demek-tir. Esasen Türk elindeki imar ve terakkiyi görmek için asıl iç Anadolu'yu gezmek lâ-zımdır. Ben bundan aşağı yukarı on yıl önce Yörükten İstanbul'a tam yedi günde gel-miştim :

Birinci gün : Yörük — Velenşehir
İkinci " : Velenşehir — Gerede
Üçüncü " : Gerede — Bolu
Dördüncü " : Bolu — Düzce
Beşinci " : Düzce — Hendek

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Altıncı gün : Hendek — Adapazarı
Yedinci " : Adapazarı — İstanbul

Şimdi ise Yörükten sabahleyin çıkarsın akşam yemeğini İstanbul'da yiyebilirsin. Amerika'dan 49 saatte İstanbul'a gele tayyarecileri hesaba katmamak şartıyla gerisini aziz yurttaşlarım hesap etsin...

Fakat ne yazık ki Anadolu'nun her yerinde tesadüf ettiğini müzmin vakit öldürme illeti bizim köyde de var. Köylü boş vaktini tavla, domino, iskambil gibi hiç bir faydası olmayan şakırtı ve şapırtılarla geçiriyor..

Mehmet Enver

Bugünün Meseleleri

Aynı Tarihî Yanlışlığa Düşüyor muyuz?

En eski zamanlarda Türkler (yani Türkler'in ataları olan boylar, eller) Türkistan'ın garbi kısımlarında oturuyorlardı. Onları daha şarka, Moğolistan'a kadar atan sebep Aryanî kavimlerin sel hâlindeki muhaceret ve istilâları oldu. Bilhassa milâttan önceki 6-4'üncü asırlarda İranlılar'ın ve bundan biraz sonra İskender kumandasındaki Yunanlılar'ın cenubî Türkistan'a taarruzları, sayıca tarihin her devresinde azlık olan Türkler'in şarka doğru atılmalarını mucip oldu. Türkler bu istilâlara karşı uzun müddet kahramanca harp etmelerine rağmen kendilerinden daha medenî ve daha kalabalık olan kavimler karşısında esareti kabul etmek istemeyerek şarka çekildiler. En eski Türk destanlarında bu muhaceretin izleri kalmıştır.

Şarka çekilip de orada "Kun" ("Hiyong-Nu-", "Hün") adı altında milâttan önceki üçüncü asırda devlet kuran Türkler Çinlilerle sıkı temasa geçtiler. Bazen sulh çok defa harple geçen bu münasebetler Türkleri büyük bir tehlike karşısında bulunduruyordu: Şimdiki gibi o zaman da çok kalabalık ve medenî olan Çinlilerin esaretine düşmek Türk ırkını yeryüzünden kaldırabilirdi. O zamanki Çin tarihlerinin Türk-Çin münasebetine dair verdiği malûmat arasında bütün Türklerin, bir Çin vilâyeti ahalisi kadar bile olmadığı birkaç defa zikrolunmuştur. Türk reislerinin bütün gayret ve siyaseti bu tehlikeye düşmemek gayesine müteveccih bulunuyordu. Bununla beraber Türk memleketine gelen Çin elçileri ve Türk sarayına sokulan Çin prensesleri ile beraber Çin medeniyeti de Türkler arasına giriyordu. Milâttan önceki ikinci asırda Çin sefahati, Çin ahlâksızlığı, Çin elbiseleri, kumaşları Türkler arasında yayılmağa başlamıştı. Bu böyle giderse Türkler'in askerî kabiliyetinin mahvolacağı, bunun da esaretle biteceği muhakkaktı. O zaman Türkler arasından bir vezir çıktı. Çin medeniyeti ile mücadele etti. O ince, zarif elbiselerin ancak Çin'de giyilebileceğini, bozkır ırkının sert asker olarak yaşamak mecburiyetinde olduğunu anlattı. Çin elçileriyle münakaşa ederek onlara karşı Türklüğü müdafaa etti. Çinliler'in çirkin ve gayrı insanî buldukları Türk âdetlerini doğru ve haklı göstermeye çalıştı. Çin medeniyetinin ahlâksızlığı da beraber getirdiğini, saf insanları bozduğunu, Türkler'in azlık olmalarına rağmen Çin'i titretmelerinin ancak ahlâkları ve askerlikleri sayesinde olduğunu, bu sayede Çin'in yetiştirdiği mahsulâtı da

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

istedikleri zaman zaptedebileceklerini anlattı. Bu suretle Çin tehlikesi epeyce uzun bir zaman için atlatıldı. Fakat o vezir öldükten ve eskisi kadar muktedir hükümdarlar gelmemeye başladıktan sonra Çin nüfuzu yine tesirini göstermeğe başladı. Hele bazı hükümdarlar bir Çin prensesi için millî varlığı unutacak kadar küçüklük gösterdikten sonra millî saflık bozuldu.

Bunun neticesi olarak milâttan sonraki üçüncü asırda devlet yıkıldı. Bereket versin ki onların yerine Türk devletini yeniden kuracak, bozulmamış Türk kabileleri vardı. Ve Siyenpi (Topa)ler derhal Türk hegemonyasını ele alarak eskisi kadar azametli olmamakla beraber devleti yaşatabildiler.

Bu, yabancı medeniyet yüzünden Türk tarihinde olmuş birinci inhidamdı.

Üçüncü asırdan yedinci asra kadar geçen Türk tarihi hep aynı levhayı gösterir: İçerde kabile mücadeleleri, dışarıda Çin, İran ve Bizans'la harp ve bazen sulh. Bizans uzaktı. Türkler'e bir şey yapamazdı. Fakat İran ve Çin gibi kalabalık ve medenî milletlere mukavemet yalnız Türkler'in askerî seciyeleri sayesinde mümkün oluyordu. İran'ın ve bilhassa Çinin birkaç kere Türklüğü ortadan kaldırmak için büyük ordular gönderdiğini biliyoruz. Bu ordular gerek Türk arazisinin kendileri için sarp olmasından, gerekse Türkler'in birinci sınıf asker olmalarından dolayı işlerini başaramadılar. Fakat Çin siyaseti memleketin içine tefrika sokmak ve prensesler vasıtası ile hükümdarları elde etmek gayesinde devam ediyordu. Bu suretle Türk memleketinin büyük bir kısmı Çinliler'in eline geçti. Bu sırada Türk münevverlerinin nasıl hatırladığı Orhon abidelerinde bize çok beliğ bir surette anlatılıyor. Yedinci asrın sonunda yanında ancak 17 kişi olduğu hâlde dağa çıkan Kutluk Han bir istiklâl harbi açtı. İşiten Türkler yanına koştular. Birkaç yılda Türk devleti yeniden kuruldu. Yine Çin'e baş eğdirdi. Dünyada ne kadar Türk varsa yine aynı bayrak altına girdi. Fakat bu büyüklük Türklerin başını döndürdü. Son devrin en muktedir kağanlarından olan Bilge Kağan (716-734) Türkleri Buda dinine sokmak ve şehir hayatına alıştırmak istedi. Fakat o zaman da bir Türk veziri, Bilge Tonyukuk, çıkarak bu teşebbüse mâni oldu. Çinliler'e göre azlık olan Türkler'in büyük Çin ordularına karşı durabilmelerinin ve hatta Çin'i korkutmalarının sebeplerini kağana anlatarak bunun göçebelikten ve askerî hayattan ileri geldiğini söyledi. Tonyukuk diyordu ki: "Türkler kendilerini kuvvetli görünce Çin'e taarruz ederler. Zayıf oldukları zaman bozkırlara çekilebilirler. Şehirlere alışık olan Çin orduları ne kadar kuvvetli olursa olsun bozkırların içine girip Türkler'i yok edemez. Halbuki Türkler şehir hayatına alışacak olurlarsa ilk yenilişten sonra mahvolacaklardır. Çünkü artık bozkırlarda yaşayamayacakları için Çin kalabalığı karşısında kökleri kuruyacaktır. Buda dini ise insanlara merhamet ve tevazu telkin ettiğinden insanları miskinleştirir. Türkler bu dini kabul ederlerse tedricen cesaretlerini kaybederek kudretsiz kalacaklardır. Buda dini Türkler gibi çok harp etmeye mecbur bir millete telkin olunacak şey değildir.

Bilge Tonyukuk, bu büyük Türk siyasisi (Almanların tabirince Türk Bismark'ı), bu ilk Türk müverrihi bu suretle yabancı bir medeniyete girmenin Türkleri mahvedeceğini anlayarak bunun önüne geçmişti. Eğer Buda dini ve Çin medeniyeti Türkler arasında tamamen yayılmış olsaydı, 740-745 arasındaki büyük dahilî ve haricî kargaşalıklar arasında Gök Türk sülâlesi ortadan kalkarken onların yerine yeni bir kabile, Dokuz Oğuzlar (Uygurlar), çıkarak devleti derhal yeniden kuramazlardı. Fakat müthiş bir askerî kuvvet olan

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Dokuz Oğuzlar (Uygurlar) yabancı medeniyetin tesirine pek çabuk kapıldılar.

Sekizinci asrın sonunda Çin payitahtını zapdettikleri esnada Mani dininin mabetlerini gördüler. Hükümdar bu dini millete kabul ettirmek istedi. Beyler milletin askerî efkârını, esrar diye mâni olmak istedilerse de muvaffak olamadılar. Manihaizm parlak merasimle, kağanın bir nutku ile kabul edildi. Devir eski zamanlara nispetle çok değişmiş olduğu için yabancı medeniyetlerin tesiri daha büyük oluyordu. Bu suretle Manihaizm'i kabul ettikten sonra Türk diline birçok ecnebi kelimeler girmeye başladı. Bugün elimizdeki birçok Uygur eserlerinde yabancı dillerin kuvvetli tesiri göze çarpar. Orhon ve ilk Uygur abidelerinin o temiz ve saf Türkçesine karşılık, bu sonraki Uygur eserleri ne kadar karışık ve ne kadar bozuktur. Artık o sıralarda Bilge Tonyukuk gibi büyük bir vezir de çıkmadığı için yabancı harslar Türk ruhunu tazyike başlamıştı.

Fakat bu Manihaizm'in tesiri bütün Türk âlemine yayılamadı. Binaenaleyh Türk millî ruhu bundan büyük bir şey kaybetmedi. Fakat bu sefer garptan gelen yeni bir medeniyet, yani İslâmiyet Türkistan'a girmiş-ti. Onuncu Asır başlarında Türk Eli'nin garp ucundaki Türkler (Bulgar Türkleri), aynı asrın ortasında da Orta Türkistan Türkleri kumanda ile din değiştirerek İslâm olunca Türkler yeni bir medeniyet sahasına girdiler.

Kendi millî dinlerini kılıç korkusuyla değiştiren acemler bu yeni kisve altında eski din ve ruhlarını saklarken İslâmiyet'i büsbütün başka sebeplerle (ekseriya iktisadî) kabul eden Türkler millî benliklerini kaybetmek derecesine geldiler. Hiç şüphesiz bu ifratta en büyük kabahat halk kütlesinin değil, münevver sınıfındı. İslâmiyet'in tesiri şimdiye kadar olan tesirlerin hepsinden kuvvetli oldu. Hatta o kadar ki Çin medeniyetinin ve Manihaizm'in en kuvvetlendiği zamanlarda bile Türkçe isim taşıyan Türkler İslâmiyet'e girdikten bir iki asır sonra isimlerini bile Arap-Acemleştirdiler.

Bu suretle aşağı yukarı bin yıl İslâm medeniyeti çerçevesinde kalan Türkler'in millî harslarını ihmal etmeleri yüzünden ne kadar belâlara uğradığını hepimiz biliyoruz. Son yüz elli yıldan beri de yeni bir medeniyete, garp medeniyetine girmek tecrübelerini yapıyoruz. Geçen on yıldan beri artık bu tecrübeyi geçmiş tahakkuk yoluna girmiştir. Acaba bugün de yeni bir medeniyete girerken aynı tarihî yanlışlığa düşüyor muyuz? Bugün de Türk millî ruhu tehlikede midir? Buna da ilerde cevap vermeğe çalışacağız.

H. Nihâl

Saz Şairlerine Ait Basılmamış Parçalar [1]

Koşma, Semâî, Divan ve Destanlar

Toplayan: M. Şakir

1- Koşmalar
Hâlimi arz etdim haxt-i siyâha
Şeker mi(?) ruxları(n) dedim söylemez
Hani seni(n) ile sürdiğim safâ
Bi(n) naz ile yârım dedim söylemez

"

---

[1] Bu şiirleri, cönklerdeki imlasına mümkün olduğu kadar yakın göstermek ve bilhassa Türkçe aslından olmayan bazı kelimelerin manası hakkında iltibasa meydan vermemekiçin foneti-ğe yakın harflerle neşrediyoruz; "q" harfi eski "kaf", ve parantez içindeki "n"ler de eski sağır nundur. "x" harfi ise eskiden "nokalı ha" veya "hı" dediğimiz harfe alamettir.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Yüklendi çekildi güçün
«Necib»in görmeye gelmedin niçün
Minnet eden ağalar benim içün
Hani ahde vefa dedim söylemez

Yüz süreyim ayağına tenine
Şifâ geldi bedenime canıma
Go(n)lümü(n) sürürı geldi yanıma
Necib yaman hâlde dedim söylemez

Qazıldı qabrim nâziktir tenim
Çoq şükür xudâya yanımda yârim
Niyâz et mevlâya alma un canım
«Necib» sa(n)a qurban dedim söylemez

Belinde diviti elinde qalem
Başında sevdası dilinde kelâm
Yârımsı(n) gelmezse(n) gönder bir selâm
«Necib» nâra yandı dedim söylemez

Qaldır niqâbını göreyim seni
Sil gözümün(n) yaşını ağlatma
Qıyâmet yaqındır gözlerim seni
«Necib» Faqı yaman hâlde dedim soylemez

Ye(n)i bir dilbere qul oldu gö(n)ül
Mubârek vücudı gümüşe be(n)zer
Zâmre-i Xubânda o iki fülfül
La'l-reng lebleri yemişe be(n)zer

. . . . mâh-i sânidur
Çekilmez sitemin ba(n)a gönderir
Bendesin gördükde yüzin dönderür
Âğyârı(n) şözine uymuşa be(n)zer

Alamam gö(n)lümi gam u firâqdan
Oqurum inşâyı dürlü varaqdan
Duş oldı gözime gördim ıraqdan
Gerdanda benleri ammişe be(n)zer

Şimdilik aşqıyla yamadur
Yârı görmiyeli zamandur
Bu aşq dedükleri âhen kemandur
Çekilmez «Meftuni» güç işe be(n)zer.

Vakti(n)e hazır ol Acem şâhı
Mağribden üstün(n)e asker geliyor
Sultan Murad Xandır kendi geliyor

Sultan Murad Xandır gelen kendidir
Otuz bi(n) zırhlı qırq bi(n)i hindîdir
Qaçması(n) âxır vaqti(n) şimdidir
Qırq elli bi(n) ehl-i tımar geliyor

Elli bi(n) de benam benam diyici
Altmış bi(n) de şirin cana qıyıcı
Yetmiş bi(n) de siyah postal giyici
Seksen bi(n) de Tatar Xandan geliyor

Sultan Murad yer yüzini(n) xalifesi
Sultan Hacı Bektaş anı(n) velisi
. . . . [1]
Yetmiş bi(n) de serden geçdi geliyor

Qul Mustafa'nın der muhabbete doyulmaz
Ceng içinde şirin cana qıyılmaz
Gökdeki yılduzdan çoqdur sayılımız
İlacı Bektaş köçekleri geliyor [2]

Seni terk eyleyem qaşları keman
Vefâsı olmayan yârda nem qaldı
Bi-vefa yoq mıdur göğsünde iman
Dîvâne eyledi ârda nem qaldı

Arılası(n) benceleyin eşi(n)den
Bir dem sevda ayrılması(n) başı(u)dan
Çoq ayrılıq qıldı beni işimden
Arayub gezerim karda nem qaldı

Aqar çeşnimi yaşı bir dem silinmez
Qapu(n)da qul oldum qadrim bilinmez
Qoy serim sağ olsun yâr mı bulunmaz
Qâdrimi bilimiyen yârda nem qaldı

«Qul Mustafa»m der ki severim candan
Gözlerini tolubdur qan ile nemden
Sevdiceğim fâriğ olubdur benden
Çıqayım gideyim şunda nem qaldı
(Bitmedi)

---

[1] Dördüncü bendin üçüncü mısraı cönkteyazılı değildir.
[2] Sadettin Nüzhet Beyin «Karaca Oğlan» kitabında (S. 6, 63) mezkûr şairin debıma benzeyen bir koşması vardır.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husual daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

On altıncı asır sazşairlerimizden Köroğlu hakkında son yıllarda mühim neşriyat yapılmıştır.

İptida Ahmet Kutsi Bey Halk Bilgisi Mecmuası'nda bu şairden bahsetmiş, müteaki-ben, Köprülüzaze Mehmet Fuat B. On altıncı asır sonuna kadar sazşairleri atlı eserinde bu şair hakkında daha etraflı malúmat vermiş ve nihayet Pertev Naili bey «Köroğlu destanı» atlı kıymetli kitabında «On altıncı asır sazşairlerinden Köroğlu» serlâvhalı bir bentle bu malúmatı tamamlamaya çalışmıştır.

Bu arada elde edilebilen bazı eserleri de neşrolunan bu kudretli sazşairinin ahiren e-limize geçen iki güzel şiirini de biz bu neşriyata bir damla daha katmak emeliyle neşrediyoruz:

I

Ne yanarsın be kahpe yürek
Senin de bağrun yaş mu oldu [1]
Benli yardan mı ayrıldın
Güzlerin kanlı yaş mı oldu

Dağların karı eridi
İndi ovalarda yürüdü
Evvelden derdin bir idi
Yeniden dört beş mi oldu

******

Yürü be hey kahpe Felek
Sen eyledin beni helek [2]
Yalvardum geçmedi dilek
Ağlattun gönlün hoş mu oldu

Bakışı güzel nazlınun
Tigi gamzede gizlinün
Geyran kuzusu Gözlünün
Hayali sana duş[3] mu oldu

Koroğlu der yandı tüttü
Bağrında yaşlar mı bitti
Ellerin baharı yetti
Avazım sana kış mı oldu [4]

II

Mevlâm seni bana verse
Derin hey gidinin oğlu [1]
Arşa direk direk oldu
Zârım hey gidinin oğlu

Beni önünde assınlar
Emret kellemi kessinler
Derim aşkına yüzsünler
Veren hey gidinin oğlu [2]

Canım sen bir âdil hansın
Han oğlusun hem de hansın
Yalancı dünyada sensin
Varım hey gidinin oğlu

Köroğlu'nun azmi Acem
Ne günüm belli ne gecem
Hem halifemsin hem hocam
Piriklisin gidinin oğlu

Bu iki şirin tamamiyle bu kudretli sazşirlerimize ait bulunduğu hatta ikinci parçanın -çok zayıf bir ihtimalle-Köroğku'nun Özdemir oğlu Osman paşa maiyetinde iran harplerine iştiraki manasında söylenildiği akla gelebilir.

İkinci parçada kendisine hitap edilen şahsın Demir oğlu ve saire gibi, Köroğlu destanında zikredilen kahramanlardan olması ve kelimenin daha başka bir şekilde de okunması ihtimal dahilindedir.

Nihayet bu düşüncelere istinaden şiirlerin büyük Köroglu destanından müfrez parçalar olabileceği fikrini de bir ihtimal olarak kaydediyoruz.

Nihat Sami
Edirne Erkek Muallim
Mektebi Edebiyat Öğretmeni

---

[1] Yaşmoldu gibi okunacak.
[2] Helâk.
[3] Duş, tesadüf etmek!
[4] Avaz: Ayvaz.
[1] Derin: derim
[2] Veren, vereyim

www.atsizcilar.com
www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bir Talebe Seyahati

Edebiyat fakültesi talebe cemiyetinin müdavim ve mezunlarından 20 kadar azası bayram tatilinde on günlük bir seyahat yaptılar. Gazetelerle birkaç satırla haber verilen bu seyahati bu türlü gezintilere hususî bir ehemmiyet verdiğim için, burada kısaca bahsetmeden geçmedim. Bu seyahate iştirak ettiğim için, talebenin birçok cihetlerden samimî heyecanlarına yakından şahit oldum. Şüphesiz bu kadar kısa bir zamanda, bu kadar geniş bir sahada tetkik yapılamazdı. Fakat görmek, müşahede etmek itibariyle de, bu yolculuğun ne büyük ehemmiyeti olduğunu, talebenin on gün durmadan devam eden çılgın neşe ve sevincini görmüş olanlar takdir ederler. Ekseriyeti memleketin bu uzak ve güzel yerlerini görmemiş olan bu gençlerin, hiç şüphe yok ki, Türkiye'nin bel kemiği demek olan bu demiryolunun iki tarafında gördükleri şeylerle, görüşleri ve telakkileri mühim tahavvüllere uğradı. Bir kısmı yenice hayata atılmış, bir kısmı da yakında atılacak ve ekserisi muallim olacak olan bu 20 kişi, Anadolu'nun bu dört şehirindeki mektepleri, oralardaki muallim arkadaşlarını gerecek, onlarla beraber gülüp eğlenerek, büyük manevî kazançlar elde ettiler. Konya, Adana, Tarsus ve Mersin mekteplerinin, beledi-yelerinin, resmî makamlarının ve halkının, memleketlerine ilk defa vaki olan bu talebe ziyaretinden duydukları sevinç de ayrıca dikkate şayan ve gösterdikleri büyük misafirperverlik ve samimiyet her türlü sitayişlere lâyıktır.

***

Talebe kafilesine yalınız coğrafya muallimi Hâmit Sadi Bey iştirak etti. İnsan böyle seyahatlerde talebenin on yirmi adedinin bir kaç misline çıkmasını dilerken, müderrislerin de talebeleriyle beraber gezmeye daha fazla rağbet göstermelerini temenni etmekten kendini alamıyor: üçüncü mevki vagonlarda, genç ve dinç adamlarla neşe içinde bir kaç gün geçirmek ihtiyar müderrislere bile yeni bir hayat verecek bir zevktir kanaatindeyim.

Mecmualar, Kitaplar

Azerbaycan Yurt Bilgisi: Edebiyat Fakültesinde Türk Lisanı Tarihi müderris muavini olan Cafer oğlu Ahmet Bey'in idaresi altında bu isimle aylık bir ilim mecmuası çıkmaya başladı. Şimdiye kadar iki sayısı çıktı. Mecmuaya Köprülüzade Fuat ve Zeki Velidi Bey gibi âlimlerin de yazı yazması kıymetini gösterir. Fuat B. makalelerini "Dede korkut kitabı"na dair yazıyor. Bu çok mühim kitap hakkında şimdiye kadar bütün dünya ilim âleminde pek az neşriyat yapıldığı için Fuat Bey'in bu makaleleri çok mühimdir. Zeki Velidi Bey de Azerbaycan'ın tarihî coğrafyasına ait makaleler yazıyor. Bu makaleler de çok mühimdir. Mecmuanın birinci sayısında Caferoğlu'nun yazdığı kısa Azerbaycan tarihi birçok mehazlara müracaatla meydana getirilmiş iyi bir hülâsadır. Aynı müellif, ikinci sayısında da Büyük Azerî âlimi Kâzım Bey'e ait bir makale yazmıştır. Bu mecmuada kıymetli makaleler yazan Abdülkadir Bey de mühim bir mevzu ile uğraşıyor: Rus istilâsının Türk halk edebiyatına tesiri. Görülüyor ki mecmuanın adı Azerbaycan'a ait olduğunu göstermekle beraber, hakikatte mecmua bütün Türklere dair neşri yapıyor. Yalnız Türkiye ile uğraşan mütetebbilerimize de bu mecmuayı tavsiye ederiz. Çünkü Azerbaycan ilmî bakışa göre şarkî Türkiye demektir.

Din Bilgisi: Her şeyde olduğu gibi dinde de bir yenilik olduğunu bize bu kitap gösteriyor. Bir kere kitabın adı baştan başa bir yeniliği gösteriyor. Eskiden "ilmi hâl" diye okutulan bu derslerin "Din bilgisi" adını alması bile her halde birçok softalarca "bid'ât" telâkki olunmuştur. Hele kitabın kapağına bir cami resmi konması belki de "küfür" sayılmıştır. Yurt bilgisi, tarih bilgisi, fen bilgisi, din bilgisi... Bütün bunlar Türkçe'yi sevenlerin kulağına hoş geliyor. Fakat "Din bilgisi" kitabının diğer bir hususiyeti de dini safsata şeklinde değil, bugüne uygun bir şekilde öğretmesidir. Kitabı muallim Mehmet Nuri Bey yazmış ve kâinat Kütüphanesi de bastırmıştır. Bu kitap çocuklarını müslüman olarak yetiştirmek isteyenlere tavsiye olunacak kıymetli bir kitaptır.

K. A.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 12 | Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl | 15 Nisan 1932

Kuş Bakışı

Bize Bir "Gençlik" Lazımdır

Temelinde cehalet, duvarlarında riya, tavanlarında dalkavukluk bulunmasın

"Bir milletin ikbali gençliğinin terbiyesine mevdudur". Layibniç bu sözünde çok haklıdır. Bugünün çocukları, bugünün gençleri, yarının kumandanları, idarecileri, kanun yapıcılarıdır. Bugün mazbut bir ahlak; ilmi bir şuurla yetişen genç, yarın cemiyeti için fena bir uzuv olamaz. Genci, gençliği yetiştirmek bir memleket meselesidir.

***

Yeni Türk cemiyetinde gencin, gençliğin vazifesi nedir? Ona verilen cephe, gösterilen yollar hangileridir?

***

Cumhuriyet memleketinde her şey değişmiştir. Hadiseler, daha birçok şeylerin değişmesini emretmektedir. Bu hummalı istihale devrinde Türk gencinin vazifesi nedir? Onun kuvvet ve zekâsı bu değişiklikler karşısında kayıtsız mı kalacaktır?

Mazinin karanlık günlerini hatırlatmak istiyoruz. Çok uzağa gitmeyeceğiz, hepimiz hatırlarız:

Büyük harpten çok yorgun ve bitik bir halde çıkan Türkiye Mondros mütarekesiyle kanlı ve şerefli bir maziyi karanlık ve zelil bir devre bağladı, Türkün bükülmez kollarına kahpece zincirler vuruldu. İstanbul'un mahut ve menfur bir zümresi, başta Sultan olmak üzere bu masum ve yorgun millet için en hatıra gelmez hainlikler hazırladılar. İstanbul, Adana, Edirne ve İzmir gibi Türkün en can alıcı mafsalları tüyler ürpertecek birer vahşetle alındı.

***

Evvela Erzurum da, sonra Sivas ta Mustafa Kemal Paşa etrafında toplanan "Türk" savaş tarihlerinin göstermediği bir yararlıkla vurulan zincirleri kırdı; kendi varlığını dünyaya tanıttı. Sultanı ve adamlarını kovarak memlekette cumhuriyet ilan etti. Çok az bir zamanda içtimai ve siyasi yenilikler yaparak mazinin köhne ve sakat müesseselerini yıktı. Fakat:

İnkılâp tamam değildir.

İnkılâbın en mühim eksikliği yeni binaya yaraşan; müşterek düşünür, müşterek amel ve aksülamellere malik bir gençlik yokluğudur.

***

Yeni binanın adı "Cumhuriyettir". Temelinde kan ve iman vardır. Biz bu binanın yıkılmayacağına inanmışız. Bizim gözümüzün önünde yapılan bu binanın bazı ustalarında beceriksizlik, kayıtsızlık, yorgunluk vardır. Genç kuvvetlerin yardı-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

mına muhtaçtırlar. Ustalar, dülgerler çalışmaktadırlar, fakat bunların mesaisinde ihtisas ve iş bölümü yoktur.

Milletimizin yeni doğuşuyla muasırız. Bütün müesseselerimize bakınız bir yenilik, bir acemilik göreceksiniz. Bazıları bu beceriksizliği, bu acemiliği kötü niyetimize, bazıları şarklılığımıza atfetmektedirler. Siyase-timizde, idaremizde, iktisadımızda acemilik vardır.

Bu pek tabiidir. Ahdiatika göre Allah dünyayı yedi günde yaratmıştır. İşte biz Yeni Türkiye'nin daha ilk günündeyiz. Fakat dikkat edelim. Nuh'un tufanları, Firavunun zulüm ve istibdadı bizim içindir. Her attığımız adım metin olmalı ve bir daha geri dönmemeliyiz. Garbın teşekkül ve tekemmül etmiş cemiyetlerine benzer hiç bir yerimiz yoktur. Garp cemiyetlerindeki ahenk ve inzibattan mahrumuz. İhtisas, işbölümü, kıymet ve ehliyet mefhumları daha bize ulaşmamıştır. Yeni Türkiye'nin inkişaf ve neşvüneması güçtür. Garp milletlerinde olduğu gibi bizde müşterek hisler kuvvetli değildir. Buna mukabil müfrit bir "Bencilik" vardır. Halkın idraki sathan genişlemiş fakat derinlik itibarıyla azalmıştır. Dünün karanlık hükümlerinden kurtulan milli duygularda şuur yoktur. Sevki tabiiye müstenittir.

Bugünün adamlarına düşen vazife, temeli kan ve iman örülü yeni binada oturacak insanları buraya layık bir şekilde yetiştirmektir. Burada oturacak insanların bu binanın en ücra köşesine varıncaya kadar hürmetkâr olmaları lazımdır.

Büyük devlet adamları, şöhretli âlimler gençlikle meşgul olmuşlar, onu yetiştirmeye çalışmışlardır. Atina'da Solon, İsparta'da Likörg Yunan sitelerine genç yetiştiriyorlardı, Fransa'da Ansiklopedistler, Almanya'da Fihte Fransız ve Alman medeniyetlerinin sağlam temellerini gençlerle beraber örmüşlerdir.

Bize lazım olan gençlik bir fırka ve bir zümre gençliği değildir. Biz fırka ve şahsiyetlerin ebediyetine kani değiliz. Her şeyden üstün, her şeyden önce bir Türkiye vardır. Biz Türk gençliği istiyoruz! Teşkilatı esasiye kanunumuz mükemmeldir. İdare şeklimiz en asri esaslar üzerine kurulmuştur. Fakat biz bütün bunlara müstahak olabilmek için Ansiklopedistler devrini hiç olmazsa bugün yaşamaklığımız lazımdır.

Dünyanın her tarafında gençlik bir şahsiyet sahibidir. Bu, nişan, rütbe değildir. Bir kül halinde gençliğin müteradifidir. Kanunlarla, emirle bahşolunmaz. Demokrasi en müşkül idare sistemidir. Demokrat idarelerde vatandaşlardan ruhi istikrar, ahlaki ciddiyet istenir. Ruhi istikrar, ahlaki ciddiyet olmayan demokrasiler monarşilerden daha vahim neticeler tevlit edebilirler.

Türk genci inkılâbı benimsememiştir.
Mugalâtaya lüzum yoktur. Biz hadise ve vakıalara eserleriyle kıymet ve mana veririz. Mersinde mütevazı ve bin türlü mahrumiyetler içinde görünmeye çalışan bir ışık, münevver Türk gencinin Anadolu'ya karşı lakaydisinden bahsediyordu. Çok yazık ki bu ışık feryatlarına bir cevap gelmeden söndü.

İtiraf etmeliyiz... Vazifemizi yapamıyoruz. El çırpmakla, yaşa demekle inkılâba karşı borcumuzu ödemiş sayılamayız.

Hangi adsız Türk genci şehirden köye bir damla nur ulaştırmıştır?

Efendimiz olduğunu kanunlarımızla ilan ettiğimiz köylüye her başımız sıkıldıkça koşarız. O, ananevi bir tevekkülle bize her şeyini verir. Biz ona ne veriyoruz...

Demokratik müesseselerde muallim, avukat, doktor, sanatkâr ve gazeteci gibi münevverler milli gayelerin tahakkuku için hükümet kadar faaldirler.

Her şeyi hükümetten beklemek doğru değildir. Biz, bu memleketin sırtında münevveriz diye geçinenler fazileti, şuuru anlayabildiğimiz kadar etrafımızdakilere anlatmak ve onları tenvir etmek mecburiyetindeyiz.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Umumi harpten sonra bütün dünya cemiyetleri şümullü ve afakî bir surette gençliği hazırlamaktadırlar. Bu hareketlerde hükümetin müzaheret ve alakasına ihtiyaç yoktur denemez. Fakat birçok memleketlerde bu heyecan, bu teşekkül halkın içinden doğmuştur. Almanya'da 1923 senesinde bir yüzbaşı etrafında toplanan yedi genç 1931 senesi nihayetinde 600.000 faal sivil asker, on iki milyon taraftar kazanmıştır. Finlandiya da, Polonya da ve bilhassa Çekoslovakya da böyledir. İtalya da ise devlet bizzat eski Yunan sitelerinde olduğu gibi gençliği kendi sevk ve idaresine almıştır.

Biz her işe şarkılara ait bir heyecanla başlarız. Halk evleri güzel ve heyecanlı bir harekettir. Temenni ederiz ki bu güzel ve heyecanlı hareket şuurlu neticeler vererek, merhum Türk ocaklarının son zamanlarında olduğu gibi faaliyeti yalnız Cumhuriyet bayramlarında verilen balolara inhisar etmesin

Memleketin en mütekâmil gençlik muhiti olan Darülfünun da talebe cemiyetleri, birlikleri vardır. Bu efendilerin gayesi müderrislerine danslı çay, arkadaşlarına gezintiler tertip etmektir. Evet, bunlar da gencin hakkıdır. Fakat yapılacak vazifeler?

Bize Turkuvaz salonlarında hocalarına kasidekar nutuklar söyleyen genç lazım değildir. Köye inen, fışkı ve toprak kokularına alışkın nasırlı köylü eli sıkacak, onu bıkmadan dinleyecek genç lazımdır.

Bize yalnız dans etmesini, iyi giyinmesini, kur yapmasını ve âşık olmasını bilen gencin lüzumu yoktur. Bize bugün mesleğinde usanmadan çalışacak, yarın hudutta göz kırpmadan ölebilecek genç lazımdır. Bize bir gençlik lazımdır. Temelinde cehalet, duvarlarında riya, tavanlarında dalkavukluk bulunmasın.

***

İktisadi Buhran ve Beynelmilel Kredi [*]

Beş yıl önce yine mühim bir iktisadî buhran vardı. Fakat bu daha ziyade millî ve dahilî bir buhrandı. Belçika bundan kendisini dost kuvvetlerin kredi açarak yaptıkları yardım ve kolaylık sayesinde parasının istikrarını temin ederek, kolayca sıyırabilmişti. Bugün yine bir buhran var. Fakat, bu ne dahilî ve ne de millî bir buhranın sonudur. Belki beynelmilel, hatta âlemşümul diyebileceğimiz bir krizdir. Bizi olduğu kadar başka milletleri de müteessir ediyor. Bugün başkalarından yardım bekleyemeyiz. Bilâkis âlemi bu feci vaziyetten kurtarmaya yardım için bir şeyler yapabiliriz.

Âlemüşümul İktisadî Buhran: Mesele teferruatından tecrit edilirse, Frankfort Darülfünu'nu profesörlerinden Belçikalı De Man'ın mükemmel bir surette ifade ettiği şu esas nokta görülür: "deri'nin pek bol olduğu şu devirde binlerce adam ayakkabısız ve binlerce kunduracı işsizdir. Bu işsiz kunduracılara iş bulmak, işleyemedikleri için tazminat vermekten çok daha ucuz olacaktır." De Man'ın dediği gibi vaziyet korkulu meseleleri meydana koyduğu için çok vahim ve acıklıdır. "Kütleler, vaziyetlerinin günden güne iyileştiği ümidine sahip oldukça her idare tarzı tedricî vesakin bir tekâmülle teşekkül ve temadi eder. Bu ümidin kaybolmasın-

[*] Belçika Kralının fahrî Kâtibi ve düyunu umumiye umumî müdürü M. L. Gerard'ın 27.10.1932'de Liyej Darülfünunu'nda verdi-ği konferansın kısaltılmışıdır.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

dan başka onu yıkılmaya mahkûm eden bir şey yoktur".

Yılgınlığa uğrayıp da her şeyin kaybolduğunu zannetmek ve içinde yaşadığımız iktisadî rejimin akıbeti olmadığını bir dakika tekrarlamak doğru değildir. Bununla beraber mes'ullerin, sermayedar cemiyetin bir şeyler yapmasının zarurî olduğunu idrak etmeleri gerektir. Ne falan veya filân sınıfın ve ne de falan veya filân şahsın menfaati mevzubahistir. Unutmayalım ki istihsalin "Hâkimi müşevviki" hürriyet olan bugünkü cemiyet şeklinin bir takım faydaları vardır. Bunun esas noktalarını korumak lâzımdır. Sermayedar cemiyetin müdürlerinin bir teşkilât ve inzibat gayretiyle âlemi bu iktisadî buhranlardan kurtarmaları lâzımdır.

esseselerin istihsal kabiliyetinden daha çabuk terakkisi değil belki mütezayit bir ahenkle istihsal imkânları namunzam olan teknik terakki iktisadî buhranın sebeplerinden biridir.

Acaba muhterilerin hayalinde haddinden fazla bir bereket yok mu? Ve bu bereket iktisadî âlemin intizamını bozan âmillerden biri değil midir? Zira müesseseler terakkiyi günü gününe takip edebilmek için, daha uzun müddet işe yarayacak alât ve edevatı pek kısa bir zamanda çürüğe çıkarmaya mecbur kalıyorlar.

Bazı teknik terakkiyatın yavaşlamasını dilemek ve sınaî inşaatın yenilenmesi ahenginin tehirine muvaffak olmak lâzım gelmez

Mefkûre

Yüksel, bu yer değil hey arkadaş yerin,
Senden bugün vatan mefkûre bekliyor.
Sen «mevkiim budur» derken serin serin
Etrafı dinle bak; âlem ne söylüyor:
Türk gençliğinde yok bir canlılık, diyor.

Artık yeter bu aşk, sevda teranesi
Kumral güzellerin; şen, nazlı esmerin..
Bak işte ağlıyor içten derin derin
Öksüz kalan vatan, Türk'ün öz annesi,

Senden bugün uçtan mefkûre bekliyor,
Yüksel, bu yer değil hey arkadaş yerin.

Dâniş Remzi

Stoklar ve istihsal: Bugün mahreç bulamadıkları için satılmadan bekleyen her cinsten (Kauçuk, pamuk vs..) nihayetsiz mal stokları var. Diğer cihetten göze çarpmayan ve ötekinden de az mahsuru olmayan bir stok şekli var.

Müstahsil fabrikalar piyasaya daha çok mal çıkarmak iktidarını haiz oldukları hâlde, bütün kudretleriyle çalışmıyorlar. Mevcut fabrikaların müstahsil kudretinden başka bir de fabrika, inşa, alât ve edevat imâl, ettirmek kabiliyeti vardır.

Bu kudret, piyasayı bilhassa şu devirde kolaylıkla buhar makineleri, dokuma tez-gâhları ile doldurabilir.

Bu görünmeyen üçüncü stok şekline fabrikaların ihtiyatı diyebiliriz. Bu istihsal vasaitinin mütemadi çoğalması, yalnız sınaî mü-

mi? Çok pahalıya mal olan bu tesisatın çok kısa haddinden kısa bir zamanda amorti edilmesi mecburiyeti karşısında sınaî inşaatın yenilenmesinin haddinden fazla süratinin istihsali ağırca ezdiğini nazarı itibara almalıdır.

Satın alma kabiliyeti: İstihlâk neticede, sınaî istihsalin gayesidir. Lâzım olan bu istihlâk kabiliyetini teşekkül ettirmektir. Malûmdur ki insanın, aşağı yukarı herkes için aynı, bir takım esas ihtiyaçları vardır. Arz ve talebin yanı başında müstehlikte bir de satın alma kabiliyeti olmalıdır.

İstenilen bu hassa bulunmadıkça mümkün hiç bir iktisadî hareket yoktur. Bu satın alma kabiliyeti nasıl yaratılabilir? Bu suali sormak bir an için mevzuun ruhuna temas etmektir. Mevzuubahis olan, bir cemiyetin muayyen bir sınıfının satın alma kabiliyetini diğer bir sınıfınki ile değiştirmek değildir. İn

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

giliz buhranının sebep olduğu münakaşalarda, işsizlere verilen tazminatın azaltılması teklif olunmuştu. "Tazminatı eksiltirseniz, işsizlerin satın alma kabiliyetini de eksiltir ve buhranı yaymış olursunuz" diyenler bulundu. Hayır, eğer satın alma kabiliyeti işsizlerden alındıysa, vergileriyle işsizlik sandıklarını besleyen emlâk sahiplerine verilmiş oldu. Yapılması lâzım gelen şey, satın alma kabiliyetine yer değiştirmek değil, belki işsizleri, aranılan ve istihsâl kabiliyeti fazla geniş olmayan memleketler tarafından satın alınabilecek eşyanın istihsaline muktedir bir hâle getirmektir. Ve mesele satın alma kabiliyeti olmayanlara aranılan mevadı istihsâl ettirerek bu kabiliyetin teşekkülüne muvaffak olmaktır.

Fraoqui [*] planı: Fikrimizin tereddüdü ve birçoklarını sarsan yılgınlık ortasında mösyö Francqui diyor ki: Sermayenin tevezzüü ve emtianın tedavülü mekanizmasını yeniden işletmek için bir çare bulmak lâzımdır.

Bu fikrini önce "beynelmilel tediyat bankası" ile ortaya attı. Avrupa ittihadı tetkik komisyonuna ve nihayet Akvam Cemiyetine taktim etti. "Cemiyeti Akvam meclisi, Francqui plânının, malî encümen tarafından mösyö Franequi ve diğer mütehassısların da iştirakiyle, tetkikine karar varmıştır".

Francqui plânını izaha başlamadan önce mayıs ayında zuhur eden mühim hâdiseden bahsetmek daha doğru olur. Fransız hükümeti beynelmilel güçlüklerin halli için Cenevre'ye getirdiği umumi plânda diyordu ki; "Malî iştirak çarelerinin aranması lâzım geldiğini ye bunsuz; Avrupayı yeniden canlandıracak hiç bir plânın kuvveden fi'le çıkarılmasının muvaffakiyetle başarılamayacağını beyan ve açığı olmayan memleketler sermayesinin açığı olanların piyasasına akınının bu yeniden teşekkül için muzir bir şart olduğunu ilâve eder, Fransız piyasası ister Cemiyeti Akvamın himayesinde, ister mali piyasalar arasındaki çevresi genişletilmiş hususi münasebetta diğer sermayedar piyasalarla el ele vererek faydalı malî muamelâtın muvaffakiyetinin teminine çalışmaya amadedir".

Fransız muhtırası bu dikkate şayan beyanattan sonra elle tutulur bir plân vermiyordu. Halbuki Francqui plânı elle tutulur, etrafında fikirlerin toplanıp teşekkül edebileceği, ıslah edilerek üzerinde faydalı münakaşalar yapılabilecek müsbet bir projedir.

Yeni memleketler:

Mösyö Francqui, garpten önce garbî Avrupa'nın zengin memleketlerinden şarkî Avrupa'nın fakir memleketlerine uzak Şarka ve Cenubi Amerika'ya doğru emtia akını ile aynı istikamette, bir sermaye akınının mevcudiyetini göstererek projesini tahkik ediyor, İngiltere, Almanya, Belçika ve Fransa yaptıkları istikrazlar sayesinde, müstekriz memleketlerde yollar yaptılar ve sınaî müesseseler vücuda getirdiler. Bu memleketlerin ahalisine ferdî istihsal kabiliyetlerini arttırarak çalışmak imkânlarını verdiler. Şehirler meydana getirdiler ve hatta bunları şarkta sürülen eşya imaline muktedir bir seviyeye yükselttiler. Bu garbî Avrupa'nın ihraç ettiği sermayenin ecnebi memlekette işlettirilmesi idi.

Son zamanlarda kendisinden çok bahsedilen Mançuri, geçen Çin-Japon harbi sıralarında sefil ve az bir halk kütlesiyle (şimdilik Çin'in birçok mıntıkalarında olduğu gibi) meskûndu.. Galip gelen Japonlar Çinliler'den Mançuri üzerinde bir takım hukuk elde ettiler. Yol ve demir yolu yaptılar Demir sanayii kurdular ve kömür madenlerini işlettiler. 25 yılda Mançuri ahalisi mühim nispette arttı. Ve yaşayış seviyeleri yükseldi. Satın aldılar, sattılar ve memleket uzak Şarkta asri medeniyet merkezlerinden biri oldu. Yabancı sermayesinin meydana getirdiği, bir hâdiseye işaret ederken âlemşümul feyz ve bereket bakımından Japonya'nın Mançuri'deki eserini itmam ve idame etmesi

[1] Francqui her müşkül zamanda Belçika'nın iş başına getirdiği büyük bir adamdır.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

çok daha temenniye şayandır. Japonya inzibatı temin, sülhü ikame eden; maarif, sıhhiye ve polis teşkilâtını yapan kuvvetli bir hükümettir. Mançuri'de Avrupa ve bunun bir şubesi olan Amerikan medeniyeti nin öncüsüdür. Bunun için her hangi bir siyasi sebepten dolayı, Japonya'nın muahedelerle işgal ettiği ve eskiden sefil olan bu havzayı terakki ettirmemesi Mançuri için çok muzur olacaktır.

(Sonu gelecek sayıda)

Türkçe'ye Çeviren
Zeybekoğlu Zeki

Bugünün Meseleleri

Aynı Tarihî Yanlışlığa Düşüyoruz

Büyük Türk müverrihlerinden biri, bugün darülfünunda Türk tarihi profesörü olan Başkurdistanlı Zeki Velidi Bey, Mısır'da bastırdığı Türk tarihine ait bir kitabında büyük harbin neticesinin garp cephesinde değil Çanakkale'de hallolunduğunu söyledikten sonra, artık bununla Türkler'in dört asırdır devam eden tarihteki münfail rolünün bittiğini ve Türklerin yine eski zamanlarda olduğu gibi "faal" vaziyete geçtiklerini söylüyor. Bu fikre ben de iştirak ediyorum. Fakat bu, hiç bir zaman, artık Türk ırkı için tehlike kalmadığını işaret etmek değildir. Bununla ne demek istiyorum, şimdi onu anlatacağım:

Bugün biz Yakın Şark medeniyeti dairesinden garp medeniyeti dairesine giriyoruz. Bu hareket gündelik gazete sütunlarında gördüğümüz gibi cumhuriyetin ilânından beri devam eden bir hâdise değildir. Bilâkis, şuurlu olarak bir buçuk asırdan beri devam eden bir vakıadır. Bilhassa on dokuzuncu asrın Türkiye tarihi baştan aşağı garp medeniyetine doğru yapılan hamlenin sarsıntılarıyla doludur. Fakat bütün bunlara rağmen cumhuriyetin ilânına kadar, bu hareketler ihtiyatla yapılıyordu.

Çünkü İslâm medeniyeti ananesi ve irtica henüz kuvvetliydi. Şimdi ise artık garp medeniyetine giriş hamlesinin önüne dikilecek dahilî kuvvet kalmamıştır. O halde biz bütün hızımızla garba koşabilir, garplı olabiliriz değil mi? Hayır...

İlk önce şunu anlamalı ve şunu bilmeliyiz: Medeniyet nelerdir? Bir medeniyet alınırken onun bütün müesseseleri ve unsurları mı alınır? Yoksa bir kısmı bırakılabilir mi? Vaktiyle Türkler İslâm medeniyetine girerken o medeniyetin bütün müesseselerini almışlar ve tabiî o müesseselerin başında bulunan "din" i de birlikte ve en önce kabul etmişlerdi. Bugün de garp medeniyetine girerken, bu girişin tam olması için, garp medeniyetinin bütün müesseselerini alacak mıyız?.. Ve garbın dini olan Hıristiyanlığı da kabul edecek miyiz?

Bugün din hayatta birinci safta bir rol oynamıyor. Devlet dini bir kenara atmıştır. Fakat din, halk yığınları üzerindeki büyük nüfuzunu yapmakta devam ediyor. Ve Bolşevik Rusya müstesna olmak üzere hiç bir devlet, hiç bir millet dinsizliğini ilâna cesaret edememiştir. O halde mademki Türk milletinin de bir dini olması lâzım, bu din ne olacaktır?

Vaktiyle millet meclisinde, asrî hayatın ahlâksızlık doğurduğunu iddia eden bir mürteci mebusa karşı Hamdullah Suphi Bey verdiği cevapta "medeniyet bir memlekete gümrüğe uğramadan gelir" demişti. Bununla Hamdullah Suphi Bey garp medeniyetine girerken onun

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

her şeyini kabul etmek zaruri olduğunu, hatta kötü cihetlerden de kaçılamayacağını söylemek istemişti. Bu söz bir mürteci mebusu susturmağa yetişebilirdi ve nitekim yetişti de... Fakat bu söz hakikatte çürük bir fikrin mahsulüydü. Çünkü gözümüzün önünde bunun aksini ispat eden koca bir Japonya vardı. Bu fikir yalnız bir Türk münevverinin, Türk Ocakları reisinin, milliyetperver ve mefkûreci geçinen bir mebusun fikirleri olmak itibarıyla manidardı. Hamdullah Suphi Beyin bu sözleri başkaları tarafından da başka kelimeler ve şekillerle söylenmemiş olsaydı, o zaman münferit bir fikir der geçerdik. Fakat onun bu fikirleri başkaları tarafından daha büyük bir vuzuhla söylendi. Bunlardan birisi darülfünunda ruhiyat müderrisi olan Sekip Beydir. Sekip Beyin fikrinin hülâsası şudur: "Mademki garpla bir olmak istiyoruz, dinlerimizin de bir olması lâzımdır; mademki onların Müslüman olmalarına imkân yok, o halde biz Hıristiyanlığı kabul etmeliyiz". Sekip Bey bu fikirlerini matbuat sütunlarında veya umumî bir konferansta değil, hususî bir meclis-te, Feyziati Lisesinde söyledi. Sekip Beyin birçok fikirleri gibi bu fikrinin de yalnız başına hiç bir kıymeti yoktur. Fakat bu fikir bir darülfünun müderrisinin fikri olmak itibarıyla manidardır.

***

Fakat bu fikri ileri sürenler yalnız bunlar da değildiler. Bugün "münevver" dediğimiz tecanüssüz zümreye mensup olan pek çok kimseler bu fikrin propagandasını, ideolojisini, felsefesini yapıyorlar. Bunların arasında vaktiyle Ali Emiri'nin tilmizi ham bir softa iken bir yıl Paris'te kaldığı için değişenlerden tutunuz da, Türk edebiyatında fevkalbeşer bir dahî yetişmediği için Hıristi-yanlığa âşık olanlara kadar birkaç çeşit tip vardır. Onlara göre İsa'nın insanî ve şiirli dini dururken Muhammed'in kurban bayramı yapan barbar dinine girmek kadar bir yanlışlık tasavvur olunamaz. İnsaniyetperver İsa kullarının vahşetleri bile bu efendiler nazarında "temdin"dir.

Bütün bu anlattıklarımızdan çıkan netice şudur: Bugün Türk münevveri arasında Hıristiyanlığa meyyal bir zümre vardır. Bunlar Hıristiyanlığı din olduğu için değil medeniyete ve insaniyete götüren yol olduğu için isterler.

Diğer taraftan ise bir "İslâmiyet'i Türkleştirme" cereyanı baş gösterdi. Kuran ve ezan Türkçe okunmaya başladı. Fakat nedense bu güzel iş yarıda kaldı. Halbuki Hıristiyanlık taraftarlarının fikirleri durmadı: Propagandaları susmadı. O sinsi sinsi yoluna devam ediyor. Beriki saman alevi gibi gelip geçtiği halde, bu saman altında yürüyen bir su gibi kendini belli etmeden ilerliyor.

Vaktiyle Türkler medeniyet değiştirip Manihaizm'e, Budizm'e ve İslâmiyet'e girerken dillerini saklayabilmişlerdi. Fakat edebiyat dili bu medeniyetlerden şiddetle müteessir olmuş, Türkçe'nin safiyeti bozulmuştu. Türkler İslâmiyet'e girerken, o zaman dillerine yabancı kelime girmesinin tehlikesini anlatacak kimse çıkmamıştı. Bugün yeni bir medeniyete girerken dilimize yabancı sözler girmesinin ne büyük bir tehlike olduğunu birçok kimseler haykırdı. Bundan başka bugün önümüzde, mazide yaptığımız yanlışlığın misali bütün belâgatıyla duruyor. Fakat bunlara rağmen yabancı kelimeler bugün dilimize yabancı bir ordu hâlinde giriyor. Buna da en büyük sebep münevverler ve gazeteler oluyor. Bugün dünden değişmiş hiç bir şey yoktur. Dün bol bol Arapça Acemce giriyordu. Bugün de bol bol Fransızca, İngilizce giriyor. Bu kadarla kalsa iyi. Beri taraftan da Türk olmayan yerli anâsır dilimizi bozuyor. Kendisinin "Musevi Türk" olduğunu söyleyen bir Yahudî müderris çıkıyor "Küçük Türk Tetebbuları" diye bir eser yazıyor. Bu bozuk şive yavaş yavaş halka ve resmî dairlere de giriyor. Satıcılar mallarını "kol düğmeleri", "yaka iğneleri", "kahve

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

fincanları", diye satacak yerde "kol düğmeler", "yaka iğneler", "kahve fincanlar" diye satmaya başlıyor. Beri yandan resmî dairelerde bile adreslerin meselâ "Havyarcı Hanı", "Dere Sokağı" şeklinde yazılacak yerde "Havyarcı Han", "Dere Sokak" şeklinde yazıldığını görüyoruz. Bu kadarla da kalmıyor. Memlekette bir takım mühim müesseselerin adları da züppeleşiyor. "Turing kulüp", "Aera kulüp" gibi "lisan veledi zinaları" meydana çıkıyor. Bütün bunlar gösteriyor ki bir dil zabıtasına olan ihtiyaç kuvvetlidir. Halbuki bu dil zabıtalığı işini yapmak üzere kurulan ve içlerinde Ragıp Hulusi Beyden başka hiç biri dilden anlamayan, bir kısmı da alaylı lisaniyatçı olan bu "Dil Encümeni" yaptığı lügatin başına "aeroplân" kelimesini koyuyor. Tanesi on kuruşa kelime toplayan bu heyet de düzelteceği dilin beline bir tekme vurarak hiç bir iş yapamadan ölüyor.

Halbuki vaktiyle Arapça ve Acemce de dilimize böyle sokulmuştu. Türkçe'ye önce "Allah" girmiş "Muhammed" onun peşinden gelmiş, ondan sonra kelimelerin yerine klişe cümleler birbirini kovalamıştı. Bugün de aynı şey oluyor. Artık münevverlerimizin ağzında sade "bonjur", "bonsuvar" veya "mersi"yi değil, "maparoldonör" ve "idealist pür"ü de sık sık görüyoruz. Türkçe'nin yoksul bir dil olduğu hakkındaki telâkkiler devam ettikçe ve münevverler ruhen Türkleşmedikçe bunun böyle süreceğini kabul etmek lâzımdır. İhtimal ki vaktiyle "Osmanlı lisanı Türkçe, Arapça ve Acemce'den mürekkep bir lisandır" dediğimiz gibi bir gün de "Türk dili Türkçe, Fransızca ve İngilizce'den mürekkep bir lisandır" diyeceğiz. Fakat böyle üzülmektense doğrudan doğruya bir ecnebi dilini kabul etmek daha iyi değil mi? Evet, vaktiyle bu cinayet de yapıldı. Ruhiyat müderrisi Sekip Bey bundan dört beş yıl önce bu altın yumurtayı da yumurtladı. Fakat o zaman Türk gençliği onun karşısında yelesini kabartınca "mağrurane bir ricat"la işin içinden sıyrıldı.

O halde deminden beri söylediğim sözlerin neticesi nedir? Gayet basit: Vaktiyle medeniyet değiştirirken yaptığımız yanlışlıkları bugün de yapıyoruz. Bugün de millî harsımız tehlikededir Hem bu asırda medeniyetlerin tesiri, eski asırlardakinden kat kat üstün olduğu için tehlike daha büyüktür. Fakat bu kadarla da kalmıyor. Bizim manevî taraflarımız da tehlikededir. Bunu da gelecek sefer yazacağız.

H. Nihâl

Kapitalizm Buhranı

Yazan: N. Basilescu	***	Çeviren :
Bükreş Hukuk Fakültesi Reisi		Safaattin Rıza

Bütün dünyayı tehdit eden korkunç bir felâket önündeyiz. İktisadî buhran bir kolera gibi devlet hudutlarını aşarak bütün cemiyetleri, bütün milletleri sarmıştır. Buhrandan şikâyet etmeyen, onun pençesi altında inlemiyen bir millet yoktur. Ferdi sermaye müthiş bir buhran içindedir; dünyanın bütün şehirlerinde iktisadî ve ahlakı bir darlık vardır; Elleri kalçalarında; avurtları çökmüş 25 milyon işsiz amele, 120 milyon aç ve mustarip insanın ifadesidir. Çalışabilenler 3 ilâ 4 günlük yevmiyeye karşı bir haftalık mesai sarf etmektedir? ne oluyoruz? nereye gidiyoruz?

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

imalâthaneler kapanıyor: Makineler paslanmaktadır. Sermaye ne parasını ne de faizini alabilmektedir. Ferdî tasarrufların, millî İktisatların kalbi olan bankaların gişeleri kapanmak üzeredir. Bu müesseseler her hangi bir gün müşterilerinin ani hücumuna maruz katıp da sarsılmamak endişesiyle, mevduata el sürememektedirler.

Ziraatta buhran daha umumî, daha barizdir. Fazla istihsal ile dolu ambarlarda mahsul çürümektedir. Buğday, Pirinç, Arpa, Mısır, Darı, Patates, Fasulye ve saire gibi mevat geçen senelere nazaran görülmemiş derece çoktur.

Umumî sefalet herkesi muhtaç bulunduğu gıdayı tedarik ettiremeyecek bir vaziyete düşürmüştür. Köylü ektiği tohumun parasını çıkarıp vergisini veremeyecek bir hâldedir. Hububat fiyatları fevkalâde düşüktür. Köylü malını satamamakta, ambarları dolduran ziraî mevat filizlenip bozulmaktadır.

***

Sınaî istihsal de böyledir. Elde edilen ham maddeler bile masrafını çıkaramamaktadır. Maden ocaklarında, fabrikalarda amele çok az yevmiye ile çalışmakta, buna rağmen iş bulamamaktadır. Mamulâtını istihlâk edemeyen imalâthaneler kapanmakta, her gün bir miktar ameleye yol vermektedir. Bütün dünyayı sarsmakta olan bu umumî buhranın dini, milliyeti yoktur. Beşerîdir. Hiçbir kimse bir şey istihsal edebilecek vaziyette değildir, çünkü müşteri yoktur. Bu umumî buhran hailesinde en ziyade devlet istikrazlarına, sınaî ve zirai teşebbüslere mevdu sermaye müteessir olmaktadır. Bu gibi mevduat hemen hemen hiçbir faiz almadığı gibi gün geçtikçe memur maaşlarını, devlet vergilerini ödemek istirariyle azalmaktadır. Devlet tahvilâtı ile ziraî ve sınaî müesseselerin eshamlarını tetkik ediniz. Geçen, senelere nazaran fiyatların müthiş bir surette düşmüş olduğunu görür ve hayret edersiniz. Devlet tahvilâtı ile sınaî ve ziraî müesseselerin eshamında olduğu gibi bu fiyat düşkünlüğü gayri menkul mallarda bilhassa arazide bellidir. Arazi, emlâk fiyatları çok düşkündür.

Niçin?..
Çünkü kimse satın almıyor; herkes satmak istiyor. Çünkü hiç kimsede para yok-tur. Sermaye gizlenmiştir. Gizlenen yerinden çıkmaya teşebbüs eden sermaye korkaktır. Onun bu korkaklığı taliplerin hırs ve istinasını arttırmaktadır. Bu tehalük karşısında sermaye fazla teminat, müthiş faiz istemektedir.

İşte bugünkü buhranın hakiki mahiyeti...

Bu mahiyet meselenin bir safhasıdır.. İkinci cephe daha mühim, daha büyüktür. Sermaye sahipleri, iş adamları arasında itimat yoktur. Elinde parası olan herkes paniklerden, iktisadî buhranlardan korkarak mevcudunu tenmiyeye cesaret edemeyip saklamaktadır. Filhakika son bir kaç sene zarfında alınlarının terini paraya tahvil eden birçok insanların iflâs eden bankaların kapanan kişeleri önünde yumruklarını ısırdıklarını işittik. Aynı vaziyeti geçenlerde Almanya'da gördük. Alman piyasasını sarsan bir buhran halkın panik hâlinde bankalara hücum ederek paralarını geri istemelerine sebep olmuştur. Bu hücum birçok bankaların iflâsına bir kısmının temelinden sarsılmasına sebebiyet vermiştir.

Bankalardaki mevduat sınaî, ticarî, ve zirai teşebbüs ve taahhütlere sarfedilir. Tabiî zamanlarda hiç kimse bankadaki mevduatını geri çekmeyi düşünmez, yalnız faiz almakla iktifa eder. Fakat buhran esnasında halk mevdu parasının almak üzere bankalara koşar. Böyle buhran sıralarında Almanya'da olduğu gibi bankaların derhal birleşerek müttehit bir cephe almaları lâzımdır. Her buhranı bir tabiî hâl takip eder; muvaffakiyet buhranlardan zedelenmeden, mahvolmadan atlamaktır.

Banka çok mühim bir müessesedir. Fertlerin hususî hayatlarında mühim roller oynayan bu müesseseler devlet siyasetlerinde âmil, milletler münasebetinde nâzım

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ve müessir vazifeler yapmak istidadındadırlar. Binaenaleyh bankaların nizamnameleri ciddi, bilhassa mevduata müteallik ahkâmın çok sıkı olması lâzımdır. Almanya'da bu hususta kuvvetli bir cereyan vardır. Almanlar bütün bankalardan mevduat kabul etmek hakkını nezederek bu hakkı müstekil resmî bir devlet müessesesine vermeyi düşünmektedirler. Bu teşekkül diğer ufak bankalarla temas ve münasebette bulunarak onların muhtaç oldukları sermayeyi temin ve sırasında düştükleri buhranlardan kurtarmağa çalışacaktır.

Bugünkü dünya buhranı, bazı kızıl düşüncelilerin iddia ettikleri gibi ferdî sermaye sisteminden ileri gelmemektedir.

doğmaktadır. Hiç şüphe edilemez ki az istihlâkten mütevellit buhranlardan en fazla sermaye sonra da işçi müteessir olmaktadır. Bu, bütün İnsanlığı tehdit eden bir afettir. Sermaye sahibi parasını tehlikeye koymamak, zarar etmemek endişesiyle tedavülden çıkarmaktadır; sermayenin yokluğu muamelâtın durgunluğunu işsizliğin meydana gelmesini ve nihayet umumi sefaleti mucip oluyor.

Binaenaleyh bugünkü buhrandan kurtulabilmek için sermayeye emniyetli sahalar hazırlayarak fazla istihsal edip fazla istihlâk etmek mecburiyetindeyiz.

- Bitti -

Darbımesel Mecmuaları Kitabiyatı

Bu ve bunu takip edecek olan makalelerle, üzerinde çalıştığım bir mevzua temas edeceğini ve faaliyetimin bir hülasasını vücuda getireceğim. Bu tetkik tecrübesinin gayesi Türk darbımesellerini muhtevi eserlerin oldukça mufassal bir kitabiyatını meydana getirmektir.

Bu maksadı temine hizmet edecek ne kadar eser varsa hepsini bulmaya çalıştım. Bu hususta kütüphane kataloglarına ve evvelce bu mevzuyla alâkadar olmuş kimselerin [1] malûmat ve mütalaalarına müracaat ettim.

Elimde yazma ve basma birçok eserlerle dolu zengin bir liste var. Yerlerini tespit ettiğim bu eserleri; yahut mecmuaları vakit ve fırsat buldukça tetkik, ediyor ve mufas-sal bir bibliyografi vücuda getiriyorum. İleriki halkiyat, edebiyat ve lisaniyat tetkiklerinde mühim vazifeler görecek olan Türk darbımesellerinin kıymet ve ehemmiyetini burada zikre bile lüzum görmüyorum.

Tetkikim, üzerinde pek az işlenmiş bir mevzua temas edeceği için tabiî bazı yanlış ve eksikleri olacak. Bunların hüsnü niyetime bağışlanacağını ümit ederek yanlışlarını ihtar ve bana bu mevzu etrafındaki malûmatlarını bildirmek suretiyle yardım edecek zevata şimdiden teşekkürü bir vazife sayıyorum.

Elde mevcut eserlerin hepsi tetkik edilemediği için bu makalelerde kitapların tarih sırası nazarı itibara alınmamıştır.

1- Şinasi: Durûb-ı emsâl-i Osmâniyye - Şinasi merhum tarafından ilk defa 1280, ikinci defa 1287 hicride çıkarılan bu kitap Şinasi'nin ölümünden sonra Ebüzziya Tevfik Bey tarafından aslının yarısına yakın ilâvelerle 1302'de üçüncü defa bastırılmıştır. Eserin haiz olduğu ehemmiyet ve her üç basım arasında mühim farklar bulunması, bunların ayrı

---

[1] Türkiyat Enstitüsü asistanlarından Nihâl Bey evvelce aynı kitabiyat mevzuu üzerinde uğraşmış ve 12 eserden bahseden bir tetkik vücuda getirmişti. Ben bu tetkikten istifade ettim. Keza «Azerbaycan Atalar Sözü» adıyla bir eser neşreden H. Zeynallı Bey, kitabının sonuna o civar darbımesellerini ihtiva eden" darbımesel mecmualarının basit bir bibliyografyasını ilâve etmişti.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ayrı tetkikini icap ettiriyor.

Birinci basım (Şinasi): 16x10,5 boyunda 229 sayfa, Eser 'Tasvir-i Efkâr gazetehanesinde' basılmış.

Mukaddemede Şinasi diyor ki: 'Durûb-ı emsal ki hikmet ükavamdır, lisanından sâ-dır olduğu milletin mâhiyet-i efkârına delâlet eder. Durûb-ı emsâl-i

aynen vardır. Üçüncü basım (Şinasi ve Ebüzziya) 1302'de yani Şinasi'nin ölümünden sonra neşredilen bu üçüncü basımı yapan Ebüzziya merhumdur.

Tevfik Bey kendi mukaddemesinde diyor ki: 'Durûb-ı emsâl-i Osmâniyye bu terre teraf-ı âcizânemden nakline tarib emsal ve câmiinin mülâhazı olan usule ittibâen makâm-ı iş-tighâdda bazı munasib ebyât

Kara Yazı

Geçmedi yâra sözümüz
Yollarda kaldı gözümüz
Yere çalındı yüzümüz
Böyleymiş kara yazımız.

Pınarlar içilmez oldu
Çiçekler açılmaz oldu
Yâr bize bir gülmez oldu
Böyleymiş kara yazımız.

Bu bahtımızın işidir
Bu her işlerin başıdır
Yâr başkasının eşidir
Böyleymiş kara yazımız.

Yalnız ona «yâre» demiştik
Onda bir şey var demiştik
Bizi o anlar demiştik
Böyleymiş kara yazımız.

Ey sabah yine bu gece
Kederin geceden yüce
Gel susalım beraberce
Böyleymiş kara yazımız

Sabahattin Ali
Temmuz 1931

Osmâniyye ise cümleten manidardır. Binaenaleyh bunların kaba tâbirâtı müştemil olanlardan maada ekserini işbu mecmuaya elifba tertibi üzere dereceledim ilh.'

Eserin tertibine hicri 1208'de başlanılmış ve basılması ancak 12 yıl sonra, yani 1280'de kabil olabilmiştir. 1500 kadar darbımesel, tabir, fıkra vesaireyi ihtiva eden bu ilk basımda tertip ve intizam orta derecededir. Eserde elifbe sırasına da bir lügat kitabında olduğu gibi tam manasıyla ihtimam edilmemiştir.

İkinci basım (Şinasi): Bu ikinci basım, gerek sayfalarının büyüklüğü ve çokluğu gerekse içindekilerin çokluğu itibariyle birincisinden üstündür. 17,5X 13 boyunda, 329 sayfa, 2000 den çok darbımesel vesaire... Eser 1287'de yine 'Tasvir-i Efkâr matbaasında' basılmıştır. Şinasi, eserinin teknik bakımından daha muntazam ve iyi tertip edilmiş olan bu ikinci basımına birçok ilâveler yapmıştır. Başta, birinci basımdaki mukaddeme

ve ibarât derciyle ve müşârün'ileyhin mahdumundan aldığım ruhsat-ı resmiyye üzerine üçüncü defa olarak temsil edilmiştir ilh.'

Eser ilk iki basımdan her hususta çok zengindir: 17,5 X 11,5 boyunda 510 sayfa 4004 tane darbımesel vesaire. Aşağı yukarı yarım asır önce basılmış olmasına rağmen mükemmel bir basım, tertip ve intizam.

4004 darbımesel ve saire var dedik. Bu saireden maksat 'tabir', 'fıkra', 'kinaye' gibi darbımesel olarak kabul edilen bir takım sözlerdir.

Şinasi belki de farkına varamayarak, Ebüzziya ise kamen bilerek bu sözleri darbımesellere karıştırmışlardır [1]

---

[1] Bu yanlışlığa maalesef bütün darbımesel mecmualarında tesadüf edilir. Sadettin Nüzhet Beyin 'Konya vilâyeti halkiyat ve harsiyatı' gibi ilmî bir zihniyetle vücuda getirilen eserlerde de bilmünasebe tarifleri yapılan, farkları gösterilen

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Ebüzziya merhum, bu eserin sonuna uzun bir mülahaza eklemiş, burada darbımesel ve saireni n tariflerini, ehemmiyetlerini misalleriyle kaydetmiştir. Fakat bütün bu malûmatına rağmen misallerde bile darbımesel ve tabiri birbirine karıştırmış, meselâ "kaş yaparak göz çıkarır" tabirini darbımesel olarak göstermiştir. Halbuki bu bir tabirdir. Eser, bilhassa bu üçüncü basım, saydığım kusurlarına rağmen muntazam ve kıymetli bir mehazdır.

2) Ahmet Mitat Efendi: Türki Dur-ûb-ı Emsal- 19 X 13,5 boyunda 168 say-fa, 4300 darbımesel ve saire...

Tetkik ettiğim nushalarda eserin nerede ve kimin tarafından basıldığına ait bir kayıt yok. Kitabın Ahmet Mitat Efendiye ait olup 1295 hicride basıldığını, ayrı eserin Londra'da Davis tarafından neşredilen nushasından anladım. Fakat İstanbul tabının nerede basıldığına ait bir kayıt yok. Eser zengindir. Müellif darbımesel ve saireyi elifbe sırasıyla ve aralarına birer yıldız işareti koyarak birbiri arkasından sıralamıştır. Kitapta mukad-deme filân da yoktur.

Hicri 1315 'te Londra'da yapılan basımına gelince, eser aslının ebadında 569 sayfadan ibarettir. Sağdan 168 sayfa aslından fotoğrafla kliseye çekilen ve pek mükemmel basılan Türki Durûb-ı Emsalin kitap hâlinde aynını ihtiva ediyor. Soldan 401 sayfa ise bu kitapta geçen 4300 darbımeselin lâtin harfleriyle telâffuzunu, İngilizce mana ve izahlarını ve bazen İngilizce karşılıklarını ihtiva etmektedir.

***

3) Şair Hıfzı: Manzume-i Durûb-ı Emsal — Elimizde bulunan darbımesele ait basılı eserlerin hemen hemen en eskilerinden biridir. Tetkik ettiğim kitap ikinci Ahmet Han zamanın-da, yani hicri 1102-1105 arasında telif edilmiş ve Abdülmecit zamanında, 1262'de, tabıhane-i âmirede basılmıştır.

Eser darbımesellerimizi bir araya toplamak endişesiyle değil, bunları Arapça, Acemce kelimelerle süsleyerek(?) manzum bir hâle getirmek ve bu suretle:

"mecâlis-i şü'erâ ve büleğâ ile huzûr-ı hü-mayûn-ı cenab-ı şehriyâr-ı cihan-pîrâda î-râd edilebilir bir şekl-i latife irca etmek" gayesiyle vücuda getirilmiştir. Eser 19,5X13,5 boyunda 25 sayfalık hurufat basması bir e-serdir. İçinde 638 darbımesel ve saire vardır. Bir fikir verebilmek için bir tanesini aslıyla beraber zikrediyorum:

Esb-i nermin çiftesi sertız olur.
Yumuşak huylu atın çiftesi pektir.

4) Vecdi: Durûb-ı Emsal- 17x12 bo-yunda 31 sayfadan ibaret olan bu taş bas-ması eser hicri 1275'de. Basmacı Âşir Efendi matbaasında basılmıştır. Mukaddemede verilen izahata göre müellifin yegâne mehazı şair Hıfzı'nın eseridir. Eser, bu manzum darbımesellerden daha lâtif olan asıllarını toplayarak 'etfâle göre

---

Kılıç da, hançer de yaralar ama
O keskin bakışın yarası değil.
Beni bir kez yere çalan bu felek,
Bir dahi toprağa vurası değil.

Hey bu ne denizdir, görünmez dibi,
Şu dağlar dumanlı başımız gibi,
Üstünde esse de kasırga, tıpı
Neyleyim, gönlümün borası değil.

Gönüller vermiştir sana varını,
Diyemem: "A yosma düşün yarını",
Sen böyle güzelken günâhlarını,
Korkarım Tanrı da sorası değil.

Demişsin kim: "Bana vız gelir Atsız,
Kendisi kabadır, sözleri tatsız"
Ben senin hakkından gelirdim a kız,
Neyleyim şimdicek sırası değil!

Atsız

---

bu sözlerle darbımeseller birbirine karıştırılmıştır. Bu meseleye dair tetkikat yapıyorum, ilerde mesaimi bir makale ile tespit

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

mütalaası sehil" bir kitap neşretmek arzusuyla meydana getirilmiştir. Kitapta 600 darbımesel ve saireyle 3 manzum bilmece vardır. Sicili-i Osmaniye göre Vâcid Efendi hicrî 1300'de Limni'de ölmüştür.

5) Jan Dimitriyadis: Durûb-ı Em-sâl-i Osmâniyye ve Franseviyye-

Milâdî 1888'de Ebüzziyya Matbaası'nda basılmış olan bu eser 353 Türk darbımeseliyle bunların Fransızca tercümelerini ihtiva etmektedir. Eser 20X14 boyunda 25 sayfadan mürekkeptir. Kapaktaki kayıt-tan kitabı telif eden zatın "Türkçe, Fransızca ve Rumca muallimi Jan Dimitriyadis" olduğu anlaşılmaktadır. Eserde darbımeseller harf sırasına riayet edilerek alt alta sıralanmışlardır. Müellif Fransızca tercümelerini terfik eylediğini, fakat bu tercümelerin Türk darbımesellerinin hakikî manalarını mehmaemken bildiren Fransızca'daki mukabil darbımeseller olmadığını" söylemektedir.

(Bitmedi)

Adnan

Edebiyat Zümresi Talebesinden

Kütahya Halk Şairlerinden "Pesendi"

19'uncu asrın Kütahya'nın meşhur halk şairlerinden biri "Pesendî"dir. Doğduğu tarih kat'î olarak bilinmiyor. Büyük harbin ilk yılı, kurban bayramında 86-90 yaşlarında iken ölmüştür. Asıl adı "Ali"dir. Fakat halk onu "Hacı Pesendî" veya "Pesendî" diye tanır. Pesendî, mevlevî tarikatına mensup olup mürşidi Eskişehirli "Hacı Hasan Dede"dir 30 yaşında Bursa'da askerlik yaparken tanıdığı bir hocanın nüfuzunda kalmış, ilimsiz âşıklık olmayacak diyerek Medine'ye Arapça öğrenmek için gitmiş, orada üç yıl kaldıktan sonra Kütahya'ya dönmüş ve "Duğalarlı" hocadan ders almaya başlamıştır.

Bir gün medreselerinin karşısında düğün varmış. "Çeniz altı" [1] gecesi düğün evinin penceresinden, bir kadın medreseye karşı şiirle mübarezeye başlamış. Mollalar bununla başa çıkamayacaklarını anlayarak Pesendî'nin evine koşmuşlar. Nargilesini çubuğunu toplayarak Pesendî'yle medreseye gelmişler. Medrese odasının önüne nargilesiyle bağdaş kurup oturmuş. Kadın söylemiş, o cevap vermiş o söylemiş kadın cevap vermiş; mübareze ortalık ışıyıncaya kadar sürmüş. Pesendî birkaç kere kadından adını sormuşsa da kadın "er olan arar bulur" cevabını vermiş. Biraz sonra Pesendî'nin şerefine diye çeşit çeşit yemekler gelmiş. Hocaları medreseye geldikte mollalar meseleyi anlatmışlar. Bunun üzerine Duğalarlı Hoca memnun olmuş. O zamana kadar şiir okumasına ve saz çalmasına müsaade etmediğinden Pesendî "Arifimden gizli gizli ders alırmış. O gün "mürşidin 'Arifi ile bembezm olmana ve ve tarik-i aşka dahil olmana benden müsaade" demiş. Bundan sonra "Arifî"nin bütün meclislerinde Pesendî de bulunmaya başlamış, onun şiirlerinden birçoğuna da nazire yazmıştır. Kütahya'ya gelen sazşairleri Pesendî tarafından mukabeleye uğradıklarından fazla kalamazlarmış. Bu hâl hem halk, hem de âşıklar tarafından şikâyeti mucip olduğundan bundan müteessir olarak bir müddet sazını bırakmışsa da dostlarının sürekli ısrarları üzerine tekrar çalmaya başlamıştır. Hayatı kalenderce ve dervişçe geçmiştir. Masalcılığı pek meşhurdur. Gece sohbetlerine, bahçe sohbetlerine fazla düşkünmüş. Bulunduğu meclisler pek kalabalık olurmuş. Yazları, Kütahya'ya bir buçuk saat

[1] "Çeniz altı" düğün haftasının Çarşamba gecesidir. Bu geceki eğlence kızlara ve genç kadınlara mahsustur.

mesafede "Kunduren"deki bahçesinde oturduğu hâlde dostları perşembe ve cuma günleri yemekleriyle beraber oraya sohbete giderlermiş. Şiir söyletmek için dayanılmayacak şakalar yaparlarmış. O da bazen gülünç, bazen hakimane mazmunlarla onlara mukabele edermiş. Divanındaki "Vezn-i âhır"ında bu sohpetlerini bize şakacı bir lisanla anlatıyor. Pesendî'nin 57 bentten mürekkek "Osmanlı-Türk" destanı vardır. Bu destan bir şehirliyle bir köylünün konuşmasını havi olup dünkü büyük içtimai yaramızı terennüm eder. Halk arasında pek meşhurdur. Geçen sene bu destan Mustafa Hakkı Bey tarafından "Köylü-ŞehirLi Destanı" adıyla neşredilmiştir. Pesendî aynı zamanda oldukça sanatkâr bir hattatmış Kütahya'daki bazı evlerde onun tırnak yazısıyla yazdığı güzel levhalar vardır. Yukarıda zikredilen vezni ahırında bir aralık hattatlığından da bahseder. Dertli, Derûnî, Şem'î. Hüsnî ve Arifi'nin tesiri şiirlerinde bariz olarak görüldüğü gibi bu beş şairin şiirleri kendi şiir mecmuası rasında oldukça geniş bir yer tutar. Şiirlerini mahallî lehçe ve düşüncelerle yazmıştır. Şiirlerinde çok darbımesel kullanmıştır. Bugün sağ olan "Şemseddin" ve "Mehmet Dede" adında iki oğlu vardır. Bu ihtiyarlar bababalarının miras bıraktığı sazla Pesendî'nin şiirlerini okuyarak her gece bir parça çalar ve ruhunu taziz ederler.

1

Kalenderiye

Dilber bu tekye-i aşkın hakkanın ver
Âşık kimanın ısbahasıdır [1] tımarın ver
Get gönlünü al âşık olanın umarın ver
Şeftali yükün bir kıyas et ben kananın ver
Ver bir bûse bugün bir bûse yarın ver

***

Hüsnünde olan şefteliler dalını eğmiş
Toplatsana ağaç göçecek yerlere değmiş
Yel esse düşer dirnemeli her biri ermiş
Şeftali yükün bir kıyas et ben kananın ver
Ver bir bûse bugün bir bûse yarın ver

Bağbana seza bunda fakirin sana lâzım
Bağbân var ise bekliyeyim haylı mülâzım
Yer içerim şeftaliyeter maış [1] neme lâ-zım
Şeftali yükün bir kıyas et ben kananın ver

[1] "ısbaha": Köylerde âşar toplayan mültezim.

Ver bir bûse bugün bir bûse yarın ver.

Yaz defterine bir sene yat bekle ala canın Lalan olayım karşına el pençe divanın Yevmiyye "Pesendî" kuluna budur ihsanın Şeftali yükün bir kıyas et ben kananın ver Ver bir bûse bugün bir bûse yarın ver.

2

Koşma

Bâd-i sebâ al bu nâmeyi ilet
Hâkipaya yüz sür cananıma ver
Canıma kâr etti bu derd-i hasret
Bildir ahvalimi sultanıma ver

Ey nâme varınca yarın yanına
Söyle cevr etmesün âşıkanına
Al benden ateşi bırak canına
Biraz da ol kaşı kemanıma ver

***

Cemâlin şulesi doğup yüzüme
Ol dem aşkın külhan yaktı özüme
Cemâlinle uyku girmez gözüme
Çeşmi âhû tîri müjgânıma ver

Ben sâdıkım diyü eyledin ikrar
İşittim olmuşsun adûvlere yâr
Derdmend «Pesendî» oldu tarımâr
Derdimin dermanı Lokmanıma ver

3

Âlem birbirini görür görüşür
Aksine kurulmuş devrin temeli
Ey dil âkil isen damanın devşir
Kalma hayvan gibi beyni semeli [2]

Gönül hiç kimsenin izin izleme
Nefsini bil el kusurun gözleme
Sû-i zan haramdır, sırrın yüzleme
Berki [3] anın anda yoktur methali

El çek ihtilâttan, süzün, ol melûl
Ger olmayayım dersen zemm ile meşgul
Herkesin isyanı kendinden mes'ul
Yedindedir hayrü şer ü ameli

[1] Maaş.
[2] Alık, dimağı felce uğramış.
[3] Belki

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Hakkı seven halka yarân ne imiş
Hak irade-i cüz'iyye eline vermiş
Kişi emsalinden azar denilmiş
İblisin hemdemi bulur esfeli

Ol vücud-ı âdem düzce bir gemi
Akıl yelkenidir fikri dümeni
Gemisin kurtaran derler kaptanı
Hartadan anlayıp sezerse yeli

Deme kazibdir şu ehl-i riya
Kendi noksanını bilmektir kimya
Sen seni bil seni âkil-i dâna
«Pesend» neylersin eli hey deli

Kütahyalı Mehmet Halil

Anadolu'da Sihirli Taşlar

Bu yazının ilhamını Edebiyat Mecmuasında Üstat Köprülüzade Fuat Beyin Taş ve Halk bilgisi haberleri mecmuasında Caferoğlu Ahmet Beyin "Türklerde sihirli taşlar" atlı makalesinden aldım.

Türkiye'nin her yerinde "TAŞ"lar vasıtasıyla tefe'üller yapılmakta, hastalar tedavi edilmekte, muratlar elde edilmekte olduğuna dair hususî bir itikadın elân yaşamakta bulunduğunu görmekteyiz.

Eski bir Türk âdeti olan Sihirli taşlar hakkında "Anadolu"da işittiğim ve not ettiğim birkaç maddeyi Atsız Mecmua'ya taktım ediyorum.

Bursa: 28/9/926. Akrabalarımızdan Nuriye Hanım anlatıyordu: ışıklar semtinde Askerî lisesinin arkasında "Piremir" isminde bir türbe var. Derdi olan bir kısım hanımlar o türbeden üç taş alırlar, bu taşları iyi bir yerde muhafaza ederler Eğer bu taşlar bir kazaya uğramadan saklanabilirse saklayanın niyet ettiği murat hasıl olurmuş.

Nevşehir: 8/5/927. Resim muallimi Yaşar Bey karşımızdaki dağı işaret ederek dedi ki: Bu dağın adına Kahveci dağı derler; dağın cenup silsilesinde görülen şu kaya şubesine Nevşehir kadınları tali denemeye giderler ve orada bulunan taşlarla tefeül ederler, arzu ettikleri murada ereceklerine itikat ederler.

G. Antep: 5/11/929. Cingife köylü molla Mehmet Ef. naklediyordu: Kendim tecrübe etmedim fakat dişlerim ağrıdığı zamanlarda bana çok defa şu ilâcı tavsiye etmişlerdi.

Dişi ağrıyan bir adam yedi tane çakmak taşını suda kaynatır ve o su ile dişlerini gargara ederse ömrü oldukça diş ağrısı görmezmiş yani dişleri çakmak taşı kadar metin olurmuş.

Nizip: 10/2/930. Hamamcı Süleyman Ağa hikâye ediyordu: Bir çocuğun dişleri çıkmağa başladığı günlerde çocuğun anası 7 tane çakmak taşıyla yavrusunun yeni çıkan dişini 7 gün birer defa hafifçe döverse o çocuğun sonuna kadar dişi düşmezmiş.

Nizip: 14/2/930. Nizip'te Cumhuriyet mektebinin şarkında eski bir türbe vardır. Kadınlar yakın vakitlere kadar bu türbenin içindeki taşlardan birinin terleyip terlememesini tefe'ül ettiklerini herkes defeatla söylenmektedir.

G. Antep: 2/1/931. Maarif kâtiplerinden Ahmet Muhtar Bey söylüyordu: Şehrin şarkişimalisinde "Aydın baba", kale içinde "İmam Gazali", Şihcan tekyesinde "Şihcan" Çınarlı semtinde "Lo Baba" ziyaretlerinde kadınların bazı ufak duvar deliklerine birer küçük taş sıkıştırarak murat diledikleri görülmektedir. Bu taşlar duvara yapıştığı taktirde niyet olunan, muradın hasıl olacağı itikat olunur.

Aynı zamanda Şihcan camiinde hâlâ mevcut olan kara bir taş sütunu vardır ki mukaddes bir abide gibi ziyaret olunur

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Baş ağrısı gören kadınlar bu taşa başlarını sürerler ve bu taşın Hicaz'dan kendi kendi-ne geldiğine inanırlar.

G. Antep: 4/1/931 Maarif daktilosu Hatice Hanım dedi ki: Burada bazı ihtiyar kadınlarda çıkınlar içinde saklanmış kırmızı renkte bir taş vardır. Bu taşın ismine "Korku taşı" derler. Bir kimse korkarsa bu taşı beyaz bir taşa sürterler, beyaz taş bir miktar kırmızıya boyanır, sonra beyaz taştaki bu kırmızı boya yıkanır ve onu yıkayan su korkan adama içirilir. Bunu içenin bu suretle korkusu tedavi olunur.

10/1/931 tarihinde Anteb'in şarkında "Günü dağı" etrafına toplanmış birçok kadın görmüştüm dikkat ettim tahkikat yaptım. Meğer orada bir delikli taş varmış Boğmaca öksürüğüne tutulan çocukları bu delikli taşın içinden geçiriyorlarmış. Ayrıca öksürük için çocukların boynuna takılan daha bir nevi taş da vardır ki bunu dahi boğmaca öksürüğüne şifalı sayarlar.

Göz taşı, kan taşı gibi taşlar da hep bu meyanda birer derde şifa addedildiği hemen Anadolu'nun her yerinde görülen acubelerdendir.

20/6/931 tarihinde Kilis'in cenubunda Türkmenler'in meşhur "Yel baba" türbesinde kalkın kadın erkek türbe etrafında yedi türlü taşa taabbüt ettikleri vakidir.

Görülüyor ki Anadolu'da "Taş"a karşı mühim bir rabıta vardır ve bu rabıta adeta bir akide halindedir. Bu mes'ele tamik edilecek olursa daha yüzlerce madde elde etmek işten bile değildir.

Adana İlk Tedrisat Müfettişi
Ahmet Rıza

Kulca Hayatından Parçalar

Kazakların evlerini Kazak kadınları yapar. Evin duvarları portatif şekilde ince ince ağaçlardan yapılır. Üstü yünden yapılmış kiyizlerle örtülüdür. İlkbaharda kadınlar sıra ile bir birlerinde toplanarak evvelâ koyun kırparlar. Alınan yünlerin en sertlerinden kiyiz, diğerlerinden tekemet, pima (kışlık ayakkabı), en yumuşağından da iplik yaparlar, elbiselik çekmenleri, odalarının yegâne süsü olan ince tekemetleri dokurlar. Bunlarla ekseriya otağı (otak gelinin= babasından getirdiği ev) süslerler.

Kazaklarda en çok iş gören kadındır. Fakat kadının mevkii büyüktür. Evin her şeyine "Baybiçe" (büyük hanım) hâkimdir. Pazara mal satılırken de o başında bulunur. Büyük hanımın adı hiç kimse tarafından söylenmez. Hürmetsizlik hatta günah sayılır. Ona, kendi çocukları "çiçe" (= anne) der. "Kocası "bizimki", başkaları da "baybiçe" der. Gelinler ise ailesindeki hiç kimsenin adını söylemezler. Bir gün, bir gelin bana kaynanasına mektup yazdırdı. Adresi yazmak için adını sordum. Çiçe dedi. Bir senin mi çiçen var? adını söylesene dedim. Günahtır diye bir türlü söylemedi. Kardeşlerinin atlarını sordum. Söyletemedim. En sonra Nuğay Beyin komşusu çiçeme diye adres yazdırdı. Büyük hanım ölene kadar torunları kendi annelerine anne demezler. Kimin çocuğu diye sorulunca çiçenin balası cevabını verirler. Büyük hanım öldükten sonra mevkii büyük geline kalır. Galiba bunun tesiriyle ilk çocuğun kız olmasını uğur sayarlar.

Kaşkarlıklarla Sartlarda pek fakir olmadıkça kadın iş görmez. Ancak bir süs gibi giyinir, kuşanır, boşu boşuna oturur. Erkeklerden kaçar. Sokağa da seyrek ve çapan dedikleri örtüyle çıkar.

Kazaklarda bir kadın evlendikten sonra bir daha baba evine dönmez. Kocası

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ölürse kayın biraderiyle, o da yoksa çok yakın akrabasından biriyle evlenir. Diğerlerinde ise kadın istediği zaman ayrılır. En ufak bir şeye kızsa "Sen koyuvetme sen men koyuvettim" der babasının evine döner Buna "yamanlap bitmek" denir ve buna sık sık tesadüf olunur.

Kazaklarda çok kadın almak yoktur. Yalnız mecburiyet altında, meselâ kardeşi öldüğü zaman onun dul karısıyla evlenmek vardır. Halbulki ötekiler elbise değiştirir gibi kadın değiştirirler. Kaynanalar da kızınca oğullarına "tokal" (= ikinci zevce) alırlar.

Musiki:

Kazaklarda yalnız tanbur, Kaşkarlıklarda ise rebap vardır. Asıl musiki Tarançılardadır. Tarançılar bazen 10 bazen daha çok musikişinasla bir musiki heyeti vücuda getirirler. Çalgıları şunlardır:

Dotar: iki telli, telleri kerpiçten olup biçimi buranın tanburu gibidir.

Tanbur: Sekiz telli olup telleri çeliktendir.

Setar: On iki veya on sekiz telli olup ke-man gibi yayla çalarlar.

Def: Aynı buradaki tef gibidir. Yalnız etrafındaki zilleri yoktur.

Kanun: Buradakinin aynıdır... Yalnız tokmaklarla çalınır.

Heçek: Buda keman gibi çalınan bir çalgı-dır.

***

Çalgı çalınırken millî rakıslar yapılır. Raksetmeye "usta oynamak" derler. Raks buranın çifte tellisini andırır. Aynı zamanda çalgıcılar tarafından şarkıda söylenir. Şarkıya Kazaklar "ölen" derler. Lüzumu olduğu zaman herkes ölen uydurabildiği gibi meşhur ölenciler de vardır. Bu ölenciler bilhassa büyükleri ve onların hanımlarını överek ölenler uydururlar. Tarançılar şarkıya nahşı derler. Peşreve de makam derler. 12 tane makamları olup en muteberi tuvadır. Şarkıları bir iki mısradan ibaret olmayıp bir aşk macerasını veya geçmiş bir tarihi vak'avı temsilen yazılmış olan nağmelerdir. Meşhurlarından birisi "Sadır Kanrak"tır (Kanrak = hımhım).

Karahan zamanında 'sadır' adında bir pehlivan Çinlilere karşı isyan ederek Yedisu vilayetini çok az bir zaman için kurtarmış ve nihavet kulca adındaki şehirde yenilerek hapse atılmış, bu şarkı da onun ağzından uydurulmuştur:

Yerli Lehçe İle

Sadır dep atım kaldı
Danzıda hıytım kaldı
Hıytımı okup baksam
Üç balam yetim kaldı
Menimgu iki oğlum bâ
Çonu penname okıdu
Moynumu moytonzuda çapsa
Tenimi kağa çokıdu
Yambulun yağaçları
Ekiz karağay çanzı.
Yambuldan kıyçıp çıkkan
Sadır digen ho hanzı
Yambulu tişip koyup
İki çıktım lalağa

Türkiye Lehçesiyle

Sadır diye (diyip) adım kaldı
Hapisane levhasında mektubum kaldı
Mektubumu okuyup baksam
Üç çocuğum yetim kaldı
Benim İki oğlum var
Büyüğü penname okuyor
Boynumu kesseler
Tenimi karga yiyor
Hapisanenin ağaçları
Yüksek kavaktan direk
Hapisanenin kaçıp çıkan
Sadır denen pehlivan
Hapisaneyi deşip bırakıp
İki defa çıktım [illegible]

www.atsizcilar.com
www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husust daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Emdi kaldı balağa
Yambuldan kıyçıp çıkıp
Yatkan yerim yambulak
Hudayımdan tileymen
Mana versin bi ulak
Altı yambul tikleymen
Telkinin davanığa
Dua kılıp yatamen
Bu elin amanığa

İmdi (şimdi) kaldı belâya
Hapisaneden kaçıp çıkıp
Yattığım yer yambulak
Hüdamdan diliyorum
Bana versin bir ulak
Altı yambu dikeceğim
Tilkinin eteğine
Dua edip yatıyorum
Bu elin (memleketin) iyiliğine

Türkistan Kızı
Ilgaz Kâşif

Kadro ve Ziya Gökalp

Topraklarımızın altında yatan ulu pınarları bir kurt gibi kemirmeye çalışmayalım.

Şubat'ın başından beri yeni bir mecmua çıkıyor. Adı Kadro.

İstanbul'da basılıyor. Ankara'da çıkar görünüyor. Adı yabancı gelmesin. Falih Rıfkı Beyin "Yeni Rusya" adlı kitabındaki birçok satırlar arasında, bir satır vardır. Yeni bir İnkılâp fırkasının her şeyden önce bir kadroya ihtiyacı olduğunu söyler. İşte bu kadro o Kadrodur.

Müessisler arasında. Elebaşı olarak Yakup Kadri Bey yazılmıştır. Fakat biz, bu yeni müçtehidin yaşına hürmeten başa yazıldığına kaniyiz.

Bu mecmua için olan duygu ve düşüncelerimizi söylemeliyiz. Çünkü Türkiye'de çıkıyor ve Anadolu'nun göbeğinde intişar etmek dava ve sevdasındadır.

Kadro, bize göre Yeni Mecmua'dan sonra daha Türkiye'de bir eşi çıkmamış cidden değerli mesaiyi de ihtiva eden kıymetli bir mecmuadır. Hem de şimdiye kadar pek kısır kaldığımız iktisadi sahada bir boşluğu dolduruyor. Her Türk çocuğu bu mecmuayı okumalı, düşünmeli, tahlil ve istifade etmelidir. Kadro budur. Fakat onun davası bu kadar değildir.

Ortaya bir tez atarak sadece o tezi: müdafaa etmekle, kalmıyor. Kendinden önceki kıymetlere hücum ederek, onları devirmeye çalışıyor. Çünkü inkılâbımızın inkılâptan sonra, gelen bir organizatörüdür.

Binaenaleyh enerjik olmak mecburiyetindedir. Yâni harpten sonra harp sonrası gönüllüleri ve terhisten sonra meydana atılan kahramanlar.

Kadro artık bu asırda ve hele bu bağrı yanık yurtta hiç bir cephenin, cephe taarruzları; ile yıkılmayacağını, sinsi sinsi yanlarını ve gerilerini çevirmek lâzım geldiğini bilen bir tabiyecidir.

İlk nushasında eski Anadolucu Filozof Hilmi Ziya'nın faydası olmasa da pek zararı da olmayan bir kitabını ele alarak, derhal kısa bir tahlil ile yıkmaya çalışmış ve sonra tok ve ensesi kalın, bir boksör hırsı ile Hilmi Ziya'nın şahsiyetine çullanmıştır. Haklı veya haksızdır. O başka mesele, fakat, ortada bir hakikat var. Hilmi Ziya yerli malıdır ve bu toprağın çalışkan bir oğludur. Kadro Hilmi Ziya'nın üstüne çullanmış ve hatta çullanmakla kalmamış onu, yazı arasına sıkışan kurnaz ve kıvrak bir satırla jurnale kalkmıştır. Bu tarzda bir

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

hareketin tabiyesi güzel olsa da karakteri güzel değildir.

Biz Hilmi Ziya'nın hayranlarından değiliz. Fakat böyle yerli malı ve çalışkan bir lise hocasının ve nihayet bir yerli malı Türk delikanlısının Marksizm'e ihvanlığı güden delikanlılar tarafından boş görünen bir meydanda yakalanıp yere çalınmasına göz yuman ve hele kayıtsız bakabilenlerden değiliz.

Kadro, böyle bir kadrodur. İlk nüshada Hilmi Ziya şamarlandı ya... işte ikinci nusha: bugün kafalarda bir kıymet olarak ya-şayabilen kim vardır?...

Ziya Gökâlp.

Güzel bir vesile de var. Nüzhet Beyin altı ay önce çıkan bir kitabı. O halde haydi. Metot aynı Metottur. Nüzhet Beyin kitabından şöyle birkaç satırla bahisten sonra derhal Ziya Gökâlpın şahsına geçivermelidir. Ziya Gökâlp, marksizme iltifat etmeyen adamdır. Şu hâlde çarpılmalı ve yıkılmalıdır. Fakat bugün hâtırası gönüllerde ve tavsiyeleri kanunlarımızda fikirleri beyinlerimizde yaşayan bir kıymettir. Öyle ise teferruatta hoş görmeli ve esaslarında devirmeli. Ziya Gökâlp bir mübeşşirdir. Evet.. Gebe olan her cemiyette bir mübeşşir gelir. Ziya Gökâlp de bu günlere gebe olan cemiyetimizde doğmuş ve yaşamış bir mübeşşirdir. Yâni Kadronun mübeşşiri...

Sayfalarca kelime salatası okuduktan sonra işte son satırdan biraz önce hüküm verilmiştir: Ziya Gokâlp dar ve tezsizdir.

Başta yeni müçtehitlerden Yakup Kadri Bey de dahil olmak, üzere muhterem efendiler ve müstakbel inkılâp fırkası Kadrosu size hitap ediyoruz!...

Biz Malız. Yerli Malı. Bu toprağın çocukları; Hilmi Ziya ve Ziya Gökâlp de maldır. Yerli Malı ve bu Toprağın çocukları.

Şu hâlde yabancı yerlerden yabancı kültür ve yabancı mefkurelerle içimize katılan sizlere, yâni kontenjan listeleri ile memlekete girmeleri men edilmesi lâzım gelen Efendilerimize diyoruz ki;

Ziya Gökâlp Sibirya'dan daha harap olan bir yurtta, yâni Anadolu'da ve Volga mahkûmlarından daha mustarip olan bir cemiyette, yâni Türk milleti içinde doğmuş, büyümüş, yetişmiş ve yetiştirmiş bir büyük Türk'tür.

Çıplak Anadolu yaylasında kendi kendine filiz vermiş ve gölge salmış ulu bir çınardır.

Her memlekette ona benzeyenler veya ondan ileri olanlar bulunabilir. Fakat unutmayın ki, oralarda muhit şartları zekâların neşvünemasına müsaittir. Halbuki, Ziya Gökâlp, okumak için babasının evinden kaçmış, Diyarbekir'den İstanbul'a kadar fersahlar aşmış, hürriyet için Baytar mektebinden kovulmuş ve Taşkışla zindanlarıda lisan çalışarak garbi okumuş, bizi ve tarihimizi okumuş, hürriyete tapmış, Türkçülüğü şuurlandırımş ve nihayet eserleriyle bugünkü inkılâbın ideolojisini yapmış ve kanunlarına yol göstererek inkılâbı organize etmiş büyük bir mustarip, büyük bir zekâ, büyük bir mürşit, büyük bir karakter, büyük bir dehâ ve nihayet efendiler hepsinin üstünde olarak Ulu bir T ü r k t ü r.

Dehâ dediğim için gülmeyin efendiler.

Asırların sefaletleri içinde buğdayı ve beygiri bile bücür olan bu çıplak yayla üstünde yetişmiş büyük bir dehâdır. Garp cemiyetleri, içinde yetişseydi şüphesiz ki, büyük bir tarih olacak ve her tarafta tevazu ve asaleti ile sizi karşılayan heykelleri yükselecekti.

Nasıl dünya tütünleri içinde kendi kendine yetişen, bizim güzel tütünlerimiz varsa, nasıl en iptidai şeraitte yetiştiği halde en iyi bizim afyonumuz ve yer yüzününün en iyi askeri bizim milletimiz ise, Ziya Gökâlp de yeryüzünün en ulu insanlarından biridir. Bir ümmetten bir millet çıkarmış, bize millî şuur ve millî gururu kazandırmış, hakiki ilmin ve medeniyetin yollarını göstermiştir.

Bu toprağın çocukları için Karl Marks'tan

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No. birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

ve Lenin den daha büyük bir insandır.

Gökâlp'in Malta'da ruhî depresyona uğramış olacağını farzederek Malta'dan sonraki hayayatını inkâr ediyorsunuz. Hapisler ve menfalar zayıf ruhlu insanlar için bir geriye dönüş noktası olabilir. Fakat taşkışladan geçmiş bir Türk mütefekkiri için Malta, serin havalı bir oteldir.

Netekim Gazi, menfalarda kuvvetlenmiş ve nihayet Mağlup bir ordunun içinden çıkmış bir muzaffer kumandan ve bir çelik iradedir.

Ziya Bey, herkesin bildiği ve duyduduğu şeylerin Avukatı değildi. Bilinmeyen ve inkâr edilen kıymetlerin davacısı idi.

Bugün bu memlekette herkes Marksist veya Komünist olduğunu açıkça söyleyebilir ve söylemektedir. Fakat Ziya Bey'in ortaya atıldığı zamanlarda herkes Türk'üm ve Türkçüyüm diyemezdi.

Bugünkü Rus inkılâbının esaslarını nasıl Lenin kurdu ise, bugünkü Türk inkılâbının ilk esaslarını da Ziya Bey kurmuştur.

Pürüzsüz Türk dilinden medeni kanuna kadar bugün hakikat olan büyük kıymetler-den birçoğu Ziya Beyin yazdığı temennilerdi.

Ne acı ve ne ağır?...

Ziya Gökâlpı, Yakup Kadri Beyin firması altında çıkan bir mecmuaya karsı müdafaa mecburiyetinde bulunuyoruz.

Demek herşey bu kadar çabuk ölüyor, bu kadar çabuk unutuluyor, ve bu kadar çabuk inkar edilmek isteniyor. Haklı olarak aklımıza geliyor. Acaba?... Bu gün yaşayan kıymetler de bu kadar çabuk mu unutulacak ve inkâra kalkışılacak? H a y ı r...

Bu toprak ve bu halk için çalışmış olanları küçültmeyeceğiz. Ağaları veya babaları cephelerde can vermiş insanlar, ölüleri ve uluları bu kadar çabuk unutmazlar ve hiçe saymak istemezler.

Biz ölmez Gökâlpa değil, onun mezarı ve eserleri üzerinde tepinerek kendilerini öldürenlere acıyoruz.

Bütün bunlardan sonra ve nihayet, Türk gençleri size söylüyoruz!...

Kadro mecmuasını okuyunuz: Zevkli ve güzel bir kap içinde güzel bir baskı ve ucuz bir fiyatla çıkan Kadroyu okuyunuz.

İsmail Hüsrev imzası ile Paramıza ve Köy iktisadiyatımıza dair yazılan kıymetli makaleleri. Ş. S imzalı Türk tütüncülüğünü, Burhan Asaf Beyin "Merhumun dolaşık işleri" altı orijinal yazısını, Dr. Vedat Nedim beyin popüler makalelerini iyi okuyunuz. Cidden istifadeli tetkikler bulacaksınız.

Fakat, çizmeden yukarı çıkarak şahsiyetleri boğazlamaya ve bugün göynümüzde yaşayan kıymetleri düşürmeye kalkan ve nihayet bizden önceki nesillerin yaptığı mukaddes ihtilâlleri birer beygir sürüsü içtimalarına benzetmek isteyen fena ve iğrenç kasıtlı yazıların da çelmeleyici tuzağına kapılmaktan sakınınız.

Namık Kemal

Mecmua ve Kitaplar

Ege Kızları: Son zamanlarda çıkan "Ege" adı nihayet edebiyata da girdi. Osman Uluğ Beyin 46 sayfalık, nesirlerden mürekkep olan bu eseri "güzel Türkçe"nin en iyi örneklerinden biridir. Kelime falsoları pek az. Kitabın her hangi bir yerini açıp okuyunca bunda bir

misal: Siz nasıl bir şua hüzmesinin menşurdan süzüldükten sonra yaptığı renklerin bazılarını görmediniz ve anlayamadınızsa ruhum da duyduğu güzelliklerin ve inceliklerin çoğunu anlatamadı.. Fakat sade bu kadar değil. Son zamanlarda şevkimizi

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

lardan bir rüzgâr ve Boz Kurttan da bir haber var. Yani bizim susadığımız şeyler.

Çocuk Kitapları: Yakın zamanlarda kâinat kütüphanesi Cemil Cahit Bey'in iki kitabını neşretti: "Ateşli bir delikanlı" adında bir perdelik bir mektep temsiliyle "Kan içen hastalık" adında bir polis romanı. Bunlar edebî kıymeti olmamakla beraber eğlenceli, boş ve meraklı kitaplar olduğu için çocuklara bunu tavsiye edebiliriz. Bilhassa genç orta mektep çocukları (adını burada söylemek istemediğimiz) bazı romanlar yerine böyle cinaî kitapları okumakla daha iyi ederler. Çünkü biz, çocuklarımızı mütereddi bir züppe halinde görmektense kırıcı bir haydut şeklinde görmeyi tercih ederiz.

Sümbül gözlü kadın: Yeni bir şair daha. Galip Fuat... Buluşları kuvvetli, dili düzgün. Fakat bir de büyük kusuru var: birçokları gibi mariz. Şair nereye baksa hislerinin kırıklığını terennüm ediyor. Halbuki biz genç neslin genç şairlerini daha metin ve milletçi görmek isteriz.

Damping ve iktisadî buhranlar: Tunalı Mustafa Ahmet Bey'in bu kitabı mülkiyet fikrinin doğuşundan bugünkü tekâmülüne kadar, olan tarihiyle başlıyor. Akvam meclisinin iktisadî hizmetlerini takdir eden müellif afyon meselesinde bitaraf davranamadığını ve afyon ticaretimizin birtakım mutavassıt istismarcıların elinden kurtarılması lüzumunu işaret ediyor. Mustafa Bey, afyon işi iyi ve fennî idare edilirse her yıl Türkiye'ye 50.000.000 lira gireceğini iddia etmektedir. Bu dikkate şayan ve kıymetli eseri tavsiye ederiz.

Mevlânâ'nın Rubaileri: Hasan Âli Bey evvelce hayat mecmuasında neşrettiği bu rubaileri bu sefer ilâvelerle kitap hâlinde çıkardı. Tercümelere Baki ve Şerefeddin Beyler yardım etmişlerdir. Ayrıca Baki Beyin Koleksiyonundan alınmış Mevlânâ'nın renkli bir resmi ile şairin el yazısı ile bir Türkçe şiri eserin kıymetini arttırıyor. Bilhassa bu 23 beyitlik gazelin tamamen Türkçe olması fevkalade mühimdir. Fakat bu kitabın bir de komik tarafı var ki o da Farsî metinlerin de lâtin harfleriyle yazılmış olmasıdır.

Bunun için Hasan Âli Beyin gösterdiği sebep ise hiçte kuvvetli değildir. Bundan başka Hasan Ali Bey Mevlânâ'nın Türkçe şiirini yeni harflere iyi çevirememiştir. Eski "elif" harfini Hasan Ali Bey yalnız "a" mukabili sanıyor. Halbuki bu harf çok defa "a" (yani bugünkü harflerimizle "e") mukabili olarak da kullanılır. Farsî metinlerin lâtin harfleri yazılmasında da daha iyi bir usul gözetilebilirdi. Bilhassa aşağıda bahsettiğimiz iki kitap bu hususta çok mükemmeldir.

Amme ve Tebareke: Kâinat Kütüphanesi'nin neşrettiği bu iki kitap amme ve tebarekenin yeni harflerle basılmış Arapça metnidir. Fakat birkaç türlü harf kullanmak şartiyla arapça bütün harfler gösterilmiştir. Meselâ "sin" ve "sat" harflerini ayırmak için bunlardan biri italik olarak kullanılmıştır. Hasan Ali Bey de böyle yapsaydı şüphe-siz daha iyi oturdu.

***

Yaş Türkistan: Dokuzuncu sayımızda, Paris'te Özbekçe olarak çıkan "Yaş Türkistan" arkadaşımız hakkında yazdığımız satırlara, Yaş Türkistan, 27'nci sayısında cevap verdi. Yazılan cevaptan, arkadaşımızın, bizi mevzubahis eserden habersiz sandığı anlaşılıyor. Zeki Velidi Bey Türkistan'ın yakın zaman tarihine ve son inkılâplar devrine ait "Bugünkü Türkistan" adıyla büyük bir eser yazmış, bundan dört beş yıl önce Mısır'da basılmaya başlanan bu eser 552 sayfa basıldıktan sonra parasızlıktan bitirilememiştir. Yaş Türkistan muharriri Çokayoğlu Mustafa Bey bu eserin bazı formlarını ele geçirmiş ve kitabın Avrupa dillerinden birine çevrilmekte olduğunu işitince, kendi ifadesine göre önce dost olup sonra nedense ayrıldığı arkadaşı Zeki Velidi Bey'le hesap görmeğe başlamıştır. Bu suretle, Yaş Türkistan'ın 25, 28, 27'nci sayılarında Zeki Beye haksız ve lüzumsuz taarruzlarda bulunmuştur. Bunun zahirî sebepleri

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

şunlardır: 1) Zeki Beyin, eserinin 340'ıncı sayfasında, 1918'de Çokayoğlu'nun da iştirakiyle Fergana'da iki ay süren Hukant Hükümeti hakkında "Takarrür etmiş bir fikrî ve programı yoktu" demesi; 2) Henrih Zigel adında bir Avusturyalı Yahudi'yi mezkûr hükümete mensup göstermesi; 3) Bolşekviklerin reisi Stalin hakkında bizim gazeteler gibi "yoldaş" tabirini kullanmış olması. Demekki yıllardan beri Avrupa'da demokrasi merkezi olan Paris'te yaşayan Türkistanlı Çokayoğlu hâlâ en ufak tenkitlere bile tahammül edemiyor. Halbuki bu hükümet azalarının fikrî ıstırapları Çokayoğlu'nun 1927'de "Yeni Türkistan"da (Sayı 7) yazdığı makaleden anlaşılıyor. Eğer programı mu-ayyen olsaydı bu hükümet yalnız iki ay sürmez ve nüfuzu Hukan'da münhasır kalmazdı. Biz Çokayoğlu'nun Beyaz Rus matbuatında yazdıklarını okuyamıyorsak ta Türkçe ve Fransızca yazılarını görüyoruz. Çokayoğlu "Orient et Occident" mecmuasında (1923 sayı 17, s. 46) ki yazısında "Demokrat Rusya çerçevesinde Türkistanlıların is-tiklâl fikri" [1]nden bahsediyor. Rusya çerçevesinde istiklâl... Bu, pek tuhaf bir fikir! Yaş Türkistan'ın 27'nci sayısında da muharrir kendi imzasıyla "Türkistan'ın talihsizliği ve onun necat yolu" adıyla yazdığı makalede Mançuri'yi misal alarak Türkistanlıların aczinden bahsediyor. Çokayoğlu'na göre mücadele etmek fena, etmemek de fena. İşte facia budur. Zeki Velidi Bey, Henrih Zigel hakkında "evvelce Hukant ticaret odası reisi olan bu zat hükümette azalık hakkına malikti" diyor. Çokayoğlu ise bunun yalan olduğunu, bolşeviklerden alınmış provokas-yon olduğunu söylüyor. Halbuki bize, son Türkistan hareketlerine iştirak etmiş olanlardan Abdülkadir Bey, Hukant Hükümeti hakkındaki öteki malûmat gibi bunun da, Çokayoğlunun kendisinden alınan ifadelerden ibaret olduğunu gösteriyor. 12 Teşrin 1924de Berlin'de yazılan notlarda "Şah Ahmed of finans nazırı" kelimeleri yanında Çokayoğlunun kendi eliyle yazılan şu cümleyi gözümüzle görüyoruz:

Acaba Çokayoğlu bu satırlara ne cevap verir? Bize öyle geliyor ki Çokayoğlu her nedense Zeki Bey'e hücum etmek istiyor ve bunu bir bahane ediyor. Fakat Türkistan için çalışmış, harbetmiş bir insana bu şekilde hücum doğru mu? Bu olsa olsa Türkistan istiklâlinin düşmanlarını sevindirecektir.

Lisan meselesine gelince: biz onun ya halis Garp Türkçesi'yle veya halis Çağatay Özbek Türkçesi'yle çıkmasını isteriz. Arkadaşımız bize verdiği cevapta medeni bir mecmuanın göçebe Özbeklerin diliyle çıkamayacağını söylüyor. Biz de zaten ondan bunu istemedik. Fakat Türkistan millî istiklalini güden bir mecmuanın dili de her hâlde Sartça olmamalıdır. Meselâ 27'nci sayıdaki; [illegible] kelimelerinin asıl Türkçesi "ornığa", "oturgan", "yüberilmek", "Türkistanlılar" olmak gerektir "Hem de arkadaşımız şunu elbet takdir eder ki, Türk ırkının istikbâlini kuracak ve koruyacak olanlar Türkiye'nin şehirlileri ve Türkistan sartları değil, Türkiye'nin köylüleriyle. Türkistan'ın göçebeleridir.

K.A.

---

[1] La volonte souveraine des habitatants du Turkestan, dans les limites de la republique democratique federative Russe.

Bu sayıda müddeti biten abonelerimizin, aboneliklerini yenilemelerini rica ederiz.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 2, Sayı: 13	Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl	15 Mayıs 1932

Kuş Bakışı

Millî Uyanıklık

Fertlerin hayatında olduğu gibi milletlerin hayatında da bir dönüm, bir intibah noktası vardır. Bir felaket, bir esaret, bir hezimet milletler için bir intibah sebebi olabilir.

On dokuzuncu asırda yabancı bir donanma Japon adalarından birini harap etmeseydi bugün bütün dünya için tehlike olan bir Japon intibahı olmayacaktı. Napolyon Almanya'yı istila etmeseydi Alman intibahı vücuda gelmeyecek ve Fihtenin tarif ettiği milli alaka doğmayacaktı.

***

Türkiye bir milleti tembih edecek milli felaketlerin hepsine uğramıştır. Fakat bizde milli intibah, milli alaka henüz doğmamıştır.

Milli intibahın unsuru gençliktir. Hükümet adamlarının, milli intibahın varlığına ve kuvvetine ait edebiyatı kâfi değildir. Milli intibah, milli alaka denilen şeyler gözle görülecek kadar maddi nesnelerdir.

Bir milletin yaşayabilmesi için kanunların mevcudiyeti kâfi değildir. Vaktiyle hür ve şerefli bir tarih yaşayıp da bugün esir olan milletlerin iyi kötü kanunları, hükümet şekilleri vardı. Fakat bu, o milletleri esaretten kurtaramadı.

Millet, fertleri kan ve ahlak bağlarıyla birbirine bağlanmış bir cemiyettir. Bu fertlerin ahlaki kuvveti milletin sağlamlığı demektir.

Bizden başka bütün milletlerde gençlik milli uyanıklığın, milli düşüncelerin öncüsüdür.

Bizde merkezi emirlerle programları, hazırlanan milli bayramları oralarda gençlik idare eder. Gençlik milli gayelerin ve milli mefkûrenin uşağıdır. Şahısların veya zümrelerin değil...

***

İmparatorluk devrimizin son tarihi bize dalkavukluğun, köleliğin bu zavallı yurt için ne elemli, acı akıbetler hazırladığını gösteriyor. Çektiğimiz ıstıraplar, milli felaketler bizi milli mefkûrenin esiri yapmalıdır. Mefkûre için bütün varlığımızı, kanımızı, canımızı fedaya hazırlanmalıyız. Bu devlet yasalarına, törelerine yazılmalıdır. Bu yazılış önünde her Türk bir olmalıdır. Büyüklerimiz feragatin, adsızlığın örneği olmalıdır.

Biz çok sıkı bir askeri disipline muhtacız. Çünkü bugün inzibatsız yaşıyoruz. Fakat bazılarının sandığı ve anladığı gibi bu sert disiplin istibdat demek değildir. İstibdat altında yaşayan yahut disiplinsiz olan cemiyetlerden hiç bir şey beklenemez.

İnkılâbımız sessizliğe ve emniyete muhtaçtır. Memlekette yapılacak olan

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

birçok işleri başarabilmek için çalışkan, disiplinli, yüksek ahlaklı bir gençliğe muhtacız. Dün halife önünde el bağlayan hünkâr huzurunda diz çöken adamların böyle bir nesli yetiştireceğine kani değiliz. Eski harflerle tutulmuş nottan ders çalışan bir darülfünun talebesi ne vatansız diyen, Ankaranın havası zemmolundu diye inkılâbı müdafaaya kalkışan dünkü nesil mensupları sadece gösterişin zebunudurlar. Bu adamlar dün Abdulhamit'in sadık köleleri idiler.

ziyafeti vermişti. Bu tereddidir. Fakat dalkavukluğun, şarlatanlığın, iltimasın daha çok işe, yaradığını gören gençlik büsbütün haksız değildir. Bu gençlik dünkü nesilden fazilet namına bir şey almamış, fakat riyakârlığın her türlüsünü öğrenmiştir.

Bütün dünyadaki içtimai hadiselere bakınız: gençlik her hususta amildir uyuşuk Çinin Japonya'ya dayanışında kızları ve erkekleriyle darülfünun talebesi başrolü oyna-

Mahkûm

Türkistan, Azerbaycan, İdil-Ural ve Kırım Atsızlarına

«Mahkûm» diyenlere mağrur bakıp yürü.
Zincirli kolların yurdunda şan verir!
Etsin bırak alay, beyninde var körü;
Zindansa meskenin, fikrin şeriridir.
«Mahkûm» diyenlerin, sen bil ki en hürü
En müstebit olan «hırs»ın esiridir.
Mahkûmların bugün «hâkim hüküm»leri
Hâkimlerin yarın hükmünde söylenir;
Zâlim olan adam zâlim zulümleri
Mazlumların yarın zulmünden öğrenir.
Zincirlenip gider hilkat düğümleri,
«Bin türlü şey doğar gün doğmadan» denir.

Dâniş Remzi

Bugün hepsi anadan doğma cumhuriyetçidir. Farzımuhal yarın Türkiye'de irtica veya komünizm olursa o zaman da hepsi kara softa veya kızıl Bolşevik oluvereceklerdir çünkü onlar için mesele yalnız "efendi değiştirmek"tir.

***

Bugünkü Türk gençliği beş yıl önceki gençliğe göre soğumuştur. Vaktiyle ölen bir arkadaşları için bütün İstanbul'u ayağa kaldıran tıbbiye gençliği Ağrıda genç bir hekimin kürtler tarafından gözleri oyularak öldürülmesine kayıtsız kaldı.

Bu hadise şarlatanlıklara bol bol yer ayıran İstanbul matbuatında adi polis vak'ası gibi yazıldı. Kubilay, Türkiye için kafasını kestirdikten biraz sonra Hukuk talebesi çay

mıştır. Macar darülfünunları Triyanon muahedesinin değişmesi için hariciye nazırından daha çok çalışmaktadır. Romanya ve Lehistan da darülfünun talebesi komünizmin ve Yahudiliğin amansız düşmanıdır.

Çekislovakya'da sokal, İtalya'da faşist Almanya da Hitlerist milli mefkûrenin timsalidir. Bizde?

Cumhuriyet bayramlarında devlet reislerimizin gelişlerin de Türk gençliğinin vazifesi bir opera figüranından farksızdır.

Hâlbuki biz bütün milletlerden daha çok milli mefkûreye muhtacız. Bunu bir vicdan haline getirmek hükümetin vazifesidir. İlk iş ilk mektep gençliğini, bilhassa köy gençliğini yoğurarak bunlardan bir Türk gençliği yaratmak olmalıdır.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

İktisadî Burhan ve Beynelmilel Kredi

Uzun ve orta vadeli Iskonto:
Franequi projesinde, sermayeleri, serma yesi olmayan memleketlere sevkedebilmek usullerinin yenilenmesi mevzuu bahistir.

Francqui memleketlerin en çoğunda, ticaret ve sanayi erbabına uzun vadeli kredi açarak "sanayie kredi millî şirketi" ayarında,

çıkan senayı erbabı yalnız başlanna hakkından gelemeyecekleri işlerde bu sayede iyi bir neticeye erişebilirler.

Francqui projesi, % 20'si bidayette tediye edilmiş 100,000,000 dolarlık bir sermaye ile iş görecek ve bütün bankaların fevkınde sanayi poliçelerını yeniden kırmakla mükellef umumî bir bankanın kurulmasına mütemayildir. Fakat bu beynelmilel şirketin arzu

Yıl Dönümü

«Bıktık sonsuz derdinden, bıktık mırıltını kes!
«Yurttan gayrı türküler yakışır mı çağırmak?
«Arkadaş.. Sana muhtaç köyüne, köylüne bak!»
Atsızın, geçen sene yükselen sesi bu ses!

Su ses ki, bağrı yanık seslere ses verendir.
Bu ses ki yol almanın arzusuyla yanıyor..
Durmadan sarkışını haykırıyor, anıyor.
Bu ses ki, sese muhtaç bir yere ses verendir.

Atsızım! yolcusuyuz biz ki aynı yolların:
Biz ki aynı türküyü çağıran şarkıcılar.
Yolcu kardeş olarak seni bugün ve yarın
Gönülden kutlulamak burcumdur sütüm kadar!

Fuat Edip

şirketlerin mevcudiyetine dikkat ediyor. Fransa, İsviçre ve Felemenkte bulunan bu şirketler sanayi erbabına bankaların verebileceği vadelerden daha uzun vadeli kredi açarak çok büyük hizmette bulunuyorlar.

Yalnız membaları nefsi memlekete münhasır olduğu için bu cemiyetlerin faaliyeti mahduttur. Francqui bu grupları beynelmilel mahiyete haiz yeni bir nizam altında toplayarak faaliyet sahalannı genişletmek mümkün olduğunu düşünüyor. Belli başlı işi sanayie kredi millî şirketlerinin poliçelerini yeniden kırmak olacak olan bu müessesesyi beynelmilel kredi bankası tevsim ediyor.

Sanayie kredi millî şirketi uzun vadeli işlere girişmiş sanayi erbabına ikazatta bulunur bazen çevirdikleri işlerin vadesi altı yıla

edilen teşekkülü elde edebilmesi için kendi sermayesinden hariç parası olması lazım gelir. Bu, yeni bu fikir doğurdu.

Francqui tahvilâtı: Üç aylık bir poliçeyi kırdırmak mevzubahis ise bankalar, mesela Belçika Devlet Bankası lâzım gelen parayı banknot çıkararak tedarik eder. Eğer bir banka altı yıllık bir kredi açıyorsa, o zaman banknot çıkararak para bulmak düşünülemez. Zira bu cinsten bir müessesenini istikrarı, banknotların serian ibrazı ve derhâl tediyesi lâzım gelmesi dolayısıyla tehlikeye düşer, ihtiyaç gördüğü parayı halktan uzun vadeli, meselâ 10, 15, 20 yıllık ve kendi sermayesinin 3 veya 5 misline kadar ve bütün piyasalarda satılabilmek üzere, tahvilât şeklinde bir istikrazla tedarik etmesi lâzımdır.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

O halde Almanya bir takyîd devri geçirmek zaruretindedir. Fransa'nın yapabileceği şey bu müddet zarfında Almanya'yı rahatsız etmemek ve belki yardım ederek bu malî zehirlenme tedavisini kolaylaştırmaktır. Meselenin pratik halli, belki mösyö Franequi'nin ahîren teklif ettiği, lâzım gelen garanti ve kontrol vasıtalarıyla mücehhez, beynelmilel orta ve uzun vadeli kredi bankasının tesisi projesinde dahildir. Burada niyet ve siyasetimizin çizgileri içinde gerek akvam cemiyeti ve gerek Wiggin Komitesis tarafından ele alınabilecek ve neticelendirilebilecek bir fikir gözüküyor".

Ahîren bir Fransız finans mecmuası, L'Information, bu Şubat 1932 Alman vadesinden bahseden bir makalede diyor ki: "Selâhiyet ve basiretin eksik olmadığı finans âlemi, Alman borçlularına verilen altı aylık mühletin bittiği bu Şubat vadesini korku ile bekliyor. Borçlular, bu tehlikeli vadede tediyatı yapabilmek için mümkün bütün likidasyonları yaptıkları gibi, tediye edilmemekten korkan bankalar da yeni bir tehlikeye karsı koyabilmek için mütemadiyen para topluyorlar. Hükümetlerin, merkez bankalarının ve muhtelif malî piyasa nâzımlarının gayretleri bu meselenin halline matuf olmalıdır. Müşterek bir kasanın Alman borçlarını üstüne aldığı ve alacaklılara birkaç yılda amorti edilip gerek devlet merkez bankalarına've gerekse bu husus için yaratılmış müessesata yeniden kırdırılabilecek tahvilât verdiği gün, elde edilen mütevali itminan duygusunun yarattığı ruhî netice her hangi bir siyasî neticeden çok daha mühim olacaktır. Çünkü o gün meselenin can noktası halledilmiş olacaktır".

***

Bütün bu söylediklerimiz, önümüzde vahim bir vade olduğu zaman mühletin neticesini beklemeden lâzım gelen tedbiri almak lâzım geldiğini ifade eder. Vaziyeti evvelden tetkik etmek lâzımdır. Belki uzun Vadeli muamelât mekanizmasında şimdiki hâlde âtıl kalan kısa vadeli kra-dilerin tediyesi imkânı bulunabilir. Meselâ böyle âtıl matlubatı olan bir İngiliz bankasının piyasasında uzun vadeli mukarriz bulmak için cehdettiğini pek alâ görebiliriz. Ve belki böylece kısa vadeli alacakların işletilmesinin becayişine imkân olacaktır.

Rusya: Bu melede Almanya'nın tek meçhul olduğu zannedilmemelidir. Rusyadan da bahsolunuyor. Horrent'ın Rus meselesini mevzubahis eden dikkate değer makalelerinden, bu vesikalar heyeti mecmuasından şu anlaşılıyor. Bugünkü Rus iktisadiyatı, şimdiki şekliyle, bütün iktisadî ahlâkın esası olan beynelmilel taahhüdata hürmet hissi ile, garbın malî lisanıyla, finanstan bahsedilebilecek bir iktisat değildir. Bu, Rus meselesinin tetkik edilmemesi lâzımdır demek değildir. Belki sağlam ve şifa bulmuş bir Avrupa Rusya ile finanstan bahsedebilir. Fakat hasta bir Avrupa'nın bundan kat'iyen çekinmesi lâzımdır. Çünkü sirayetinden sakınmak lâzım gelen temaslar vardır ve bu sirayet Almanya tarikiyle gelebilir. Alman borçlarının şubat vadesi, mümkün bir Rus tesiri altında kalabilir o zaman bundan kimse kurtulamaz. Şu hâlde mevcut tehlikelere yenilerini katmak çok ihtiyatsızca bir iş olur. Netice: Rusya'yı tereddüt etmeden Francqui plânı gibi bir projeden hariç tutmak lâzımdır.

Kendi altınını muhafaza etmek kabil midir?

Saklanmış para ve altın var acaba bu mevcut kâğıt ve altınları, kendimizi ihtiyatsızca neticesi müphem uzun vadeli bir işe atarak, elimizden çıkaralım mı? Altın saklamak daha ihtiyatlı olmaz mı? ilk bakışta gayet tabiî gözüktüğü için herkes böyle yaptı. Acaba bu paralar âtıl kaldıkça ne olacak? Her hangi bir iş için hazır sermaye bulmak imkânsızlığı karşısında bankaların avans vermediklerini ve iskonto yapamadıklarını göreceğiz. Sermaye saklı kaldıkça fabrikalar işlemeyecek ve sermayeleşmek imkânı kalmayacaktır. Eğer bütün bu mekanizm

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

durursa ortada ne faiz, ne de kâr kalır. Birçoklarının iddia ettiği gibi parayı hazine tahvilâtına yatırmak, hükümetin geliri oldukça en sağlam iştir. Fakat hükümetin halktan topladığı vergilerden başka bir geliri yoktur. Eğer herkes böyle parasını küflendirir ve sermayenin tedavülü durursa ne muamelât vergisi ve ne de diğer vergiler hazineye girer ve neticede hükümet varidatsiz kalır. Eğer hiç kimse istihsal etmezse münasebet sıfıra inecek ve bir gün gelecek devlet merkez bankalarının aktifinde altından başka bir şey olmayacak; ticaret senetleri ortadan kalkacak ve diğer cihetten bankaların pasifi ceplerde ve mahzenlerde saklanan (küflendirilen) kâğıtlardan ibaret kalacaktır. Belki bu mülâhazalar abestir. Fakat herkes, ne kadar ehemmiyetsiz olursa olsun ufak bir tehlikeyi göze almaz ve para saklamasından başka bir şey düşünmezse istihsal mekanizmasının atalete mahkûm olduğunu idrak etmesi gerektir. Bu düşünüşe göre, eğer bir millet bütün dünyanın altınını toplamaya muvaffak olsaydı, tıpkı çok fazla müvellidülhumuza içinde mahvolan insan vücudu gibi çabucak boğulurdu. Dünyanın bütün altınını saklayan bu millet nihayet dışardan kendi yaşamasına elzem olan mevadı satın alacak ve bu suretle bir kısım altın ihraç etmek mecburiyetinde kalacaktır. Bundan şu neticeyi çıkarabiliriz: muayyen bir hadden sonra altın saklamaya imkân yoktur.

Milletlerin altın üzerine kurulmuş sağlam bir esasları olmalıdır. Meselâ Belçika Devlet Bankası'nın mahzenlerinde 13 milyarlık altın vardır. Elbette kredinin emniyeti için altın esası olmalıdır. Fakat bir zaman gelir ki bu altın bir yük, ölü bir kütle ve lüzumsuz bir ağırlık olur. İşte o zaman tedavüle çıkarmak lâzımdır.

Beynelmilel bir hareket: Mesele Fransa, Felemenk ve İsviçre için mevzubahis olabilir. Eğer şu üç millet Belçika ile beynelmilel kredi faaliyetini canlandırmak için el ele vererek müşterek varidat membalarından istifade edebilseydi, belki beynelmilel buhranın izalesi için çok büyük bir adım atılmış olurdu. Temenni edelim ki 1930-1931-1932 yıllarının müşkül merhalelerini atlatan beşeriyet çok yakında hepimizin samimiyette dilediği terakkiye doğru tekrar yükselmeye başlasın.

Liyej: Birinci Kânun 1931
M. L. Gérard
dan Türkçeye çeviren
Zeybekoğlu Zeki

"Temür Bek"in İslamiyet'e Bakışı

Profesör Zeki Velidi Bey tarafından Darülfünunda 18.1.1932'de verilen ders

"Temür'ün Şehrisebz (Keş)de Şeyh Şemseddin Külâl"in mezarı üzerinde yaptırdığı türbe etrafında, Temür'ün kendisi, oğulları ve maiyetindeki beyler kendi mansıplarına göre yer almışlardı. Bu, Temür ve maiyetinin islâm mukaddesatına İslâmiyet'ten önceki akideler gözlüğüyle baktıklarını göstermek itibarıyla çok karakteristik bir keyfiyettir. Yani şeyhin yanında kendisini ona mürit sayan Temür gömülecekti. Ve kendi büyüklüğüne uygun türbe yaptırıyordu. Sonra Temür'ün türbesi etrafında herkes dünyadaki hayatlarında bu cihangirin maiyetinde haiz oldukları rütbelere göre yer alıp öyle türbe yaptıracaklardı. Bu

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

usuldeki askeri esasta alınan yer o zamanın Türkçe'sinde "mürçel" adım almıştır. Şehirlerin ve Kalelerin müdafaası sırasında her beyin müdafaa edeceği kısım veya savaşta cephenin ayrı ayrı beylere taksim olunan parçaları da mürçel tesmiye olunuyor. Yani müstakbel hayat Temür'ün zamanında Şamanî bir zihniyetle tasavvur olunmuş ve dünyada işgal olunan tertibatla geçirileceği zannolunmuştur. Temür'ün babası "Torağay Bey"in mezarı bugün "Künbed-i Seyyidân" adını taşıyor. "Seyyidân" denilmesinin sebebi, Temür'ün ölümünden sonra."Seyit Bereke"nin Endhoy'dan getirilerek gömülmesi olduğu gibi, Torağay'ın yanına da seyitlerin gömülmüş olmasıdır. Bugün Torağay'ın Kubbesi altında üç seyidin mezarı bulunmaktadır. Bu türbenin garp tarafında "Kök Kümbet" dedikleri büyük bir bina vardır. Bu, Şahruh tarafından bina edilmiştir ve galiba orada annesi Tağay Türkân Ağa da gömülüdür. 1014'te Şehrisebze'deki bu büyük Türk sanat abidelerini ziyaret etmiş ve kitabelerini de yazmıştım. Şimdi maalesef elimde yoktur. Ve bu türbeler hâlâ kimse tarafından tavsif olunmamıştır. Gayet süslü büyük binalardır. Temür orada kendisi için yaptırdığı türbede Anadolu ve İran seferinden dönüşünde birkaç gün ikamet etmiş ve binanın nasıl yapılması icap ettiği hakkında mühendislere talimat vermiştir. Bunu Clavijo (Klaviço) söylüyor. Klaviço bu türbeyi "Büyük Mescit" tesmiye ediyor ve fevkalâde süslü olduğunu söylüyor. Temür bunun kapısını beğenmemiş, küçük görerek daha büyük yapılmasını emretmiştir. Klaviço geldiği zaman o emre göre yeniden yapıyorlardı. Bu gibi süslü büyük türbe ve mezarlar Temür zamanında bazen hükümet konağı yahut otel işini görmüştür. Şehri-sebz'den geçtiğinde Temür müstakbelen gömüleceğini sandığı bu türbede durduğu gibi İspanya elçilerini de oraya indirmişler ve kendilerine orada ziyafet ver "Torağay"ın mezarı üzerinde her gün 20 koyun kesilip kendisinin ve torunu "Cihangir"in ruhuna sarfolunduğunu söylüyor. Cihangir'in "türbesinden de ayrıca bahsediyor.

Temür, Şamanizm ve eski Türk-Moğol ananelerinin kuvvetle tesirinde bulunmuştur. Bu, hayatının başlarında daha açık görülüyor. Onun "Emîr Caku Barlas"la beraber Yasavurlularının emîri "Hızır Bey"e karşı "Ak Yar" mevkiinde savaştığı zaman Arduvan Bahşı adında bir beyini kaybettiği söyleniyor. Bu emîr hakkında "beylerin büyüklerindendi" deniliyor ve ölümü mühim'bir hâdise olarak zikrolunuyor. Sonra Temür'ün bütün ilk seferlerinde daima yanında bulunan ve Temür'e tesir eden bir şahsiyet sıfatıyla Devletşah Bahşı Uygur zikrolunuyor. O daha 1366 seferlerinde Temür'ün yanında idi. 1370'te, "Emîr Hüseyin"in ortadan kaldırılması zaruretini ısrarla söyleyen bu Devletşah Bahşı ile Emîr Caku olmuştur. Temür'ün ilk seferlerinde bir de Turumçı Bahşı ve Çete beyleriyle Türkistan'ın şimal taraflarında olan çarpışmalarında Temür'ün has kâtibi sıfatıyla Yol Kutluğ Bahşı zikrolunuyor ki Temür ona Çetelilerle sulh müzakeresini havale etmiştir. Temür'ün sonraki seferlerinde beylerden "bahşı" adını taşıyan Altun Bahşı, idi Berdi Bahşı Özbek ve Edgü Çakar Bahşı Uygur zikrolunuyorlar. "Bahşı" Temür'ün zamanında Türk usulünde âlim, Türkçe yazan kâtip ve Türk âdet ve ananelerini bilen kimseye deniliyordu, icabında Türk Şamanî veya yarı Şamanî âyinlerini de bunlar idare etmiş olsa gerektir. Babur Mirza Taşkent hanı "Sultan Mahmut Han"ın ordusunda yapılan böyle bir âyine iştirak etmiş ve âyini idare edeni "bir Moğol" diyerek geçmiştir (S. 123). Tabiî o da bir bahşıydı. Şüphesiz hakikî Şarmanîlerin imamları ayrıydı. Onlara Kam deniliyordu. Bahşılar bazen budist de olabilirler. Nasıl ki islâm olan bahışları da biliyoruz. "Ali Şîr Nevayî"nin büyük babası bir müslüman Uygur bahşıydı. Hülâsa "bahşı" Şamanîlerin di-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husust daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

nî rehberi olmaktan ziyade Türk milli annelerinin ve Türk irfan ve medeniyetinin hâmili demektir. İbn Arabşâh, Temür'ünn ya-nındaki usta hakkaklerin ileri geleni sıfatıyla "Altun" adında birisinden bahseder (S. 222) ki yeşim (Kaş taşı) ve akik üterine acayip şeyler nakşedermiş. İhtimal yukarıda zikri geçen Altun Bahşı budur. Zamanımıza erişen en güzel Uygur hüsnü hattı örnekleri Temür ve oğulları zamanında bahşılar tarafından yazılmıştır. Bugün Türkistan'da bahşı tabiri Özbek ve Türkmenler'de Türk destanlarını ve halk hikemiyatını iyi bilen ve Şamanî âyinleri yapanlara, Kırgız ve Kazaklarda ise (bunlarda baksı telâffuz olunur) ancak Şamanî âyinleri yapan ve o âyinlerle hastaları tedavi eden kimselere denir. Kazak baksılarının söylediği şiirler sanatça yüksek olmakla temayüz etmiyor. O daha çok cinlerle iş görür ve garip şiirlerinin de insanlardan çok cinlere uygun geldiğine itikat olunur. Vezinleri o kadar düzgün değildir. Temür zamanında bahşıların böyle halis Şamanî dini rehberi oldukları görülmüyor. Onlara böyle Şamanî âyinleriyle hastaları iyi etmek işinin havale olunduğuna dair bir kayıt da görülmedi. Bununla beraber onlar tabiplerle birlikte zikrolunuyorlar. Fakat tabipten de ayrıdırlar. Bahşılığın eski ve son zamanlarda müşterek olan hususiyeti varsa o da bahşıların eski bahşılar sülâlesine mensup olmalarıdır. Yani bahşıların babaları da bahşı olur. Şimdiki Kazaklardaki bahşılar ekseriya Şamanî meczubiyetlere kapılırlar. Onlar babalarının yaptıkları âyinleri yapmazlarsa manevî ıstırap çekerler. Bahşı arasıra Şamanî âyini yapıp yahut, âyine iş-tirak edip meczubiyetle kalbindeki düğümleri çözmelidir. Yoksa onun hastalanacağına itikat olunur. işte bu gibi bahşılar "Temür"ün bilhaasa ilk hayatında müessir olmuşlardır. Sonra gitgide İslâm fikrî hayat muntesipleri islâm medeniyeti Temür'e tesir etmiştir fakat Temür ömrünün sonuna kadar eski ananelere sadık kalmış ve İslâmiyet'i, İslâm mukaddesatını kendi Türk ve Moğol türecliği bakımından anlamıştır. Temür "Türe"ye pek fazla, ehemmiyet vermiştir.

***

Bu bilhassa orduda görülmüştür. İbn Arabşah (S. 230) diyor ki; "Temür'ün ordusunu teşkil eden Türkler arasında putperestler, ateşe tapan mecusiler, sahir ve kâhinler, putlarını kendileriyle beraber taşıyan müşrikler vardı. Kâhinler Temür'ün askerini harpte teşçi ediyorlardı. Temür'ün askerleri ölü hayvan etini yer, boğazlanmış yahut boğulup olmuş olmasına bakmazlardı. Aralarında koyunun kürek kemiğine bakıp âlemin ahvalinden, istikbalden haber verenler vardı ve gayet doğru söylerlerdi. Aralarında hayvan isimleriyle maruf Türk takvimi kullanılır". İbn Arabşah'a göre Temür için Çingiz Yasası İslâmlar için fıkıh gibi idi. Belki de Temür ve Çağataylar Çingiz Yasasını şeriate tercih ediyorlardı. İbn Tengri Berdi diyor: Diğer Türkler ve Çağalaylar gibi Temür de bütün işlerinde Çingiz Han'ın yasasına itimat ederdi ki buna türe diyorlar. Türe Moğolca mezhep demektir. Temür bu türeyi bilmekle zamanında nazirsizdi"

***

Temür'ün bilhassa orduda islâmiyetten çok gayri İslâmî Türk-Moğol ananelerini tercih ettiği şüphesizdir. Orduyu şeyh ve sofilerin tesirinden kıskançlıkla koruduğu malûmdur. Molla Türk adında bir şeyhin minareden atılarak onun müridi olan

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No. birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

bir emîrin yasa edilerek öldürüldüğü mervidir. Buna ait tafsilât, nushası Umumî Kütüphane'de Halis Efendi kısmında (Nu. 36-24) bulunan Hoca Ahrar menakıbında (yaprak 65 a) bulunuyor. Deniliyor ki: "Şeyh Molla Türk", Temür hakkında ağır lisan kullanır ve tekfir ederdi Şeyhin müridine şeyhten vazgeç, yoksa öldürüleceksin dediler. O tereddüt etti. Fakat şeyhi ona "neden bu tereddüt? sen hiç olmazsa öldürülüyorsun. Ben ise minareden atılacağım" dedi. Nihayet mürit de şeyhinden ayrılmayacak oldu ve şu şiiri söyledi:

"Türkü (Molla Türkü) terketmem için başıma destere koysalar (başımı kesseler) kafamı terketmeye hazırım; fakat Türk'ü hiçbir suretle terketmem". Sonra Temür bunu öldürmüştür. İbn Arabşâh ulemadan Cemaleddin Ahmed el-Hârezmi'nin, ruhi ihtiyaçlarını tatmin edecek irşadatta bulunması ve orduda yedikleri haram yemeklerin günahından nasıl kurtulacakları hakkında samimi müracaatta bulunan iki Çağatay askeriyle ancak gizli olarak konuştuğunu, bu iki askerden atlarını sorduğu zaman, onların, Temür işitir de kendilerini öldürür diye söylemekten İstinkâf ettiklerini ve "seni gördüğümüz için Allah'a sena ederiz. Fakat bizim atımız ve hangi beye tâbi bulunduğumuz senî alâkadar etmesin. Belki sen bizi bundan sonra görmeyeceksin" dediklerini hikâye eder (S. 236).

1396'da "Ömerşeyh Mirza"nın oğlu "Pir Mehmet"in maiyetinde Fars vilâyetini idareye memur olan Emir Sevincek ve Devlethoca birçok işlerde kabahatli görülerek Semerkand'a çağırıldılar. Muhakeme neticesinde Emir Sevincek kendi hesabına fütuhatta bulunmak için Hindistan hududuna sürüldü.

Devlethoca ise kulağı burnu kesilerek Fergana'ya neyfolundu. Bunlara nispet edilen kabahatlardan biriside Emîr Tevekkül ve Emir Kara Yusuf adındaki beylerin "Şeyhülislâm Cü-neyd-i Kâzerûnî"ye mürit olmalarına saik olmalarıdır (Mîrhond, VI, 79. Bu tafsilât Şerefeddîn Yezdî'de yoktur). Umumiyetle Temür kendi çocuklarını ve beylerini İran-Tacik medeniyetinin kötü tesirlerinden korumuştur. O, Sultan Ahmet Calayır ve Kara Yusuf hakkında oğullarına demiştir ki: "Sultan Ahmet Calayır'dan emin olabilirsiniz. Çünkü onun mizacı Tacikleşmistir. Kara Yusuf ise tehlikelidir" [1]. Irak ve Azerbaycan'ın idaresine memur edilen oğlu "Miranşah"ı sarhoşluğa alıştıran İran musiki ve taganni mütehassıslarını 1399'da Semerkant'tan mahsus gönderilen beyleri vasıtasıyla astırdı (Zaferâme, II, 213-214). Keza Şam seferinde torunu "Sultan Hüseyin Mirza"nın sarhoşlukla düşman tarafına geçmesi de "bir fesatçı Tacik zümresinin vesvese ve yalanı" neticesi olarak gösteriliyor (Zafernâme, II, 314).

Temür'ün orduyu ve oğullarını mollaların, şeyhlerin tesirinden koruması; onların bilhassa Müslümanlara karşı şefkatten, dünyayı terkten, tevazudan filândan bahsedip askerlik ruhlarını, maneviyatını kıracak hareketlerine karşı olsa gerektir. Bu itibarla şair Goethe'nin, Temür'ün ağzından mollalara hitaben söylettiği şu parça bu Cihangir'in ruhuna çok uygundur: Was? Ihr missbilliget den kräftigen sturm Des Uebermuthes, verlogne Pfaffen Hätt Allah mich bestimmt zum Wurm So hätt'er mich als Wurm geschaffen.

Yani: "Ne [demek İsliyorsunuz] ? Kabına sığmayıp coşan kudretimin şiddetti fırtınası hoşunuza mı gitmiyor? Ha, siz mürai, yalancı hocalar! Eğer Allah bana [ezilmeye mahkûm, zelil] kurt gibi [sürüklenmeyi] mukadder etmiş olaydı, beni kurt olarak yaratırdı".

Şair burada hocaların ve sofuların meselâ "benim tevazum yahudinin zille-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

lini geride bıraktı"; "insan kendisini her mahlûktan aşağı görmelidir"; "Allah'ın öldürücü kulu olmaktansa ölen kulu ol"; "insan ayak altındaki karı gibi mütevazı olmalıdır"; "insanın kurttan ne farkı var? zaten ona bir gün kurt yiyecektir" gibi hikemiyatlarına karşı isyan eden kahraman cihangirin pervasız coşkun hayatını beğenmeyenlere karşı, onu ateş püsküren birisi olarak tasvir etmiştir. Temür'ün hayatından böyle kahramanca bir vak'anın, meselâ Hammer gibi birisi tarafından Goethe'ye söylenmiş olması ve bu parçanın bu suretle meydana gelmiş olması muhtemeldir.

Ordu'da tarihen tespit olunan Şamani âdetlerinden bazıları bir sefere çıkarken tuğ alaslamak (Şamanî âyini yapmak), kadınların orduda ve âyinlerde iştiraki, başkumandanı selâmlarken şarapla ulcalamak; merasim, toy ve kurultay adabı, orduda tam Şamanî yuğ merasimi gibi şeylerdir. Bir taraftan islâm şeyhlerine tapan Temür diğer taraftan onları öldürmüştür. İslâm azizlerinin mezarlarından yardım uman bu cihangir Şamanî âyinleriyle gömülmüştür. Zahiren zıt görülen bu keyfiyet Temür'ün çok mudil fikri hayatı için bir sistemdir...

Arap Şiirinde Türkler

Araplar'ın büyük şairlerinden olan Hayyûs oğlu Ebu l-Fityân Muhammed hicrî beşinci (milâdî 11'inci) asır ricalindendir [1]. Bunun büyük bir divanı vardır (Aşir Efendi Kütüphanesi'nde 949 numarada). Şair divanının büyük bir kısmını Türk büyüklerinin methine tahsis

***

[1] Bu şairin tercümei hâli "Sibt ibn ül-Cevzî"nin "Mir'at üz-Zamân" atlı tarihinde kısaca ve "İbn Xallikân'nın "Vefiyat ül-A'yân'ında mufassalca beyan olunmuştur. Bunların hulâsası şudur: Bu şair Şam'ın büyük ve meşhur şairlerindendi. Bu zat padişahlara ve büyüklere mülâki oldu. Onları methederek caizelerine nail oldu. 394 sefer ayının sonunda (Kânunuevvel 1003) Dımaşk'ta doğup 472 Şabanı'nda (1080, 27 Kânunusani - 25 Şubat) Halep'te ölmüştür. İbn Hayyûs Şevvali'nde (1072) Haleb'e gelerek son ömrünü orada geçirmiş ve Merdâs Oğulları'na nail azamet ederek haklarında parlak kasideler söylemiş ve onlar sayesinde büyük servete nail olmuştur.

etmiştir. Divanın takriben kırk kadar kasidesi emir el-çüyûş (= Kumandan) Enüş Tegin Dîzberî ile vezir "Yâzûrî"nin methine dairdir. Şair bunları överken mensup oldukları kavmi de methediyor. Bu zat kasidelerindeki terennümlerinde, bazen methedilen zatı, Türk kavminde olan hasletler ve meziyetlerle yükseltiyor, bazen o zatı, Türk Milleti için bir şeref gibi gösteriyor. Lâkin bu methiyelerin bazılarında "Türk" adı zikredilerek övülen kavmin Türk olduğu tasrih edilmiştir.

***

Diğer basılarında ise, bu kavmin Türk olması, kasidenin Türk kumandan veya Türk vezire ait olmasından anlaşılıyor. Divandaki kasideler epey uzun olmakla beraber son derece selistir. Bilhassa, Türk büyüklerine ait methiyelerde selâset daha çok barizdir. İnsan bunları okurken, Türklerin methi hakkında olan şiirin, şaire daha kolaylıkla inkıyat ettiğini, şairin coşarak kendisini zaptedememiş olduğunu hisseder gibi oluyor. Şair kendisi de bu hususu bazı methiyelerinde zikrediyor:

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Yapmayacağım ya, bilfarz senden başkasını methetmek için kalem yürütecek olsaydım (kalemim) yürümezdi.

Yahut senden başkasının denizine dalacak olsaydım bu seçme incileri çıkaramazdım diyor; buradaki makalelerimizde, mezkûr divandaki methiyelerden, önce "Türk" adı zikredilen parçaları, sonra da bu isim zikredilmediği hâlde Türk kavmine ait olan parçaları sırasıyla neşredeceğiz.

1- Metin

1 [illegible]

2 [illegible]

3 [illegible]

4 [illegible]

1- Muzaffer faziletlerle dirayet asalet ve zikricemîl ile muzaffer olarak yaratılmıştır.

[illegible]

2- Tercüme

2- Öyle talihlidir ki, güç şeylere yöneldiğî (= teveccüh ettiği) zaman onları kolaylaştıran cehdü ikdamı, o talihine eştir (o talihi teşyi eder).

3- İşte şeref budur. Baba(nın toprağı)na yemin olsun ki nesli asil unsuru kerîm olmayanlar o şerefi ihraz edemezler.

4- Türkler'de insanlardan bir kısımdır. Ancak onlar en kuvvetli ve muharebede kırılması en güç olanlardır.

5- "Neba" "şiryan" gibidir. Şu kadar ki berikisi çukur ve alçak yerde, öteki dağ tepesinde yetişir [1].

6- Senin eşini arıyan kimse maksadına nail olur. Lâkin Ülker yıldızıyla arz bir araya geldiği zaman...

Kıvameddin

Benderî Makamı

Atsız Mecmuanın 10'uncu sayısındaki "Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman" makalesinde, Prof. Köprülüzade M. Fuat Bey, şu satırları yazıyor: "Ali Rıza Bey Cenup'ta Türkmen Oymakları atlı eserinde Genç Osman türkülerinin Benderî denilen bir makamda okunduğunu kaydediyor [S. 14]. Başka hiç bir yerde adına tesadüf etmediğim bu makamın musiki noktasından tetkiki çok mühim olacaktır."

Filhakika, klâsik şark musikisi makamları arasında bu isimde bir nevi mevcut olmadığına göre, buradaki mekanı tabirinin "ağız, üslûp" manasında kullanılan mecazî bir vasıf olduğunu kabule mecbur kalırız; yani, "benderi makamı" sözünün "bender uslûbu" manasına geldiği anlaşılır.

Bender tabiri ise, birçok milletlerin

---

[1] Neba, şevhat, şiryan aynı cinsten a-ğaçlar olup aralarında derece farkı vardır. Neba bu cins ağacın dağ tepesinde yetişeni olup en kıymetlisidir. Şevhat ise yamaçta yetişeni olup evvelkinden aşağı kıymettedir. Şiryan ise dağın dibinde, alçak yerlerde yetişeni olup en aşağısıdır. Yay yapmak için Araplara göre neba değerinde başka hiç bir ağaç yoktur. Bu ağaç Arap edebiyatının bir mevzuu hâlini almıştır.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husus! daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

musiki lügatlerinde muhtelif neviden musiki aletlerini ifade eden az çok farklı teläffuz şekilleri ile kayıtlıdır.

Bandar, bender, bendeyr, Cezayir'de bir nevi vurularak çalınan çalgıdır: eski İspanya Arapları nezdinde aynı kelimeler Pandero da dahil olduğu hâlde yine bir nevi tef idi...

Bandola, bandurria, bandurra, bandurka. bandurrüha gibi kelimeler ise, az yok farklı şekillerde, fakat esasları müşterek bir nevi kitaraya alem olarak İspanya yarımadası ahalisince kullanılırlar. Bu aletler, şimdiki şekilleriyle moderndir. Ukrayna kopzarları-nın "kopuz"larına da — benzeyişleri dolayı-sıyla — bu isim verilir olmuştu. Fakat, en eski bandura çalgısı bunlar değildir.

***

Curt Sachs'a göre; Lidyalıların iki telli bir nevi saplı saza verdikleri Föndur kelimesi, bütün bu tabirlerin, tanburaya Yunanlıların verdikleri Pandura ismi ile Ermenilerin verdikleri Pandir isminin ve hatta bizzat tamburanın aslıdır; müverrihler, Asurilere ait 3 telli bir panduradan da bahsederler. İşte Anadolu'nun Cenup Türkmen oymaklarının kullandıkları Bender. kelimesi tanbura manasına gelen bu kadim şekil olup, benderi makamının tanbura üslûbu manasında kullanıldığı anlaşılır.

Bender kelimesinin Anadolu Türkmenleri arasında el'an yaşadığını ilk haber veren folklorcu Ali Rıza Bey oluyor; bize, başka yerlerde de kelimeyi tahkik cesaretini ve fikrini veriyor.

Mamafih, şunu da unutmayalım ki, Türkler kadim Anadolu sazlarını — ve bu meyanda bender (yani tanbur)u — garba muhaceretleri asırlarından çok evvel alıp kullanmışlar-dır. Tanburun yunanı menşeini Asya Türkmenleri de biliyor ve buna dair masallar anlatıyorlar. Bu efsanelerden birine göre, "eski zamanda Eflâtun isminde âkil bir adam vardı. Yine o devirde bir de Kaknoskuşu (ebülhevil) vardı. Bu kuşun kanatları oynadıkça tüylerinden güzel bir ses çıkardı. İşte Eflâtun bu seslere göre Dutar tanburasını meydana getirdi." (Viktor Belayef) [1]. Tanburaya, filhakika, en kadim Mısır ve Asuriye kabartmalarında da rastgeliriz.

Burhanı — Katı'ın "denbere" maddesinde tanburun ask koyun kuyruğu manasına gelen "denbebere" tabiri ile izah ettiğine ayrıca dikkati celbedelim. Tanburanın gövdesi koyun kuyruğuna benzermiş..

Mesele tamik edilmeli, Arabi ve Farsi mehazler de aranmalıdır.

Tanbura üslûbu ile, uzun havalara zıt olan kesik ve ritmik icralar kastedilmiş olsa gerek. Filhakika Genç Osman türküleri tetkik olunmalıdır.

Kösemihal Zade
Mahmut Ragıp

Hamiş — Arayıcılara hatırlatılacak bir nokta daha var: son defa yapılan tetkikler neticesinde Rusya Türkmenlerinin dutar denilen iki telli tanburalarında eski kilisenin orgunun denilen iki sesli musikilerine benzer bir üslûpta çalındığı anlaşılmıştır. Bu havalide hüküm süren Nasturîliğin menşei Urfa şehrimiz olduğuna göre, acaba, memleketimiz cenup Türkmenlerinin benden üslûbu de böyle bir şey mi idi? aramalı.

M. R.

---

[1] Şark telifleri erganonun icadını da Eflâtuna isnat ederler ki, bu da Asya Türkmenlerince ilk Hıristiyanlık asırlarında tanınmıştı.

Fehmi Ragıp

www.atsizcilar.com
ATSIZ MECMUA
www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Demirci – Oğlu

17'nci Asır Sazşairlerinden

Evliya Çelebi, seyyahatnamesinde kendi devrindeki sazşairlerinden bahsederken; Demiroğlu, Köroğlu, Gedamuslu, Kara Fazlı, Kâtibi, Kayıkçı Mustafa... İlâ..gibi isimler sayar. Ve bunların çaldıkları Çöğür atlı sazın umumiyetle Yeniçeri ocaklarına mahsus bir saz olduğunu kaydederek sazşairlerimizin ekseriyetle bu ocaklarda yetiştiklerini ima eder [1].

Evliya Çelebi'nin birer birer isimlerini saydığı ve ekserisi müteaddit eserleriyle malûm olan bu şairler arasında ismi geçen Demiroğlu'nun henüz şiirlerine tesadüf edilmemiştir.

Yalnız meşhur Köroğlu destanında kahraman Köroğlu'nun arkadaşı olan bir Demirci-Oğlu vardır. Fakat bu şahsın ismini taşıyan şiirlerin hakikaten Demirci Oğlu mahlâslı bir şaire ait olduğuna hükmedilemez.

***

Destanlarda müteaddit halk şairleri tarafından terennüm edilen şiirlerin daima destan kahramanlarının isimlerini taşıdıkları bir hakikattir.

Bu itibarla Evliya Çelebi'nin Kayıkçı Kul Mustafa ve Kâtibi gibi XVII'nci asrın büyük halkşairleriyle bir arada hatta en başta zikrettiği bu Demiroğlunun nasıl bir şair olduğu; ne gibi şiirleri bulunduğu şayanı tetkik bir meseledir.

Eski bir mecmuada Demirci-Oğlu namında bir şairin IV'üncü Murad'ın Bağdat seferi esnasında yazılmış güzel bir destanına tesadüf ettim.

Filhakika, klâsik şark musikisi makamları arasında bu isimde bir nevi mevcut olmadığına göre, buradaki makam tabirinin "ağız, üslûp" manasında kulla-

Sarpdır Bağdat eteği
İçi erenler yatağı
Sultan Murad'ın otağı
Kurulur Bağdat üstüne

İcelüm Şatın suyunu
Bildük Şahının soyunu
Sultan Murad'ın tuğunu
Dikelüm Bağdat üstüne

Alurlar elden komazlar [1]
Üstünde Han var demezler
Ulu toplar Balyemezler
Atulur Bağdat üstüne

Çalın vezirin borusun
Dostu gafil koman girsin
Koyverin asker yürüsün
........Bağdat üstüne

Demirci-Oğlu sözün hakdır
Hiç sözünde hilaf yokdur
Osmani'de gayret çokdur
Kırılır Bağdat üstüne

Netice itibarıyla XVII'nci asırda yaşadığı muhakkak olan ve büyük bir ihtimalle mahlesini Köroğlu destanının Demiroğlu'nundan almış bulunan bu kudretli şairin Evliya Çelebi'deki Demircioğlu olması ve devrinde büyük bir şöhret sahibi bulunması tahmin edilebilir. XVII'nci asır gibi Halk edebiyatımızın her sahasındaki çok geniş bir faaliyet asrında yetişen Demirci-Oğlu'nun şu şiirini neşrederek bu velutdevrin mirasları arasına bir parça daha ilâve etmeyi faydasız bulmadım.

Nihat Sami
Edirne Erkek Muallim Mektebi'nde
Edebiyat muallimi

[1] Evliya çelebi Seyyatnamesi, c. 1, S: 638-639

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Türkiye'de Elektrik

Türkiye'de 37'si şirketler, 26'sı şahıslar ve 34'ü de belediyeler ve vilâyetler husus' idareleri tarafından işletilmekte olan 97 elektrik fabrikası vardır. Bunlardan ancak 13 tanesi su ve buharla işlemektedir. Diğerleri motorludur. Yani hariçten ithal edilecek yanıcı maddelerle çalışmaktadır. Bu nokta çok mühimdir.

Türkiye deyince ilk hatıra gelen Anadolu'dur. Anadolu ise şarka doğru gittikçe daha ziyade yükselen bir yayladır. Bu yaylanın merkezinden sahillere ve cenup hudutlarına doğru birçok nehirler akar. Hemen hepsi bu itibarla da muharrik kuvvetler istihsaline elverişlirir. fakat yukardaki rakkamlar, bu tabii kuvvetlerden istifade edemediğimizi gösteriyor.

Artık bu asırda ve bu zamanda iptidaî işletme tesisatından sarfınazar birde yanıcı maddeleri hariçten gelen bir elektrik sanayiinin gerek memleket iktisadiyatında ve gerekse memleket müdafaasında kıymetli ve devamlı bir rolü olabileceğini kabul etmek safdiliktir.

Kaldı ki, mevcut fabrikaların umum sermayesi ancak 11.907.327 lira yani yuvarlak hesapla 12 milyon Liradır. Bu sermaye yekûnu ile işleyen muhtelif fabrikaların bir senelik varidatı 5.375.314 lira, bir senelik sarfiyatları da 4.475.363 liradır. Yani birçokları yeni tesisat yapmış ve yapmakta bulunmuş olmalarına rağmen bir sene zarfında bir milyondan fazla temettü temin ettikleri aşikârdır. Fakat bu sermaye ne yolda çalışmakta ve bu temettüü ne suretle temin etmektedir?...

Yine bu. fabrikalar varidat listeleri yekûnundan anlıyoruz ki bu fabrikaların kuvvei muharrike yani işletici elektrik satışından elde ettikleri varidat yekûnu 1.407.743 liüradır. Umum varidatın takriben beşte biri demektir. Demek ki bu fabrikalar ancak beşte bir nispetinde istihsal sanayii için çalışıyor. Beşte dördü de tenvirat yani istihlâk lüksü olarak harcanıyor. Bu fabrikaların tenvirat için elektrik sattıkları müşteri yekûnu 756-84 kişidir. Şüphesiz ki bu müşteriler de şehirlerde oturan memurlarla diğer müstehliklerdir. Şu hâlde bugün Türkiye'de elektrik, lüks ve süs hâlinde bir istihlak unsurudur.

Türkiye nüfusu içinde ancak 75 bin kişi tenviratta elektrik kullanan müşterilerdir ki, takriben nüfusumuzun iki yüzde biri demektir. Halbuki bu miktar müstehlikin bir senede elektrik tenviratı için verdikleri para da 1931'deki bütçemizin takriben kırk beşte biridir. Aradaki farklar sarih ve beliğdir. Bugün Türkiye'de bir ekalliyet kütlenin menafii hilâfına ve onun zararına bir lüks hâlinde elektrik tenviratı yapmaktadır.

İşte istihsal sanayiini elektriklemeden kendi keyfi ve zevki için elektrik İstihlak eden bir memlekek en hafif manasıyla müsriftir.

Türkiye'de elektrik her şeyden önce istihsali, nakliyatı organize edecek, sonra memleket müdafaasına uygun ve faydalı bir şekilde millî müdafaayı organize edecek ondan sonra da bu memleketin efendisi olan köylünün insanlık ihtiyaç ve hakkı olarak köyleri aydınlatacak ve nihayet şehirlere sıra gelecektir. Bugünkü şekli ve hâli ile Türkiye'deki elektrik fabrikaları memlekete zararlı bir şekilde tesis edilmiş bulunmakta ve ancak beşte bir nispetinde faydalı iş çıkarmaktadır. Üst tarafı 75 bin müşterinin konforu hesabına ve memleketin umumî hayat şartlarıyla alay eden bir israf halindedir.

Türkiye'de elektrik istihsalâtını memlekete faydalı bir şekilde uyandırmak, canlandırmak ve organize etmek lâzımdır.

Aksi takdirde bugünkü şekli ile müsrif ve zararlı bir lüksten başka bir şey değildir.

Fehmi Ragıp

www.atsizcilar.com
www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Feragat

Seni bizde görmeyenlere armağan ediyorum

Seni biz omuzlarımızda hareli ve nakışlı bir pelerin gibi gösteriş için taşımıyoruz. Sen bizim yakamıza sonradan takılma yaldızlı bir rozet, göğsümüze gurur ve iftihar veren bir madalya değilsin..

Sen bize mahrumiyet ve ıstırap seslerinin hicranlı, elemli demlerinde, rahmi maderden hayat denen bu mücadele sahnesine atıldığımız gün zayıf bedenimize sarılan çul ve çuval parçalarının elyafından geçmiş asil bir duygusun...

Seni biz: Boğazın mor sularına göğüs veren Çanakkkale sırtlarının dik bir yamacının eteklerinden, uzak ufukların pembe, mor lekelerine gülümseyen şehitlerin mezar taşlarında gördük....

Seni biz: Afyon tepelerinden son bir hızla hareket eden, imanı ateşli kafilenin gök kubbede akisler yapan gulgulesinde, bir sabah güneşinin kınalı saçlarıyla birlikte İzmir'e giren süvari alayının Halka pınar önlerinde can veren şehitlerinin mütevazı abidesinde gördük.

Seni biz: Dumlupınar tepelerinin göğsünden, bütün cihana, bütün tarihe iman, mefkure ve fedakârlık lemaları serpen bir yıldız parlaklığıyla görüyoyoruz.

Seni biz: İstiklâl kavgasından dönen Mehmetçiğin orağı elinde yaygaraya boğulmayan asil sükûtunda, ihtiyar ninelerin sevinçten akan göz yaşlarında, nişanlıların atsız kahramanlarının arkasından çektikleri ıstırapların haklı tevekkülünde görüyoruz...

Seni bizde görmeyenler göz bebeklerimizde yanarı mefkure ocağından ısınmayanlardır.

Bizim ruhumuzu dolduran ne madde ihtirası ne debdebe tahassürü, ne de ihtişam arzusudur.

Şahsi emel ve arzu birlik önünde, mefkure karşısında ayaklarımızın tekmeleriyle can vermeye lâyık birer yılandır.

EY; vatanımın en ücra köşelerinde, şehirlerden daha uzak yerlerde, daha vakur bir imanla, daha asil bir gururla yanan "Feragat Ocağı"; ufak bir muvaffakiyeti yaygara ile bir muzafferiyete çıkaran şahsi emel ve mevki budalaları sana sahip çıkmak için salonlarda bağırıyorlar...

Onlar, Sakarya'ya dökülen isimsiz kahramanların kızıl kanlarından, İnönü'de can veren şehitlerin muazzez, lekesiz ruhundan, Menemen'de irticaya yumruk kaldıran Kubilay'ın yüksek imanından utansınlar...

Ve nihayet Anadolu'nun kalbinden fışkıran (Ey yükselen yeni nesil istikbal sizsiniz) diyen sesin vatanı saran sıcak ahenginden, vakur celâdetinden titresinler.

***

Feragat sen daima, daima öndesin...
En büyüklerin ve en küçüklerin kalplerinde şahlanan bir iman kudretisin, bugün alevin bütün vatanı sarıyor.. Sen öyle bir ırmaksın ki, ruhları Niyagara uğultusuyla değil Sakarya sükûnuyla, sarıyorsun...

Seni bize riyakârlığın, nezakete bürünen sesi içinde tekrara geliyorlar. Onlara kabalığın asaletiyle haykırıyoruz. Biz bu yolda aç kalsak da mefkure çanağından içtiğimiz iman şerbetiyle gıdalanır ve yürürüz diyoruz... Değil mi ki sen bizim kalbimizin darabanı damarlarımızın kızıl kanısın..

Bugün vatanın ufuklarını buhran sardı diyorlar, inan ki bu, seni ihmalimizden seni bir an, şahsî zevklerimize feda edişimizden doğdu.

Analar, babalar, kızlar, kardeşler, şahsî emelden zevkten, eğlenceden, ifrattan nefret edelim. Birbirimize uzanan kollarımızla önü-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

müzde gidecek olan feragat bayrağının yakıcı renginin arkasından koşalım. Savaş günüdür.

Bir an atsız kahramanları, köydeki Kezibanları Alileri Velileri düşünelim..

Onları hatırlayalım. Ve hep bir ağızdan Afyon sırtlarında Allah Allah diye hücuma kalkan Mehmetçiklerin gök gürültüsünü andıran tannaniyetiye haykıralım...

Feragatkâr daima feragatkâr olalım...

Reşat Oğuz

Melâmîlik - Hamzavîlik ve Bâtınîlikte Mütekabil Tedahüller

XIII'üncü asırdan XVI'ncı asır sonlarına kadar Türkiye'de bâtınî zümrelerin birbirine büyük bir benzeyiş gösterdiklerini, hatta gerek kıyafet ve gerek itikat bakımından bu zümrelerin ancak pek az farkları bulunduğunu görüyoruz. Bu zümrelerin hemen hepsi Şiî-bâtınî temayüllerde müttehittir. Yeseviyye ve Melâmetiyye dervişlerinin, Selçuklilerin ilk akınlarından itibaren Horasan, Hârezm ve Orta Asya'dan Anadolu'ya geldikleri ve Anadolu şehirlerinde medrese ve ulemanın tesiriyle gittikçe takarrür eden sünnî Müslümanlıkla beraber Arap ve bilhassa Acem edebiyatına vakıf sofilerin otoritesine mukabil, Türkmen boyları arasında sazlarıyla, garip kifayetleri ve kerametleriyle eski anane ve akideleri İslâmî bir şekilde yaşatan babaların, dedelerin mevcudiyeti malûmdur[1]. Bununla beraber şurası da unutulmamalıdır ki, şehirlerde emir ve hükümdarların himayesi altında yaşayan ve daha ziyade Acem harsını benimsemiş bulunan sofilerin akideleri de, bu babaların akidelerinden pek farklı değildir.

---

[1] Eski Türk ananelerinin tarikatlere tesiri hakkında Köprülüzade Fuat Beyin "İnfluence du Chamanisme Turco-Mongol sur les Ordres Mystiques Musulmans" adındaki eseriyle "Anadolu'da İslâmiyet" makalesine (Edebiyat Fakültesi Mecmuası, yıl 2, sayı 4—5, 1922) ve "Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar"ın "tasavvuf cereyanı" bahsine (s. 218—259), bilhassa 225-241'inci sayfaların metin ve notlarına bakınız.

Menşeini Horasan melâmetîlerinden alan kalenderîlikle, onun bir şubesi sayabileceğimiz haydarîlik ve yine bu bâtınî zümrelerden alan abdallık ve babalîlik arasında bu asırlarda pek büyük ayniyet ve tedahüller vardır. Köprülüzade Fuat Bey, ilk tarihi membalarla menkahenâmelerde sık sık tesadüf edilen "Horasan Erenleri" terkibinin, Horasan'dan gelen dervişleri bildirmekten ziyade "Melâmetiyye" mesleğinde bulunan dervişleri bildirmekte olduğunu söylüyor [1].

"Mevlânâ"nın türbesinde bile altı merkat, Horasan Erenlerine aittir. Mevlevîlik gibi daha ilk zamanlarından itibaren Çelebi Hüsâmeddîn, Sultan Veled, Ulu Arif Çelebi gibi nüfuzlu kimselerin tesiriyle kendine mahsus bir edebiyat ve musikiye, âyin ve erkâna malik mühim bir tarikat bile kalenderiliğin tesirinde kalmıştır. Mevlevîlikte kalenderîlik temayülü, hassatan Sultan-ı Dîvânî veya Sultân-ı Dîvâne Sima'i Mehmed (936) ile dervişlerinde ve Yûsuf-ı Sîne çak" (953)te pek barizdir. "Sefîne-i Mevleviyye" ve onu mehaz edinen Esrar Tezkeresi, Simâî Mehmed'in lâübâliyane ahvaliyle kalenderîler gibi çar - darb olmayı kabul ettiğini, bektaşılarla fevkalâde dost olduğunu, kendisine biat edenleri çar-darb traş ettirdiğini yazıyor [2]. Bu.

---

[1] Anadolu'da islâmiyet, s. 295.
[2] Sefîne-i Mevleviyye, cilt I, s. 16'dan itibaren. Bektaşılarla münasebeti için has-satan 23'üncü sayfaya bakınız:

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

zatın İbrahim Gülşenî ile de muhabbet ve muarefesini "Sâqıb Dede" den öğrendiğimiz gibi esasen Lâtîfî Tezkeresinde de Ibrahim Gülşenî'nin akidesi hakkında herkesin bir türlü fikre sahip olduğu, fakat kendisine birçok raiilhid ve ebâhînin intisap ettiği zikrediliyor [1. Hülâsa bu asırlarda, bilhassa XVI'ncı asırda batinî zümrelerin tedahülü ve bunların mazbut ve mukayyet ve zahiren sünnî tarıkatlere de hululü muhakkak bir keyfiyettir. Müteaddit zümrelerin aralarındaki büyük müşabeheti de "Nûr ül - Hüdâ" ile Vahidî [2]nin, bu kitaba mehaz olan "Menâqib-i Xvâce-i Cihan" adındaki kitabından alıyoruz. Rûm abdallarıyla Şemsîler ve kalenderilerin çar - darb oldukları, Haydarilerle Camiler ve Bektaşıların sakallarını tıraş ettikleri hâlde bıyıklarını tıraş etmedikleri ve bu son üç zümerenin kulaklarına mengûş taktıkları her iki kitapta da zikrediliyor [3]. Şu küçük mukaddemeden sonra "Melâmî - Hamzavî"lerle bâtını zümrelerin, bilhassa kalenderîlik ve Hurufîliğin tedahülüne geçebiliriz.

XV'inci asırda Anadolu'da Hacı Bayram Velî ve onun halifelerinden Emîr-i Sikkîni lakabıyla meşhur Bursalı Bıçakçı Ömer dede tarafından kurulup hicri 969'da İstanbul'da Süleymaniye'de, Dede Oğlu Yokuşu'nda birkaç dervişiyle beraber öldürülen ve Melâmûler tarafından "Hoca Hamza" lakabıyla anılan "Hamza Balı" dan sonra "Hamzavî" adını alan bayrami Melâmîliğinde de "Şiî - Batınî" temayüllerini serahatle görmekteyiz. Bu meslek erbabıyla müteşerri sofilerin hiç bir vakit uyulmadıklarını "Melâmîlik ve Melâmiler" adındaki kitabımızda uzun uzadıya anlatmıştık. Müfrit vahdet-i vücûd taraftarı olan bayramî Melâmıleri daha ilk zamanlardan itibaren şüpheli bir nazarla görülmüş, sünnîliği temsil eden hükümet

____

[1] Lâtîfî Tezkeresi, "İbrâhîm Gülşenî" S. 53. Lâtîfî tezkeresiyle (s. 48—50) Sehî tez-keresinde (s. 63—65) "Ömer Rûşenî"ye de bakınız. "Ebussuûd"un fetvaları arasında Gülşenî ve Mevlânâ'nın Mesnevisine nazire olarak yazdığı "Ma'nevî"ye ait fetvalar da nazarı dikkati celbedecek mahiyettedir (Mil-let Kütuphanesi; ulûm-ı şeriyyye, Nu. 80; s. 267).

[2] İstanbullu olup Lâtîfî'ye göre bir gözü kör olduğu için '"Vahidi" tahallüs eden bu şairin "Menâqib-i xvâce-i cihan" adındaki mensur ve manzum eseri, tertibi ve hatta birçok yerleri aynen alınmak üzree "Kara-kaş zade" (1047)nin "Nûr ül-Hüdâ"sına mehaz olmuştur. Hatta diyebiliriz ki "Nur ül-Hüdâ bu kitabın biraz mustalah bir kopyasıdır. "Menâqıb-i Xvâce-i Cihan"ın lisanı daha saf, yazıldığı tarih de daha eskidir. Ayrı bir makalede bahsedeceğim bu eserin bulunmasıyla "Nur ül-Hûdâ"nın kıymeti, bize ancak bu bâtınî zümrelerin, hicrî XI'inci asrın ilk yarısıba da mevcudiyetini bildirmesinden ibaret almaktadır (Vahidî için Lâtifi Tezkere-sine ve "Osmanlı Müellifleri"ne bakınız; cilt 2; s. 475).

[3] Anlaşılıyorki Bektaşi Babalarının saka kesmemeleri muhdestir ve her hâlde öteki tarikatler meşayihine benzemek lüzumundan ileri gelmiştir. Bektaşılarda ananevi bir surette mevcut olan "Kazak Abdal"ın resminde bıyık vardır, sakal yoktur (Bektaşı sırrı, cilt 1, s. 104). Esasen Hacı Bektaş tekkesindeki eski kitabelerde Abdallık ve kalenderilik, daima Bektaşılıkla müteradif olarak zikrediliyor. Meselâ bir çeşme kitabesinde:

Malqoc Balı ibn Alî Hazretleri
Gazıler serdârı ü erenler serveri
Hacı Bektiş Velîniin 'aşqına
Eyledi cârî bu ayn-i kevseri...
Tarihi doquz yüz altmış ikide
Teşnelikde oldı Abdâlân teri

Beyitleriyle binanın üstünde:

İbaresini okuyoruz. Yine türbe kapısında; Qalender şahı Hacı Bektaş- Velînin

. . . .

beyitlerini okuyoruz. Keza "Balı Sultan" türbesinin iç kapısında:

ibaresi mevcuttur (bakınız; Hâmit Zübeyir, Hacı Bektaş tekkesi [Türkiyat Mecmuası, II. 365— 382].

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

tarafından haklarında teftişler, tenkillerle imha siyaseti takip edilmişti. İlk Melâmi mümessili "Ömer Dede"nin (880) müteşerri sofî "Ak Şeraseddin"le uyuşamadığını, onun makamına geçen "Bînyâmîn-i Ayâşî-"nin (926) Kütahya kalesine hapis, "Oğlan Şeyh İsmail Ma'şûqi"nin babası "Aksaraylı Pîr Alî"nin (935) hühûmet tarafından takip ve teftiş, Oğlan Şeyhin 12 dervişiyle öldürüldüğünü (935), Melâmîlerce "Ahmed Sâr-bân" adıyla anılan "Dukakin Zade Ahmed Bey"in (952) "Atâî"nin kavlince "meşreb-i tevhidi gubâr-i zindiqa ile müteked dir" bulunduğunu, "Emîr Osman Hâşimî" (1003)nin "Nûreddin Zâde" (981) ye intisap ve iltica ile başını kurtarabildiğini, Sârbân Ahmed'in yerine geçen "Hüsâmeddîn Ankaravî"nin Ankara Hapisanesi'nde öldüğünü (964), "Hamza Bey"in katlini (969), İdrîs-i Muhtefî lakabıyla meşhur ve melâmîlerce "İdris Ali Sultan, İmâm Alî ür-Rûmî, Hoca Ali" atlarıyla anılan "HacıAli Bey"in (1024) uzun müddet arandığını, nihayet "Beşir Ağa"nin (1073)te boğdurulması üzerine Hamzavîlerin tamamiyle gizlenmeye mecbur olduklarını biliyoruz.

(Bitmedi)

Konya Lisesi Edebiyat Muallimi
Abdülbaki

Darbımesel Mecmuaları Kitabiyatı

-2-

6—Ahmet Vefik Paşa; Müntehabat-ı durûb-ı emsal- Ali Emiri kütüphanesinde bulduğum bu matbu eser darbımesellerle uğraşacaklar için çok mühim bir mehazdır. Eser 12X16,5 boyunda 303 sayfanın içerisinde takriben 6—7 bin darbımesel, tabir ve saireyi ihtiva etmektedir ki bütün bu sözler oldukça ihtimamlı bir hurufu hece tertibiyle sıralanmışlardır.

***

Eserin sahibi, neşir tarihi ve nerede basıldığı hakkında ne fihristte ve ne de eserin, içerisinde hiç bir kayda tesadüf edemedim. Kitapta mukaddeme ve hatimede yoktur.

Diğer birkaç yerde bahusus Türkiyat enstitüsünde bulduğum diğer bir nüshadaki, kayıtlara nazaran eser Ahmet Vefik Paşa'ya aittir.

***

Müellif kitabının nihayetine (291'inci sayfadan itibaren) bir kısım daha eklemiş ve buraya yine hurufu hece sırasıyla her hâlde birinci kısmın basılışından sonra elde ettiği darbımeselleri ve birinci kısmında bazı sözlerin tashih edilmiş şekillerini ilâve etmiştir.

Millî Tetebbüler Mecmuası'nın ikinci sayısında Tori Yojef "Orta Asya Türkçesi üzerine tetkikler" atlı makalesinde Ahmet Vefik Paşa'dan bahsederken "ilk Türkçe duru bu emsal mecmuasını 1871'de Atalar sözü unvanıyla o neşretmiştir ki bunda 4230 kadar darbımesel toplamıştır" diyor. Onun, bu 1871 kaydını nereden bulduğunu anlayamadım.

***

7— Necip Âsım : Millî aruz- Edebiyat Fakültesi sabık Türk lisanı tarihi müderrisi Necip Âsım Bey tarafından 1329'da neşredilen bu (12 X 17 boyunda 31 sayfalık) risale bir darbımesel mecmuası değildir. Müellif bu ufak eserini, o sırada kuvvetlenen hece vezni cereyanını müdafaa ve bu millî veznin esaslarını ve hususiyetlerini izah etmek için yazmıştır. Necip Asım Bey eserinde, hece vezninin;

***

Armut piş — Ağzıma düş
Yaş yetmiş — İş bitmiş

Gibi üç hecelilerinden başlayarak: Ey aşk eri aç gözünü, yeryüzüne kıl bir naza

www.atsizcilar.com
ATSIZ MECMUA
www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Gör bu lâtif çiçekleri bezenüp uş geldi geçer,

gibi on altı hecelilerine kadar bütün şekillerini misalleriyle izah etmektedir. Bu misallerin ekserisini manzum darbımesel ve tabirler teşkil ediyor. Birkaç misal:

Ağlarsa anam ağlar — Kalanı yalan ağlar
Sakla samanı — Gelir zamanı
Dert ağlatır — Aşk söyletir

53 Manzum darbımesel ve tabiri ihtiva etmesi itibarıyla bu eser darbımesel mecmuaları arasında zikre şayandır.

Millî aruz 1329'da Kanaat Kütüphanesi tarafından neşredilmiştir. Müellif ilk on sayfada hece vezninin lüzum ve ehemmiyetinden bahseden bir mukaddeme yapmış ve mütebaki yirmi sayfada da milli vezinden ve bu vezinde kullanılan takti, şekil ve kafiyelerden kısaca bahsetmiştir.

8— Hâsım Velî: Atalar sözü— Darbımeselleri ihtiva eden kitapların hemen hemen en son tabedileni bu eserdir: Atalar sözü 1926 senesinde İstanbul'da Mahmut Bey matbaasında basılmıştır. Toplayan ve bastıran "sabık sefaret, imamlarından Hasım Veli" Efendidir.

Kitap 11, 5x16 boyunda 55 sayfadan müteşekkildir. Müellif bir sayfalık mukaddemede "Türk lisanını tamim etmek hars ve nesle hizmet olacağından bu niyyet-i hayriyeye müsteniden atalar sözünden bir miktar topladığını ve eksiklerini doldurmak babında asrımız üdebasının himmetini beklediğini" anlatmakta ve müteakiben hurufu hecâ sırasıyla darbımesellere geçmektedir.

Eserde 700'ü geçen darbımesel ve tabirler birbirinden tefrik edilmemiştir. Bunların 450 kadarı darbımesel, kalanı da tabir ve teşbihlerden ibarettir. Darbımesellerin sıralanmasında da intizama pek riayet edilmemiştir. Bu küçük eserin mühim ve dikkate şayan bir hususiyeti var: darbımesel ve tabirlerden bir kısmı şimal Türklerine aittir. Hâsım Veli Efendi bunlardan bazılarının nerede kullandıklarını ve ne manaya geldiklerini de izah etmiştir.

9— Sadettin Nüzzet- Mehmet Ferit: Konya vilâyeti halkiyat ve harsiyatı— Konya Erkek Muallim Mektebi edebiyat muallimi Sadettin Nüzhet ve ruhiyat muallimi Mehmet Ferit Beylerin 1926da müştereken telif ve Konya vilâyet matbaasında tabettirdikleri bu eser 11,5x18,5 boyunda 350 sayfayı ihtiva etmektedir.

Eser, Konya'nın, edebiyat sahasında yetiştirdiği şahsiyetlerin tercümei hâllerini; Konya vilayeti dahilinde söylenilen manileri ninnileri, türkü, ağıt ve bilmeceleri, dilek (hayırdua) ve ilenç (beddua)ları ve bu arada muhtelif kitaplarda ekseriya darbımsel olarak zikredilen (darbımesel, fıkra, tabir, kinaye ve tekerleme)leri ayrı ayrı kısımlara toplayan ve bunların ne olduklarını izah eden kıymetli bir halkiyat kitabıdır ve hakikaten iyi bir çalışma ve araştırma ile vücuda getirilmiştir.

***

Müellifler, teracümü ahval, mani, ninni, türkü, ağıt vesaire.. fasıllarını müteakip gelen yedinci faslı darbı mesellere tahsis etmişlerdir. Bu faslın başlangıcında 4,5 sayfa süren bir mülâhaza, mukaddeme mevcuttur ki müellifler burada kelâmı kibar, kaide, müteârife, vecize, hikmet, eski mesel, darbımesel gibi muhtelif isimlerle zikredilen sözlerin mana ve mahiyetlerini kısaca izah ve buraya darbımeselelin Arap âlimleri ve Avrupa ansiklopedistleri tarafından yapılan tariflerini de ilâve etmişlerdir. Bu 4,5 sayfalık mülâhazatı müteakip darbımesellere geçilmektedir. Bu kısım, 48 sayfa içerisinde 2058 darbımeseli ihtiva etmektedir ki bunların arasına mukaddemedeki tefrik fikrine rağmen maalesef darbı-mesel olmayan sözler de karışmıştır. Bir kaç misal:

A benim armudum, evvelden nerede idin!
Arpacı kumrusu gibi düşünür.

***

Eserin darbımesellerden sonra gelen kısımları sırasıyla fıkralara. (81 fıkra), tabirlere (279 tabir), tekerleme (65 teker-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

leme) ve kinayelere (69) kinaye) tahsis edilmiştir. Her kısmın başlangıcında bu sözlerin mahiyeti izah edilmekte, tarifleri yapılmaktadır. Bu sözlerin hemen ekserisine diğer mecmualarda darbımeseller arasında tesadüf edilir.

10—Arkadaş Mecmuası Koleksiyonu— Eskiden intişar eden birçok mecmualarda sayfa nihayetlerine birer darbımesel koymak âdeti vardı. İşte şimdi mevzubahsedeceğimiz mecmuada da bu güzel âdete riayet edilerek birçok darbımeseller toplanılmıştır.

"Arkadaş" 5 Kânunusâni 1325'ten 15 Temmuz 1326 tarihine kadar intişar etmiş, fakat yalnız 14 nusha tutunabilmiş olan bir talebe mecmuasıdır ve her sayfasının altında bir darbımesel bulunmaktadır. 32 sayfalık 14 nushadan ibaret olan mecmua, koleksiyonu bu itibarla 448 darbımeseli ihtiva ediyor. Bu 448 darbımeselin arasına bittabi bir çok tabir ve fıkralar da karışmıştır. Bu darbımeseller her nushanın sayfalarına hurufu hecâ tertibile taksim edilmiştir. Bütün bu darbımesel ve tabirler, mecmuada bu işle uğrasan zatın zevkine hüsnü şehadet edecek surette hemen hemen en iyilerin-den seçilmiştir.

***

(Bitmedi)

Edebiyat Zümresinden
Adnan

İktisadî Buhran ve Kredi

Bugünkü iktisadî buhran birdenbire ve habersizce patlamış değildir. 1928'den itibaren baş göstermişti. Bir asırdan fazla bir zamandan beri, vasati olarak sekizer sene fasıla ile cihan iktisadiyatında buhranlar olduğu görülmektedir. Netekim bundan önceki buhran da 1920 senesinde olmuştur. Muhakkaktır ki, bu seferki buhran şimdiye kadar görülmemiş ve işitilmemiş derecede hat ve geniştir. Dünya istihsalâtı % 30 dan' fazla bir mabette tenezzül etmiştir ki, müthiştir,Toptan satılan mal fiyatları da takriben % 50 nispetinde düşmüştür. Bu da korkunçtur. Bununla beraber, bu buhran ile bundan öncekiler iyice tetkik ve tahlil edilirse aralarında ancak bir derece farkı vardır. Yoksa bugünkü buhranı cihan iktisadiyatının yıkılmakta olduğunu gösteran haberci hadiseler diye kabul etmek isteyen bir sürü peygambere hak verdirecek mahiyette değildir. Diğer bir hadise mevcuttur ki, her memleketin iktisatçıları onu ihmal etmişler, fakat pratik neticeli bir çare de bu lamamışlardır. Bu hadise şudur: İki senedir buhran içinde bulunduğumuz halde henüz iktisadî salâha doğru gittiğimizi gösterecek haberci deliller yoktur. Şifayı temin edecek kuvvetler felce uğramış görünmektedir. Her iktisadî buhran esnasında ticari hareketlerde bir betâet ve istihsalda tenezzül görülür, işlerin azalması ve tenzilâtlı satışlar dolayısiyle birçok sermayeler serbest kalır ve para halinde toplanır. Bunlar kısmen istihsal iktisadiyatından çekilmiştir. Fakat derhal yeni işler bulamazlar ve binnetice malî sermaye artar ve büyür. Bunların Bankalarda toplanıp artması yeniden iş bulmaya çalışmalarını mucip olur ve bu mecburiyet dolayısiyle yeniden işler açılır ve fealiyet başlar.

Her buhran bidayetinde umumiyetle sarsılan ve zayıflayan kredi cihazı bu buhran bidayetinde müteessir olmadı. 1929 Sonbaharında Amerikan borsasındaki facia, Bankaların ve mali kuvvetlerin

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ittihadı ile en şiddetli iktisadi fırtınalara karşı koyabilecek bir mukavemet hareketi meydana getirdi. Şu halde iktisadî tenezzüllerden sonra kredi kendi kendine artacak idi.

Fakat imkânsızlık baş gösterdi. Normal olarak fiyatların fırlamasıyla nihayetlenen kredi buhranı, bu sefer iki sene süren fiyat düşüklüğünden sonra meydana geldi. Kredi müşkülâtı sebebiyle husule gelecek yeni ve meçhul tenezzüllerin neticesi ne olacağı bilinmez, iktisat siyasetinin şimdiye kadar en şayanı itimat bir rüknü olan bankalar her yerde zaafa uğradılar ve hatta helak oldular. Harbin akabinde büyük ve çabuk bir inkişafa mazhar olan beynelmilel krediler serbestisini kaybetti. Diğer taraftan siyasî borçlarla beraber diğer birçok âmiller de buna sebep oldu.

Vazıh bir surette görülüyor ki, millî iktisat hareketleri ile beynelmilel iktisadın çarpışma ve karşılaşması da buhranın mahim ve kuvvetli sebeplerindendir. Yanlış bir muhakeme ile her memlekette dahilî ve haricî kredi siyasetinde birbirinde ayrı iki usul takip edilmesi ve "gold exchange standard" sisteminin kabulü dolayısıyla harpten sonra bu altın mikyasının fevkalâde intişar ve tevessü buhranın husule gelmesine meş'um bir rol oynamıştır.

Eğer bu gittikçe mütezayit bir şiddetle ilerleyen buhrandan kurtulmanın iktisadî imkânları varsa, o da tamamen eskimiş olan bu kredi cihazım beynelmilel mesai iştiraki ile hep beraber çalışarak yenilmekten ibarettir.

Gold exchange Standard'ın kabulü bu cihazı asrilestirmek için idi. Fakat bu tecrübe bu gün iflas etmiştir. Yalnız para ve kredi arasında yapılacak bir inkılap, cihan iktisadiyatının kurtulma ve yükselmesini temin edecek yolları hazırlayacak ve gösterecektir.

Alman İstatistik Bürosu Reisi ve
İktisadî Tetkikat Enstitüsü Müdürü
Prof. Ernst Wagemann

Türkiyat Enstitüsünün Mühim Bir Teşebbüsü

Türkiye'nin en metodik çalışan ve en verimli müesseselerinden biri olan Türkiyat Enstitüsü büyük ve faydalı bir işe başlamak üzeredir. Bu büyük iş "Halk Edebiyatı Ansiklopedisi"nin neşri, olacaktır. Bu ansiklopedinin maddelerini "halk şairleri", "halk edebî nevileri", "halk destan ve masalların mevzuları ve bunlardaki eşhas" "halk sazları" vesaire teşkil edecektir. Ansiklopedi üçer veya dörder şekilli parçalar hâlinde neşr edilecek ve her yıl malî vaziyetin müsaadesi nispetinde fasikül çıkarılacaktır. Türkiyat Enstitüsü müdürü Köprülüzade Fuat Bey'in riyaseti altında, Enstitü, kısmî seferberlik yapmıştır. Bilhassa Türk destan ve masallarının neşri, mitolojimizin zayıf olduğunu iddia edenlere en müspet cevap olacak ve edebiyatımızın millî bir ruh aradığı şu sıralarda ona, yeni bir hamle ve heyecan verecektir.

Ansiklopedinin ilk fasikülü matbaaya verilmiştir.

K.A.

Abonelikleri biten okuyucularımızın yenilemelerini rica ederiz.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Ayşe'ye

Nasıl gün batarken yanar da anlar,
Bir lâle açar her saz Ayşeciğim;
Sazlarda o narin bükülüşün var,
Sularda o nerenin naz Ayşeciğim.

Rengind en çerağlar yakar sular yar,
Pınarda şimşekler çakar sular var,
Benim de içimde akar sular var,
Seninle her mevsim yaz Ayşeciğim.

Melil melil bakma tasan, tasamdır.
Kız seni solduran bilmem ne gamdır?
Gün günden dalgınsın bak kaç akşamdır
Göğsünün lalesi az Ayşeciğim.

Yorulsun gözlerim seni gözlerken,
Gezdiğin yollardan silinme erken
Sensizlik içime çöksün giderken
Bu ne hoş, ne derin haz Ayşeciğim,

Nasıl gün batarken yanar da sular,
Lâleler açarsa pınarda anlar,
Benim de içimde kanarda sular
Bin lâle açar, bin saz Ayşeciğim...

Nihat Sami

Mayıs

içerim ateş doludur
Mayıs ayların güludür
Taze bir çiçek dalıdır
Mayısta gönltim delidir.

Yeşil bağlara göçülür
Tatlı şaraplar içilir
Yârim dökülüp saçılır
Mayısta gönlüm delidir

Göklere karşı yatılır
Dertlerimiz unutulur
Eski sevgiler atılır
Mayısta gönlüm delidir.

Uzakta kuşlar seslenir
Gönlüm genişler beslenir
Yaşamaya heveslenir
Mayısta gönlüm delidir.

Yumuşak rüzgârlar eser
Çemenlerde yârim gezer
Yanılır bana gülümser
Mayısta gönlüm delidir.

Sabahattin Ali

Yıpranmış Halılar

Karyolamın önünde yıpranmış bir halının
Binbir ayak izi var solmuş çiçeklerinde;
Solmuş çiçeklerinde...

***

Ezilmiş, kenarları daha yıpranmış bakın
Kim bilir kimler gezdi vaktiyle üzerinde?..
Vaktiyle üzerinde?..
Kırmızı güllerinde; ağlamış senelerin
Her an felâket görmüş uzun macerası var;
Uzun macerası var...
Gözlerim üzerinde düşündüm derin derin
Onun da benim gibi sonsuz bir yarası var
Sonsuz bir yarası var...

Galip Dolar

Boz Kurt

Ufuklara derinden geceler siniyordu;
Enginlerde gizli yas rüzgâra iniyordu.
Yurdun her köşesine bu sükûn elem verdi,
Kalplere nihayetsiz hicranlı sitem verdi.
Her taraf kan kokuyor, harp meydanları gibi;
Ruhlara, korku girdi bu hâlin nedir dibi;
Korkudan karanlığın tacı düştü başından,
Denizler çalkalandı elem ve göz yaşından.
Birden gökler oyuldu Gök Tanrı'nın eliyle!
Erkek bir ses duyuldu Gök Tanrı'nın diliyle!
Boz kurt çıktı... Ağaçlar toprağa sarılıyor!
Denizler ürperiyor, bulutlar yarılıyor;

Ali Fethi

www.atsizcilar.com
ATSIZ MECMUA
www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sazşairlerine Ait Basılmamış Parçalar [1]

Toplayan: M. Şakir

5

Gö(n)ül ister gurbet eli gezmeyi
Ve lâkin bizleri yâr eğlendirir
Ezelden meftun olduq gönce güle
Şeydâyı bülbül-i zâr eğlendirir

Bülbül gibi qaldım gülşen içinde
Yaş döker dîdemiz irfân içinde
Biz hayâ ehliyiz irfan içinde
Bizi nâmûs gayret eğlendirir

Bir sözüm var aşikâra ('ar) söylenmez
Hercâidir o dildâre söylenmez
Zencir ile bend eylesem eğlenmez
«Keşfi»ye zülfünden qılı dar eğlendirir.

6

Gö(n)lümü(n) sürüri serv-i bülendim
Terkin qılmazam ben bi(n) qan olursa
Ne mümkün ayrılma çıqmadan canım
Âlemde kâinat düşman olursa

Aşıqım cihanda varı neylerim
Bülbülüm gülşende xârı neylerim
Daxi senden gayrı yârı neylerim
Her biri âfet-i devrân olursa

"Cihâdî" aşqıyla sararsın solsun
Bizi zenim eyleyen mevlâdan bulsun
Olursa sevdiğim se(n) gibi olsun
Qarşumda Yusif-i Ken'ân olursa.

7

Yaz gelince de yüzü(n) söyliyor
Hani yaylam hani seni(n) şenliği(n)
Boz dumanı(n) yaylaları çınlayor
Hani yaylam hani seni(n) şenliği(n)

Bahar eyyamında öter bülbülü(n)
Hani yaylam, seni(n) bir gonce gülü(n)
Bi(n) dürlü râyiha qoqar sünbülü(n)
Hani yaylam hani senin şenliği(n)

Qız başına bağlanır yazma yemeni
Başımızdan gitmez aşqın dumanı
Elvan elvan olmuş çayır çemanı
Hani yaylam hani seni(n) şenliği(n)

Hani senin arab atlı günleri(n)
Elleri nerkisli qoç yiğitleri(n)
Mâhım göçmüş ıssız qalmış yurdları(n)
Hani yaylam hani seni(n) şenliği(n)

«Xurşid»im der bende qalmadı qarar
Yıqılmış çadırlar göçmüş obalar
Oturmuş turnalar qalmamış maral
Hani yaylam hani seni(n) şenliği(n)

8

Ba(n)a aşqın şarabını içirdi(n)
Şimdi beni mekân tutdu(n) ey rüzgâr
Kimini şad edüb qonub göçürdü(n)
Ba(n)a da muxâlif esdi(n) ey rüzgâr

***

Ne yaman düşürdü(n) beni sevdaya ;
Ömrümü(n) hâsılı gitdi havaya
Hışm edüb atarsı(n) dondan dona
Ayırdı(n) vatandan atdı(n) ey rüzgâr

***

Ayrı düşdüm vatanımdan elimden
Asla pervam yoqdur benim ölümden
Bir çeşm-i siyahım aldı(n) elimden
Qismetim sıladan kesdi(n) ey ruzgâr

«Xurşid»im der bunda qarar eyledim
Eşimden dostumdan firar eyledim
Kendim gurbet elde qarâr eyledim
Beni öldürmek mi qasdı(n) ey rüzgâr.

---

[1] Buşiirleri, cönklerdeki imlâsına mümkün olduğu kadar yakın göstermek ve bilhassa Türkçe aslından olmayan bazı kelimelerin manası hakkında iltibasa meydan vermemek için fonetiğe yakın harflerle neşrediyoruz: "q" harfi eski "kaf" ve parantez içindeki "n"ler eski sağır nundur. "x" harfi ise eskiden "noktalı ha" veya "hı" dediğimiz harfe alâmettir.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bu tarzda elde edilen sermaye sayesinde beynelmilel banka, orta vadeli poliçeleri iskonto edebilir. Francquin'in düşündüğü bu mekanizmayı pratik surette nasıl işletebiliriz?

Küflü sermayeler: Her şeyden önce paranın nerden bulunacağını araştırmak lâzımdır. Para elimizin altındadır; saklı olduğu için gözükmüyor. Bu buhranın başlangıcından ve bilhassa birkaç haftadan beri hepimizin gördüğü bir para saklamak (küflendirmek) hâdisesi var. Ne gelip ne geçeceğini bilememek korkusu, kıymetli menfaatlerin muhafazası arzusu halkın birçoğunda banknot saklamayı bir itiyat hâline getirdi. Diğer cihetten bazı memleketlerde, bankalar anî ve haddinden fazla tediye talebine maruz kaldılar iyi idare edilen bankalar mevduatın tediyesine karşılık olmak üzere çok mühim miktarda para bulundurmaktan başka bir şey düşünmüyorlar. Bu sebepler, bütün dünyada paranın bir yere yığılmasını intaç etti. Bankalar ve sınaî şirketlerde banknot olarak bulunan anî tediyat akçası, gerek eşhasın ve gerekse iş erbabının ihtiyacından kat kat fazladır. Atıl bırakılan poliçelerin yekûnu dikkate şayandır.

Banknot çıkaran bankaların eylülde kapanan bilançolarını tetkik edersek şu rakkamları buluruz. 1930 eylülünden 1931 eylülüne kadar Fransa Devlet Bankasının tedavüldeki banknotlarının eşhasın, bankaların bu müessesedeki mevduatının miktarı, kısaca halkın elinde mevcut tediyat vasıtası 91 milyardan 104 milyar Fransız frangına" çıkmıştır. Felemenk Bankası'nın banknot ve hesabı câri yekûnu 1930'da 957 milyon, 1931'de 1.103 milyon filorindir. isviçre millî bankasıası 1,153 milyondan 1,934 milyon franga çıkmıştır. Amerika'da 3,834'ten 4,6-50 milyon dolara çıkmıştır.

Belçikada 15,240'tan 16.275 milyona baliğ oluyor. Her tarafta usuller aynı olmadığı gibi bazı bankaların diğerlerinde mevduatı bulunması ve bir hesabın iki defa ameliyata girmesi ihtimali karşısında bu araştırmayı daha ileri götürmemek doğru olur. Şu beş memlekette banknotların gayri tabiî bir tedavülü var. Bu da para saklamanın gayri tabiî oluşundan ileri geliyor. Bu banknot tedavülüne birkaç haftadan beri külçe ve para hâlinde altın almak suretiyle yapılan yeni bir küflendirme sistemi ilâve edilebilir. Bu hususta hiç bir istatistik yoksa da dikkate değer bir yekûna çıktığı muhakkaktır.

Mesele bu küflü paraları ortaya çıkarmak ve âlemin iktisadî, malî faaliyetinin tekrar canlanması hususunda kullanmak çarelerini aramaktır. Paranın bolluğundan bahsolunurken iki yıldanberi düşkün olan faiz haddi de göz önüne getirilir Belçika'da iskonto haddi % 2 1/3'tür. Alacaklı hesaba % 1 ve bazen % ½ faiz veriliyor. Sermâye saklandığı yerden çıkmıyor. Çünkü saklayanlar mütereddittir ve ne olacaklarını bilmiyorlar. Tabii parayı iyi işletmek fırsatları eksik değil yalnız intihabı güç çünkü istikbalin ne şekil alacağı şimdiden pek kestirilemiyor. Hülâsa el yordamı ile yürünüyor. Bir istikamete ihtiyaç var şu dakikada izanıyla meşgul olduğumuz plan gibi bir proje nazarı itibara alınırsa acaba Franqui'nin anladığı şekilde çıkarılan tahvilât en ihtiyatlı sermaye sahiplerini bile ikna edemez mi?

Garantiler: Filhakika yukarda izah edilen mekanizmaya göre bu tahvilât alacaklının poliçeyi kıran memleketin bankasının ve borçlunun muteber, ve sağlam imzalarını taşıyan poliçelerin yeniden kırılmasına yarıyabilir. Borçlu her kim olursa olsun ve hangi milletten bulunursa bulunsun bu üç taraflı imza içinde mühim bir mevki alır. Fabrikacı tahkikattan sonra ve kontrol altında ikraz eder. Daha fazla garanti vermek için hükümetlerin bu muamelâta bir parça alâkadar olması düşünülebilir.

1921'den beri Belçika Hükümeti, bazı

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

muayyen şerait altında yapılan ihracata kefalet etmektedir. Mühim ve kuvvetli sınaî şirketler gibi ikinci derecede şirketler de hükûmetin teminatını istediler ve almaya muvaffak oldular. Bu garantinin sahası çok mühim bir yekûna baliğ olmaktadır. 31-XII-1931'de Belçika Hükümeti 103 milyon frank garanti vermişti.

İstifade edecek memleketler:

Para bu suretle bulunduktan sonra bu muamelâtın teveccüh edebileceği memleketleri ayırmak lâzımdır. Bunun çok nazik bir mesele olduğu aşikârdır. Hâli hâzırda çok güç mevkide ve yarınları karanlık birçok memleket var. Bir kısmını hariç bırakır gibi gözükmemek için isim saymamak daha doğru olur. Belçika ihracatının her zaman teveccüh ettiği memleketleri bir düşünelim. Önce şarkî ve Orta Avrupa memleketleri; Lehistan, Romanya ve Yugoslavya; Cenubî Amerika'da Brezilya ve Arjantin, uzak Şarkta, Belçika'nın mazide çok çalıştığı için var.

Eğer izah edilen sistem gibi bir mekanizma Belçika ile Çin arasındaki ticarî mübadeleyi canlandırabilseydi şimdiki hâlde âtıl duran Belçika sermayesinin bu geniş memlekete akınını temin edebilirdi. Ve bu Belçika için pek mühim bir iktisadî menfaat membaı, tamamen insani ve beynelmilel bakımdan çok yüksek bir esere iştirak etmeye vasıta olacaktır. Zira çinin eski hâline getirilmesi, asrımızın en büyük ve asil işlerinden biri olacaktır. Fakat bundan daha nazik meseleler beynelmilel bankanın faaliyetinin teveccüh edebileceği memleketler arasında Almanya ve Rusya vardır.

Almanya ve kısa vadeli krediler:

Tahvilâttan ve kendilerini teçhiz için lâzım olan vesaitten mahrum memleketlere krediden bahsederken, haddinden fazla mücehhez ve sermayeli Almanya'yı ayırmak lâzımdır. Almanya'ya yeniden ikrazatta bulunmak fikri çok kuvvetli iktisadî teknik ve malî mâni-lere çarpacaktır. Malûm olduğu gibi 13 Temmuz'daki büyük sarsılma esnasında Alman bankalarının ecnebi bankalarına karşı kısa vadeli taahhüdatının mühim bir yekun tuttuğu müşahede edildi. Alman bankalarının ihtiyatsızca işlerde sanayi erbabına ikraz ettikleri paraya muadil olan bu kısa vadeli kredilerin Almanya'da yarattıkları vahim vaziyeti tecahül etmek imkânsızdır. Ağustos'da Balde toplanan komite bu kredilerin yekûnunu 5 milyar mark olarak takdir etti.

Almanya'nın borçlarının bir kısmını, Alman bankalarına yapılan bugün olmazsa yarın tediyesi mecburî kısa vadeli avanslar teşkil eder. Ve Almanya'nın bu kredileri derhal tediyesinin. İmkânsız olduğuna yine Balde karar verildi. Daha uzun bir vade istemesine rağmen Almanya'ya altı aylık bir mühletin verilmesi için uzlaşmak mümkün oldu.

Bu 5 milyar marklık kısa vadeli kredilerden ne yapmak lâzım geleceği meselesi ancak Şubat'ta meydana çıkacaktır. En mühim iktisadî malî mecmualar ve gazeteler bu meselenin cihan iktisadiyatını ezdiğim ve eğer dört ay içinde iyi bir hal çaresi bulunmazsa çok kotu bir vaziyet ihdas edeceğini yazmakta, tereddüt etmiyorlar.

***

Acaba bu kredileri tediye ettirmek mümkün olacak mı? Vadeler uzatılacak mı? Bazı kısa vadeli krediler uzun vadeliye kalbolunabilecek mi? işte, burada Francqui mekanizması ise yarayabilir. Bu tamamen şahsi bir fikirdir. Zira Mayıs'ta mösyö Francqui, plânını verdiği zaman bu mesele yoktu; ve ancak Temmuz'da meydana çıktı. Bununla beraber neşriyatçılar. İkisi arasında bir rabıta sezmekte geç kalmadılar.

Meselâ "Revue de Paris" muharrirlerinden Wladimir d'Ormesson diyor ki: "Almanya haddinden fazla sarfetmekten ve haddinden fazla istikraz etmekten muzdariptir. Lâzım olan, yaşamak için yeniden istikraz etmesi değil, belki istikraz etmeden yaşayabilmesidir.

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husasi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 2, Sayı: 14	Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl	15 Haziran 1932

Kuş Bakışı

Millî Mefkûre

Milletleri yükselten şey milli mefkûrelerdir. Milli mefkûresi olmayan millet gerilemeye, hiç değilse yerinde saymaya mahkûmdur. Milli mefkûresi olmayan milletler medeniyet sahasında yükselmiş olsalar da başka milletlerin gölgesi olmaktan kurtulamazlar. Milli mefkûre her zaman milletin büyükleri tarafından prensip haline getirilmiş olmaz. Mefkûrenin mefkûre olarak millete hız vermesi için o millet fertlerinin beyninde ve gönlünde yaşaması kâfidir. Eski Roma cihana hükmetmek sevdasında idi. Çünkü her Romalının kalbinde kendi milletinin üstünlüğü ve başka milletlere hükmetmek arzusu bir aşk halinde idi. Araplar İslamiyet mefkûresiyle heyecanlanmasaydılar İran'ı bir hamlede yıkıp Bizans'ı sarsan büyük imparatorluğu rüyalarında bile kuramazlardı. Çingiz ve Temür istilalarını sade zamanın uygunluğuna ve bu iki büyük adamın dehasına hamletmek biraz güçtür. Osmanlı İmparatorluğu da kısmen aynı sebeplerle yükselmişti.

***

Tarihin bize gösterdiği misallerden alacağımız bir ders vardır: milli mefkûreler taarruzidir.

***

Yakın tarihe ve bugüne bakarsak taarruzi mefkûrelerin birçok örneklerini görürüz. Eğer karşısındaki millet Türk Milleti olmasaydı şu küçük Yunanistan bile büyük Yunanistan olacaktı.

***

"Hayat için savaş" kaidesince yeryüzünde her soyun arzusu kendi cinsini dünyaya yaymaktır. Buna hiç bir soyun muvaffak olamaması aynı arzuda olan başka soyların mukavemetine maruz kalmasıdır.
Yeryüzünün insan soyları olan milletler de aynı arzu ile asırlardır çarpışıyorlar. Ve dünyada durmaksızın meddücezirler oluyor.

***

Medeniyet ilerledikçe insani fikirlerin de galebe edeceği, milletlerin kardeş olacağı bir gün geleceği hakkındaki fikirlerin hepsi birer rüyadır. Bunlar ya saf insanların fikirleridir yahut da karşılarındakileri aldatmak isteyen hilekârların sözleridir. Bütün insanların kardeş olması, ihtirasın, kavganın kalkması tabiata muhaliftir, insanlık ve kardeşlik propagandası medeniyette ilerlemiş milletlerin, er meydanında silahla yenemedikleri geri milletlere karşı tatbik ettikleri yeni bir tabiye usulüdür. Bize İsa'nın insanlık düsturlarını propaganda eden İngiliz, Alman, Fransız, Amerikan papazlarının milletleri bir yandan silahları bırakma konferansları açarken bir yandan topu, tüfeği, gazı, mikrobuyla silahlanıyorlar. Mütareke yıllarında, insaniyet namına, Türkiye'nin

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

bazı kültürsüz ve vahşi ekalliyetlerine istiklal vermek isteyen İngiltere, kendi menfaati namına istiklal isteyen medeni İrlandalıları imha etmekten çekinmiyordu. Suriye'yi Türk zulmünden kurtaran Fransızlar daha pek yakın bir zamanda Şam'ı tayyarelerle tahrip ettiler.

Mefkûreler taarruzidir. Tedafüi mefkûreye mefkûre değil, miskinlik derler. Bir milletin terakki etmek istemesi gayet tabii ve çok basit bir şeydir. Bu mefkûre olsa birer insan topluluğu olur. Kuvvetli bir ordusu olmayan millete hiç bir şey denemez. Ordusu olmayan bir milletin hiç bir şeyi yok demektir.

Fakat geniş maarif, büyük sanayi ve kuvvetli ordu. Bunlar bir mefkûre midir? Bunlar milli mefkûrenin aletleridir. Milli mefkûreye bunlar sayesinde varılır. Biz şimdiye kadar daima mefkûreden bahsettik. Lakin Türk gençliğine: senin mefkûren budur, diye bir şey söylemedik.

Mehmetçiğe

Yürü; uzaklaştıkça ardındaki mor dağlar,
Bak mendil sallıyorlar hâlâ kızlar yamaçta.
Sana haber getirir köyünden esen rüzgâr,
Nerdeyse kaybolacak görünen son ağaçta...

Artık köyün silindi tatlı bir ümit gibi,
Unut kendi tarlanı, hatırlama yuvanı
Unut, kapansın kalbin paslı bir kilit gibi;
Anahtarı bir kurşun olsa ila yok ziyanı.

Sakarya'nın o kandan kızaran günlerinde.
Ben sana ne yakındım; sandım ki seninleyim!
Kan dökerek koşarken sen cephe önlerinde
İsterdim ki elimle kanlarını sileyim...

Mehmed'im, keder etme kendi çocuklarına
Geride bıraktığın dinmeyen bir yas diye...
Senden bu vatan kaldı, şeref kaldı yarına.
Yetişir hepimize koca bir miras' diye!...

Fevziye Abdullah

olamaz Mefkûre asırlara bakan içinde doğduğu milleti ruhlandıran ve onları tek kalp haline getiren, biraz da müphem ve esrarlı bir şeydir.

Yirminci asırda her millet çoğalmaya mecburdur.

Üç beş hatta sekiz on milyonluk milletlere millet denemez.

Tarihin her devresinde birinci derecede rol oynamış olan Türk milleti bir İsveç veya bir Hollanda olmayı milli mefkûre olarak düşünemez.

Yirminci asırda her milletin buharlı veya elektrikli demir yolları büyük sanayi fabrikaları tayyareleri geniş maarifi kuvvetli ordu ve donanmaları olmak mecburidir. Bu asırda her ferdini okutamayan, âlimler yetiştiremeyen milletler millet değildir; bunlar olsa

Hâlbuki gençlik çağı, insanların mefkûreye en susamış olduğu zamandır. Bazı gençlerimizi tanassura, komünizme ve şuna buna sevkeden saik bir mefkûreye sarılmak ihtiyacıdır. Eski Türkler: kanun kötü de olsa kanunsuzluktan iyidir derlerdi.

Bugünkü gençlerimiz de mefkûre kötü de olsa mefkûresizlikten iyidir deyip benliğimize zarar veren prensiplere mefkûre diye yapışıyorlar.

Biz Türk gençliğine geniş ve büyük mefkûresini gösterdiğimiz zaman artık yabancı propagandaların tesiri kalmayacaktır.

Mefkûreci bir gençliğe ahlaksızlık sahneleri mütereddi edebiyat pek de o kadar tesir etmez.

O zaman bunlar da ister istemez Türk gençliğinin istediği

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Hayat bir ileriye doğru atılıştır. Atılamayan, yerinde sayan geriliyor demektir. Ve gerileyenler ise ölüme mahkûmdur. Tabiatın kanunlarına uymayan yalancı prensipler nasıl olsa sukut edecektir. Bunları mefkûre diye gençliğe yutturmak çıkmaz bir yoldur.
Gençlik kanlı canlı, çok yüksek bir mefkûre ister. Gençlik kahramanlık göstermeye çok isteklidir. Onun bu isteğini Türk ırkının istikbali için en doğru olabilecek yola sevketmek lazımdır. Bu sağlam ırkın istikbali açıktır. Ona yalnız hedefini göstermek ve marş marş kumandasını vermek kâfidir.

Bugünün Meseleleri:

"Milli Seciye" Buhranı

Garp medeniyetine, bu medeniyetin iflâs etmek üzere olduğu bir sırada girmemiz, bizim için hakikaten bir talihsizlik oldu. Zaten memlekette muhtelif zümrelerin birbirinden büyük ayrılıklarla uzak bulunduğu bu devrede, garbın karışık fikirleri de daha kanamış bir hâlde aramıza sokuldu. Bir kere aramızda müşterek ve mazbut bir ahlâk telakkisi kalmadı. Hangi hareketin ahlâklılık, hangisinin ahlâksızlık olduğunu bugün kestirmek güçtür. Sonra korkum; bir ecnebiperestlik ve milli kuvvete inanmamazlık ortaya çıktı. Kendimize ait şeylere sövmek, başkalarınınkini övmek moda oldu. Ve nihayet Paris kadınlarına benzemek için millî serveti kül eden tufeylî ve vatansız bir kadın sınıfı peydahlandı. Bütün bunların sebebi de dışardan gelen tesirlerin, hiç bir gümrüğe uğramaması ve kötü hazmolunması oldu.

Aramızda müşterek ve mazbut bir ahlâk yok dedik. Bunun en açık misalini cinsî ahlâkta görüyoruz. Cinsî hayatta erkeğin kadına, kadının erkeğe karşı alacakları vaziyet nedir? Türk Cemiyeti bugün bunu bilmiyor. Mekteplerde bugün talebeye dışarıdan gelen mektuplar şiddetle kontrol ediliyor. Aşk ve cinsî alâka mektupları olan ve ya-zanlar cezalandırılıyor. Fakat aynı talebenin en açık şehvet filimlerine, en kepaze balolara, barlara, plajlara gitmeleri men olunmuyor. Bu haraket ya yanlıştır, şu hâlde Maarif gibi memleketin diğer müesseseleri tarafından da takip edilip menolunmalıdır; yahut ta bu hareket tabiîdir, o hâlde Maarif Vekâleti talebeyi boşuna sıkmaktan vazgeçmelidir. Bu misal memlekette muhtelif devlet müesseseleri arasında bile müşterek bir ahlâk telakkisi olmadığını gösteriyor. Halbuki biz şimdiye kadar ahlaka yalnız cinsî bakımdan telakki etmiştik. Fakat o zaman hiç olmazsa cinsî ahlâkımızda müşterek prensipler vardı ve en kötü insan bile, bir ahlâksızlık yaparken onun ahlâksızlık olduğunu biliyordu. Garp medeniyetine girerken, takip olunan gümrüksüzlük siyasetinin doğurduğu vahim neticelerden biri de yabancılara tapmak ve kendi kudretimizi, varlığımızı, mazimizi, mefahirimizi inkâr etmek veya hiçe saymaktır. Vaktiyle Hamdullah Suphi Bey, Türk Ocağında "biz garp medeniyetine ihtida ettik" diye bağırıyordu. Bu, şimdiye kadar içinde bulunduğumuz şark medeniyetini "küfür" saymak demekti. Halbuki biz maziyi pek çabuk unuttuk. Vaktiyle içinde bulunduğumuz şark medeniyetinin garp medeniyetinden yüksek olduğunu, o medeniyet sayesinde yüksek bir imparatorluk kurduğumuzu, büyük insanlar yetiştirdiğimizi pek çabuk unuttuk. Bu unutkanlıkta

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

garptan galen tesirlerin rolü büyük oldu. Bu milletin parasıyla Fransa'da tahsilde bulunan kozmopolit bir züppe, Maarif Vekâletinin parasıyla çıkan Hayat mecmuası'nda, bu millete vatan aşkını öğreten ve siyasî hayatı gibi şahsî hayatı da parlak ve lekesiz olan Namık Kemal'e "müsecca tıraşçı" demek küstahlığında bulundu. Ve İngiliz Şekspir'in dehası inkar olundu diye bar bar bağıran, protestolar yağdıran edebiyat birliğinin zavallı edipleri buna ses çıkarmadılar. Alman Göte için ihtifal yapan Darülfünun birkaç gün sonra yapılan Mimar Sinan ihtifaline iştirak etmemek kansızlığını gösterdi. Bir iki yıl önce "Anadolu Mecmuası"nı çıkaran ve şuurlarının tam olduğu muhak-kak olan birkaç münevver Türklüğü inkâr ederek bu milletin adının "Anadolu Milleti" olduğunu ilân ettiler. İstiklâl Harbi sırasında Anadolu'ya kaçan, fakat kendilerinde seciye zaafı var diye geri çevrilen birkaç kişi Rusya'ya gidip Moskova canbazhanesinde talim-terbiye gördükten sonra içimize katışarak bir şeyler sayıklamaya başladılar. Gerek bunlar, gerek Şinasi'nin türbesinin üstüne apartman yapılması ve Bursa'da Gazi Osman Bey'in mezarı etrafında meyhaneler açılması hep aynı millî şuursuzluğun neticesidir.

***

Ve nihayet manen olduğu gibi maddeten de bir züppelik baş gösterdi. Konuşmalara, giyinişlere, hareketlere bakın. Bunu her yerde göreceksiniz. Yüzde doksanı talebe değil, salon kadını kıyafetinde olan darülfünun kız talebesine bakın, bunu göreceksiniz. Saçları maşalı, kaşları yoluk erkeklere bakın aynı şeydir. Bütün bunların yalnız bir tek sebebi vardır: dışarıdan gelen tesirler, açık ve kapalı propagandalarla millî ve dinî mefkuresini kaybeden, ailesini ve aile ha-

***

yatını hakir gören bu gençler için hayatta yalnız bir gaye kalıyor: cinsi zevk. Bu türlü gençlerin konuşmalarına dikkat ediniz. Yalnız kur, mektup, randevu, balo, elbise, süs ve tuvalet kelimelerini işiteceksiniz.. Birkaç yıl önce İstanbul maarif müdürü gazetelere beyanatta bulunarak, İstanbul Kız Muallim Mektebi'ndeki bazı kimsesiz ve yoksul kızların bile mektep tarafından kendilerine verilen azıcık harçlığı ipek çoraba sarf ettiklerinden şikâyet etmişti. Fakat bu seciye zaafı kimsenin dikkatine çarpmadı. Hayat denilince yalnız süs ve boya anlayan, sabahleyin kalkınca ilk işi kaşlarını yolmak olan, fakat Çanakkale ve Sakarya destanlarını bilmeyen, 16 Mart faciasından haberi olmayan kızların yarınki Türk neslinin anası ve mürebbisi olamayacağını kimse düşünmedi.

***

Münevverlerimiz arasında seciye buhranı vardır. Gençliğe ve halka kendilerinde olmayan bir şeyi veremezler. Maarif Vekâleti bu millî seciye buhranının farkına varmış gibi gözüküyor. İhtimal ki mekteplerde ve darülfünunda okunulması mecburî kılınan yeni tarih kitabı bu düşüncenin neticesidir. Fakat bu kâfi değildir. Bu kitaptaki birçok ilim ve prensip yanlışlıklarını yok farz etsek bile yalnız bu kitabı mekteplerde okutmakla millî seciye kuvvetlenmez. Bunun için ilk önce yeni nesli yetiştirecek olan mürebbi sınıfının bu evsafı haiz seçme insanlar olması lâzımdır.

Çünkü bugün öyle gülünç tezatlara tesadüf ediyoruz ki gülmek mi ağlamak mı lâzım geldiğini kestiremiyoruz. Bu gülünç tezatlardan birisi vatanperverliği inhisara almış insanların askerlik aleyhtarı olmasıdır ki bundan da gelecek sefer bahsedeceğiz..

H. Nihâl

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Dertlerimizden Biri

Atsız Mecmua'da H. Nihâl Bey'in "Aynı tarihi yanlışlığa düşüyoruz" unvanlı yazısı çok feci bir hakikati bütün çıplaklığıyla yeniden gözümüzün önüne attı.
Hakikaten lisanımıza münevverlerimiz tarafından ithal edilen Fransız ve İngilizce kelimeler hatta terkiplerle millî harsımız büyük tehlikededir. Asıl teessüf edilecek cihet şurası ki, bu vaziyete en faala sebebiyet veren memleketin istikbaline hâkim olacak gençliktir.

Artık "bonjour, bonsoir, merci, pardon" lisanımızın öz malı oldular. Buna mukabil bir zamanlar ileri sürülen "gün aydın" ve "tün aydın" gibi tabirler lisanın bünyesine uygun olmamak bahanesiyle revaç görememişti. Acaba "bonjour" "bonsoir" lisanımızın bünyesine pek mi uygundu ki bu derece rağbete mazhar oldular. Bunun ifade ettiği manayı düşünecek olursak pek acı bir netice ile bu kabil kelimeleri lisana sokmakta bir beis görmeyen hatta umumiyetle kabul eden zümrenin milliyetsizliği, millî harsına karşı kayıtsızlığı, buna mukabil garbın en âdî ve en basit şeylerine karşı fevkalâde meclûbiyeti ile karşılaşırız. Eğer gençliğimiz milli benliğine bir parça daha düşkün olsaydı o zaman her millet gibi bizim de, hiç olmazsa, millî lisanımızla bir selâmımız olacaktı.

Türk gençliğinin millî duyguya karşı acaba bu kadar bigâne olmasının sebepleri nedir? Düşündüklerimizi söyleyelim. İnkılâp devresindeyiz, cemiyetimiz dînî bir mefkureden millî bir mefkureye geçiyor. Çocuklarımız ve gençlerimizin yetiştikleri aile ocakları yeni mefkureye yabancıdırlar ve bittabi şimdiki hâlde onu çocuklarına aşılamaktan, da uzaktırlar. Şu halde bu mefkureyi aşılamak mekteplerimize düşüyor. Bunlar ise vazifelerini, maalesef lâyıkıyle yapamıyorlar. Binnetice yetiştirdikleri gençlik millî işlere karşı, umumiyetle, çok lakayt kalıyor.

Bunlardan başka İstanbul, İzmir, Adana gibi mühim merkezlerimizde bir de, birer fesat yuvası olan misyoner mektepleri vardır. Hıristiyanlıktan gayri her dini beşeriyetin tekâmülüne engel olarak telkin eden bu gibi müesseselerin yetiştirdiği talebeler Ziya Gökalp'in resmini görünce kim olduğunu sorarlar buna mukabil size Abraham Lincoln ve Washington hakkında mükemmel malûmat verebilirler. Bu gibi müesseselerin sırf dinî bir maksatla teşekkül ettiğini ve siyasî hiç bir gayeleri olmadığını iddia etmek her hâlde safderunluk olur.

Böyle ekseriyetle hotgâm, kendini düşünür ve Avrupa'yı her hususta taklidi meziyet bilir, hatta aralarında, belki, herhangi bir Avrupalı'nın çocuğu olarak doğmadığına teessüf edenler bulunan bir gençliğe memleketin İstikbali emanet edilirken endişeye düşmemek mümkün değildir. Bu zavallıların bu suretle yetişmesindeki mesuliyeti kimlere yüklemek icap ediyor? Amerikan, Fransız, İtalyan v.s. misyoner mekteplerini mevzuu bahis bile etmek doğru değildir. Onların gayeleri bizim gayemizle taban tabana zıttır. Bu kabahatin en büyük kısmını kanaatimizce ortamektep ve liselere yüklemek mecburiyeti vardır. Sonra da mesuliyet, sırasıyla, ilk mekteplere ve darülfünuna aittir.

Daha evvel de söylendiği veçhile bu günkü Türk ailesi çocuğuna millî bir terbiye vermekten âcizdir, ilkmektep Cumhuriyet Hükümeti'nin mütemadi sa'yi neticesinde talebesine ailesinde edinemediği terbiyeyi telâfiye çalışıyor ve oldukça muvaffak oluyor. O çağda çocukta oldukça meşhur bir millî heyecan uyanı-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

yor. Eğer bu heyecan ortamektep ve lisede de teşvik görseydi o zaman korkulacak bir şey yoktu. Fakat ne yazık mes'ele tamamıyla berakistir. Ortamektebe yeni giren bir ilk mektep mezunu fizik, kimya, riyaziye v.s. muallimlerinin talebeyi yalnız dersini hazırlamakla mükellef tutmasından derste mevzuuyla alâkadar olmayan şeylerden kafiyen bahsetmemesinden ve hatta ara sıra bazı muallimlerin "bu millet adam olmaz" kabilinden şeyler söylemesinden fena hâlde şaşalıyor. Bu hâl altı sene mütemadiyen böyle devam ediyor. Ara sıra vatan ve milletten bahseden bir iki muallim belki de bulunuyorsa da bunlar diğer ekseriyet arasında bir şey yapmaya muvaffak olamıyorlar. Esasen onlar da her nedense senede ancak bir iki defa ders mevzuu haricine çıkarak böyle şeylerden bahsediyorlar. İlkmekteplerde temelleri az çok kurutan vatan ve millet aşkı bu suretle lisede gençlik devresine erişen ve derslerinden başka sinema aktrisleri ve buna mümasil şeylerle meşgul olan ekser talebenin kalbinden tamamıyla siliniyor. Bu gençlerde zengin olmak, müreffeh bir hayat yaşamak, Avrupa'ya gitmek ve bazı müfritlerde de aktör olmak yegâne gaye oluyor. İşte bu sebepten dolayıdır ki darülfünuna giren bir lise mezunu samimî Türkçüleri, alenen ukalâlıkla itham etmekte bir beis görmüyor ve etrafındakiler tarafından itiraz şöyle dursun tasvip bile ediliyor. Bu hâl, maalesef, darülfünunda da böyle devam ediyor. Darülfünun müderrisi de mevzuu haricinde olduğu için memleket, meselesinden bahsetmez. Hiç şüphesiz bu daha fazla ortamektep ve lise mualliminin vazifesidir. Darülfünun müderrisini en fazla alâkadar eden şey ilimdir ve o bu gibi şeylerle iştigale mecbur değildir. Fakat ilim yapacağız diye en aziz vazife olan vatanî vazifeyi ihmal etmek acaba doğru olur mu? Türkçülükleriyle şöhret kazanmış müderrisler bile o mevzua temastan adeta kaçmıyor gibiler. Karşılarındaki gençliğin bu nevi telkinlere ne kadar muhtaç olduğundan acaba bihaber midirler? Buna mukabil misyonerler propagandalarından hiç bir suretle geri durmuyorlar ve ruhları buhran içinde çırpınan birçok Türk gencini kendilerine samimî birer peyrev yapmaya bile muvaffak oluyorlar. Her hâlde darülfünun müderrislerinden böyle ulvî bir hizmeti, vazifeleri haricinde olsa dahi, bekleyebiliriz. Karşılarındaki gençlerin her zamandan daha fazla ruhî buhranlar içinde çırpındıklarını hiç bir zaman hatırlarından çıkarmasınlar. Unutmayalım ki memleketimiz bu devirde, faydalı olduğu gibi her türlü muzır propagandaya kapılmaya çok müsaittir ve muzır propaganda unsurları zannettiğimizden pek daha fazla bu fırsattan istifade etmektedirler.

M. Oğuz

Karaca-Oğlan'a Dair

Karaca-Oğlan (Karacağlan) için şimdiye kadar tam ve mükemmel bir tetkik yapılmış değildir. Mamafih böyle tam bir tetkik yapabilmek için bütün mevadın, halk rivayetlerinin henüz tam olarak tespit ve neşredilmemiş olduğunu da söylemek lazımdır. Vakıa gerek İstanbul'da, gerek Anadolu'nun muhtelif yerlerinde çıkan gazete ve mecmualarda onun hakkında bazı ufak tefek, fakat mühim rivayetler menkıbeler, onun adını taşıyan manzumeler hatta Sadettin Nüzhet B. tarafından büyücek bir kitap "(Konya, 1927) bile neşredildi. Fakat bunlar kâfi mevat addolunamazlar. Tarihî membalarda ise velev ehemmiyetsiz olsun, onun hakkında bazı

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

malûmat bulmak imkânı olsa bile çok az ve tesadüfidir. Çünkü eski devirlerde halk edebiyatına karşı gösterilen istigna ve istihfaf bu millî edebiyatın mümessillerini de tamamıyla karanlıkta bırakmıştır [1]. Karaca-Oğlan'ın yaşadığı devir olarak bazı ufak tefek delillerden istidlaller yapılarak XVII'-nci asır gösterilmekte ve katî surette hiç bir şey söylenememektedir [2]. Bu itibarla şairimizin hakikî hayatını tam manasıyla tenvir etmek bilmem kabil olacak mıdır?. Fakat onun halk arasındaki şöhreti o kadar fazla olmuştur ki her yer kendisini benimsemiş [3], her yerde hakkında yeni yeni rivayetler [4], ananeler ve hatta bir masal bile [5] teşekkül etmiştir, ki bunlar Karaca-Oğlan'ın menkibevî hayatını göstermek itibariyle çok mühimdirler.

Karaca-Oğlan'ın hayatını kısmen olsun tenvir için hiç şüphesiz şiirlerinden de, tenkidi bir tetkikten sonra istifade etmek mümkündür. Yalnız şu kadar var ki onun halk arasında kazandığı vasi şöhret kendisinin olmayan şiirleri de kendisine isnad ve izafe ettirmiştir. Bu itibarla Karaca-Oğlan adını taşıyan bir manzumenin diğer bir yerde başka bir

---

[1] Bu hususta fazla malûmat almak için bakınız: Köprülüzade Mehmet Fuat, Aşık tarzının menşe ve tekâmülü, Millî Tetebbu-lar mecmuası, 1931, sayı", sah. 7mm.
[2] Köprülüzade Mehmet Fuat, S. Nüzhet B.in Karaca-Oğlan kitabına tenkit, Türkiyat Mecmuası, 1928, C. II, sah. 503m.
[3] Sadettin Nüzhet, Karaca-Oğlan, Konya 1927, sah.3.
[4] Rivayetler için bakınız: Koprülüzade Mehmet Fuat, Karaca-Oğlan tenkidi, Türk-i.Mecm., II. 505 haşiye, Ali Rıza B.in Tarsus gazetesinde Karaca-Oğlan için yazdığı makalelerden nakiller. Ali Rıza, Cenupta Halk şairleri: Karaca-Oğlan, Türk Sözü gazetesi, Adana 1932, altı makaleden ibaret.
[5] "Karaca-Oğlan ilen İsmikân. Sultan" masalı için bakınız. Radloff, Proben der Volkslit teratur der Nördlichen Staemmet St. Petersburg 1896, t, VII, sah 297-323.Bu masaldan Abdülkadir B. "Halk Bilgisi Haberleri" mecmuasında (İstanbul 1930, Yıl 2, sayı 13, sah. 12m) bahsetmiş ve kısaca malûmat vermiştir.

şairin adını taşıması çok muhtemel ve ekseriya vakıdır. Bundan dolayı her Karaca-Oğlan adını taşıyan manzumeden istifade ederken ihtiyatlı bulunmak icap eder. İşte buna teban bizde burada Karaca- Oğlan'ın bazı şiirlerinde gördüğümüz ve şimdiye kadar hiç kimse tarafından nazari itibara alınmayan bir noktayı işaret ederken hiç bir zaman yazdığımız şeylerde kat'iyet olduğunu söylemeyeceğiz. Maksadımız sadece ileride Karaca-Oğlan üzerinde işleyeceklerin nazarı dikkatlerini mezkûr noktaya celbetmekten ibarettir.

Muhterem hocam Köpfülüzade Mehmet Fuat B., Karaca-Oğlan tarafından değil, onun ağzından başka biri tarafından söylendiğini tabii bulduğu bir türküde, şairin hayat hududunun 1015-1090 tarihleri gösterildiğini ve bunun "tarihî vesikalarla tevafuk ettiğinden pekâlâ tarihî bir mahiyette olarak kabul" edilebileceğini ileri sürmektedir [6]. İlk defa olarak ilmî bir görüşün mahsulü olan bu noklai nazara göre, Karaca-Oğlan bir hayli uzun yaş yaşamış demektir. Filhakika ona isnad olunan manzumelerden bazılarında bizzat kendisi ihtiyarlığından bahsetmiştir [7]

Kocadım ihtiyar oldum kardaşlar
Halime rahmedin bakın yoldaşlar
Döküldü ağzımda kalmadı dişler
Yağlıca höşmerim koymak isterim.

Keza diğer bir manzumede [8]:

Karacaoğlan hata çıkmaz dilimden
Kocadım da hayır gelmez elimden
Kadir mevlâm asla geçmez kulundan
Deli gönül ah çekip de ağlama

kıt'asıyla yine kocadığından bahsetmektedir. Bu iki misal Karaca-Oğlan'ın ihtiyarlık çağını idrak ettiğini, uzun müd-

---

[6] Karaca-Oğlan tenkidi, Türki. Mecm. II, 504 Haşiye, sonlarda.
[7] Sadettin Nüzhet, Karaca-Oğlan, sah. 93, 15.
[8] Aynî eser, sah. 101. 13.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

det yaşadığını gösterecek mahiyettedir. Ona isnat olunan diğer şiirlerde de, bunlar kadar vazıh olmasa bile, onun ihtiyarlığına dair daha bu gibi telmihler bulunan deliller bulmak mümkündür.

Diğer taraftan ona isnad olunan şiirler arasında, onun yüz yaşına kadar yaşamış olduğunu gösteren şu manzumeye tesadüf ediyoruz [9]:

Hakkın kandilinde gizli sırıdım
Anamın beline indirdin beni
Ak mürekkep idim kızıl kan ettin
Dürlü irenklere [10] bandırdın beni

Anamın kanımda ben neler gördüm
Yedi derya geçtim ummana daldım
Dokuz aylık yoldan sefere geldim
Bir kapısız hana indirdin beni

Ben de bildim şu dünyaya geldiğim
Tuzlandım da çapıtlara belendim
Bir zaman da beşiklerde eğlendim
Anamın sütüne kandırdın beni

Beş yaşında akıl geldi başıma
On yaşında gider oldum işime
Varıp da değince onbeş yaşıma
Bir kuru sevdaya yeldirdin beni

On beş yaşadım yirmiye yololdu
Otuzunda çevre yanım küloldu
Kırk yaşadım hayrım şerim beloldu [11]
Hayrımı serimi bildirdin bana

Ellisinde yaşım yarısın geçti
Altmışında yolum yokuşa düştü
Yetmişinde bir az tebdilim şaştı
Mertebe mertebe indirdin beni

Seksenin de beratcığım yazıldı
Doksanında kan damarım üzüldü
Yüz yaşında azalarım çözüldü
Bir sabi masuma döndürdün beni

Karacaoğlan der ki yaktın yandırdın
Ecel şarabını verdin kandırdın
Emreyledin Azraili gönderdin
Hiç de doğmamışa döndürdün beni

Bu manzumenin bazı mısraları müşterek bir naziresi olan şiir de şudur [12]:

Dokuz aylık yoldan sefere geldim
Dünya denen yere indirdin beni
Koymadın bir zaman murat alayım
Geldiğime pişman ettirdin beni

Bunca vakit kucaklarda eğlendim
Eğlendim de çapıtlara belendim
Bir zaman da beşiklerde sallandım
Anamın sütüne kandırdın beni

Pişine de deli gönül pişine
Değirmenler döner çeşmim yaşına
Varır varamaz onüç ondört yaşına [13]
Kara sevdalara saldırdın beni

Yiğirmide boz bulanık selidim
Otuzunda çevre yanım külettim
Kırk yaşadım hayrım serim tanıdım
Dürlü sevdalara yeldirdin beni

Ellisinde yönüm yokuşa düştü
Altmışında hazır bildiğim şaştı
Yetmişinde gayri tebdilim şaştı
Artık yavaş yavaş, indirdin beni

Seksenin de kemiklerim ezildi
Doksanında beratcığım yazıldı
Yüz yaşadım kabirciğim kazıldı
Şol kara toprağa gönderdin beni

Karacoğlan eder yakıp yandırdın
Aşkın dolusunu verdin kandırdın
En sonra da Azraili gönderdin
Birden doğmamışa döndürdün beni

---

[9] S. Nüzhet, Karaca-Oğlan, sah. 63m.

[10] S, Nüzhet B. bu "irenk" kelimesine "Örnek" manasını vermiştir. Halbuki "renk" demektir Esasen Türkçe'de "r" ile kelime başlamadığı için daima başa bir sait getirilir; raf = ıraf, Ramazan = ıramazan" kelimelerinde olduğu gibi.

[11] Beni oldu.

[12] S. Nüzhet, Karaca-Oğlan,sah. 67m.

[13] Bu mısrada bir hece fazla olup bu da "varmaz" kelimesinin "Varamaz" diye zaptolunmasından ileri gelmektedir. Esasen [illegible] cümlesi de

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bu iki manzumenin tetkikinden Karaca-Oğlan'ın yüz yaşına kadar yaşadığı ve yüz yaşında öldüğü anlaşılmaktadır. Fakat bir adamın kendi öldüğü seneye işaret ederek şiir söyleyemeyeceğine göre bu iki manzumenin de başka bir şair veyahut aynı mesele etrafında birbirine nazire söyleyen iki şair tarafından Karaca-Oğlan ağzından söylenmiş olması ihtimali çok kuvvetlidir. Netekim halk edebiyatında, ölen bir adamın ağsından türküler yakmak âdedi vardır ve bir çok numunelerine de tesadüf edilmektedir. Bu itibarla Karaca-Oğlan gibi şöhreti büyük bir sazşairinin ölümü halk edebiyatında akisler yapmış ve bu cins şiirlerin söylenilmesini mucip olmuş olabilir. Vakıa yukarıya naklettiğimiz şiirler lisan ve zevk itibariyle Karaca-Oğlan'ı andırmakta ise de bu gibi şeylerin taklit edilebileceğini düşünmek kâfidir.

Bunlardan başka yine onun yüz yaşına kadar yaşadığını, eğer hakikaten kendisinin ise, dağlara söylediği bir manzumesinin şu son kıt'ası olan:

Karacoğlan der ki çöktüm oturdum
Yaşım on beş idi yüze yetirdim
Kulağı küpeli bir yar yitirdim
Gümanım köşende kaldı dağlar

parçasında [14] da görmekteyiz. Bu vadide bir vesika daha verelim: Ahmet Tevhit B. Türk Yurdu Mecmuası'nda yazdığı "Halk Şiirlerinden" unvanlı makalesinde Karaca-Oğlan'a ait bazı parçalar neşretti. O manzumelerden birisinin son kıt'ası olan şu:

Karacoğlan yüz yaşında
Kusur komamış işinde
Mezarımın baş taşında
Döner baykuş öter bir gün

kıt'asında [15] da Karaca-Oğlan yüz yaşında görünmektedir. Bu sonuncu kafanın son iki mısraı Köprülüzade Mehmet Fuat B. in, Karaca-Oğlan'ın hayat hududunu gösteren tarihleri ihtiva etmesi itibariyle istinat ettiği kıt'anın son iki mısraıyla bazı müşabehet noktaları arzetmektedir.

Acaba Karaca-Oğlan hakikaten yüz yaşına kadar yaşamış mıdır? Bu hususta kat'î olarak birşey söylemek şimdilik istical olur. Belki ileride onun hayatına dair keşfedilecek yeni vesikalar sayesinde bu hususta tenevvür etmek kabil olabilecektir. Lâkin her ne olursa olsun bu zikrettiğimiz vesikalar muhakkak onun yüz yaşına kadar yaşadığına birer delil olmasa bile uzun bir zaman yaşadığına dair delil olarak da kabul olunamaz mı ? Biz bu noktayı sadece burada işaret etmekle iktifa ediyoruz.

Çavuşoğlu Zeki

Bin Yıl Önce Yaşamış Bir Türk Hekimi

Hicrî 276 (milâdî 890) tarihinde ölmüş olan İbn Quteybe adındaki meşhur âlim Tevil-i Muxrelef ül-Hadîs [1] atlı eserinin 424'üncü sayfasında bize, Horasanda bir Türk hekimi gördüğünü haber veriyor. Bu zat diyor ki; Horasan'da Türk hekimlerinden bir kimse gördüm ki bu zat bunlarca pek

[14] S. Nüzhet, Karaca-Oğlan, sah. 86;4
[1] Bu eser Mert 1326 (m. 1908) da Mısırda basılmıştır.
[15] Türk Yurdu, 1341, cilt II, sayı: 9 sah. 247. Bu manzume S. Nüzhet B.in Karaca-Oğlan külliyatında (sah. 129) hayli farklı olarak mevcuttur. Hatta orada son kıt'a:

Karacoğlan der naşıma
Çok işler geldi başıma
Mezarımın baş taşına
Baykuş konar öter bir gün

peklinde mazbuttur.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

ziyade tazim ve tebcil ediliyordu. Bunun yegâne tedavisi "dağlamak"tı. Bu zat ile benim aramda tercümanlık eden kimse bu zatın "hümma", "bersam", "istiska", "verem", "felç" vesaire gibi pek mühim hastalıkları yalnız dağlamakla iyi etmekte olduğunu haber verdi. Bu zat dağlayacağı hastayı, önce bezlerle sıkıca bağlar ve hastalık olan noktayı dağlar ve talazlardı. Sıh-hatte olan kimseleri dahi hastalığa tutulmamaları için dağlardı. Bundan başka istediği vakitte yağmur yağdırmak, bulut ve rüzgâr peyda etmek gibi iddiaları da vardı. Bunun bu iddialarını ve daha birçok yalanlarını tasdik edenler vardı. Biz bunun iddia etmekte olduğu bazı şeyleri tecrübe ettik. Kendisi bu iddialarından bize ne küçük ve ne büyük bir şey gösteremedi (*)

Kelâm Tarihi Müderrisi
Şerefeddin

Melâmîlik - Hamzavîlik ve Bâtınîlikte Mütekabil Tedahüller
- II -

Hamzavîlerin "şiî bâtınî" temayüllerini onlar tarafından yazılan klâsik kitaplardan ziyade [1] Hamzavi şairlerinin şiir ve mektuplarından öğrenebiliriz. Bu hususta en ziyade coşkun melâmî şairi "Ahmed-i Sârban"ı anlatırken, onun Şiî akidelerine temayüllerini kâfi derecede göstermiş ve eserleriyle teyit etmiştik [2]. Burada bu bahsi tekrar etmeyeceğiz. Yalnız Bayramî Melâmılığının bâtınî zümreleriyle tedahülünü is-pat için yine Ahmed-i Sârban'ın (Dukakin zade Ahmed Bey) şiirlerinden istidlallerde bulunacağız. Çünkü bu çak samimî ve hassas şair, hemen her şiirinde meslek ve meşrebini olduğu gibi izhar etmiş ve bu münase-betle Melânilerin duygu ve akidelerine de samimi bir tercüman olmuştur. Tımar ve ziametinden feragat le fakrı ihtiyar eden Dukakin zade Abmed Bey

Fena toprağını bîster edinüb
Melâmet sengint sen eyle bâlîn

Heman genci qanâ'atde feragat eyle gel ey dil
Ki faqrin tâcı a'lâdır bu gün şehler külahından
Huzûr-i qalb ile Ahmed sana bin kerre yeğrekdir.
Qedâ-yi kûy-i yâr olmaq cihanın pâdişâhından

---

[1] Haqıqî Bey'in "İrşâdnâme"si (Bu kitap için "Melâmilik ve Melâmiler"e bakınız, s; 214-215), Lalî zade Abdülbâqî'nîn "Sergü-zeşt-i Melâmiyye"si, Müsteqîm zade Saded-dîn'in "Risâle-i Melamiyye-i Şattâriyye"si, Hüseyn-i Lâ-Mekânî, Oğlan Şeyh İbrahim ve Sun'ullah Gaybî'nin dîvan ve risaleleri (bunlar içinde "Melâmîlik ve Melâmîler"in ikinci kısmının bibliyografyasına bakınız; s: 216—229).
[2] Melâmilik ve Melâmiler, s. 59-65; mezkûr kitapta Oğlan Şeyh İbrahim'in tercümei hâlinde "İbrahim Efendi'de Şiiliğe temayel" (98-100) ve "Melâmîlikte Şiiliğe temayül" (197-109)

ATSIZ
MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sen cümle cihan saltanatın terk edüb Ahmed
Yarın ser-i kuyunda yürü xák nesin ol

Bir abá-yi köhne ü fagrın külahı bes bana
Fárig ül-bálem libás ü efser-i şahaneden

diyerek, bütün dünya saltanatına ehemmiyet vermediğini söylediği hálde

Her perinin suretin sinemde tasvir eyledim
Der gören dilxánesini şimdi bir bütxánedir
Ben gulámım cán ile ul rind-i şáhid-báza kim
Dág-i aşqı sinede pinhán eder merdánedir.

Ahmedi ayb etmenüz mahbub u meyden geçmese
Her işin sonun anar, zahir nedámetden qacar

Görse bir mahbûb qalmaz ixtiyán zerrece
Yá iláhi kimse Ahmed gibi mecbur olmasun

beyitleriyle zaafını bildiriyor. O da hemen her sofi gibi

Cehd edüb Ahmed cihanda bir nigára âşiq ol
Kim haqiqi aşqa iktir âsıqı aşq i mecaz

beyitiyle mecazi aşkın hakikata erişmek iyin bir yol olduğuna kabul ediyor. Bununla beraber Ahmed Bey,

Demádem aşıqın kan haqiqi aşq-bázidir
Sen anı sanma kim záhid mecazi aşq-bázidir

diyerek aşkın her türlü şaibeden ári ve hakikî olmasını ve ancak bu iláhi aşka aşk denebileceğini de kayıt ve tasrih etmektedir.

Ehl-i aşqın her zaman didárdır eğlencesi
Zahidin xalvet bucağında uyur riyası var

Yürü ta'n eyleme záhid riyáyıyla namazın qo
Derúni âşiqın áhı namazıdır niyazıdır

Şeyxim diyenin tác ü qabásına inanma
Aç xırqasını baq beli zünnár dolupdur

Riyáyı terk edüb záhid işit teşbihini çengin
Bükülüb qámeti dáim nidá-yi yá vurúd eyler

Haqiqat raze ü hacc ü namazın ma'nisin onlar
Ne can kim niyyet-i xálisle aşqa ibtidá eyler

Xırqa ü tác ile súfi bize gel satma riyá
Edemezsin bu tariq ile sırat üzre ubúr

beyitleriyle hem müteşerrilerin zühdüne ve táatine, hem mutasavvıfların áyin ve erkánına hırka ve tacına zerre kadar ehemmiyet vermediğini ve matlubun, bunlardan feragatle elde edileceğini söyleyerek tam bir melámi olduğunu gizlemeye hiç de lüzum görmeyip serahatle anlatıyor. Sárbán Ahmed'in meşrebini ve bu suretle melámet erbabının ahvalini bir melámi mümessilinin lisanından duyup daha iyi anlamak için tam bir gazelini yazıyoruz:

Aşıq-ı şurideler álemde şáhid-báz olur
Gördiği kebk-i xiramı sayd eder şehbáz olur
Hey meded sáqi cihanda âşiqın eğlencesi
Séde-rú mahbúd ile cám-i serab ü sáz olur
Âşiqı dilşád edüb her dem gıdá-yi ruh olan
Dostlar, dilkeş nevalarla bulend-ávâz olur
Gülşen-i hüsnünde nâlem gûş edüb ol gonceleb
Gül gibi güldi dedi áh etme keşf-i ráz olur
Gördiğin mahbúba Ahmed aldanub dil verme kim
Dilrübálar içre lábüd pák-dámen az olur

***

Vird-i lisán edinmişim ismini ey peri-sıfat
Vechini ansızın görüb celle celálühú derim
Qıble yüzünde qaşını kim görüb etmedi sücúd
Men anı goricek heman işte adú adú derim

Emr-i haqdan dönmiyüb cümle melá'ik eğdi baş
Secde etmez ádeme şeytán olan amáyı gör

diyecek derecede âşık ve müfrit bir vahdet-i vücutçu olan ve her hálde "Evhaded-dín-i Kirmán" gibi "şühúd-i haqiqata mezáhir-i súri ile tevessül" [1] ettiği muhakkak bulunan Ahmed-i Sárbán'ın bilhassa şu gazeli dikkate şayandır:

Tekyegáh-i dile geldikçe xayáli dedecik
Aşq olsun dedi gör üşbu cemáli dedecik
Âsitánında sücúd ile niyazın ederim
Ben velayet eserin sende duyalı dedecik
Kirpiğim xár çekub oldı gül-efşán yaşım
Rúz ü şeb áh ederim şeyhim olalı dedecik
Beng-i esrar ile hayran olub tanmayalım
Değişüb hále bu gün qil ne qáli dedecik
Bergüzárım tapuna diide niyáz elde piyaz
Qalma eksiklüğüne himmet-i áli dedecik
Çün çırağ oldı gözüm yüreğimün yağı yanar

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Şâh Hüseyn aşqına ver câm-i zülâli dedecik
Tig-i gam çekdi yürüş âteşi aşqın qodr dâğ
Yanmadıq bir yerimiz qalmadı xâli dedecik
Küşe-i faqra düşüb ehl-i qana'at olana
Giydirir aşqın eğnine şah dedecik
Esed ullâh Alî haqqı bu gün şahım inan
Yoluna terk ederim mülk ile mâl dedecik
Serfürû etse raqibin bu tarîqatda nola
Münkire müşkil olur himmet-i âli dedecik
Ehl-i tevhid olan Ahmed gibi buğz eyliyemez
Çâr yârı severol anla mevâli dedecik.

Manzumede "Rûz ü şeb âh ederim şeyxim olalı dedecik" mısraına aldanıp, muhatap olan Dedeciğin, Ahmed-i Sârbân'ın şeyhi olduğuna hükmetmek hata olur. Evvelâ, bu manzume hezel-âmîz bir manzumedir. Hiç bir mürit, hele Ahmed-i Sârbân gibi meslekine irfânen ve ikanen inanmış bir mürit, şeyhine böyle hitap edemez. Son beyitte de mühim bir tariz var. Anlaşılıyor ki "dedecik" mevâlî (şi'a) itikadındadır ve üç halifeyi sevmiyor. Ahmed Bey de tevhit ehli olanın kimseye buğz edemeyeceğini,her zuhurun hakkın zuhuru olduğunu söylüyor.

Bu beyit, bizim "Melâmiler"deki noktai nazarımızı teyit ettiğinden ayrıca ehemmiyete şayandır [1].

Dedeciğin Alevî olduğuna dair bu son beyitle beraber yedinci beyitte de serahat vardır. Bayramı, Melâmiliğinde esas muhabbet olduğundan ve bu meslekte fena ve zillet öteki tarikâtlerin tevazu ve fakr perdesi altında gizlenen tefahürüyle kıyas edilemeyecek derecede bâriz bulunduğundan; bazen mürşitle mürit arasındaki muhabbetin tezahürü; hangisinin mürit, hangisinin mürşit olduğunu farkettirmeyecek derecede şiddetli olabilir.

Yunus da bu neş'e ile irşat etmek istediği talibe:
Yoldaş olalum ikimüz gel Allah'a gidelüm gel
Haldaş olalum ikimüz gel Allah'a gidelüm gel
Kılağuz ol gel sen bana dönelüm ol dostdan yana
Kayğımağıl önden sona gel Allah'a gidelüm gel

diyor. Yine aynı neş'e ile Mevlânâ Celâled-

[1] Melâmilik ve Melâmiler Sârbân Ahmed de Şiîliğe temayül (s. 59—66, bilhassa 65)

dîn-i Rûmî, Çelebi Hüsâmeddin'e mahlalı gazelini yazmış ve mesnevinin her parçasının Çelebi Hüsâmeddîn'e itlâs ve iradesini hâki beyitlerle muvaşşah olması, keza Selâhaddîn-i Zerkûb-i Qonavî ye de bu suretle fevkalâde muhip ve âşık bulunması; Selâhaddîn ile Çelebi Hüsâmeddinin müridîdir, zehabını hasıl etmiştir [2].

Halbuki gerek Selâhaddîn, gerek Hüsâmed-dîn; Mevlanâ'nın müsahip ve müridi idiler. Hülâsa; Ahmed-i Sârbân bu gazeli, müritlerinden birisine yazmıştır.

Çün çırağ oldı gözüm yüreğimün yağı yanar
Canı qurban veririm yoluna Balı Dedecik.

beytinde bu zatın "Balı" adında birisi olduğunu öğreniyoruz. Hükmümüz, bu kadarcık bir işarete ibtina etmiyor. Aşağıdaki gazel de bu sevgili müridin "Hasan Balı" adında birisi olduğunu anlatıyor.

Hicr ile yârab nolur hâlim Hasan Balım benim
Hey helak oldum meded zâlim Hasan Balım benim
Men müferrih leblerinden şöyle hayran olmuşam
Tâqatım yoq arz edem hâlim Hasan Balım benim
Mushaf-i hüsnünde zülfün hâl-i devlet dâldir
Her qaçan açsam gelür falım Hasan Balım benim
Âleme sultân olam dersen bu ben dervişini
İtlerin culunden et şalim Hasan Balım benim
Can verirse yoluna Ahmed şehâ mazur tut
Dinim imânım benim malim Hasan Balım benim

başka bir gazelinde de;

Şi'r oqurken qâmet-i dilber nevadan ırgınur
Ol nihâl-i serve-benzer kim sebadan ırgınur
Buselik arz eylese hüsn-i Hasan'da şâh-i hüsn
Zümre-i uşşâq ney gibi nevadan ırgınur

diyerek yine mahbûbunun adını zikrediyor.

Ahmed-i Sârbân'a bu kadar müessir olan bu "Hasan Balı"nın ilk gazeline nazaran Abdallardan veya Kalenderilerden olduğu muhakkaktır. Esasen "dede"

[2] Devletşah Tezkiresi, s. 195, İbrahim Necmi Bey de "Tarih-i edebiyat dersleri" adındaki kitabında aynı fahiş hataya düşüp Hüsameddîni Mevşânâ'nın mürşidi olarak göstermiştir. Cilt I. s. 19-20.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

tabirini de o zamanlar, bâtınî zümrelerin hepsi kullanıyor. Bu tabir, o zamanlar. baba tabirinin müradifidir. Eski Bektaşı erkan nâmelerinde umumiyetle baba tabiri yerine "dede" tabiri vardır. Elan Aleviler şeyhlerine "dede" dedikleri gibi, Bektaşılar da Hacı Bektası Tekkesi postneşinme "dede baba derler.

***

"Şaqâyiq" zeylinde Ahmed-i Sârbân'ın halifesi Vizeli Alâaddin'den müstahlef Gazanfer'e "Gazanfer Dede" dendiği, gibi (S. 87) Aksaraylı Pir Ali ve Emir Osmân-i Hâşimî hulefâsından Paşmakçı Aliye de "Pir Ali Dede" ve "Paşmakçı Ali Dede" deniyor (s. 65).

***

Hasan Balı'nın Ahmed-i Sârbân ile bu derece hususiyeti malûm olduktan sonra bu zatın melâmilerce bilinmemesi muhal gibi-dir. Sarı Abdullah "Cevhere-t ül-bidâye dürretün nihaye" de Ahmed-i Sârbân'dan müs-tefiz olanlardan bahsederken 970'te Vize'de ölen Vizeli Alâaddin [1]in halifesi Gazanfer Dede'den [2] (974) müstahlef Emir Osmân-i Hâşimî ile Vizeli "Balı" adında bir zatı zikrediyor ve bunların da halifeleri bu-lunduğunu haber verip "hâlet-i sebâda bunların daxi ru'yet-i vech-i münevverleriyle çeşm küşâde olmuş idin. Emir Efendi vasat ül-xâme, sabîh ül-vech, melîh ül-qıyâfe bir aziz-i zü l-kerâme idi. Balı Efendi bâlâqad, kendüm gûn bir pîr-i rehnümûn idiler" diyor. 992'de doğan Sarı Abdullah'ın çocukluğunda gördüğü bu zat, gençliğinde mutlaka

Ahmed Sârbân'a da mülâki olmuştur. İsminin hassatan zikredilmesi, ehemmiyetini gösterdiğinden "Hasan Balı"nın bu Balı E-fendi olduğunu zannediyorum. Bununla beraber, melâmilerce Ahmed-i Sârbân'dan sonra kutbiyyet makamına geçtiğine itikat edilen Hüsâmeddîn-i Ankaravî'nin câneşini "Hamza Balı" da olabilir. Çünkü Hamza Balı'ya evvelce asıl adıyla "Balı Ağa" derlermiş. Meşrebine ve nihayet şehit olacağına işaret olmak üzere "Hamza" adı, Hüsâmeddîn tarafından verilmiş [1]. Esasen Hamza Balı'nın şehadetiyle Ahmed Sârbân'ın ölü-mü arasında 17 yıl vardır. Fakat bence birinci ihtimal daha kuvvetlidir.

Ahmed-i Sârbân'ın Abdallara ve Kalenderîlere karşı hüsnü nazarını gösteren şu beyitler de dikkate değer.

Tekyegâh-i aşq içinde pire xizmet etmeyen
Sûretâ Abdal ise esrin bilmez qandedir

Biz şarâb-i aşq ile mestâne aşq abdâlıyuz
İçemezsin zâhidâ anı yürüş-i aba baq

Cür'adânı getir abdal yine hayran olalım
Mülk-i esrara erüb âleme sultân olalım

Ahmed Bey, Yûsuf-i sine çâk'in kardeşi "derviş-meşreb ve caferi-mezheb" [2] meşhur "Hayreti Baba" (941)nın bir gazelini de tahmis etmiştir [3].

---

[1] Vizeli Alâaddin mühim bir halk şairidir. "Kâygusuz" mahlesiyle ilâhileri vardır. Bu zatın ilâhi ve nefesleri nasılsa Ahmed-i Sârbân'a atfedilmiştir. Sarı Abdullah'tan itibaren La'lî ve Müsteqîm zadeler de bu kanaattedirler. Ben Kaygusuzun Ahmed-i Sârbân halifelerinden bir zat olduğunu Melâmilik ve Melâmiler'in üçüncü kısmına yaptığım ilâvede ispat ve izah etmiş, fakat kim olduğu hakkında sarih malûmata malik olmadığımı arzetmiştim (s. 349-351). Sonradan Kaygusuz'un Vizeli Alaaddin olduğu hakkında bazı vesikalar buldum. Bunları topladığım şiirleriyle bastıracağım.

[2] Alâaddin ve Gazanfer için bakınız: Melâmilik ve Melâmiler, s. 67—68.

[1] Sergüzeşt-i melamiyye, s. 35—36.

[2] Lâtifî tezkiresi, s. 141-142.

[3] Hayreti için "Osmanlı Müellifleri" de Yûsuf-ı Sîne Çâkin tercümei hâline de bakınız (cilt, 1; s. 80). Ahmed Sârbân kendisinden önceki şairlerin hemen hepsini tetkik etmiş bir zattır. Alişir Nevayînin:

Nice ey ârâm-ı cân hicringde bir ârâmlığ
Dostlığ kel kör ki hadden keçti düşmen kâmlığ

matlalı gazelini tahmis, etmiş ve Çağatayca iki de gazel, yazmıştır. Nesimî'ye nazireleri ve aynı tarzda otuzdan çok tuyuğu vardır. Bilhassa Mevlânâ'yı çok okumuştur.

Ayrılan şirin lebinden dilberâ
Ney gibi her dem şikâyet eylesün

gibi Mevlânâ'nın mazmunlarını kullanmış ve hatta bir gazelinde aynen tercüme de yapmıştır. Mevlânâ'nın ve onun beyitlerini aynen yazıyorum

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Yine bir gazelindeki;

Suretindir mushaf-ı haqdan nişan
Súre-i núr-i düxáni sendedir
. . . .
Suretin levhindedir esmá-i küll
Áyet-i seb' ül-mesáni sendedir
Berr ü bahrin serteser sultánısın
Cümle eşyanın zebánı sendedir

beyitleriyle diğer bir gazelindeki

Muhit oldığı gibi haq cihána
Senün cismüne cán olan sözündür

***

beytinde serahatle olmasa bile, bir hurúfilik temayülü görünüyor. Filvaki bütün sofilerde "söz" mukaddestir. Fakat "suretin lev-hindedir esmá-i küll Ayet-i seb' ül-mesáni sendedir" beyti hurúfilerin "hutút-ı ümmiyye"sini ve "seb'ül-mesani" tevillerini çok hatırlatıyor. Bütün bunlardan başka

Olmasam çár-darb sáf tıraş
Her qıl olurdı cismime xancer
Kúşe-i Külxana düşüb Ahmed
Bulımaz kim düşe ne xákister

beyitleriyle kendisinin bazen çár-darb olduğunu bildirdiği gibi "İsmail-i Ma'şuqi"ye yazdığı mersiyede de

Şol kimsene kim ilm-i xarábata erişdi
Bu ilm ü hüner cümle ana bád-i hevesdir
Ger kevkebe-i şahı haqiqatda göreydin
Bu kös-i selátine diyeydin ki ceresdir
Ger táyir-i gaybi sana bir saye solaydı
Simürg ile anqáya diyeydin ki mekesdir.

***

"Melámilik ve Melámiler"e de bakınız. s. 58.

Tekyegáh-ı aşq içinde pa bürehne çar-darb
Sırr-ı haqda ser tıraş, ü válih ü havran dede

[1] diyor. Ahmed Sárbán'ın şiirleri arasında bir de dikkate değer Kepenek meselesi var.

Olalı eğnimize xil'at-i merdán kepenek
Mülk-i esrara bizi eyledi sultán kepenek

matbaı ile başlayan ve 12 beyit olan bu gazelde kepeneği "müminin gülşeni, münkirin tane taşına kalkan saye-i yezdán, terk-i tecrid olanın cennet-i me'vási, sáhib-i irfan olanların libási" vasıflarıyla methediyor Nesimide de beş beyitlik bir farisi gazel vardır (1260'ta İstanbul'da basılan divan, s. 28). Nesimi burada "fazl-i iláhdan kepenek-püş" olduğunu söyler.

Bektaşılarca Balı (Balım) Sultan'ın müridi olduğu söylenen "Kazak Abdal da Balı Sultan'ı methederken

Arslan gibi apıl apıl yürüyen
Kendi özin hak sırrına bürüyen
Kepeneğin yanı sıra sürüyen
Mürsel Dede oğlu Sultan Balı'dır

diyor [2]. Otman Baba Veláyetnámesinde de Babanın Tırnuva'da bir gün Deli Umura başını, sakalını, bıyık ve kaşlarını tıraş ettirip çár-darb olduğunu ve Abdalın sırtından yeni Kepeneği alıp giydiğini okuyoruz [3].

(Bitmedi)

Abdülbaki
Konya Lisesi edebiyat muallimi

———————————

[1] Bu çok güzel ve samimi mersiyeyi "Melámilik ve Melámiler"e aynen aldık (s. 384). Yalnız samimiyet ve şi'riyeti bakımından değil, Bayrámi Melámilerinin hususiyet ve meşreplerini göstermesi noktasından da çok kıymetlidir.
[2] Bu nefesin tamamı, Sadettin Nüzhet Beyin "Bektaşi Şairleri"nde bendeki mecmuadakinden az farklı olarak mevcuttur (s. 200—201).
[3] Hasan Fehmi Beyin kıymetli makalesine bakınız (Türk Yurdu, c. 5; sayı 27; s. 244.)

www.atsizcilar.com
www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Eski Halk Şairlerimize Ait Bazı Parçalar ve Vesikalar

Toplayan: Muallim Atabeyli Naci

Atsız Mecmua'nın 11'inci sayısında, Profesör Dr. Koprülüzade Fuat Bey üstadımızın Genç Osman hakkındaki rivayetleri fespit eden kıymetli makalelerinden mülhem ola-rak Yalvaç'ta elime geçen eski bir cönkte gözüme ilişen bir iki parçayı taktim ediyorum. Genç Osman menkıbesinin Yalvaç sazcıları tarafından söylenen ve çalınan parçasını bir tarafa yazdığım hâlde nakillerim esnasında nerde bıraktığımı bilemiyorum. Bununla beraber Yalvaç ve civarında söylenen Genç Osman türküsünün oraya ait olanını elde etmek mümkündür. Şimdi taktim ettiğim eserler arasında "Kul Oğlu" (?)na, ait bir iki parça vardır. Bu Kul Oğlu kimdir? Antalya'da "Ahî"ler hakkında araştırmalar yaparken kavaf ustalarından biri "kul oğlu" tabiri için dedi ki: "eskiden sürüp gelen a-nanemize göre atadan dededen esnaf çocuğu, babasının tezgâhında sanat öğrenir ve çırak çıkarılması lâzım gelirse peştemal kuşanmak külfetinden muaftır. Çünkü böylelere "kul oğlu" denir. Esnaf zade olmayanlara "el oğlu = yol oğlu" (?) [1] derler ve onlar hususî merasimle peştemal kuşanır, çırak çıkarılır". işte tesadüfen öğrendiğim bu tabirin Ahî türesinden yetişme esnaflarımız arasında ocak ve aile nispetim gösteren umumî bir manayı ifade ettiğini anlıyoruz. Kul Mustafa, Kul Oğlu, Kul Himmet, Kul İbat gibi halk şairlerinin Ahilere mensup olmadıkları ne malûm? Bu husus-taki tetkiki erbabına bırakarak aşağıdaki destanları nakle başlıyorum:

***

[1] Bektaşilikte "bel oğlu, bel evlâdı" sürekten yani çelebi ve sofiyândan olanlara; "yol oğlu. yol evlâdı" ise mücerret ikrarı veren sonladan girmelere denirdi.

Akâ muhasara ve muharebesine ait bir destan

Yücedir kalesi burcu âlidir.
Anı bina eden Haydar Velidir
Gelir geçer kâfir Balkan selidir
Veremez Akayı der Cezar Paşa

Ederim sıdkılan devlete hizmet
Padişah hürmeti canıma minnet
Fransız görmedi böyle bir zahmet
Vermezem Akayı der Ahmed Paşa

Ehl-i islâm nusret bayrağın açdı
Yürüş ettim 'aduvalar kaçdı
On sekiz bin kâfir kılıçtan geçdi
Vermezem Akâyı der Cezr Paşa

Kesildi kelleler dokuldu kanlar
Çelenkler şokundu çok kahramanlar
Şehit rütbesini buldu nice yüz canlar
Vermezem Akayı der Ahmed Paşa

Altmış üç gün atdık topılan tüfek
Nemsede Moskof'da olmadı böyle cenk
Aka'nın düşmanı Fransız Frenk
Vermezem Akayı der Cezar Paşa

Fransız kâfirin daima hiledir kârı
Altmış üç gün saçdı akaya nârı
Gecenin bir vaktinde kâfir etdi firarı
Vermezem Akayı der Ahmed Paşa

Nice kahramanlar yüzün tutmuştur Allah'a
Cezar tutmuş yüzün ulu dergâha
Ne cevap etsünler vüzerâ şaha

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No. birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 „
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Vermezem Akayı der Cezar Paşa

Zemâne kahramanı imiş böyle bir vezir
Bir eline balta bir eline şimşir
Medhinde âciz kaldı nice çok şair
Vermezem Akayı der Ahmed Paşa.

Bu destanın altında şunlar yazıtıdır:

Beyt-i Kuloğlu

Dest urub hançer ile bin kan eden karşumdadır
Gamzasıyla günde yüz bin kan eden karşumdadır
Aklımı basımdan aldı benî divâne eyledi
Derdimin dermanı hem derman eden karşumdadır

Canımım cananı amma hem ciğerim yağıdır
Her kaçan yüzime gülse serden aklım dağıdır
Yüz şems kamer ay yar göğsün cennet bağı-dır
Gülünün bülbülünü handan eden karşumdadır

Bâdın aldırır görenler hûbların serdârına
Kişi kemlik sanur ise yine kendi canuna
Açmış cennetin kapusun tanışır Rıdvânına
Kendini meleklere sultan eden karşumdadır

Der Kuloğlu şunda vuslat bulabilsem yâr ile
Âlemi destine almış salınur hûblar ile
Gam değil söyleşebilsem ol yerîd ağyâr ile
Göz ucuyla bendesin seyrân eden karşumdadur.

Beyt ve güft-i Kul İbat

Bir gün olur serden duman ayrılır
Boyunca olur deyü gam yeme gönül
Vara vara her murada erilür
İntizar eyleme bu deme gönül

Yaradan kulunu komaz bununda
Bu mihnetin rahatı vardır sonunda
Dirliğin mihnet gösterirse önünde
Belki sultan olursun âleme gönül

İhtiyâç olursun hırkaya posta
Var bari hüdadan muradın iste
Sırrını bildirme düşmana dosta
Kendini melâmet eyleme gönül

Kul İbat eder bu sözüm hakdır
Yaradan bârinin keremi çokdur
Âcizin âcize imdadı yokdur
Can cana baş başa kim kime gönül

Toprak - Mazi

Gel arkadaş, gel seninle az dertleşelim;
Okuyarak hayat denen koca kitabı
Gönüldeki yaraları biraz deşelim.

Gömdüm kara topraklara melekten iyi,
Perilerden nazlı, güzel bir sevgiliyi.
Derin derin sızıldıyor gönlümde yaram,
Bana artık her saadet olmuştur haram.

Beni sardı kefen gibi mâzinin tülü,
Yere batsın bu toprakla bu korkunç mâzi!
Orda çünkü sevgilimle sevgim gömülü...

Hey arkadaş! Sözünü bil, hem kendine gel,
Bahtiyarlıklara olmaz ölümler engel.
Bir sevgili kızı senden aldıysa toprak
Buna katlan, toprak için çünkü bu bir hak!

Fışkırttığı serin sular bize can verir!
Ormanları gönlümüze heyecan verir.

Hey arkadaş! Sende insaf duygusu yok mu?
Sana her şey veren, seni büyüten toprak
Senden bir tek kız aldıysa acaba çok mu?

Doğup ölmek... Millet için bunlar bir hızdır.
Toprak bizim beşiğimiz, mezarımızdır.
Toprak bizim anamızdır... İnsan yasına
Kapılarak nasıl söver öz anasına?

Hakikât ne şu göklerin derinliğinde,
Ne suların şairane serinliğinde...
Aristo'nun mantığında zerresi yoktur,
Pisagor'da, Eflâtun'da nebzesi yoktur.
Mefkûreler âleminde olunca kıtlık

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bir it çıkar, "proleter" diye haykırır!
Bir hayvanda hâkim olur cinsi heyecan,
Froyd denen Yahudi'ye gider, verir can...
Kimi kördür... Kendisine büyük gelir pek
Lenin denen o maskara vatansız köpek...
O ne felsefenin, ne de dinin hiçinde,
O, toprağın asırlardan beri içinde...
Hakikâti bulmak için onu aşmalı,
Yükselmekten bir şey çıkmaz, derinleşmeli.
Göğe doğru yükselenler bir gün yorulur,
Derinleşen, hakikâti toprakta bulur.
Şu ne başı, ne de sonu olmayan toprak
Gömdüğümüz vücutlardan gıda alarak
Bize hayat, bize tarih, mâzi yaratır.
Mâzi köhne kitap değil şanlı bir satır...

Mâzi ırkın yarattığı coşkun bir seldir,
Mâzi bizim alnımızı göğe yükseltir,
Geçmişlerin gecesinden ışık alırız.

Bir düşünsen mazideki olan işleri
Hâdisatın büyüklüğü seni şaşırtır.
İstersen gel yâd edelim o geçmişleri...

Kaynar elbet damarında hâlis Türk kanın,
Damarında çünkü kanı var "Atillâ'nın,
Avrupa'nın her ırkından toplanan ordu
Onu Galya ovasında zorla durdurdu.

İradesi yenilmeden sinirle ete
Vatan için karısını bırakan "Mete",
Yasa için kardeşini öldüren "Çingiz",
Yer yüzünde bırakmadan küçücük bir iz
Geçip giden milyonlarca adsız kahraman,
Ki her biri bugün bize vermededir şan,
Bu erlerin cisimleri toprakta kaldı,
Ve adları tarihte bir şanlı yer aldı...
Hangisini hangisinden üstün tutmalı?
Her birisi bu toprağın, bu ırkın malı...
"Tonyukuk" un gizlenmiştir dehâ kanında,
Bismark onun at uşağı olmaz yanında...
"Alp Arslan"la "Kılıç Aslan" şanlı bir fasıl,
Avrupa'yı rezil eden "Yıldırım"... Nasıl?
Düşünsene ne biçim bir kahramanerdir
Ankara'da Yıldırım'ı eriten "Demir"...
Bu kadar mı? Bu saydığım ancak birkaçı
Katerin'le neler yaptı acep "Baltacı"?
Anafarta cephesinde kim durdu en son?
İlk dayağı kimden yedi kuduz Napolyon? Sevdiğin kız şu toprağa eğer girdiyse,
Sen toprağı eskisinden fazla benimse.
Bil ki toprak ebediyen senin olmuştur...

Bu dünyada bizim bir genç kızı sevmemiz
Filhakika gayet doğru, hem de çok temiz
Bir gayedir... Fakat bunun hududu dardır...
Sevgiliden sevgili bir mefkûre vardır.
Bir kız solar yahut senin tükenir aşkın;
İnsan kalmaz uzun zaman neşeli, taşkın...
Ya mefkûre? Ebediyet onunla birdir,
Kişioğlu müebbeden ona esirdir.

***

En mukaddes iki "var"a böyle söversen,
Toprak ejder, mazi kanlı bir gece dersen,
İleriye bakamazsın, gözün kamaşır.
İstikbali kucağında bu mazi taşır...
Arkasında olmasaydı şanlı bir mâzi
Bu milletten çıkar mıydı bir büyük Gâzi?
Kara toprak yine bizden gıda almasa
Kalır mıydı aramızda bir töre, yasa?
Mâzi bizim atamızdır, toprak anamız.
Biri bizi yetiştirir, biri verir hız.
Bu toprağa nasıl dersin kara bir ölü
Ki bağrında bütün şanlı ecdat gömülü.
Yabancılar bir gün yine akın ederse
Ve zaferi kendisine yakın ederse
Sevgilimi aldı diye bu kara toprak
Tarihin ün meydanından uzak kalarak
O toprağın uğruna sen can vermez misin?

Bu maziyle bu toprağa küfürden sakın,
Kendine gel, iradeni üstüne takın!
Savaşları, töreleri, yasalarıyla,
Zaferleri, bozgunları, tasalarıyla
Mâzi ırkın yarattığı bir şaheserdir...

Hey arkadaş! Sapıtmışsın, doğru yola gir;
Hakkı neyse ver mâziyle kara toprağın...
Onlar değil efsâneyle cansız bir yığın!

Bu ikisi ebediyen kutlanacaktır...
Ve bunları inkâr eden, bil ki, alçaktır...

Atsız

Duzeltme: 13'uncu sayıda 8'inci sayfanın birinci sütununda, 20'nci satırdaki "Kül Kümbet"in doğrusu "Kök Kümbet"tir.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husuai daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Yaşamak Sanatı

2- Vazife ve İşe Dair

Toplayan ve Yazan: Dr. Ahmet Tegin

Ingiliz Doktorlarından biri, bin Tıp talebesi üzerinde yaptığı bir İstatistik müşahedesini zikrediyor:

Bu talebeden iki yüzü hekimlik mesleğini terketmiş bunların da bir kısmı mirasa konmuş ve bir kısım erkenden ölmüşler.

Altı yüzü şerefli bir muvaffakiyete nail olmuş. Bunların içinde muvaffakiyetlerini kemale erdirenler de vardır-

Elli a kısı hiç muvaffak olamamış. On beşi imtihanlarını bitirememiş. Onu hayatta itidalsiz sefahatler yüzünden kaybetmiş. Yirmi beşi de kendi arzuları ile doktorluktan vazgeçmişler.

Bu istatistik gösteriyor ki;

İmtihanları vermek ve mektebi bitirmek hayatı kazanmak demek değildir. Hele hayatta muvaffak olabilmek için ancak mektepten sonra, daha devamlı cehitli ve muntazam mesaiye ihtiyaç vardır.

Her hangi bir meslek seçtiğiniz zaman, o mesleği aşk ile yapıp yapmayacağımızdan emin olmalısınız. Filhakika hayatta yapabileceği en iyi işi seçebilmiş insanlar pek enderdir. Bunun içindir ki tam bir kemal ile muvaffakolanlar da enderdir.

Vazife ve mesleğiniz sizin için bir aşk olmadığı müddetçe o yolda tam bir muvaffakiyete ermeniz mümkün delildir.

***

Şarlatanlık ve geçici muvaffakiyetlerinizle herkesle beraber kendinizide aldatmış olursunuz ve hayatınızın sonunda cezasını acı çeken kumarbazdan farkınız kalmaz lüzumsuz işler ve meşgaleler daima pahalıya mal olur.

Pek haklı olarak Frankle'nin dediği gibi, "Bir sefahetin masrafı ile iki çocuk yetiştirelebilir."

Bu ecnebinin sözü memleketimi için daha çok kıymetlidir. Kolay ve büyük kârlar temin edenler fena örneklerdir. Bunlar insani ekseriya bedbinliğe sevk eder. Az fakat devamlı bir saadet içim çalışınız.
Daha çok mes'ut olacak ve daha çok zevk duyacaksınız. Bir serveti sevk ve idare edebilmek için çok akıllı ve çok bilgili olmak lâzımdır. Şüphesiz servetten önce bunlara malik olmak, icap eder ki, herhangi bir servete malik olduğunuz zaman onu bir Rü'ya kadar çabuk kaçırmayasınız.

Bize iki kere ikinin dört ettiğini, öğretirler. Fakat iki kere ikiyi yirmi iki yapacak kadar kumaz insanlar bulunduğunu unutmayınız.

Gözlerinin Karanlığında

Sel olur varlığım, yoluna akar;
Gönlümü erkir, canımı yakar;
Yıldırımlar düşer, şimşekler çakar
Elâ gözlerinin karanlığında...

Ellerim kül olur saçını, örsem,
Yanarım yüzümü yüzüne sürsem
Etrafım nurlanır kendimi görsem
Elâ gözlerinin karanlığında...

Göz göze gidince ben, adım adım,
Gözünde ebedi hayat aradım
Evvelce fâniyken Hızır oldu adım
Elâ gözlerinin karanlığında...

Hikmet Tuğrul

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sabretmesini ve zaruretlere göğüs germesini öğreniniz.

Ksenofon'un anlattığına göre; bir gün İran şahı cins bir ata tesadüf eder bunu iyi beslemek neye mütevakkıftır diye ön binicilere sorar.

Onlar da bakan adamın bilgisi ve gözü lâzımdır derler. Hakikaten, ancak bilen görür ve gören bilir.

Herhangi bir iş için ameli tecrübe ve itiyatlar kespetmek çok güzel ve mühimdir. Mümtaz insanlardan biri, seciye ve meziyetleri ile tanınmış insanların niçin muvaffak olmadıklarını tetkik etmiş. Umumiyetle iş ve hareketlerinde, ağır, intizamsız olduklarını, başkalarının iyi niyetli mesaisine iştirak etmediklerini, inatçı veya ameli bir ruh taşımadıklarını görmüştür.

Küçük büyük, her işte intizam ve usul lâzımdır. Her şeyi yerinde ve zamanında yapmalıdır. İşlerinizi muntazam bir programla görürseniz bu sizi fazla zaman kaybetmekten kurtaracaktır.

Ksenofon. intizamsızlığı şöyle tasvir eder: "Bir çiftçinin buğday, yulaf ve ilh...yi karma karışık ettiğini tasavvur ediniz. Sonra bunlardan herhangi biri lâzım olduğu zaman ayırmak ve toplamak için ne kadar zahmet çekecek ve ne kadar vakit geçirecektir."

Din akidelerinin telkinine göre de Allah, ancak çok çalışan ve hiç bir şeyi ihmal etmeyen insanlara yardım eder.

Karaca-Oğlan'a Ait Basılmamış Şiirler

Toplayan: Niyazi Tevfik

1

Elâ gözlerini sevdiğim dilber
Ben güzel görmedim senden ziyade
Bilmem huri misin gökten mi indin
Bugün güzelliğin dünden ziyade

Merhametin çoktur beni karıma [1]
Beni görüp mah yüzünü bürüme
Çıkıp eller ile gezüp yürüme
Seni seven yoktur benden ziyade

Doğar aylar gibi doğar görünür
Kırmızılar giyüp çıkar salunur
Ahettikçe karabağrım delinür
Sayılmaz benlerin binden ziyade

Karacoğlan eder bu sözüm çoktur
Alemi seyrettim emsalin yoktur
Sineme vurduğun termanla [2] oktur
Dahi cevrin var mı bundan ziyade

[1] Karıma ayıplanma (?).
[2] Terman = okun sivri ucu.

2

Şu yalan dünyada bir güzel gördüm
Eğlenüp yanında kalasım geldi
Taramış zülfünü dökmüş yüzüne
Yüzüne yüzüm süresini geldi

***

Sevdiğim küçüksün etme bu nazı
Yüreğime koydun ateşi közü
Başına sokmuşsun gülü nerkizi
Sunup bir dalını alasım geldi

Eladır gözlerin karadır kaşın
Aradım cihanı bulunmaz eşin
Yaylanın karından ak olan döşün
Üstünde gerdanın emesin geldi

Karacaoğlan bunu böyle söyledi
İnip aşkın deryasını boyladı.
Nazlı yar da figan etti ağladı
Yıkılıp üstüne ölesim geldi

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No. birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

3

Irak yollardan arzu ettim de geldim
Geldim ki yüzünün nuru kalmamış
Evvel kaşın ile işmar eylerken
Şimdi söylemeye dilin kalmamış

Böylolduğun[3] bilsem ben de gelmezdim
El uzadup gonca gülün dermezdim
Gayet güzel deyü öpüp sevmezdim
Meğer el değmedik yerin kalmamış

Neler edermiş adam adama
Serimi koydumdu gelen kazana
Dost düşman kalmamış dolmuş odana
Bana oturacak yerin kalmamış

Karacoğlan der ki güzel vefasız
Bir yavru sarmadım dertsiz cefasız
Evvel vadeder de dinsiz imansız
Şimdi ol ahdinde gelin kalmamış

4

Bugün rakipten bir söz işittim
Eğer gerçek ise büktü belimi
Dediler ki nazlı yâri almışlar
Kadir mevlâm kısmet etsin ölümü

Şahan dedikleri bir civan kuştur
Güzeli gösteren göz ile kaştır
Aman mevlâm beni yâre kavuştur
Yakın eyle uzaktaki yolumu

Kırkların elinden bir dolu içtim
Bahar seli gibi kaynayup coştum
Sanmışlar ki ben yarimden vazgeçtim
Almayınca ciğerciğim elimi

Karacoğlan yarsız bade içemem
Her olur olmaza sırım açamam
Muhanetin köprüsünden geçemem
Coşkun suya uğradırım yolumu

[3] Böyle olduğunu

5

Bad-i saba selâm eyle o yâre
Pek göresim geldi ellerimizi
Gönül arzu çeker amma ne çare
Nideyim tutan var yollarımızı

Acem şahı bize name gönderdi
Gam leşkerin üstümüze gönderdi
Zalim felek bizi yaktı yandırdı
Savurdu havaya küllerimizi

***

Yüküm gamdır gam alırım satarım
Pervaneler gibi yanar tüterim
Kıyamette yakasını tutarım
Vermesin hoyrata güllerimizi

Karacoğlan der bir gümanım yoktur
Gayrı rakiplere amanım yoktur
Sılaya varmaya dermanım yoktur
Nazlım beklemesin yollarımızı

6

Bir yavru sevdim gülde gölekte[4]
Altın küpe şan veriyor kulakta
Peride huride gökte melekte
Acep sevdiğimin eşi var m'ola

Bir yavru severim sahra çimende
Mehdi çıkar derler âhir zamanda
Hindistan'da Çin'de Maçin Yemen'de
Acep sevdiğimin eşi var m'ola

***

Karacoğlan der ki derde derede
Yandı ciğer kebap oldu orada
Ol güneşin doğup battığı yerde
Acep sevdiğimin eşi var m'ola

[4] Gölek = Küçük göl, gölcü

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Yazmalar Arasında Edebî Parçalar

Muhterem üstad Köprülüzade M. Fuat Bey'e

Bundan dört beş ay evvel "Samsun Gazi Kütüphanesi"ne Vezirköprü'den beş yüz cilt kadar yazma kitap nakledildi mesdut bir Nakşibendî zaviyesine ait olduğu üzerlerindeki mühürlerden anlaşılan bu yazmalar ekseriyetle kelâm, Fıkıh, hadis, Tefsire ve kısmen de Kıraat, Lugat, hey'et, Münşiat, Tarih, Menakip ve Teracümü ahvale müteallik kitaplardır. Bunlar arasında "Garibname"nin eski bir nushasiyle [826, H.] bazı Divanlar ve ekserisi X ve XI'inci asrı hicriye mensup bulunan şairlerden müntehap parçaları muhtevi kalınca bir cilt halinde bir de mecmuai eş'ar [No 89] mevcuttur. İleride, bu kitaplar hakkında "Atsız" sütunlarının müsaadesi nispetinde, Bibliyografik malûmatı havi bir silsilei makalât neşretmek tasavvurundayız. Bu yoldaki neşriyatımız da, zannederiz kî bu eski yazmalar arasında ilim erbabının nazarı dikkatini celp edebilecek beş on parça kıymetli eserin mevcudiyetini göstermeye yarayan faydalı bir teşebbüs mahiyetini haiz olacaktır. Şimdilik ilk olarak tetkiklerimizin edebi sahaya ait olan bir kısım malzemesini ortaya koymakla işe başlıyoruz.

Biz, bu beş yüz cilt yazmayı, bilâ mübalağa, hemen her sahifesini gözden geçirmek suretiyle kamilen tetkik ve içlerindeki manzum eserlerin büyük bir ekseriyetini istinsak ettik. Biraz da yorucu olan şu tetkikimiz, bunu müstelzim bir zarurete istinaf ediyordu. Çünkü, yazmalar birçok ellerden geçmiş aralarına, baş ve nihayet taraflarına Edebiyat, Tarih noktai nazarından tetkik ve istinsaha şayan bir hayli parçalar kaydedilmiştir. Nitekim "Aziz Mahmut Hüdai"nin [Necat ül garîk] unvanlı Türkçe manzum risalesiyle Sarftan [Merah] atlı Arapça bir eseri muhtevi bulunan bir cilt içinde "Genç Osman"ın şayanı dikkat bir parçasını bulduk. Şimdiye kadar neşredilenlerden az çok farklı olan bu parçayı da "Atsız" sütunlarında ortaya koyacağız. Hülâsa, bir yazmanın çok defa ya bir sabitesi kenarında veya her nasılsa boş kalmış olan bir yaprağı içinde , yahut da baş ve nihayet taraflarında Türkçe, Arapça ve Acemce Beyitler, kıt'alar, Muammalar, Tarihler veya maruf, gayri maruf birçok şairlerden lâalettayin alınmış manzum eserlerin mevcudiyeti bizi bu şekilde bir araştırmayı iktihama sevketmiştir.

Şu küçük mukaddeme, bu ve bunu takip edecek olan diğer sahadaki naçiz neşriyatımızın esasları hakkında kâfi bir fikir vermiş olacağını zannediyoruz. Edebî sahaya ait olan bu ilk silsilei neşriyat ile bu vadide tetkikatta bulunanlara ufak bir hizmet etmeye, hele şayanı dikkat birkaç metin ortaya koymağa muvaffak olabilirsek yorulduğumuzun boşa gitmediğini görmekler zevki yap olacağız.

1

Ol saçı Leylî umardım bana Mecnûnum diye [1]

Gezmesün gelsün belâ dağında mahzunum diye

Yoluna can vermeğe anınçün iqrâr eyledim.

Habs edüb çâh-i zinexdânında medyunum diye

Umarım şi'r-i güher-pâşım işitdikde nigâr
Qandedir gelsün berü ol dürr-i meknûnum diye

Dâl-i devlet ol bana yetmez mî bu dünyâda, kim

Nâz-ile ol çeşm-i nerkis bana meftunum diye

Dilber oldur ey "Mehemmed" haşm edicek âşıqa

---

[1] Bu manzumenin bağında "Şehzade merhum Sultan Mehmet" ibaresi mukayyettir.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Boynuna bend eylerim zülfi hümâyûnum diye

2

Eğer hükmünde olmazsa senin dil
Bıçağ ile sen ol dili iki dil

3

Dedim dilber dehânına bana ne
Dedi âşıq olan vermez cihâne

4

Sureta gerçi nigârın rûy-i zîbâsındayuz
Leyk ma'nide sıfât-ı haq temâşâsındayuz
Cümle eşyanın Kemâhi anladuq mâhiyyetin
Yani ki esmâ-i Küllinin müsemmasındayuz
Ehl-i hâlüz çekmezüz mazi ü müstaqbel gamın
Biz ne imrûzunda dünyâyun ve ferdasındayız
Mest i aşquz geçmişüz lezzât-i fâniden
tamam
Dehr-i Xûnînin ne zehrinde ne helvâsın dayuz
Ey «Usuli» arif-i a'râf-ı irfânuz bu gün
Ne cehennemde ne Xod firdevs-i a'lâsındayuz

5

Ah edüb bu matla'ı demiş idi Monlâ Oruç
Câhil olmaq muşkil (amma) ehl-i ilm olmaq da güc

6

Serdâr-ı şâh-ı âlem ya'nî ki sadr-i ekrem[1]Hâlâ Vezîr-i a'zam ol saf-şıkâf-i a'dâ
Ol âsaf-ı zemâne ol fâzıl-ı yegâne
Qalmadı baş ve câne etdi gazâ-yi derya
Edüb Girid'e himmet haqqâ ki qıldı diqqat
(Esdi) nesim-i nusret olub vezân hâlâ
Bâ re'yi hüsn-i tedbîr a'dâyı qıldı tedmîr
Etdi Giridi tesxîr feth eyleyüb serâpâ
Say etdi cân ü serle sulh oldı balır ü berle
Bu feth ü bu zaferle şâd oldı cümle dünyâ
Lafzen ve ma'ni oldı târîx ana «Fasıhi»
Qandiyye feth olundı bin sekseninde hâlâ.

7

Emr edüb Sultan Selim şâh-ı cihân
Yapmaya Tomruqda bir dâr ülaman
Doquz yüz yirmi beş hicretinde
Qal'e başlandı tamâm oldı hemân

8

Ah kim düşdüm cüda ol qâmet-i reftârdan
Çâre bilmem neyleyim qaldım meded dil-dârdan
Feyz baxş oldum cemâlinden Kemal-i ma-rifet
Gitmedi illâ ta'şşuq safha-i ruxsârdam
Artırur günden güne dilber metal-i hüsnini
Verdi âşıq naqdini germiyyet-i bazardan
Tâ ezelden zülfünün zencîrine oldum cünûn
Bir xaber bâd-ı sabâ ol turre-i tarrârdan
Cân ü dü den «Rindiyâ» muhkem taalluq riştesi
Olmadı xâlî gönül endişe-i efkârdan.

---

[1] Köprülüzade Fazıl Ahmet Paşa'nın Girit seferi hakkındadır.

M. Şakir

Arap Şiirinde Türkler

- II -

Tercümesi: Türklere kim tebliğ eder (yani Türklere haber verilsin) ki onların kumandanlarının yaptığı iş neseplere şeref ve izzettir.

Kişi (er) maâlî kesbedendir. Fazilet ve şerefiyle yükselmiş olmayan kimse neseple yükselmez [1]

***

---

[1] Bilâkis şerefsiz kimse nesebinin şere-fiyle iftihara kalkarsa ona karşı

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Tercümesi: Ey adımların kısaldığı yerde adımları, kılıçları ve kolları uzun olanların oğlu! Kavmini çıkılmaz mertebelere yükselttin (çıkılmaz yerlere kondurdun); zira göklerdeki saman yolu (= kehkeşan) hiç bir zaman otlanılmaz bir çayırdır. Türklerin kaderi yükselsin ki sen onlardansın. Senin yüzünden onlar, kimsenin iddia edemeyeceği şerefe nail oldular. Cihan korkudan senin hükmüne inkıyat etti. Bağdaş kurup oturduğun yerden dünyanın dört bucağına hükmettin. Adın ufuklarda öyle hileni yerlere girdi ki sesin intikamın korkusundan hiç bir yer boş kalmadı. Cihanın padişahları senin huzurunda secdeye kapanır oldular. Halbuki senden başkasının önünde başlarını eğmeye bile razı olmazlardı.

Kıvameddin

---

yani "Kays ile övünmeyiniz, zira kaysın çürümüş kemiklerini kirlettiniz" derler. Şerefli nesebin şerefli evlâtları şöyle:

"Ecdadımızın şerefi her ne kadar yüksek ise de hiç bir zaman ona güvenip oturmuyoruz. Seleflerimiz nasıl şeref bina ettilerse biz" de onlar gibi bina ediyoruz ve onların yaptıkları işler gibisini yapıyoruz" demeli ve böyle de yapmalıdırlar.

Yeri kitaplar

Hasan Ali B. Mevlana Rubaileri, Remzi Kitaphanesi - 1932

Hasan Âli B. Mevlâna'nın, Hayat mecmuasında tercümelerini neşrettiği Rubailerini, bu sefer kitap halinde neşretti. Birer katre alev olan bu harikulade rubaileri, toplu bir halde şiir meraklılarının eline vermek ne büyük bir hizmettir. Bilhassa büyük şairin elyasısıyla minyatürünü teşhir lütufkarlığı kendilerine bir edebiyat Aleminin minnet ve şükranını kazandırmıştır.

Şarkıyat ilimlerinde birer mutefekkir olan Şerafeddin ve Baki Beyefendilerin iştirakiyle yapılan bu tercüme hakkında söz söylemek haddim değildir. Fakat rubailerin bir kısmını başka türlü anladığımdan sırf istizah ve tenevvür maksadıyla bir İki tanesini arzedeceğim:

S: 37. Rubai: XXXI

Payı tü girifteem nedarem zi tû dest
Derman zi ki cuyem ki dilem mihri tü hast
Mî ta'ne zeni ki ber ciğer abet nist
Ger ber cigerem nist çü şüd ber müje hest

[Senin ayağına sarılmışım, elini tutamıyorum, senden medet isteyemiyorum; kimden derman arayayım? Gönlüm senin muhabbetinle hastadır.

***

Hey gafil, "ciğerinde su yoktur, hasta değilsin" diye bana taan ediyorsun, sanki ciğerimde su yoksa ne olmuş.. kirpiklerimde var ya !...]

Halbuki ben bu rubaide "nedarem zi tü dest"i "elîmi senden çekmem, seni bırakmam" ve "berciger abet nist"i de pek müflis bir adamsın manalarında anlamıştım.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

S: 55 Ru: XLIX

Zülfet küfrestü dîn ruhı çün kameret
Ez küfr niger kin, çı revnak dared

[Sevgilim senin siyah saçların küfürdür;. dîn ise ay gibi olan yüzündür. Küfürle kıyas et, bak ki din ne parlaktır]

Ben bunu da "bak küfür dine ne kadar revnak vermiştir." suretinde anlıyordum.

Daha böyle bir çok rubailer var ki hepsini yakmakta bir mana yok. Maksadım dolgun eserleri, mütekasif hisleri anlamanın kolay olmadığını göstermektir. Bu tercümeleri görmüş olmasa idim eski anladığım gibi anlayıp geçecektim. Hasan Âli B.yi samimen tebrik ve böyle kıymetli eserle bizlere her zaman rehber olmalarını temenni ederim.

Sivas 27-5-931
A. Ziya

Goethe — Bir dehanın romanı — İstanbul Remzi kitaphanesi 1932; 399 sahife; 150 kuruş.

Bir asır evvel, 22 mart 1832'de ölen büyük Alman mütefekkir şairi Goethe için İstan-bul'un Türk ilim ve maarif muhitinde de 22 mart 1912'de ihtifaller yapıldı: Darülfünunda Yusuf Şerif ve Orhan Sadettin, Galatasaray Lisesi'nde de Hilmi Ziya Beyler konferanslar verdiler; bilâhare bu konferanslar Edebiyat Fakültesi ve Galatasaray mecmualarında neşredildi. Çok isterdik ki bu yüzüncü yıldönümü Türk İrfan muhitine Goethe'nin bir çok eserlerini de getirsin: filhakika bugün Türkçe'de büyük şairin yalnız üç eseri vardır: Werther, İphigenie, Faust.

Hasan Ali Beyin, son zamanlarda moda olan "roman şeklinde büyük adamların hayatı" serileri dahilinde neşredilmiş eserler modelinde büyük kitabı, tam zamanında çıktı; Goethe'nin, Almanların olduğu kadar bütün dünyanın müşterek malı olduğunu; niçin onu okumanın üzerimize bir borç gibi düştüğünü öğretecek, takdire şayan bir e-serdir.

Goethe için yapılan birkaç ihtifali ve hakkında yazılan bir kaç makale ile bir kitabı çok görmemeliyiz ve "keşke" demeliyiz, bu yıldönümü vesilesile ortaya çıkan bu yazıları, şairin asil kendi eserleri takip etse"... O zaman bu ihtifallerin ve yazıların manası daha iyi anlaşılırdı.

Tahsin Demiray ve Abdullah Ziya- 1) Tepegöz; 2) Boğaç Han; 3) Deli Dumrul İstanbul (Dede Korkut hikayeleri serisinden) İstanbul, !932; Mektep neşriyat yurdu; her kitap 10 kuruş.

T. Demiray ne Abdullah Ziya Beyler Dede korkut kitabından dört hikâyeyi daha üç kitap halinde neşrettiler:

Bu üç kitaptan "Tepe göz", ismini taşıdığı hikâyeden başka "Kazlı Koca oğlu Bey Seğrek" hikâyesini de ihtiva ediyor. Bu suretle, "Dede Korkut" un on iki hikâyesinden yedisi neşredilmiş bulunuyor.

Bu hikâyeler münasebetiyle, evvelâ vaktiyle yine burada (Atsız Mecmua, sayı 2) söylediklerimi tekrar edeceğim : kelimelere, mânaların zarfları oldukları için dikkat etmelidir. Fakat bu kadarla kalmayacağım. İlk kitaplarda pek o kadar göze çarpmayan ilâveler ve tahrifler, bu son hikâyelerde, bilhassa "Dumrul" da çok nazarı dikkati celbediyor. Muharrirler, madem ki "yeni dile çeviren" ibaresiyle metnin altına imzalarını koymaktadırlar, metnin aslına sadık, hiç olmazsa anlaşılmayan veya bugün büyük halk kütlesi için alâkası olmadığı zannedilen yerleri atlatmakla kalmalıydılar. Yoksa, hikâyelerin hayatiyet ve heyecanını kâfi görmeyerek yeni şahıslar, yeni vakalar ilâve etmek, şahıslara söylemedikleri şeyi söyletmek suretiyle destanların ruhunu tahrif etmek ve onları Kara Davut romanı veya Amerikan filimleri haline koymak, kitapların başındaki o küçük mukaddemelerdeki iddia ile yani az çok Türk destanlarını popülarize etmek iddiasıyla kabili telif değildir.

***

Zannederim müellifler olduğu gibi bırakıldığı takdirde hikâyelerin alâka uyandırmayacağından, okunmayacağından korkuyorlar. Halbuki "Dede Korkut" hikâyeleri her zaman yaşayacak destan şaheserleridir. Onların kıymeti, ne zaman okunsa. hayatiyetlerini muhafaza etmelerindedir Ve eğer onlar bu, kıymetleriyle beraber yani bütün destani; mahiyetlerini muhafaza ettikleri halde okunmazlarsa zaten bir kıymetleri kalmaz.

***

Bu hikâyeden sadece mevzu almak, mülhem olmak, şüphesiz herkesin hakkıdır (bu suretle meydana gelecek eserin kıymetçe-lâyemut modeline ne dereceye kadar yaklaşacağı da ayrı bir meseledir). Fakat o zaman, ortaya konan, hikâyelere "Dede Korkut kitabı" ndan yeni Türkçeye çevrilmiş süsünü vermek ve Türk destanları diye taktim etmek doğru olmaz ve levki bunlar halk ve çocuklar için de de yazılmış olsun!

P. N.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 2, Sayı: 15	Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl	15 Temmuz 1932

Kuş Bakışı

Filibe Lokantası

Çemberli taştan Beyazıd'a gelirken tramvay caddesinde, sağ kolda meydana yakın bir yerde set üzerinde birbirine benzeyen dükkânlar, imalâthaneler vardır. Bir kısmını kunduracılar öteki kısmını küçük sınaat erbabı işgal eden bu harap dükkânlar arasında bir lokanta vardır: Filibe lokantası.

***

Lokanta denince camlı, kepenkli bir dükkân sanmayınız, iç içe giren eski bir imalat-haneden ibaret.

***

İçeri girer girmez karşınızda yemek dağıtılan büyük, gişe taklidi bir yer görürsünüz. Bu gişe taklidi yerin sağ tarafında bir metrelik ufak bir koridor vardır. Bu koridor pencereleri demir parmaklıklı iç içe iki salona açılır. Bu iki salonun her tarafı Türk, Bulgar renkleri, kâğıtları, defne dalları ile süslüdür. Duvarlarda yeni bulgar kıraliçesinin resmini gösterir bir takvim, Bulgar kahramanlarının resimleri, Bulgaristan haritası vardır.

Üstleri kırmızı beyaz satrançlı temiz bezlerle örtülü masalar etrafına mütevazı iskemleler dizilmiş; üstlerine bardaklar, sürahiler, tabaklar konmuştur. Öğle zamanı buraya girdiniz mi iğne atacak yer bulamazsınız. Erkekli kızlı birçok genç burada neşe içinde yemek yerler, konuşurlar, şarkı söylerler.

Burası İstanbul Darülfününuna (Dişçi mektebine) mensup Bulgar talebenin yemekhânesidir.

İçtimaî hayatların inkişafında içtimaî muhitlerin tesiri asla inkâr olunamaz. Türk içtimaiyetinin inkişafı için bir iki bayağı politika muhitini istisna edecek olursak bu millete inkişafı için hiç bir içtimaî muhit verilmemiştir.

***

Garbın bugünkü olgun inkişafını hazırlayan, tarihi Osmanlı tarihi kadar uzun olan fikir ve cemiyet muhitleridir.

Bir milletin içtimaîleşmesi uzvî bir hâdise gibidir. Her uzvî hâdise gibi içtimaîleşmek ve tekâmül etmek de bir muhite muhtaçtır. İçtimaî manada tekâmül etmemiş olan milletlerin siyaseti kaba komitacı, haris entrikacı siyasetidir. Türk Milletini Türk gençliğini politikaya sevk etmeden önce ona içtimaî inkişaf ve tekâmülünü temin edecek muhiti vermek lâzımdır.

***

Başka memleketlere göre ucuz vs yakın olduğu için Türkiye'ye diş hekimliği öğrenmeye gelen Bulgar misafirlerimizin Filibe lokantası takdir ve dikkate değer.

Filibe lokantası yalnız karın doyurmak için açılmış bir lokanta değildir. Bu lokanta milli bir mefkûre ihtiyacına cevap veren bir yerdir. Buraya gelen Bulgar talebe burada yalnız ana dilini duymakla

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

bahtiyardır. Burada müşterek Bulgar mefkuresini konuşmakla zevk duymaktadır. Söylediği şarkılarda Bulgar köylüsünün neşesini, Bulgar milletinin ıstırabını ve sevincini tatmakla heyecan duymaktadır. Ve nihayet yirmi metre murabbaını geçmeyen bu harap yer Bulgar kanının, Bulgar ahlâkının, Bulgar mefkuresinin Türkiye'de bulunduğu müddetçe inkişafı için en samimi, en uygun bir muhittir.

***

Bulgar Misafirlerimizin velevki bilme-

zifeyi, vatan için fedakârlığı emreder. Vatan ve inkılâba maddî bağlar ve kan bağlarıyla bağlı olanların hıyanetini biz gözümüzle gördük, kulağımızla işittik. Millî mefkureye sadakat, millî mefkureye esirlik kanunlarla, emirlerle olmaz.

***

Biz teşkilâtı esasiye kanununu kurarken Türk içtimaiyatının, Türk mefkuresinin türesini kurmak mecburiyetinde idik. Büyük zafer bizi sarhoş etmiştir. Her şeyi hükümet adamlarından beklemekteyiz. Bu adamların içten gelecek duyguları ka-

YUNUS GİBİ

Yârim, şahım, sultanım;
Canım içinde canım;
Meşrıkta senin yüzün,
Kalbimde senin gözün.
Göklere bürünürsün.
Gizlisin, görünürün.
Aradım dünü günü.
Sen bildin, yalnız onu
Renin açılır gülde.
Kuş dilisin bülbülde,
Kulun oldum, aldandım,
İçimde buldum, yandım,
Âşık olan kişi der:
"Hikmet" yok olsa eğer

Unutmaz gönül seni..
Mağrıpta senin izin,
Unutmaz gönül seni,
Yerlerde sürünürsün.
Unutmaz gönül seni..
Sonra açtın yüzünü.
Unutmaz gönül seni..
Adın anılır dilde.
Unutmaz gönül seni..
Seni vefasız sandım.
Unutmaz gönül seni..
Bu yol Yunusa gider.
Unutmaz gönül seni

Hikmet Tuğrul

yerek olsun bize verdikleri bu ders bizi artık dürtmeli, harekete getirmelidir. Türk genci, Türk darülfünunlusu inkişaf ve tekâmül için muhite, teşkilâta muhtaçtır. Bu muhit yalnız mefkurenin ilmin, şuurun muhiti olmalıdır. Muayyen bir şahıs veya muayyen bir zümrenin gölgesine sığınan muhitler, teşekkürler şahıs veya zümreler kadar fanidir. Halbuki, bir milleti yaşatacak, ona mücadele kabiliyeti verecek hâdiselerin fani değil, ebedî olması lâzımdır. Türk genci bir mefkureye muhtaçtır. Bu mefkure ırkımızın istikbalinin zarureti, ve bizim müşterek duygu ve ihtiyaçlarımızın ifadesi olmalıdır. Türk genci Türklüğü ve Türk inkılâbını yaşatmak için inkılâpçı muhitlere muhtaçtır. Biz kat'iyetle iddia ve ilan ediyoruz ki Türk gencine böyle bir muhit verilmemiştir. Halbuki biz inkılâbın şuurunu benimsemek, iliklerimize kadar ulaştırmak mecburiyetindeyiz.

Millî mefkure bizde bulunmayan bir çok hassalar ister. Atsızlığı, mertliği, va-

nunlarla yaratmalarına imkân yoktur. İçten gelecek duyguları müşterek muhitler yaratabilir. Bu itibarladır ki eski Isparta ve Atinalılar müşterek yemekler yerlerdi. Bu itibarladır ki; Almanya, İngiltere ve Fransa'da akademiya ocakları bundan asırlarca önce kurulmuştur.
Şehir stadları ve plajlar için bütçelerinden para ayıran şehirler utansın.

⋇

Reisicumhurun işaret ettiği darülfünun arkasındaki talebe yurdu elan açılamadı. Spor meydanlarının, dans salonlarının açılmasında nutuklar verenler utansın! Bu adamlar İstanbul'da mütevazı birer talebe yurdu açarak kendi vilâyetlerinin çocuklarını han, kahve köşelerinden kurtaramaz mıydılar? Bulgar misafirlerimizden ibret alalım! Hepimiz utanalım...

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husus! daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Türkü

Ne dertliymiş benim başım,
Bir an tükenmedi yaşım,
Yolda yitirdim yoldaşım;
Yamaçları sulu dışlar!
Hey dağlar, hey ulu dağlar!

***

Neyleyeyim gönül garip,
Bağım viran, bülbül garip.
Sararıp solan gül garip.
Yüreği burkulu dağlar,
Çiçeği kokulu dağlar !

***

Ersem bir kuş kanadına,
Varsam bulutlar ardına,
Eş olsam her feryadına,
Felek yutturdu kan, dağlar!
Vahşi güller takan dağlar...

Goz yaşımı sele versem,
Ahlarımı yele versem,
Bu bahtımı ele versem,
Bana yan yan bakan dağlar,
Vız gelir her cakan dağlar!.

Fevziye Abdullah

Bir Kadın Âşık Oldu

Minyatürden daha şık kopükleşen engine.
Yılan gibi kıvrılan mor suların rengine
Kolunu uzatarak bir kadın âşık oldu.

Bir kadın âşık oldu bakarken mavi suya.
Hazla sızlayan bağrı acıyı duya duya,
Kalbini fırlatarak bir kadın âşık oldu.

Çok görmeyin bu aşkı... Bin bir gözden süzülen
Acı elemler gibi haz alarak üzülen
Gönlüne dert katarak bir kadın âşık oldu.

Bir kadın âşık oldu., hem de çılgınlar gibi;
Sanıp suyu kendine sanki candan yar gibi,
Mor sulara yatarak bir kadın âşık oldu.

Bu öyle bir sızı ki: Dağlar bile çökerken.
Hızla koşan bulutlar elemini dökerken
Coşkun suya batarak bir kadın âşık oldu.

Bir kadın âşık oldu, aşk yeri kalp yerimdir;
İçinde haz yaratan mor sular gözlerimdir.
Kollarını atarak bir kadın âşık oldu.

Yılan gibi kıvrılan mor suların rengine,
Kolunu uzatarak, bir kadın âşık oldu.
Minyetürden, daha şık köpükleşen engine
Kalbini fırlatarak bir kadın âşık oldu...

Celâl Sıtkı

Mumyalar

Bu yirmi mumyayı elimle yaptım,
Hepsi de Öz be öz çocuklarımdır.
Bu ölüler benim yoğum varımdır.
Her şeyi bırakıp bunlara taptım.

Bunlara yer verin boş masanızda,
Süsler odanızı bir heykel kadar.
Size bakıp bakıp sırıtıyorlar
Onlara tanıdık çıkmasanız da.

Kalmadı başımı vurmadık bir taş.
Hepsi de kalp çıktı bildiklerimin.
Bir lokma ekmeği kazanmak için
Nihayet mumyacı oldum arkadaş

Biricik kızımla bir tek karımı
Aç bırakmamaktır hayatta gayem.
Elimde son kalan budur sermayem

Gece

Göçtü bir kor yığını uzakta; ufuklardan
Sızdı bir şerit gibi semaya, kıpkızıl kan
Damla, damla içirdi rengini denizlere
Sinsi bir yangın gibi; kaydı sönük izlere.

5

Hafif esmer bulutlar koyulaştı ilerde
Yandı kubbemizdeki parlak avizelerde.
Gündüzün velvelesi; perde, perde uyuştu.
Matem tülleri giyen sükût; gece olmuştu,

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

TÜRKİYE MANİLERİ

Azerbaycan Şikestleri

Toplayan: Bir Azerbaycanlı

Azizim veten [1] yahşidir
Göynek [2] keten yahşıdır
Gezmeye yâd ülkeler
Ölçmeye veten yahşıdır

Azizim dilen gez
Dolangilen [3] dilen gez
Yâd ülkede han olma
Veteninde dilen gez

Bu dağlar dağlar imiş
Arası bağlar imiş
Yar yardan ayrılanda
Ne yaman ağlar imiş

Bu dağlar olmayaydı
Gülleri solmayaydı
Ne ölüm ne ayrılık
Hiç biri olmayaydı

Bu dallar ulu dağlar
Dumanlı sulu dağlar
Burada bir igit [4] ölmüş
Gök kişner bulut ağlar

Kârvan düzde kaldı
Yolu Tebriz'de kaldı
Oğlanı dert apardı
Dermanı kızda kaldı

---

[1] Vatan
[2] Gömlek
[3] Dolaş
[4] Yiğit

Kerkük Manileri

Toplayan: Müderris Zade Selahattin Salt

Günü gelir
Ağlama günü gelir
Bağrını hakka bağla
İntikam günü gelir

Gül memevden [1]
Gül kohmuş gül memevden
Olaydım süd kuzusu
Emeydim gül memevden

Sanamı [2] sal [3]
Hakkı tut sanamı sal
Dünyayı deşt eyledim [4]
Bulmadım sana misal

Sür memeni
Çek göze sürme meni
Tıfılı [5] çok ağlatma
Ağzına sür memeni

Şirazdır
Isfihandır şirazdır
Tıfıl onunçün ağlar
Meme küçük şir[6]azdır

---

[1] Memenden
[2] Sanam — put, heykel
[3] Salmak — bırakmak
[4] Seyahat ettim
[5] Tıfıl - çocuk
[6] Şir - süt

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

TÜRKİYE MANİLERİ

Safranbolu Manileri
Toplayan: A. Baha

Adam aman gara ben
Acama [1] davşan gibi
Dala galdım gara ben
Yâr nerenden öpeyin
He yanların gara ben

Adam aman nem alû
Yatma a gız yüz üstü
Ak gövüsle nem alû
Ben bi felek soygunıyam
Hırtız benim nem alû

Elli davar yüz davar
Gelin de var gız da var
Öpülecek yüz de var
Tükrülecek yüz de var

Ak goyun mele gelü
Dağları dele gelü.
Yâri gozel olanın
Aklına nele gelü

İbişimi vurdulâ
Öte yüzün kurtleri
Ganadını gırdılâ
Beri yüzün gurtları

Bunarın başı kengel (kalabalık)
Çoban goynunu dönder
Çoban hakgı seversen
Yâri bu yana gönder.

---

[1] Acemi

Rize Manileri
Toplayan: Ahmet

Portakal kendun sarı
Ne beyazdur çiçeğun
Senun cebunden çıkar
Benim geçineceğum

Kar yağar neni neni
Ne geç geldun vay beni
Ez kuçuk parmağumu
Öyle uyandur beni

***

Tereğe bal kabağı
Yüzün altun tabağı
Horoz dilin kurusun
Ne tez yaptun sabahı

Kestane dizim dizim
Ben bir cilveli kızım
Annem veriyı beni
Babamdan alun izin

***

Kestaneyim kestane
Kes koy beni yapıya
Az bir şey gördüm seni
Bir daha çık kapıya

Su akar lüle lüle
Yar gelir güle güle
Elinde ipek mendil
Tenini sile sile

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Darbımesel Mecmuaları Kitabiyatı
- 3 -

11 — Viyana Şarkiyat Mektebi:

Durûb-i emsal-i Osmâniyye (Osmanische sprichwörter) — Yegâne matbu nushasını Türkiyat enstitüsünde bulduğum bu eser 1865'te Viyana şarkiyat mektebi tarafın-dan neşredilmiştir kitap 500 Türk darbı meselini ve bunların Fransızca, Almanca tercümelerini ihtiva etmesi itibarıyla burada zikre şayan olduğu gibi imla ve lisan hususiyetleri itibarıyla da şayanı dikkattir.

Mezkûr (Viyana mektebi şarkiyesi) nâzırı O. Freih. V. Schlechta Wsserd'in imzasını taşıyan Türkçe, Almanca ve Fransızca üç mukaddemeden anlaşıldığına göre eser Türkçeyi öğrenmek isteyen Fransız ve Almanlarla bu iki lisanı öğrenmek isteyen Türklere kolaylıkla okuyabilecekleri bir kitap vücuda getirmek için tertip edilmiştir. Bu gaye Türkçe mukaddemede şu şekilde anlatılıyor:

"Her bir kârın iptidası düşvar olduğu gibi lisan tahsili emrinde dahi müptediyanın evaili halde hayli müşkilât çektiği ehli indinde mücerrep ve bedidardır. İşte Nemçe ve Fransa lisanlarının kavaidi sarfiyyesine vakıf ve muttali olup da bu iki lisanda mütalâaca kesbi suhulet murad eden Osmanlular ile bilâkis zeban-ı az bülbeyanı Osmaniyi tahsile ragıp olan Avrupalıların müşkilât-i iptida-i mezbureye bilâ üstad ve ehven zahmetle zaferyab olmalarına ve zebangü-zar olan durûb-ı emsalin bir miktarını cem ile Avrupalulara dahi bildirmek mârezinde risalei hâzıra tertibine mübaderet kılınmıştır.

***

Eser, Akademi talebelerinin himmetiyle tertip edilmiş ve darbımeseller için iki yazma koleksiyonla, "Viyana Kütüphanei krâlisinde bulunan Güvahi'nin yazma bir eserinden [1] ve Mr. Jaubert'in meşhur grameriyle, Mr. Wickerhauser'in Chrestomathie: Müntchabat'ından istifade edilmiş-tir.

Eser 1865'te (Viyanada kâin devlet-i imparatoriye matbaasında) basılmıştır. Mukaddeme kısmıyla beraber 14x22 boyunda 200 sayfadan mürekkeptir, ilk 14 sayfa mukaddemelere ve bunları müteakip gelen sayfalar yeniden numaralanarak darbımesellere tahsis edilmiştir ki 155 sayfadan ibaret olan bu kısım 500 Türk darbımeseliyle bunların Fransız ve Alman imlâlarıyla tarzı telâffuzlarını, (mot â mot) ve tam cümle şeklinde olmak üzere iki şekilde Almanca ve Fransızca tercümelerini ihtiva etmektedir.

Eser, büyük bir itina ve dikkatle tertip edilmiş ve pek mükemmel bir surette basılmıştır.

12 — Venedik Ermeni Cemiyeti:

Tureçskıya Paslovisi — Türkiyat enstitüsünde bulunan ve cildinin üzerinde yukarıdaki Rusça ismi taşıyan bu küçük eser, Ermeni harfleriyle tespit edilen Türk darbımesellerinin İngilizce, Almanca, Fransızca ve İtalyanca tercümelerini ihtiva ediyor.

9X14 boyunda 380 sayfadan müteşekkil olan bu küçük cildin içerisinde 6 küçük kitap vardır. Bu 6 kitapta Venedik Ermeni cemiyeti tarafından neşredilmiş ve Venedik'te basılmıştır.

Birinci kitap: Ermeni harfleriyle tespit

---

[1] Güvahi'nin darbımeselleri muhtevi olan eserinin ismi "Pendname"dir. Baron Schlechta'nın (Manuscrit Turk de la bibliotheque imperiale a Vien. Mxt 76) diye bahsettiği eser bu olacaktır. İstanbul kütüphanelerinden bir kaçında bulunan bu yama eserden ileride bahsedeceğim.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

edilmiş 180 darbımeseli ve bunların İngilizce tercümelerin ihtiva ediyor. Eser 33 sayfadan ibarettir ve 1844'te basılmıştır.

İkinci kitap: Aynı şekilde 355 darbımeseli ve bunların Almanca tercümelerini muhtevidir. 1877'de basılmıştır. 82 sayfa.

Üçüncü kitap: 190 darbımeseli ve bunların, İngilizce tercümelerini muhtevidir. Bu kitap birincisinden 36 sene sonra yani 1880'de neşredilmiştir. 37 sayfa.

Dördüncü kitap: 200 darbımeseli ve bunların Fransızca tercümelerini muhtevidir. Eser 1881'de basılmıştır ve 59 Sayfadan müteşekkildir.

Beşinci kitap: 322 darbımeseli ve bunların İtalyanca tercümelerini ihtiva ediyor. Kitap 1883'te ikinci defa basılmıştır. 68 sayfa.

Altıncı kitap: 1893 senesinde basılmıştır. Bu kitap, kendisinden 16 sene evvel vücuda getirilmiş olan yukarda mevzuu bahsettiğim ikinci kitabın ikinci tabıdır.

Tureçskıya Paslovisi'nin muhteviyatı işte bu altı küçük eserden ibarettir. Bu kitapların içerisindeki darbımeseller epi eski zamanlarda toplanmış ve Ermeni harfleriyle tespit edilmiş olmaları itibariyle şayanı dikkattirler.

13 — H. Zeynallı:

Azerbaycan atalar sözü — Azerbaycanı tetkik ve tetebbü cemiyeti halkiyat bölmesi neşriyatından olan bu eser gerek tasnif tarzı ve gerekse darbımeseller hakkında şayanı dikkat malûmatı muhtevi bulunması itibarıyla çok kıymetli bir mehazdır [1]

1926'da Bakü'de Kızıl-Şark matbaasında basılan eser, 15x22 boyunda 234 sayfayı ve altı bine yakın darbımeseli ihtiva ediyor.

H. Zeynallı, ilk 29 sayfada halk edebiyatının mahiyet ve hususiyetinden bahsetmekte, şifahi edebiyatımızı bir noktai nazara göre taksim etmekte ve müteakiben atalar sözü serlevhasını taşıyan ikinci bir kısma geçmektedir. Müellif bu kısımda darbımesellerin ihtiva ettiği felsefî ve ahlâki unsurları ve alelumum darbımesellerin mahiyetini tahlil ve izah etmektedir. Bu 29 sayfalık şayanı dikkat mukaddemeden sonra Azerbaycan civarında toplanan darbımeseller sıralanmıştır. Fakat tasnif tarzında mühim bir hususiyet var. Bütün diğer mecmualarda darbımeseller harf sırasıyla sıralandığı halde bu eserde bu usule ittiba edilmemiş ve darbımeseller ihtiva ettikleri fikirler nazarı itibara alınarak tasnif edilmiştir.

Bu tasnif tarzı hakkında daha vazıh bir fikir verebilmiş olmak için darbımesellerin toplandığı muhtelif kısımların serlevhalarını alıyorum.

***

Tabiat hakkında — kâinat hakkında — vakit hakkında — iklim ve âfâtı semaviye — bilûmum hayat İçerisinde — oldu, olacak — insanın tabiatla rabıtası — dirilik ve ölüm — dünya hakkında — umumiyetle insan hak-kında — harici görünüş, eşkâlü uyyub — yaş ve devirleri — sağlamlık ve hastalık hakkında — bedenî, ruhi gösterişler ve hadiseler — duygular ve duyukular — ikbal ve edbar — ahvali ruhiye — iktisadî hareketler — itiyat ve harekât — bahtlılık ve bedbahtlık — yalan, yanlış, kabahat, cinayet — tecrübe, bilgi, istidat — Ömür ve ölüm, kabre konulma — meslek ve sanatlar hakkında — ev levazımatı, âletler, ve esliba — nebat.

İkinci kısım: İnsan ve cemiyet — iktisadî fark ve rabıtalar — içtimaî müesseseler, aile münasebatı, kanunu şer — yerler ve eller — ahlâk — din ve an'anat — başka dillerde eş olan ve bize geçen sözler — darbımesel şekline girmiş mukayeseler.

***

Bu şayanı dikkat tasnif tarzıyla sıralanan darbımesellerden sonra bir lügatçe yapılmış ve nihayete bir de darbımesel mecmuaları hakkında küçük bir kitabiyat tatbiki eklenmiştir. Bu bibliyografi, Azer-

———————————

[1] Azerbaycan darbımesellerini bu listede zikredişimin sebebi Azerbaycan'ın ırk, kavim, lisan tarih., coğrafya ve

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

baycan sahasına ait darbımesel mecmuları hakkında kıymetli malûmat vermekle beraber bizim Anadolu lehçesinin darbımesellerini toplayan mecmualardan pek az bahsediyor. (Meselâ burada yalnız Ahmet Vefik Paşa'nın eserinden ve Necip Asım Beyin "Eski savlar"ıyla Hibetül-hakayıkinden ve bir de Kutadgubilik'ten bahsedilmiştir.

Hülâsa "Azerbaycan atalar sözü" gerek tasnif tarzı ve gerek darbımesellerin mehazlarının tespit edilmiş bulunması itibarıyla cidden kıymetli bir eserdir

14 — Hrestomatiya Osmanova. (Osmanof müntehabatı)

Molla Mehmet Osman oğlu — Türkiyat Enstitüsünde bulduğum bu eser Nogay ve Komuk lehçelerinde kullanılan bazı darbı-meselleri türkü, fıkra ve hikâyeleri ihtiva etmektedir (1). Kitap 1883'te Petresburg darül-

Nogaylar Kırım havalisinde ve şimalî Kafkasya'da oturan Türklerdi. Uzun zaman Osmanlıların maddi ve manevî hakimiyeti ve nüfuzu altında kaldıkları için Nogay Türk lehçesi Anadolu Türk lehçesinden müteessir olmuştur. Azerbaycan'ın şimalinde yaşayan Komuklar da şarki Türkiye lehçesi demek olan Azeri lehçesinin tesirinde kalmışlardır.

fününu şark fakültesinin kararıyla Petersburg ilimler akademisi matbaasında basılmıştır.

Kitapta, bu muhtelif halkiyat maddelerini toplayan zatın adına tesadüf edemedim. Fakat Enstitü asistanlarından Abdülkadir Bey'in verdiği malûmata göre müellif "Molla Mehmet Osman oğlu" adında birisidir ve bu eser Rus müsteşrikleri arasında "Hrestomatiya Osmanova" (Osmanof müntehabatı) diye maruftur.

***

Kitap 16x25 boyunda 174 sayfadır. Baştan yedinci sayfaya kadar olan kısmı Nogay darbımesellerine tahsis edilmiştir. Burada (bazıları da tekerlemeyi andıran) 54 darbımesel vardır. Kitabın 107-122'inci sayfalarında 318 Komuk darbımeseli vardır. Her iki kısımdaki darbımesellerin sıralanmasında harf sırasına riayet edilmemiştir. Bunların arasında muhtelif Türk sahaları ve bilhassa Anadolu, Nogay ve Komuk lehçeleri arasındaki tedahüllere örnek olabilecek sözler vardır. Meselâ:

Malınım artuğı kös çıkarmas
Kelinim sağa ayıtamen, kızım sen tingle.

Adnan
Edebiyat Zümresi Talebesinden

Türk Vatanını Peşkeş Çekenlere

İngiltere hükümeti, Çanakkale harplerine ait hazırladığı resmî tarihi Gaziye "Yüksek bir kumandan, asil bir düşman ve âlicenap bir dost şerefine" hitabı ile hediye ettikten sonra Fransız gazetelerinde bir palikarya yaygarasıdır koptu Gerek bunu gerek Türk-İtalya dostluğunu, gerek borçlar meselesini tutturarak milletlerine has bir edepsizlikle aleyhimizde türlü türlü neşriyata başladılar. En büyüğümüz hakkında iğrenç bir lisan kullandılar. En nihayet resmî gazeteleri olan Temps, Cenubî Türkiye'yi, genişlemek isteyen İtalya'ya peşkeş çekmek küstahlığını göstererek kepazeliği tamamladı. Bu münasebetle Temps'a ve onun milletine söylüyoruz:

Türk Eli bölünmez bir bütündür. Bu bütünün, bugün dışarıda kalan parçalarını da bir gün içeriye alacağız. Bu bölünmez bütünün herhangi bir parçasını almak isteyenler için meydan açıktır, buyurabilirler. İsterlerse bizzat Fransızlar da kuvvetlerini deneyebilirler. Daha dün en vesaitsiz ve yorgun zamanımızda 200.000 kişilik bir orduyu 15 günde bir savaş

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

mucizesiyle yok eden Türkler için, Anadoluda maraton yapan o düşmanın biraz kaba kıyım ağabeyleri olan Fransızları da Anadolu topraklarına gübre yapmak güç bir iş değildir. Biz Fransızları dost olarak da düşman olarak da tanıdık. Dostluklarının ne kancık, düşmanlıklarının ne korkak olduğunu biliriz.
Onlar filân veya falan sahada bizden yüksek olabilirler. Fakat harp ve kahramanlık meydanlarında bizimle boy ölçüşemezler. Savaş meydanı tenis sahası değildir. Anadolu yaylasında boğuşmak Paris sokaklarında zamparalık etmeye benzemez. Harp meydanlarında Fransızlar bizim eski aşinalarımızdır. Niğbolu sahrasında bütün Avrupa ordularıyla beraber Fransızların da çelik zırhlı seçme şövalyeleri vardı. Askerî dâhi diye öğe öğe bitiremedikleri Napolyon'u ilk tepeleyen, hem de inhilâl zamanımızda, biz olduk. En son dersi de daha dün Çanakkalede verdik. Eğer yeniden ders almak istiyorlarsa gelsinler, bekliyoruz.

Biz tarihin en eski zamanlarından beri asil bir ırk olarak yaşadık. Biz lisanı Lâtin, vatanı Kelt, adı Cermen olan piç bir millet değiliz. Dayak yerken de zafer zafer diye bağıran Golova horozunu artık çok iyi tanıyoruz. O Golova horozu ki bu kartalın sessizliğini miskinlik sanıyor. Fakat Niğbolu, Akâ ve Çanakkale'yi unutmam.

Cihan harbi kimin harp edebileceğini kimin edemeyeceğini gösterdi. Cihan harbinde, artık harp istemiyoruz diye kütle halinde silâhla isyan eden ve kendi siperlerinin içinde kütle halinde imha olunan yegâne asker Fransız askerdir. Hem de bunu uzak ve yabancı cephelerde değil, vatanlarında, Fransa'da yaptılar.

Bu korkaklığı yapan ve millî kahraman diye tapındıkları Jan Dark ve Napolyon'u düşmanlarına teslim ederek esarette öldüren Fransızların tehditleri bizi sadece güldürür.

Zarif zamparalardan mürekkep olan bu bezirgân ruhlu millet unutmamalıdır ki harp meydanında en mükemmel silâhları da kullanacak olanlar, onlarda pek az olan "erkekler"dir ve 10.000.000 kurt, 40.00.000 köpekten korkmaz...

H. Nihâl

Saz Şairlerine Ait Basılmamış Parçalar

- 9 -

Bâd-ı sabâ melek yüzlü cânânı(n)
Bizi terk etmesün var selâm eyle
Raqibler başını(n) ol bî-vefânı(n)
Sözini tutmasun var selâm eyle

***

Ol asil-zâdeni(n) sözi mer deme
Du'âlar edüb qanub ver deme
Sabr edemezken ben eski derdime
Ye(n)i derd qatmasun var selâm eyle

***

Selâm verüb selâmını alırken
Uğrına serimi feda qılurken
«Gevheri»ni(n) qadrin bizler bilürken
Bilinmez sanmasun var selâm eyle

***

Lutf ü ihsan edüb söylesi(n) sa(n)a
Geçdiler mi yoqsa bendesin a(n)a
Yanımdan geçerken hışm-ile ba(n)a
Qaşlarını çatmasun var selâm eyle

***

«Kâtibi» meddâhı(n)dır uzaq yaqom
Xilâf a(n)lamasun sözimi saqın
Aramızda olan tuz ekmek haqqın
Yabana atmasun var selam eyle [1]

- 10 -

Kerem eyle yürü ceylan quzısı
Qaçma benden ben avcı değülüm

---

[1] Gevheri'nin Kâtibi'ye cevabı da ileride neşredeceğimiz 23 numaralı manzumededir. Her ikini de ilk defa tarafımızdan ortaya konmuş oluyor.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Seni sevmek imiş başım yazısısu
Qaçma benden ben avcı değülüm

Mecnun gibi gezecek tâqatım yoq
Bülbül gibi şaqıyacaq bağım yoq
Qozağımla qurulacaq ağım yoq
Qaçma benden ben avcı değülüm
***

Mecliste sevdiğim sine açarsın
Ağyân(n) elinden bade içersin
Ahû gözlüm benden niçün qaçarsın
Qaçma benden ben avcı değülüm

«Kâtibi» qulunum yazı yazarım
Altun qalem ile târix qazarım
Kâkülü(n) teline incü dikerim
Qaçma benden ben avcı değülüm

- 11 -

Xaylı zaman aldı dilber gideli
Çoq eğlendi gelmez m'ola sevdügüm
Gö(n)lüm alub beni abdal eyledi
Ne hâldeyim bilmez m'ola sevdügüm

Sende bu güzellik eğlenmez gider
Dilberler âşıqın ağladur nider
Bilmem niçün böyle çevre meyl ider
Bir merhamet qılmaz m'ola sevdügüm

***

Yüzüm üzre ben de dosta varınca
El balğayub divânına durunca
Aceb midir bu hâlleri görünce
Gö(n)lüm ele alur m'ola sevdügüm

Gö(n)lüm zülfü(n) tellerine bağlıdur
Ciğercigim 'aşq odına bağludur
«Kâtibi» der beni coqdan ağladur
Çeşmim yaşın silmez m'ola sevdügüm

(Bitmedi)

Toplayan
M. Şakir

Türkler'de Ailenin Tekâmülü
ve
Bunda "KADIN"
- V -

Anadolu Türkmenlerinde Aile:

Anadolu Türkmenleri Anadolu'yu on birinci asırda fetheden Türklerin, o zamandan beri medeniyetleşmeyerek, eski hayat şartları içinde yaşayan torunlarıdır. Bu bakımdan bunlardaki aile teşkilâtı adeta İslâmiyetten önceki devirlerin ailesi hakkında bile bize bazı fikirler verir veya mevcut fikirlerimizi takviye eder dersek mübalağa etmiş olmayız.

Türkmen ailesi ne pederşahî, ne de maderşahi bir nevi idi. Bu ailede baba ile annenin aynı kıymeti haiz oldukları görülüyor. Hem ihtiyar kadın, hem ihtiyar erkek ocak addolunuyor. Sonra aile hâkimiyeti de bu iki unsurun elindedir. Bunların kuvvetleri müsavidir. Ve aynı zamanda hayatlarında ayrılmalarının da imkânı yoktur. Bu şeklin, eski aile tarzının devamı olup, sonradan yabancı tesirler ve ihtilaflardan meydana gelmediği de muhakkaktır. Çünkü birçok yerlerde Türklerle yan yana yaşayan kürt aşiretlerinde pederşahî ailenin mevcudiyetini biliyoruz.

İslâmiyet'ten önceki devirlerde siyasî işlerde hakanla hatunun müsavi olduğunu yukarıki bahiste söylemiştim. Türkmen aşiretlerinde mevcut olan bir âdet bu ananenin hâlâ yaşamakta olduğunu gösteriyor. Bu âdete göre aşiretin beyi ile beyin zevce-si haftada iki akşam aşiretin bütün aile reislerinin ziyaretini kabul ederek aşirete ait meşeleri konuşur.

En eski zamanlarda "boy"un bir aile teşkil ettiğini ve hatta aile adı olarak boy adı kullanıldığını yukarıda söylemiştim. Yine bu müessesenin bakiyesi olarak Türkmenlerde üç beş aileden mürekkep zümrelerin bulunması ve Türkmenlerin

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

lâkap olarak bu zümrelerin adını taşıması dikkate değer.

Evlenmeler ise ekseriya kızı kaçırmak suretiyle oluyor. Kızın kaçırılması ekseriya kız tarafını mücadeleye sevkederse de izdivacın vukua ile artık bu hak kabul olunur.

İzdivaç büyük bir ehemmiyeti haizdir. Evlenmemiş olanlar baba ocağına halef olamazlar. Baba ocağına varis olacak olan küçük çocuk babasının ölümünden altı ay sonra evlenmeyecek olursa bu hakkını kaybeder. Ve bu hak daha büyük olan kardeşine intikal eder. Türkmenler kızla erkeğin birbirini severek almasına büyük bir kıymet verirler. Evlenenlerin bir iki yıl baba evinde yaşamaları şarttır. İzdivaçta kız büyük bir cihaz getirir. Gelinin hukuku yapılan bir takım karışık merasimle remizlendirilir. Aileye karışan gelin ertesi günü ailenin yemeğini hazırlamaya mecburdur ki bu da kendisinin aile hukukuna ithal edildiğini gösterir.

Türkmenlerde atsızlık yoktur. Ancak eski atsızlığın devamını gösterecek bazı âdetler kalmıştır ki sözü uzatmamak için onları burada söylemeyeceğim. Miras umum çocuklar arasında müsavi taksim olunur. Fakat küçük çocuğun hakkı yine biraz fazladır. Buna mukabil küçük çocuk baba ocağını terkedemez. Ve ancak baba veya anasından birinin ölümünden sonra evlenebilir. Anadolu Türkmenlerinde eskiden hiç olmayan taaddüdü zevcat son zamanlara doğru çoğalmıştır. Bu da eski Türk ananelerinin tereddisiyle muvazidir.

Erkek mutlak bir âmir değildir. Ancak kadınlar üzerinde bir idare hakkı vardır. Şu kadar var ki erkek de kadının her işine karışmaz. Ve bilhassa, meselâ kürtlerde olduğu gibi kadını kendisi için çalıştırmaz. Evde erkek kendi hususî işlerini kendi yapar. Hatta bir zevç, beş yıl karısından kendi yapabileceği bir işin yapılması talebinde bulunamaz. Evin gıdaya ait işleri erkeğe aittir. Bununla beraber burada da işlerini müşterek görürler. Hatta erkeğin inek sağdığını gösteren türküler bile vardır.

Türkmenlerde aile hayatının tereddisiyle beraber taaddüdü zevcatın çoğaldığını da söyledik. Fakat bu da nispeten bir takım makul sebeplerle oluyor. Meselâ zevcenin kısır veya hastalıklı olması çirkinleşmesi gibi bununla beraber ilk zevce her yerde daima en büyük hukuka haizdir ve diğerlerinden daha muhterem tutulur.

Türkmenler arasında ihtiyar kadınlardan mürekkep bir meclis vardır ki çirkin olup da koca bulamayan kızları evlendirmekle mükelleftir. Bununla beraber buna ekseriyetle lüzum kalmaz. Çünkü Türkmen kızları arasında çirkin yok gibidir.

Anadolu köylerinde aile:

Köylerde ise aile şekli eski Türk ailesinden biraz daha uzaklaşmıştır. Anadolunun kızılbaş köylerinde kadınlar erkeklerden kaçmazlar fakat hariçten gelen erkeklerle görüşmekten dahî çekinirler. Sünnî köylerde ise bu âdet biraz daha daralmıştır. Yani kadınlar kendi mahallerinin erkeklerinden kaçmazlar. Kızılbaşlar eski Türk ananelerinin daha iyi sakladıklarından daha serbest kalmışlardır.

Buna rağmen her köyde genç kızlar ve erkekler birbirlerini tanırlar. Çünkü çeşme başları bu nevi tanışmalara müsait bir yerdir. Çeşme başında kızlarla erkeklerin münasebatının ve hatta şakalaşmasının ayıp olmaması aşiret hayatı zamanından kalma bir âdet olsa gerektir. Çünkü islâmî telâkkiler bu nevi temaslara müsait olmadığı için Türk ruhu böyle bir şey icat etmiş olabilir. Genç kız evleninceye kadar kendi cihazını hazırlar, Zaten her erkek, evvelce yapılan bir düğünde, sevdiği kızla tanıştığından (düğünlerde bekâr erkekler kızları görmeye mezundur ve müstakbel zevcelerini böyle düğünlerde seçerler) onu hebasından ister. Babası vermezse kız sevdiği adama kaçar. Eğer kız kaçarsa düğünün bütün masrafını erkek

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husust daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

vererek düğünü yapar. Baba razı olursa müştereken yaparlar. Düğünden Önce "yavukluk" tabir olunan nişan merasimi yapılır. Bu nişan merasiminde de sair bekâr erkeklerle genç kızlar tanışmaya mezundur. Nişanlılık müddeti genç kızın cihazı ikmal olununcaya kadar sürer. Bununla beraber nişan merasimi iki defa olur. Yavukluk dediğimiz birincisine "Küçük heybe" derler ki resmî bir nişandır, ikincisine " büyük heybe " derler ki damadın, kızın evine birçok hediyeler (erzak vesaire) ve nihayet cihaz yollaması demektir. Bütün cihazlar düğünden bir gün önce teşhir olunur. Herkes bunları görür. Davetliler bir hafta önce çağırılır. Bazı yerlerde bu davet iki şeker gönderilmekle yapılır. Davetliler evvelce kendi düğünlerinde getirilen hediyeye hiç olmazsa muadil hediye getirmeye mecburdurlar. Getirmezlerse hakaret görürler. Çarşamba günü davullar çalmaya başlar. "Sağdıç" denilen, damadın en samimî arkadaşı bir meydanda keşkek döver. Sağdıca Azerbaycan Türkleri "Saktuş" derler. Öğleden sonra meydana düğün kurulur. Delikanlılar oynamaya başlar. O gece sabaha kadar meydan delikanlılarındır. Onlar oynar, kadınlarda dam üstünden seyrederler. Bu sırada nişanlıların birbirine helva ve çiçek göndermesi ayıp sayılmaz. Perşembe günü de davul zurna akşama kadar çalar. O gün akşam üstü gelin ata biner. Gelinin zenginliğine göre "gelin alıcısı" denilen genç kadınlar da ata biner. Bütün köyü dolaşırlar. Yalnız mezarlık önünden geçmezler. Akşam gelini getirirler. Güveyden bahşiş almayınca gelini attan indirmezler.. Gelin attan inince eline bir testi su, koltuğuna bir okka ekmek verirler. Suyu dökerek merdivenlerden çıkar, evine girer. Bazen bereket olsun diye buğday da saçarlar. Derhal gelinin kucağına küçük bir oğlan çocuk verilir. "yuma senin de olsun" derler. Gelinin yatağında çocuğu yuvarlarlar. Gelin zenginse deve ile, değilse öküz arabası ile gelinden sonra eşyası da eve gelir. Damadı da camiden ilâhi ile getirerek zifafa sokarlar. Güvey sağdıçlara birer tavuk veya tatlı vermezse o gece onu uyutmazlar. Ertesi günden itibaren de gelinin cihazı tekrar teşhir olunup bir müddet öylece asılı kalır.

Anadolu köylerinde islâmiyetten Önceki âdetlerin bir kısmını da görüyoruz. Eski Türklerde dul kalan üvey ananın ve yengenin üvey oğlu ve kayın biraderle nikâhlanması lâzım ve mecburî olduğunu yukarıda söylemiştim. Anadolu köylerinde dul kalan yenge ve baldız nikahlanırlar. Sebebi de eşyanın harice gitmemesidir.

Köylerde taaddüdü zevcat aşiretlerden daha çoktur. Bu da gösteriyor ki köylerde islâmiyet daha çok tesir etmiştir.

Anadolu şehirlerinde aile:

Son zamanlara kadar gördüğümüz aile tipi vaktiyle şehirlerde de aynı idi. Yalnız şehir hayatının daha mütekâmil ve ince olması dolayısıyla düğün âdetlerinde ve sairede ufak tefek farklar olması tabii idi. Halbuki Anadolu'da şehirlerin çabuk tereddi etmesi, yani Türklükten uzaklaşarak ruhen ve belki de ırken melezleşmesi ailede bir takım değişiklikler yapmıştır. Hatta Anadolunun daha iptidaî olan şark vilâyetlerinde âdeta bir nevi "pederşahî aile" teşekkül etmiştir. Bilhassa şarkî Anadolu şehirlerinde kadının hiç bir hukuka malik olmaması ve hatta çok defa ufak bir sebeple erkek tarafından öldürülmesi bunu gösteriyor. Eğer Türkiye medenî bir memleket olmayıp da polis ve jandarma korkusu olmasa pederşahî ailenin tam bir örneğine rast geleceğimiz bedihidir.

Türk ailesi müsavatçı bir aile olduğu halde ve son zamanlara kadar muhtelif Türkler arasında bu müsavatçılık hiç olmazsa kısmen kaldığı halde acaba neden Türkiye'nin şarkında bu, tamamıyla değişiyor? Bu her halde bu havalide acem ve kürtlerin pek çok olması ve Türk

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husual daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ahalinin de pek eskiden beri bunlarla sıkı bir iktisadî münasebette bulunmalarından ileri gelmiş olabilir. Bununla beraber bu söyle-diklerim nihayet faraziye mahiyetinde olup daha çok tetkike muhtaçtır.

Garbi Anadolu şehirlerinde ise umumî köy enmuzecine benzer. Yalnız burada da kadı-nın hukuku azaltılmıştır.

Şimdi islâmî devirdeki Türk ailesi hakkında bir söz söylemek icap ederse hülâsa olarak şunları söyleyebiliriz:

İslâmiyetin tesirine en az maruz kalan göçebe Türklerde hemen hemen tamamıyla eski Türk ailesi şekli devam etmiş, yalnız zamana ve muhite göre pek tabii olarak biraz değişiklikler olmuştur.

Köylerde de eski Türk ailesi şekli devam etmiş, fakat taaddüdü zevcat yalnız zen-ginlere münhasır kalmaktan çıkarak biraz daha umumileşmiştir. Şehirlerde ise eski Türk ailesinden pek az şey kalmış, bilhassa yabancı tesirlere maruz kalan muhitlerde ailede erkekle kadın arasındaki müsavat-tan eser kalmamış, aile âdeta pederşahi ol-muştur.

(Bitti)

İstanbul Kız Lisesi Felsefe Muallimlerinden
Mehpare Nihâl

Melâmilik - Hamzavîlik ve Bâtınîlikte Tedehüller
- III -

Bu ayniyetler, bize diğer tarikatlerin hırkasına mukabil, kalenderi, Abdal, Bektaşi, Hurûfî gibi batınî zümreler mensuplarının kepenek giydiklerini bildiriyor.

Bütün bu mülâhazatımız, Bayramî Melâmîlerinin birçok hususlarda bu bâtını zümrelere ittibaını ispat eder. Bu ittibaın en birinci âmili, melâmîlerin müfrit vahdet-i vücutçu olmaları, erkân, rüsum, kuyûd, zikir gibi sâliki beyhude yere yoran tekellüfattan içtinap edip muhabbet ve sohbeti esas ittihaz etmeleri ve binnetice insanı, hele "mürşit" dedikleri yegâne Melâmî mümessili olan ve "gavskutup" telâkki edilen zatı takdiste ileri gitmeleridir. Bu suretle melâmiliğe diğer zümrelerden de rağbet hasıl olmuştur. Bu tedahülün XIV'ncı asırdan sonra mümkün mertebe azaldığını, fakat yine devam ettiğini görüyoruz.

Ahmed-i Sârbân'ın halifelerinden Vizeli Alâaddin'den müstahlef Gazanfer Dede, bazı serbest mütaleatından dolayı İstanbul'a celp ve ahvali teftiş edilmiştir, ölümden güç kurtulan bu zat hakkında Ebüssu'ûdun vezaret makamına yazdığı mektup, aynen Şakayık zeylinde vardır [1] Vizeli Alâaddin müntesiplerinden olan ve Gazanfer Dededen tekmîl-i tarikat eden Seyit Osman-i Hâşimî de Nüreddîn zadeye dehalet [2] ve suretâ ona intisapla kurtulabilmişti.

***

Şakayık zeyli, Bayramîlerin "Ömer-i Sikkînî qolu 'ulemâ meyânında medhûldÜr ve nicesi şemşîr-i şeri'atle maqtuldür" de-dikten sonra "haqiqat-i hâlleri 'âlim üs sırrı v el-hafâyâya havale olunmaq evlâdır" [3] diyerek Bayramî Melâmîleri hakkındaki umumî suizannına tercüman oluyor.

***

İdris-i Muhtefinin şathiyesindeki [4]

---

[1] Şakayık zeyli, Atâyî. "Eşeyh Gazenfer Dede" cilt I, s. 87.
[2] Aynı eser, cilt 2, 3. 463. "Melâmilik ve Melâmiler"e de bakınız (s. 68-71 ve 74-76). Nüreddîn sâde için bakınız: Şakayık zeyli, cilt 1, s. 212-214.
[3] s. 65
[4] Bu şathiyenin bütünü "Melâmilik ve Melâmiler"dedir; s. 125-126.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Altmış arşın minare
Çıkdım anın üstüne
Çağıruben cihanı

Doldurdum efsâneden
Yüz tınâblı bir çadır
Dikdirdim siper için
Ana tutdum yüzünü
Doğdum ol Kârhâneden

Yetmiş iki dillice
Düdük aldım çarşıdan
Çaldım ağır sedasın
Geçdi âsımâneden

Kıt'alarında hurûfîlik telâkkileri pek barizdir. Hurûfîlerce yirmi sekiz ve otuz iki harfin mecmuu altmış eder ki "İsa"nın Şamda altmış arşın uzunluğundaki ak minareye inmesi buna remizdir, bu sırra eren hidayete erişir. Kurandaki "Yasin" de yine bunun remzidir. Çünkü "sin" Peygamberin adıdır, "yâ" hitaptır. Aynı zamanda "sin" ebcet hesabında altmıştır. Şu halde bu remiz, yirmi sekiz ve otuz iki harfin mazhar-ı tamimi olan "İnsân-ı kâmil"e işarettir.

Yüz tınâblı çadır meselesi de böyledir. Musa, yüz tınâblı çadır kurup onu kendisine ve benî İsrail'e kıble edinmiş. Yüz tınâblı çadır insandır. Çünkü bir el ile bir ayağın mafsalları yirmi sekiz, parmak ve tırnaklarla kırk sekiz, el ve ayaklarıyla elli eder.

***

Elli de öteki tarafı yüz olur. Yirmi sekiz harf de bast edilince yetmiş iki eder [elif, be, te, se, cim, ilh...]. Bunlar, esmadır. Yirmi sekiz müsemma ile yüz olur ki yukardaki gibi insanın vücuduna tatbık ve tevil edilir. Kurandaki "Kaf" ta ebcet hesabında yüzdür kî buna telmihtir. Hurûfî şairlerinden "Mestan?" bir gazelinde

Yetmiş iki esmayı, esmada müsemmâyı. Bildim, bu mu'ammâyı ezberle gezer gönlüm diyor. Nesîmî de bu yüz tınâblı çadır

Ve dduhâdır, âfitabıdır yüzün
Dilberin vechi kitabıdır yüzün
Xayme-i mî'âd-i canın öyle bil
İşbu ma'nîden tınâbıdır yüzün der.

Bu teviller, bütün hurufî kitaplarında mevcuttur [1]. İdris-i Muhtefi'nin bu sathiyesinden başka bir de gazeli vardır:

İqtidâ eden selât-i dâime etmez qu'ûd
Qıblesi âdemdir anın dembedem eyler sücûd

matlaı ile başlıyan bu gazelin,

Keşf olub vechine vech-i ma'nevînin sırları
Yedi xat ümm ül-kitâb oldı ana haqdan şuhûd
Görünür vechi misal-i beyt-i ma'mûr zahiren
Mevzi'-i beyt ül-muqaddes haşr-i ervâh-î cunûd
. . . .
Secde eyler sûret-i rahmana İdris dembedem
Qıble-i tahqîqe erdi erişüb faz-ı vedûd

beyitlerinde tevil edilemeyecek derecede bariz, hurûfî akideleri mevcuttur. Bu su-retle ulema ve sofiyyenin İdris-i Muhtefî ile muaraza ve onu inkârları, hükümetin takibi, kendisinin "İdris-i Muhtefî" müstear adıyla gizlenmesinin sebepleri anlaşılıyor [2]

"Sohbetnâme" de [3] diyor ki: "Haqîqat-i âdem 'ind et-tahqîq neden 'ibaret idüğin tahqîqinde fazl-ı yezdânın bu beyt-i ra'nâlarını oqurlardı:

yine "Sohbetnâme" de şu satırlar dikkate değer.

"Hüssâm Efendi, sohbetlerinde câvidân ta'lîm erdiklerinde Doğacızade, vahdete eren sâhib-i sa'âdetin bu qîl ü qâl ile münasebeti ve hariç ve zahirde bu mer-

---

[1] "Câvidân"da ve onun tercümesi "Dürr-i yetîm"de buna dair ayrı bir bap hasredildigi gibi "arşnâme"de de iki bap bu meseleye aittir. "Asqnâme"nin de beşinci ve altıncı baplarına bakınız: s. 29,31-32. "Dürr-i yetîm" hakkında "Melâmilik ve Melâmiler"in ikinci kısmının bibliyografyasında kâfi malûmat vardır. (s. 225).
[2] Asıl adı Hacı Ali Bey olan bu çok mühim zatın tercümei hâli için "Melâmilik ve Melâmiler"e bakınız: (s. 121-129)
[3] "Sohbetnâme" için aynı kitabın ikinci kısmının bibliyografyasına bakınız: s. 221.

tebe viqâyeti ne ola deyü zamirinde idi. Fi l-hâl keşf edüb, baqa Mehmet Çelebi; bundan maqsûd oldur ki gideceğimiz memleket, diyâr-i gurbetdir. Lisânları başka lisândır. Anların lisânı ki âdem-i haqiqi lisânıdır, talibe ta'lîm ve tefhim lâzımdır garez ancaq budur. Yoxsa ondan istifâde ve ta'allüm değildir; buyurmuşlar" [1] Demek ki bir Hamzavî rehberi, sohbetlerinde "Câvidân" talim ediyormuş. Yine "Sohbetnâme" de Oğlan Şeyhin "Câvidân sahibi vaqit iqtizasıyle te'vîl ve şer'e tatbiq qaydına düşmüşdür. Amma hâlen ol mertebeye hacet yokdur. Belki me'âli, talibe hicâb îrâs eder. Amma nübüvvet ve da'vet iqtizası hasebiyle bir vaqt-i âxarda dahi yine te'vîle ihtiyâç muqarrerdir" sözlerinden de Hamzavîlerin Hurûfîleri hoş gördükleri anlaşılır [2]

La'lî-zâdenin "Sergüzeşt-i Melâmiyye"sinde de Beşir Ağanın şehadeti anlatılırken şu sözleri okuyoruz:

"Biqazâ' allah-i ta'âlâ ve qaderihi sarây-i hümâyûnda perverde olmaqla ol dâ'irede ahbâb ve müridâm çoq idi ve Yeniçeri ocağında Bektaş Ağa ve Murâd Ağa ve emsali hemşehrileri olmağla ve

———————————

[1] Qoğacı-zâde, Halvetiyyedendir. Musikide üstat imiş. 1026'da ölmüştür. İstanbul Aksaray'ında Sofularda şeyhi bulunduğu Ekmel Tekkesinde gömülüdür. Atâyi, adını bilmediğinden yazmamış. Halbuki "Sohbetnâme"den adının "Mehmet Çelebi" olduğu anlaşılıyor (Şakayık zeyli, 622). Hüsameddin-i Ankaravi'nin 964'te, Koğacızadenin 1026'da öldüklerine yazarak Sohbetnâmedeki Hüsâm Efendinin, Ankaralı Hüsameddin olması ihtimali, müateb'at denilse de pek kuvvetli de delildir. Lâmekânî dervişlerinden de de bir "Hüsâmî" vardır. (Melâmîlik ve Melamiler, 85-86). İhtimal odur. Sohbetnâmede diğer bir yerde de Hüsâm adı geçiyor. "Hüsâm Hasan-u Qabâdûz'a; Hasan, kutunun kapağını açtıktan sonra yine kapamak olur sandım. Meğer ol kapanmaz imiş; buyurmuşlar" buradaki Hüsâm'ın, Hasan-ı Qabâdûz'un şeyhi olduğu anlaşıldığından Ankaralı Husâmeddin olduğunda şüphe yoktur (Melâmîlik ve Melâmiler, s. 78-79).
[2] "Melâmîlik ve Melâmiler"de "İbrahim Efendinin Hurûfîlere nazarı" (s. 99-104) bahsi ile Gaybiye (114-123) de bakınız.

Câvidâncı Fazl ullah-i Hurûfi tariqinde arnabud İskenderiyye'sinden gelenler ile hemşehriyüz deyü görüşüp zât-i şeriflerine olan siqlet ve kederden mâ'dâ 'avâm-ı nâs daxi sû'i zann eder oldılar ve tariq şeyxleri daxi ummî âdemdir doyu daxl ü ta'arruzdan xâlî değiller idi" [3].

***

Bu suretle Hamzavîliğin, asıl ihtifa tarihi olan hicrî 1073 tarihine, yani Beşir Ağa'nın şahadetine kadar Bâtınî zümrelerle mütedahil bir surette devam ettiğini görüyoruz. Ancak bu tedahül XV ve bilhassa XVI'ncı asırlarda pek barizdir. Sonraları tedricen azalmaya başlamıştır. Esasen XVI'ncı asırdan sonra da Kalenderîlik ve diğer Bâtınî zümreler inkıraz bulunmaya başlamışlar, yalnız bütün Bâtınî zümrelerin bir halitası hâline gelen Bektaşilik başlı başına bir tarikat olarak kalmış, Hurufilik de öteki tarikatlere nüfuz ve hulul ederek yaşayabilmiştir. Ancak şurası hiç bir vakit unutulmamalıdır ki Hamzavîlikteki merkeziyet usulü ve teşkilâtın kuvvetiyle hassatan işrâkılik, bu meslek müntesiplerini ibaheye meylettirmediği gibi Bâtınî tarikat akidelerinin hululü de Hamzavîliğe asliyetini kaybettirmemiştir. Hamzavîlerin gerek Kalenderiler e, gerek Hurufi ve Bektaşilere iyi nazarları ve bunların zaman zaman bazı şiar ve akidelerini kabulleri, bilâkis bu tarikatlerdeki birçok zevatın Hamzavî olmasını intaç etmiştir. Hamzavîlerin Kalenderîlere, Fazlı yezdâna ve Hurûfîlere taraftar görünmeleri, Hamzavîliğin Kalenderiliğe veya Hurufîliğe istihalesini mucip olmadığı gibi bu tezahüre aldanarak meselâ Hurufîliği Hamzavîliğin aslî bir akidesi olarak kabul etmek tamamen yanlıştır.

Daima vahdet-i vücudun zevken ve şuhuden tahakkukuna gayret eden bu meslek erbabı, fenayı ihtiyar ederek "edeb-i muhammedî" denilen şerait dairesini tecavüz etmemeğe gayret etmişler ve ekseri bâtınî zümrelerin düştükleri ibahe

———————————

[3] S. 54

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

gerîvesine düşmedikleri gibi diğer tarikat erbabı gibi rüsum ve kuyûd ile de mukayyet olmamışlardır [1]. Onların Hurufîlikten ve sair akidelerden bahisleri, ancak o akidelerin kendi aslî akideleri olan tevhide uygun olmasından dolayıdır ve binaenaleyh talî bir mahiyettedir. Halbuki, meselâ Hurufîlik, Bektaşîlikle tamamıyla karışmıştır ve bir tarikat, mezheben şîî-batınî, irfanen hurûfîdir. Baktaşîlik tevellâ ve teberrâdada pek müfrittir. Hamzavîler ise, tam vahdet-i vücutçu oldukları için Alevîlikte "Mufazzıîe" mezhebini ihtiyar etmişler ve her şeyi hak gördüklerinden teberrâda ifrata varmamışlardır. Hulâsa Hamzavilik, Mevlânanın düsturuna tamamıyla mütabaat ve hususiyetini ihraz eden ve islâm âleminde ilk melâmîlerden sonra, aynı neşe ile vahdet-i vücudu tamamıyla temsil eden yegâne meslektir dersek mübalâğa etmemiş oluruz [2].

***

Son Melâmîlere gelince; bunlar, vahdet-i vücudu, bir ilim meselesi olarak kabul edip işrâkîliğe terkettiklerinden yalnız sözle kalmışlar ve binnetice bir tahakkuk beklemediklerinden ibâheye meyl etmese-ler bile pek çoğu, hele meşreplerinde mubalatsızlık bulunanları kendilerini ahkâma riayetten berî saymışlar ve tekâlifin sukutuna kail olmuşlardır. Zaten Hamzavîlikle uyuşamadıklarının en birinci ve mühim sebebi de vahdeti, bir ilim olarak kabulleridir. Bu hususta "Melâmîlik ve Melâmîler"in üçüncü kısmında epeyce malûmat verdiğimiz cihetle sözümüzü burada keseceğiz.

***

"Melâmîlik ve Melâmiler" de, Oğlan Şeyh İsmail-i Mâşûki'nin babası Aksaraylı Pir Ali'den bahsederken türbe kapısının üstündeki kitabeyi (aynı kitap, resim IV)

bize gönderilen resimden iyi okuyamadığımız cihetle "Pir ' Alî Bahâ ad-dîn" yazmışız (3. 44), Halbuki, klişede de görüldüğü veçhile "Pîr Alî bin Bahâ ad-dîn"dir. Şu halde kitabe aynen şöyledir:

Konya Lisesi Edebiyat Muallimi
Abdülbaki

---

[1] Salevât-ı mefrûze, bir mazhar-ı kâmilden bîr resmdir, emrolunmuş. Tâlib, anınla istirahat etmeyüb ne ile vaqit geçirsin? İmdi onlara alâ vech t-tehâvün mülâzemet etmeyüb belki her tavırda bîxûdluq tarîqi üzere vaqtı geçmek lazımdır. "İbret ile mübaşeret ulunsa bir xûb nesne olar, buyurdular. Ariflerden birine demişler ki en el-Haq dersin, ya namazı kime adarsın? Buyurmuşlar ki, ya zâtımıza ta'zîm eylemeyelim mi? buyurdular (Sohbetnâme).

[2] "Melâmîlik ve melâmiler"de Beşir Ağanın mektubuna (s. 160) ve "Melâmîlik" bahsına (190-207) ve bilhassa bu bahsin "Melâmîlıkte Şiiliğe temayül" (197 — 199) ve "Hamzavîlikte teşkilât ve şeriata, mütabeat" (201—207) kısımlarına bakınız.

"Zemahşerî" Divanında Türklere Dair Şiirler

Harzem (yahut "hârezm") [1]in meçhul bir köyü iken, doğduğu yer olan "Zemahşer"i ve hatta bütün Harzem kıt'asını aydınlatmış olan "Ebu l-Qâsim Mahmûd ibn Ömer" (467 - 538 hicrî, 1075-1144 milâdî) Arapçanın edebî kaidelerine ve güzelliklerine herkesten çok nüfuz ederek bu lisana yeni bir ruh vermiştir. Zemahşerî'nin Arap diliyle yazmış olduğu edebî ve hikemî eserleri şarkın bütün edipleri tarafından belagat örneği sayılmış, Kurana dair yazmış olduğu tefsiri ise Kura'nın belâgatine en çok yaklaşmış bir eser telâkki edilmişti.

Tefsir, hadis, fıkıh, lügat, nahiv, maanî ve beyan vesair ilimlerde muasırları bulunan âlimler Zemahşerî'nin telmizi olmayı kendileri için şeref sayıyorlar ve bu büyük âlime fevkalâde hürmet gösteriyorlardı. Hatta Zemahşerî'nin "El-Keşşaf" atlı meşhur tefsirinin mukaddimesinde adını zikretmiş olduğu Mekke şerifi "Alî ibn Hamza" bir şiirinde "Eğer fazilet sahibi bir kimseye şerefinden dolayı tapılsaydı islâmın allâmesi olan Zemahşeri benim mabudum olurdu " diyor.

***

Mekkede mücaveretinden dolayı "cârul-lah" (= Allahın komşusu) denilen Zemahşeri, meşhur muhaddis "Hâfız-i Silfî" (472-576 hicrî) ye müracaatla telif etmiş olduğu muhtelif kitaplar ve rivayet etmiş olduğu hadisler ve yazmış olduğu şiirleri rivayet etmeye kendisinden mezuniyet İstemiştir.

Talebeleri arasında "hatiplerin hatibi" namını almış olan Mekkeli "Muvaffaq ibn Ahed" gibi halis Araplar da vardı ki bu zat dahi Zemahşerî'nin Arap olmayan diğer talebesi arasında Arap dilinin sarf ve nahiv kaidelerini, maânî ve beyan ilimlerini ve nihayet Kuran'ın meziyetlerini bu büyük üstattan öğreniyordu.

***

Türk, Arap, Acem diyarının her tarafından Zemahşerî'nin bulunduğu yere talebe geliyordu. Kendisine her taraftan talebe geldiğinden' rihlât ve seferden maksat kendisi olduğundan "rahle" tesmiye olunmuştur.

Zemahşerînin talebesi arasında bulunan Harzemli "Bayçul-Bayçuk" Zemahşeri'den pek çok istifade edenlerden biri idi. Zemahşerî'nin en büyük telmizi olmakla ölümünden sonra bihakkın bu üstadın kürsüsünü işgal etmiş olan Bayçul'un ve meşhur edip "Belhli Reşîdeddîn Vatvât"ın da Zemahşeri hakkında çok tazimkârane bir şiiri ve büyük üstada göndermiş olduğu bir mektubu vardır. Hanefî ve mu'tezilî olan Zemahşeri,

---

[1] Harzemlilerin menşei hakkında "Yâqût"un "Mu'cem ül-Büldân"ında şu rivayet görülmektedir. "Eski hükümdarlardan biri adamlarından dört yüz kişiye gasep ederek bunların mamuriyetten yüz fersah uzak olan bir mahalle nefyedilmelerini emretmiş ve bunun için kendileri Harzemin kât ("Mu'cem" sahibi bu kelimenin Harzem dilinde, etrafında duvar olmayan bostan manasına geldiğini söylüyorsa da merhum profesör Barthold'un tahkikine göre "köy" demektir) beldesinin bulunduğu mahalle nefyedilmistiler. Bunlar orada aç ve çıplak kalmamak için balık avlamaya başlamış ve avladıkları balıkları kızartmak için odun toplamış ve kulübeler yapmış olduklarından bir müddet sonra bunları hatırlamış olan hükümdarın göndermiş olduğu kimseler bunları bu halde görmüş ve dönüşlerinde hükümdara bu hali anlatmış olmalarıyla Harzemce'de ete "Har" ve oduna, "rezm" denildiğinden bunların bulundukları mahalle "Harezm" denilmiş ve sonra tahfif edilerek Harzem şeklini almıştır. Su adı alan mezkûr araziyi hükümdar o dört yüz sürgüne vermiş ve kendilerine zevce olmak üzere dört yüz Türk cariye dahi göndermiş ve Harzemliler bunlardan zuhur etmişler. Bundan dolayı Harzemlilerin yüzleri Türk yüzüne benzediği gibi ahlâkları dahi Türk ahlâkına benzer.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

mu'tezilenin ekserisi gibi ilmiyle amel eder ve günahtan son derece çekinirdi. Asla yalan söylemez, kimseyi çekiştirmez, kimseye tecavüz etmez, daima ciddiyet ve vekarını muhafaza ederdi.

***

İlmi ve ahlâki meziyetlerinden başka edebî meziyetlere de malik olan Zemahşeri'nin bir divan teşkil edecek kadar da şiirleri vardır. Bu divanın bir tek nüshası Süleymaniye'deki Âşir Efendi Kütüphanesi'nin ikinci defterinde (Numara 330) bulunmaktadır. Köprülü Kütüphanesindeki 1210 numaralı 'Etvaq uzzeheb' nushasının içinde de bu şiirlerden dört kaside vardır.

Zemahşeri'nin divanında Türklere dair şiirlerin tercümeleri şunlardır.

1

Ben ahu Türklerin elinden neler çekmekteyim. Allah yardımcım olsun. Bana her fenalık onlardan gelmiştir. Onların gelmişti onların yüzünden ben kendimi şaşırdım. O kadar ki, yerle göğü ayırt edemiyorum. Onların yüzleri ince ve nazik ise de huyları(!)

Öyle değildir, Onlardan benim vefa ummam boş bir ümittir. Onların bana verdiklerinde vefa etmeleri mümkün müdür? Siz Türk dilinde 'Vefa'yı ifade eden bir kelime duydunuz mu ?

2

O ne tatlı bir gündü ki Yâfes kızlarından güzel ve cilveli bir kıza malik olmuştum. O güzel kızın gözleri her ne kadar dar ise de sihirkârlık itibarıyla geniştir. Baktığı vakit gözü-nün karası görünürse de güldüğü zaman bu siyahlığın hepsi kaybolur.

3

Ruhlara ferah ve sürur veren güzel yüzler ve güzel yüzlülerdir. Güller, nerkisler, papatyalar ve bu çiçekleri muhtevi olan bahçeler hep onlardır. Kanatlan! Durma Onlara doğru koş! Koş da her sabah onların güzel yüzlerini doya doya temaşa et! Baharı ve baharın gösterdiği türlü türlü güzellikleri anma. Sana bu güzellerden gördüğün bahar yetmez mi? Bu Yâfes'in oğulları olan güzeller sabah gibidir. Bunlara nispetle başka güzeller geceye benzerler. Bunların gözleri nice sağlam kalpleri hasta et

KUDUZ KÖPEK

'Dananciya 'ya

İnerken kutdağdan kaynaşan sulara
Birden hayvanım ürktü ve asıldım yulara;
Uzun bir uluyuştan ürperdi bütün tenim,
Yollar ıssız, kimsesiz.. Bir atım, bir de benim..

Bekledîği yardımı düşene esirgemem,
Ben de bir beyim ama hak yemem rüşvet yemem.
Değilim derebeyi, başka şey anlamayın,
Beni de her Türk gibi kendimin beyi sayın.

İşte bunun için ki yok rakibim, düşmanım;
Fakat ana yurduma göz koyana düşmanım...

. . . .
Eğildim görmek için acap at çarptı neye?
At kimseye çarpmamış, rast gelmiş bir köpeğe...

Bu gün de geçiyorken yine o tenha yoldan
Bir köpek gördüm yatar, göğsü yaralı soldan,
Tanıdım bakışından evvelce kudurmuşu,
Yaralı iken bile hainceydi duruşu...

Değil bu kuduz köpek, adi bir kedi bile
Ciğere benzeterek bakar pembe mendile;
Fakat bez olduğunu anlayınca geriler,
İştahlanan ağzını kara toprakla siler.

Kin tutmaz millet derler daha şimdi de bize,
Fakat kuduranlara büyük kin tutacağız.
Ya fırtına hâlinde döküleceğiz denize,
Ya coşkun bir sel olup vatanda yutacağız...

Ali Fethi

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

mistir. Bu gözler tırpan değilse de gönüllerde açtığı yaralar tırpan yarası gibi geniştir. Bunlar silâhsız savaşabilirler. Çünkü gözleri silâhın yaptığı tesiri yapar. Ben bu güzellerin muhabbetinin esiriyim. Bu bapta hiç bir nasihat kulağıma girmez ve hiç bir sey beni ayıltmaz. Ey ruhları yağma etmek için yaratılmış güzelleri Allah aşkına beni öldür-meyin, ben fena adam değilim.

4

Türk neslinden bir güzel kız beni kendi isteğimle ölüme doğru götürmektedir. O kızın kendi fettan, gözü de öldürücüdür. Zaten Türk'ün öldürücülüğü meşhur değil midir? Bu kızın kardeşinin kılıcı her ne kadar kesici ve öldürücü ise de bu hususta onun gözü erkek kardeşinin kılıcından daha keskindir. Kardeşi aldığı esirleri azat ederse de bunun esirleri azat kabul etmez. Kardeşi bazı insanların kanını dökerse de bu herkesin kanını dök mektedir. Kardeşinin elinde kâfirler feryat etmektedir. Bu ise müslümanları inletmektedir. Ben onun hicranıyla ağladıkça o benim karşımda güler ve güldüğü vakit bütün bütün darlaşan gözleri kalbimi yaralar.

5

"Su'da" [1] ya şöyle söyle:

Bizim sana ihtiyacımız yoktur ve biz iri siyah gözlüleri istemeyiz. Dar gözler ve dar gözlüler bizim düşüncemizi ve hayalimizi doldurmuşlardır. Onlar, baktıkları vakit yalnız gözlerinin siyahlıkları görünür. Fakat gülecek olurlarsa o siyahlık ta görünmez olur. Türk yüzü ki Tanrı onları kem gözden esirgesin gökteki ay gibidir.

Kelâm Tarihi Müderrisi
Şerefeddin

---

[1] Arap sevgilinin adı.

Türk Folkloruna Ait Kıymetli Bir Eser

Ahmet Baha: Safranbolu'da Yörük düğünleri; 1932 İstanbul, İktisat Matbaası.
(Halk Bilgisi Derneği'nin Türk Halk Bilgisine ait maddeler serisinden, No: 7). 36 sahife.

Safranbolulu kıymetli ve genç edibimiz Ahmet Baha Bey, esaslı tetkiklerden sonra ortaya attığı bu kitapla, hem folklora karşı mevcut fıtrî istidat ve alâkasını bir kere daha testim ettirmiş, hem de -bildiğime göre- düğünler hakkında ilk Türkçe etraflı tetkiki neşretmiş oldu. Baha beyin musikideki taklit ve hafıza kabiliyetini yakından tecrübe etmiş olduğum için düğün merasiminin can damarı sayılan oyun ve musikiden bahis sahifelerinin çok enteresan olacağından emindim ki, eseri gördükten sonra yanılmadığımı anlayarak ayrıca sevindim... Kitabı yalnız mesleğim noktai nazarından tahlil etmeyi daha doğru buldum; türküler ile

oyunlar hakkındaki tarifleri, en kuvvetli tahriplere yol açacak mahiyettedirler. Düğünün baştan aşağı şiir, samimiyet mümtaz seciyeler ve anane kuvveti ile dolu geçen sahnelerini tasvirdeki kalem kabiliyetini her şeyden evvel alkışlamak lâzımdır.

Merasimin muhtelif yerlerinde "köçek" oyunundan bahis geçiyor. İstanbul'da da malûm olan bu oyunun tarihteki izleri pek eskidir. Kelimenin aslı hakkında mevcut diğer rivayetlere rağmen, ben "göçmek"ten geldiğine kani idim. Baha beyin 20'nci sahifedeki şu satırları düşüncemi takviye eder gibi oldu: "Köçekler oyun oynayan genç göçebe çingenelerdir. Köylüler bunlara kürt der". Kadın kıyafeti ve uzun kâküller ile oynayan bu oyuncuların aynen muadilleri elan Türkistan'da da vardır. Baha beyin tahkiklerine göre, yürükler, Horasan'dan geldiklerini umumiyetle bilmektedirler. Türkistan'da köçek oyununa "başa" denmektedir, İslâmî tesettürün eseridir.

Safranbolu "Paça cümbüşleri" esnasında oynanan "paça oyunları"nda ise, bilâkis kadınların erkek kıyafetine girerek kendi aralarında sevmen oyunları oynadıkları anlatılıyor. Hakikî tasvirî oyunlar... Paça tabirinin İstanbul'da da bilindiği malûmdur (paça günü, deriz). Farsî'deki oğlan manasına gelen "beçe" ile alâkası bulunduğu kanaatindeyim: çünkü, Türkistanlıların köçeklere verdikleri "Baça, başa" tabiri de bu Farsî kelimeye yaklaşmaktadır [1]. (ilâve edeyim ki Safranbolu'da paça isimli bir yemek malûm değildir).

Hatta, daha ileri giderek, beç, başa, paça tabirleri ile kadim Türk "bakşı"ları arasında bile münasebet arayamaz mıyız? Bahşının el'an müphemiyet örtüleri altında kalan ağlını acaba bu yolda arayamaz mıyız? Türkmenlerin musiki üstatlarına ve diğer Asya Türkmenlerinin Şamanlar -ki dans ile âyin yaparlar- verdikleri bu unvan Prof. Samailoviç'e göre, Türkler arasına, Budizm ile birlikte, pek eski asırlarda, Sanskritçeden geçmiştir. Acaba iştikakın bu tarzdaki izahı ne derecelerde doğrudur? Baha beyin kitabından çıkardığım bu şahsî kanaatin Türkiyatçılarca tenviri temenni olunur meselenin ehemmiyetini izaha lüzum yoktur.

Davulculara da "kürt" denildiği yazılıyor. İç Anadolu da kürt adını taşıyan bazı göçebeler bulunduğu doğru ise de, ve garip bir lehçeleri varsa da. etnik noktadan katiyen kürt değil, belki Türkmendirler. Haymana ovasında bulunan bu cins bir miktar köylülerimizden zekî bir çavuş ile geçenlerde tesadüfen tanışıp görüştüm: "Bey. dedi, bize civarımızdaki Türk köyleri kürt derlerse de aslımızın kürt olmaması lazımdır çünkü asıl kürtlerle konuşamayız, onların kürtçesinin tek bir kelimesini anlamayız. Bizim dilimiz de bir nevi Türkçe'dir ve biz Türkmeniz. Türk köylülerinden. kız alıp veririz! [1]" Baha bey, o havali orkestrası hakkında kitabında az malumat veriyorsa da Bartın gazetesinde bu hususta etraflı neşriyat yapmıştır.

Baş rolü burada da (Davul) oynadığına göre havaların ritim noktasından gayet zengin olması lâzımdır; öyledir de.

Ellerine tef alarak karşılıklı iki sıra halinde ve münavebe ile muhavereli şarkılar söyleyen kadın sesi koroları ve seymen denilen düğün alayı delikanlılarına teşkil ettiği erkek sesi koroları hakkındaki izahat ayrıca mühimdir.

---

[1] Hugues Kraft'in "Rus Türkistan'ında (Paris 1902) nam eserinde Baça oyunlarının resim ve tarifleri bulunduğu Enver Behnan Bey'in İngilizce eski bir seyyahat hatırasından alarak tercüme ettiği (Türkistan oyun ve düğünleri) küçük yazısından da İstifade edilebilir. (İlbami Safa Bey'in Resimli Yeni Gazete'sinde çıktı, 1926).

[1] Bartın Gazetesi'ndeki yaylarında bu meseleye Baba Bey de temas etmiştir. 122 numaralı Millî Mecmuadaki yazısına da bakınız.

www.atsizcilar.com
ATSIZ MECMUA
www.atsizcilar.com
Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire
Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Seymen alayının, şu sıra mucibince gidişi çok dikkate şayandır. Başta köçekler, onun arkasında sırasıyla değnekçi başı, baş seymen, seymenler, seymenler (koro halinde), soytarılar, davulcular (yani, kemane, zurna ve asıl davul çalanlar) gider bu esnada değnekçi başının manisinden sonra, köçekler zilleriyle oynarken seymenler korosu bir ağızdan ve tek ses üzerine söylerler; soytarılar da aynı zamanda çalgının ritmine uyan yeknasak bir ahenkle ve gülünç edalarla "bitini de yiy ve Feyzullah, takyeni topla Feyzullah" (ensesine vurarak!) gibi saçma mısralar terennüm ederler umumundan hasıl olacak ahengi düşününüz. Bu ifadeleri Baha bey şifahen anlatmıştır ki sahnenin dramatik manzarasını tamamlar. Kitabın sonundaki dört parça musikiyi Baha beyin ağzından ben notaya almıştım,; ayrıca bir be küçük izahname kaleme almıştım. Fakat, bu izahname ile notalar üzerindeki imzalarımın çıkarıldığını hayretle gördüm! Ayrıca da benim el yazım ben dururken başkasına istinsah ettirildiği için ciddî bir kitaba yakışmayan çocukça kaligrafi ve ortografi kusurları işlenmiş. Meselâ baştaki dört satırın ilk ikisi bir hava, diğer ikisi ise başka bir parça olduğu halde aradaki fasıla belli değildir! Son büyük seymen korosunda ise satırlar kesik kesik bırakılmıştır!.. Bütün bunlar Avrupalı müdekkikleri şaşırtacaktır. H.B. D. ilim encümeninde muzikacı âza bulunmamasından çıkan gafları gördünüz mü?

Bu havalar hakkındaki izahnamem kim bilir kimin arzusu neticesinde çıkarıldığına göre, ihtiva ettiği mecburî bir kaç tevzihden musiki âlimlerini buracıkta olsun haberdar edeyim. Parçaların dördünde de aşağı yukarı aynı tem hakimdir. (Minör) manzarası hakimdir. Son seymen türküsünü klasik bazı makamlarımıza göre yazmak mümkündür; fakat Avrupa tonalitesi tercih edildi. Bu sayede tizden "fa" nağmesi aşılmamış, garp teganni mantığına sadık kalınmıştır. Anlaşıldığına göre düğünde söylenen bütün havalar sırasıyla notaya alındıkları vakit muayyen bir "fasıl" (= Suite) teşkil ettikleri görülecektir. Aralarında makam ve usul insicamı bulunacaktır. A. Baha Bey'i tebrik ederim: eseri bir numunedir.

Kösemihalzade
Muhmut Ragıp

Mecmualar Kitaplar

Sovyet İktisat ve medeniyetine bir nazar: Sovyetler ülkesine dair yazılan eserlere bu atta bir kitapçık daha ilâve edilmiştir. Kitap buradaki Sovyet konsolosluğu kâtiplerinden, komünist propagandacısı yetiştirmekle mükellef olan Leningrat şark darülfünunundan mezun, Kazan Türklerinden "Hamat" tarafından tertip edilmiştir. Sovyetler cennetini çok iyi methedebilmektedir. L. Balok Rus matbaasında gayet nefis olarak basılmıştır. Her ne kadar sayfalarının sayısına göre 75 kuruş fiat pahalı ise de buradaki sovyet müesseselerinde parasız olarak dağıttığını da işittik. Okumamanızı tavsiye ederiz.

Yeni Rusya'nın İçyüzü: Türkiye'de Sovyetler hakkında bilerek veya bilmeyerek birçok eserler yazılmıştır. Fakat hakikî vaziyeti anlatıcı hiç bir eser görülmemiş, bu yüzden Türk gençlerinden bazıları komünizmin iyi bir şey olduğu zihabına düşmüşlerdir. Murski tarafından yazılan bu kitap ise bunlara karşı verilmiş en iyi bir cevaptır. Bütün Türk gençlerine bu eseri okumalarını tavsiye ederiz. Sapıtmış Türk gençlerini uyandırıcı mahiyette olan bu gibi eserlerin çoğalmasını da gönülden dileriz.

Yolların Sesi: İstanbul'da bu atla aylık bir mecmua çıkmaya başladı, Nec-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

muanın en orijinal tarafı kapağıdır. Eğer bir süs olarak yapıldıysa söyleyecek sözümüz yoktur. Fakat iktisadî bir düşünce ile yapıldıysa tebrik ederiz; Mecmuanın içi zengin değil, fakat fakir de değildir. "Can" imzalı şiirle Dâniş Remzi Beyin, "aşk ahlâkı" hakkındaki tenkidi iki kuvvetli yazıdır. Okunmalarını tavsiye ederiz. Fakat bu mecmuada bizim de şiddetle tenkit edeceğimiz bir nokta var. Mecmua Cenap Şebabettin beyin de bir yazısını ihtiva ediyor. Mütarekenin fecî günlerinde "elveda yaldız ve mahmuz" unvanlı yazısıyla Türk ordusunu tahkir eden, yani Türklüğe düşmanlığını açıkça izhar etmiş olan bir adamın yazısını koymak, bilmem ki "Yolların Sesi"ni çıkaran gençlere yakışır mıydı? Velev ki bu adam bir edebiyat dahisi olsa bile...

Terbiye Postası: Konya'da bu adla bir terbiye mecmuası çıkıyor. Muallimler tarafından çıkarılan bu aylık mecmuanın şimdiye kadar dört sayısı çıktı. Cidden faydalı olan bu mütevazı ve kıymetli mecmuayı bütün muallimlere tavsiye ederiz.

İstanbul mefahirine ait mezar kitabeleri: Şimdiye kadar neşrettiği birçok kıymetli eserlerle edebiyat ve harsımıza hizmet eden muallim Sadettin Nüzhet Bey bu eseriyle kütüphanemize mühim bir eser daha hediye etti. Remzi Kütüphanesi tarafından neşredilen bu eser Üsküdar mezarlığında bulunan ve ölüm tarihleri hicrî 1085-1325 olan 34 tane meşahirin mezar taşlarındaki kitabelerle bu kitabelerin nefis fotoğrafilerini ihtiva etmektedir. Başında da müellifin üç sayfalık bir mukaddemesi vardır Millî tarihin vesikaları arasında mezar kitabelerinin ne kadar mühim bir mevkii olduğunu söylemeye lüzum yoktur. Bilhassa eski mezar taşlarının, belediyelerin de himmetiyle, yıkıldığı memleketimizde bu iş daha mühimdir. Bütün Türkiye'deki mezarların araştırılarak bu gibi kitabelerin bir an evvel neşrolunmasını beklerken, milyonerlerin propaganda neşriyatına yardım eden Maarif Vekâletinin bu gibi neşriyata da yardım etmesini temenni ederiz.

Bu gün de diyorlar ki: Remzi Kütüphanesi çok dikkate değer bir eser daha neşretti. Akşam gazetesi, muharrirlerinden Hikmet Feridun Bey vaktiyle gazetesinde tefrika ettiği anketleri kitap halinde neşretti. Güzel bir kapak içinde 230 sayfadan mürekkep bulunan ve fiyatı 100 kuruş olan eser Abdülhak Hâmit, Halit Ziya, Cenap Şehabettin, Sami paşa zade Sezai, Hüseyin Rahmi, Mehmet Rauf, İzzet Melih, İbnül Emin Mahmut Kemal, Fazıl Ahmet, Ali Canip, Ahmet Rasim, Hüseyin Suat, Nâzım Hikmet, Selâmi İzzet, Sadri Etem, Halit Fahri, Hasan Âli, Necip Fazıl, Burhan Cahit, Etem İzzet, Salâhaddin Enis, İsmail Hakkı, Orhan Seyfi. Yusuf Ziya, Vedat Nedim, Mustafa Şekip, Şüküfe Nihal, Halide Nusret, Ercüment Ekrem, Ruşen Eşref, Mehmet Nureddin, Reşat Nuri, Hıfzı Tevfik, Hüseyin Cahit, Mahmut Yesari, Faruk Nafiz, İbrahim Necmi, Aka Gündüz, Nurullah Atâ, Kâzım Nami, Falih Rıfkı, Vâlâ Nureddin, Abidin Daver, bey ve hanımların bugünkü edebiyatımız hakkındaki fikirlerini ihtiva etmektedir. Bu fikirler okununca insanın bu fikir birliksizliğine şaşmaması kabil olmuyor. Bu birliksizlik yalnız eskilerle yeniler arasında değil, birbirine en yakın olanlar arasında bile göze çarpıyor ve insanı derhal şu neticeye götürüyor: Bizde edebiyat sahasında da bir fikir keşmekeşi var.

Eserde birçok kıymetsiz şahsiyetlerin de ankete iştirak ettirildiğini gördükten sonra insanın aklına niçin filân veya filân şahsiyetlerin de fikrî alınmadı diye bir sual geliyorsa da bu eserin kıymetini o kadar eksiltmez. Çünkü bizzat anketi yapan da kıymetleri ayıramayacak kadar kıymetsiz bir çocuktur. Onun sadece gazeteci olduğunu söylemek kıymeti hakkında bir fikir verebilir. Fakat bu eser buna

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

rağmen bu günün fikri ve kültür tarihini yazacak müverrih için büyük bir memba olacaktır. Bu ileriki müverrih zevklerin nasıl fesada uğradığını bu eserden öğrenecektir. Bunların arasında her devirde her kalıba giren Kâzım Nami Bey gibilerin fikirlerini öğrenmek cidden meraklıdır. Kâzım Nami Bey terbiyecidir, içtimaiyatçıdır, feylesoftur tarihçidir, şiir yazar, dil münakaşalarına karışır, mason mahfillerinin kapısında tahta kılıçla nöbet bekler, icap edince Türkçü, bazen beşeriyetçi olur ve kılıbıklıkla iftihar ettiğini söyler. Türk cemiyeti mütekâmil bir seyir takip ediyormuş, onun için bugünküler dünkülerinden mütekâmilmiş diye de bir garibe yumurtlar.

Kâzım Nami Beyin bu fikirlerinin tuhaf cihetini anlayabilmek için bugünkü fikirlerini dünkülerle mukayese etmek ve hava değiştiği zaman da neler söyleyebileceğini beklemek lâzımdır.

Fakat bu eserde gülünecek şeyler bu kadar değil. Meselâ gençliğin mürşidi (!) Sadri Etem Beyi alalım: Bu kahraman edip, elin-deki muhayyel kılıcı savurarak diyor ki: " Harpten evvelki edebiyat, sayıklama edebiyatıdır. Bizimki de sıhhatli, uyanık, şuurlu bir edebiyat,. Bence dün yoktur, bugün var.. Üstatlar yoktu, yeni başlayanlar var... ilh". Bir kere Sadri Etem" Bey kendisini edip saymakla yanılıyor. O, edip değil, sadece bir gazetecidir. Saniyen, bugünün edebiyatında onun vehmettiği kuvvet de yoktur. "Dün"ü inkâr etmek çocukluktur. Dün olmasaydı Sadri Etem Bey de olmazdı. Fakat biz Sadri Etem Beyi dün inkâr etmekte haklı görürüz. Kim bilir, belki "dün" diyince aklına daha dün İstiklâl Mahkemesinin karşısında korkudan titreyerek, erkek gibi değil, bir kadın gibi ağladığı geliyor da onun için maziyi inkâra kalkıyor.

Sadri Etem Bey üstatları da inkâr ediyor. Yeni başlayanlar var diyor. Serveti fünuncular birbirlerini hep üstat yapmışlardı. Sadri Etem Bey bunu kastediyorsa haklıdır. Fakat kendileri de aynı yanlışlığa düşüyorlar. Babıâli caddesinin bir kaç gazeteci edibi (?) edebiyatı da inhisara almışlar, kendilerinden başka kıymet tanımıyorlar.

Sadri Etem Bey dünküleri Osmanlı, kendilerini de Avrupalı Türk sanıyor. Hakikatte ise Sadri Etem Bey ve ona benzeyenler Türkleşmiş tatlısu Frengidir.

"Mevlânânın rubaileri", "Mezar Kitabeleri" ve "Bugün de diyorlar ki" atlı kitapları çıkardığı için Remzi Kütüphanesi tebrike şayandır.

Çankırı Halk Edebiyatı: Çankırılı Tahsin Bey tarafından Çankırı Halk Edebiyatının birinci kitabı olarak Kastamonu Vilâyet Matbaasında bastırılan bu 176 sayfalık eser türkü, mani ve ninnileri ihtiva ediyor. Fiyatı 50 kuruştur. Eserin kıymeti hakkında bir şey söylemeyeceğiz. Yalnız herkesin okumasını tavsiye edeceğiz. Çalışkan müellif Çankırı Halk Edebiyatı'na ait ikinci kitabı ile, Kastamonu şairlerine ve Kastamonu Halk edebiyatına ait eserlerinin de çıkacağını haber veriyor. Türk harsı namına bu eserlerinin da bir an önce çıkmasını temenni ederiz.

Halk Bilgisi Kılavuzu: Hamit Zübeyir Beyin bu eseri "Kitap Yazanlar Kooperatifi" tarafından neşrolunmuştur. Küçük çapta 50 sayfalık bir eserdir. Fiyatı 15 kuruştur. Kitap yazanlar kooperatifi bu kitabın neşriyle bir varlık göstermiş oluyor ki taktire değer. Halkiyat tetkiki yapanlara bu kitabı tavsiye ederiz.

Türkbilik Revüsü: Doktor Rıza Nur Bey eski ve ateşli bir Turancıdır. 12 ciltlik Türk Tarihi de bunu gösterir. Epey zamandır Paris'te bulunan ve Türklüğe ait

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

neşriyat yapan Rıza Nur Bey şimdi "Türkbilik Revüsü" adında bir mecmua tesis etmiştir. 110 sayfalık birinci cildi hep Rıza Nur Bey'in makaleleri ve neşrettiği metinlerle doludur. "Türkbilik" kelimesini Rıza Nur Bey "Turcologie" mukabili olarak kullanıyor. Müellif bu fikrini vaktiyle Türk tarihini ya-zarken de ileri sürmüştü.

***

Rıza Nur Bey "logie" mukabili olarak Türkçe "bilik" kelimesini kullanmayı teklif ediyordu. Bu suretle Türkiyat (Türkoloji) yerine "Türkbilik" arziyat (jeoloji) yerine "yerbilik", ruhiyat (psikoloji) yerine "tinbilik" denilmesini ve Türkolok, jeolok, psikolog yerine de "Türkbilgiç", "yerbilgiç", "tinbilgiç" denilmesini ileri sürüyordu.

***

Rıza Nur Bey'in bu fikri bilhassa dilde yenilik yapılmak istenilen şu devirde gayet haklıdır. Hatta biz "grafi" edatı için de Türkçe "bitik" kelimesinin kullanılmasını teklif edebiliriz. Zaten bu kelime tam "grafi"nin karşılığıdır. Bu suretle meselâ "etnoloji" ve "etnografi" kelimelerinden birincisini "ilbilik" ikincisini de "ilbitik" diye tercüme edebiliriz. Bu kelimeler hem daha kısa, hem daha güzel, hem de Türkçe'dir. Tabii Türk ahengine de daha uygundur. Merhum dil encümeni bu gibi kelimeler için "bilgi" kelimesini kabul etmişti. Meselâ "nebatat" mukabili olarak "bitki biliği"ni koyuyordu, Halbuki bu şekil biraz yanlıştır "bitki biliği" iki kelimeden mürekkeptir ve terkiptir. Bir ilmin adının ise bir kelimeden mürekkep olması icap eder. "bitkibiliği" kelimelerini birleştirip bir kelime haline koysak da yine bu mahzur yok edilemez. Çünkü o zamanda bu kelimenin mef'ulü bih ve mef'ulü ileyh şekilleri "bitki biligini" ve "bitkibiligine" olacaktır. Halbuki bu kelime tek kelime olduğu taktirde bu iki şeklin "bitkibiliğiyi", "bitkibiliğiye" ve diğer şekillerinin de "bitkibiliğide" "bitkibiliğiden" olması icap eder. Bu olmayacağı için bu şekil mahsurludur. Rıza Nur Beyin teklif ettiği şekilde ise bu mahzur yoktur.

K.A.

İSTANBUL- Arkadaş Matbaası

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 2, Sayı: 16 | Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl | 15 Ağustos 1932

Kuş Bakışı

Maziyi İnkar Edenler, Darülfünun Ve Millî Tarih Kongresi

Fertler için olsun, milletler için olsun "mazi" dayanılacak en büyük kuvvettir ve maziyi ancak mazisi lekeli ve karanlık olanlar inkâr ederken son inkılâbın zayıf iradeler ve zayıf seciyeler üzerinde yaptığı sarsıntı ile "maziye sövmek" moda haline gelmiş. Ve maziye sövmek daha müfrit bir şekle girerek milliyet düşmanlığı halini de almıştı.

***

Aramızda öyle piçlere rast geliyorduk ki yalnız maziye sövmekle, milliyeti inkâr etmekle kalmıyorlar, bu fikirlerini matbuatla yayarak sarsılmaya meyyal olanları da sarsıyorlardı.

***

Bu cereyan bazen o kadar genişliyor, o kadar korkunç bir şekil alıyordu ki insanın Türk Milliyetinin istikbalinden bile meyus olacağı geliyordu. İnsanın, "Türk olduğuma pişmanım" diyen bir muallim namzedini gördüğü veya işittiği zaman meyus olmaması için pek geniş yürekli daha doğrusu pek kayıtsız olması lâzımdır.

***

Maziyi inkâr edenler "istikbal, istikbal" diye haykırıyorlardı. Maziye dayanmayan bir istikbal olamayacağını düşünmüyorlardı. Onlara göre maziyi sevmek irtica idi. Asrî olmak için maziyi atmak ve yalnız ilerisini düşünmek lâzımdı. Halbuki bu fikri ileri sürenler hep imanları ve iradeleri zayıf biçare insanlardı.

***

Biz şimdiye kadar mekteplerimizde çocuklara mazimizi ve dolayısıyla milliyetimizi sevdirecek hiçbir şey yapmadık. Daha düne kadar liselerimizde okutulan tarih kitaplarında Roma, Yunan, Mısır, vesaire tarihlerine hasredilen sayfa adediyle Türk tarihine hasredilen sayfa adedini mukayese edince insanın hiddetten çıldıracağı gelirdi. Tarihî hayatları ve doldurdukları coğrafî saha Türkler'e göre pek kısa ve küçük olan Alman milletinin tarihi için Viyana Darülfününunda on bir kürsü varken koca Türk tarihi için bizim darülfünunumuzda yalnız iki kürsü vardır.

***

Garba gitmek, garba tapmak diye bağıran, garbın her şeyini taklit eden efendiler, garbın giyinme usullerini, şampanyasını almadan önce bu gibi milliyetçiliği kuvvetlendirecek âdetleri memleketimize soksaydılar daha insanca bir iş görmüş olurlardı.

Fakat biz, bize zararı olan cihetlerde Avrupa'yı bir maymun mukallitliği ile taklit ederken, bize faydalı olan taraf-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16 | ATSIZ MECMUA | Sayfa: 2

larında onun zıddına gittik. Memleketin en yüksek ilim şahsiyetlerini toplaması icap eden ve yalnız millî irfanın değil, millî mefkurenin de kaynağı olması lâzım gelen darülfününa gelince: bu millî vazifesini ne dereceye kadar yaptı? Bir iki yıl önce "darülfünun vazifesini yapıyor mu?" diye açılan bir ankete hukuk müderrisleri: "mükemmelen yapıyor" diye cevap vermişlerdi. Onlara göre arada sırada inkılâp nutukları vermek, bu nutukları verirken maziyi inkâr ederek Türk tarihini cumhuriyetten başlatmak, zaman zaman yaşasın cumhuriyet diye kadeh kaldırmak ve yabancı bir millete mensup profesörlerle talebeler geldiği zaman onlarla Türk milleti arasında mev-

adı kaç kere geçti? Halbuki bu müderrisler inkılâba olan sadakatlerini şekil itibariyle göstermekten bir an bile geri kalmadılar. Edebiyat fakültesi talebesine şehadetname verirken cumhuriyete sadık kalacaklarına yemin ettiren, hatta bu yemini yabancı tebaalardan olan talebeye de teşmil etmek gibi gülünç bir harekette bulunan müderris beylerin hepsi dünün adamlarıydılar.

Onlar dün de "padişahım çok yaşa" diye bağırmışlardı ve bu gün istibdat zihniyetini istibdat karakterini aynen cumhuriyete tatbik ediyorlardı. Bu işlere karşı bir aksülâmelin olması tabiiydi. Olacaktı da. Ankara'da kurulan tarih cemiyeti bu aksülâmelin i-

Mukadderat isterse seni yoldan çevirsin,
Sen hele bu yollarda yıpranarak aşın da,
Varsın bütün ömrünce bir an nasip olmasın
Yorgunluğunu gidermek serin bir su başında.

Bir gülüşten ne çıkar, ne çıkar ağlamaktan?
Kullar kancıklık eder, bela bulursun Hak'tan.
Gün olur ki bir yudum su ararsın bataktan,
Gün olur ki bir tutam tuz bulunmaz aşında.

Bir çığ gibi yürürsün bir lahza durmaksızın,
Bir ilahi kaynaktan geliyor çünkü hızın.
Duygular ölmüştür... Tapınılan bir kızın
Bir füsun bulamazsın gözlerinde, kaşında.

Istırabı kanına katta göz kırpmadan iç!
Varsın gülsün ardından, ne çıkar, bir iki piç...
Bu varlık dünyasında yalnız senin hiç mi hiç
Bir şeyin olmayacak... Hatta mezar taşın da...

ATSIZ

cut tarihî dostluktan bahsederek öpüşmekle darülfünunun ilmî-millî-içtimaî vazifesi tamam oluyordu.

Bu müderrisler ne düne, ne de bu güne karşı olan vazifelerinden hiçbirisini yapmadılar. Memleket gençliğine öğretilmesi icap eden bir inkılâp ideolojisi, bir eski Türk hukuku vardır. Roma hukukunu, Yunan teşkilâtını su gibi bilen, bülbül gibi okuyan müderrisler bunu tedvin etmeyi akıllarına getirdiler mi? Şu veya bu dersin tarihini okutan profesörler Fransız hukukuna göre yazılmış olan ve Türkiye'yi solda sıfır bırakan eserleri papağan gibi tekrardan başka ne yaptılar? İçtimaiyat derslerinde Avustralya'nın vahşi kabilelerinin isimleri yanında "Türk"

fadesi tarih kongresi darülfünunun foyasını meydana çıkaran bir meydan harbi oldu.

***

Biz garp medeniyetini kabul ettikten sonra baş döndürücü bir süratle ve kendimizi unutacak kadar garplılaştık. Fakat bir de Türkleşmek lâzımdı. Biz öyle bir millet olmalıydık ki mazideki ananelerimizle bu günün icaplarını telif edebilelim. Bunun için maziye hürmet etmek, hürmet etmek için de maziyi bilmek lâzımdı. Halbuki münevverlerimiz maziye bol bol sövmekten başka ne yapıyorlardı? İmparatorluk devrimiz olan Osmanlı ve Selçuk hanedanları devri bir çirkef sahnesi

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

şeyin başlangıcı olmak üzere cumhuriyet devri alınıyordu. Bunun bütün kabahati kraldan çok krallık taraftan olan yaygaracılarda, yani inkılâbı yapanlardan çok inkılâpçı olmaya kalkışan çığırtkanlarda idi.

Vahdettin vatanıma ihanet etti, Abdülhamit zulüm yaptı, Sultan İbrahim deli idi diye bütün imparatorluk devri büyüklerine ve o devrin tarihine küfür etmek çok yanlış bir yoldur. İnkılâpçıların arasında birisi millî müdafaa bütçesinden çaldı diye bütün inkılâbı ve inkılâpçıları inkâr etmek nasıl yanlış bir hareketse, bir kaç kişi için de Kılıç Arslanları, Sultan Mesutları, Osman Gazileri, Orhanları, Muratları, Fatihleri, Yavuzları vesaire, inkâra kalkışmak da öyle bir hareket olurdu. Halbuki bizim imparatorluk tarihimiz yalnız büyük reis ve büyük kumandanlardan; yalnız Kosova, Varna, Çaldıran, Mohaç, Silistire ve Plevnelerden ibaret değildi. Onun Füzulileri, Nedimleri, Mimar Sinanları, Kâtip Çelebileri, kanunları, teşkilâtları, birer sanat şaheseri olan heybetli camileri, birer darülfünun olan medreseleri de vardı. Hem de bu Osmanlı ve Selçuk devri maziye daha başka ve daha şanlı devirlerle bağlanıyordu.

Mazisi ve mefahiri olmayan milletler bile kendilerine bir mazi, bir millî destan uydururken, biz binlerce yıllık şanlı bir fütuhat, teşkilât ve medeniyet tarihimizi inkâr ede-rek bir prensip halinde çingeneleşiyorduk.

Bu uçuruma gidişin önüne geçecek kuvvet darülfünundu. Darülfünun buna karşı ne yaptı?

Dünyada muhtelif isimler altında milliyetperverlik cereyanları hızlanır ve Türk gençliği berbat bir kozmopolitliğe doğru sürüklenirken millî şuuru, millî irfanla uyandıracak olan darülfünun hararetli bir alış veriş pazarı halini almıştı. Darülfünunda baremin tatbiki dolayısıyla biraz fazlaca arpalık koparmak isteyen müderrisler birbirlerine girmişlerdi. "Müderrisler kendilerini yalnız ilme hasretmelidir" diyenlere karşı yaygara kopuyor, birer bahane bulunarak onlara leke sürülmeye çalışılıyordu. Ömründe bir tek eser neşretmemiş olanlara, ilimle hiç bir alâkası olmayan tüccarlara, avukatlara, iş adamlarına kıdemlidir diye yüzlerce lira maaş veriliyor. Bir kütüphane dolduracak kadar eser neşretmiş olanlar birer sudan sebeple birkaç derece aşağı atılıyordu. Darülfünuna dışardan bakanlar bu hale "kemik kavgası" diyorlardı. Tasarruf dolayısıyla hükümet millî müdafaadan bile para kestiği halde darülfünuna bir yıl önceki bütçesini aynen vererek teveccühünü göstermişken, bu efendiler bu parayı öyle bir paylaştılar ki neşriyat yapmak, vesait almak için hemen hemen hiç para kalmadı. Fakat iş bu kadarla da bitmedi. Müderris beyler millet meclisinden çıkmış bir kanuna muhalif bir kararla ikinci bir gaf daha yaptılar: barem kanunu mucibince asistanların (yüksek tahsil gördükleri için) on ikinci dereceden maaşa girmeleri lâzımken bu asistanlara iki derece daha aşağı maaş tahsis etmekte beis görmediler. Sanki bir müderrisin midesiyle bir asistanın midesi arasında fark varmış gibi kendilerine bol keseden 200-250-300 lira maaş tahsis eden efendiler asistanlara da lütfen 50 lira bahşettiler. Bu suretle darülfünunun 800 bin lirası kışlık odunlarla müderrisler arasında taksim olunmuş bulunuyordu. Bu müderrislerin çoğu dışarıda doktorluk, tüccarlık, muallimlik, vesaire gibi işlerden de arpalıklarını genişletir ve müderrisliği yalnız bir reklâm olarak kullanırken asistanların dışarıda herhangi bir vazife almamasını men edecek bir de karar çıkardılar. Halbuki bu müderrislerin ilmî kıymeti ne idi? Memlekete, Türk inkılâbına karşı borçlarını yapmış mı idiler? Bunu anlamak için çok söze ne hacet, darülfünunu biraz gözden geçirmek kâfidir.

***

Hukuk mezunlarından bir genç, kendi hocalarından birinin takriben on yıl önce taş basması olarak basılmış notlarını tesadüfen ele geçirdiğini; kelimeleri,

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

noktaları ve virgülleri ile bugün de talebesi-ne verdiği notların aynı olduğunu söylüyordu. Aşağı yukarı bütün fakültelerimizde de buna mümasil haller pek çoktur. İlim böyle bir papağanlıksa müderrislere bu kadar para vermeye lüzum yoktur. Bir gramofon plâğı darülfünunun talebelerini fisebilillah da okutabilirdi.

Ankara'da toplanan millî tarih kongresi bu uyuşukluktan kurtulmak için yapılan bir silkiniştir. Bir buçuk yılda büyük mesai sarf eden ve liseler için bir kitap yazan bu heyet hiç şüphesiz zamanla, yanlışını düzeltip eksiğini tamamlayarak kitabı daha güzel bir şekle sokacak ve orta mekteplerle ilk mektepler için de birer kitap yazdıktan sonra ilk mektepten darülfünuna kadar Türk çocuğu millî bir kültür ile yetişecektir. Halbuki şimdiye kadar nasıldı? İskender'i, Napolyon'u büyük insan olarak öğrenen Türk çocuğuna Temür bir vahşi, Çingiz bir medeniyet düşmanı olarak öğretilir, Temür'ün, Çingiz'in orduları ve devleti "Tatar" tesmiye olunurdu.

Darülfünunun hocaları Ankara'daki tarih kongresine gidip de tarih encümeninin fikirlerini münhezimane bir şekilde kabul ederek cehalet hüccetlerini kendi elleriyle imzalayacak yerde, Garbı körü körüne taklitten vazgeçerek tarihi Türk görüşüne göre okutsalardı şüphesiz daha iyi olurdu. Bu hocalardan birinin tarih kongresinde kalkıp "sizin vesaitiniz vardı, çalıştınız; bizim yoktu, onun için kısmen mazuruz" demesi de kuru bir lâftır. Vesait nedir? Kitap mı? işte sonsuz bir hazine halinde İstanbul kütüphaneleri... O halde mazeret nerde kaldı?

Ankara'daki tarih encümeni bazı nazariyeler koymuş olabilir. Avrupalıların kendi lehlerine ve bizim aleyhimize koydukları nazariyeleri kabul etmektense kendi lehimize nazariyeler koymak şüphesiz daha makul bir harekettir. Komünist propagandası, Frenkperestlik, kozmopolitlik, memleketimizde bir sistem halinde dört nala ilerlerken ve artık "din" bir mefkure olmak kuvvetini kaybetmişken bizim için sarılacak yegâne istinatgah milliyetimiz, genç Türkçülüğümüzdür. Yeryüzünün geniş bir sahasına yayılmış olan, şerefli ve müşterek bir mazi sahibi 30-40 milyonluk büyük bir milletin mefkuresi başka bir şey olamaz. Bir gün muhakkak birleşmesi tarihî bir zaruret olan bu büyük milletin programını çizmek için, hatta geç bile kalınmıştır.

Ankara tarih kongresi müderrislerin ehliyetsizliğini ispat ederek darülfünunda ıslahat yapılması lüzumunu tekrar ortaya koydu. Hakikatte bu günkü darülfünun orta mekteplerin üçüncü devresidir. Çünkü buradaki dersler biraz mufassalca okutulan lise dersleri ve hocalar da -iki üçü müstesna- esersiz, kitapsız lise hocalarıdır. Kaldı ki lise hocaları arasında, çok nadir olsa bile, darülfünun müderrislerine parmak ısırtacak ilmî mahsul verenler vardır. Kendi kendine bir eser çıkaramayan talebe darülfünunun talebesi olamayacağı gibi, ilme bir şey katamayan hocalar da darülfünun hocası olamaz. Bu hocalar değişmedikten sonra darülfünunun ıslahı için yapılacak her hareket akim kalacak ve darülfünuna sarf olunan emek ve para heba olacaktır.

***

Bugün darülfünun her haliyle liseden biraz yüksek bir mektep şeklini almıştır. İmtihanlar gayet gevşektir. Bu imtihanlarda kayıtsızlığın, ahbaplığın her türlü neticeleri görülür. Kendisi mahcup olmamak için talebelerine anlaşma teklif eden hocalar vardır. Gidip bu derslere bakınız: Önünde ne bir not, ne bir kitap olmadan hafıza kuvvetiyle talebesine ders veren müderrisler (?) göreceksiniz. İlmin yalnız hafızaya dayandığı orta çağ devirleri geçmekle beraber bizim müderrisler hâlâ o kafadadır. Çünkü onların ilimleri de o kadardır.

Açık söyleyelim: imtihanda mühim bir meseleymiş gibi İskender'in atını soran

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

hocalarla, eserlerinin Mısırdaki Cami ül-Ezher'de okunmasıyla öğünen müderrislerle bu iş yürümez. Lâik bir devletin darülfununda ders okutan bir adam eserlerinin mutaassıp ve kurunuvustaî Cami ül-Ezher'de revaç bulmasıyla öğünürse o adam softalıkla iftihar demektir.

İlmî vazifesini yapamayan ve bir çok müderrisleri Türk olmayan darülfünundan ise mefkureci bir vazife beklenemeyeceği gayet tabiîdir.

Daha iyisi kurulmak şartıyla, bu darülfünun kökünden yıkılmalıdır.

***

"Dîvân-ı Lugâtüt-Türk"ün Telif Senesi Hakkında

Hartmann'ın (Millî Tetebbüler, IV, 167-168) mülâhazalarında ve Brockelmann'ın makalelerinde "Dîvân-ı Lugâtüt-Türk"ün telif senesi yalnız kitabın sonundaki kayda müstenit olduğundan düzeltilmeye muhtaçtır. Telif senesi kitabın kendisinde birkaç yerden istihraç olunuyor:

1) I, 3-4: müellif kitabını Halife El-Muqtedî Billah'a takdim ediyor ki bu zat 467-487 (= 1075-1094) arasında hükümet sürmüştür,

2) III, 333: Kitabın telifine 464 Cemaziyelevvelinin ilk günü (=25 Kânunusani 10-72) başlayarak dört defa düzeltip yazdıktan sonra 10 Cemaziyelâher 466 Pazartesi günü (= 10 Şubat 1074) bitirdiğini söylüyor.

3) III 116: timsah yılı hakkında:

[illegible]

deniliyor. Filhakika hicrî 469 (= milâdî 1076) yılı [illegible] yılıdır.

4) I, 290'da Türk takviminden bahsederken

[illegible]

deniliyor. İşte burada mesele karışıyor. Çünkü 466 yılının Muharremi, milâdî 6 Eylül 1073 Cuma günü başlıyor ki bu sene yılan yılı değil "sığır yılı"dır. 467 = 1074 yılı da Yund = Yılkı yılı değil, "Bars Yılı" oluyor. Yani arada tam dört yıl fark var. Yılan yılı 458-1065, 470= 1077 senelerinde, Yund = Yılkı yılı da 459 = 1066, 471 = 1077 senelerinde oluyor.

Mahmud-ı Kâşgarî gibi dikkatli bir âlimde böyle bir yanlış bulunmasına taaccüp ederek kitabın asıl yazma nüshasına baktım. Gördüm ki asıl nüshada (s. 174) mezkûr cümle: [illegible],

[illegible] yazılmıştır

***

Burada asıl nüshada da [illegible] kelimesi yerine [illegible] yazılmış olduğundan müstensih veya diğer bir zat yanlışlığın burada değil [illegible] kelimesinde olacağını tahmin ederek hamişe kırmızı mürekkeple [illegible] diye bir mülâhaza yazmış.

***

Muallim Kilisli Rıfat Bey de asıl metni almayarak hamişteki yazıyı almış ve umumen kitap, Rıfat Beyin neşrinde başından sonuna kadar hiç bir yerinde metnin kıraatine ait haşiye filân yazılmadığından bazı yerleri izaha muhtaç olarak kalmıştır (meselâ asıl nüshada kelimeler tamamen bozulmuş olduğu halde Rıfat Beyin kendi fazlı ile ihya ettiği noktalar mevcut olduğu gibi, harekesiz olduğu halde, naşirin kelâmın siyakına bakarak hareke koymuş olduğu yerler de görülüyor.)

Dediğimiz gibi I, 290'daki seneler ise

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

tamamen tashihe muhtaçtır. 469 Muharremi 5 Ağustos 1076'da başlayıp, bu yılın ilk baharında da [illegible] yılı başlıyor. 470 Muharremi 25 Temmuz 1077'de başlıyor ve mezkûr senenin ilk baharında da yılan yılı başlıyor. Türk senelerinin iptidasını Kâşgarlı Mahmud'un kendi dediğine muvafık olarak "Nevruz" günü hesap eder ve nevruz günü-nü de sene başı 22 Mart olmak üzere kabul edersek [illegible] yılı 12 Şaban 468den başlayıp 24 Şaban 469'a kadar. Yılan yılı da 23 Şaban 469da başlayıp 3 Ramazan 470e kadar devam ediyor, 4 Ramazan 470'te ise Yılkı = Yund yılı başlamış oluyor. Mahmûd-ı Kâşgarî'de eğer bir zühul varsa o da 469 Muharremi'nde Yılan yılı giriyor demesidir. Çünkü Yılan yılı Muharremde değil 23 Şaban 469da giriyor. Ve müellifin cilt III, s. 116 da [illegible] yılı hakkında söylediği tamamen doğrudur. Ve I, 290'daki sene ile III, 116'daki sene 12 Şaban 468 = 22 Mart 1076da başlayan Yılan yılına aittir. Hülâsa bu senelerin şu şekilde anlaşılması icap eder ki müellif kitabını evvelce daha El-Qâ'im bi-Emrillah zamanında 25 Kânunusani 1072 - 10 Şubat 1074 arasında yazıp tamam etmiş ve sonra 1076—1077 senelerinde tekrar tekmil ederek Halife El-Muqtedî Billah'a takdim etmiştir.

Buna göre kitabın telif yılı Hicrî 470 (= milâdî 1077) olarak kabul olunmak icap eder.

Prof. Ahmet-Zeki Validî

Türk İstenografisi ve Memleketteki Lüzumu

Söylenen bir ifadeyi aynen zaptetmek maksadıyla tesis edilmiş seri yazı metotlarına istenografi denir. Kelime, Yunanca'dan alınmış ve beynelmilel bir mahiyet kazanmıştır. Bugün hemen her memlekette bir veya birkaç seri yazı usulü vardır.

Milâttan önceki zamanlarda bile kendi lüzumunu hissettiren bu metodu biz henüz pek yakın denecek bir zamanda kabul ettik. İlk yazının icadıyla beraber başlayan istenografi ihtiyacını, bazı milletlerin çok sonra ve pek az duyduklarını biliyoruz. Eski Arap harfleriyle olan yazı gibi istenografik mahiyeti haiz yazıların her iki vazifeyi de gördüğü yerlerde buna hiç baş vurulmadığı da vakidir.

Çabuk yazma ve çok yazma maksatlarıyla vücuda getirilmiş makine ve yazı makinesinin keşfi gibi müteaddit vasıtalar vardır ki: bunlar yanında istenografinin mevkiine ehemmiyetle işaret etmeden geçmeği vazifesizlik saymalıdır.

Kimse inkâr edemez ki: bir cemiyet içinde fikirlerin ifade vasıtası olmasıyla söz, müstesna bir rol ifa eder. Nice kahramanlar ve nice liderler, ancak vicdanî inanış ve duyuşlarını muhitlerine haykırmak suretiyledir ki, koca bir topluluğu ve koca bir memleketi derin felâket uçurumundan yüksek kurtuluş zirvesine açık yükselme havasına çıkarmışlardır. Bunun en basitini fakat en yaman tesirlisini ise mektep kürsülerinde duyarız.

Hançerenin malûm ihtizaz tellerinin kulaklara yaptığı bu inikası, el vasıtasıyla kâğıda intikal ettirerek neşir sahasını açmakla, onları, ufak bir cemaatin dar çerçevesinden, koca bir memlekete ve hatta cihana yaymanın ilk kademesini tesis etmiş oluruz. Büyük âlimlerin, büyük adamların, büyük tüccar ve alelûmum yüksek

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

İş sahiplerinin diğer memleketlerde daima müteaddit istenograflar kullandıklarını duyduğumuz şu dakikalarda, itiraf edebiliriz ki, sür'at sahasına geçmekte bulunan Türkiye için lüzumu gün geçtikçe artan bir mevzii karşısında bulunuyoruz.

Yeni harflerle, eski Arap harflerinden yarı yarıya denecek derecede hafif bir çabukluk temin ediliyor. Halbuki eski yazıyla bile seri ifadelerden tam olarak ancak bir satırlık not tutulduğunu hatırlarsak bunun ne kadar az olduğunu anlarız. İstenografi bilenin elinde öyle bir alettir ki; onunla en seri ifadelerde en ufak noktalara kadar kaçırmadan yazılabilmek imkânı vardır. Her ecnebi bankanın ve müessesenin istifade ettiği istenografiyle, bizim banka ve müesseselerimizin de, onlarla yaptıkları itibar ve iyi iş yarışında mücehhez olmalarını lüzumlu görüyoruz.

***

Arap harfleri resmî sahada tarihe karışalı dört sene geçmiştir. Bunu, milletin benliğinden tamamen söküp atmak için artık inkılâp gençliğinin harekete geçmesi lâzım. Arap harfleri bağlı olduğumuz milletin umumî menfaati namına, başta darülfünun muhitinde olmak üzere, eski bir hatıra şeklinde maziye gömülmelidir. Şu veya bu dairede, şu veya bu mektepte memleket şerefi ve memleket irfanı namına, leke teşkil edecek surette yapılan kaçamaklara artık müsaade verilmemelidir.

***

Bizim de henüz teşekkül etmiş bir metodumuz var ki: "Duploye" ve "Prevost delaunay" gibi iki mühim Fransız metodundan, Türk lisanının hususiyetleri başta tutulmak suretiyle çıkarılmıştır. Metodun müessisi olan A. Benaroya Bey, Maarif Vekâletinin himmeti sayesinde, bundan dört sene evvel, bir tecrübe kursu açılmıştır. O kursun ve bilâhare açılan kursların verdiği seminerlerle Millet Meclisi'nin bütün müzakere-lerini muvaffakiyetle zaptedecek unsurlar yetişti. Fakat bu hamle, ilk ve son muvaffakiyet olmak üzere bırakılmıştır. Ankara Orta Ticaret ve İstanbul Yüksek Ticaret mekteplerinde açıla gelen kursların, Türkiye dahilindeki bütün talebeye de teşmili icap eder. Çünkü her şeyden evvel memlekette yetişen münevver unsurun yetişme sahasında ve yetiştikten sonra, elinde bulunması icap eden istenografinin tamimi için oldukça geç kalınmıştır.

Mekteplerimizde talebe not tutamıyor. Bilhassa bizim memlekette talebenin not tutamaması ne elîm bir vaziyettir? Bir kere mekteplerimizde her muallimin tarzına uyacak muhtelif kitaplar bastırılmasına maddî imkân yoktur. Esefle görüldüğü üzere liselerimizden lâyıkıyla lisan öğrenerek çıkmış talebe adetçe pek azdır. Saniyen düşünülmelidir ki, böyle lisan bilmeyen, not tutamayan kitap ihtiyacı tamamıyla doyurulmamış bir talebe; şüphesizdir ki verilen malûmattan kâfi bir istifade bulamayacak ve şüphesizdir ki mektebinden hiç de tam çıkamayacaktır.

Müesseselerimizin darülfünunun şu ve ya bu eksiklerini düşünürlerken, muktedir hoca, müsait program yolları ararken; o hocadan ve programdan kâfi istifade yaratacak bu gibi en mühim vasıtaları da düşünmesi lâzımdır. İstenografi yarın için her vatandaşın, fakat bugün için muhakkak darülfünunun muhtaç olduğu bir âlettir. Bu noktada ısrarımızın sebebini hülâsa edelim:

1) Meclis ve kongrelerde olduğu gibi adliyede de zabtın en mühim bir mesele olduğu muhakkak iken, sırf hâkimlerimizin istenografi bilmemesi yüzünden, istenograf yetiştirecek kurslar açılmasına müsaade edilmemiştir.

2) Avukatlarımızın kanunu müdafaa ederken kanunsuzluk yapması, yani Arap harfleriyle hâkim huzurunda not tutması utanılacak bir keyfiyettir.

3) Darülfünundan çıkacak gençlerin umumiyetle lise ve orta mektep muallimi

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

olduktan düşünülürse, burada açılacak bir veya müteaddit kurslarla, aynı zamanda istenografi bilen mektep hocaları yetiştirilmesine imkân hasıl olacaktır.

4) Zabitlerimizin, malûmatlı tüccarlarımızın, memurların, meclis ve kongre âzalarının, hattâ mebusların; hülâsa herkesin gerek fikirlerini sür'atle tespit noktasından ve gerekse karşılaştıkları ehemmiyetli ifadeleri kayıt noktasından derece, derece istenografiye ihtiyaçları vardır.

5) Bilhassa memur ve daktilografların seri yazı usulünden haberdar olmaları, az insanla fazla iş görme gibi bir gayenin de yardımcısı olacaktır.

Her şeyden evvel öğretici unsurların yetiştirilmesi gerek. Zannediyorum ki bu işin en kestirme yolu gene darülfünundan başlamakla bulunacaktır.

İstenografi ilk mektep mezunlarının bile pek kolaylıkla öğrendiği bir mevzudur. Yüksek mektepli vatandaşlarımızın bunu, daha az bir zamanda elde edecekleri hususu da bize kuvvet vermektedir. Onları bu yolda çabucak teçhiz etmenin hem kendileri, hem de âtiyen muhtemel muallimlik vazifeleri anında karşılaşacakları talebe için doğacak faidesine inanıyoruz.

Bizim yapacağımız son tavsiye şudur: İstanbul'da Yüksek Ticaret mektebi istenografi muallimi A. Benaryo Beyi bir kaç ay için veya mümkünse bir sene için angaje etmek.

İstenografimizin ilk müessisinden bu lütfü beklerken, alâkadarlardan ve bilhassa darülfünunlulardan geç kaldıkları bu meselede aceleci olmalarını istiyoruz.

Ahmet Remzi

BURSALI HÂŞIM EFENDİ

Hamzavîlerin teşkilâtı hakkında "Melâmîlik ve Melâmîler" isimli eserimizde kâfi derecede malûmat vermiştik [1]. Bu mesleğin en mühim esaslarından biri irşadın "gavs" ve "qutb" telâkki edilen Hamzavî-Melâmî mümessiline inhisarıdır. İrşat, yalnız, kutbun hakkı olup isterse ihvanının ileri gelenlerinden bazılarını vekâletle irşada mezun ederdi. Bunlara "kalbe bakıcı-rehber" denirdi. Kalbe bakıcı, ihvan tarafından kendisine takdim edilen, istidatlı kimseleri kabul eder ve onları yavaş yavaş sohbet ve nazarla eriştirirdi. "İdrîs-i Muhtefi" müstear adı ile gizlenen Hacı Ali Bey, bu tarzı ihtiyar etmişti.

[1] Dördüncü fasıl, s: 190-206. Bu kısmın ilavesine de bakınız; V, s. 211-216.

Birçok kalbe bakıcıları vardı. Yalnız bunlar, İdrîs-i Muhtefi ile münasebettar olup müritler, ancak kendi rehberlerini tanırlar, içlerinden pek azı efendimiz dedikleri gavsin huzuruna kabul edilir, yahut her nasılsa onu bir yerde görebilirlerdi.

La'lî zâde Abdülbâqî, "Sergüzeşt"inde Sarı Abdullah'ın bile intisabından sonra uzun bir müddet İdrîs-i Muhtefiyi görmediğini, nihayet intisabına sebep olan babalığı Hüseyin Ağa vasıtası ile bir cuma günü Ayasofya camisinden çıkarken görebildiğini, babasından o da bizzat Sarı Abdullahtan naklen anlatıyor [2].

[2] S: 45-46.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bu teslik tarzı, hem kendisini, hem ihvanını hükümetin takip ve tenkilinden kurtardığı gibi nüfuzunun kuvvetlenmesine de sebep olmuştur. Bu usulün eski bâtını teslik usulüne benzemesi de ayrıca tetkike değer.

Melâmi-Hamzavi mümessilleri arasında bulundukları mahalde kalbe bakıcı kullanmayan bizzat talipleri kabul edenler de vardı. 1073'te 90 yaşını geçkin olduğu halde Kadıköy Feneri'nde boğulmak suretiyle idam edilen "Beşir Ağa" böyledir. La'li zade Abdülbâqi, "Sergüzekt" de "tâlib-i menhec-i aşq-ı ilâhi olan sâlikin-i tariqate himmet ve qalblerine baqub visâl-i mahbûb-i zâta hidâyet ve delâletde bizzat kendüleri mübaşeret edüb iqtizâsı yoq iken kimseye rehberiyyet vesâtetine ruxsat vermezlerdi. Her teşneye zuhûr-ı mahabbet ve idâre-i dest-i himmetlerinden bâdenüş-ı haqiqat olurdı. Müste'id olanları meykede-i sohbete davet ve tariq-i haqqa hidâyet ederlerdi. Fuqarâ ve ahbabı, ahkâm-ı şeri'at ve âdâb-ı tariqat üzre terbiyyet ve te'dibde ihtimam buyururlardı. Vaqt-i şerifleri zemân-ı ifâze-i rahman olmaqla zemân-ı şeriflerinde bir müste'id mahrum qalmamıştır. İsti'dâdı zatisi rütbesi feyzyâb ve kâmyâb olurdı" diyor [1].

***

Beşir Ağadan sonra Melâmi-Hamzavîlerin riyasetine geçen Bursalı Seyit Hâsım Efendi, İdris-i Muhtefiden ziyade ihtifaya lüzum görmüş ve yalnız Gedâyi Ali Efendiye Şeyhülislâm Paşmakçı zade Seyit Ali Efendinin [2] kalbine bakmaya mezuniyet vermiştir. "Melâmilik ve Melâmiler" de tercemei halini yazdığımız bu zatın şairlik tabiatı olduğunu ve zamanının şairleri arasında zikredilecek derecede şöhret kazandığını "Safa'i tezkiresi" [3] ile İsmail Beliğ'in "Nuxhet-ül-Âsâr li-zeyl-i zübdet-ül-eş'âr"ından [4] anlıyoruz. Mezkûr tezkireler "Qudsi zade seyyid Hâşim Muhammed"in yalnız ölüm tarihini kaydettikten sonra örnek olarak birer de gazelini dercediyorlar.

Bu gazeller, Hâsım Mehmed'in lisanı selis ve pürüzsüz, fakat hayâl itibarıyla orta bir şair olduğunu gösteriyor. O tarihlerde ve sonraki devirlerde yazılan tezkirelerde Hâşim'in adına tesadüf edilmiyor. Buna göre başka şiirleri elimizde bulunmadığı ve hatta divan tertip ettiğini bile bilmediğimiz hâlde bütün şiirlerinin bir orijinaliteyi haiz olmadığına ve pek çabuk unutulduğuna hükmedebiliriz. Bununla beraber, bir Hamzavi mümessiline ait olması ve bu itibarla hakkındaki malûmatımızı itmam etmesi dolayısıyla her iki gazeli de dercetmeden geçmedik.

Sefâ'ideki gazel:

Canlar dökülür xançeri sertiz-i(n) ucundan
Aşıqlar ölür gamze-i xunrizi(n) ucundan
Rağbet mi olur gevher ile gand-i nebata
Cana o leb-i la'l-i şeker-rizi(n) ucundan
Nar-ı hasede yanmadadır anber-i sârâ
Zülfündeki ol bûy-i dilâvizi(n) ucundan
Qan yutmada gülzâr-ı reh-i aşqda Hâşım
Bülbül-sıfat ol gonce-i nev-xizi(n) ucandan

Nuxbet-ül-Asârdaki Gazel:

Taravet baxşi-i gülzâr-ı hüsnü(n) camdan sanma
Ser-i kûyu(n)da da'im cûyveş diller revân sanma
Ayag-ile basarsa(n) zâr bâzû sernüyun eyler
Dilâ pâr-i muğânı cünbişinden nâtevân sanma
Sefa ü zevq-i derd-i aşqdan dâ'im sürâd eyler
Çemende bülbülü(n) âvâzesin zâr ü feğân sanma
O fettânı(n) heman tahrik-i çeşm-i mestidir Hâşım
Gam ü âşûba ba'is gamze-i nûmihriban sanma

"Melâmilik ve Melâmiler" de Sârbân Ahmed'in "Dukakin zade Ahmet Bey" olduğunu iddia ve iddiamızı tavzih ve ispat etmiştik [5]. Tezkirelerde Dukakin

---

[1] S: 51.
[2] S: 161-163.
[3] Darülfünun Kütüphanesi, Yıldız, No. 7
[4] Darülfünun Kütüphanesi, Türkçe yazmalar, No. 1182, varak 118.
[5] İlâve, s. 340-351.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

zadeye ait olarak yazıları beyitlerin Sârbân Ahmet divanında bulunması, Sarı Abdullahın "Semerât ül-Fuâd" ve "Cevâhir-i bevâ-hir-i Mesnevi"de, La'lî ve Müstaqîm zadelerin risalelerinde Sârbân Ahmed'e ait olmak üzere gösterilen gazel ve beyitlerin Dukakin zadenin divanında mevcudiyeti isim ayniyeti, Sârbân Ahmed'in vezirliği terkederek fena ve tasavvuf yolunu ihtiyar etmesi, keza tezkirelere göre Ahmet Beyin de zeamet eshabındanken rütbe ve zeametini terkle fakrı ihtiyar etmesi, darülfünunun Kütüphanesi'nde Dukakin zadeye ait bir divandaki (Nu. 7169) "Divân-ı Ahmed-i Sârbân Duqakin zade" kaydı, müddeamızı ayrı ayrı ispat eden deliller olduğu gibi hassaten Ahmet Beyin şiirlerindeki melâmet neşvesi, mansıbını terkle fenayı ihtiyarı hususundaki sarih imalar, kalenderîliğe meyl ve bütün bunlara zamimeten şeyhi İsmail-i Maşuqî (= Oğlan Şeyh = Oğlan Dede)ye

Küntü kenzi(n) gencine mâlik olan sultân dede
Gevher-i dürr-i haqâyik silkine umman de-de

matlaı ile başlayan 13 beyitlik bir mersiyenin mevcudiyeti [1] iddiamızı, aksi serd edilemeyecek derecede kuvvetli olarak ispat etmişti. Bu deliller, artık bizi yeni vesika ve deliller araştırmaktan tamamıyla vareste edecek kadar kuvvetlidir. Bununla beraber, tabiidir ki bunların mevcudiyeti elimize geçen yeni vesikaları neşretmemize mani olamaz. İşte bu cümleden olarak "Lemezât-"taki bir kayıt dikkatimizi celbetti. Derviş İbrahim-i Hulvî, Lemezâtta [2] Emir Osmân-i Hâşımî'nin tercemei hâlini yazarken "Gazanferden müstaxiefdir. Gazanfer Efendinin şeyxi Alî üd-dîn-dir, anın Sârbân Ahmed Beydir" diyor. Sârbân Ahmed'e "Bey" lâkabının tevcihi de gösteriyor ki bu zat, bizim iddia ettiğimiz veçhile zeamet sahibi "Ahmet Bey"dir. Yalnız "Lemezât", Dukakin zadeliğini ilâve etmemiş.

Muallim Sadettin Nüzhet Bey vasıtasıyla 1197'de ölen Üsküdarlı Celvetî Hâşım Baba'nın oğlu Abdürrahim Selâmet Efendi'ye ait bulunan ve bu zatın ve Hâşım babanın torunu Galip Efendi'nin yazılarıyla dergâha ait senet, vakıf evlerin mahal, sahip ve icarelerinin ahzını mübeyyin tezkere suretlerini ve hatta içinde Hâşım Baba'ya hitaben biraderi Seyit Mahmut Efendi tarafından bir iftar davetiyesi tezkeresini ihtiva eden ve elan Hâsım zadelerden son şeyh Yusuf Efendi'ye ait olan bir mecmuayı elde ettik. Bu mecmuada "Mahvî" [3] adında bir şaire ait Melâmî-Hamzavî silsilesini Beşir Ağaya kadar getiren bir terci var. Şiirdeki Melâmî kutuplarının

---

[1] S. 348.

[2] Varak: 277; Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi kitapları. Nu. 271. Bu nusha, üstündeki "ma'lm ola ki bu nusxa-i şerîf müellifi İbrâhîm-i Hulvî Hazretlerinin kendisinin eser-i qalemleri ve ikinci tahrîrâtı olub hattâ ba'zı siqâtdan menqûldur ki bu nusxa-i mübârekeye merhum şîrûgânî Derviş Alî mâlik olub şöyle şart eylemişler ki ziyaret murâd eden dostan ancaq hücremizde mütâle'a etsün ve illâ felâ deyu hattâ bir ân höcresinden taşra çıqarmağa rızâ vermezdi de-yü naql eylediler" kaydı ile sonundaki:

[illegible] kaydından ve kitaptaki [illegible] birçok tashihlerden anlaşıldığı veçhile müellifin ikinci el yazısıdır.

[3] Tezkirelerde iki "Mahvî" vardır. Bunlardan biri Kütahyalı Mahvî Mehmed Çelebi'dir ki 1055'te ölmüştür öteki Edirneli Mahvî Mehmed Çelebi'dir ölümü 1080'dedir ("Nux-be" t-ül-Asâr"a ve Şeyhî'nin Şakayik zeyline bakınız), Yalnız her iki Mahvinin lisanına benzemiyor. Bunlardan başka bir de Dırağman tekkesi şeyhi iken hacca gidip Şamda 1123'te ölen ve Muhiddîn-i Arabî türbesi haricine gömülen Halvetî şehyi İsa Mahvî Efendi var. Bunun da şairliği varmış. İhtimâl bu zattır (Vefeyât-ı Ayvansarayî, Darülfünun Kütüphanesi Halis Efendi kitapları Nu. 7001

Tashihler: S. 61: İkinci sütunun 10'uncu satırında "ZIV'üncü asırdan" ibaresi "ZVIıncı asırdan" olacak. S. 64: birinci sütunun 26ıncı satırında "işrâkîlige" kelimesi "işrakîligi" olacak. Sayı 15, S. 50'deki "Yunus Gibi" şiirinde imza "Hikmet Turgut" yazılmış, "Hikmet Tuğrul" olacak.

ATSIZ MECMUA

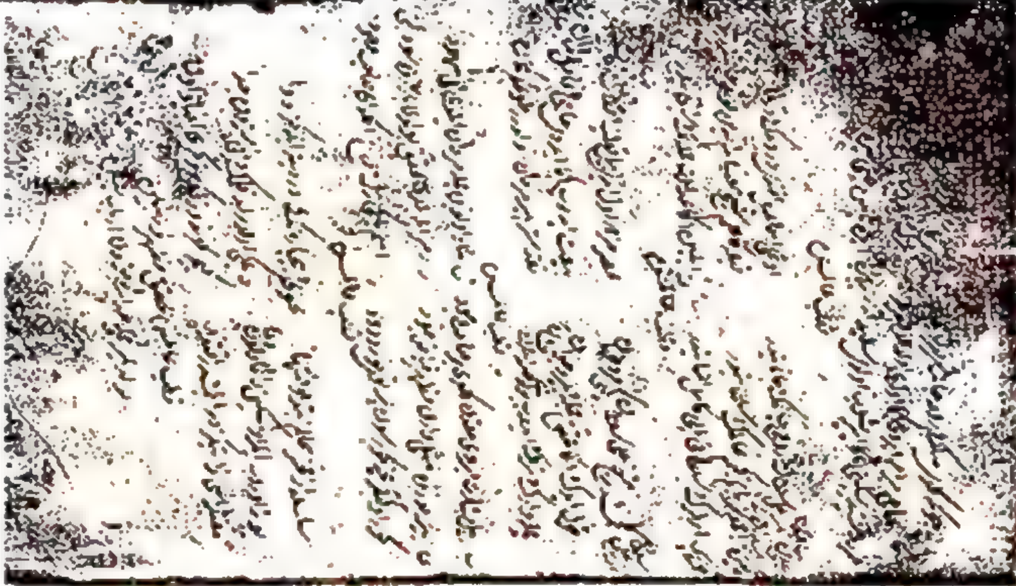
Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husual daire

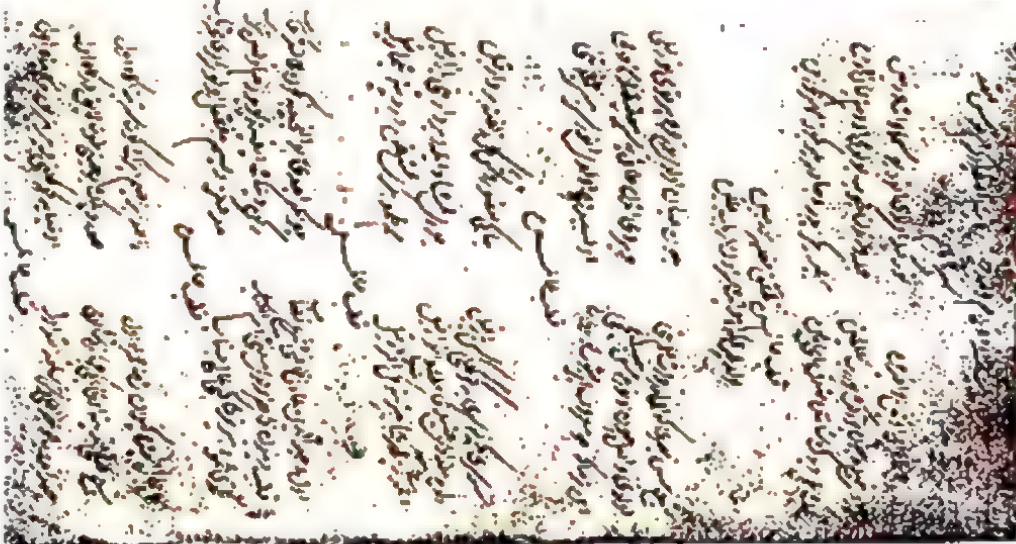
Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

isimleri yanlarına da ayrıca sürh ile isim — yazılmış. Ahmed-i Sârbân'ın isimi hizasına — fotoğrafisinde görüldüğü veçhile — "Dukakin zade Sârbân Bey" yazılmıştır.

Bu suretle müddeamızı teyit eden bu vesikayı da aynen dercediyoruz.

Konya Lisesi edebiyat muallimi
Abdülbaki

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husust daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Basılmamış Halk Şiirleri

Toplayan: M. Şakir

12

Yatarken üstüme geldi erenler
Yatan ne yatarsı(n) uyan dediler
Uyandım gafletden açdım gözimi
Şu gelen şahı merdân dediler

Uyandım gafletden açdım gözimi
Erenler payına sürdüm yüzimi
Haq bildirdi haq söyledim sözimi
Seksen bin kelâmı ayan dediler

Uğradı üstüme emîr hacısı
Derûnumdan çıqmaz yârın acısı
Qarabağ'da Zeyyad xanı(n) bacısı
Verildi mevlâdan ihsan dediler

«Qurbânî»yem dalmışam gam deryası
Ahular mekânı çöl belâsına
Yeruhsar çekdiler gö(n)ül pasına
Bu çarx-ı gerdûnı dolan dediler

13

Mürüvvet kânısı(n) ey benim canım
Qoyma beni derdli gamlı sunam gel
Yüzü(n) görmiyeli ey ruyı mâhım
Olubdur bu çeşnim nemli sunam gel

Emrine mutî'im ey benim canım
Bildür ki göreyim nedir isyanım
Baqdıqca yüzîne titrer bu canım
Gamzesi tîğ-i berranî sunam gel

Ruxları gülgûndur gerdan beyazdır
Ben âşıtım meme(n) küçük şîr azdur
Ruxların erguvan leb-i(n) kirazdur
Şîrîn-zeban gonce femli sunam gel

Her seher oqursun ..?.. âyet
Haq öğmüş yaratmış güzelsi(n) gayet
Bu «Aşıq Abdi»ye eyle inayet
İhsanı çoq xoş keremli sunam gel

14

Tîr-i müjgân(n)la ey çeşm-i âfet
Sahrâ-yi vücûdun dervâzelendi
Sa(n)a dil vereli dîcle-i ibret
Cam artdı derdmend mümtâzelendi

Cemâl-i pâkini gördiğim demde
Hicri(n)le dü çeşmim qaldı matemde
Evrâq-ı visâli(n) çaldı keremde
Rişte-i gam birle şîrâzezelendi

Qangı sebâ qıldı zül'fü(n) perîşân
Xaber ver hâli(n)den ey âfet-i cân
«Hilmî»yi edeli derdi(n) nâtevân
Eski yaraları hep tazelendi

15

Xâb olunca intizâr-ı yâr ile
Uyxu girmez dü çeşmime nem gelür
Nerde olsam sensiz âh ü zâr ile
Dem yerine içdiklerim sem gelür

Canımı yandırır şerâr-i firqat
Ateş-i hicrana pervane sıfat
İltica etdikce şaxâb-ı haqîqat
Sâqî-i qudretden câm-ı cem gelür

Ba(n)a perîşanlıq xayâl-i mahrem
Olalı gülmedim âlemde bir dem
«Hilmî» böyle midir esrârı kerem
Bildirim sa'âdet ele kem gelür

- Bitmedi -

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sadri Etem Bey'e Cevap

Biraz küfür, bir miktar mugaleta, bir hayli yalanla ve jurnalcilik ruhu ile yazılan cevabınızı okudum. Zaten sizden daha başka türlü bir şey ve daha merdane bir hareket ummadığım içim hiç şaşmadım. Bir edebiyat hocası diliyle değil, bir gazeteci sövüşkenliği ile yazarak benim gazeteciler hakkındaki fikirlerimi de teyit ettiniz.

Meşhur olmayı değil atsız kalmayı tercih ettiğimiz ve birçok makaleleri imzasız çıkardığımız ve hatta bu düşünce ile mecmuamıza da "Atsız Mecmua" ismini taktığımız için sizin hakkınızda yazılan o yazıya da o sütunun imzası olan (çünkü Atsız Mecmuada her sütunu daima aynı kimseler yazmıyor) K.A. imzasını koymuştuk. Asıl yazanın imzası sizin pek boşuna ve pek çocukça olarak vehmettiğiniz gibi sizden çekinildiği için değil, bunun için atılmamıştı. Bununla beraber siz o yazıyı yazanın kim olduğunu pek tabiî olarak ve pek kolaylıkla öğrendiniz.

Cevabınıza hakkı kabul edebilecek bir insan görünerek başladıktan sonra benim yazılarımı tamamıyla tahrif ederek tahlil ediyorsunuz. Diyorsunuz ki:

"Hikmet Feridun'un kitabı kötü imiş. Çünkü kendisi sadece gazeteci imiş. Acaba gazeteci olmak insanı medenî haklarından men eden ayıp bir fiil midir?"

Sadri Etem Bey,

Bu kadar büyük bir mugaleta yaparak bu kadar gülünç olmak için insanın kendisine kastı olmalıdır. Benim yazımda Hikmet Feridun Bey'in kitabı kötüdür diye verilmiş bir hüküm var mıdır? O makalede Hikmet Feridun Beyin kitabı hakkında yazmış olduğum satırları buraya aynen naklediyorum:

"Eserde birçok kıymetsiz şahsiyetlerin de ankete iştirak ettirildiğini gördükten sonra insanın aklına niçin filân veya filân şahısların da fikri alınmadı diye bir sual geliyorsa da bu, eserin kıymetini o kadar eksiltmez. Çünkü bizzat anketi yapan da kıymetleri ayıramayacak kadar kıymetsiz bir çocuktur. Onun sadece gazeteci olduğunu söylemek kıymeti hakkında bir fikir verebilir. Fakat bu eser buna rağmen bugünün fikir kültür tarihini yazacak müverrih için büyük bir memba olacaktır..."

Görüyorsunuz, kitabı kötü değil, bilâkis iyi ve faydalı buluyorum. Siz ya Türkçe'yi anlamıyorsunuz, yahut da kasten tahrif ediyorsunuz ki birincisi bir edebiyat hocası için, ikincisi de bir "insan" için kusurdur.

***

Gazetecilerin kıymetsiz olması meselesine gelince: ne yapalım ki bu böyledir ve bu sade benim fikrim değil; memlekette, asıl ilmi ve edebî otoritesi olan insanların da fikridir. Gazetelere de yazan fakat hakikatte gazeteci olmayan birkaç sanatkârı çıkarırsanız, diğer sizin gibi gazeteciler arasında, başta kendiniz olmak üzere, kıymetli olarak kimi gösterebilirsiniz? "Turfan"ı "Urfa" ve "Fon lö Kok"u Pol dö Kok" anlayan meslekdaşla-rınızı şöyle bir tarafa bıraksak bile meselâ siz de dünün kıymetlerine şuursuzca hücum etmekten başka ne yaptınız? Fakat ben, sizin yine mugaleta karıştırarak lâf arasına sıkıştırdığınız gibi "gazetecilik insanı medenî haklarından men eden ayıp bir fiildir" tarzında bir söz söyle-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

medim. Gazetecilik olsun: meyhanecilik veya umumhanecilik olsun kanun tarafından tanınmış ve müntesipleri medenî haklardan mahrum edilmemiş fiillerdir. Fakat bir mesleğin bugünkü müntesipleri hep kıymetsiz insanlardan mürekkepse onlara kıymetsiz demek suç mudur? Yeni matbuat kanununun bu kadar şiddetli olmasına sebep cahil ve kıymetsiz gazetecilerin milletin ahlâkı, nizamı ve hayatı ile şuursuzca oynamaları değil midir?

***

Fakat siz mükemmel bir mugaletacı olduğunuz kadar iyi bir jurnalcisiniz de... Aklınızca beni mürtecilikle itham ederek korkutmak ve susturmak istiyorsunuz. Benim mürteci olabileceğime en aptal bir insanın bile inanacağını sanmak ve hele beni herhangi bir şeyden korkacak zannetmek için sizin kadar dar görüşlü olmak lâzımdır. İşte iddiamın ispatı: cevabınızda aynen şöyle diyorsunuz:

"Kâzım Nami'ye göre bu günkü Türkiye daha mütekâmil bir Türkiye imiş. Vay efendim, Kazım Nami ne halt etmiş, hiç bugün iyi olur mu imiş? Bugünkü Türkiye'yi Sait Molla dünkü Türkiye'den üstün bulmaz. Abdülmecit bugünkü Türkiye'yi dünkü Türkiye'den üstün bulmaz. Bugünkü Türkiye'yi 150'likler de dünkü Türkiye'ye üstün bulmazlar".

Hiç kızaracağınızı ummamakla beraber bu yalanınızı da yüzünüze çarpmak için benim yazımda Kâzım Nami Beye ait olan satırları

"Bunların arasında her devirde her kalıba giren Kâzım Nami Bey gibilerin fikirlerini öğrenmek cidden meraklıdır. Kâzım Nami Bey terbiyecidir, içtimiyatçıdır, feylesoftur, tarihçidir, şiir yazar, dil münakaşalarına karışır, mason mahfillerinin kapısında tahta kılıçla nöbet bekler, icap edince Türkçü, bazen beşeriyetçi olur ve kılıbıklıkla iftihar ettiğini söyler. Türk cemiyeti mütekâmil bir seyir takip ediyormuş, onun için bugünküler dünküler den mütekâmilmiş diye de bir garibe, yumurtlar..."

Akıllı bir insan bu satırları okuduğu zaman sizin çıkardığınız manayı çıkarabilir mi? Edebiyat hocası olduğunuz için bilmeniz lâzımdır ki edebî tekâmül, her zaman siyasî ve medenî tekâmülle muvazi gitmez. Bugünkü Türkiye siyasî ve medenî sahada 20 yıl önceki Türkiye'den 80 yıl ilerdedir.

Fakat edebî sahada 20 yıl önceki Türkiye'den geridir. Yirmi yıl Önce Türk dehasının şirdeki tecellisi alan Abdülhak Hâmit yazıyordu. Bugünün en kuvvetli şairi olan Faruk Nafiz bile bugünden ziyade düne mensuptur. Bugün ise, pek çorak kalan edebiyat meydanında acemi şairlerle sizin gibi edip karikatürleri var.

XVIII'inci asır bizim siyasî sükut zamanımızdır fakat edebiyatımız tekâmülünde devam ediyor ve bir "Nedim" yetiştiriyordu. Siyasî bir izmihlal zamanı olan XIX'uncu a-sırda ise Namık Kemal ve Hamit meydana çıkmıştı. XX'inci asır yeniden yükselme zamanımızdır. Fakat ne talihsiz memleketiz ki meydan

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

da çelik çomak oynayan ve boyuna bakmadan Hamit gibi şahikaları devirmeye kalkan bir Sadri Etem Bey var.

Medenî tekâmül edebî tekâmülle müvazi olsaydı bugün meselâ Felemenk'te kuvvetli bir edebiyat, hiç değilse kuvvetli bir iki şair olurdu.

Cevabınızın bir az daha aşağısında: "Bana gelince ben ediplik filân iddia etmedim; sadece adam olmaya gayret ediyorum" diyorsunuz. Gayretinizde muvaffak olmanızı ben de temenni ederim fakat siz ediplik iddia etmedim derken de yanılıyorsunuz... "Harpten evvelki edebiyat sayıklama edebiyatıdır. Bizimki de sıhhatli, uyanık, şuurlu bir edebiyat" derken kendinizi de edip saydığınız pek bariz olarak görülüyor. Bununla beraber, verdiğiniz cevapta kullandığınız lisanla her iki manada da edip olmadığınızı elhak ispat ettiğiniz için bunun üzerinde fazla durmaya bile lüzum görmüyorum.

Osmanlı ve Türk meselesine gelince burada da yanılıyorsunuz. Osmanlı İmparatorluğu Türk İmparatorluğudur. Osmanlı İmparatorluğu son zamanın bazı alaylı, tarih âlimleri tarafından ileri sürülüp sizin tarafınızdan da kabul olunduğu gibi müstemleke değildir. Osmanlı İmparatorluğu tabiî ömrünü yaşamış ve vazifesini yapmış bir Türk devletidir. Osmanlı İmparatorluğu Türkiye Cumhuriyeti'nin anasıdır. İnkılâpçı olmak için Osmanlı İmparatorluğu'nu inkâr etmeye, maziye sövmeye lüzum yoktur. O zaman inkılâpçı değil, mazisini inkâr etmiş piç oluruz. Hem de bu Osmanlı Türk meselesi sizin ilminiz, sizin görüşünüz ve sizin zekânızla hallolunabilecek sathî bir mes'ele değildir. Osmanlı-Türk meselesi gazete makaleleriyle münakaşa edilemez.

Şimdi diğer bir mugalatanıza geliyorum: "Sonra efendim, istiklâl mahkemesine gittiğim için meçhul adam beni edebiyat bahsına karıştırmaktan menetmek istiyor" diyor ve bu suretle yine yalan söylemiş oluyorsunuz. Siz "bence dün yoktur, bugün var" demiştiniz. Ben de ona cevaben "dünü inkâr etmek çocukluktur. Dün olmasaydı Sadri Etem Bey de olmazdı. Fakat biz Sadri Etem Beyi dünü inkâr etmekte haklı görürüz. Kim bilir, belki "dün" deyince aklına daha dün, İstiklâl Mahkemesi'nin karşısında korkudan titreyerek erkek gibi değil, bir kadın gibi ağladığı geliyor da onun için maziyi inkâra kalkıyor" demiştim.

Sadri Etem Bey, sizi daha doğru ve mert olmaya davet ederim. Bu sözlerde "İstiklâl mahkemesine gittin, onun için edebiyatla uğraşmazsın" diye en ufak bir telmih var mı? Siz maziyi inkâr etmediniz mi? İstiklâl mahkemesinde bir kadın gibi ağlamadınız mı? Bu müspet şeyleri de inkâr edebilir misiniz? Fakat siz mert bir insana yakışacak şekilde bu iki hakikati kabul edecek yerde bakınız ne hezeyanlar savuruyorsunuz:

"Dostlar, ben inkılâp mahkemesine çekildim, hesap verdim tertemiz ortaya çıktım. Fakat İstiklâl mahkemesi kendisine celp gönderdiği sırada bir ecnebi sefarethanesine iltica eden ve düşman toprağına kaçan ite nihayet aflardan istifade ederek memlekete girmek cür'etini kendinde bulanların veya arkadaşlarının daha hesaplı olmaları lâzım gelir"...

Sadri Etem Bey, siz namuslu bir insansanız bu iğrenç iftiranızı ispat etmek yahut ta "müfteri" sıfatını kabul etmek mecburiyetindesiniz. Bizim aramızda ecnebi sefarethanesine iltica eden, düşman toprağına kaçan hiç kimse yoktur ve olamaz da. Bizim mazimizde, sizin gibi yüzümüzü kızartacak hiç bir şey yoktur. Onun için maziyi inkâra kalkışmayınız. Siz şamarı yiyince sövmeye başlayan bir mahalle çocuğu zihniyeti ile kıymetinizi bir kere daha ispat ettiniz. Zora gelince iftira atmak usulü ise, sizin kendi aranızda her gün birçok misallerini gördüğümüz bir gazeteci tabiyesidir.

H. Nihâl

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

YAZMALAR ARASINDA EDEBİ PARÇALAR

Toplayan: M. Şakir

ж

Rihlet edecek sadr-ı kerem dar-i cihandan [1]
Boyandı göğe gök yüzü feryâd ü figandan
Ümmîd-i visal eldi veda, erdi şeb-i hecr
Kim gördi vefa bu göreviz devr ü zemandan
Ağla gözüm ağla ki dem-i firqat erdü[n]
Hasretler ile ayrılub ol rûh-ı revandan
Dâğ-i gam ile lâle-sıfat kimse mi qaldı
Firqat odına yanmayalar pir ü civandan
Güşedeli fevtini beden döndi xayâle
Çıqmadı xayâli ebedi dide-i candan
Fevtine te'essüfle dedi «Âdem» târiх
Câd ile kerem sahibi hay gitdi cihandan: 994

ж

10

Budur devr-i zemân[ın] infi'âli [2]
Ki olur her visâl[in] infiâli
Cihandan naql edicek Şeyx Bekri
Merâret verdi xalqa irtihâli
Getürmiye nice müddet bu devrân
An[ın] mânendi bir ehl-i kemâli
Sefer etdi Sefer ayında çün kim
A[n]ja rahmetler ede zü'l-celâli
Kemâle ereyiydi mâh-ı devrân
Erer lâbüd kemâlini[n] zevali
Dedi bu «Âdem» fevtine târiх
Qani naql etdi sultân-ı mevâli: 993

ж

11

Dilden xurûr [u] gusse ki her ân gelür geçer
Bu tâbxânedir nice mihmân gelür geçer
Ahvâl-i 'âleme nola dense xayâl-i xâb
Bir göz yumub açınca bu devrân gelür geçer
Qo izz-i dehri devlet-i bâqî fenadadır
Dünyâ şeririne nice sultân gelür geçer
Şâm-i ademde qurıla perde-i vücûd [3]
Durmaz xayâl zıll gibi insân gelür geçer
«Muxtâr» ağlama elem-i dehr-i dûndan
Kimdir cihâna xurrem ü xandân gelür geçer.

ж

12

Durduqca aşqım artar ol gül-'izâra qarşu
Sevda olur ziyâde evvel-i bahara qarşu
Xattın garib benefşe xaclinden eğdi başın
Kendin dağıldı sünbül zülf-i nigâra qarşu
Seng-i mezârı üzre qazmış bu beyti Ferhâd
Derdi[n]i de cân-ı şîrin ol biletâra qarşu
Aldanmasın acûz-ı dünyâya merd olanlar
İbret göziyle baqsun ben xâksâra qarşu
«Muxtâr» iyâo cihanda serdâr-ı aşq olur kim
Baş eğüb ola teslim şemşîr-i yâra karşu

13

Ben mürfetişim bu gün qanlılar sorsam gerek
Lebleri[n]i qan eylemiş evvel anı sorsam gerek [1]

14

Qalem feryâd edüb ağlar mürettеb
Eder câhil yüzü[n]ı gösterme ba[n]ja yârab [2]

15

Kerem bağında bitmişdir bu elma
Alub nâdâna verirse[n] hiç alma

16

Geley serv-i seher sohbet-i gülzâr edelim
Dil-i dîvâneleri kendümüze yâr edelim
Qılalım ney gibi feryâd ü figan mest olalım
Uyqusun uçuralım bülbülün zâr edelim
Sürelim zevk ü sefa yol ya[n]ılub hücreye gel
Duymasun engel anı qapuyı dîvâr edelim
Naqd-i câna al ba[n]ja bir buse alâ qıl keremet
Geley gonce-dehen yoq deme pâzâr edelim
Ey «Sivâsî» bir gö[n]ü[l] murgini pervane gibi
Yakalum aşq odına anı giriftar edelim [3]

---

[1] Tûm berây-i merhum vezîr-i âlişân ve sâbıb-qıran Osman Paşa rahmet ullah-i aleyh.
[2] Târix-i diger berây-i merhum Şeyx Mehemmed Şeyx Bekri rahmet ullah-i aleyh.
[3] Bu satırda vezin bozuk.

---

[1] Bu beytin birinci satırında bir hece eksik. 'Qanlılar' kelimesi 'qanlıları' okunursa vezin düzeliyor. İkinci satırdaki 'sormak' öpmek manasındadır.
[2] Bu satırda 'bana' kelimesi fazla.
[3] Bu şiirin birçok yerinde vezin bozuklukları var. Bundan başka şairin adının 'Sivâsî' olması da şüphelidir. Çünkü ki imlâsında sin harfinden sonra 'ye' harfi yoktur

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Darbımesel Mecmuaları Kitabiyatı
- 4 -

15. Sefine ve eş'ar: Müellifi meçhul — Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esat Efendi kısmında 2733 numara ile kayıtlı bulunan ve muhtelif risalelerden müteşekkil olan bu yazma lisanî mahiyetlerinden epey eskice ve Azerî lehçesine ait olduğu anlaşılan 7-8 yüz kadar darbımeseli ihtiva etmektedir.

Yumuşak meşinle ciltlenmiş olan eser (13X21), (7X17) boyunda 227 varaktan müteşekkildir. Darbımeselleri muhtevi olan kısım 49 ilâ 67 inci varaklar arasındaki 33 sayfalık ikinci risaleyi teşkil ediyor. Bu kısımdan evvelki ve sonraki varakalarda ise acemce yazılmış muhtelif risaleler mevcuttur. Bu risalelerin mündericatı; naatlar, hikâyeler, Arabî, Farsi muhtelif beyit ve kıtalardan ibarettir.

Eserin yazıldığı —yani darbımesellerin toplandığı— tarihe ve toplayanın hüviyetine dair eserde hiç bir kayda tesadüf edemedim.

Eserdeki darbımeseller alfabe sırasıyla fakat yalnız ilk harfleri nazarı itibara alınarak sıralanmışlardır. İçlerinde bugünkü darbımesellerimizi andıranlar var. Lisanı mahiyetleri hakkında bir fikir vermiş olabilmek için iki üç tanesini buraya nakledİyorum:

Özünge bir iğne sanç, özgeye bir çuvalduz.
El elden Üskün olur.
Özge atına minen tez düşer.
Yohsul, bay olunca tengri canın alur.

16. Hâmit Mehmet Efendi (Asım zade): Tercüme-i mezâmin ülemsâl — Darülfünun Kütüphanesi'nde (Yıldız Kataloğu 3004) bulunan ve (14X23), (7X16) boyunda 600 sayfayı ihtiva eden bu yazma eser bazı Arapça darbımesel ve tabirleri izah etmektedir, Eserin müellifi, kitaptaki kayıtlardan anlaşıldığına nazaran ikinci sultan Mahmut zamanında yaşamış olan (El Hâmidüşşehir bi Asım zade) namın da bir zattır. Sicilli Osmanî'deki malûmata nazaran: "Hâmit Mehmet Efendi vakanüvis mütercim Asım Efendinin oğludur. 1258'de vefat etmiştir".

Hâmit Efendi bu eserde emsali arabiyyeyi mufassalan şerhetmekte ve bunların mahalli istimallerini de zikretmektedir. Bu arada —fark pek nadiren— bazı Türkçe darbı-meseller de kaydedilmiştir. Eserin en mühim hususiyeti müellifin darbımeseller hakkındaki düşüncelerini ihtiva etmiş olmasıdır. Manzum mukaddemedeki bu şayanı dikkat fikirleri aynen nakledİyorum:

Menşe ve madrıbı ile emsal
Bu kitab içre oldu malâmal
Nef'i çoktur durûb-ı emsalin
Bildirir hâlini her geçen hâlin
Pür iber kıssalar beyan eyler
Halü maziyi hep ayan eyler
Hisse-i pür fevâid ahzolunur
Çok gâràib hikâyeler bulunur
. . . .
Meselin nef'i çün hüveydadır
Zor bazuyu şi'rü inşadır
Şi'rü inşa anınla muhkem olur
Kime irâd olunsa mülzem olur
Üdebanın cemi âsârı
Şüerayı kiramın eş'arı
Darbı teşbih ile müveşşahtır
Serdü emsal ile musarrahtır.

17. Hâlis İbrahim Efendi: Mecma ul-emsâl vel hikâyât ül-Fârsye — Darülfünun Kütüphanesi'nde (Rıza Paşa kısmı 87) bulunan ve (14X23), (7x16) boyunda 883 sayfayı ihtiva eden bu yazma eser hicrî 1143 tarihinde ikmal edilmiştir. Müellifi Hâlis İbrahim Efendidir.

Hâlis İbrahim Efendi bu eserinde Farsi kinaye ve meselleri izah ve şerhetmekte bazı yerlerde de bunların Türkçe'deki mukabillerini kaydetmektedir. Eserin bütün ehemmiyeti işte ara sıra tesadüf edilen Türkçe darbımesellerde yahut darbımeseli andıran

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

18. Mustafa Nedim Efendi: Tuhfet ün-Nedim. — Fatih Millet Kütüphanesi'nde bulunan bu eserden ilk defa Ali Canip B. Hayat mecmuasında bahsetti [1]. Eser, ikinci Mustafa hanın "serkitabetinde" bulunmuş olan Mustafa Nedim Efendi tarafından hicrî 1113'te vücuda getirilmiştir. Mustafa Nedim Efendi 1112 h. senesinde sadrıâzam Amuca zade Hüseyin Paşa, nakib ül-eşraf Fethullah Efendi ve sadreyini fazıleyn seyit Ali ve Abdullah efendilerle birlikte İstanbul'dan Edirne'ye gitmiş, yolcular yolda vakit geçirmek için müşaere etmişler, beyitler söylemişler, fakat nihayet canları sıkılmış ve o zaman halk arasında meşhur olan "Nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun?" oyununu oynamışlar, bu sırada müellifin aklına darbımeselleri cemetmek fikri gelmiş ve bunu tatbik ederek Tuhfet ün - Nedim'i yazmış.

Eserin kütüphanede 87 ve 88 numaralarda mukayyet iki nüshası var. Birincisi (13x19), (5X13) boyunda on birer satırlı 33 varak. İkincisi (11x16), (6x12) boyunda 17 satırlı 61 varak. Bu ikincisi daha mufassal, fakat sonu noksan. Baştan da ikinci varağı kaybolmuş. Sonradan bir kayıt ilâve edilmiş. İkincisinin (yani 87'nin) sonunda Arapça bir kayıt var; bundan anlaşıldığına göre bu nushayı h. 1126'da derviş Selman ibni Ali isminde biri istinsah etmiş.

Eserin münderecatına gelince; Kitapta takriben 2500 kadar darbımesel vesaire mevcuttur. Bunlar harf sırasıyla oynanan (Nereden geliyorsun?) oyununun her faslından sonra gene ilk harf ve ilk harfin harekesiyle sıralanmışlardır imlâlarında ve şekillerinde bugünkülere nazaran epey farklar var.

Hulâsa Tuhfet ün-Nedim, gerek içindeki darbımesellerin eskiliği ve gerekse 11'inci asrın içtimaî hayatına ait malûmatı ihtiva etmesi itibarıyla şayanı dikkat bir eserdir.

---

[1] Hayat Sayı 24 (Halkiyata dair bir ser Ali Canip).

19. Lazar Şaineau: Romen lisan ve kültürü üzerinde Şark tesiri —

Muhtelif Şark milletlerinin ve bilhassa Türklerin Romen lisan ve kültürü üzerindeki tesirlerinden bahseden bu eserde Türk halk edebiyatına ait bazı mevzulara temas edilmiş ve bu arada Romence'de de mukabili olan 54 Türk darbımeseli makabilleriyle birlikte zikredilmiştir. Bu darbımeseller lâtin harfleriyle yazılmıştır. Eser 16x23 boyunda 335 sayfadan mürekkeptir. 1900 senesinde Bükreşte Socecu matbaasında basılmıştır.

20. Kanaat kütüphanesi: Millî Nevsal — Üstüste dört sene neşredilen bu nevsal (almanak) da da birçok darbımeseller tespit edilmiştir. Eser dört ciltten ibarettir ve bu dört ciltte de mevzu itibarıyla büyük bir tenevvü arzeden muhtelif mebahis takvimi malûmat; iktisadî coğrafî, siyasî, tarihi ve edebî yazılar ve bunların arasında da her sayfanın nihayetinde birer darbımesel mevcut bulunmaktadır.

Birinci cilt (Birinci sene 1922): 14x19 boyunda 288 sayfadan ibarettir. İçerisinde harf sırasına riayet edilmeden 280 darbı-mesel vardır.

İkinci cilt (İkinci sene 1923): Aynı boyda 330 sayfa. İçerisinde 328 darbımesel.

Üçüncü cilt (Üçüncü sene 1924): Aynı boyda 376 sayfadan müteşekkildir, içersinde 396 darbımesel vardır.

Dördüncü cilt (Dördüncü sene 1929): Aynı boyda 284 sayfa içersinde 384 darbımesel mevcuttur.

Darbımeseller için oldukça mühim bir mehez olan bu dört ciltte de birçok tarihî vesaik de tespit edilmiştir.

Adnan
Edebiyat Zümresi Talebesinden

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Şeyh Galib'in Şuarâ Tezkiresi

Türk edebiyatının en kuvvetli şahsiyetlerinden biri olan Galib'in "Hüsnü Aşk" ve "Divan"ından başka "Ceziretülmesnevi şerhi" ile "Essohbetüssafiye" unvanlı Arapça bir eseri ve bir de "Tezkire"si olduğunu biliyorduk; fakat bu son eser hakkındaki vukufumuz, sırf "Esrar Dede"nin verdiği cüz'î malûmata inhisar ediyordu.

Galip, bir mevlevî tezkiresi vücuda getirmek istemiş; fakat Makamı irşat tahrir ve tedvine min vechin muhil olduğundan topladığı malzemeyi aynen Esrar Dede'ye vermiş, o da bugün elde mevcut olan tezkireyi vücuda getirmiş.

Galib'in Hattı destiyle olan bu mecmua maalesef Yenikapı Mevlevîhanesi'nde yanmıştır. Bereket versin ki, evvelce "Yenikapı dergâhı"nın kütüpanesinde 1018 numarada mukayyet olan bu eseri Kastamonu mebusu muhterem Veled Çelebi "10 Muharrem 1313"de aynen istinsah etmişlerdir.

Bu eseri edebiyat âleminin istifadesine vazetmek üzere bana tevdi etmek lûtfunda bulunda Veled Çelebi'ye teşekkürü bir vecîbe addederim.

Esrar Dede tezkiresinin yegâne mehazi olmak ve Galib'in mevlevî şairleri hakkındaki tetebbunu göstermek itibariyle fevkalâde ehemmiyeti haiz olan bu küçük eserin şairlere ait olan kısmını aynen neşrediyorum:

[tı] Lâtifîfî tezkiresine işarettir, [â] Âşık Çelebi, [ha] Hasan çelebi, [dal] diğer tevâ-rih ve mecâmi' [mim] Sefîne-i mevleviy-ye'ye, [kaf] Zeyl-i Nev'îzâde ve Şekayık, [ayın] Zeyl-i Uşâkîzade, [nun] Nuhbetül-âsarı Belîg.

1- Adem Dede: Antalyavî 1041 senesi Galata şeyhi olub 1063 senesi âzim-i Hacc-i_ şerîf iken Mısır'da fevt olmuştur, [şun] Âgehî Dede [sat].
2- Âğazâde: Şeyh Mehemmed Efendi, Gelibolu dergâhının bânisidir, fevt 1063 [sat].
3- Ahmed Dede: Müneccimbaşı, 1113 senesi Mekke-i mükerreme'de şeyhiken fevt olmuşlardır. Şi'irlerinde Âşıkî tahallus ederler [sa].
4- Enis Receb Dede: Edirnevîdir. Muradiye hânıkahı şeyhi iken 1147 senesinde fevt olmuşlardır, [sa].
5- Enisî Mustafa Dede: Edirnevî ve Enis köçeği. Mısır'da şeyh olup 1140 hududunda vefat etmişlerdir [dal].
6- Esîf Dede: Sıdkî derviş Muhammed Tavışanlı şeyhi 1145 tarihinde vefat etmişlerdir [mim].
7- Derviş Ünsî: Bostân-ı evvel asrının fukarâsındandır. Trablusşam dergâhında fevt olmuştur.
8- Ârâmi: Âstâne-i Hazret-i Pîr'de 1040 hududunda fevt olmuş [dal].
9- Ahmet Dede: Moravî
10- İlyas Paşa:
11- Ânî Dede:
12- Ümîdî:
13- Ergun
14- Enîs-i Mısırı
15- Bakayî; Kefevî Derviş Abdülbâkî. 1000 hududunda fevtolmuş [ha].
16- Berrî: Magnisâvî Attâr Derviş Mehemmed'dir. 1128 târîhinde fevtolmuşdur [sa]
17- Pervane: Şem'î köçeği 950 hududunda vefat eylemiş [dal].
18- Pîrî Dede: Derviş İsa 1050 hududunda Şam'da vefat eylemiş [dal].
19- Bedreddin Çelebi
20- Pindârî
21- Bâlî
22- Bakî: Şeyh-i Yenişehir
23- Behlül
24- Pîrî
25- Tabî: Karahisarî Derviş Ahmed'dir. 11-00 hududunda fevtolmuş [dal].
26- Tâib: Gavsî Dede biraderi Aşçı başı Derviş İsmail. 1126 târihinde fevt olmuş-dur [dal] .
27- Sâkıb Dede: Kütahya şeyhi İzmîrî Mustafa Dede fevt, 1148 [mim],
28- Cünûnî : Ahmed Dede, Karamani. Bursa şeyhi. 1030 tarihinde vefat eylemişdir [dal].
29- Celâl Çelebi: Cemal Çelebi'dir. Edirne.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

30- Cevri Dede:
31- Hayati Dede: Hicaz ve Mekke canibinde 1050 hududunda fevtolmuş [å]
32- Hicázi Dede: Şam dergâhında 980'de vefat etmişdir [dal] .
33- Habibi: Bosnavî Derviş Habib-i acib-üt-tavr. 1053'de fevt olmuş [sat].
34- Háfız-ı Konevi: 950 hududunda [ti].
35- Háleti-i Mevlevi: 1012 târihinde fevt şüde [dal].
36- Hasib Mehmed Dede: 1013 senesi İz-nik'de fevt şüde [şun].
37- Hilmi: Derviş AbdÜlhalim, Kasım paşa tekkesinde kari-i Mesnevi iken Hicaz'da 1180 hududunda fevt şüde [dal]. Arabzáde diye meşhurdur.
38- Hilmi: Bustán Efendi.
39- Háfızi Dede:
40- Hayreti:
41- Hüsam Dede:
42- Derviş Hazım: ez bendegán-ı Sultán-ı Diváni.
43- Hudéyi Dede: Peder-i Şâhidi Dede fevt 885 der Muğla [dal].
44- Hális Ahmed Dede: İbn-i Sákıb Dede. 1191 târihinde fevt şüde. der Kütahya [dal].
45- Handî; Kıbrısi Hızır Dede. 1140 hududunda fevt olmuş [sat]. Der menkıbe-i Siyáhi Dede.
46- Husrev Çelebi
47- Hızır Bey:
48- Hayali;
49- Hızır Paşa:
50- Dâli: Kartal Dede. Şam şeyhi 1040 hududunda fevt olmuşdur [dal].
51- Dánisi: Ali Dede, Kudüs şeyhi 1095'de fevt oldu [şun].
52- Derûni: Sineçák hazretlerinin köçeği ve hemşehrisi. 1060 hududunda [dat].
53- Derviş Dede: İstanbûlî. 1000 hududunda fevt olmuş [å].
54- Derviş Dede: Arnavud. Sineçák Derviş Osman'dır. 1055 hududunda fevt olmuş.
55- Derviş Deştî: Konevi Abdülhay. 1040 târihinde fevt olmuşdur [şun].
56- Dakiki Dede:
57- Derviş Çelebi
58- Hilmi: Bursa şeyhi Salih Dede ki Cünûni köçeğidir. 1073 târihinde vefat etmişdir [dal].
59- Zihni: Derviş Hasan 1118 târihinde Kasımpaşa'da fevtolmuşdur [mim].
60- Rüsûhi: Galata şeyhi Şârih-i Mesnevi Ankaravî ismail
61- Rûhi-i Bağdadi: Şam dergâhında 1014 târihinde vefat etmişdir [dal].
62- Rahmeti: Serez-şeyhi Rahmetulláh Dede. 1130 târihinde vefat etmişdir [dal].
63- Reşki: Ali dede, İstanbûlî'dir. 1108 târihinde Konya'da vefat eylemişdir [sun].
64- Resimá: Ahmed Dede, Üsküdári. Hálá Yenişehri-ı fenár şeyhider.
65- Rahmi Dede:
66- Ref'i Dede
67- Receb Dede tarikatı
68- Siyahi: Kıbrıs şeyhi Mustafa Dede 1122 târihinde vefat etmiş [mim].
69- Sâhib: Bursa şeyhi Salih Dede-i sântdir. 1131 târihinde fevt olunmuştur [sat].
70- Semahat: Hálá Edirne şeyhi Ömer Dede Efendi'dir.
71- Sâlik Dede: Kasımpaşa şeyhi Seyyid Halil-i sânidir. 1135 târihinde vefat etmiştir [sat].
72- Sâmi: Musuliyyül'asıl Yûnus Dede. 1097 târihinde fevt olmuşdur [sat].
73- Simá'î: Derviş Hasan. 997 târihinde vefat etmişdir. [ha].
74- Servi: Vilâyet-i Hamid'de Burdur kasabasındadır. 1000 hududunda (dat).
75- Sûzi : Derviş Osmán-ı Mardini. 1085 târihinde Konya'da fevt olmuşdur [dal ve nun].
76- Sultan Simá'i:
77- Sırri Abdi Dede:
78- Sırri Dede:
79- Sâati Dede:
80- Said Dede:
81- Şâhidi Dede: Der sikr-i Adni Dede Şâhidi Dede: Muğla şeyhi. Sultán-ı Divani mürebbâsı. 957 fevt şüde [mim].
82- Şuhûdi Dede: Hazret-i Şâhidi mürebbâsı. Muğla'da şeyh olub 1000 hududunda [å].
83- Şifâyi: Mehemmed Dede birader-i Hasan Efendi zade. Anadolu Kazaskeri iken terk edüp Mısır'a şeyh olmuşdur. 1082 târihinde fevt olmuşdur [nun] ve [şun].
84- Şeyhi: Mehemmed Dede. Bursavi Sâhib Dede'nin biraderi ve cânişinidir. Fevt 1151 [nun] ve [sat].
85- Şeyhi Dede: Beşiktaş şeyhi Memiş Efendi. Fevt 1126 [sat].
86- Şem'i Dede: Mütercim-i elfâz-ı Mesnevi. Fevt 936 [å].
87- Şeyda Dede: ez bendegán-ı Sultan Diváni. Fevt 936 [dal].
88- Şekib Ömer Dede: Halep şeyhi. Fevt 1135 [şun].

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

89- Şâni Dede: Şem'î köçeği [â].
90- Şehlâ Dede: Derviş İsmail. 1080 târihinde [mim].
91- Şûri Dede: Hazret-i Sineçâk köçeği 990 hilâlinde [â].
92- Şefîi Dede: Kefevî Derviş Muhammed. Fevt 1082 [nun] ve [şun].
93- Şinâsi Dede: ki Kafzâde'nin Zübdetül-eş'ar'ından menkuldür.
94- Şehidi Dede: Derviş Hüseyin'dir. Fevt der Edirne 1100 (dal).
95- Şeyda Dede: Derviş Abdürrahîm-i amâ. El'ân serdefter-i üstâdân-ı musiki-dir.
96- Şem'î:
97- Sabûhî: Ahmed Dede. Yenikapu şeyhi. Fevt 1157 (dal).
98- Safi: Mûsâ Dede. Yenikapu şeyhi. Fevt 1157 (dal).
99- Sadri: Mehemmed Dede. Kıbrıs şeyhi. Fevt 1157 (dal).
100- Sâdıkî Dede: Sultân-ı dîvânî köçeklerinden. Fevt 936 (dal).
101- Safi Dede: Bu dahi.Fevt 936 (dal). Halîfe der Mısır.
102- Sâdık Dede: Fevt 936 (dal)
103- Samti Dede: Konevî. 1040 hududunda (dal).
104- Sun'ullah Dede: Sun'î tahallus eder. 1000 târihinde Galata'da vefat (ha).
105- Safâyi Dede: Sinobî. Fevt der Galata 936 (ha).
106- Sâbir Dede: Pârisâ Mehemmed Efendi'dir. 1090 (sat).
107- Safi Dede: Şirazî. 1100 hilâlinde (dal) der menkabe-i Vecdi Dede.
108- Sıdkî Dede: Konya'da 1050 hududunda fevtolmuş (dal).
109- Sâhib Dede: Bursnvî derviş İsmail. 1140 hilâlinde (nun) ve (sat).
110- Safâyi Dede: Kasımpaşa'da 1100 hilâlinde (sat) der menkabe-i Seyyid Halil Dede Şeyh-i Kasımpaşa.
111- Za'fi Dede:
112- Zamiri Dede:
113- Talibi Dede: Şiraz şeyhi Hasan efen-di. 1130 hilâlinde (mim).
114- Tâlib Dede: Tokat şeyhi Mehemmed Dede. 1100 târihinde (şun)
115- Togani Ahmed Dede:
116- Tâhir Hüsam:
117- Tarikati Emir Dede
118- Ubeyd Dede: Eğirdir şeyhi Ubeydullah Dede. Fevt 995 hududunda Konya'da (mim).
119- İlmi Dede: Şam şeyhi fevt 1020 hududunda [mim].
120- Arzi: Mehemmed Dede. Galata şeyhi. Fevt 1075 [şun] ve [nun].
121- Abdi Dede: Abdülvehhâb-ı Sâbûnî-i Hemedânî müellifi kitâb-ı Menâkıb-ı Sevakıb, Fevt der Şam sene 954 [ha].
122- Adni Dede: Belgrad şeyhi. Fevt 1100 hududunda [mim].
123- Arif Ahmed Dede: Peçevî. Yeni Kapu şeyhi fevt 1137 [mim] ve [sa].
124- Arif Dede: Siyahi Dedezâde Kıbrıs şeyhi. Fevt 1135 hududunda [mim].
125- Âyşi Dede: Fevt der Şam 1060 hudu-dunda [dal].
126- Âzizi Dede Vodina şeyhi. Fevt 1140 hududunda [mim].
127- Aziz Dede: Bağdad şeyhi fevt 1150 hududunda [sa].
128- Uzleti Dede: Değirmencizâde. Fevt 1079 [şun].
129- Arşi Dede: Mora'da ârâm etmekte iken 100 târihine karîb fevt olmuş [â].
130- İlmi Dede: Selânik'de salim. Fevt 1140 hududunda [sat].
131- Atik Dede: Arif Çelebi-i sâni:
133- Arif Dede: Der zikr-i Şârih.
134- Derviş Osman: Türbedâr.
135- Alâeddin Çelebi: Der Ergen Sultan.
136- Gavsi Dede: Ahmed Dede. Galata şeyhi fevt 1109 [sa].
137- Garîbî Dede: Vardar yenicesin dendir fevt 954 [â].
138- Garib: Mustafa Dede
139- Ganem Dede:
140- Fedâyi Dede: Burdur şeyhi mehemmed Efendi sene 985 [mim].
141 Fâzıl Halil Dede: Kasım paşa şeyhi Abdi Dedezâde sene 1088 [mim].
142- Fahri Dede: Haleb şeyhi Kilisiyül mevlevi.
143- Fenni: Mehemmed Dede. Musâhib-i Şehriyârî. Fevt 1120 [şun] ve [nun].
144- Fasih: Ahmed Dede Fevt der Galata sene 1111 [sa] ve [nun].
145- Fevzi: Mustafa Dede Köprülüzade kâtibi. Fevt 1100 hududunda [sa].
146- Fazi Dede: Akhisar'da zâviyedâr. Fevt 950 hududunda (ta) ve (a).
147 Fenni Dede: Sükuti Derviş Yusuf sene 1077 (dal) ve (nun) ve (sa).
148 Fevri Dede: Ez kudemâ. Fevt 970 (dal) zikr-i Hamza Dede
149 Fâni Dede: Lâzikıye şeyhi. Fevt 910 (dal).

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

151- Firakı Dede:
152- Ferruh Çelebi:
153- Derviş Feyzi-i Belhi: Den menkıbe-i Fâzıl Halil Efendi.
154- Kadir Ahmed Dede: Pindârî Yenikapu şeyhi. Fevt 1120 (dal).
155- Kadri Dede:
156- Kasım Dede. Der piş-i sürh-i Hüseyin Efendi.
157- Kemal Ahmed Dede: Yenikapu dergâhının banisidir. Fevt 1010 hududunda (dal).
158- Günâhî: Hasan Dede. Vardar yenicesi'nden Sineçâk hazretlerinin köçeğidir fevt 1180 hududunda (a).
159- Kelâmı: Cihan Dede Fevt 1050 hududunda (dal).
160- Kâmili Ahmed Dede: Mağnisavi. Fevt 1068 (dal) ve (nun).
161- Kâmili: Ali Dede. Kasım Paşa şeyhi fevt 1190.
162- Kâtibi: Mustafa Dede Bosnavî fevt 1070 der Yenişehir (sat).
163- Kerim Dede:
164- Külhanı Dede:
165- Güvâhi Dede:
166- Lokmânî Dede: Sâhibi menâkıbı manzume fevt der Konya sene 1000 hudûnda (dal).
167- Lisanı Dede: Galata'da medfundur (dal).
168- Sâfi Dede: Güzelhisar'da şeyh. 980 hududunda (mim).
169- Lebib Ahmed Dede: Sofyadandır fevt der Yenikapu sene 1126 (mim).
170- Mukim: Mehemmed Dede. Tokat şeyhi fevt 1130 hududunda (mim).
171- Melâmi Dede: Sultân-ı dîvâni mensuplarındandır. Fevt 980 hududunda (dal).
172- Mahremi Dede: Sultâbı Dîvâni mensuplarındandır. fevt 950 hududunda (dal).
173- Manevî Dede: Bosnavî derviş Süleyman. Fevt 1087 (şun) (nun).
174- Ma'nevi Dede: Selâniki. Fevt 980 hudûnunda (a).
175- Ma'nevi Dede: Konevi 1000 hudûnda (a).
176- Munis Dede: Emin Dede köçeği sene: 1145 hududunda vefat eylemişdir (dal).
177- Meyyal Dede: Şehlâ derviş İsmail'dir sene 1080 (dal).
178- Derviş Mazlum:
179- Muhlis Efendi:
180- Mehemmed Dede: İbn-i dânişiMidâdi: der fikr'-i Gürcizâde Mehmed Paşa: Karamânî
182- Muzaffer Çelebi: 79'da azil
183- Neşâtî: Ahmed Dede: Edirne şeyhi fevt 1085 (sa).
184- Nâci: Ahmed Dede Yenikapu şeyhidir. Fevt 1123 (şun) ve (nun).
185- Nesib: Yusuf Dede konevidir. Yenikapu şeyhi iken fevt 1126 (şun) ve(nun).
186- Nasirâ Dede: Bagdad şeyhi. Fevt 1049 hududunda (mim).
187- Nâyi Osman Dede: Galata şeyhi Fevt 1142 (dal).
188- Nutkî: Ali Dede. El'an Yenikapu şeyhidir. Abdullah.
189- Nazili Dede: Bosnavî derviş Ali fevt 1140 hududunda (dal) ve (nun).
190- Nazmî: Hasan Dede Bosnavî Mısır şeyhi fevt 1125 (şun) (nun).
191- Nehcî Dede: Sarih Nehcî derdermiş fevt 1128 (şun).
192- Necâsi Dede: 1000 hududu (dal).
193 Nigâhî Dede: Küttâbdan iken terk-i namusu âr etmiş 940 hududu (tı).
194- Niyaz Dede: Bursavî pek kudemâdandır (tı).
195- Nuri Dede: Karahisari derviş Ahmed Kütahya'da. Fevt 1201
196- Nasır Abdülbâki Dede
197- Vefâyî: Ebubekir Dede Halebde meşhur fevt 991 (mim).
198- Vecdî: Mustafa Dede: Yenişehir şeyhi fevt 1080 (mim).
199- Vehbî Dede: kudemâdandır (dal).
200- Vehbî Dede: Edirnevi Derviş İbrahim fevt 1112 der İskenderiyye (şun).
201- Vâsif Dede: Ezbendegân-ı Sultanı Dîvânî. Fevt 936 (mim).
202- Hemdemi Dede: Galata'da medfundur. Fevt 1091 hududunda (dal).
203- Hey'eti Dede: Kanbur Derviş Mehmed-i Edirnevî Fevt 1110 hududunda (dal)
204- Yahya Dede: Bağdat şeyhi fevt 1100 hududunda (mim).
205- Yûsuf Dede: Beşiktaş şeyhi fevt 1080
206- Yûsuf-ı Sineçak: Edirne şeyhi. Sahib-i Cezire-i Mevleviyye fevt 953 Südlüce (a)
207- Derviş Yakin:

Şeyh galibin pek kısa bir tarzda vücuda getirdiği bu krokiyi Esrar Dede tevsir etmiş ve malûm olan tezkireyi yazmıştır. Yalnız Esrar Dede tezkiresinde mevzuu bahis edilen şairlerin yekûnu 124'tür. Demek oluyor ki, Esrar Dede bunlardan bazıları hakkında malûmat elde edememiş ve yahut onların şiirlerini bulamamıştır.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Edebiyat Kitapları

Lise ve muallim mekteplerinde okutulan Edebiyat kitapları ihtiva ve tetkik ettikleri bahis ve meseleler için ne talebeye yardımcı, ne de muallime rehber olabilecek mahiyette değildir. Gerek edebiyat nazariyatını, gerek tarihini talim maksadıyla kaleme alınan bu klasik kitaplar her şeyden evvel dikkat ve itinadan mahrumdur. Bir kitap, birkaç defa basıldığı halde ilk ve son tabılar arasındaki fark, yalnız bazı edebi parçaların tayyından ibarettir. Müelliflerin klişecilikten vazgeçip ciddî olmaları çok temenni edilir.

Birçokları gramer gibi, Edebiyat nazariyatını da istihfaf ederler; ben bu zümreden değilim. Basit ve mürekkep cisimlerin hikemî ve kimyevî havasını, terkibini bilmeyenlere kimyager denilmediği halde fizisyen, doktor, mimar, mühendis, botanist ilh.. buna kıyas edilmelidir— teşbihi, istiareyi, tezadı vesaireyi bilmeyenlere, fasahatle belâğati tafrik edemeyenlere edebiyatçı unvanı verilmekte mahzur görülmüyor. Fennin bu titizlisine mukabil Edebiyatın civanmertliği hayrete şayan değil midir? Fakat bu civanmertliğin, deryadilliğin sebepleri vardır. Tanzimattan bugüne kadar edebiyat nazariyatını talim için birçok kitaplar yazıldı; bunlar içinde Aydın valisi, Dahiliye nazırı Reşit B. in Mektebi Sultani için kaleme aldığı "Nazariyatı Edebiye"yi istisna edecek olursak hangisi edebî san'atları psikolojik birer hadise olarak müspet bir tarzda tetkik ve izah etmiştir? Ne yazık ki bu kıymetli müellif ciddî bir muakkip bulamadı. "Nazariyatı Edebiye" den evvel ve sonra yazılan edebiyat kitapları, kani tefekküre sevketmek hassasından külliyen mahrum kuru tariflerden, söz yığınlarından ibarettir.

Bugün lise 1'inci, muallim mektepleri 5'inci sınıflarda okutulan Ali Canip B.in kitabı, lise talebesinin sonraki sınıflarda görecekleri edebiyat tarihine hazırlanmak için iptidaî malûmatı muhtevi yegâne kitaptır. Bu sene altıncı defa tabedilen bu eserin verdiği malûmat nakâfi, hatta biraz da yanlıştır. İddiamı ispat için kitabın ihtiva ettiği mebahisi birer birer tetkik edeceğim:

1— Nazım ve Nesir, Hece ve Aruz vezinleri. Darülfünuna hazırlanan gençlere vezin hakkında verilmesi zaruri muhtasar ve müfit malûmatı muhtevi olması lâzım gelen bu bahiste veznin şöyle bir tarifine rasgeliyoruz: "Mısraların böyle hece itibarıyla sayılı ve denk oluşuna vezin derler. S: 8". Bu sözle ne ifade edilmiş, veznin mahiyeti hakkında ne öğretilmiş olur? Bilhassa hece ve aruz vezinlerine dair birçok numuneler gösterildiği halde ritmik, metrik vezinler lâyık olduğu gibi tetkik edilmemiş ve bugün cihanı velveleye serbest nazım tamamen meskût geçilmiştir. Sonra, aruzun, edebiyatımızın muhtelif devrelerinde maruz kaldığı değişiklikler ve bugünkü hece ile aruz arasındaki münasebetler izah edilmemiştir. Kanaatime göre, bugünkü hece vezni, Halk ve tekke edebiyatının hecesinden ziyade aruza daha çok medyundur.

2— Mecazlar, Manaya ait san'atlar. Çok ehemmiyetle tetkik edilmesi icap eden bu bahis maalesef kitabın en sönük yeridir. Bir defa, kitabın izahatına nazaran, bunlar oyuncak mahiyetinde şeyirdir. Halbuki sanatkârların duyuş itibarıyla birbirleriyle olan münasebetlerini bu san'atlardan istidlal edeceğiz. Edebî mekteplerin tayininde bunlar çok büyük âmil olacaklardır. Zira, birer tarif dahiline alınan her edebî san'at ruhî bir ameliyedir. Hem tahlilden terkibe hem de terkipten tahlile doğru psikolojiye istinaden izah edilmeleri daha müfittir; ikna için ise zaruridir. Kitabın bu kısmı psikolojiden külliyen mahrum olduğu gibi san'atlar arasındaki ince farklar da katiyen gösterilmemiştir.Meselâ, kitaptaki izahata nazaran mecaz ile kinaye aynı şeylerdir; istiare bir tarafı düşmüş teşbih demektir; gece ile gündüzü, soğukla sıcağı yan yana getirmek tezat yapmaktır; ilh.. Bu bahis bu kadar vukufsuz bir surette tetkik ve sathî olarak tedris edildikten sonra bir fayda temin edemeyeceği muhakkaktır.

3— Edebî neviler. Bu kısım kitabın en iyi yazılmış bahislerinden olduğu halde gene aranılan vuzuh yoktur. Lirik ve didaktik nevilerin izahı tatmin edecek şekilde değildir. Bilhassa didaktik nevide çok karışıklık vardır. Misâl olarak intihap veya yalnızca zikredilen parçalar verilen izahat ile kolay kolay telif edilmemektedir.

4— Millî nazım şekilleri. Halk edebiyatına bigâneliğin güzel bir nümunsi olan bu bahiste yalnız bir nokta üzerinde fazlaca ısrar edeceğim; 204'üncü sayfada şöyle bir fıkra var: "Zaten divan edebiyatı şairleri de halkı düşünmüyordu, hatta ekseriyet itibarıyla

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ondan nefret ediyorlardı. Meselâ Baki "Türk ehlinin ey Hace biraz başı kabadır" Nef'i "Türk'e hak çeşmei irfanı haranı etmiştir" demiş içlerinden hiç birisi hece veznine milli nazım şekillerine iltifat etmemiştir"

Divan şairlerinin hece veznine, halk edebiyatı şekillerine iltifat etmemelerinin milliyetperver olmadıklarını istilzam ettiği havadisi yeni bir şey değildir. Fakat artık bu kabil ithamların zamanı geçmiştir. Tarihi iyi tetkik etmek eski zihniyeti iyi kavramakla bu meselelerin daha güzel halledilmelerini bekliyoruz. Nefi gibi babasını hicveden bir adamın tehevvür ânında böyle bir söz söylemesi hemen milliyet hudutlarından dışarı atılması mı mucip olacaktır? Boş yere haksızlık etmeyelim, dünkü edebî cereyanı daha şuurlu izah yollarını arayalım.

Baki'nin istişhat edilen mısraına gelince: lisanda harikulade bir inkılâp yapan büyük san'atkârın "Türk ehli" gibi bir hatayı irtikâp etmeyeceği şüphesizdir. Her sözünde muhakkak bir zekâ cümbüşü gösteren Baki, hangi miyara vurulursa vurulsun, çok zeki çok san'atkâr görünür. Muhakkak olan bir cihet varsa o da, Baki'nin, her kesin anlayabileceği değil fakat mahdut bir zümrenin zevk alabileceği bir şair olduğudur.

Müellif, Edebiyat tarihimizde hakikaten şerefli bir mevki sahibi olan san'atkârın divanını bir kere açmak zahmetine katlanmayarak lâlettayin bir yerde tesadüf ettiği müfredi senet olarak kabul etmiştir. Eğer Baki divanı açılmış olsaydı şu beyit görülecekti:

Her taç olmaz fakru fena şahına şertaç
Terk ehlinin ey hace biraz başı kabadır

Terk, kavuk gibi bir serpuş ismidir, aynı zamanda kavuğun dilimlerine de terk derler, fakru fenâ Terk ehli, Taç, sertaç, Terk, Kaba "gömlek" aralarındaki münasebetler Baki'nin ihmâl edeceği şeyler değildir.

5— Divan edebiyatı. Bu kısımda da evelki tabılara nazaran çok ihtisar var, alâ; divan edebiyatına isim verme ve karakterize etme sadedinde bazı mülâhazalar var, müellifin şahsî kanaatları olduğu için buna da bir şey demeyeceğim, lâkin işaret etmek istediğim bazı hatalar var.
S: 298;

Key badiyegerdi hadi nevert
Nazik bedeniyle nazpervert

İzahı; Key: ki ey. Badiyegert: çölde dönüp dolaşan. Navert: "farsî" muharebe, mücadele.
Evvela beyit şu şekilde okunacaktır:

Nazik bedeniyle nazpervert

Saniyen. Navert "burada, muharebe" mücadele manasına değil "yürüyüş" manasındadır; badnavert, rüzgâr yürüyüşlü demektir.

S: 317:
Nemlü eskimden zemin memlû o nem den asuman. Bu mısraın da doğrusu şöyle olmak lâzım gelir:

Nemlü eşkimden zemin memlû ünümden asuman zira denizler, göller, ırmaklar tevlit etmeyip de ancak yerleri nemlendiren göz-yaşı gökleri nasıl doldurur? "Ünüm" ile "O nem" eskiden aynı şekilde yazılırlardı. Bu mısraın altındaki şu mısrada işaret etmek isterim:

Ahû nalem navegi peyveste ham, kaddim keman. Bazı yerlerde noktalama işaretleri kullanan müellif buradaki virgülü de yanlış yere koymuştur; virgülün yerini değiştirmek mananın vazıhan anlaşılmasına daha çok yardım eder:

Ahû nalem navegi, peyveste ham kaddim keman.

6 — Eski nesir.

Eski nesir. Eski nesir hakkında hiç bir şey öğretmeyen bir bahis. Alınan numuneler içinde pek kısa cümlelilerle beraber uzun cümleliler, sadeler, seciliier de vardır. Fakat eski nesir demek sadece seci, cümle uzunluğu demek değildir. Asıl eski vasfını veren bir işleniş tarzı vardır. Meselâ, Nabi'nin münşeatı İfade itibariyla, Mercimek Ahmed'in kitaba alınan parçasının ifadesiyle kıyas edilmeyecek derecede olmakla beraber ondan yeni bir edaya maliktir. Mercimek Ahmed'in kısa cümleli külfetsiz yazısı Nabi'nin külfetli yazılarından eskidir. Buna bu çeşniyi veren nedir? işte bu cihetler katiyen nazara alınmamış, ancak bu mephaste eserlerinden parçalar alınan muharrirler hakkında tarihî malûmat verilmekle iktifa edilmiştir.

Son söz olarak diyeceğim ki; fahiş hataları, tetkikini deruhte ettiği mebahisin kifayetsizliği ve sathiliği ile bu kitabın, bugünkü ihtiyaca ne dereceye kadar cevap verdiği teemmül edilsin.

Edebiyat tarihleri hakkındaki mülâhazalarımı da sonra arz edeceğim.

A. Ziya
18 Temmuz 1932

ARKADAŞ MATBAASI

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 2, Sayı: 17	Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl	25 Eylül 1932

Kuş Bakışı

Darülfünun Islahatı ve "Yüksek Muallim Mektebi"

Darülfünun ıslahatından bahsolunurken ilk önce akla gelmesi icap eden meselelerden biri de Yüksek Muallim Mektebinin alacağı şekil olmalıdır.

***

Beyazıt'ta, Zeynep Hanım Konağı'nın bir köşesine sığınmış olan ve birçok münevver vatandaşlar tarafından bile mevcudiyeti bilinmeyen bu mütevazı mektebin, maarif sahasında oynaması icap eden büyük rol düşünülürse, bugün pek bakımsız kaldığına, âdeta üvey çocuk muamelesi gördüğüne, insan tereddütsüz hükmeder.

***

Muallim mektepleri ilkmektep hocası, Ankaradaki orta muallim mektebi orta mektep hocası yetiştirdiği gibi Yüksek Muallim Mektebi de lise hocası yetiştirmekle mükelleftir. Bu itibarla maarif sahasındaki ehemmiyeti de büyüktür. Fakat buna rağmen kendisine verilen kıymet nedir? Biraz da onu görelim:

***

Bir kere Yüksek Muallim Mektebinin müstakil bir binası yoktur. Fen Fakültesinin bir kısmını doldurduğu için âdeta sığıntı vaziyetindedir. Dardır. Mektebin erkek ve kız talebesi olduğu için bunlara ayrı ayrı yerler tahsisi icap ettiğinden mektepte izdiham son dereceye gelmiştir. Halbuki mektebin doktoru, mektebin yemekhânesinden başka yerleriyle alâkadar olmadığı için bu gayrı sıhhî vaziyet hakkında müdüre bir tek söz söylememiş değildir.

***

Mektepte şaşılacak derecede bir anarşi ve idaresizlik hâkimdir. Bugün Yüksek Muallim Mektebi'nin bir müdürüyle üç müdür muavini vardır. Buna rağmen ekser geceler mektepte bunlardan kimse yoktur.

***

Gece nöbetçiliğini talebe üzerinde hiç bir idarî selâhiyeti olmayan kütüphane memuru, eczacı veya ambar memuru yapar. Talebe mekteple olan muamelesini yapmak için bazen mektepte hiç kimseyi bulamaz.

***

Mektepte müdürün hakikî vekili demek olan ve hakikatte müdürden ve muavinlerden daha fazla rol oynayan bir hademe Şuayip Efendi vardır ki talebe ekseriya bununla muamele görür. Ara sıra zuhur eden küstahça tavırlarına rağmen mektepte böyle faal bir rol oynadığı ve istihbarat işlerinde de iyi vazife gördüğü için mektep idaresi bu hademeyi tutar. Bazen mektepten on beş, yirmi gün gibi

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

büyük bir zaman için mezuniyet alması icap eden bir talebenin ne müdürü, ne de muavinleri vazife başında bulamadığı ve Şuayip efendiye haber vermeyi de nefsine yediremediği için kimseye söylemeden kendi kendine çıkıp gittiği vakidir.

Bugün yüksek muallim mektebi, hakikatte yalnız aşçıbaşısının hikmet-i mevcudiyeti olan bir oteldir. Bazı sabahlar

sizlik mebzulen mevcut olmakla beraber son dört beş yıl zarfında cinsi ahlâka dair en ufak bir vak'a bile zuhur etmemiştir.

Bundan başka mektebi idare edenler aktif adamlar değildir ki talebe arasında bir hâdise çıktığı zaman karar verip tatbik edecek kimse yoktur. Böyle zamanlarda müdür ne yapılmasını icap ettiğini

"Atsız"a

Bir buçuk yıl var ki senden öğüt aldık biz,
Senden taşan Türklük aşkı bize verdi hız...
Artık sussan ve beklesen bunun kârını,
Görsen nasıl hazırlıyor gençlik yarını?

"Türk"ü yalnız "Türk"ü örnek etmekti gayen
En ümitsiz varlık için emindi sayen.
Şuursuzca garba akan gençlik taşandı,
Bu sel senden neler aldı, neler kazandı!

Sendin çizen nispetini Bismark'la Türk'ün,
Sen anlattın niçin gitti Napolyon sürgün;
Artık bugün bir mefkure değildir Lenin,
Sihirledi onu çelik iraden senin.

Ektiklerin genç kalplerde vermekte filiz,
Bil ki onun yükselmesi yakındır Atsız ! ..

Bedriye Sabit Atsız

talebe uyandığı zaman yatakların birinde hiç tanımadığı bir çehreye rast gelir. Bu, talebeden birinin o gece için yatmaya getirdiği yataksız kalmış bir ahbabıdır. Ve herkesin gözü önünde olan bu vakadan mektep idaresinin haberi bile olmaz.

Yüksek Muallim Mektebini idare edenler hakikatte idaresizliğin ve iradesizliğin müşahhas timsalleridir. Talebeyi muayyen saatte mektepte bulunmaya icbar için müteaddit emirler asılır. Fakat talebe bildiğini, okumakta berdevamdır. Çünkü talebe bu emirlerin yerine getirilmiyeceğinden o kadar emindir ki bu emirlere karşı yalnız gülümsemekle iktifa eder.

Erkek talebeye, kız talebe hususunda, büyük bir emniyetsizlik gösterilir. Geceleyin sinemaya veya tiyatroya gidecek olan kız talebe erkek arkadaşlarıyla değil erkek hademelerle gönderilir. Halbuki mektep

şikâyetçi talebelere sorar. Diğer taraftan talebenin gıdasına, istirahati esbabına da hiç dikkat olunmaz. Tedrisat müddetince yemekler biraz daha iyidir fakat dersler kesilince yemekler azalır ve kötüleşir. Hatta dersler kesilince talebeye verilen 250 kuruş gibi azıcık bir aylık da verilmez olur. Bu hale karşı şikâyette bulunan talebeye verilen cevap şudur: "Tatil zamanında talebe çalışmadığı için daha az gıdalarla da iktifa edebilir. "Halbuki tatil zamanı, bilhassa son sene talebeleri için en hararetli çalışma zamanıdır.

Mektepte yatma, kalkma, çalışma zamanları katiyen belli değildir. Hakikaten çalışmak isteyen bir talebe sessiz bir köşe bulamaz. Talebenin biri çalışırken diğerinin canı radyo veya gramofon çalmak istese idare buna mani olamaz. Yahut da bir kısım talebe çalışırken diğerleri her hangi bir oyunla meşguldür; çalışanlar düşünülmez. Ve yahut da yatakhanede. uyu-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

yanların yanında birkaç talebenin aklına türkü söylemek gelir. Onları menedecek bir kuvvet yoktur. Bu takdirde talebe meseleyi kendi arasında ve yumruk dövüşüyle halleder. Buna karşı da idare bir şey yapamaz. Çünkü bir mektep, yetmiş tarakta bezi olduğu için mektebe uğramaya hiç vakti olmayan ve talebe tarafından nefret edilen bir müdür tarafından idare olunur, ve müdür muavinleri alay edilmek veya tahkire uğramak, hatta dayak yemek korkusuyla talebenin arasına çıkamazsa o mektepten daha fazla bir şey beklemek abes olur.

Mektebin facialarından biri de doktorudur. Yüksek Muallim Mektebinin maaşlı bir doktoru vardır, Bu doktorun en mühim vazifesi her gün öğleyin gelip viziteye çıkan talebeyi muayene etmektir. Halbuki doktor, ekseriya 80 basamak merdiveni çıkmaya üşendiği için mektebin üst katında olan revire çıkamaz. Saat tam on ikide, doğruca aşağı kattaki yemekhaneye gelir, yemeğini yer ve gider. Bazen de daha lütufkâr davranarak muayene olunmak isteyen talebeyi aşağıya çağırtır. Fakat tatil zamanlarında kampa ve saireye gittiği için bu doktor hiç görünmez olur. O zaman hasta olan talebeye ya arkadaşları tarafından belediye doktoru getirilir, yahut da talebe kendi parasıyla bir doktor bulur. Vizite parası bulamayan talebe için yapılacak iş talihe küsmektir.

Talebe ekseriya mektep doktoru tarafından baştan savma bir muayeneye maruz kalmamak ve hatta doktorun asık suratını görmemek için hariçte bir doktora muayene olunarak aldığı reçeteyi mektebe yaptırmak üzere getirir. Fakat bu reçeteyi yaptırmak ta meseledir. Reçetedeki ilâç Avrupa malı ise mektep doktorunun milliyetperverliği tutar, bunu kabul etmez. Fakat dok-torun alâkasızlığı bu kadar değildir. Mektebin sıhhî şeraitini anlamak için şimdiye kadar bir defa bile mektebi gezmemiştir. Keza talebenin yıllık sıhhî muayenesi diye bir şey yapmak âdeti değildir. Son dört yılda, arkadaşlarının gözü önünde, iki talebe idarenin ve doktorun kayıtsızlığı yüzünden asabiyetle başlayan hastalıklarını tımarhanede ikmal ettiler.

Ve daha geçenlerde olan ikincisinde, hasta ancak polis kuvvetiyle çıkarabilecek hale gelmeden önce mektep idaresi kendisine düşen vazifelerden hiç birisini yapmadı.

Yüksek Muallim Mektebinin diğer bir derdi de tedrisatıdır. Bu mektepte İngilizce, Almanca, Fransızca, tedris usulü adında gece dersleri vardır. İki kadın hocanın muvaffakiyetle idare ettiği İngilizce ve Almanca derslerini bir tarafa bırakırsak diğerleri tam bir orta oyunu ve karagöz mahiyetindedir. Tedris usulü derslerinde serbest münakaşalı konferans namı altında yapılan maskaralıklar talebeye eğlenceli saatler geçirtir. Fransızca derslerinde Fransızca'dan başka her şey öğrenilir ve konuşulur. Misal olarak bu derslerin birinde Nedim'in şiirleri okunduğunu söylemek, dersin ne kadar ciddiyetle yapıldığını anlatmaya kâfidir.

Yüksek Muallim Mektebinin iç yüzünü teşkil eden facia yazmakla tükenir şey değildir. Bu hususu anlamak için bir Yüksek Muallim talebesiyle dertleşmek insana daha pek çok ve pek feci hakikatler öğretilir. Bu kadar anarşi ve bedhahlık arasında, başka bir muhit olsaydı, her halde birçok ahlâksızlık hâdiseleri de vaki oturdu. Bu olmadığı için Yüksek Muallim talebesi tebrike şayandır.

Memlekete lise hocası yetiştirecek bir mektebi bu feci vaziyetten kurtarmak lâzımdır. Müstakil binası ve muktedir idare adamlarıyla bu mektep hakikaten bir Yüksek Muallim Mektebi olmalıdır. Yıllardır bu mektebin keşmekeşine sebep olan müdürün istifa edeceğini memnuniyetle işittik. Yeni gelecek müdürün irade sahibi ve vekur bir insan olması, hele şimdiki müdür gibi kız talebenin ekseriyette olduğu bir mektepte ara sıra kız talebeyi karşısına toplayarak erkekler aleyhinde konferans vermek suretiyle erkek ve kız talebe arasına tefrika saçacak idaresizlikler yapmayacak kıratta bulunması lâzımdır. Yeni müdür mektebi muzır anasırdan temizleyecek vatanperver bir insan ve bir TÜRK olmalıdır.

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bugünün Meseleleri:

Askerlik Aleyhtarlığı

Askerlik mesleklerin en şereflisidir.
Eğer avukat fertlerin mukaddes haklarını müdafaa eden insan demekse, eğer rençber bizi doyuran bir işçi ise, eğer doktor hastaları iyi eden bir fedakârsa, asker de bir millet için kendi canını feda eden kahraman demektir.

gormuş bir milletin hasletlerine tevarüs etmek iktiza eder. Türkler bunun için birinci sınıf askerdir. Ve Hindenburg bunun için Amerikalıları telmih ederek: "Harp sanatı altı ayda öğrenilemez" demiştir. Bu böyle iken on zamanlarda moda olan fikirler arasında bir de "askerlik aleyhtarlığı" başladı.

Akşam ve Çiçekler

Bahçemin renkleriyle günün renkleri eşti;
İçime çiçeklerden renk ve koku boşaldı
ince «hanımelleri» , «fulya»lar pembeleşti,
«Nerkis»lerin uykulu bakışı ufka daldı.

Rüzgârlar saçlarını okşarken «sümbül»lerin
Beyaz yüzü ürperdi «yasemin»le «fül»lerin;
Kimisi açılırken kimi soldu «gül»lerin,
«Şebboy»ların kokusu derinleşti, çoğaldı.

Solan «zambak»larımın yaprakları döküldü,
«Akasya»mın o narin, beyaz boynu büküldü.
«Kahkaha»lar rengârenk dudaklarıyla güldü,
«Karanfil»ler kıp kızıl bir yara şekli aldı.

Beyaz güller yanardı, «lâle»ler kızarırdı,
«Çiğdem»lerin yüzleri gittikçe sararırdı.
«Menekşe» min gölgeli bakışı kararırdı,
«Leylâk»ların mor başı göğsüne düştü kaldı..

Fevziye Abdullah

Hakkı müdafaa vazifesiyle mükellef olan avukat, çok para aldığı takdirde haksız bir insanı veya yanlış bir davayı müdafaa edebilir. Bir doktor kıymetli, fakat parasız bir hastayı bırakıp kıymetsiz fakat paralı olanını tedavi edebilir. Lâkin asker için bu ihtimal yoktur. O kayıtsız şartsız olarak, hiç bir karşılık beklemeden yüksek bir gaye için ölmekle mükelleftir.

Askerlik manen olduğu gibi maddeten de çok yüksek meziyetli insanlar ister. Bu maddî ve manevî meziyetler birkaç yılda kazanılır şeyler değildir. İyi asker olmak için asırlarca terbiye

Askerliği gayrı insanî, vahşi, mantıksız, lüzumsuz görmek günün işi oldu. Hatta bu moda bazı mühim ve yüksek kimselere de sirayet etti. Münevver gençliği ise yarısından çoğu askerlik düşmanıdır. Onlara göre askerliği körü körüne itaati bir mantıksızlıktır. Onlar bu kayıtsız itaatteki fazileti idrak etmezler. Talimler, yürüyüşler yıpratıcıdır. Halbuki onlar sabaha kadar baloda dans etmekten yorulmazlar.

Askerlik gayrı insanîdir. Fakat onlar bu gayrı insanî şey sayesinde bir insan gibi yaşadıklarını düşünmezler. Gençliğin bir kısmı komünist ruhlu ol-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

duğu için askerliğe düşmandır. Onlara göre beşeriyeti birbirine düşüren âmillerden biri de askerlerdir. Binaenaleyh ilk önce ortadan kaldırılacak unsur askerlerdir.

Bir kısmı züppe ve kozmopolittir. Bunlar yalnız zevk ve rahatlarını düşündükleri için askerlikten nefret ederler.

Bir kısmı renksizdir. Renksiz oldukları için askerliğe karşı takındıkları tavır da renksizdir. Bir kısmı da pasifist, beşeriyetçi veya anarşisttir. Bunun için askerliği istemez. Fakat işin en garibi gençler arasında askerlik aleyhtarı milliyetperverler de vardır.

beşeriyeti veya bir prensibi müdafaa ediyor gibi gözükürler. Hakikatte müdafaa ettikleri kendileri ve kendi menfaatleridir. Dikkat edin: Bir münevver askerlik ve harp aleyhtarı mıdır, muhakkak korkaktır. Komünist midir, muhakkak cepleri boş bir gayrı memnundur.

Halbuki bu efendilerin çoğu memnun edildikleri takdirde fikirlerini değiştirebilir ve yeni fikirlerini de eskileri kadar kuvvetle müdafaa edebilirler. Çünkü dünyada birbirine zıt olan bir çok şeyler aynı kuvvetle müdafaa edebilir. Dün eski lisanı ve edebiyatı müdafaa edenlerin

Burada her dem güneş açmaz,
Bazı olur hava puslu.
Bugün yine oldu bahar,
Geldi bir hoş bülbül sesli.

Üzerinden akıyor naz,
Paylaşacak benimle koz.
Dedim: "Adın Şirin mi kız?"
Güldü, dedi: "Hayır, Aslı."

Dedim ki: "Hey bre yosma!
Bir sözüm var, ama küsme,
Bir başlasın, böyle susma,
Ya saz yahut cilve faslı..."

Dedi: "Sonra için yanar,
Bakışımdan gönlün kanar.
Dudağımdan başın döner,
İyisi mi, otur uslu!"

Dedim: "Dilber! Tavrın yüce.
Etme, konuş akıllıca.
Gönül benzer bir kılıca,
Kanlanmazsa kalır paslı."

Dedi: "Kılıç kına girsin!
Ben güneşim, sen de karsın!
Dayanamazsın, erirsin,
Sevdiklerin kalır yaslı..."

O güzel kız sattı beni,
Bir hıçkırık tuttu beni,
Yalnız koyup gitti beni,
Salınarak nazlı nazlı.

Gönül orman... Uçtu kuşu.
Bu ormanın bitti işi.
"Atsız" dağdı, geldi kışı
Başı duman, gözü sisli...

Atsız

Halbuki hakikatte Türkiye'de imhası vacip olan yegâne unsur münevverlerdir. Bunlar cemiyetin şirazesini bozarlar. Ahlâksızlar ve hırsızlar, rüşvet alanlar bu sınıftan çıkarlar. İltimas bunlar arasında caridir. Muhtelif vesilelerle vatana ihanet eden bunlardır.

Bunlar biraz okumuş oldukları için filân feylesofa veya falan âlime, terbiyeciye istinat ederek Türk cemiyeti için zararlı olan yeni bir takım felsefeleri

bugün açık Türkçe taraftarı olduklarını dün hilafetçi ve islamcı olanların bugün milliyetperverliği kimseye vermediklerini dün padişahçı ve hakancı olanların bugün cumhuriyetçi kesildiklerini ve dünkü mesleklerini ne kadar kuvvetle müdafaa etmişlerse bugünkü mesleklerini de o kadar kuvvetle müdafaa ettiklerini görüyoruz.

Memlekette bu zararlı fikre karşı koyması icap eden insanların da askerlik aleyhinde bulunması ise ayrı bir

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ca olan bir zat talebesine: "sizi bu kaba elbiselerden de kurtaracağız. Siz bu elbise ile insanlık haklarından istifade edemez, meselâ Tokatlıyan'a gidip oturamazsınız" demişti. Bu efendi, Tokatlıyan'a gitmeyi bir insanlık telâkki edecek kadar basit düşünüyor ve Tokatlıyan'a gitmenin değil gitmemenin daha doğru olabileceğini idrak edemiyordu.

Halbuki haricî tehlikelere bizim kadar maruz kalmayan memleketlerin askerliği nasıl teşvik ettiklerini hepimiz biliyoruz. Bugün Rusya, Fransa ve Amerika kanunları mucibince bir harp vukuunda devlet, tebaasının bütün mal ve canına tasarruf etmeye salâhiyettardır.

Yani harp olduğu takdirde ve devlet arzu ederse tebaasının parasını, emlâkini alabilecek, yahut harp müddetince ölmemesi icap eden bir şahsa kan verilmek icap ettiği takdirde tebaasından diğer birinin kanını ona nakledebilecektir.

***

Haydi diyelim ki Rusya bir kapitalist Avrupa birliğinden korkuyor ve Fransa Alman heyulası ile muzdariptir de onun için böyle yapıyor. Ya 120.000.000 nüfusu, İngiltere donanmasına muadil donanması, sonsuz servetiyle Amerika kimden korkuyor? Büyük Okyanus ötesindeki Japonya'dan veya 20.000.000 nüfuslu sükûnetsiz Meksika cumhuriyetinden mi? Görülüyor ki, en emin ve kuvvetli milletler bile, hatta "insaniyet" propagandası uğrunda milyonlar sarf ederken bir yandan da askerliğe şevkle gelenler de bizdekinin aksine olarak, münevverler, darülfünun talebeleri oluyor.

Liselerin her yıl yaptıkları on beşer günlük askerî kamp, haftada üç saat talim yapan darülfünun talim taburu başka milletlerin askerî hazırlıklarına karşı koyabilmek için kâfi değildir. Bütün milletin aynı bir millî-askerî terbiye ile yetişebilmesi için, hiç olmazsa orta ve yüksek tahsil gençliğini maarif vekâletinin elinden alarak Büyük Erkânı Harbiye'nin eline vermek lâzımdır. Maarif vekâleti ilk tahsil gençliği ile, bilhassa köylerle meşgul olmalı, fakat orta ve yüksek mektepler Büyük Erkânı Harbiye'nin elinde olmalıdır.

Büyük Erkânı Harbiye bu işi yapamaz diye düşünmeye hiç lüzum yoktur. Büyük Erkânı Harbiye Türkiye'nin yegâne muntazam işleyen makinesidir. Büyük Erkânı Harbiye bu işi maarif vekâletinden daha iyi yapmaya muktedirdir. Çünkü bugün yalnız, sayısı 100.000'i geçen bir insan kütlesini idare etmekle kalmıyor, birçok askerî liseleri, Harbiye Mektebini, Harp Akademisini, muazzam fabrikaları, yolları da hiç şaşmadan idare ediyor. Büyük Erkânı Harbiye'nin ne muazzam bir makine olduğunu anlamak için yalnız askerî neşriyata bakmak kâfidir. Bugün bir yığın telif eserlerden başka, ecnebi dilinde çıkan eserlerin lâzım olanları da derhal Türkçe'ye tercüme olunarak çok ucuz bir fiyatla zabitlere dağıtılır.

***

Talimnameler dil encümenine örnek olacak güzel bir Türkçe ile yazılmıştır. Istılahlar hemen kâmilen Türkçe'dir. Sivillerin yıllardır bağıra çağıra yapamadıkları temiz ve öz Türkçe'yi ordu hiç gürültüsüz meydana getirmiş, tatbik etmiştir.

***

Bugün maarif sahasında bize lâzım olan ilmî ve edebî eserlerden, ansiklopedilerden, çocuk terbiyesine ait kitaplardan yüzde kaçı Türkçe'ye tercüme, edilmiştir? Halbuki bugün Türk Ordusuna lâzım olan ecnebi eserlerinden yüzde yüzü Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Yalnız telif neşriyatı bile büyük bir varlıkken ordu en ufak bir şeyi bile ihmal etmiyor. Ordu aynı zamanda bir mekteptir de... Efrat kışlaya geldiği zaman ancak yüzde 4 veya 5'i okuma yazma bilir. Bir yıl, nihayet bir buçuk yıl sonra terhis olunurken bu miktar yüzde 10'a çıkmıştır. Halbuki Maarif vekâleti, halk evleri, darülfünundu ise bu muvaffakiyeti günde altı saat talimden sonra kalan

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

zamanda yapıyor ki omuz silkinecek ehemmiyetsiz bir mesele değildir.

Bugün yeryüzünde hiç şüphesiz en muntazam, en örneklik teşekküller, ordulardır. Disiplini çok olan cemiyetler daha verimlidir. Eğer bu disiplinli cemiyette feragat ve fedakârlık da olursa o zaman kuvvet iki misli artar. Bir askerin, kendisinden daha yüksek rütbeli olana itaati. Mantıksız bir kölelik değil, mantıklı bir feragattir. Bir askerin kumandanına verdiği selâm bir remiz, bir paroladır. Bu parolada fedakârlık, diğer-gamlık vardır. Disiplinsiz ve başıboş yaşamak kolaydır. Bunu herkes ve hatta hayvanlar da yapabilir. Fakat kuvvetli bir disiplin içinde birbirine merbut olarak yaşamak için yüksek hasletler ister. Bu hasletler en çok Türk milletinde vardır. Bunun içindir ki bir avuç Türk zaman zaman bütün tarihi doldurmuştur.

Sokaklarda, orduya yeni gelmiş bir askerle bir yıllık bir askere bakınız. Aralarında ne kadar fark bulacaksınız. Bu fark gerek maddî gerek manevî cihetten eski askerin lehindedir.

Sokaklarda Türk zabitlerinin yüzlerine bakınız: İstiklâl harbine ve umumî harbe iştirak edenlerle, harp görmemiş olanları ayırmak çok kolaydır. Bunun için zabitlerin yakalarına bakmaya lüzum yoktur. Harp görmüş zabit daha asker, daha vakur, daha yüksek, daha şanlıdır. Bu, yaşın gençliği ve vücudun kuvveti ile elde edilen bir şey değildir. 30 ağustos geçit resminde, Beyazıt'ta, kolordu kumandanının önünden geçen askerlerin en başında olan ak saçlı Türk paşası bütün Türk zabitlerinden ve çelik tulgalı genç ve dinç Harbiyelilerden daha güzel, daha şanlı ve daha askerce yürüyordu.

Bu, insanın gözlerini yaşartacak bir manzara idi. Çünkü askerlik bir ruhtur ve bunun içindir ki selâm veren bir neferin Türk olup olmadığını anlamak, başın çevrilişini ve gözlerin sert bakışını nazarı dikkate alarak pek kolaydır. Gençliğin talim ve terbiyesini Büyük Erkânı Harbiye eline almalıdır dedik. Bu, bütün Türkler'i asker yetiştirmek için değil, onlara, her ferde verilmesi kanunlarımızla tasrih edilen askerî terbiyenin, mükemmel bir şekilde verilmesi içindir. Erkânı Harbiye bugün askerden başka doktor baytar, kimyager, haritacı vesaire yetiştiriyor. Ve bunlar her sahada sivil meslektaşlarından daha mükemmel oluyor.

Memlekette, münevverler arasındaki askerlik aleyhtarlığı zihniyetini kırmak için şiddetli bir mücadeleye girişmek lâzımdır. Bunu da bilhassa hocalardan bekleyeceğiz. Bunlar arasında İstanbul Kız Lisesi sabık felsefe hocası Cemil Sena Beyi hürmet ve takdirle anmak icap eder. Bu muhterem hoca bir dersinde kız talebelerine muaşeret hakkında söz söylerken "herhangi bir yerde bir zabit size dans teklif ederse, yorgun bile olsanız onu reddetmeyeceksiniz; şahsı ne olursa olsun taşıdığı üniformasının şerefi büyüktür. Size belki askerî lise talebelerinden bazılarının yaptığı münasebetsiz hareketleri göstererek fikrinizi askerler aleyhine çelmek isteyeceklerdir. Fakat acaba siviller o münasebetsizliklerin daha büyüğünü yapmıyorlar mı? Onlar asker oldukları için yaptıkları en ufak bir hareket bile göze batıyor ve fazla gözüküyor. Berikiler sivil oldukları için ne yaparlarsa yapsınlar göze batmadan kayboluyor" demiştir. Bu sözler tamamı ile doğrudur, insanların kardeş olduğunu veya olacağını, büyük ve ebedî barışıklık devri geleceğini söyleyenlerin mânâsız propagandalarını ilmî delillerle çürüterek hayat mevcut oldukça kavganın da olacağını anlatmanın ve Türk gençliğini ona göre hazırlamanın zamanı gelmiştir. Aç kaldığı zaman ölmemek için komşusunun elindeki ekmeği almak üzere ona saldıracağı muhakkak olan sulhperverlere, bu saldırışı kendi şahsı için değil, mensup olduğu kütle için yapmanın daha şerefli olduğunu söylemeli ve hakikî sulhperverliğin miskinlik olduğunu anlatmalıdır bir devler memleketi olmağa doğru giden dünyada nüfusu az ve tekniği geri olanların ise, yaşamak için herkesten daha dövüşken olması icap ettiğini onların sağırlaşmak isteyen kulaklarına haykırmalıdır...

H. Nihâl

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Basılmamış Halk Şiirleri

Toplayan: M. Şakir

Gö(n)ül gam bahrına daldı ziyâde
Şiddet-i rûzigâr xasımdır xasım
Girdâb-ı sefine qaldı cezada
Eğnimde qaralar yasımdır yasım
Bahr(ü) sevâhilde ne yaman qaldıq
Küşâde yelkeni engine saldıq
Sılam(n) xaberi(n) bi(n)de bir aldıq
Ağlar üç qardeş xısımdır xısım

***

Bükülüb qaddîmiz döndi kemana
Tabibler aradım derde dermana
Eyledim niyaz gafur rahmana
Silinmez yürekde pasımdır pasım

Bîçâre «Himmet»i(n) zikri dilinde
Emr-i şâhî irâdemiz gelende
Bi(n) iki yüz yetmiş altı evvelinde
Gözlediğim rûz-ı qasımdır qasım

17

Beni sermest etdi(n) ey perî-sûret
Rahm eyleyüb gel uyan sevdiğim
Bîçâre hâlime eyle merhamet
Etdi(n) beni sen ne yaman sevdiğim

Sevda çekenlerin qalmaz mecali
Gö(n)ül sevdiğiyle ister visali
Mübtelâ eyledi(n) bülbül misâli
Leyl ü nihâr sa'y-i efgân sevdiğim

«Zîver» derûnunda ateşler yanar
Söyünmez haşredek allı pullı yâr
Bim gibi zülfü(n)den verdi(n) yadigâr
O da ben gibi perişan sevdiğim.

***

18

Şeb tâ seher benim feryâd(ü) zârım
Zülf-i siyah çeşm-i fettan elinden
Başı(n) içün ba(n)a rahm eyle yârım
Derdimi(n) çâresi derman elinden

Beni mest eyleyen la'l-i lebidir
Kâkülle oynamaq dost meşrebidir
Sad hezâr qul âzâd etmiş gibidir
Can qurtaran yoq mı düşman elinden

Cevr ü cefâ çekmek bize yol oldı
Helakime sebeb gonce gül oldı
Bîçâre «Sefîl» yandı kül oldı
Çeşmi âhû qaşı keman elinden

19

Tâ'ife i xûbân içre bir eşi(n)
Acab yaratmış mı ol xüdâ guzel
Yaqdı gö(n)ül pervanesi âteşi(n)
Yanmış içün yoq mı bir deva güzel

Nedir bu fettâne göz süzüşcükler
Nedir bu tûtî-veş sözleyişcikler
Bu qaş çatub perçem gösterişcikler
Canıma qasdı(n) var galiba güzel

Nedir bu nîm baqış bu canım yaqış
Nedir bu qırılış nedir yürüyüş
Tıbış tıbış geliş, girişme, gülüş
«Kenzî» qulu(n) qıldı(n) mübtelâ güzel.

20

Nefs-i emmâreye uyub gezdiğim [1]

---

[1] Gevheriye ait şiirlerden bazıları Sadettin

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Gençliğim sılası sefâhatimdir
Âxiretim yıqub dünyam yapdıgım
Ben de bildim kendi qabâhatimdir

Gavvâs olub ummanlara daldigım
Dolub dürlü cevahirler buldığım
Benim bu ilm-ile âmil oldıgım
Kendi aql ü fikrim ferâsetimdir

Doğn yoldan sapan iblise uyan
Dünyâya meyl etmez âxretin sayan
Kim ki dünyâda malım çoqdur diyen
Malım rızqım benim qanâ'atimdir

Farzı terk eyliyüb uyam sünnete
Yarin ne yüzle varam âxrete
Meğer qazâ ile girem cennete
Haqqa yarar qangı ibâdetimdir

«Gevheri» der haqdan oldu inayet
Künâhdan rücû oldı begâyet
Altı bi(n) altı yüz altmış altı âyet
Şekûr lisânımda qırâ'atimdir.

21

Bir dilber isterim bârı xüdâdan
Hiç misli cihâna gelmedik olsa
Olmasa âlemde bay ü gedâda
Hiç bir kimse mâlik olmadıq olsa

Neylerim dünyâda narı turuncı
Gö(n)lümü(n) eğlencesi dilberi(n) genci
İstediğim dürr-i yekta bir inci
Anı-da bir hakkak delmedik olsa

Pek mâ'ilim xûb cemâle baqmağa
Pervâne-veş dertli sinem yaqmağa
Bir gonca isterim alub qoqmağa
Xoyrat eli değib solmadıq olsa

Bir dostum yoğ-imiş açsam razımı
İrfan arasında çalsam sazımı
Bir turna gözliye salsam bâzımı
Hiç avcı şahini salmadıq alsa

———————————
Nüzhet Beyin kitabında varsa da büyük farkları

«Gevheri»ni(n) gö(n)li mâ'ildir gence
Bir tıfl-ı nev-reste miyânı ince
Daxi qoculmadıq hem daxi bunca
Cevr ü sitem nedir bilmedik olsa

22

Muhabbet bağını eyledim seyrân
Gördüm üftâdeler yâra çevrilür
Derdmend âşıqlar hep olmuş hayran
Her biri Mansûrdur dara çevrilür

Her dem durur bayquş viraneden gitmez
Gül açılmayınca bülbüller ötmez
Aşıqlar yolunda tanı derig etmez
Pervane yanmağa nâra çevrilür

Âşıqa etdüğün yanına qalmaz
Yavuzdur bahârı ber-qarâr olmaz
Şimdiki dilberde haqiqat olmaz
Qaçar ehl-i dilden xâra çevrilür

Âşıqın dâ'imâ sinesin deler
Raqibe yâr olub yanında yeler
Bir şey de alınca yüzüne güler
Zâmâne dilberi kâra çevrilür

Cevr etme «Gevher»e gamzesi cellâd
Bülbüller gülşende qılarlar feryâd
Em eyle derdime gel meded imdâd
Dilimiz bir mürgdür zara çevrilür.

23

Hazret-i mevlâdan dilerim ey cân [1]
Kemâli(n)le var etsün efendim
Beni mesrur edüb qıldı(n) şâdımân
Felek devr etdikce seni var etsün

Sözümde var ise xatâ afv eyle
Qalmasun arada burûdet böyle
Lutfu(n) elem olmasun lutf eyle söyle
Latif sözleri(n) cana kâr etsün

———————————
[1] Kâtibi'nin Gevheri'ye yazdığı manzum parça da evvelce bu sütunlarda, 9 numaralı olarak neşredildi.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Seni(n) qulu(n)um ey kerim «Kâtibi»
Nasihat tut budur dostluğu(n) şanı
Haq ta'âlâ sa(n)a kemlik sunanı
Kem nazar edeni mürde zâr etsün

Meyl etme adûya nide uyarsı(n)
İşte canım feda cana qıyarsı(n)
Sözüm tut xatırcığım sayarsı(n)
Haq ta'âlâ seni ber-xüdâr etsün

Efendim yazdım aşqı(n) kitâbı(n)
Katırın şâd et ben «Gevheri»ni(n)
Versün götür bu nâmeni(n) cevâbı(n)
Hem dest-i pâkiyle der-kenâr etsün

24

Nice âh etmesün divâne gö(n)ül
Siyah zülfü(n) mâh yüzine dökülmüş
Dili bülbül olmuş ruxları ahmer
Bilirim gerdana hilâl dizilmiş

Yanağına gonca gülü(n) taqınur
Sevdiğine gizli gizli baqınur
Aşıqından kendisini saqınur
O siyah qaşlara sürme çekilmiş

***

Sen benim bağrımı şimdi taş eyle
Beni aldadub-da çeşmim yaş eyle
Deli gö(n)ül durma dâ'im cûş eyle
Mecnun gibi göze Leylâ görünmüş

Ben durırım iqrârıma sözime
Hışma gelüb baqma aşıqım yüzime
......? mâh görinür gözime
Siyah zülfü(n) ay yüzine şaşılmış [1].

25

Müzeyyen olur ki nûr-ı ruxsârı(n)
Ruxsârı(n) nuruna âlem hayrandır
Hayrandır bilinmez sırrı esrârı(n)
Esrârı(n) nümâyân derde dermandır

Dermandır her derde xâziq-i Loqmân
Loqmân bildim seni hazret-i sultân
Sultân-ı kâinat sâhib-i burhan
Burhânı(n) serâpâ zâta şayandır

Şâyân oldı senden bu sırr-ı xallâq
Xallâq seni xalqa eyledi ilhâq
İlhâq-ı mutlaqı(n) var ebed...... (?)
......(?) meskeni bâz-ı cenandır

Cenan seni(n) içün var oldı server
Server-i âlemsi(n) haq peygamber
Peygambersi(n) sa(n)a «Sâqiyâ» kemter
....

26

Deli gö(n)ül melûl olub gam yeme
Elbet ağlamanı(n) gülmesi vardır
Adûya intiqâm qalur mı böyle
Herkes etduğini bulması vardır

Haq içün ibâdet eden sâdıqlar
Mertebesin bulur bağrı yanıqlar
Bi-vefâ dilberi seven âşıqlar
Gâhi böyle melûl olması vardır

Bu 'aşq dedikleri böyledir anca
Bülbüli zar eder ol güli gonca
Dilberleri(n) kendi gö(n)li olunca
Tenhâca odaya gelmesi vardır

Bu bir eski sözdür söylenir ezel
Dilber para ister di(n)lemez gazel
Zengince bir âşıq bulsa bir güzel
Züğürdi sevdaya salması vardır

«Kâtibi» der sabır et uzaq yaqın
Herca'i gözetmez tuz ekmek haqqın
Bi-vefâ dilberlere aldanma saqın
Heman bir yüzü(n)e gülmesi vardır

27

Yâr yoluna yaqa yırıq [1] baş açıq
Aşq elinden devâyi bidâd eyledim

---

[1] Bu koşma cönkte "Necib"e ait manzumeler altında yazılmıştı. Şairi meçhuldür. Cönkte son bendinin eksik geçirilmiş olması muhtemeldir.

[1] Anadolu'nun bazı yerlerinde yarık ve yırtık manasına "yirik" kelimesi vardır. İhtimal ki "yırıq" bunun eski şeklidir.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Yandım hasreti(n)le her gün her gece
Cefâ çeküb aşqa bî'at eyledim

Rızâ rızâ gözlerimden yaş kesdim
Feda qoyub yaş yerine baş kesdim
Bir vaqitde Şirin için daş kesdim
Münâsib adımı Ferhâd eyledim

Zâti şahin qonar şahın qoluna
Dellallar çağrışur sağdan soluna
Der i Qurbânî » .... yoluna
Cefâ gene ömrümi berbâd eyledim

28

Yârdan ayrılalı qa m(?) seyrine gö(n)lül?
Vasfı mümkün değil pek belâ İmiş
Aqılsızda yoqdur hemde cününı
Aşıqı(n) başına bir ceza imiş

Ne mümkün vaz gelem ol adil handan
Anldım ağlarım qaşı kemandan
Damarlar çekildiceğinde(?) candan
Şimdi duydum gö(n)ül mübtelâ imiş

Yâr-ı sâdıq başa bir altun tacdır
Aşıqı(n) qatleden dil elden ucdur
Gurbetde ayrılıq sevdası gücdür
Andan özge varsa hem sıla imiş

Diyâr-ı gurbetde gülmeyen gelsin
Sil-i eşkin desdile silmeyen gelesin
............bilmeyen gelsin
«Emînî» mecnûnı Leylâ imiş[1].

29

Her tarafa ferman oldı üstü(n)e
Başına bir çâre bul Osman-Oğlı [2]
Dört vezir aqın oldı üstü(n)e
Qırk bin asker ile bil Osman-Oğlı

Asker atı yorgun cenge varalmaz
.... qarşu duralmaz
Hasmı(n) gâlib bunda dava görülmez
Mahşerde qo ...... ol Osman-Oğlı

Haq seni verdi Haccâca hidâyet
Yavaşça beytullaha vardın geldi(n) selâmet
Sancag-ı resule yüz sür du'â eyle
.... Ali (al-i) Osman-Oğlı

.......olmuş Şamın yolları
.... mış selâmet olmuş Mekke yolları
Şimdi ister seni Aydın elleri
Âlem . . . . gör bil Osman-Oğlı

....
....
.... olunmaz ....
.... ol Osman-Oğlı

Der ki «Alim» sa(n)a hezâr aferin
Sene bi(n) yüz yigirmi altıda kesildi seri(n)
....................uçmaqda [3] yerin
.... qal Osman-Oğlı.

***

II- SEMAİLER

1

Bu gün bilmem ba(n)a noldı
Derûnımda elemim var
Adûlar qarşuma gelsün
Kelâmına kelâmım var

Kimsede yoqdur nazarım
Dîvâne-meşreb gezerim
Hem oqurum hem yazarım
Qalemine qalemim var

Ben xocamdan aldım dersi
Oquram âyet ül-kürsî
Hem Arabi hem fârisi
Lisânımda ....? var

---

[1] Çankırılı Talât Bey'in "Aşık Dertli" atlı eserinde (s, 40) Dertli'nin çırağı olarak bir Emin gösteriliyor. Acaba bu Emîni o mu?

[2] Bu Osman-Oğlu Nasuh Paşa'dır. Aydınlı'dır. 1126'da idam olunmuştur. Vaktiyle "Halk Bilgisi Haberleri" Mecmuasının onuncu sayısında "Qul Âlim" adında bir halk şairinin bir semaisini neşretmiştim. Bu "Alim" galiba bu şairle aynı şahıs olacak.

[3] Uçmak: Türkçe cennet demektir.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

«Gülzârî» [1] derdini bilsün
Gö(n)ül maqsûdına ersün
Aşıqlar buraya gelsün
Cümlesine selâmım var.

2

Bir güzeller serfirâzı
Baqar aheste aheste
Bu dertligö(n)ül ba'zı
Aqar âheste âheste

Hilâl qaşı keman yayı
Siyah müjgân çeşmi payı
Aq gerdana siyah mûyı
Döker âheste âheste

Boyı selvi saçı sümbül
Lebi mercan yanağı gül
Hiç ayrılmaz deli gö(n)ül
Çeker aheste aheste

«Hayfî» içün nider bilmem
Bendesi şâd olub gülmem
Şu derd bizi nider bilmem
Yaqar âheste âheste

3

Salın servi xırâmânım
Bu gün meydân seni(n) Mehmed
Leb-i dürr la'l-i mercanım
Bu gün seyrân seni(n) Mehmed

Saqınub yüzü(n) herkesden
Dökülür mûyları fesden
Güzelsi(n) bezmi elestden
Bu gün sayvan seni(n) Mehmed

Dihânı(n) devri irfânsı(n)?
Gören gözlere hayrânsı(n)
Nice âşıq sultânsı(n)
Bu gün ferman seni(n) mehmed

Bizi ferdalara salma
Salub inkisanmalma
Bu «Hayfî» quluna gülme
O da qurbân seni(n) Mehmed.

4

Behey elâ gözlü dilber
İncileri(n) düzerek gel
Dura dura kâkülleri(n)
Ağ gerdana çözerek gel

Emeydim lebleri(n) qandın
Cennet kevser[1] menendin
Güzel göğsünü(n) bendin
Her geldikçe çözerek gel

Hilâl qaşı(n) çataraqdan
Kirpik oqın ataraqdan
Nâzı şive (nâz ü şive) sataraqdan
Ela gözler süzerek gel

Sensi(n) güzelleri(n) şahı
«Gedâyi»ni(n) pâdişâhı
Tenezzül eylese(n) gâhi
Bize doğrı gezerek gel.

5

Erişsin qaddi dildâr(n)
Bülend olsun da seyr eyle
Cemâli Yûsif-i yârı(n)
Menend olsun da seyr eyle

Daxi müddet gerek üç yıl
Bile qadri(n) ola âqil
Hele meydâna gelsün dil
Pesend olsun da seyr eyle

Daxi ol zülfi nevreste
Uzatsun deste ber deste
Ki her birine bir xaste
Fikend olsun da seyr eyle

O çifte be(n)leri fülfül
Dişdir lebleri mülmül(?)
Dolansun boynuna kâkül
Kemend olsun da seyr eyle

[1] Gülzârî, Boyabatlı'dır.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

«Ömer bilmez daxi hâlin
Tıfıldır çesm-i qattâlin
Ne qanlar içer ol zâlim
Levend olsun da seyr eyle

6

Salınub seyrân yerine
Çıqan dilber kimi(n)sin sen
Siyah zülfü(n) yüzüne
Döken dilber kimi(n)sin sen

Payına yüz süren qullar
Medhin eder gören diller
Al ya(n)aq üstüne güller
Soqan dilber kimi(n)sin sen

Seyre gidelim bostana
Bülbül geldi gülistana
Bize mestâne mestâne
Baqan dilber kimi(n)sin sen

Baqdım gözine qaşına
Be(n)zetdim tûtî quşına
Beni hicri(n) âteşine
Yaqan dilber kimi(n)sin sen

«Ömer» der ki meded varma
Varub divânına durma
Elâ göze siyah sürme
Çeken dilber kimi(n)sin sen

7

Bize nisbet mi sultânım
Adûlarla salınursın
Melek nesli misin canım
Yeşil câme bürinürsin

Benim yârım melek nesli
Nedir bu cefânı(n) aslı
Cemâli(n) âfitâb misli
Kâh doğar kâh dolunursın

Xancer gevheri belinde
Kelam cevheri dilinde
Destimâli(n)iz elinde
Nazlı nazlı salınursın

«Ömer»im geçdi serinden
Cefâ görmüş dilberinden
Bu güzellik defterinden
Bir gün sen de silinürsin.

8

Aceb ey qaşları keman
Qorqmaz m'ola xüdâsından
Böyle miydi ahd ü aman
Benimle ihtidasından

Raqîblerden öğüt almış
Bendesin sevdaya salmış
İşitdim şimdi vaz gelmiş
Cenan (cânân?) eski gedâsından

Revişi(n) kâr eder cana
Kül oldum ben yana yana
Efendim Çıqmış seyrâna
Durulmaz xûb sedasından

Bağçenizde biten güldür
Dalında öten bülbüldür
«Gevheri» bir ednâ quldur
Atâ et geç günâhından.

9

Bu gün ben bir güzel gördüm
Kâkül dökmüş qaş üstüne
Ben câhilim bir şey bilmem
Her ne dersen baş üstüne

Kirpiği(n) sinemi deldi
Xayâli(n) qarşuma geldi
Dağların(n) lâlesi soldı
Yağar yağmur taş üstüne

Kirpiği(n) sineme batmaz
Xayâli(n) qarşumdan gitmez
Cemâline bahâ yetmez
Zülüf dökmüş piş üstüne

Üsküdarı(n) altı yalı
Neylerim dünyâda malı
Dedim dilber bir şeftali
Dedi canım baş üstüne

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husası daire

ATSIZ
MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

«Gevheri» der bilmem asdı
Qorqanım yâr ba(n)a küsdi
...............[?]
Yaslanalım düş üstüne

10

Gözüm yaşı taşdı yine
Kimseler gelmez gözime
Düşeni belâ de(n)izine
Himmet ilen himmet ilen

Coşdı deli gö(n)ül coşdı
Deryalara vardı düşdi
Gam de(n)izi başdan aşdı
Himmet ilen himmet ilen

Çıqmışdur bağrımda başlar
Sel oldı gözdeki yaşlar
Engine saldım yoldaşlar
Himmet ilen himmet ilen

Bir vefasız gö(n)lüm aldı
Dönüben yerlere çaldı
Gö(n)ül mihnetlere qaldı
Himmet ilen himmen ilen

Doğn yoluna varanlar
Haq dîdarını görenler
Hey meded gerçek erenler
Himmet ilen himmet ilen

Hey yediler qırqlar birler
Hazır ve gâ'ib olan pirler
Çağırduğum gerçek erler
Himmet ilen himmet ilen

Ayrıldım yârdan «Usûlî»
Meded deli oldum deli
Hey gerçek Muhammed Ali
Himmet ilen himmet ilen.

11

Ba(n)a Cengi Sâdıq derler
Beni nâz-ile severler
Zindanda âdem-mi yerler
Qorqma ben ölmem a canım

Xanım der ki Sâdık gelsin
Xasta gö(n)lüm şifâ bulsun
Bizi ta'n edenler ölsün
Qorqma ben ölmem a canım

Giderse(n) uğurlar olsun
Derya de(n)iz yolu(n) olsun
Hisarda canım sağ olsun
Qorqma ben ölmem a canım

Gâfileyin tutdı çuqadar
Elinde bulunduq nâçâr
Ben sanurdum çeker asar
Qorqma ben ölmem a canım

Ne oldıysa ba(n)a oldı
Ba(n)a edenler de buldı
Bursaya sürmekle noldı
Qorqma ben ölmem a canım

«Abdi» der biz de varalım
Xanımı anda bulalım
.... ga rica edelim
Qorqma ben ölmem a canım.

12

Bulandı aşqımı(n) seli
Aceb artuq durulmaz mı
Hüsnü(n) gördüm oldum deli
Aqıl başa derilmez mi

Dağa dönmüş gamı(n) varı
Qaşı(n) Ali zü l-Fiqârı
Hiç tenhâ bulmadım yârı
Engelleri qırılmaz mı

***

Yüzü(n) be(n)zer dolun aya
Sensin ömrüme sermâye
Geldim sana Xâkipâye
Xatırcığım sorulmaz mı

Yavrum Ali gözin süzer
Bülbül dili bağrımı ezer
Bir anda yedi iqlim gezer
Deli gönül yorulmaz mı

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Ferhâddur dağları delen
Şirînin yolunda ölen
Der «Kâtibi» mecnûn olan
Leylâsına sarılmaz mı

13

Şu benim gül yüzli yâra
Var da benden salam eyle
Şu nâmeyi şivekâra
Ver de benden selâm eyle

Saçını dökmüş boynuna
Hiç hâlim gelmez aynına
El baglayub dîvânına
Dur da benden selâm eyle

Sana derim asilzade
Meyil verme gayrı yâra
Elinde gülgûnî bade
İç de benden selâm eyle

«Kâtibi» de yolun izler
Nedir sende elâ gözler
Eşiği taşına yüzler
Sür de benden selâm eyle.

14

Dilerim ki sa(n)a varam
Mübarek ravza(n)ı görem
Eşiğine yüzüm sürem
Şefâ'at yâ resûlullah

Seni(n) yanındadır levlâk
Çü sensi(n) şâh-ı erselnâk
Seni(n)-çün oldı bu eflâk
Şefâ'at yâ habîbullah

Gâhî melâl-i giryânım
Gâhî melâl-i isyanım
Aceb ben daxi insanım
Şefâ'at yâ nebîyullah

Cihanda çoq günâh etdim
Ki bilmem kime ne etdim
Elim tut yoxsa ben gitdim
Şefâ'at ya şefî'ullah

Bihaqqın leyle-i qadri
Olupsun 'âlemi(n) bedri
Şefâ'at mülkünü(n) sadrı
Şefâ'at yâ habîbullah

Bihaqqin leyle-i mi'râc
Olusun âleme ser-tâc
«Bay Gedâ» sa(n)a muhtâc
Şefâ'at yâ resûlullah

Bihaqqin leyle-i ma'bûd
Olupsun âleme maqsûd
Adı(n) Ahmed özü(n) mahmûd
Şefâ'at yâ resûlullah

15

Ezel qadîm şu dünyâya
Quran m'indi hece m'indi
Soralım ehl-i kâmile
Gündüz m'indi gece m'indi

Gökden cebrâ'li inince
Hızıra selâm verince
Adem Havvaya uyunca
Gündüz miydi gece miydi

Melekler arşe dizildi
İblisin bağrı üzüldi
Kitâb göğe mi yazıldı
Yoxsa yere xoca m'indi

Meleklerdir haqqı(n) xası
İblis oldı haqqa âsi
Gökden qudret loqması
Toqa m'indi aça m'indi

«Figânî» der işim zardır
Qoynundaki meyve terdir
Beyt ullahın üsti nurdur
Şama m'indi hacca m'indi

Toplayan
M. ŞAKİR

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No. birinci kat husûsi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Darbımesel Mecmuaları Kitabiyatı

- 5 -

21- Ahmet Nazif Efendi: Ukud üllial fi tercüme tül - emsal

Köprülü Kütüphanesi'nin Asım Bey kısmında 405 numarada kayıtlı bulunan bu eser fihristte "Tercüme-i durûb-ı emsal" diye gösterilmiştir. Eser 8x16. 14x22 boyunda 276 varaktan ibarettir. İlk 16 varakta bazı Arapça beyitler şerhedilmiştir. Bu kısmın başlangıcında mukaddime ve hattâ besmele mevcut olmadığı gibi yazı da ikinci kısımdaki yazıdan farklıdır.

***

İkinci ve asıl büyük olan kısma gelince; Eserin ismini, müellifini ve ne zaman yazıldığını buradan öğreniyoruz. Burada muhtelif sayfalarda mevcut malûmata nazaran eserin müellifi Tosyalı Ahmet Nazif Efendi'dir. Eserin adı da (Ukud ül-lial fi tercüme tülemsal)dir. Kitap 1234'te, İkinci Mahmud Han zamanında [1] ikmal ve o sıralarda "Ankara ve Kengari'ye saye endâz Esseyit Mehmet Galip Paşa'ya" takdim edilmiştir. Münderecata gelince; Eserin ikinci kısmını teşkil eden 260 varakta ikiye ayrılmıştır. Birinci kısım 202 varaktan müteşekkildir ki burada müellif Arapça darbımesel, teşbih ve sair bu mahiyetteki sözleri misalleriyle beraber uzun uzun şerhetmektedir. Bu sözlerin bazıları bizim darbımesellerimizi andırıyor.

Eserin asıl bizi alâkadar eden kısmı 55 varaklık son kısımdır. Müellif burada 72 Türk darbımeselini mufassalan şerhederek ve nerede zikrolunduklarını anlatarak sıralamıştır. Bu darbımeseller gerek imlâ ve lisan hususiyetleri ve gerekse eskilikleri itibariyle oldukça ehemmiyetlidir. Bu kısımda halktaki kanaatların zamanla nasıl altüst olabileceğini gösteren güzel bir misal var:

Dost ayağa bakar, düşman başa bakar.

Halbuki bu darbımeseli biz bugün:

Düşman ayağa, dost başa bakar

şeklinde kullanıyoruz.

22— Müellifi meçhul: Mecmua türrisail—

Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde 5001 numara ile kayıtlı bulunan ve muhtelif risalelerden müteşekkil olan bu eserde de takriben 7-8 yüz kadar darbımesel tespit edilmiştir. Eser 16-26. 20-29 boyunda 273 varaktan müteşekkildir. Darbımeselleri muhtevi olan risale 206 ilâ 211'inci varakları işgal etmektedir. Bu kısımdaki darbımeseller Acemce kısa bir mukaddimeyi müteakip sıvanmışlardır. Fakat alfabe sırasına yalnız ilk harfler nazarı itibara alınarak riayet edildiği için sıralanışta pek intizam gözetilmemiştir. Bundan başka yazı güç okunuyor, darbımesellerin bazıları pek güç anlaşılıyor ve arada tefrik işaretleri de mevcut olmadığı için bunlar bazen birbirine karıştırılıyor. Mamafih iyi okunanları ve bizim bugünkü lehçemize yakın olanları da var:

El içim ağlayan gözden olur.
Açuk ağız aç kalmaz.
Azacık aşum, ağrımaz başum.

Eserin diğer kısımlarındaki Arapça ve Acemce risalelerde muhtelif tarihler tespit

---

[1] Eserin diğer bir yerinde Abdülmecid'e dua ediliyor. Fakat bu, herhalde Abdülmecit zamanında yaşamış olan müstensihîn işidir.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

edilmiştir. Fakat darbımeseller kısmında toplanma tarihine ve toplayanın hüviyetine dair bir kayıt mevcut delildir. Buradaki darbımeseller gerek lisan ve gerekse imlâ noktai nazarından pek ziyade şayanı dikkattirler.

23— Teke zade Mehmet Sait: Durûb-ı emsâl-i Türkiye

Mâlî 1312'de Asır Kütüphanesi tarafından neşredilen bu mühim eserde de altı bine yakın darbımesel vesaire tespit edilmiştir. Eser 9x14 boyunda 384 sayfadan ibarettir ve İstanbul'da Kasbar matbaasında basılmıştır. Müellif daha ziyade devrin methine tahsis ettiği mukaddimenin sonlarında darbımeseller için şunu söylüyor:

"Yeknazarda haizi ehemmiyet görülmeyen şu risalenin hâvi olduğu durûb-ı emsal-den her biri ahlâkı beşeriye ve rezâili tabiiye noktai nazarından bakılır ise birer düsturu ibrettir."

Bu mukaddimenin sonunda (16 Mart 1308) tarihi tespit edilmiştir ki bu tarih darbımesellerin 1308'den evvel toplandığı kanaatini verdiriyor. (Eserin basılış tarihi: 1312) .

Kitaptaki darbımeseller muntazam bir alfabe sırasıyla sıralanmışlardır. Bazı darbı-meseller beyitlerle izah edilmektedir.

Eser, heyeti umumiyesi itibarıyla darbımesellerle uğraşacaklar için çok mühim ve zengin bir mehazdır.

24— İzzet Hamit: Mukayeseli Türkçe ve Fransızca durûb-ı emsal

300'e yakın darbımeselle bunların Fransızca tercümelerini ve bazı mukabillerini ihtiva eden bu küçük, eser 1339-1923'te İkdam matbaasında basılmıştır. Kitap 12x18 boyunda 65 sayfadan müteşekkildir. İçerisinde mukaddime yoktur. Buna mukabil ilk sayfada Şinasi ve Nabi ile Ziya Paşa'nın darbımeseller hakkındaki düşüncelerini ihtiva eden cümlelerle Atalar sözünü tutmayanı yabana atarlar darbımeseli kaydedilmiştir. Eserdeki darbımesellerin harf sırasıyla sıralanmamalarına mukabil birbirine benzeyen fikirleri muhtevi bazı darbımeseller bir araya getirilmiştir. Bir misal:

Çık çık eden nalçadır, iş bitiren akçadır,
Rağbet güzel ile zenginedir,
Parayı veren düdüğü çalar.

25— Ali Emiri Efendi: Durûb-ı emsal

Fatih Millet Kütüphanesi'nde 209, 210, 211 numaralarla kayıtlı bulunan bu üç ciltlik yazma eser Ali Emiri Efendi tarafından son zamanlarda vücuda getirilmiştir. Uç ciltte de tarih tespit edilmediği için darbımesellerin hangi senelerde toplandığını katî olarak söylemek imkânsızdır. Ali Emiri Efendi toplandığı darbımeselleri üç tane âdi ticarî hesap deflerine yazmıştır. Birinci cilt 20x28 boyunda 80. ikinci cilt 20x14 boyunda 122, üçüncüsü yine ikincisinin boyunda 121 sayfadan müteşekkildir.

Darbımeseller harf sırasıyla sıralanmış ve her harfe ait olan sözler ayrı ayrı kısımlar halinde numaralanmışlardır. Bunların arasında muhtelif divan şairlerinin darbımesel mahiyetini haiz veya içinde bir darbımesel geçen mısraları bulunduğu gibi tek tük bazı Arabî ve Farisî beyitlere de tesadüf edilmektedir.

Ali Emiri Efendi bu darbımeselleri toplarken Şinasi'nin Durûb-ı emsâl-i Osmani'sinden de istifade etmiş ve bu eserden aldığı darbımesellerin yanına bir (ş) işareti koymuştur.

Eser darbımesellerle uğraşacaklar için iyi bir mehazdır [1].

---

[1] Aynı kütüphanede 207 numara ile mukayyet bulunan bir (Durûb-ı emsâl-i Osmaniye; Şinasi-Ebüzziya) kitabının sayfa kenarlarına, kalemle, kitapta mevcut olmayan bir takım darbımeseller ilâve edilmiştir. Yazı, Ali Emiri Efendi'nin yukarda mevzuubahis eserdeki yazısına çok benziyor.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar
www.atsizcilar.com

26 — Mehmet Asım: Darbımesellerimiz; delâlet ve kıymet-i tarihiye ve ahlâkiyeleri (makale)

Bu makale harbi umumî sonlarında Terbiye encümeni tarafından neşredilen ve "matbaai âmire" de basılan "Terbiye" mecmuasında çıkmıştır [1] .

Makalenin muharriri Vakit gazetesi sahiplerinden Mehmet Asım Bey'dir, Asım B. oldukça mesai sarfını istilzam eden tetkiklerden sonra neşrettiği bu 18 sayfalık yazıda darbımesellerimizin ahlâkî ve içtimaî mahiyetlerini misalleriyle izah etmiştir. Şayanı dikkat fikirleri ihtiva eden bu makalede birçok darbımeseller de tespit edilmiştir ki bunların sayısı 200'e yaklaşmaktadır.

Yazı, darbımesellerimizle uğraşacaklar için oldukça istifadelidir.

27— Tahsin Ömer: Darbımesellerimiz hakkında tahlilî tetkikat

1337-1340'ta İstanbul Evkaf matbaasında basılan bu küçük eserde (14x21 boyunda 16 sayfa) 200'e yakın darbımesel tespit edilmiştir. Eserin yegâne hususiyeti "fenalığı neşr ve terviç eden veya hüsnü ahlâka hadım bulunan" darbımesellerin ayrı ayrı kısımlarda toplanmış olmasıdır. Bu kısımlarda da ayrıca talî taksimler yapılmış ve meselâ fena darbımeseller:

Menfur hotkâmlığa ait olup memleketimizi manen ve maddeten pek ziyade mütezarrir ve perişan etmiş sözler- Hayat hakkında ve bahusus müreffehen yaşamak hususunda kayıtsızlığı emreden sözler - irtikâp ve irtişaya meylettiren sözler... ilh.

Diye 14 kısma ayrıldığı gibi "İyi darbımesellerimiz"de:

Gayretdişliğe ve yekdiğerimizi iyi görmeye davet eden sözler- Mekânımı ahlâk sa-hibi olmağa davet eden sözler- Kimseye ve bahusus nâmertlere serfürü etmemeyi emreden sözler... ilh. gibi 13 kısıma ayrılmıştır. Bütün bü kısımlardan hiç birinde harf sırasına riayet edilmemiştir. Başta 2,5 sayfalık bir mukaddeme vardır. Müellif burada darbımesellerimizin ahlâkî mahiyetleri hakkında şayanı dikkat mütalâalar yürütmektedir. Bu mukaddimeden birkaç fikri aynen alıyorum:

"... Memleketimizin, iki üç asırdan beri giriftar olduğu felâketlerde hiç şüphe yok idarî, içtimaî, iktisadî âmillerin mühim tesirleri olmakla beraber, milletin ekseriyetini teşkil eden ve hakikî maariften mahrum bulunan sınıfı avamını hatta bir kısım havasını bile sevkü idare edegelmiş olması hasebiyle bir takım darbımesellerimizin bu felâketlere giriftar olmaklığımız hususunda pek büyük tesiratı olduğu şimdiye kadar nasılsa nazarı dikkatten uzak kalmış bir hakikattir.

"Efradı millet arasında pek ziyade makbul ve müstamel öyle darbımeseller vardır ki bunlar cihanın herhangi bir köşesinde düstur-ı ahlâkî olarak kabul edilmiş olsa o memleket ahalisini girivei inhitata seri hatvelerle sevk ve isal eder."

"... Muhalifi insaniyet olan sözlerimizin son üç asır zarfındaki tedenniyat ve inhitatımız esnasında zuhur etmiş olduğu istidlâlen anlaşılır. Meselâ:

El için yanma nara, yak çubuğunu bak sefana

darbımeselindeki (çubuk) kelimesinin mevcudiyetinden bu darbımeselin memleketimizde tütün istımalinin başlamasından (yani nihayet 2-3 asır evvel) sonra şüyu bulduğu anlaşılır."

28— Dr. Fraylıç ve Mühendis Ravlig: Türkmen aşiretleri [1]

1334'te Orhaniye matbaasında basılan

---

[1] Terbiye: Yıl 1 - No. 1, Kânunusani 133

[1] Bu eseri Enver Behnan=Hâbil Âdem B. yazmıştır. Eser tercüme olmadığı gibi yukarıdaki Alman müellif isimleri de uydurulmuştur. Enver Behnan B., Kösemihal zade Ragıp Beye vukubulan bir ifadesinde eserin ciddi tetkiklere müstenit olduğunu ve ismini satış temin edebilmek için gizlediğini söylemiştir.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

bu eser 15x21 boyunda 533 sayfadan müteşekkildir. Eser, "Aşâir ve muhacirin komisyonu neşriyatından"dır ve Türkiye'deki Türkmenlerin içtimaî vaziyetiyle iskânları projesinden bahsetmektedir. Kitabın 268 ilâ 392'inci sayfaları Türkmen halkiyatına tahsis edilmiş, bu meyanda 99 Türkmen darbımeseli ve bu darbımesellere ait bir yığın malûmat ta zikredilmiştir. Fakat bütün bu tafsilâtta haizi ehemmiyet hiç bir nokta mevcut değildir.

29— Ekrem Reşat; Osman Ferit: Nevsâl-i Osmanî

Meşrutiyet sıralarında neşredilen bu salnamede de birçok darbımeseller tespit edilmiştir. Bu darbımeseller sayfaların nihayetlerindedir.

Eserin 1325 senesinde çıkan ilk cildini — ve eğer mevcutsa 4'üncü ciltten sonrakilerini — bulmak kabil olamadığı için bizzarure yalnız 2, 3 ve 4'üncü ciltlerinden bahsedeceğim:

2'inci cilt (sene 1326.): 16X24 boyunda 248 sayfadan müteşekkildir. İçerisinde 248 darbımesel (vesair bu mahiyetteki sözler) vardır.

3'üncü cilt (sene 1327): Aynı boyda 268 sayfa. İçerisinde 191 darbımesel.

4'üncü cilt (sene 1328): Aynı boyda 288 sayfa.. içerisinde 174 darbımesel. (Bu son cilttekilerin ekserisini manzum sözler ve darbımesellerle, hikemî beyitler teşkil ediyor.)

30— Hasan Lütfü, Muzaffer Lütfü: Türk atalar sözü (yeni harflerle).

1928'de yerli harflerle neşredilen bu eser 14x20 boyunda 68 sayfadan müteşekkildir. Kitap, Ebüzziya matbaasında tabedilmiş ve İbrahim Hilmî Kütüphanesi tarafından neşredilmiştir. Darbımeselleri tasnif eden zat muallim Muzaffer Lütfü Beydir. Baştaki iki sayfalık mukaddimede mevcut malûmata nazaran darbımeselleri, Muzaffer Beyin babası Ziraat bankası müdürlüğünden mütekait Hasan Lütfü Bey toplamıştır.

Eser, yeni harflerimizin intikal devresinde halkın az zamanda yazıp okumasını temin edebilmek için tertip edilmiştir. Müellif, mukaddimede diyor ki:

"... Türkçe'de olduğu gibi Fransızca, İngilizce, Arapça vesair lisanlarda da birçok darbımesel vardır. Fakat şuna kaniim ki bunların Türkçe'deki kadar çok, Türkçe'deki kadar ahenkli ve manalı olduğunu pek zannetmiyorum."

Eserin muhtevasına gelince: kitapta muntazam olmayan bir harf sırasıyla sıralanmış 1700'e yakın darbımesel mevcuttur.

31— Hüseyn Kâzım Kadri: Büyük Türk lûgatl

Bütün Türk dillerinin lügatlerini ihtiva etmek üzere yazılan bu eserde de pek çok darbımesel tespit edilmiştir. Lügatin ilk cildi 1927'de, ikincisi de 1928'de Devlet Matbası tarafından tab ve neşredilmiş, fakat lâtin harflerinin kabulü üzerine bu muazzam eser yarıda kalmıştır. (Son kelime: Jiyan).

Her iki ciltte bulunan darbımeseller gerek kemiyet ve gerekse keyfiyet itibariyle pek zengindir. Bunların arasında bizim Anadolu Türkçesi'nden başka diğer Türk lehçelerine ait darbımesellere de sık sık tesadüf edilmektedir.

32- Kitab-ı delil ül-idrak fî lisân ül-etrak: Moris Viker Havzer [1]

13x21 boyunda 328 sayfadan müteşekkil olan ve "Muharrem 1270"te "Viyana matbaad imparatoriyesinde" basılan bu eserde de 500'e yakın darbımesel tespit edilmiştir.

Eser mahiyeti itibarıyla Osmanlıca'yı oldukça ilerleten ecnebiler için yazılmış bir Türkçe müntehabat kitabından başka bir şey değildir.

---

[1] Müellifin ismi eserde Arap karfleriyle tespit edilmiş olduğu için bilmecburiye buraya bu şekilde

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Mukaddimede müellifin de söylediği veçhile eser muhtelif Türkçe yazılardan müteşekkildir ve kitabın başında da 500'e yakın darbımesel mevcuttur. Bu darbımeseller aralarına birer yıldız işareti konularak yan yana sıralanmışlardır.

***

Serlevhasında "Ciddi Osmanî" ismini taşıyan eserin, tercümeleri muhtevi olan kısmı ayrı bir ciltte olacak. Fakat bu İkinci kısmı hiç bir yerde bulmak kabil olamadı.

33— Dr. Charles Welles: Türkçe'nin sarf ve nahvi

İngilizlere Türkçe'yi öğretmek için yazılan bu gramer kitabında da bazı Türkçe metinlerle beraber 120 kadar darbımesel tespit edilmiştir.Müellif, Bahriye mektebinin sabık hocalarından Dr. Çarls Vels (Charles Vells)tir. Kitap 14x21 boyunda 272 sayfadan müteşekkildir ve 1880'de Londra'da Vayman matbaasında basılmıştır. Darbımeselleri muhtevi olan kısmı 264 ilâ 271'inci sayfaları işgal ediyor. Bu kısımda Arap harfleriyle yazılmış olan darbımesellerimizle beraber bunların lâtin harfleriyle telâffuzları ve İngilizce tercümeleri de mevcuttur. Darbımesellerin sıralanmasında harf sırasına riayet edilmemiştir.

***

34— Gordlefski: Osmanlı Halk Edebiyatı numuneleri

Rus harfleriyle tespit edilen halk edebiyatımıza ait metinlerle beraber 1495 darbımeseli ve 30 kadar bilmeceyi de ihtiva eden bu zengin münderecatlı eser 1916'da Moskova'da basılmıştır. Kitap 18x27 boyunda 184 sayfadan müteşekkildir. Müellif, baştaki mukaddimede metinleri ve darbımeselleri İstanbul'da topladığını, fakat bunların Anadolu'nun muhtelif şehirlerine mensup zevat ağzından nakledildiğini anlatmaktadır. Yine aynı mukaddimede verilen izahata nazaran darbımeseller için Ahmet Vefik Paşa'nın eserinden de kısmen istifade edilmiş ve darbımesellerdeki bazı mahallî şive farklarının tespitine çalışılmıştır. Darbımeseller kitabın 2 ilâ 68'inci sayfalarını işgal etmektedir. Bunlar, harf sırasına göre değil mahiyetlerine nazaran tasnif edilmişlerdir (Azarbaycan atalar sözü — H. Zeynallı'da olduğu gibi).

Gordlefski'nin tasnif tarzı hakkında fikir vermiş olabilmek için darbımesellerin toplanmış olduğu kısımların serlevhalarını buraya naklediyorum:

I— Ev hayatında İnsan

Çocuk — erkek — kadın — azayı vücut — fizyolojik ihtiyaçlar — mükâleme — âza noksanları — hastalık, ölüm — ev — ev eşyası — elbise, ayakkabı — tufeylât — mutfak, yemek — açlık —kümes hayvanları — haşerat — kedi — köpek — eşek — at — koyun, keçi — öküz ve inek — deve — bostan — bahçe — ziraat — sürü beslemek — av — hamam — eğlence sarhoşluk — akrabalık — komşular — misafir — yol — yabancılar — dostlar — düşmanlar.

II— İçtimaî Hayatta İnsan

akıl — seciye — hâkimiyet — kulluk — mahkeme — zengin, fakir — para, zenginlik — ticarî işler — sanat — meşgale — zahmet — işsizlik.

III — Millî hususiyetlerden bahseden darbımeseller.

Türkler — şehirli ve köylülerin seciyeleri — Türkiye'de müslüman cemaatları — ismi haslar — çingeneler — yahudiler — ermeniler — rumlar — ecnebiler — Türk coğrafyası — İstanbul hakkında darbıme-seller — tarihî hâtıralar.

IV— Dinî hayatta İnsan

Allah telekkisi — şeytan — akibet — din — hoca — kâfir.

V — İnsanın tabiatı görüşü. Dünya — astronomi — meteoroloji

hâdiseler — zamanın taksimatı — arzın teşekkülü — ateş — su — madenlerin hâkimiyeti — nebatların hâkimiyeti — hayvanların hâkimiyeti.

35 — Amedee Jaubert: Grammaire Turke (Türk gramerl) [1]

1833'te Paris'te (Fermin Didot freres) matbaasında basılan ve 15x22 boyunda 377 sayfadan müteşekkil olan bu eserde de Fransızca tercümelerde beraber 358 darbımesel tespit edilmiştir. Tasnifle harf sırasına riayet edilmemiştir. Eser, mahiyeti itibarıyla, ecnebilere mahsus bir gramer kitabıdır. Araya müptediler için kolayca anlaşılabilecek bazı metinler ve bu arada mevzuubahis darbımeseller konulmuştur. Darbımeselleri muhtevi olan kısım eserin 336 ilâ 377'inci sayfalanın İşgal ediyor.

36— Toplayan meçhul: Tabuşmaklar (bilmece) ve her türlü halk arasında ayıtula turban makaller (darbımesel)

1880'de Kazan Kököbin matbaasında basılan bu bilmece ve darbımesel mecmuasını yalnız Türkiyat Enstitüsü'nde bulabildim (Nu: 2766). Eserde 39 bilmece ve 300'e ya-kın darbımesel tespit edilmiştir. Bu sözlerin en şayanı dikkat ciheti — fonetik hususiyetlerden sarfınazar — bazı darbımesellerimize çok benzemelerindedir. Lehçe garp lehçelerine pek ziyade yaklaşıyor.

Kitap fena bir şekilde basılmıştır. 14x21 boyunda 16 sayfadan müteşekkildir.

37— Dr. Ignaz Kunoş: Rumelisch-TürkichöSprichwerter

Türk halkiyatına ait eserleriyle maruf Dr. Kunoş 1906'da Peşte'de çıkan "Keleti Szemle" mecmuasında, Rumeli'de topladığı darbımeselleri kısa bir mukaddimeyle beraber neşretmiştir [2].

Mecmuanın 66 ilâ 83'üncü sayfalarını işgal eden bu darbımesellerin miktarı 320'ye yaklaşıyor. Darbımeseller harf sırasıyla tasnif edilmişlerdir. Yanlarında Almanca tercümeleri de vardır. Dr. Kunoş, bu darbımesellerin ekserisini Bulgaristan Türkleri arasında toplanmıştır.

Mukaddimeden anlaşıldığına nazaran Dr. Kunoş evvelce Aydın ve Bursa havalisinde topladığı darbımeselleri de neşretmiştir. Fakat bibliyografi verilmediği için mezkûr darbımeselleri muhtevi eseri bulmak ve tetkik etmek kabil olamadı.

38— Toplayan meçhul: Hazih ir-risaleti min kelimati Oğuzname el-meşhuru be-atalar sözü

Bu yazma eserin biricik nushası Berlin'dedir [3], Darülfünun Türk lisanı tarihi müderris muavini Cafer oğlu Ahmet B. Berlin'deyken bu eseri istinsah etmiştir. 69 varaktan müteşekkil olan bu nushayı tetkik ettim. Eser darbımesel noktai nazarından pek ziyade zengindir (1500kadar darbımesel), bu sözlerin mensup olduğu lehçe hakkında kat'î bir hüküm vermek doğru olmasa bile bu lehçeyi garp şubelerinden birine ithal ve meselâ (Dede Korkut)ta geçen Oğuz lehçesinden addetmek mümkündür.

Numune olmak üzere bir iki darbımeseli buraya naklediyorum:

Danışıklı dağ aşar, danışıksız yolda kalır şaşar.
Alemde eğer ölüm olmasaydı adem adem eti yerdi.

Darbımesellerin toplandığı tarihe dair eserde hiç bir kayıt yok. Müsteşrik Diez bu eserin bir kısmını hatalı olarak neşretmiştir [4].

---

[1] Tetkik ettiğim nusha ikinci tabıdır. Eserin mukaddimesinde verilen malûmata nazaran birinci tabı (ki Holderman tarafından vücuda getirilmiştir) müellifin ismini muharrer olmaksızın 17-30'da İstanbul'da basılmıştır.

[2] Keleti Szemle (VII evfolyam - 1 Szam-1906)

[3] Berlin Umumî Kütüphanesi yazmaları Pertsch kataloğu-cilt; 4, Sayfa: 65, 66, 67. (Eserin tavsifi).

[4] H. F. Diez Denkwürdig keiten von A-

39— St. Mladenov: Ein Beitrag zum Türkischen Sprichwürterschatz (Bulgaristan Türkleri'nin darbımeselleri-makale).

Alman Şark cemiyeti mecmuasında [1] çıkan bu makalede Bulgaristan Türkleri'ne ait 83 darbımesel tercümeleriyle beraber neşredilmiştir. Darbımeseller 68'inci cildin 687 ilâ 694'üncü sayfaların, işgal ediyor, bunlardaki en mühim hususiyet mahalli şive farklarını tespit etmelerindedir.

40— J. A. Decourdemanche: Mille et un proverbes Turcs

1878'de Paris'te tabi Ernest Leroux tarafından neşredilen bu eserde 1001 Türk darbımeselinin tercümesi mevcuttur. Bu tercümelerin asılları kitaba konulmamıştır.

Eser 10x16 boyunda 122 sayfadan müteşekkildir. Darbımesel tercümeleri mahiyetlerine nazaran ayrılarak 11 kısımda toplanılmıştır. Bu kısımlarda da ayrıca tâli taksimat yapılmıştır (Gordlefski'nin yukarıda mevzuubahis eserinde olduğu gibi).

Kitabın nihayetine; Latince, Almanca, Fransızca, İngilizce ve Türkçe yazılmış 14 darbımesel mecmuasından bahis bir de bibliyografi ilave edilmiştir. Bu bibliyografide mevcut Türkçe eserler şunlardır:

Şinasi ve Vacil Efendiler'le Ahmet Vefik Paşa'nın eserleri, bir de:

Emsali, Proverbes Turcs. Constantinopele imprimerie impeirale, 1286.

İsimli bir eser. (Bu, Ahmet Mithat Efendi'nin Durub-ı Emsâl-i Türki'si olacak)

41— Deli Lütfi: Hazihi menazırat (Uslu Efendi ile vezirler münazarası - Eşekname)

İstanbul Darülfünun'u Arap Edebiyat mü-

---

sien-Berlin uns Halle 1816 (Birinci ve ikinci ciltler)
[1] Zeitsehrift der Deutsehen Morgen Landischen Gesellsehaft (ZDMG, 68 Band - 1914, Leipzig)

derrisi Dr. Reşer, 1926'da (Orientalistich II) ismiyle bir eser neşretmişti [2]. Bu eserde muhtelif Türkçe metinler ve bu arada (Hazihi manazırat) serlevhasını taşıyan mizahî bir parça vardır. Dr. Reşer bu küçük metni Berlin Kütüphanesi yazmaları arasında bulmuştur.

Fuat Beyin Hayat'ta neşrettiği tetkikatına nazaran bu parça Fatih devri ulemasından hicri 899 yahut 900'de ölen "Deli Lütfi" tarafından yazılmıştır ve bu itibarla yazı ve içerisinde bulunan (eşeğe dair darbımeseller" Anadolu Türkçesi'nin XV'inci asrına aittir. Fuat bey, yazının mevzuunu şu şekilde hülâsa etmiştir:

"Uslu Efendi isminde bir müderris Edirne'deki Muradiye Medresesi'nin (Fenari Alisi)ne verileceğini haber alınca koşup vezirlere geliyor; buranın kendisine verilmediğinden şikâyet ediyor, Onun şikâyetlerine vezirler cevap veriyorlar. Bu müderris (Uslu) diye mâruf olup (Uslu) kelimesi ise Sırpça eşek manasına geldiğinden bu münazara baştan başa eşeğe ait tabirler, ıstılahlar, latifeler, darbımesellerle o zamanın zevkine göre cidden zarifâne yazılmıştır."

***

Eserdeki darbımesellerin miktarı 30'a yaklaşıyor. Bunların hemen ekserisinde (eşek) kelimesi mevcuttur.

Bu metni ihtiva eden Dr. Reşerin eseri 16x26 boyunda 43 sayfadan müteşekkildir. 1926'da İstanbul'da basılmıştır. Metin, kitabın 40 ilâ 43'üncü sayfalarını işgal ediyor.

42— Abdülhak Hamit: Sabru Sebat (Tiyatro)

Hâmidin bu eserine dair İsmail Habip Beyin "Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi"nde şöyle bir rivayet var [3]:

---

[2] Bu eser ve bilhassa bizi alâkadar eden "Uslu Efendi ile vezirler münazarası" parçası ile muharriri hakkında malûmat almak için bakınız:
Hayat, No: 100 - Deli Lütfi'nin mizahî bir risalesi (makale): Köprülü zade Mehmet Fuat
[3] Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi. S 223.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

"...Hâmit "Macerayıaşk"ından sonra "Sabru sebat"ını neşretti. O zamanın meşâhirinden biri genç Hamid'e bir tiyatro eseri yazmasını, fakat eserde münasebet getirerek kıymetli darbımesellerimizden bazılarını da şuraya buraya serpiştirmesini tavsiye eylemiş, Bu tavsiye ile sırf darbımesellerimizi teşhir etmek gayesiyle kaleme aldığı bu eseri Hâmit, sahibi tavsiyeye ibraz ettiği vakit o zat demiş ki: (Biz sana eserini darbımeselle süsle dedik, halbuki sen eserini darbımeselle doldurmuşun)

Hakikaten; "Sabru sebat"ın hemen her sayfasında darbımesellere rastgelmek mümkündür. Eserden ufak bir parçayı buraya naklediyorum:

"— Gam çekme oğul, gam çekme!.. Su bulanmayınca durulmaz, kıştan sonra bahar olur.. Dağ yürümezse aptal yürür de de tahammül et, kısmetinde ne varsa kaşığında çıkar. Sabr ile koruk helva olur, dut yaprağı atlas. Acele işe şeytan karışır. Firkatin sonu vuslattır. Zahmet çeken rahat bulur. Mihneti kendüye zevk etmedir âlemde hüner! (Saatine bakar) saat dört! seni ben gece bizim eve götüreyim ilh...

Eserin birinci tabı İstanbul'da Mekteb-i sanayi matbaasında vücuda getirilmiştir. Bu nusha 12x18 boyunda, 148 sayfadan müteşekkildir. Kitapta basım tarihi zikredilmemiştir.,

***

43— Güvâhi: Pendname-i Güvâhi [1]

Bu eserin şimdiye kadar bilinen nushaları:

1) Sultan Selimde Hamidiye Kütüphanesi, Lala İsmail Efendi Vakfı, No. 242.

Bu nusha 10,5x15,5 boyunda 72 varaktan müteşekkildir. Her sayfada 14 beyit vardır. Yalnız eserin 10 ilâ 19'uncu varakları kaybolmuştur. Nihayette itmam tarihi şu suretle tespit edilmiştir:

Bu kikab yazıldı mübareki tamam oldu
Cemazil'aharın dördüncü gün cuma günü
962

2) Köprülüzade Mehmet Fuat beyin hususî kütüphanesinde bulunan nusha [2]. "Daha büyük kıt'ada 1236'da eksikleri tamamlanmış"

Bu nushada eksik yoktur. Nihayetteki itmam tarihi şu şekildedir:

Buna zilkadeyi ehli tevarih
Dokuz yüz otuz üçte bile tarih.

3) Fülgel. Viyana Kütüphanesi, Şark yazmaları katalogu, sayfa: 623. (Bu katalogda Pendnâme hakkında tavsifi malûmat da verilmiştir.)

4) Manuscrit Turc de la bibliotheque imperiala Vien Mxt 76. (Bu bibliyografinin nere-den çıkarıldığını anlamak için bakınız: At-sız. Nu: 15, sayfa 54, 1 Nulu haşiye.)

Bu 4 numaralı nushanın, 3 numaradaki nushanın aynı olduğunu zannediyorum.

5) ve 6) Kastamoni mebusu Velet Çelebi Bey tarafından Ankara Maarif Kütüphanesine hediye edilen iki nusha. (Bunlardan biri Güvahi zamanına aittir.)

Esere gelince: İsminden de anlaşılacağı üzere Pendnâme — mesnevi şeklinde yazılmış — manzum bir nasihat kitabıdır ve şu fasılları ihtiva etmektedir; Münacat, naat, matlaı destan. Bundan sonra fasıl fasıl arada Arapça meseller zikredilerek hikâyeler, fıkralar mev'izeler sıralanmıştır.

Eser, darbımesel itibarıyla oldukça zengindir (250'den fazla darbımesel ve saire). Darbımesellere bilhassa mev'izelerde tesadüf ediliyor. Fakat bu sözler - vezin zaruretiyle - halk arasında söylenen şekillerinden farklı olarak tespit edilmiştir. Bir iki misal:

Zevâlidur kanatlansa karınca

---

[1] Edebiyat fakültesi asistanlarından Pertev Naili Bey evvelce bu eseri tetkik etmiş ve içerde geçen darbımeselleri de diğer metinlerden tefrik ederek bir araya toplamıştı. Buradaki bibliyografi için mezkûr tetkikten azamî surette istifade edilmiştir.

[2] Bu nushada Pendnâmeden başka (Gurbet-nâme) isimini taşıyan bir mesnevinin 1 sayfalık bir parçası da mevcuttur.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

(Karıncanın kanatlanması zevaline alâmettir.)

Yüzün suyunu yüzsüzden satun al (Edebi edepsizden öğren)

Bulur kande ise çömlek kapağın (Tencere yuvarlandı, kapağını buldu).

Penduâmenin en mühim hususiyeti sadeliğindedir. Halbuki bu eserin yazıldığı 10'uncu asırda divan edebiyatının tasannulu ve tekellüflü lisanı kendisini bütün edebî eserlerde kuvvetle hissettirmeğe başlamıştı.

44 — Toplayan meçhul: Mecmua-i min nevadir ül-üdeba ve âsâr üz-zürefa

Takriben 1300'den evvel bu isimle ve cüz cüz neşredilen bir müntahabat kitabında da yalnız (elif) harfine ait darbımesellerden bir kısmı neşredilmiştir (Bunların Ahmet Vefik Paşa'nın eserinden alındığını zannediyorum). Eserde basım tarihi ve yeri zikredilmemiştir. Darbımeseller eserin 178 ilâ 192inci sayfalarını işgal ediyor.

Muhtelif zevat tarafından toplanmış gayri matbu darbımeseller.

Halk Bilgisi Derneği Umumî Kâtibi Mehmet Halit Bey de Anadolu'nun muhtelif sahalarında toplanmış ve mahallî şive farklarıyla tespit edilmiş üç bine yakın darbımesel mevcuttur. Bunların (Halk Bilgisi Derneği) tarafından neşredileceği evvelce ilân edilmişti. (Mehmet Halit Beyin Eskişehir civarında topladığı darbımesellerin Halk Bilgisi Mecmuası'nın ikinci cildinde çıkacağı ilân edilmişti. Fakat mecmuanın bu cildi henüz neşredilmemişler).

Türkiyat Enstitüsü asistanlarından Nihâl Bey'de de 8-10 sene evvel İstanbul'da toplanmış bine yakın darbımesel mevcuttur.

Keza Edebiyat Fakültesi Edebiyat zümresinden Niyazi Tevfik Bey'de de yine Anadolu'nun muhtelif sahalarında (Kayseri, Sivas, Yozgat) toplanmış 1500'den fazla darbımesel mevcuttur.

Son zamanlarda (Şirvanşahlar Yurdu) [1] ismiyle bir eser neşreden Zeynel oğlu Cihangir Bey de birçok Azerbaycan darbımeselleri toplamıştır. Bunların (atalar sözü) ismiyle neşredileceği mezkûr eserde ilân edilmiştir.

Kastamoni mebusu Velet Çelebi Bey de pek çok darbımesel toplamıştır. Bu darbımeseller Velet Çelebi'nin henüz tab edilmemiş olan "Türk Dili" atlı büyük lügatinde bulunuyor. Muhterem mebus Vakıt'ta neşrettiği bir makalede Türk münevverlerini darbımesel ve sair halk sözlerini toplamaya davet etmişti [2]. Bu makalede bilvesile "Türk Dili" lügatine de temas edilmiş ve bu eser hakkında malûmat verilmiştir. Makalenin bizi alâkadar eden kısmını buraya naklediyorum:

"Bu sene (Türk dili) atlı lügat kitabımla bütün kış çalışarak baharda hitama eriştirdim. Tam kırk sene çalıştığım tahminen elli bin kadar lügat cevherleriyle beraber onun zımnında atalar sözü, tâbiratı mahsusa, bazı millî fıkralar tefeül ve teşe'ümler, âdet-ler... ilh. hasılı Türk harsını alâkadar eden bir çok şeyler bilmünasebe zikredildi.

"Her lügati müteaddit membadan tahkik, tasdik ve teyit eyledim. Ekserisine bir atasözü veya şiiri şahit getirdim."

En eski Türk darbımeselleri. [3]

En eski Türk darbımesellerini ihtiva eden eserler şunlardır:

Orhon âbideleri.

Kodeks Komanikûs. (Codex Commanicus

———————————

[1] İstanbul Cumhuriyet Kitaphanesi neşriyatından - 1932.

[2] Vakıt: 17 Temmuz 1932, sayı 8. Atalar sözü için bir toplama teşebbüsü.

[3] En eski Türk darbımeselleri hakkında şu yazıyı okuyunuz:

Hirth Anniversary Volume. Fritz Hommel: Zu den Alttürkischen sprichwörter. (Sayfa: 182-193).

Kutadgu bilik
Hibe tül - hakayık
Divan-ı lügat it-Türk

Bu eserlerden yalnız Orhon âbidelerinde ve Divan-ı lügat üt - Türk'te mevcut darbımeseller üzerinde çalışılmıştır.

Orhun âbidelerinde mevcut darbımeseller hakkındaki yegâne Türkçe yazı Darülfünun Türk lisanı tarihi müderris muavini Cafer Oğlu Ahmet Bey tarafından yazılmıştır [1].

Divan-ı lügat it-Türk'e gelince: Türk lisanı tarihinin en kıymetli mehazlarından biri olan bu eser darbımesel itibarıyla da pek zengindir. Bu atasözleri Darülfünun sabık Türk lisanı tarihi müderrisi Necip Asım B. tarafından eserdeki diğer metinlerden tefrik edilerek "Eski savlar" ismiyle neşredilmiştir. Şimdi bu eserden bahsedeceğim:

45 — Necip Asım: Eski savlar

Edebiyat Fakültesi mecmualarında (yıl:2 sayı: 2,4,5, 6; 1922-1923) neşrolunduktan sonra ayrıca kitap halinde de çıkan bu eserin muhteviyatı kamilen eski Türk darbımesellerinden ibarettir. Halkiyatımızın nasıl bir tekâmül seyri gösterdiğini bilmek için mutlaka bu eserdeki savlarla bugün kullandığımız darbımeselleri karşılaştırmak, lisani, edebi ve ahlâki unsurları tetkik etmek lâzımdır. Bu karşılaştırma neticesinde bugün halkın dilinde yaşayan bazı darbımesellerimizin ne kadar uzun bir hayata malik olduğu anlaşılır. Necip Asım Beyin "Sav" namını verdiği bu darbımeseller kâmilen "Divan-ı lügat it-Türk"ten alınmıştır.

Eser 15x23 boyunda 59 sayfadan ibarettir. 1343'te İstanbul Evkaf matbaasında basılmıştır. İçerisinde 290 darbımesel ve saire vardır. Bu sözler "Divan-ı lügat it-Türk"te bulundukları sayfaların sırasına göre tasnif edildikleri için eserde bittabi hurufu heca sırasına riayet edilmemiştir. Bundan başka bu savların imlaları da "Divan-ı lügat it-Türk" tekinden farklıdır.

---

[1] Halk bilgisi haberleri mecmuası. Yıl: 1, Sayı: 3. "Orhon âbidelerinde atalar sözü - Caferoğlu Ahmet (makale).

Başta, müellifin 3 sayfalık şayanı dikkat bir mukaddemesi vardır. Bu mukaddimeden anlaşıldığına göre:

Sav, darbımesel demektir. Bu kelime ta eski Türkler'den Osmanlıların mebdeine kadar kullanılmış ve bil'ahara unutulmuştur. Mahmudu Kâşgari, bu lügati, kitabının birçok yerlerinde tekrar ile Arapça'daki eser, haber, mesel mukabili olduğunu tasrih eder.

Esere gelince: "Eski savlar" Mahmudu Kâşgari'nin "Divan-ı lügat it-Türk"ünden çıkarılan 290 darbımesel ve bu mahiyetteki diğer sözlerle bunların şerhlerini ve bazılarının bugünkü mukabillerini ihtiva etmektedir. "Divan-ı lügat it-Türk"ün hicri 466'da (yani bundan 9 asır evvel) yazılmış bir eser olduğu düşünülürse bu savların eksikliği meydana çıkar. Necip Asım bey bunların ve dolayısıyla Türk edebiyatının 20 asırlık bir kıdeme malik olduğunu söylemekte ve bu fikrinin boş bir dava olamayacağını anlatmaktadır.

Savlar hakkında bir fikir vermiş olabilmek için bir ikisini buraya nakilediyorum:

Endek uma evliğini ağırlar
Ahmak misafir ev sahibini ağırlar

Nice tik biçek erse öz sapın yonumas (Ne kadar keskin bıçak olsa kendi sapını yontmaz.

Bir karga birle kış kelmes
Bir karga ile kış gelmem.

Haşiye: Son günlerde Ahmet Mithat Efendi'nin "Durûb-ı emsâl-i Türki"sinden matbu kapaklı bir nusha buldum. Buradaki kayıttan eserin 1288'de (Matbaai âmire) basıldığı anlaşılıyor. (Bu eserden bahseden yazı Atsız'ın 12 numaralı nushasında çıkmıştı (S: 296). Bu yazı tertip hatası yüzünden karışmıştır. Ahmet Mithat Efendi'nin eseri 1288-de, bunun Londra-Davis tab'ı hicri 1295'te çıkmıştır. Lütfen tashih ediniz.

Adnan Cahit
Edebiyat Zümresi Talebesinden

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

SAYIMBİLİK:

TÜRK CUMHURİYETLERİ NÜFUSU

Kırım Cumhuriyeti

Kırım 26,140 kilometre murabbaı mesahaya malik olup "Urkapı" berzahı ile şimale bağlı bir yarım adadır. Türklerin at oynatıp muntazam devlet kurdukları en eski ülkelerden biridir. Gök Türkler'le Bizans Devleti arasındaki münasebatta, Bizanslılar kalleşlik gösterince ceza olmak üzere Türkler burayı zaptetmişlerdi. Bugün Kırım Cumhuriyeti'ne 250,000 kadar Türk vardır. Fakat buranın Türkleri muhtelif vesilelerle iç Rusya'ya sürülmekte ve yerlerine birçok Türk olmayan unsurlar, bilhassa yahudiler getirilmektedir.

Tannu-Tuba Cumhuriyeti

Cihan harbi yıllarına kadar Çin'in Moğolistan kısmına dahil olan Uranha ülkesi umumî harp sırasında Rusya tarafından ilhak edilmişti, Bolşeviklerde çar hükümetinin mirasını elden çıkarmak istemediler. Burada Tannu-Tuba Cumhuriyeti'ni teşkil ederek Rusya'nın bir kısmı haline ifrag eltiler. Bu cumhuriyetin ahalisi hep Türklerdir. Yabancı unsur olan Ruslar % 1'den daha azdır. Tunnu-Tuba Türkleri (Urenha ve Soyutlar) hep Şaman dahilinde olup 50.000 kadar nüfusdurlar.

Yakutistan

Sabık Yakotsk vilâyetinden ibaret olan saha bugün "Muhtar Yakut Ülkesi" tesmiye olunur. Resmen Hıristıyan sayıldıkları halde Şaman dinindedirler. Yakutlar kendilerinee "Saka" (Saxa) derler ve vaktiyle cenuptan geldiklerini rivayet ederler. Bu da bunların Kunlar'dan önce Türkistan'a hâkim olan eski Sakalar neslinden geldiğini gösterse gerektir. Yakutlar bu ülke ahalisinin % 80'ini teşkil ederler Nüfusları 1917 sayımına göre 220.040 kişidir.

Hakas Ülkesi

Abakan nehri havzasındaki Şamani Türklerin bulunduğu saha "Hakas Muhtar Ülkesi" adıyla bir muhtar vilâyet olarak ilân edilmiştir. Bunlar kendi ülkelerine "Hakas" (Xaqas) adını Çin membalarında zikri geçen "Xaqas" (Kırgız) adını takliden vermişlerdir. Bu ülkedeki Türkler şunlardır:

Sagaylar	3.019
Kaçlar	11.979
Bilterler	7.959
Koyballar	1.015
Hepsi	32.962

Oyrat Muhtar Ülkesi

Altay Türkleri (asıl Altay Dağlarında bulunanlar) Şaman dininden olup 19'uncu asırda Rus kilisesinin tazyiki ile resmen hıristiyan sayılmışlardır. "Katun" nehrinin havzasında Sovyet hükümetinin hâkimiyetinden sonra bir millî muhtar ülke teşekkül etti. Buradaki Türklerin istiklâl devri Oyrat hâkimiyeti devri hatıralarıyla karışmış olduğundan muhtar ülkeye Oyrat Cumhuriyeti adı verildi. An'aneye göre Rus mezaliminden kurtaracak olan hakanın "Oyrat Han" olacağının söylenmesi de buna sebep olmuştur. Altay Türkleri Türk kavimlerinin büyük tarihî vukuatına iştirak etmeden daima kenarda kalan boylardan teşekkül etmiş olduğundan eski din ve an'analeri saklamışlar ve

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

inkişaf edememişlerdir. Bunlarla beraber Rus mezalimine karşı burada daimî bir düşmanlık duygusu yaşamıştır. Oyrat Muhtar Ülkesi'nde ekseriyet Şamani Türklerden ibarettir. "Altay Kişi", "Telengit" ve "Teleüt" (= Tüles)lerle beraber nüfusları 45000 kadardır.

Tataristan

Tataristan Cumhuriyeti sabık Kazan vilâyetinin üçte ikisinden, Ufa, Şamara, Sembir ve Vyatka vilâyetlerine tâbi kazaların birer kısmından teşkil olunmuştur. Baş şehri Kazan şehridir. Mesahası 51.240 kilometre murabbaıdır. Bütün nüfusu 2.891.799 kişidir. Cumhuriyetteki ahalinin milliyet itibarıyla taksimi şöyledir:

Kazan Türkleri	%51,1
Çuvaş Türkleri	%4,7
Ruslar	%40,9
Fin kavimleri	%2,1
Avrupalı milletler	%1,2

Tataristan Cumhuriyeti'nin şehirlerinde ekseriyet bilâ istisna Ruslara aittir. Cumhu-riyetin merkezi olan Kazan şehrinde Türk unsuru ahalinin ancak %20'sini teşkil eder.

Çuvaş Muhtar Ülkesi

Eski Bulgar Türklerinin torunları olan Çuvaş Türkleri öteki Türklerin dillerine pek uzak olan bir lehçe ile konuşurlar, Çuvaş Cumhuriyeti'nde Çuvaşlar ahalinin %40'ını teşkil ederler. Nüfusları 1.117.403 kişidir.

Azerbaycan Cumhuriyeti

Azerbaycan Cumhuriyeti Maverayı Kafkas'ın şarkî kısmını teşkil eder. Şimalde Dağıstan dağları, cenupta Aras Nehri ile Karadağ'ın etekleri ve Lengeran Dağları, garpta Gürcistan ile Gökçe sahilleri, şarkta Hazar deniziyle çevrilidir. Mesahası 92.160 kilometre murabbaıdır. 1897 nüfus sayımında Azerbaycan

çıkmıştılar. Azerbaycan Cumhuriyetinin bütün nüfusu ise iki buçuk milyon sayılmaktadır ve milliyetçe şöyle taksim olunmaktadır:

Türk	%70
Ermeni	%20
Rus	%10

Fakat bu hesap 1924 sayımına göredir. O yıllardan itibaren müthiş bir surette Ruslaştırılmakta olduğundan Türk unsurunun yüzdesi eksilmektedir.

Abdülkadir

Menfi Propagandalar

Şu son iki hafta zarfında gazetelerde yapılan kongreler hakkındaki neşriyatı hakikî ve temiz kanlı bir Türk'ün hayret ve esefle karşılamaması imkânı yoktur.

Türk'e ve Türklüğe yarayacak her hangi bir bahiste daima tenkitlere, münakaşalara boğulan matbuat âlemi, her nedense bu gibi bahislerde ve bilhassa bu neşriyatta muhalif fikirlere, itiraz ve tenkitlere hedef olmak söyle dursun bilâkis tasvip ve takdir alkışı toplamış ve toplamaktadır.

***

Türk gencini; genç Türk neslini ayrıldığı asil ve öz Türelerine döndürmek, onları yeni bir Türklük mefkuresi ile yürütmek için çalışılması lâzım geldiği yerde yurdun içine ve nüvesine yarın için zehirli filizler verecek olan fesat tohumları karıştırmak moda oluyor ve bütün bunlar Sanki bir hareket, bir yenilik ve bir ibda telâkki ediliyor.

Halbuki: bir "Turan cemiyeti", bir "Türkler mahfili", bir "kızıl elma muhipleri cemiyeti" gibi yapılması cidden ve muhakkak hayırlı olacak mefkure yaratışlarına herkes uzaktır. Bunu hatıra getirmezler ve getirseler bile ya gülünç, ya çocukça, yahut da derhal birkaç katil kalemin acı istihzaları içinde ölüme mah-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

kûm bir halde bırakılır. İşte teşekkülünü pek ümitle karşıladığımız: "Kitap Sevenler Cemiyeti".. Bu sözlere pek feci bir misal olarak daha pek yakın bir mazide can çekişiyordu.

Biz onu; genç Türk nesline okumak aşkını vererek asıl maksadına doğru geniş bir yol açmakta görürken bir sürü tenkidat bir sürü muarız münakaşaları karşısında bir balon gibi söndü. Bin bir müşkülâta maruz bırakılan bu çok güzel teşekkül; teşekkülü ile beraber bir nam bıraktı o kadar.

Çünkü: bu cemiyet memleket namına hayırlı bir iş görecekti... Veya görecek mahiyette bulunuyordu. Böyle bir suça sahip olmak elbette yaşamamak için ölüme müstahak olmak demekti.

Fakat diğer taraftan memleketin ve hükümetin kanunlarına, Türklüğe ve Türk'ün millî menafiine mugayir olan fikirler; en yasak olduğu bir zamanda bile; idealize edilmek için çok müsait ve geniş sahalar bulmakta hiç güçlük çekmedi ve halâ da çekmemektedir.

Bir soysuz çıkıp bolşevizmi ve komünizmi memlekette sür'atle neşre başladı. Birçok gencimizi, binlerce Türk dimağını zehirlemek istedi. Yüzlerce genç bunun kurbanı ve mahkûmu olarak hapishanelere döküldü. Buna rağmen yine bir sürü neşriyat; kitap halinde, roman halinde, mecmua halinde, tetkik ve müşahade eseri şeklinde yine aynı propagandayı yapmaktan bir an hali kalmıyor.

Çünkü bunlar hiç bir fikrî münakaşaya hiç bir ciddî muhalefete maruz kalmadıkları gibi... yabancı bir fikir; Avrupa'yı taklit, mikroplu bir ecnebiperestlik olduğu için de herkese heyecan ve alâka vermektedir.

Her zaman söylediğimiz ve yine de tekrar edeceğimiz gibi bütün bu alâkayı uyandıran saik — bir memnuiyetin verdiği garip ihtiraslar olmakla beraber — en ziyade mefkûreye ve ideale susayan gençliğe ancak bu gibi

zararlı ve mikroplu propagandalarla menfî fikirlerden başka hiç bir şey verilmemiş olmasıdır.

İşte bu aksi ve muhalif hareketlerden biri de bir iki haftadan beri gazetelerimizde apâşikâr yapılmakta iken yine hiç bir itirazın vuku bulmadığını görerek Türklük namına azap çekiyoruz.

Millî hudutlar dahilinde memleket menafiine dokunabilecek herhangi bir cemiyetin vücuduna müsaade etmemek kanunlaşmış bir madde halinde iken (Mason Cemiyeti) namıyla ve muhtelif memleketlerin, hükümetlerin maşrıkı âzamları huzuruyla kongreler aktedilmekte olduğunu söyleyen gazetelerimiz, sanki cumhuriyete pek nafi bir teşekkülden veya içtimadan bahseder gibi sitayiş ve poh poh gösteriyorlar.

İnsaniyetçiliği bir mefkure ittihaz eden bu cemiyet tetkik edilirse hakikî mânasıyla bolşevizm ve kommünizmi doğuran asıl yılanın başı bu asırlık teşekkül olduğu anlaşılır. Esasi maddelerinde milliyeti, bir tarafa bırakarak umumî kardeşlik ve tesanüt fikrini mühim bir düstur edinmiş olan böyle bir cemiyete; bilhassa bizim gibi; millî varlığı için çalışan, millî bir gaye için yaşayan milletler arasında nasıl yer verilebilir.

Hükümetimizin bu müsaadesini bazı noktalardan kabul etsek bile; gazetelerin böyle hararetli neşriyat ile; gençlerimizi tecessüse ve alâkaya sevk ederek yeni bir akıntının mühlik cereyanına kaptırmak için bu kadar âmil ve müşevvik olmaları ne dereceye kadar doğrudur bilemiyoruz.

Biz bunun şiddetle muhalifi bulunduğumuz için ve Türklüğe pek acı hâdiselerle zararı dokunacağını burada söylerken düşüncelerimizde ne gibi noktalar bulunduğunu ve en ziyade mühim olanını da göstermek isteriz.

Her zaman olduğu gibi; müthiş bir İngiliz casusu tanınan (Lavrens) günün birinde Türkiye'ye gelse. Muhakkaktır ki zabıtaca hemen takip edilecektir. Ve bu insaniyet düşmanını yakalatmak; (Mustafa

www.atsizcilar.com
ATSIZ MECMUA
www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sagir) gibi ipe çekilmesine yardım etmek her Türke'de bir borç olacaktır. Fakat bütün bu gayrete mukabil; kendi maddeleri ve mahfil muhadeneti mucibince "Mason Cemiyeti" de onu himaye edecek, saklayacaktır. Çünkü (Lavrens) masondur. Nasıl Entellicens teşkilâtının en mühim bir rüknü ise masonluğun da en faal bir uzvudur. Tabii böyle bir adamı himaye etmek cemiyete büyük bir hizmet; lâkin Türklüğe ihanettir. Bunun aksi ise memlekete hizmet, masonluğa ihanet olur.

Halbuki her iki ihanetin de cezası ancak "ölüm" ile mümkün görülüyor.

Buna nazarı dikkati celp ederek her Türk'ten soruyoruz:

— Böyle bir hadise vukuunda Türk masonları cemiyeti ve maşrıkı âzamı ne yapacaklardır.

(Lavrens) imi feda edecekler... Vatan-

Dâniş Remzi

Kurtarılamayan Şaheser

Genç şair siyah meşin ciltli ufak bir kitabı havaya kaldırarak bağırdı:

"Bundan daha yükseğinin mevcut olduğunu söyleyemez, sevgilim benim eserimden daha güzelini okuduğunu iddia edemez ya?"

Gözlerinde erimiş bir madenin lüzucî parlaklığı ve yanık yüzünde bir ekmek kabuğunun kırmızımtrak donukluğu vardı. Zemin ayaklarının altından itiyormuş, yahut gökyüzü kendisini çekiyormuş gibi yukarıya uzanıyor, vücudunu insanlıktan tecrit eden bir buğu, harekâtına semavîlere mahsus sarhoşluğu veriyordu.

Çimenler üzerinde uçuşan beyaz kâğıtlar — ki bunlar elindeki şaheserin müsveddeleri idi — yüzüne sisten halkedilmiş küçük kuşlar gibi dokunup geçiyorlar ve sonra bahçedeki beyaz güllerin kan rengi karanfillerin ve bıçak gibi keskin kokulu sardunyaların yaşmaklı bir kadına benzeyen zambakların, ince sakları üzerinde alevli bir meş'aleyi hatırlatan lâlelerin ve rengârenk maskeleriyle yunanı kadîm aktörlerini andıran hercai menekşelerin üstüne konuyorlardı...

Ve genç şair gülüyordu... Yüzünün hiç bir hattını değiştirmeyen fakat bir nehir coşkunluğuyla dökülen bir gülüş esmer yanaklarına yayılıyordu.

Çünkü o bugün şaheserini bitirmişti.

Siyah meşin ciltli kitabın sayfalarına bakarak haykırdı:

" Artık hiç kimse benden yüksek değildir... Homer veya başkası!.. Ben bunlara da tepeden bakıyorum ve sevgilim benden daha iyi yazanları gösteremeyecek!.. ancak herkesten yüksek şeyler yaratırsam beni seveceğini söylemişti. İşte, benden evvel gelenlerin ve benden sonra gelecek olanların yetişemeyecekleri irtifaa kadar çıktım.. Ve yalnız kendisi için yazdığım bu kitabı ona verdiğim zaman oda benim için sakladığı kalbini verecek!"

***

Kitabın sayfalarından gözlerini ayırmayarak yürüdü, ıslak çimenleri çiğneyerek ve ayağının altında ezilen menekşelere dikkat etmeyerek iki tarafı mermer sütunlu bir kapıdan içeri girdi.

Ve şaheserini ceketinin düğmeleri saf altından, kunduralarının tokası Seylân incisinden olan bir uşakla sevgilisine yolladı.

***

Tam sekiz sene evveldi o zaman genç şairin şakaklarında şimdiki gibi beyaz

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

teller ve gözlerinin kenarında yorgunluk çizgileri yoktu. Yüzünün derisi beyaz bir güle ve dudakları kırmızı bir güle benzerdi.

Ve memleketin kadınları onun şiirlerini nihayetsiz bir baygınlık ve şehvetle okurlardı. Ve bu esnada gözlerinin önüne mısraları gibi tatlı ve narin endam ile genç şair gelirdi.

Fakat hüsnünün derecesi insan güzelliği hudutlarını aşan bir genç kız vardı ki bunlara istihfafla dudaklarını bükmek garabetinde bulunuyordu.

Ve genç şair, yazıları karşısında kendinden geçmeyen bu fevkalâde kızı seviyordu.

"Sevgilim! diyordu, mısralarım ki Hind'in ipekleri kadar ince dokunmuş ve İran'ın nadide halıları gibi mahirane renklerle süslenmiştir, niçin senin kalbini heyecana getiremiyorlar? Geceyi terennüm eden şarkılarım sana kendi gözlerini ve tulûu tarif eden neşidelerim sana dudaklarının rengini hatırlatmıyor mu? Dalgalara ait şiirlerimde perişan saçlarının tellerine rast gelmiyor musun?"

"Belki böyle olabilir, diye genç kız cevap verirdi, belki böyle olabilir genç şair; fakat benim seni sevmem için daha başka şeyler yazabilmen lâzımdır. Bana tanımadığım şeylerden, saklı güzellikler ve hakikatlerden bahsedebilir misin ve bana bunları herkesten daha güzel olarak yazacak kudreti kendinde buluyor musun?

Güzel yazıyorsun ey şair, derin ve aza-metlisin, fakat "Fuzûli" daha derin ve "Göte" daha muazzam değilmi idi?

Söyle! ihtiras ve çılgınlıkta "Şekispir"i tehekküm ve ıstırapta "Dante" yi geçebilir misin ?"

Ve genç şair anlıyordu ki bu, büsbütün başka bir mahlûktur.. Kadınları hayran eden, çeken şeylerin buna tesiri yok.. Çünkü bu kızın gözleri baktığı şeyleri görüyordu ve sinirlerinde hissetmek, kafasında düşünmek kabiliyeti vardı. Ve genç şair cevap verdi:

bana sokulmasına kâfi idi. Ben de onu üfleyip çoğaltmak, orada bir yangın yapmak ihtiyacını duymuyordum. Lâkin ey sevgilim, görüyorum ki bu, kıvılcımlarını senin kalbine sıçratamayacak kadar fersizmiş.

***

Fakat bunu yanar dağ yapacak kudret bile bende var. Sana, söylediklerini aratmayacak eserleri getireceğim sevgilim ve o zaman kalbini bana vereceksin."

"Ve o zaman kalbimi sen alacaksın!.."

Genç şair bir ay şehrin etrafındaki ormanları dolaştı; ki orada yerlere kadar uzanan dalların pembe dudaklı çapkın gelinciklerden, sarışın ve hayalperest papatyalardan aldığı gürültüsüz öpücüklere yalnız sinsi sinsi yürüyen yaban kedileri ile daima koşan muhteriz karacalar mani oluyorlardı.

Ve bir ay geniş nehirlerin üzerinde kayıkla dolaştı, ki orada boyalı teknelerinde ağlarını temizleyen ihtiyarlar, tatlı sesli su perilerinin toy balıkçıları bataklık sazlarının içine nasıl cezbettiğine dair acıklı türküler söylerlerdi ve geceleri küçük balıklar "ay"ın nehire avuç avuç serptiği gümüş kırıntılarını toplamak için suyun üstünde sıçrarlardı.

***

Ve bir ay, geceleri şehrin içerisinde gezerek birbirinin göğsünde uyuyan çiftleri, sokaklarda bir tek gölge halinde dolaşan sevdalıları gördü. Korulardaki sık ağaçların altını ve alçak duvarlı bahçelerde ay ziyasının giremediği karanlık köşeleri gözetleyerek nihayetsiz sevda monologlarını veya kıskanç âşıkların yeis dolu şikâyetlerini dinledi.

Ve üç ay sonra gümüş bir kalemle gümüş ciltli bir deftere kaydettiği şiirleri sevgilisine yolladı.

Fakat bu defter zehirli dikenlerle yazılmış gibi acı satırları taşıyan bir cevapla geri geldi. Genç kız:

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

"Heyhat zavallı şairim!" diyordu, şiirlerin zengin ve ihtiyar çiftlik sahibinin kızını ağlatacak, valinin mağrur yeğenine önünde diz çöktürecek kadar güzeldir. Sokaktan geçtiğin zaman kadınlar pencerelerden eskisin-den daha ziyade sarkacaklar, ihtimal mini mini ipek mendillerini de —tabiî dalgınlıkla— ayaklarının dibine düşüreceklerdir. Fakat bütün bunlar beni sana yaklaştırmağa kâfi değil...

"Gerçi gördüğün ve yazdığın şeyler fevkalâdedir, lâkin bende seninle beraber olsaydım onları aynı şekilde görecek değil mi idim? Hangi şey bana bilmediklerimden bahsetti?. Belki şiirlerin bizzat hayat kadar tesirli ve tatlı yazılmıştı, saf ve ipekle dolu idiler, fakat söyle "Horas" senden kat kat müessir ve tatlı değil mi idi? İlâhî Virjil kadar temiz ve hayırhah olmak elinden geliyor mu?"

Genç şair nihayetsiz hıçkırıklarla minderlerin üstüne atıldı, yüzü koyun kapanarak ağlıyor, ağlıyordu. Hayatlarında hiç sevmemiş olanların tahayyül edemeyecekleri bir acı onu boğuyor, sanki gür alevli bir meş'ale göğsünün içerisinde dolaşarak kaburgalarını yatıyormuş gibi kıvranıyordu. Kendini tutmak isteyerek beyaz dişlerini mor kadife yastıklara geçirdi.

Göğsünü sarsan bir sesle kesik kesik: "Yazacağım sevgilim, dedi. Sana istediklerini yazacağım!"

Ve genç şair altı ay memleketin bütün büyük feylesoflarını, şairlerini dolaştı. Şehrin birinde uzun, siyah sakallı ve tepeleri çıplak feylesoflar eskimiş cüppelerinin geniş kollarını sallayarak ona "Aristo"dan, "Epikür" den veya "İbni Rüşt"ten bahsettiler.

Ve gözlerinde başka bir aleme bakmaktan hasıl olan şayanı hürmet mahmurlukla — ki genç şair bunu evvelâ açlıktan zannetmişti — ruhun ebedîliğinden ve istihalelerinden, fanî olan eşyanın müebbet olan hayata ve fani olan hayatın müebbet olan eşyaya karşı vaziyetlerinden ve — kendilerinin buldukları— hakikati mutlaka-ya vusul felsefesinden, hayat ezelî ve felsefînin lezzet ve feragati ile dünyevî hayatın ve zevklerin süfliyetinden — ta belediye reisinin verdiği mükellef ziyafete geç kalmamak için bu asil mükâlemeyi kesinceye kadar — kemali cuşişle bahsettiler.

Ve diğer bir şehirde, gür beyaz kaşlı, damarlı elli, meşhur hayatiyat âlimleri genç şaire karıncaların öğleden evvelki ve öğleden sonraki yaşayışları hakkında yeni nazariyeler ve tahminleri ihtiva eden yirmi muazzam ciltlik kitaplarını hediye ettiler...

Ve mütevazı bir evde ispartakârî bir masanın başında toplanan beyaz ve nazik elli, ince yüzlü, parlak ve uzun saçlı sihirkâr şairler — muhayyelenin inkişafına ziyadesile yardım eden — bir kâğıt oyunuyla meşgul olurlarken şiirden, san'atten ve bilhassa bediden bahsettiler...

Ve ona daha fazla alâka göstermek isteyerek önlerindeki küçük meblâğı bitiriveren bu kâmil ebedîlerden bazıları, odaya hülyalı bir loşluk veren sönük kandilin ziyasında derin ve rengârenk şiirlerini okudular.

Ve keskin rayihalı portakal bahçelerinde erguvan renkli tüller arasında mehtabın renklerini aksettiren firuze yüzükler, aynüşşems taşından küpelerle dolaşan ve küçük bir kuşa benzeyen başlarını şairin ipek harmanisi arasına saklayan maşukaları; veya muazzam bir gece şenliğine lâhur şalından sarıkları, zebercet saplı asalarıyla gümüş bilezikli zenci köleler arasında gelen ve Firdevsî'yi gıptaya dÜşürecek ilâhî cenk kasidelerini tebessümle dinleyen uzun bıyıklı heybetli sultanları onun taze muhayyelesinde yaşattılar.

Ve genç şair altı ay memleketin velût ve bakir san'atkârları arasında seyahat etti. Köyün birinde geniş yapraklı çınarların altında, ratıp kokulu hasırlara oturarak tepelerindeki saçları kazınmış buru-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

şuk yüzlü ihtiyat saz şairlerini dinledi. Ve onlar buna öyle kahramanları terennüm ettiler ki, zürafalar gibi koşan beyaz atlarıyla bir akbaba sürüsü halinde şehire iniyorlar ve korkudan ovalara kaçan ahali arasından ince vücutlu, pembe topuklu kızları beygirlerinin üstüne alarak kaçıyorlardı...

Ve öyle babayiğitlerden bahsettiler ki ormanlarda bir kaplan gibi hüküm sürüyorlar ve kendilerine uykuda bir baskın veren yirmi tane düşmana hiç bir silâhın tesir etmediği devâsâ vücutlarıyla saldırarak onları sansarın önündeki civcivler gibi dağıtıyorlardı...

Ve başka bir köyde deniz kenarındaki isli duvarlı gemici kahvesinde küçük boylu, seyrek bıyıklı bir âşık elindeki mini mini kemence ile bin bir türlü korkunç ve hayret verici deniz maceralarını haykırıyordu...

Ve genç şairin gözünün önünde tek yelkenli bir taka ile muazzam kamyonlara hücum eden sahildeki kasabaları dehşet içinde bırakan iri palalı, çıplak kollu kabadayılar; veya alçak küpeşteli alamanalar aykınseren cırmıklarla açık denizlere uzanarak mücevherat ve esir yüklü tüccar gemilerini soyan gözü yılmaz korsanlar resmi geçit yapıyorlardı.

Ve o, bu basit çalgıların belki cırıltıdan fark edilemeyecek olan nağmelerinde herhalde derin bir şeyler bulunması lâzım geldiğini hissediyordu...

Ve genç şair altı ay memleketin bütün şehirlerini dolaştı, ve orada ağlayanları ve gülenleri gördü.

Büyük bir konağın geniş salonunda raks ve kahkahadan yorulup terleyenler serin şerbetlere, buzlu meyvelere koşarken, kristal pencerelerden dışarı süzülen ışıkta, soğuktan donan ayaklarını avuç avuç karla ovmaya çalışan ihtiyarları gördü...

Kucağında taşıdığı aç çocuğu yaşatmak için avare sarhoşların arkasından koşan kadınları; karnında taşıdığı günahsız çocuğu öldürmek için vücudu tabiplerin cebine beyaz alevli inci salkımları koyan kadınları gördü...

Kardan ve rüzgârdan muhafaza eden bir dükkân kepengi altında, başını bir köpeğin sırtına dayayarak uyuyanları; ve güzel ısınmış odalarda, Çin ipeği örtülü yataklarda nıkris ağrılarıyla kıvranarak uyuyamayanları gördü...

Aptalların tahakkümüne bigünahların tecziyesine, faziletin sükûtuna ve ihtirasların gürültüsüne, ehli hikmetin tahkir edildiğine ve nadanların alkışlandığına şahit oldu.

Ve tam bir buçuk sene sonra, altın bir kalemle altın ciltli bir deftere kaydettiği bu şiirleri sevgilisine yolladı.

Fakat bu defter, bir Arap hançeri ile yazılmış gibi keskin satırları taşıyan bir cevapla geri geldi. Genç kız:

"Hayret ey genç şair!" diyordu, "öyle güzel şeyler yazıyorsun ki asırlardan beri sahipsiz duran san'atkârlık tacı senin başını süslemek için herhalde acele edecektir.

"Ve hükümdarlar sana nihayetsiz şereflerin erguvan renkli maşlahını giydirmek için saraylarının geniş bahçelerinde muhteşem ziyafetler tertip edeceklerdir.

"Halbuki ben yine senden uzak kalacağım.

"Felsefelerini, ey şair, en ari dimağları bağlayacak kadar kuvvetli ve güzel lâflarla dolu olan felsefelerini senden evel Eflâtun ve daha birçokları kandırıcı bir belâgatle ve fazlasıyla tekrar etmediler mi?

"Cenk ve hamaset destanların o kadar tesirlidir ki. Çin'in bilâ fasıla uyuyan afyon keşlerile Hind'in senelerden beri hareket etmeyen fakirlerini "Priyam"in kahraman milleti veya "Rüstem"in korkusuz arkadaşları gibi azgın dövüşlere, şanlı yiğitliklere sevkedebilir.

Fakat bu vadide "Homer"in senden daha coşkun, "Firdevsi"nin daha usta olduğunu inkâr edebilir misin?.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

"Gezdiğin yabancı yerlerin teshir edici kokusunu ruhlarımıza emsalsiz bir maharetle üflüyorsun; fakat şüphesiz "Bayron" da seyahatlerini anlatırken cazibe ve maharetçe senden aşağı değildi !"

Ve genç şair ipek minderlere ateş gibi gözyaşları dökerek düştü, o kadar çok seviyordu ve şimdi ıstırabı o kadar büyüktü ki artık hiç bir şey onu teskin edemez zannedilirdi. Evvelâ iki yumruğunu dişleriyle ısırarak ve ayaklarının burnuyla kadife sedirleri parçalayarak hıçkırıyordu. Fakat biraz sonra birdenbire fırladı. Susmuştu... gözlerinde yaş yerine alel acaip bir parıltı vardı, yavaş yavaş loş bir karanlığa dalan odaya alnından, gerilen ve birdenbire daha genişlemiş görü-nen alnından beyazımtırak bir ışık yayılıyordu. Odanın aynı koyu lâcivert tülle örtülmeye başlayan rengârenk eşyası ortasında fil dişinden bir Buda heykeline benzeyen vücudu gittikçe büyüyor ve uzuyor gibiydi...

***

Geriye atılmış başından lüle lüle saçlar çıplak omuzlarına dökülüyor, bir şeyi kucaklamak ister gibi yumuşak bir hareketle ileriye ve biraz yukarıya uzanan kolları bir mayıs gecesindeki hilâli andırıyordu. Gökyüzünün uzak yerindeki birer yıldız gibi kırpışan gözlerinin önünde kap karanlık bir saha uzanıyordu. Siyah, gözleri kamaştıracak kadar siyah bir boşluk. Ve bunun ortasında ince bir hat vardı. Kendi gözlerinden çıkan ve uzak, görünmez yerleri dolaştıktan sonra yine oraya gelen ince, adeta bir bıçakla çizilmiş gibi keskin ve beyaz bir yol, bir çizgi.

Anladı ki ihtişam ve büyüklüğe, gizli hakikatlere, lâyemut güzelliğe giden yol bu.

Oraya koşmak ister gibi atılırken üzerlerindeki göz yaşı halâ kurumayan yastıklara düştü.

Ve genç şair tam iki sene hiç bir insanın giremediği hudutsuz kum çöllerinde dolaştı.

Ayrı, her şeyden, herkesten ayrı ve uzak kalmak, yalnız kendisini dinlemek, yalnız kendi düşünebileceği gibi düşünmek istiyordu.

Sakız gibi çiğnenmiş güzelliklerden, bir sabah duası kadar çok tekrar edilmiş yeni fikirlerden eser bulunmayan bu çölde hiçlik ve güzellik hüküm sürüyordu... Ne canlı kumları güneşin ve ayın bakışlarından saklayan münasebetsiz bir ağaç, ne mütemadiyen sızan bir yara gibi etrafı kirleten bir su, ne de üzerinde şairlerin gevezelik ede-bilecekleri bir çiçek görülüyordu.
Ve işte burası güzeldi...

Çünkü burada yalnız güneş, ay ve kum vardı... Bir de rüzgâr...

Ve bunlar muhteşem, güzel ve sarihtiler... Evet, büyüklerine rağmen sarih... Ne bir nebattaki karmakarışık, anlaşılmaz tahavvüller, ne bir hayvandaki girift ve dehşetli yaşayış hareketleri, ne bir dimağdaki menşei bilinmez hisler ve düşünceler.. Burada insan ruhunun en çok teşne ve muhtaç olduğu vuzuh vardı ve bunu şairin vücudundan başka hiçbir şey ihlâl etmiyordu.

Bu vuzuh korkunç bir karışıklığın görmek iktidarından mahrum olan gözlerimizdeki tecellisi de olabilirdi; buna rağmen herhangi çelimsiz bir mahlûkun kafamızda sıraladığı mızmız sualleri tekrar etmiyorlardı.

Ve o, zihni hiç bir istifham çengeline takılmadan düşünebiliyordu... İşte böylece bu mutlak güzelliğin içinde yıkandı. Geceleri, — ay ziyası altında insana kımıldıyor hissini veren — kumlara yüzü, koyun yatarak başını bu mini mini zerrelere gömüyor ve onlar her nefes alışında ağzına, burnuna dolmak isterlerken, o gözlerini içine çevirerek kendine bakıyordu.. Anlıyordu ki yazacak şeyler, güzel ve hakikî şeyler yalnız orada var...

Fakat o burada maddî elemlerin en acılarını tattı. Çünkü gündüzün çöl bir

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

izabe ocağına dönerdi. Birer kıvılcım olan kumlar derisini yırtarlar, güneşten mayi halinde akan alevler sırtını yalar, ensesini delerek beynine kadar dökülürlerdi.

Ara sıra bir hurma ağacı aramak ve su tulumunu doldurmak için çölün kimsesizliğinden ayrılırken — ki nihayet o da bir insandı ve yaşamağa mecburdu — ayaklarının altında kımıldayan, kayan ve çöken oynak bir zemin hissederdi. Ve bazen dizleri dermansızlıktan kırılarak bu dikenli yatağa uzanır, aç midesinin dimağına kalkıp ilerlemek, azasına böylece uzanıp kalmak için verdiği birbirine zıt emirlerin feci mücadelesine şahit olurdu.

Fakat o, bunların feryatlarını susturduktan sonra yine çöle, azamet ve tenhalık diyarına dönmekte acele ederdi...

Hiç bir zaman sükût etmeyi bilmeyen kalbi hemen her gün sevgilisini, evini, bütün bıraktığı yerleri yavaş fakat keskin bir sesle fısıldar ve o, göğsünün içinde birbirine muvazi bir çok bıçakların hep beraber hareket etliklerini hissederdi.

Fakat iki sene sonra sertleşen ve kararan bir deri, gözlerinin kenarında derinleşen çizgilerle burayı terkettiği zaman ihtişam ve güzelliği, acı ve hasreti yüz yüze tanıyordu...

Ve genç şair iki sene engin denizleri ve şimalin buz sahralarını dolaştı.

Deniz... İşte bu da muazzam ve nefis bir şeydi... Kendisini gezdiren vapurun güvertesine uzanarak uzaklara, ta uzaklara bakar, kesik kesik nefes alan sulardan başka hiçbir şey göremezdi...

Çöl ve deniz hemen hemen aynı şeylerdi... Her ikisinde de aynı azamet, aynı vakur sükût veya aynı muhteşem ve derin sayhalar... Ve denizde de küçük, âciz, sinirlendirici teferruat yoktu. İnsan orada yalnız renkten renge giren su damlaları ve devasa bir mahlûkun yavruları gibi birbirleriyle oynaşan hoyrat dalgalar görebilirdi. Ve sonra bitmez, tükenmez bir genişlikle karanlık ve sıkı bir derinlik...

Ve bütün bunlar onu manasız bir tecessüse değil düşünmeğe sevk ederlerdi.

Ve sonra buz sahraları...

Beyaz, temiz, günlerce uzanan bu yerlerde iddiasız bir zarafet ve incelik vardı.. Sade, şatafatsız fakat güzel ve tatlı olmanın sırrını ancak bu şekilsiz kar tepeleri keşfedebilmişlerdi. Her şeyi hayattan uzaklaştıran, hiç bir zaman galebe edilemeyen müthiş bir kudrete sahip oldukları halde mütevazı ve zariftiler. Ne gururdan doğan bir tezyinat, ne tefahuru ilân eden bir ses...

Ve işte, genç şair fırtınalı denizlerden, soğuk buz sahralarından ayrılırken dünya hudutlarını aşan bir genişlik ve derinliği, necip kalplere mahsus olan bir kibarlığı ve esaslı kıymetlerin yegâne elbisesi olan tevazuu içinde taşıyordu...

***

Ve genç şair iki sene dünyayı rast gele dolaştı... Bu sefer gördüğü şeyler onu hayretten hayrete düşürüyordu. Halbuki değişen hiçbir şey değil sadece kendi görüşüydü.

Evvelce fazilet diye baktığı şeylerin bir merasim ve gösterişten ibaret olduğunu ve asıl iyiliğe yalnız ahlâki münakaşalarda veya âkilâne nasihatlerde tesadüf edilebildiğini, namuskâr olabilmek için başkalarının namusuna dil uzatmanın, kirlenmeden yükselebilmek için temiz adımları basarak çıkmanın kâfi geldiğini ve daha buna benzer birçok şeyleri gördükçe şaşkınlığı büsbütün artıyordu...

Fakat o bu suretle hamakat ve aciz isimli mahlûklarla bunların çocukları riya ve küstahlık adlı iki zavallıyı tanımış oldu. Ve ayrılırken kalbinde yalnız ufuksuz bir merhamet, yeis veya hiddeti manasız bulan bir rikkat hissetti...

İşte, genç şair şaheserini bilinmeyen nadide kumaşlardan dokumak için yaptığı bu seyahatten dönüşte içerisinde Allah'a rakip bir kuvvet kımıldıyordu. Çünkü şimdiye kadar yazanların ancak mevcudi-

yetinden haber verdikleri şeye o bizzat erişmişti.

Üç ay uğraşarak derin manalı, renkli kelimelerden bir elbise giydirdiği şaheserinin her sayfası onun çölde kavrulan, kutuplarda gerilen mustarip derisinin bir parçasıydı. Ve bir sevinci bağırmak, bir elemi ağlamak veya bulutlardan yüksek bir fikre uzanmak için mütemadiyen hareket eden satırlar coşkun sinirlerinden örülmüştü.

Ve o, mısralarındaki kelimeleri — vakit vakit bir sabah yıldızının belirsiz ışığı gibi ince, felâketin gözleri kadar keskin yalanın dudakları kadar yumuşak ve bir çocuk rüyası kadar tatlı sesler veren kelimeleri — gözlerinin kenarındaki derin çizgilerden işledi..

Lâzım gelen yüksek ve temiz asaleti eserine tamamıyla verebilmek için de, onu yazdığı müddetçe insanların arasına karışmadı.

Ve siyah bir kalemle siyah meşin cikli bir deftere yazdığı şiirleri sevgilisine yolladı.

Bu sefer genç kız gözlerinde gurur ve hayretin parıltısı, hareketlerinde hasret ve arzunun acelesi olduğu halde bizzat geldi. Boynuna atılarak onu öptükten sonra böyle haykırdı:

"Genç şair! genç şair!.. Ey benim sevgilim!

Artık hiç kimse... hiç kimse seni aşamayacak sen peygamberleri gıptaya düşürecek şeyleri yarattın, sen insanları yaşamaya veya ölmeye sevkedebilecek şeyleri yazdın... Güneş senden daha sıcak, gökyüzü daha geniş, ilk bahar rüzgârları daha cana yakın değildir. Ve sen bunları yalnız benim için yaptın!..

"Ey genç şair, ey benim sevgilim!..

"Artık hiç bir kadının benimle müsavi olmadığını hissediyorum... Artık "Leylâ" benim yanımda mini mini ve "Jülyet" pek zavallıdır. Ben "Beatris"e bile gururla bakıyorum ve bundan sonra "Süleyman"ın sevgilileri de bana rakip olamayacaklar. Ebediliğe senin kolların arasında süzüleceğim sevgilim ve yüksekte... en yüksekte biz uçacağız...

Ey sevgilim., yalnız benim sevgilim!..

Şimdiye kadar yalnız sana koşmak için çırpındığı halde mağlûp edilmez bir gururun emirlerini dinlemeye mecbur olan kalbim, bak, içindekileri anlatmak için acele ediyor; o gururum ki fanilerden birisine temayülü olduğu için gönlümü bir ısırgan demeti gibi dalamıştı, şimdi sana bunları söylemekte bir haz buluyor.

Madem ki uzun senelerin hasreti içimizde yaramaz bir çocuk gibi tepinmektedir, gel! Birbirimizin olalım... Ve sen bana, aşkın da ebediyet kadar tatlı ve güzel olduğunu anlat. Gel, beni kollarının arasında sık!..."

Fakat genç şair onu kollarının arasında sıkmadı.. Çünkü hiç bir şey duymamıştı...

Sevgilisinin sedirlerden birinin üzerine bıraktığı şaheseri parmaklarıyla karıştırırken sihirli satırlar gözlerini gayri ihtiyari çekmişler ve o derin bir hayret içinde kendinden geçerek bunları okumaya başlamıştı.

Yarattığı şeyler o kadar güzeldi ve şairi o kadar cezbediyorlardı ki sevgilisinin "beni işitmedin mi şair?" diye bağırdığını bile duymadı. Ve ancak genç kız onu omuzlarından yakalayınca kendine geldi...

Kızın gözleri, kafasının içindeki her hangi bir ateşten kaçarak dışarı fırlamak istiyorlarmış gibi yanıyordu. Dudakları titreyerek tekrar etti:

"Beni dinlemedin mi şair?.. Sana söylediklerimi işitmedin mi?"

"Ne söyledin sevgilim?" diye cevap verdi. "Beni affet!.. Biliyorum ki tamiri kabil olmayan bir şey yaptım. Ama bunun sebebi senin için yazdıklarımın yine sana benzeyen güzellikleri idi... Aşkın sedasından uzakta kalan kalpleri hasretin ne hallere koyduğundan bahseden satırlarım

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

beni sedaların en cana yakınını dinlemekten men etti. Tekrar et sevgilim, söylediklerini benim için tekrar et!'

Genç kız biraz düşündü. Yüzü beyaz bir kuğunun tüyleri kadar beyaz olmuştu, başını ağır ağır kaldırarak sordu:

'Hiç, hiç bir şey duymadın mı?'
'Hiç birşey sevgilim... Fakat tekrar et'... '

O zaman boğuk ve yesini örtmek isteyen bir sesle tekrar başladı:
'Kitabını okudum genç şair yalnız harikuladeliklerle yalnız teşhir edici güzelliklerle doluydu. Ve senin herkes gibi olmadığını haykırıyordu. Senden daha fazla uzak kalmak istemem ey şair...'

Burada dudaklarını yakıcı bir gülüşle açtı. Gözleri donuk ve karanlık şaire dikildiler, dimdik baktılar; şimdi o bir kadın, ve baştan aşağı bir kadındı...

Dişlerini sıktı, onların arasından keskin, ağır bir sesle:

'Yalnız, dedi, yalnız bu kitap dehanı ve kudretini bana gösterdikten sonra aramızda lüzumsuz olmaya başlıyor... Ve görüyorum ki o seni hemen hemen benim kadar alâkadar edecek...

'Hiç buna imkân var mı şair? Senin kafanı ruhunu, hattâ en ufak bir hücreni bile benden başkasının işgal etmesine tahammül edebilir miyim?

'Şu halde tamamıyla senin olmam için bu menin ortadan kalkması lâzım, ve sen benim için yazdığın bu kitabı yine benim için yok etmekle eminim ki tereddüt etmeyeceksin.. Hattâ bunu ben yapacağım...'

Ve genç şairin elinden çekip aldığı şaheseri arada, mercandan alevlerle yanan ocağa fırlattı.

Ve bir feryat, duvarları sarsan, havayı kırgıran, asırlık ağaçların fırtınada devrildikleri zaman yaptıkları gürültüye, ormana bir yıldırım düştüğü zaman vahşi hayvanların kopardıkları çığlıklara, ateş saçan bir yanar dağın geniş çatlaklarından fırlayan boğuk ve yırtıcı ıslıklara benzeyen bir feryat genç şairin göğsünden fırladı.

Ve o kendisini oraya, mini mini alevlerin kitabın meşin cildini ağlayışlı bir çıtırtıyla büktükleri ocağa doğru attı..

Fakat genç kız daha evvel koşarak ocağın önünü vücuduyla kapatmıştı. Vahşi bir gülüşle 'Çekil!..' dedi.

Erkek, ki o zamana kadar gözlerinde nihayetsiz bir tatlılık ve ilahilikten başka bir şey bulunmazdı ve hareketleri devamlı bir feragatin ağırlığını taşırdı, birden bire, buğulanan bakışlar, pençe haline giren kollarla oraya hücum etti, ve iki ağızdan birden fırladı:

'Çekil ...'
Ve hiç birisi çekilmedi..

O zaman aralarında öyle cehennemi bir mücadele başladı ki köpüren ağızlardan feci soluklar ve hırıltılar çıkıyor ve duvarlara şiddetle çarpan kafalar arada kanlı

Enginde Bir Kaya

Engin denizlerin üstünde bir ada
Yalçın ve parlayan taşlarla yükselir..
Hiddetli dalgalar sahilde taşlara
Heybetle saldırır, çarpar ve can verir.

Tahtine benzeyen dehşet ve heybetin
Mağrurudur bugün yalçın duruşlu taş.
Engin denizlerin üstünde silletin
Timsalidir bugün pek yükselen o baş.

Üstünde sivrilen vahşi kehak küme
Hiddetli dalgalar çarpar ve çarpılır..
Bazen teker teker, bazen de bir küme
Hâlinde saldırıp göya bir hınç alır.

Kinden köpük saçar, lâkin bu savletin
Hep cürmü bir vuruş, bir sayha, bir susuş,
En sonra karşıdan yalçın bir heybetin
Altında tahrolış, altında mahvoluş...

Dâniş Remzi

saç demetleri bırakıyordu.

Birdenbire erkek genç kızı — gittikçe artan zaafına ve erkeğin yüzünü parçalarken dökülen tırnaklarına rağmen vücudunu ocağın önünden ayırmayan genç kızı — boğazından yakaladı. Kendininkilere korkunç bir sebatla bakan büyük ve kanlı gözler hareketsiz kalıncaya kadar sıktı.

Sonra kollarının arasında yavaş yavaş gevşeyen, kanla bulaşık olmayan yerleri ezik bir sarılık alan vücudu yere bıraka-rak ocağa eğildi, gittikçe hafifleyen alevlerin arasından meşin kaplı kitabı aldı.

Kavrulan, şeklini kaybeden bu ateşten cildi açtığı zaman yere ancak bir avuç mavimtrak kül döküldü ve bunu gören şair uzun, yürek parçalayıcı bir inilti ile oraya, boylu boyunca yatan ölünün üstüne — bir kadının elinden kurtaramadığı şaheseri ile beraber — cansız yıkılıverdi.

Haziran 1929
Sabahattin Ali

"Mahmûd Kaşgarî"ye Ait Notlar
- 1 -

Millî lisan ve harsımızın en büyük hazinesi ve âbidesi olan "Dıvan-ı Lügât it-Türk"ün müellifi hakkında bugüne kadar bir tarihî kayıt bulunamadı. Muhammed İbn Şakir Al-Küt-bî'nin Teracumiehval kitabı (Favât al-Vafiyât)nın hicrî 1283'te Mısır'da basılan nushasında (c. I. s. 251-252) Bağdat'ta yaşayan Kaşgarlı bir âlim Tugrulşah Muhammed İbn al-Husayn İbn Hâşim al - Kâşgarî'nin 408 hicride doğmuş olduğu söylenmiş oldu-ğundan bu zatın belki de Mahmûd İbn al-Husayn al - Kâşgarî, yani bizim müellifimiz olması varidi hatır olabilirse de mezkûr kitabın diğer nushalarını, bakılırsa bu fikrin yanlış olduğu derhal anlaşılır. Kitabın yine Mısır'da 1299'da basılan nushalarında bu Tuğrul-şah'ın 490'da doğmuş ve 560'ta vefat etmiş olduğu; Yâqût Hamavî de (Mu'cam al - Buldan - "Kâşgar" maddesinde) 490'da doğup 550'de vefat etmiş olduğu tasrih edilmiştir. Demek bu zat bizim müelliften bir asır sonra yaşayan bir âlimdir. Herhalde İran'da Selçukilerin, Maveraünnehir'de Karahanlılar'ın hâkimiyeti teessüs ettikten sonra gerek Horasan ve gerek Irak'ta birçok Kaşgarlı zevatın İslâm ilmî ve edebî hayatında ciddi surette iştirak ettikleri muhakkaktır. Mahmûd Kaşgarî onların biridir.

***

Müellifin babası kendi beyanına göre "Isıq Göl" sahilinde bulunan Barsgan şehrinden neşet etmiştir. Fakat müellifin buna dair kaydı da izah ister, O Barsgan şehrinden bahsederken, (c. 3, s. 312) "Mahmud'un babası oradandır" diyor. Burada "benim babam" demeden "Mahmud'un babası" dediğinden acaba bu kayıt müellifin kendine mi yahut da Mahmûd Gaznevî'ye mi aittir? diye bir sual karşısında kalmak mümkündür. Çünkü Mahmûd Gaznevî'nin babası Sübektegin'de aslında Barsaganlı'dır. Buna ait kayıt Ahmed ibn Ali ibn Babeh'nin hicrî 501'de telif ettiği "Ra'su Mâl al - Nadîm" nam eserinde bulunuyor, ki nushaları Nuriosmaniye ve Yenicami kütüphalerinde mevcuttur. Fakat müellif, yani Mahmûd Kaşgarî, burada herhalde kendisinden bahsetmiştir.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Çünkü Mahmûd Gaznavî'den bahsetmiş olaydı "Sultan Mahmûd" derdi, nasıl ki Sultan Mahmud'un oğlu Mes'ud'un Karahanlılar'dan bir kızla zifaf gecesinde vaki olan bir hadiseyi naklederken (c. I, s. 394) "Mes'ud" demiyor, "Sultan Mes'ud" diyor. Müellifin diğer kayıtları onun Türkistan'ın eski büyük emîrbeyleri neslinden olup, kendisinin de belki askerden yetişme olduğunu ve kendisinin Bağdat taraflarına belki de büyüdükten sonra gelmiş olduğunu göstermektedir. O, (c. I, s. 102)de Türk, (Bilhassa Oğuz) lisanında kelimelerdeki "X "ların "A"ya ve bilâkis "A"ların "X"ya münkalip olması vaki olduğundan bahsederken şu cümleleri ilâve ediyor: "Kitabın müellifi Mahmûd diyor: Bunun içindir, ki bizim babalarımız olan emîr'ler ("emîr" denecek yerde) "xemir tesmiye edilmişlerdir; çünkü oğuzlar "emîr" diyememişler ("emir" diye telâffuz edememişlerdir) ve "A"yı "X" ya kalbederek "Xemir" demişlerdir. Bizim babamız Türk ülkelerini Samanoğullarından fethetmiş olan zattır, "Emîr Beherkin" tesmiye olunuyordu, sonra "A"yı "X"ya kalbet-mişler ("Xemir Beherkin" dediler?). Türklerin daha ilk İslâm asırlarında Arapların "emîr" ıstılahını kabul etmiş, fakat o kelimeyi biraz değiştirerek kullandıkları diğer membalardan da malûmdur. Taşkentle matbu Türkçe "Sayram" şehri tarihinde Karahanlıların Otrar valisi "Mansur Xemir" tesmiye olunduğu [1] gibi Evliyata (Taraz) rivayetlerinde [2] de böyle tesmiye edilmektedir. Bence Samani, Bağdat ve Selçuk ordularına mensup Türk ümerası meyanında çok tesadüf olunan "Xemir", "Xumar", "Xumar tegin" gibi isimleri de Arabî "emîr" kelimesinin Türk telâffuzuna göre uydurulmuş şekillerinden ibaret olsa gerektir. İran lisanlarından biri olan Xorezmce'de de Arabî ve Farisî "emîr" kelimesi Türklerde olduğu gibi "Xemir" telâffuz olunmuştur [3]. Burada Mahmûd Kâşgarî'nin babalarımızın ismini (lâkabını) Oğuzlar ancak böyle telâffuz edebilmişler mealindeki ifadesinden müellifin babaları olan Karahanlı beylerinin Oğuzlarla temasları anlaşılıyor; acaba bu beyler Oğuzlarla meskûn olan vilâyetleri mi idare ediyorlardı ve yahut da onların kumanda ettikleri ordular daha ziyade Oğuzlar'dan teşekkül etmiş mi bulunuyordu? müellif bu hususta maalesef malûmat vermiyor. Müellifin babasının Türk ülkelerini Samanoğulları elinden istirdat eden zat olması, Samanîlere tâbi Ülkeleri fetheden Karahanlı ordularının başında olmuş demek olsa gerektir. "Beherkin" bu zatın Türkçe, "Husayn" de islâmca ismi olabilir; bütün Karahanlı hükümdar, prens ve beylerinin böyle hoş isim taşıdıkları malûmdur.

Müellif daha kitabın başında (s. 2-3) Türkleri ve lisanlarını nasıl dikkatle öğrendiğinden bahsederken "kendim de Türklerin lisanca en fasihlerinden, ifadesi en vazıh olanlarından, silâhı en iyi kullananlarından ..... olduğum halde " demektedir. Gerek bu

---

[1] Protoklı Turkentanskago krujka liubit, arxeologiyi I. 14.
[2] Aynı mecmua, IV, 88.
[3] Maxtar al-Zahîdî. "qunyeh" , Damat İbrahim Paşa nushası. Nu. 722, varak 23a:

kayıt ve gerek kitabında harbe müteallik kasidelere ve askerî ıstılahata fazla yer vermiş olması müellifin askerliğine delâlet edebilir. Müellif Karahanlı sülâlesine mensup maruf zevattan bizzat rivayetler naklediyor (c. I, s. 102), bu Hanedana, "Xâqânîye" ailesine ait âdet ve an'anelere pek vâkıf bulunuyor ve bu hususa ait çok zengin malûmat veriyor; bu da onun Hakanı hanedanına pek yakın yüksek aristokrasiden olduğunu gösterebilir. Müellifin kendi ifadesine göre o Türk kabilelerinden Oğuz, Türkmen, Çigil, Yağma, Tuxsı ve Kırgızların içinde bulunarak lisan ve âdetlerini öğrenmiş [1] Tarım, İle, Çu ve Sırderya havzalarındaki şehirleri bizzat görüp bilmiş; kabilelerin, Üç, Küça, Barsagan gibi ayrı şehirlerin lisan ve telâffuz farklarına ait kayıtlarını, anlaşılan, daha memleketinde iken dikkatle toplamış; Bağdad'a geldikten sonra da Orta Tiyanşan sahasını, yaylalarını, ufak dağ geçitlerini bile bittafsil göz önünde tutabilecek derecede güzel bilmiştir. Bütün bu gibi hususat müellifin kendi memleketinde büyümüş ve daha orada tahsili kemalât eylemiş olduğunu gösteriyor. Bu husus o zamanki Kaşgar ve Barsgan sahalarının medeniyetçe cidden yüksek olduğuna delâlet eder. Kaşgar ümera ve aristokrasısından bu gibi fâzıl bir zatın Bağdat taraflarına gelmesi ya birer siyasî hâdise ve yahut da Selçuk sultanlarıyla Karahanlılar arasında teessüs eden sıhrî münasebat neticesi olabilir. Meselâ Melikşah'a verilen Karahanlı prenses Türkân Hatun'un maiyetinde pek çok Kaşgarlı'nın Irak'a geçtiği malûmdur. Samanîler idaresindeki ülkelerin Karahanlılar tarafından fethi milâdî 999'da tamam olmuştur. Bu fütuhatı yapan Emir «Beherkin» Mahmûd Kaşgarî'nin ceddi olmayıp babası olmuşsa kitabını Bağdat'ta 1077 senesinde ikmal eden bu müellifin yaşı bu zamanlar çok ilerlemiş olmak icabeder.

Mahmûd'Kaşgarî'nin kitabını Kâtip Çelebi'den başka Türklerden Ayintaplı Bedreddin Al-Aynî'de görmüştür. Bu zat "Al-"İqd al-Cumân" tarihinin ikinci cildinde Avrupalılara ve Süryânîlerle Hintlilere tahsis edilen iki babın arasında bir de "Türk kavimlerinin kıssası" diye Türklere de ayrı bir bâb ayırmıştır. Fakat Al-Iqd al-Cumân"ın bazı nushalarında bu Türklere ait bâb bulunmuyor. Meselâ bu kitabın Topkapı Sarayı'nda Üçüncü Ahmet Kütüphanesi'ndeki 1/2,2/9 numaralı nüshasında mevcut olduğu halde, aynı numaranın iki mükerrer nüshasında bu kısım bulunmamaktadır. Bedreddin Aynî kitabının bu babında "Mahmud Al- Kaşgarî'nin Divanında gördüm" diye Divan-ı Lügat it-Türk'ün muhtelif yerinden, şimdiki matbu nushasında c. 1, s. 56—57; c. 3, s. 314—317 sahifelerinde münderec Oğuz kabailine ait malûmatı, c. 1, s. 29-36 Türk lehçeleri hakkındaki malûmatı ve c. 1, s. 9'da Uygur hurufatı hakkındaki malûmatı ihtisarla altı sahifede toplamıştır. Divan-ı Lügat it-Türk'ün

---

[1] Mahmûd Kaşgarî'nin görüp lîsanlarını öğrendiği "Qırtqız"lar herhalde Merkezî Tiyanşan mıntıkasında yaşayan Kırgızlar olsa gerektir. Çünkü bu müellifin Tiyanşan şimalindeki ülkeler hakkında ancak başkalarından işitip öğrendiği kısa malûmatın nakli ile iktifa ettiği malûmdur. O, Yenisey havzasında yaşayan "Kırgız"ların ve yahut İrtiş havzasındaki "İmak»ların ülkelerinde elbette bulunmamıştır. Tiyanşan sahasında Yenisey'dekilerden ayrı bir Kırgız gurubu bulunduğu Arap coğrafiyacılarının Hindukuş (Penchiz) - Pamir - Tiyanşan dalgalarının Xırxızlara kadar uzandığına dair kayıtları ve Hudud al-Alemde Kırgızların şimdiki Kaşgar şimalindeki Aksu civarında bulunan "Yünçül" mevkiini de geçirdikleri ne ait kaydından malûm olmaktadır.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

elimizde mevcut nüshasında [illegible] yazılan kelime Bedreddin 'Aynî de [illegible] şeklinde yazılmıştır ve bizim nushada görülmeyen [illegible] isminde bir kabile zikrediliyor. Keza matbu nushada "Şuyâb" yazılan kale ismi Bedreddin 'Aynî'de [illegible] şeklinde yazılmıştır. Buna nazaran Bedreddin 'Aynî Divan-ı Lugat it-Türk'ün bizimkinden başka bir nushasından istifade etmiştir.

Mısır'da "Xânaqâhu Baybarsiye" şeyhlerinden Âlim İbn Muhammed al-Kâşgarî de764 hicrîde telif ederek Melik Eşref Şabân'a taktim ettiği "Tâc al-Sa'âdat ve Unvan al-Saâ-dat" namlı eserinde (Ayasofya nushası, N. 1690. vr, 3a.) Türk sultanlarını medhderken Divan Divan-ı Lügat it-Türk'ün mukaddimesındeki ibareleri kullanıyor:

[illegible]

Keza Mabmûd Kâşgarî'nin Husayn İbn Xalaf vasıtasıyla İbn Abi al-Dunyâ'dan Türkler hakkında naklettiği hadis (c. I, s. 293/4) bazen aynen bazen de biraz başka bîr şekilde (o cümleden Zakariyâ Qazvînî. Cosmographie, s, 391) birçok eserlerde görülüyor. İhtimal bu hadîs de Mahmûd Kâşgarî'nin kitabı vasıtasıyla intişar etmiştir. Abu - Hayyan al - Andalusi'nin Kitâb al-Idrâk'inin Bayazıt Camii'ndeki Veliyettin Efendi Kütüphanesi'nde bulunan nushasının kenarlarında yine müellifin kendisine yakın zamanda yapılan ilâvelerde Divan-ı Lügat ıt-Türk'ten istıfade edılmiştir, ki eski İstanbul tab'ında da münderec bulunuyor.

Divan-ı Lügat it-Türk, c. I, s. 7-8	Abu-Hayyan al-Andulusi, eski tab, s. 126
[illegible]	[illegible]

Şimdiye kadar toplayabildiğimiz bu kayıtlar Mahmûd Kâşgarî'nin eseri, belki de eserleri zannolunduğu kadar meçhul kalmadığını göstermek için kâfidir.

II

Mahmûd Kaşgarî'deki coğrafî malûmatın bir kısmı Albîrûnî'nin verdiği malûmata tevafuk ediyorsa da ona nîsbeten daha tafsillî olup isimlerin kayıt ve tespiti de Albîrûnî'deki gibi değildir.

M. Kaşgarî'nin verdiği coğrafî malûmattan uzak şark ve şimale ait olan efsanevî kısımları bilhassa haritasında İslâm memleketlerine ait bulunan malûmat İslâm edebıyatından alınmış ise de Türk ülkelerinin coğrafyasına ait malûmat şüphesiz, ki bu zatın kendisi tarafından toplanmıştır. Bununla beraber Türklerin mazisine ait ekserisi dastî mahiyette olan rivayetler Tunga Alp, Karahanlılar, Türkmenler ve "Şû", İskender ile "Şû" ve Uygurlar hakkındaki ve saire rivayetler belki de Türkçe yazma kitaplardan alınmış olabilir. Anlaşıldığına göre M. Kaşgarî'nin naklettiği edebî parçaların da hepsi Brockelmann'ın zannettiği gibi "Volkspoesie" eseri olmayıp arada yazma edebiyat parçaları da vardır. Bu itibarla meselâ c. 1, s. 294'te Türklerin fazâili hakkında getirilen şu parça pek şayanı dikkattir:

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Metindeki Şekil	Transkripsiyon:	Bugünkü Türkçe İle:
	Qaçan körse anı Türk budun Anğa anın aydaçı Munar teker uluğlıq Munda(n)naru kesilnür	Ne zaman onu Türk milleti görürse, Ona onu (Türk milletinin) söz söyleyeni (diyecektir) "Uluğluk buna yaraşır (bunun hissesidir) Bundan sonra munkati olur."

Bu parça, hiç şüphe yoktur ki, Arap şairi Farazdak'ın İmam Zeynulâbidin hakkında söylediği matla'lı şi'rinin [1] dördüncü beyti olan şu parçasının tercüme, yahut naziesinden ibarettir:

Arabi aslındaki "Qurayş" yerine Türkçesinde "Türk" kelimesi getirilmiştir. Vezin ve ifade itibarıyla pek zaif olan bu Türkçe parça Türkçesi fasih olan Mahmûd Kaşgarî'nin kendi eseri olmasa gerektir. Müellif burada bence iyi anlaşılmayan cümlesini "Türk taifeleri derdi" diye tercüme ediyorsa da buradaki "anın aydaçı" Arapçasındaki nın harfiyen tercümesinden ibaret olsa gerektir, o halde cümle eksik kalıyor. Bunun gibi İslâm medeniyeti tesiriyle vücuda getirilen Türkçe tercüme edebiyatından bir parça Mubarekşahı Gûrî'nin eserinde de bulunuyor ("Tarikh", ed. Sir E. Denison Ross, s. 46), ki Farsça'dan tercümedir ve Türkçe'si de düzgündür:

Farsçası:	Türkçesi:

Divan-ı Lügat it-Türk'teki şiir parçalarından c. I, s. 52, 86 (sayfa başında), 155 , 358; c. II, s. 22, 286 ; c. 111, s. 8, 19, 50 (satır: 3-4) , 203, 311'deki parçalar da islâm edebiyatı tesiriyle vucuda getirilmiş eserler olabilir.

Prof. Ahmet - Zeki Valîdî

---

[1] Bakın Muhammed Baqir İbn Muhummed Taqi. Bihâr al-Anvâr. cilt. XI, s. 36.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

NAMIK KEMAL

Her gün yeni bir destan katıyor eserine;
Uğrunda can verdiğin aşkın masallanıyor.
Deniliyor ki: Onda bir kuru baş yerine
Bükülmeyen bir arslan yelesi sallanıyor.

Ne mutlu sana şair! Uğruna tunç derini
Vakfettiğin mefkûre verdi peygamberini:
Milletin; mefkurenin, aşkın şaheserini
Yine senin adınla Kemal diye anıyor.

Ne mutlu ki şi'rinde tunç sesi gürüldeyen
Bir milletin yolunu aydınlattı mefkuren.
Bir millet ki daha dün adını anamazken
Varlığını tanıyor, Türklüğe inanıyor.

Her gün daha coşuyor yolunu açtığın sel.
Yâdın hür bir vatanda yükselen tunç bir heykel
En cılız şairine taklar kuruyorken el
Gönül yurtta senin de bir taşın var sanıyor.

Her gün yeni bir destan katıyor eserine;
Uğrunda can verdiğin aşkın masallanıyor.
Deniliyor ki: Onda bir kuru baş yerine
Bükülmeyen bir arslan yelesi sallanıyor.

NİHAT SÂMİ

UNUTAMADIM

Gönlümü avutamadım
Seni söküp atamadım
Ben ahdımı tutamadım
Yâr seni unutamadım

Bahtın lûtfuna ermişim
Gönlümü sana vermişim
Meğer ne çok severmişim
Yâr seni unutamadım

Gönül bir acayip deli
Yârın âzât olmaz kulu
Bilmedim neylemeli
Yâr seni unutamadım

Kalksam gönlümü âzâda
Eski günler gelir yâda
Bu niyan dolu dünyada
Yâr seni unutamadım

Kendimi aldırdım gama
Yerleştin kaldın kafama
Unutmak istedim ama
Yâr seni unutamadım.

SABAHATTİN ALİ

GÜL

İmkân mı var sana leke sürmeye;
Yeter ki kalbinde kara olmasın!
Kahpe felek değmez gönül vermeye
Gönlünün aynası, yüzün solmasın!

Düşersen düş, sürün; kalma yolundan,
İsterse olmasın tutan kolundan.
Bin sitem görsen de sağ ve solundan
Neş'elen, gönlüne keder dolmasın!

Bu yolda gülen de bir, gülmeyen de;
Gülde neş'e yoksa var ya dikende..
Temiz bir vicdanla toprak ol sen de
İsterse kadrini kimse bilmesin!

ABDÜLBAKİ

ESKİ SEVGİLİ

Bazı günler olur ve birer birer
İçimi sızlatır eski sevgiler..
Bir zaman senin için bülbüller çiler!
Hüsnünün vasfında bin dil olurdu.

Bir yılda kaç kişi biz gönül verdik,
Cânânımızdın sen, candan severdik.
Hem ağlar, hem sana gülümüz derdik,
Gülüm, bize güller mendil olurdu.

Bakışın kılıçtı, gönlümüz kını;
Sevda çekenlerin bizdik taşkını..
Görseydin her kalpte yanan aşkını,
Dereler, tepeler kandil olurdu...

HİKMET TUĞRUL

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husası daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

"Yunus Emre"ye Dair

Yunus Emre ve Sait İki Ayrı Şahsiyettir

İstanbul Vilâyeti mektupçusu Osman Bey "Millî Mecmua"da (c. 13, sayı 129) Yunus Emre ile Sait Emre'nin aynı şahsiyet olduğuna dair bir makale neşretti. Osman Beyin bu husustaki fikirlerini geçen yıl öğrenmiş ve kendisiyle görüşürken "Büyük Vikâletname"ye de dikkatini celbetmiştim. Makalenin çıktığını, bu tatil, İstanbul'a gelince öğrendim. Dikkatle baştan nihayete kadar okudum.

***

Osman Bey, "Sait Emre"nin şimdiye kadar malûm olmayan "Kitâb-ı şerâ'it-il faqr i vel-fuqarâ" adında bir eserini de bize haber veriyor. Aynı zamanda Köprülüzade Fuat Beyin "Hayat"ta çıkan (sayı 42) "Sait Emre" makalesindeki "Sait Emrenin manzumeleri Yunus'un şiirleri tamamıyla farksız bir şekil ve edada yazılmak istenmiştir. Binaenaleyh elimizdeki parçalarında ne lisan, ne üslûp, ne de efkâr itibarıyla hiç bir bariz hususiyet yak gibidir" sözlerini kaydediyor ve elindeki divanlar üzerinde tetkikatta bulunuyor. Bu sırada bazı nushalardaki Yunus mahlesli manzumelerin diğerlerinde Sait, yahut bazılarında Sait namına kayıtlı olanların diğerlerinde Yunus namına yazıldığını görüyor. Prof. Ritter'in Fuat Bey'e verdiği cönkten de istifade eden Osman Bey, bu cönkte bir iki manzumenin hem Yunus hem de Sait adıyla iki defa yazıldığını ve hatta mecmuaya kilisesini koyduğu bu manzumenin Ritter'in nushasında Yunus namına, yine Ritter'in nüshasında Sait namına kayıtlı dört manzumenin diğer bir Yunus divanında Yunus namına kayıtlı olduğunu söylüyor. Böylece birkaç manzumenin bazı nushalarda Yunus, bazı nushalarda Sait namına kayıtlı bulunması ve hele büyük vilâyetnamedeki Said'e ait iki manzumenin Fuat Beye ait Yunus divanında bazı farklarla Yunus namına yazılması ve nihayet Yunus divanındaki:

İlk adım Yunus idi Adımı âşıq taqdım

Sa'd benim Sa'îd benim Yunus benimledir

kayıtları, Osman Beye "Yunus Sa'deddîn'in ta kendisidir" kanaatini veriyor.

Şimdi intikadımıza başlayabiliriz. Önce kendisinin, makalesinde münekkitten istediği iki sualin cevabını verelim:

1— Fuat Bey'in söylediği gibi "Yunus asrında ve belki de onunla beraber yaşamış olan ve onun derecesinde şiir söyleyen" bir zatın şimdiye kadar meçhul olmaması lâzım gelmez. Malûmdur ki edebiyat tarihimize ait tetkikat henüz pek gençtir. Yakın zamana kadar, klâsik edebiyatımızda muhim bir yer alması lâzım gelen ve hatta Yunus ve Sait Emre gibi halk arasında değil, Selçuk sultanının sarayında yaşayan ve bir Selçuk şehnamesi yazan Hoca Dehhânî"yi bile bilmiyorduk. Halk edebiyatımızda mühim bir şahsiyet olan "Kaygusuz Abdal"ın hayatına ait bildiğimiz şeyler henüz tamamıyla menkabevî mahiyettedir. Hele Kaygusuz Abdalın mürşidi bulunan "Abdal Musa" hakkındaki malûmatımız tamamıyla birbirine zıttır. Antalya'nın Elmalı kasabasında koca bir tekkesi bulunan bu zatın hakikaten orada yattığına bile kat'iyetle hükmedemiyoruz. Sonra Osman Bey "Sadeddîn Sait, Sait de Yunus değilse ve aralarında bir münasebet yoksa Said'in manzumeleri niçin eski Yunus divanlarına alınmıştır" diyor. Sadeddînin Sait olduğunu büyük vilâyetname sarahatle söylüyor. Bu hususta aşağıda malûmat verece-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

ğiz. Sait'le Yunus'un arasında bir münasebet de bulunabilir. Çünkü her ikisi de aynı tarike mensup ve aynı asırda yaşamış kimselerdir. Fakat Said'in manzumelerinin eski Yunus divanlarına alınması, daha doğrusu Yunus'la Sa'deddî'nin manzumelerinin birbirine karışması hiç de. Sa'deddînin Yunus olduğunu ispat etmez. Zaten Yunus'un divanına yalnız Said'in değil, daha birçok kimselerin de şiirleri karışmıştır [1]. Fuat Beyin dediği gibi

Abdülqadir gibi bir er bulunmaz

ilâhisi bazı mecmualarda Yunus'a, bazılarında ise daha doğru olarak "Qâdirî" tarikatinden "Eşrefiyye" şubesini kuran "Eşref oğlu Abdullah-ı Rûmi" namına kayıtlıdır. Sonra Yunus divanındaki şiirlerden bazılarında "Emir Sultan"dan, "Hacı Bayram"dan hatta "Geyikli Baba"dan bahseden parçalar vardır. Eğer bunların hepsi Yunus'un olaydı onun en az iki yüz yıl yaşaması lâzım gelirdi. Anlaşılıyor ki Yunus divanı çok karışmıştır. Adı "Yunus" olan birçok halk şairlerinin yazılan Yunus'a atfedildiği gibi Yunus'la münasebeti olan bazı şairlerin şiirleri de bazen asıl şairlerin mahlaslarıyla, bazen da değiştirilerek Yunus adıyla bu şairler arasına girmiştir. Meselâ Nuruosmaniye Kütüphanesi'ndeki 4904 numarada kayıtlı 940 hicride İstanbul'da tertip edilmiş, gayet güzel bir talikle yazılı, müzehhep bir mecmuada Yunus'un şiirleri arasına "Kasım" adında bir şairin üç beş şiiri de karışmıştır. Hatta bu mecmuada Said'in de şöyle bir şiiri var:

Can bir ulu kimsedir
Nice loqma yer isen
Nice ki yer isen çoq
Cana hiç assısı yoq
Bu cân-ı ni'met qan,
Âsâyiş qılalım canı
Sohbet canı semirdir
Haq çalab emr ile Suret anın etidir
Sûretin quvvetidir
Ol denlü yürürsün toq
Sûrel maslahatıdır
Gelsün bulalım anı
Ol evliya sohbetidir [2
Her demi aşq demidir
Ereninin himmetidir

---

[1] Bu hususta bakın: İlk Mutasavvıflar, 321-326.

Ereni yüzi sulu suç Himmeti 'arşdan ulu
Kim tadar ise balı Xânma inayettir
İnayetdir anın işi Anlaynmaz değme kişi
Bilin ki bu hümâ quş Âşqların devletidir [1]
Sai'din yüzine tacı Qamudan gönli kiçi
Suça sayılma?, Hünkârın mürvetidir

şimdi bu mecmuada Yunus'a ait bir hayli şiir arasında Sait namına bir, Kasım namına da birkaç manzume var diye biz de Sadeddîn Sait ve Kasım, Sait'le Kasım'da Yunus değilse niçin bu şiirler birbirine karışmıştır diye bir sual sorarak Osman Bey'in yaptığı ikiliği üçlüğe çevirmeli miyiz?

Şunu da söyliyelim: "Şaqâyiq-i Osmâniyye"den itibaren "Sarı 'Abdullah" "Semerât ül-Fu'âd" da, "La'lî zade Abdülbâqî" Sergüzeşt-i melâmiyye"de, " Müsteqim zade Sü-leyman Sa'deddîn" Meâmiyye-i Şattâriyye"de "Sârbân Ahmed"in "Kaygusuz" olduğunu ve bu mahlasla şiirler söylediğini kaydettikleri ve Üsküdar'da Selim Ağa Kütüphanesi'ndeki Sârbân Ahmed divanında Kaygusuz mahlası ile yazılmış şiirler de bulunduğu hâlde Kaygusuz'un "Sârbân Ahmed" değil, onun halifelerinden "Vizeli 'Alâaddîn" olduğu anlaşıldı ve bu suretle aynı zannedilen Ahmed-i Sârbân ve Kaygusuz birbirinden ayrıldı. Halbuki diğer taraftan ayrı sanılan "Dukakin zade Ahmed"le "Sârbân Ahmed"in aynı şahsiyet olduğu tahakkuk etti [2]. Hülâsa bu gibi meselelerde aldanmamak lâzımdır.

2— "Kitâb-ı şerâ'it il-faqr i ve Fu-qarâ'da ve küçük vilâyetnamede görülen "ol arifler sultânı, ol muhaqqıqlar aslanı" gibi vasıflarla Ritter'in nushasındaki "qıdvet il-vâsılîn" tabiri ancak Yunus derecesinde büyük tanınmış bir adam hakkında söylenebilir. Tasavvufta bu derece yüksek bir mevki kazanmış olan bu zat şimdiye kadar meçhul kalabilir miydi?"

İlk sualin hemen aynı olan bu ikinci

---

[1] Bu kıt'ada da değişiyor.
[2] Bu hususta "Melâmîlik ve Melâmîler"e bakınız (s. 340-351), "Kaygusuz Alâaddîn"in hâlini ve şiirlerini bastırmaktayım.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

suale bundan evvel cevap verdiğimizden geçiyoruz.

Osman Bey, bu iki sualden sonra münekkidin ileri süreceği en kuvvetli itirazlardan birinin divanın baş tarafındaki

Tarih dahi yedi yüz yedi idi
Yunus canı bu yolda kodu idi

beytini havi uzun manzume, diğerinin de "Tapduk Emre"ye bağlılığını gösteren beyitler olacağını tahmin ediyor. Bu hususta biz de aynı fikirdeyiz. Keza Osman Bey, divanın baş tarafındaki ahlâki, felsefi manzumelerin ümmiliğinden bahsolunan Yunus'a aidiyetine ihtimâl vermiyor ve "bu manzumelerin ümmilik iddiası İle bir tezat teşkil ettiğini görüyorum. Ne mevzu, ne lisan, ne de tahsil ve meslek itibarıyla bu manzumelerin Yunus'la alâkası olamaz" diyor. Halbuki makalesinin biraz evvelinde Yunus'un ummi olmadığını ve "Aksaray şehrinde fetvası yürüyen ve dört yüz danişmende hocalık eden "Sa'deddin'in ta kendisi bulunduğunu söyleyip tasavvuftaki ümmiliğin "zahir ilimlerden tecerrüt etmek ve onun yerine vahdeti telkin eden bâtın ilmi ikame etmek" den, ibaret bulunduğunu kayıt ile "Yunus'un ummi olmadığını, o zaman malûm olan bütün ilimleri okumuş, bütün dinî anane ve akidelere tamamıyla vukuf peyda etmiş olduğunu manzumelerinde açıkça görüyoruz" diyor. Buradaki tenakuz pek açıktır: Yunus madem ki ümmi değildir, niçin felsefi mülâhazalar yürütmesin?

***

Demin söylediğimiz 940'ta İstanbul'da tertip edilen mecmuada da matbu divanın başındaki o uzun bent aynen mevcuttur. Demek oluyor ki daha evvelki nusha ve mecmualarda da mevcutmuş. Osman Beyin aflarına mağruren ben, o uzun bendin 940'ta İstanbul'da tertip edilen mecmuada da bulunmasıyla Yunus'a ait olduğunu ve hatta Fuat Bey'in dediği gibi "matbu divanda ve ekseri yazmalarda nazım şeklinde çıkan bu mukaddimenin mensur olup bir nevi müsecca nesrile yazıldığı"nı [1] iddia ediyorum.

Yunus'un "Tapduk Emre'nin müridi" olduğunu Osman Bey de reddetmiyor. Yalnız Yunus'u Sa'deddin olarak kabul ettiği için bizzarur "Hacı Bektaş-ı Veli'ye intisaptan sonra Tapduk'a mülâki olduğunu ve belki de bektaşılığa inanamadığını ve bektaşılıktan vazgeçtiğini" söyleyerek Tapduk'a intisabını bu suretle tevil ediyor. Halbuki Tapduk Emre zaten bektaşıdır. Hülâsa bu hususta da bize kat'i bir kanaat vermiyor.

Sa'deddin, Bektaşi vilâyetnamesine göre Aksaraylı bir âlimdir. Kayseri'de bir zatın muhibbidir. Her yıl onu ziyarete gider. Bir defasında Kayseri yolundaki "Tuz" köyünde Hacı Bektaş ile konuşur. Ve hatta ilk mülakatında onun bıyık ve tırnaklarına itiraz eder. Fakat Hacı Bektaş, orada Molla Sadeddini, gösterdiği kerametlerle teshir eder. Nihayet Sa'deddin otuz molla ile Hacı Bektaş'a gidip bende olur. Vilâyetnamede bu zatın iki şiiri yazılıdır. Osman Bey bu şiirleri aynen kaydederek Fuat Bey'e ait Yunus divanında bu iki şiirin Yunus namına kayıtlı olduğunu söylüyor. Vilâyetnamedeki şiirlerden biri şudur:

Yine bir ün işittim
Sorgu hesab yağ imiş
Tanrı hazır ardeyüb
İncinmeden geçdiler
Sıdq ile niyet birle
Xanımân terkin urub
Adım Sa'id değilken
Bir âyet oqumuşum Hüda bilür ününden
Erenlerin canından
Hazır duran aşklar
Siyâset meydanından
Meydana gelen tâlib
Geçer cümle varından
Cümle müşkil hâl iken
Hünkârın esrarından [2]

Fuat Beyin divanındaki manzume de şudur:

---

[1] İlk Mutasavvıflar, 328 - not. Fuat Bey bazı iyi ve itinalı nushalarda bunun mensur olarak yazıldığına rastgeldiğini söylüyor.
[12] Vilâyetname Nuruosmaniye Kütüpha-nesi (varak 66). Osman Bey bu şiiri başka bir vilâyetnameden bir dörtlük fazla olarak almıştır. Bizim yazdığımız metinle onun arasında az bir fark

Yine bir ün işitdim
Soru hesab yoğ imiş
Haq ta'âla buyurur
Lebbeyk diyüben dura
Münkirler muhibb ola
Zirâ qudret qılıcın
Ma'rifet mihrabından
Ol varmış haqiqate
Tanrı qâdir ve hâzır
Tamudan evvel geçmiş
Adım Yunus tut öğüd
Bir âyet oqumuşum

Xüdâ eyler ününden
Âşıqların canından
İsrafil sûr urıcak
Aşıqlar toprağında
Sözünden ibret ala
Hâkim çekmiş qınından
Tariqat erkânından
Düyuben duran âşıq
Siyaset meydanından
Qâl ü qîlden değilim
Xâcenin esrârından.

Osman Bey bu iki manzumeyi bir manzumenin muharref şekilleri sayıyor. Ben ilk ve son bentlerindeki yakınlıkla beraber bu iki manzumeyi aynı saya mayacağım. Belki bunlar naziredir. Fakat her hale bir değil. Bununla beraber bir olsa da Yunus'un Sa'deddin olduğunu ispattan ziyade Sa'deddin'in Sait Emre olduğunu gösterir.

İkinci manzume, hakikaten bir yerde Yunus, diğer yerde Sait namına yazılmış. Anlaşılıyor ki Sa'dedin, Sait mahlesiyle şiir yazıyor. Zaten vilâyetname de "andan so(n)ra Sa'îd xoş halete erdi; zevq ve şevq hâsıl olub nice dürlü muhaqqiqâne muğlaq nefes söyledi ve hazreti hünkâr(n) maqâlâtın Türkçe'ye terceme eyledi. Bunlardan çoq nice esrar izhâr eyledi" diyor.

Osman Bey, "bir adı da e maqalât-ı Hacı Bektaş-ı Velî" olan büyük vilâyetnamede Sa'deddine yirmi sekiz büyük sayfa tahsis olunduğu görülüyor. Bu eserde Sa'deddin'in nereden, nasıl gelip Hacı Bektaşı Velî'ye intisap ettiği hikâye edilmektedir. Sırası ol-mamakla beraber şunu da kaydedelim ki an'aneye göre Vilâyetnameyi Sa'deddin terceme etmiştir. Halbuki yine vilâyetnameden, Sa'deddin ile Hacı Bektaş arasında geçen maceradan - diğer birçok kimseler gibi- üçüncü bir şahıs tarafından bahsedilmiş olduğu anlaşılıyor ve Sadeddine ait faslın birkaç satır evvelinde mütereccim, Hacı Bektaş tuzundan ve onun nurundan bahsederken "işbu kâtip ül-hurûi ben gö-zümle ol nuru gördüm" demesi de bu kanaati teyit eder" diyor. Osman B. nasılsa burada zühul eseri olarak büyük ve küçük vilâyetnameyi bir-leştirmiş. Büyük vilâyetnamenin bir adı "meqâlât" değil, küçük vilâyetnamenin bir adı "meqalât"tır. Ya'ni "maqâlât"a küçük vilâyetname denir. Matbu olan meqâlâtın hicri 895'te Mısırın "Reşid" şehrinde vakfe-dilmiş bir nushası Beyazıt umumî kütüpha-nesinde 646 numarada kayıtlıdır. Hatta bu nüshanın vakfiyesini gören "Bektaşi sırrı" sahib vakfiyeyi mahkeme ilâmı sanarak ki-tabına o suretle yazmıştı. Yazılış tarihi belli olmayan bu nüshanın 895'te Mısır'da vakfe-dildiği düşünülürse mutlaka VIII'inci asırda yazılmış olduğu anlaşılır. Yazıda "hu-ruf-i imlâ" kullanılmadığı ve kâğadın eskiliği bu asırdan evvele aidiyetini de tahmin ettire-bilir. Maqâlât'ın IX'uncu asra ait bir nusha-sının "Hacı Bektaş meydan evi kütüphane-si"nde bulunduğunu, bundan başka 812'de "Hatiboğlu" tarafından Arapçadan nazmen Türkçeye terceme edilmiş diğer bir nusha-sının mevcudiyetini de biliyoruz(1). Maqâ-lât'ta Sait Emre'nin yani Sa'deddin'in iki kü-çük şiiri varki şunlardır:

Bu maqâma kim ere
Varlığın haqqa vere
Kim bu sırra ermedi
Bu aşqdan esrümedi
Varlıq yoqluq birdürür
Dünye axret birdürür
Yer yüzi etim tenim
Tahqiq burcundan doğar

İşbu nagdi kim dire
Cümle alem içinde
Kend'özini dirmedi
Omrü zalâm içinde
Hem aşq sevi birdürür
Aşq-ı enâm içimde [2]
Aqar sular anım [3]
Oynamaz benim günüm

***

Her iki manzume Sait Emre'nin diğer manzumelerine tamamen benzediği gibi büyük vilâyetnamedeki (yani Hacı Bektaş menkı-benamesinde ki) iki şiirde de mali-

---

[1] Mihrap; yıl 1, sayı 15-16, Anadolu tarihinde dini ruhiyat müşahedeleri "Hacı Bek-taş-ı Velî" - Hilmi Ziya. Türk Yurdu; C. 2, nu. 8 Bektaşiliğin menşeleri — Köprülüzade Fuat.
[2] Beyazıt Umumî Kütüphanesi'ndeki nusha, varak 9
[3] Bu mısrada vezin yok,

www.atsizcilar.com
ATSIZ MECMUA
www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

leşlerin Sait olması, Sa'deddînin "Sait" mahlasıyla şiir söyleyen ve Ritter'in cönkünde "min kelâmi qıdvet ilvâsılîn Sa'îd Emre rahmetullahi aleyh" sernemesi altın-daki şiirlerin sahibi Sait Emre olduğu tahakkuk ediyor. Büyük vilâyetname ise bu maqalâttan büsbütün ayrı olup Hacı Bektaşi Velî'nin menkıbelerini ihtiva eder ve Osman Bey'in dediği gibi "Sait tarafından" değil, bir üçüncü şahıs tarafından yazılmıştır. Hülasa; Sa'deddîn, Hacı Bektaşın maqalâtını Türkçeye çevirmiş ve bizzat ona intisap etmiş, sonra Hacı Bektaş halifelerinden "Hacım Sultanca mülâki olup sülûkünü ondan itmam eylemiştir[1]. Yunusa gelince: Hicrî 638'de Babaî isyan neticesinde idam edilen Baba İshak'ın has halifesi "Hacı Bektaş-ı Velî"den müstahlef "Baba Tapduk"un dervişidir ve XIV'üncü asrın ilk yarısında öl-müştür. Esasen "Aşık Paşa Zade" de gerek Yunus Emre'yi, gerek şeyhi Tapduk Emre'yi "Orhan gazi" devri meşayihi arasında zikretmektedir[2]. Bektaşi vilâyetnamesi, yani Hacı Bektaşı Velî menkıbenamesi Yunus Emre'den ayrı bir fasılda bahseder. Vilâyetnameye göre Yunus yoksul bir çiftçidir. Bir kıtlık yılında Hacı Bektaşı Velî'ye müracaat edip buğday istiyor. Hacı Bektaş "buğday mı verelim, nefes mi ?" deyip nefes vermeyi teklif ile evvelâ her ölçek başına iki, üçüncü seferde her çekirdek başına on nefes vereceğini söylüyorsa da Yunus mutlaka buğday istiyor. Öküzünün götüreceği kadar buğday alıp giderken yaptığı yanlışlığı anlayıp geri dönüyor. Bu sefer himmet ve nefes istiyor. Lâkin Hacı Bektaş: "Ol iş şimdengerü olmaz. Biz ol quflü(n) miftâhın Tapduq Emre'ye sunduq. Varsın nasibin ondan olsun" diyor. Yunus, Tapduk'a derviş olup kırk yıl hizmet ediyor. Nihayet onun himmetiyle manevî mertebelerde yükseliyor ve şair oluyor. Vilâyetname, bu çok malûm ve meşhur menkıbenin nihayetinde "şimdi merqadi Sivrihisar qurbünde, mevlidine yaqındır" kaynını da ilave ediyor. (Varak 55).

En ziyade Bektaşı vilâyetnamesine istinat eden Osman Bey'in bu suretle o kitap tarafından da reddedildiğini görüyoruz ve Bektaşı Vilâyetnamesi'nin verdiği malûmat her hâlde doğru olsa gerektir. Çünkü Yunus, divanının muhtelif yerlerinde pek çok defalar, Tapduk'un dervişi olduğunu bildirdiği gibi:

Vardığımuz ellere şol sefâlı güllere
Baba Tapduq mânasın alduq elhamdülillah

diye Tapduk'un Babaîlerden olduğunu da tasrih etmektedir. Şimdi bütün bu mülâhazatımızı hülâsa edelim:

1— Büyük vilâyetname, yani Hacı Bektaş menkıbenamesinde Hacı Bektaş'a intisabı mufassalan anlatılan ve onun maqâlâtını Arapça'dan Türkçe'ye nakleden Aksaraylı âlim Sa'deddîn, "Sait" mahlasıyla şiir söyleyen zattır ve bunun iki şiiri büyük vilâyetnamede, iki şiir parçası küçük vilâyetnamede (yani maqâlâtta) vardır.

2— Dr. Ritter'in mecmuasında "min kelâmı qıdvet il vâsılîn Sa'îd Emre rahmetullah" başlığı altındaki şiirlerde "Saik, mahlasının mevcudiyeti, vilâyetnamedeki şiirlerin de aynı mahlasla yazılması, büyük vilâyetnamede "Sa'deddînin birçok nutukları bulunduğunun" mukayyet olması, Sa'deddînin "Sait Emre" olduğu hakkındaki ihtimali katiyet derecesine getirmektedir.

3— Sa'deddîn, bir şiirinde kendisi söylediği veçhile, Hacı Bektaş halifelerinden "Hacım Sultan"a intisap etmiştir. Büyük vilâyetnamede bizzat Hacı Bektaş'a mülâki olduğu anlatıldığından Hacı Bektaşın ölümünden sonra da yaşadığı ve Hacım Sultana mürit olduğu meydana çıkıyor.

4— Yunus Emre, Hacı Bektaşın diğer halifesi "Tapduq baba"ya müntesiptir.

---

[1] Sait Emre - Koprülüzade Fuat (Hayat, II, 42).
[2] İstanbul, Matbaai Âmire tab'ı, s. 199-200.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

www.atsizcilar.com

Müteaddit şiirlerinde bu intisabını ve şey-hine kuvvetle merbutiyetini söylüyor. Büyük vilâyetnamede gerek Tapduk'un Hacı Bektaş'a intisabı, gerek Yunus'un menkıbeleri ayrıca yazılmıştır.

5— Yunus'la Said'in şiirleri, bir asırda yaşamaları, aynı tarike salık bulunmaları dolayısıyla -Sârbân Ahmed'le Kaygusuz'un şiirleri gibi- birbirine karışmıştır. Fakt Yunus namına kayıtlı bulunan bir kaç şiirin bazı mecmualarda Sait namına kayıtlı bulunması ve yine bazı mecmualarda Yunus'la Said'in şiirlerinin karışık yazılması bu iki ayrı şahsiyetin aynı olduğunu ispat edemez. Çünkü bazı mecmualarda Eşref oğlu namına kayıtlı şiirler de diğer mecmualarda Yunus namına yazılıdır. Yine "Kasım" adında bir şairin şiirleri de Yunus'un şiirleriyle karışık yazılmıştır [1]. Şu hâlde Sait Emre ve Yunus'la berber "Eşrefoglu" ve "Kasım"ın da aynı şahsiyet olduğunu iddia etmek lâzımdır.

6— Yunusun "miskin, âşık, bîçâre, koca" gibi sıfatlar kullanması zaman zaman isim değiştirdiğine delil olamaz.

7— "Evvelce adım Yunus değilken" gibi kayıtlar Yunus'un adının evvelce Yunus olmadığını, ve hele Osman Beyin dediği gibi "Yunus Peygamber'in kırk yıl balık karnında kaldıktan sonra çıkması" tarzında sülûkünü itmamdan sonra bu adı aldığını anlatmaz. Bilâkis sûfiyye akidesince "bu şehâdet mülküne, anâsır âlemine düşmeden, Yunus şeklinde zuhur etmeden" manasını ifade eder. Şunu da ayrıca kaydedelim ki:

S'ad ben'im Sa'it ben'im Yunus dexi benimledir

beytinin şu:

Sa'd ben'im Sa'ad ben'im Yunus daxi benimledir

tarzı bize daha mülayim geldi. Çünkü malûmdur ki eskilerce saatler "nahs ve sa'd" olarak ikiye ayrılır. Şairin "Sa'd" diyince "sa'at"ı hatırlamaması kabil değildir. Bununla beraber "Sa'd benim Sa'id ben'im" dahi dese, eğer Sait "Sait Emre" ise bu ancak Yunus'un Said'i tanıdığını bildirir. Sofi şairlerden birçoğu "devriyelerinde "Adem benim, Havva benim, Ahmed benim, Ali benim. filân benim..." derler. Bu söz, bütün bu iddiaların zahirî hakikate uygun olduğunu mu gösterir?

Hülâsa; bizce Sa'deddin ile Yunus, bir asırda yaşamış iki ayrı şahsiyettir ve Osman Bey'in delilleri her cihetçe kuvvetsiz ve indîdir.

Konya Lisesi Edebiyat Muallimi
Abdülbaki

[1] Bu zatın, Yunus'un bir şiirinde: Derviş Yunus bu sözü eğri büğrü söyleme Seni sîgaya çeker bir monla Qâsim gelür diye adını zikrettiği zat olması kuvvetle muhtemeldir.

M. T. T. Birliği'nin İçanadolu Seyahatine Ait Notlar

M. T. T. B, yeni sene çalışma şeklini tayin i-çin Halk evinde bir toplantı yaptı. Bu toplantıya Pr.lerini, T. cemiyeti liderlerini ve gençlik muhiplerini istifade için davet etti. Birçok davetliler bu mevzudaki görüşlerini uzun uzadıya anlattılar. Bu meyanda Mühendis talebe cemiyeti reisi Tevfik Bey: "Köylerimizin sıhhî, içtimaî, bedîî, iktisadî vaziyetlerini tetkik ve yardımda bulunmak gayesiyle Anadolu'ya akın yapılmasını talep etti. Gençlerin idare ve Pr. lerine karşı beslediği derin hürmet ve muhabbet hislerine mukabil onların gösterdiği şefkat hislerine mukabil onların gösterdiği şefkat ve irşadın tatmınkâr olmadığından bahsetti;

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu yokuşu 27 No. birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

koyu bürakrasî zihniyetinin ölmesine yardım etmesi itibarıyla Pr. lerin iştirakini rica etti. "Bu noktayı nazar toplantıda müsait bir hava yarattı. Bunun üzerine Birlik idare heyeti İçanadolu seyahatini tertip etti.

Seyahatin gayesi Halk evindeki toplantıda taayyün etmişti. Birlik bu gayenin tahakkukundan uzak şuursuzca bir İçanadolu gezintisi tertip etti.

***

Birliğe mensup yalnız dört Talebe cemiyeti bu seyahata iştirak etti. Birlik kadroyu tamamlamak için şahısların seçilmesinde hiç bir esas tutmadığından bu sahada hassasiyetlerini izhar etmiş Pr. ve gençler ihmal edildi. Bununla beraber şahısların vapura binerken taayyün etmesi program yapılmasına imkân bırakmadı. Seyahata iştirak edenler arasında yaptığımız ankette herkesin şahsî bir tecessüs saikasıyla geldiği taayyün etti. Mahiyet ve eşhas itibarıyla cemmî bir gayeyi bais olmayan bu gezinti Türk muhit ve gençliğine pek sathî ve tesadüflerin mahsulü bir etüt hediye edebilecektir. Bundan ileriye varanların mehazları mutlaka hayalleri olacaktır.

***

Bandırma;

Muntazam yolları, geniş caddeleri, yangın yerleri, umumî helası, mebzul otel ve kahveleri ile nazarı dikkati celp eder.

Sükûn ve asayişi bozan hadiseler hiç denecek kadar azdır.

Balıkesir;

Karışık sokakları, kalabalık yolları, harekedi ticareti, çalışkan halkı, sefahate pek düşkün olmayan ahalisi, oldukça münevver kitlesi ile diğer vilâyetlerimiz arasında tebarüz eder. Necati Bey Muallim Mektebi Türkiye'de eşi bulunmayan modern bir mekteptir.

Şehir tozlu olmakla beraber, hastahanesi pek sıhhîdir.

Kütahya;

Modern kiremit ve tuğla fabrikasına, çini ve halı tezgâhlarına, inhinalı yollara, hareketten uzak kadınlara mukabil himasiz canlı bir gençliğe malik iptidaî bir şehirdir. Güzel mesireleri, cana yakın bir halkı vardır.

Eskişehir;

Dağınık bir şehir olup cüz'î bir imâra mazhar olmuştur. Şehirde çocuk bahçesi pek enteresandır; şimendifer fabrikası her Türk'ün göğsünü kabartacak şekildedir. Tohum ıslah müessesesi her ziraî mıntıkada bulunması şayanı temennidir.

Ankara;

İnsan zekâ ve kolunun neler yapmaya kadir olduğunu gösteren canlı bir misaldir

Çankırı;

Medeniyet yolunda dev adımlarla ilerlemek isteyen bir yerdir. Açtığı mekteplerin, tahsile yolladığı talebenin adedi oldukça büyük bir rakamdır. Gençlik himaye ve teşvik edilmektedir. Otel ve eğlence yerleri açmakla uğraşan belediyeler Çankırı'yı numume ittihaz etmelidirler. Hayat durgun ve hareketsizdir.

Kayseri;

Toprak damları, alçılı duvarlarıyla Çankırı'ya benzer. Kâgir binaları, tarihî asarı, zengin müzesi, mesire yerleri, zekî ve kurnaz halkı ile Kayseri diğer vilâyetlerimizden tefrik edilebilir. Bünyan; şairane şelâlesi, şehir elektrik üzivi, iplik fabrikalariyle meşhurdur.

Talas'ı tahmin ettiğim kadar güzel bulamadım.

Zenci dere, hava ve su itibarıyla oldukça iyidir. Buradaki Ermeni kilisesi aynı

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ
MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

zamanda mektep ve hastahanedir. Duvar içerisinde olan pavyonları, mahzen ve depoları, muazzam teşkilâtı itibarıyla mek-tep, hastahane ve kiliseden ziyade bir askerî merkez hissini veriyor. Din perdesi altında Aryanizm fikriyatını aşılamaya uğraşan bu müessese Cumhuriyet Türkiyesi'nin şehir yatı mekteplerinden bir tanesidir.

Saf ve temiz birçok Türkler'i Panaryanizm nazariyatıyla Türkiye'den ayırmaya çalışanların dahilî merkezi belki burası idi.

Kayseri şehri Selçuk Türkleri'nin çok zengin asarıyla dolu, hemen her yeri bir Türk şehri olduğuna şehadet etmektedir.

Sivas;

İlk Türk Millet Meclisi, Gazi'ye ait hatıraları, Selçuk Türkleri'ne ait asarı taşımasına nazaran Türkler için çok zengin ve kıymetli bir şehirdir.

İktisadî vaziyet:

Bu seneki zeriyat geçen senekine nazaran sapta çok tanede azdır. Binaenaleyh masrafları fazladır. Mahsule arzu ve talep fazla olmakla beraber fiyatlar düşkündür. Arpa için 5,5 kuruşu köylüler bu sene için av görüyorlar. Çiftçiler memur ve işçi hayatını ziraî hayata tercih etmektedirler. Mahallî sanayide çalışan işçilerin yevmiyesi azamî 30, vasati 15'tir; 5 kuruşa çalışanlar az değildir.

Köylü aşarın kalkmasından memnundur. Yol vergisine çalışma suretiyle iştirak edenler az değildir. Köy kanunu tatbik edilmektedir.

İçtimaî vaziyet:

Şehirlerde bile meskenlerin çoğu kerpiçten, kâgir bina yok denecek kadar az ve damlar topraktandır. Köylerde dağa sinmiş izbeler çoktur. Yeni hayat ve yeni zihniyet henüz girmemiştir. Köylerde kadın, babası tarafından damadına satılmaktadır. Erkek kadını çalış-tırmak için almakta ve imam nikâhı kıymaktadır. Bu yüzden tek karılı hayat yok gibidir.

Köylü vatandaştan beklenen samimiyeti izhar edememektedir. Şehirliye karşı korkak ve çekingen bir vaziyet almaktadır. Köylü ana'neperest ve hurafelere inanmaktadır. Hatta birçok mezarlara çaput bağlamaktadır. Hapis mahkûmlarının ekserisi tarlasının ve kız kaçırma maddesinden yatmaktadır.

Sarhoşluk vak'aları az değildir. Isıtma tesir itibarıyla az olmakla beraber frengi vak'aları çoktur.

Sular birçok yerlerde sıhhî bir şekilde şehre isale edilmemektedir. Bu noktadan birçok hastalıklar olmaktadır.

Halk bediiyatına ait kısımlar pek azdır. Bununla beraber münferit eğlenceler çoktur.

Şehrin sıhhî, bedîî, içtimaî hayatının yükselmesinde bilhassa muallim, askerî mahfillerin ve gençlerin çok tesiri olmaktadır.

Bugün vaziyetin terakki ve tekâmülünde mühim vazife deruhte eden müesseselerin başında her türlü siyasî endişe ve düşüncelerden uzak olarak çalışan Halk evleri gelir.

Bu vasfı haiz Halkevleri muhitinin bariz noksanlarını tesbit ederek M. T. T. Birliği ile mesaisini birleştirmelidir. Müstakbel seyahatlerde şunlar temin edilmelidir.

1— Sıhhî tablo ve seyyar müze ile frengi ve içkinin, mahalli hastalıkların feci akıbetlerini öğretmek ve tedavi yollarını göstermek;

2 — Küçük mikyasta seyyar bir şekilde numune köyleri göstermek ve mesaj şekillerini izah etmek;

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

3— Projeksiyon vasıtasıyla köylüye faydalı şeyleri anlatmak;

4— Az mikyasta ecza ve aletleri alarak hastaları muayene ve tedavi etmek;

5— Koy çocuk ve büyüklerinin — az bir müddet için dahi olsa — okumalarını temin için kütüphane;

6— Asrilik, Türkçülük, köycülük propagandasını yapan kitap ve mecmuaları dağıtmak;

7— Köylü ile karışık sohbetler yapmak, şarkı söylemek, rakıslarda bulunmak suretiyle kardeşlik hislerini takviye;

8— Spor temasları yapmak suretiyle mütekabil sevgiyi tezyit;

9— Köylüye muasır mesken ve aletlerin inşa ve yapmasını öğretmek;

10— Konferanslar, konserler tertip etmek gibi birçok vasıtalarla asrilik, Türkçülük ve halkçılık fikir ve ameliyelerini aşılamalıdır.

Nesimî Âbidin

Atsız Mecmua Umum Müdürlüğüne

Gençlik ve matbuat sahifelerinde M. T. T. Birliği'nin tertip ettiği Anadolu seyahatini aslından inhiraf etmiş bir şekilde gördüğümüzden tavzih etmeyi faideli bulduk. Bu tavzihin gençlik hareketleriyle alâkadar olması ve mesleğin icap ettirdiği bitaraflıktan cesaret alarak 8.8.932 tarihinde Cumhuriyet gazetesine yollamayı muvafık bulduk.

***

Şimdiye kadar maalesef neşretmediler seyahat mevzuu etrafında bir vesika olması itibarıyla işbu tavzihi aynen yollar ve neşrini rica ederiz.

1— M. T. T. B. tarafından tertip edilen bu seyahate Davülfünunluların seyahti unvanı verilmesini "hüsnü niyete binaen" bir kasitten ziyade hata mahsulü telâkki ettik.

2— Bu seyahatin müteaddit vesilelerle ihsas ve Halkevindeki toplantıda izhar etmiş olduğumuz Anadolu seyahatlerinden mahiyet ve şekil itibariyle inhiraf etmiş olmasına rağmen bu vadide ilk adım olmak itibariyle memnuniyetle karşıladık.

3— Bu seyahatin şekil itibariyle gayelerimizden olan inhirafının iştirak edecek arkadaşların kuvvetli olmalarıyla kapanacağını tahmin etmemize rağmen bu sahada çalışma arzularını muhtelif vesilelerle izhar etmiş olan Halkevi Köycülük şubesinin yüksek tahsilde bulunan azalarıyla "Atsız Mecmua"da çalışan edebiyatçı arkadaşlarımızın ihmal edilmiş olmasını büyük bir teessürle karşıladık.

***

4— Bu seyahatten matlûp neticelerin elde edilemeyeceğine kani olunamamakla beraber yeni teşekkül etmiş olan birliğin bünyesinde herhangi bir sarsıntıya mahal vermemeyi bir vazife telâkki ederek iştirak ediyoruz.

MÜHENDİS MEKTEBİ TALEBE CEMİYETİ

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 17 | ATSIZ MECMUA | Sayfa: 52

İki Perdelik Manzum Piyes:

Bugünkü Şiir

Yazan: Fuat Edip

Birinci Perde

(Sahne: Bir mada iki sandalye...

Perde açılırken Recep ve Vedat oturuyorlar.)

Recep — Beğendin mi Şehab'ın son şiir kitabını?

Vedat — Bırak canım o mızmız kız-kadın ahbabını,
yine tıraş ediyor sevgiden, sevgiliden !
Recep — Her ne hâl ise, fakat bu son kitabını ben,
çok bedendim, hem çocuk çok ateşli yazı-yor.

Vedat — Güzel yazıyor amma, suratı çok kasıyor,
usturası nedense!...

Recep — Seni boş yere böyle daha söyletmektense, okuyayım çocuğun kitabından parçalar.

"Masadan kitabı çıkarır"

Bak, gurubu anlatan ne güzel bir parça var:

"Okuyarak "

(...
Bu kızıl saçlı genç kız, atkı alıp boynuna,
Girdi sevgilisinin gönül çeken koynuna.
Bu satırlar ne güzel aşkını anlatıyor:
(...

Dinle kalbim ne diyor, dinle ben ne diyorum:
Emret her ne istersen bak nasıl veriyorum!...
Bana)

Vedat — Recep, artık sussana!
Anladık şair beyin çok yüksek maksadını!..

Recep — Vedat, bu hoş yazının kaçırmadan tadını,
Allah aşkına dinle.

Vedat — Hoş yazılar (!) dinleyip bu geceyi seninle
Geçiremem azizim... Başka şey anlatmalı!

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Recep — Ne anlatayım Vedat, bir şeyler mi atmalı?

Vedat — Atma din kardeşiyiz! Demek istedim ki ben,
Okuma sevmediğim kadın şiirlerinden...

Recep — Sevdiğin şiirleri anlayalım bir kere?

Vedat — Şahsî dertlerden başka duygulu şiirlere,
Ezelî bir meylim var.

Recep — Nasıl şahsî dertlerden başka güzel yazılar?

Vedat — Şahsi dertler demekle, demek istiyorum ki,
Gerek bir çok şairler ve gerek bu seninki
Kendilerinden başka hiç bir şey yazmıyorlar!
"Evvelâ can" diyorlar "Sonra cânân" diyor-lar
Fakat "Sonra cânân"a sıranın geldiği yok;
Çünkü "can"ın duyduğu, sevdiği, çektiği çok!
Her derdini unutup yurdu yazan isteriz,
Ve biz ancak bu gibi şaire şair deriz...
Anladın mı azizim?

Recep — Yurt derdini yazmayan çok şairimiz bizim,
Şair değildir demek?

Vedat — Bence tam manasıyla şair olmasa gerek!
Çünkü, bizi yaratan, büyüten ve yaşatan,
Her gün derdimiz için derdine dertler katan
Bu aziz yurt değil mi? Şair niçin yazmıyor?

«ilâve ile»

Sonra sizin gibiler onlara şair diyor.
Şairin, yurda karşı gözü kör olmamalı,
Yurdun derdine gülüp saçını yolmamalı
Kız için, kadın için!

Recep — Bir gün yazacaklardır!..

Vedat — Hangi gün? Yazmak için gelecek gün mü var-dır?
Yazacaklar yazmalı başlayarak bugünden...

Recep — Doğrusu böyle, fakat bir şey soracağım ben:
Nef'î, fırtınaları hatırlatan bir sesle,
Çok zaman hâkim oldu zamanındaki nesle.
Aşkı en iyi duyan, duyuran Fuzulî'ye,
Bir çok zaman taptılar aşkın Allah'ı diye.
Ateş sözlü Nedim'in, yarattığı Sâdabâd,
Bir devrin hayatını ne güzel ediyor yâd!
Bunların bir çokları şair değil de nedir?

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Vedat — Bıktık yahu! onların bilmem kaç yüz senedir,
Yazdıkları Divan'da bahsettikleri şeyden..
Bıktık Piri Mugan'dan, Mahbûbeden ve Mey'-den,

"Devam ile"

Güzel yazanlar vardı, fakat yurduna dar,
Kaç mısr'a yazdı senin üstat dediğin şair?
Onlar, ancak zevkeden gönüllere ağlardı,
Yurtları Sâdabâd'dı düşünceleri Yar'dı!..
Bırak yurdu düşünmek, yurtla alay ettiler,
"Türk'e ilim haramdır, Türk kabadır!" dedi-ler,
Senin üstat dediğin YURTSUZ'ların hepsi!..

"Masa üzerindeki kitabı gösterir"

Ve ne yazık ki hâlâ, onların kadın sesi,
Duyuluyor olması çok ayıp yazılarda.

Recep — Şairlerde bir olan birçok duydular var da.
Ondan tekrar ediyor şairler birbirini.

Vedat — Bir olan duygular ne? Yoksa şu sırrını,
Anlatan duydular mı ?

Recep — . . .

Vedat — Cevap versene Recep, başka bir duygu var mı?

Recep — "Bir olan duydular»la demek istedim ki ben
Her şair ilham alır muhakkak güzellikten

Vedat — Onlar "güzellik" diye kadını anlattılar,
Güzelliğin tadını kaçırıncaya kadar..
Hepsi heyecanını harcadı seve seve,
"Güzel, güzellik" deyip kıymeti yok hislere
Yurdun güzelliğini kör gibi görmediler,
Şehvet için ömrünü harcayan serseriler.

"İlâve ederek"

Halbuki ne güzel bir mevzudur Anadolu;
Ne olur tutsalardı serseriler bu yolu!

Recep — Bu yol güzel yol, fakat aşkı anlatanların
Kadın güzelliğinden şiir yaratanların,
Çoğunda derin bir ruh ve derin bir zevk var-dır.

Vedat — Bu zevk belki de senin söylediğin kadardır.
Fakat ne çok yazık ki bir gayesiz zevk için
Yandılar, tutuştular yıllarca için için...

www.atsizcilar.com

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Kadından yüz görmeyen şairi dinle de bak,
Nasıl bir Mecnûn gibi aşkını anlatacak!
Yüzüne bir kerecik gülmeyen bir kadına.
Çok şair âşık oldu, Maşuk deyip adına...
Hiç rakı içmeyenler bahseylediler Ab'tan,
Rengi güldün Piyâle, rengi gülgûn Şarab'tan

"Devam ile"

Türedi uzun saçlı, kafasız çok serseri,
Seninkiler "Şairiz!" dediği gündenberi. . .
Şair demek Kalender ve bir Sarhoş demekti
Kadın peşinde gezen bir başı boş demekti!

"Ayağa kalkarak"

Bak, sana onlar için bir yazı getireyim...

Çıkarken perde iner.

Sonunu çıkacak olan kitabımda

FUAT EDİP

ÇANAKKALE SAVAŞI

Her yıl olduğu gibi bu yıl da bir heyet, Gülcemal vapuru ile Çanakkale'ye gitti. Sahillerden bakarak güya şehitleri ziyaret etti. Hattâ bu yıl, garip bir tesadüfle İngiliz donanmasına mensup askerler de karaya çıkarak kendi mezarlarını ve âbidelerini ziyaret ederken bizimkiler yalnız denizden, o kahramanlık meydanına bakarak hasretli ahlar çekmekle iktifa ettiler.

Edebiyat Fakültesi tarih zümresi talebesinden bir hanım, Çanakkale ziyaretinin gemi ile değil, İstanbul'dan yaya olarak yapılmasını ve bizzat harp sahasının ve şehitliklerin gezilmesini teklif ederek ortaya yepyeni bir düşünce attı. Biz yapmak istediğimiz halde bu yıl, birçok engeller dolayısıyla, bu işi yapamadık. Fakat ey Türk Gençliği, sana soruyorum:

Sen Arap Muhammed'in mezarını artık bıraktıktan sonra senin Kâbe'n Çanakkale, Sakarya ve Dumlupınar değil midir? Son, Kâbe'ne, rahat bir geminin içinde cazbant dinleyerek mi, yoksa yalçın yollarda, vaktiyle Çanakkale'de Türk vatanını korumağa koşanların çektiği zahmeti çekerek, yayan mı gitmek istersin? Görüyorsun ki eller kendi şerefsizce yenilen ölülerine bile nasıl ihtiram gösteriyor, onların başına ne büyük taşlar dikiyor... Sana gelince: Senin ölüme göz kırpmadan bakan

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

şerefli şehitlerinin hâlâ bir âbidesi yok!., Ey Türk gençliği! Çanakkale senin vatanındır!.. 18 yıl önce orada korkunç ve nispetsiz bir boğuşma oldu. Bir tarafta her türlü vesaitle pusatlanmış soğukkanlı İngilizler, cesur İrlandalılar, yaygaracı Fransızlar, çevik Avustralyalılar, sporcu Yeni Zelandalılar; korkunç Senegallılar, diğer tarafta da sessiz ve gösterişsiz Türkler vardı. Bu korkunç boğulmayı harikulade kahramanlıkları ile senin kanından olan Türkler kazandı. Fakat ne korkunç tecellidir ki 18 yıl geçtikten sonra orada yenilen düşmanların âbideleri yükseliyor... Senin vatanında düşman abideleri... buna nasıl tahammül ediyorsun Türk genci? Diyelim ki paran olmadığı için onlara lâyık bir taş dikemedin! Fakat yılda bir defa oraya gidecek kadar kendinde kuvvet bulamıyor musun?

Türk genci! Yurdunda mekteplerin açılmasını, yolların yapılmasını, fabrika bacalarının tütmesini devletten bekleyebilirsin! Fakat büyük ölülerine hürmet merasimini yapmak icap etti mi devlet senin gerinde kalmalıdır, Her yıl muntazam bir kütle halinde İstanbul'dan kalkıp yaya olarak Çanakkale'ye gitsen, kanlı boğulma sahalarını gezsen ve orada mertlik dersi alsan nasıl olur? Türk genci Çanakkale Destanı'nı hiç bir kalem bize olduğu kuvvetle anlatamaz. Eğer sen damarlarında temiz Türk kanı taşıyan bir insansan aşağıdaki kısaltılmış satırlarda kendi ırkının kahramanlığını oku:

Atsız Mecmua

***

Türkiye, Almanya ile ittifak ettikten sonra boğazları kapatmağa mecbur olmuştu. 10 Ağustos 1914'te iki Alman harp gemisi boğazdan içeri girerek bize iltica ettiler (Bu gemiler satın alınarak Yavuz ve Midilli adı konuldu). Bu iki gemiyi kovalayan İngiliz donanması boğaz topları karşısından döndü.

Eylül'den itibaren boğaz düşman tarafından abluka edildi. Boğazlar kapanınca Rusya, kendi müttefiklerinden ayrılmış oldu. Halbuki Rus ordusunun teçhizatı kötü, cephanesi azdı. Boğazlar açılırsa İngiliz ve Fransızların yardımı ile Rusların milyonluk askerleri silâhlandırılacak ve bu büyük kuvvetle Almanya ezilecekti. Diğer taraftan 1914'te başlayan Türk taarruzu üzerine Rus başkumandanı İngiltere'ye müracaat ederek Türklerin dikkatini başka tarafa çekmek için Türkiye aleyhine bir nümayiş yapılmasını rica etti. Bu suretle uzun müzakerelerden sonra Çanakkale'ye taarruza karar verildi.

***

Düşman 1915 Şubat'ında Çanakkale'ye deniz hücumları yapmağa başladı. Bir kaç defa yapılan bombardımanların bazıları oldukça muvaffakiyetli oldu. Fakat boğaz gerilemedi. Bu sıralarda yalnız deniz kuvvetleriyle bu işin başarılamayacağı anlaşıldığından 60.000 İngiliz ve 17.000 Fransız'dan mürekkep bir de ordu hazırlandı. 18 Mart 1915'te katî deniz taarruzu yapıldı. İngiliz ve Fransızların 316 topuna biz 93 topla karşı koyduk. Akşama kadar süren bu çetin çarpışmada vaziyet bizim için oldukça buhranlı oldu. Umumi seferberlik dolayısıyla orduya gelen en ihtiyar efrat bile hiç olmazsa su taşımak suretiyle vazifelerini yaptılar ve bazıları ezan okuyarak maneviyatı takviye ettiler. Harpte düşmanın üç zırhlısı ve iki torpidosu battı. İki zırhlısı da mühim surette zedelendi. Düşmanın insan zayiatı da 2000'den çoktu. Buna karşı biz 3 zabit 22 nefer şehit, 2 zabit 59 nefer yaralı vermiştik. Bu harpte Türk ordusunun cephanesi bitmişti. Eğer ertesi gün düşman yeniden taarruz etseydi belki kazanabilirdi. Fakat yedikleri tokattan maneviyatları o kadar kırılmıştı ki taarruz edemediler. Bu darbe düşmanları manen çok sarstı. Büyük bir şaşkınlık ve kararsızlık içinde kaldılar. Boğazın dışındaki 77.000 kişilik kuvvetlerini karaya çıkararak taarruz edecek

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

yerde manasız bir hareket olarak bu kuvveti Mısır'a sevk ettiler.

Nisan'da bu kuvvetler yeniden adalarda toplanmağa başladı. İngiliz-Fransız sefer heyetinin başkumandanı General Hamilton 23 Nisan'da ihraç yapmağa karar verdi ise de ancak 25 Nisan'da yapılabildi. Düşmanın plânı şöyle idi: Asıl kuvvet Seddilbahir'e çıkacak ve buradan merkez istihkâmlarının arkasına yürüyecek. Bu hareketi Kumkale'ye çıkacak olan takviye edilmiş bir Fransız alayı seyredecek, takviye edilmiş bir İngiliz fırkası da Kabatepe'ye çıkarak hem asıl kuvveti seyredecek, hem de fırsat bulursa en kısa yolla merkez istihkâmlarının arkasına yürüyerek asıl kuvvetle hareket edecek. Saros Körfezi'nde ve daha sair bazı yerlerde de Türkler'i aldatmak için nümayişler yapılacak... Bu plân çok güzeldi.

Bize gelince; düşmanın 18 Mart taarruzundan sonra Çanakkale'yi oldukça takviye etmiştik. 65 taburdan, yani takriben 60.000 kişiden mürekkep bir Türk ordusu Çanakkale'yi müdafaa edecekti. Ordu kumandanı Alman müşir Liman Paşa idi. İki kolordu kumandanı da Alman'dı. Orduda ceman 10-15 Alman zabiti vardı. Fakat Alman kumandan yanlış bir müdafaa sistemi tatbik etti: Bir kere İngiliz ve Fransızlar'ın asıl taarruzunu Anadolu cihetinden bekleyerek birinci orduyu teşkil eden iki kolordudan birini tamamen Anadolu sahasına geçirmişlerdi. Bu suretle hakikî ihraç sahasında kuvvetimiz azalmıştı. Saniyen düşmanın karaya çıkmasına manî olmak usulü yerine, karaya çıktıktan sonra ilerlemesine mani olmak usulünü takip ediyordu. Türk kumandanlar bunun mahzurlarını Liman Paşa'ya söyledilerse de dert anlatamadılar. Sonradan Alman başkumandanının takip ettiği usulün yanlışlığı meydana çıktı. Fakat artık yapılacak bir şey kalmamıştı.

25 Nisan sabahı düşman gemileri şiddetli bir ateşle tabyalarımızı dövmeğe başladılar. Liman Paşa'nın asıl taarruzu Anadolu tarafından beklemek hakkındaki fikrinin yanlışlığı anlaşılınca Anadolu'daki kolordudan Rumeli tarafında takviye kıtaları geçirmeğe teşebbüs edildi. Fakat bu iş pek güçlükle oluyordu. Çünkü düşman tahtelbahirleri de Marmara'ya girmişlerdi ve şiddetli fâaliyette bulunuyorlardı.

Düşman takip ettiği plan mucibince Kumkale'ye bir Fransız livasını ihraç etti. Burada Fransızlar'la pek kanlı boğuşmalar taarruz ve mukabil taarruzlardan sonra 26-27 Nisan gecesi düşman burayı boşaltarak çekildi. Buradaki iki günlük harplerde Fransızlar 780, biz ise 1750 zayiat vermiştik.

***

Arıburnu cihetine gelince: Burada o zaman kaymakam bulunan Gazi'nin kumandasındaki 19. fırkamız ve bir de 9. fırkamız vardı. Düşman, ihracını, Avustralya ve Yeni Zelanda efradından mürekkep olan ve kısaca "Anzak" denilen kolordusu ile yapacaktı. Düşman donanmasının şiddetli ateşi altında burada 25 Nisan günü ilk kafile olan 1500 Anzak sabah saat 4.20'de karaya çıktı. Bunu gören 27. Türk alayının ikinci taburu derhal mukabeleye başladı. Düşman arkadan 2500 kişilik öncüsünü de çıkardı. Üç parti olarak asıl kuvvetten 4000 kişi daha ihraç olundu. Bu üstün kuvvet bizim bir tek taburumuzu sürerek ilerlemeğe başladı. Halbuki bu sırada Liman Paşa hâlâ Bolayır'a yapılan gösteriş hareketini hakikî sanarak onunla meşguldü. İşte bu sırada ihtiyat olarak Bigalı-Maltepe civarında bulunan 19. Türk fırkasının kumandanı kaymakam Mustafa Kemal Bey kendi kendine bir karar vermek mecburiyetinde kalarak o beklemeden, arkasının büyük bir kısmını harekete hazır bir halde Bigalıda bırakarak 57. alayla Arıburnu'na yürüdü. Düşman zayıf Türk kıta'larını geriye sürerek Conkbayırı'na doğru ilerliyordu. Kaymakam Mustafa Kemal Bey Conkbayırı'na düşmandan daha önce geldi. Ricat etmekte olan perakende Türk neferlerine siper aldıra-

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

rak mukavemet etti. 57. alay gelinceye kadar vakit kazandı.

Takriben 4.500 kişilik bir Türk kuvveti bir cebel bataryasının himayesi ile 12.000 kişilik Avustralya fırkasına taarruz etti. Vaziyet bizim için buhranlı olmak üzere bulunduğu bir sırada düşman geriye atılarak deniz kenarına hapsedildi. Düşman ancak donanmasının ateşi sayesinde denize dökülmekten kurtuldu. Bu taarruzlar düşmanı o kadar korkutmuştu ki karşılarında ağır topçuya malik 20.000 kişilik bir Türk ordusu olduğunu vehmediyorlardı. Bu harpte Türkler büyük bir aşk ve şevkle çarpışmışlardı. Birçok efrat ayak üzerinde çamaşır değiştirip abdest alarak temiz elbise ile şehit olmak üzere harbe giriyorlardı. Bu suretle seçme ve birkaç mislî faik Avustralya fırkasını yüz geri ettirmişlerdi.

Düşmanın asıl hedefi olan Seddilbahir'e gelince: Burası da aynı bir erlik meydanı olmuştu, ihracın ilk gününde karaya çıkan bir Fransız ve iki İngiliz fırkası yani 40.000 kişi karşısında bizim yalnız 26. alayımızın iki taburuyla bir istihkâm bölüğümüz, bir jandarma taburumuz ve 24 topumuz (yani en çok 3000 kişi). Burada makineli tüfeğimiz hiç yoktu. 25 Nisan sabahı düşmanın 6 zırhlı, 4 kruvazör ve birçok muhriplerden mürekkep donanmasının kuvvetli ateşi altında düşman beş noktadan (Zığındere, Tekeburnu, Tekekoyu, Ertuğrulkoyu, Murtu limanı) karaya çıkmağa başladı. Bu zayıf sahil kuvvetimiz düşmanının insan yüklü birkaç şalopasını batırdıktan ve Ertuğrul koyuna yapılan ilk ihracı reddettikten sonra, düşman nihayet karaya çıkabildi ve birinci hattaki bölüğümüz ilk ihraç kademesindeki en az 8-10 taburla saatlerce taarruz, mukabil taarruzlarla boğuştuktan sonra geriye çekildi. Eğer burada 26. alayın kumandanı merhum kaymakam Kadri Bey'le bir avuç askerinin her türlü hesap ve ihmalin haricindeki harikulade kahramanlıkla dolu dayanışı olmasaydı, ihtimal ki düşman daha o günden hâkim bir tepeyi tutar ve bizim için elîm bir vaziyet meydana gelebilirdi. 26 Nisan'da düşmanın buradaki kuvveti en yüksek derecesine varmıştı, 26 Nisan'da düşmanın taarruz eden 35-40 taburuna karşı bizim yalnız 9 taburumuz vardı. 27-28 Nisan günleri düşman taarruzuna devam etti; biraz ilerledi. Düşmanın bugün vardığı hat son hattır. Bundan sonra düşman Çanakkale'den kaçıncaya kadar hiç ilerleyememiştir. 1 Mayıs'ta buradaki kuvvetimiz en çok 13.000 kişilik 19 tabura varmıştı. Bu kuvvetle en aşağı üç misli üstün düşmana taarruz yapıldı. Maddî bir netice alamadık. Fakat zatî teşebbüsü düşmandan aldık. 2/3 Mayıs'ta 23 tabura çıkan, fakat verdiği zayiat dolayısıyla sayısı 10.000e düşen kuvvetimizle yeni bir gece taarruzu daha yaptık. Fransızların kısmında bazı yerlerde denize kadar gittik. Düşman bu harpte müthiş zayiata uğradı. Bu taarruzlar sayesinde Seddülbahir cihetinde tehlike durduruldu ve vaziyet tespit edildi.

6, 7, 8, 9 Mayıs günlerinde İngiliz ve Fransızlar mütemadiyen sık taarruzlar yaptılar. Fakat kendilerine o kadar şiddetle mukabele edildi ki düşman hiç bir netice alamadı. 15 Mayıs'ta biz taarruz ederek düşmanda mühim bir tepeyi geri aldık. 22 Mayıs'a kadar siper harbi devam etti. Bu sırada gelen Alman tahtelbahirleri düşman donanmasını taciz etmeğe başladıklarından kumandanlık bu fırsattan istifade ederek evvelâ Arıburnu'ndaki düşmanı denize dökerek sonra Cenup gurubuna taarruza karar verdi. 18/19 Mayıs gecesi yeni gelen İstanbul ikinci fıkrasının da iştiraki ile şiddetli bir gece taarruzu yapıldı. Düşman iyice yerleşmiş olduğundan ve faik kuvvetlere malik bulunduğundan muvaffak olamadık. Bundan sonra Arıburnu muharebeleri siper harbine inkılap etti. 22 Mayıs'la cenup gurubunda yalnız Fransızlar tarafından sol cenahımıza bir taarruz yapıldı. Bu taarruz bizim 43 şehit ve 427 yaralımıza karşı düşma-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

nın yaldız 2000'den fazla ölüsü siperlerimiz önünde kalmak şartı ile kırıldı.

4 Haziranda tekmil İngiliz ve Fransız kuvvetleri kara topçusunun da yardımıyla taarruza kalktı. Bugün Cenup gurubundaki kuvvetimiz 25.000 kişilik 37 taburdu. Düşman ise takviye edilmiş beş fırka yani 65.000 kişiyle taarruza kalkmıştı. Ertesi geceye kadar süren pek kanlı boğuşmalardan sonra düşmanın önceden zaptedebildiği bazı siperlerimiz yine geri alınarak bu taarruzda kırıldı. Bu harpler iki taraf için de müthiş zayiata sebep oldu. Bizim zayiatımız 12.000 kişi idi. Düşman top başına belki 100 mermi attığı halde bizim toplarımız 20-30 mermi atabilmişti. Çünkü cephanemiz azdı. 21 Haziran'da sol cenahımızda müthiş bir Fransız taarruzu inkişaf etti. Fakat büyük zayiatla kırıldı. 28 Haziran'da sağ cenahımızda İngiliz taarruzu başladı. Bu da pek çetin oldu. 6 Temmuz'a kadar taarruzlar, mukabil taarruzlar halinde devam etti ve neticede kırıldı. 12-13 Temmuz günlerinde yine Fransızlar gayet şiddetli ve aralıksız taarruzlar yaptılarsa da pek kanlı boğuşmalardan sonra bu da kırıldı. Bundan sonra düşman buralardan geçemeyeceğini anladığı için ya çekilmek yahut başka bir yerde talih denemek mecburiyeti karşısında kalıyordu. Düşman ikinci şıkkı seçti. Bu suretle Anafartalar Savaşı başladı.

Düşman yine doğru düşünmüş, bizim yüksek kumanda heyetimiz yine yanlış düşünmüş ve aldanmıştı. Düşman gayet doğru olarak Anafartalar'a yeni bir kuvvet çıkarmaya ve bunun yardımı ile Arıburnu cephesini yıkıp Cenup gurubundaki ordumuzu mahsur bırakmaya ve harbi bir hamlede bitirmeye karar vermişken biz yine düşmanın yeni icraatını başlıca Saros Körfezi'nde. Bolayır tarafında bekliyorduk. Hattâ ilk takıldığımız fikir mucibince Anadolu tarafını bile gözden kaçırmıyorduk. Düşman bizim nazarımızı başka yerlere çekmek için bazı yerlerde gösteriş taarruzu da yapacaktı. Bu cümleden olarak Ağustos gecesi bir Yunan mülâzımının kumandasındaki 300 Rum gönüllüsü Saros Körfezi mıntıkasında Sazlıdere civarına çıktı. Ayın 6 Ağustos gününde de müttefiklerin Cenup gurubu cephesindeki Türk kuvvetlerini Şimal'e, Anafartalar mıntıkasına sevk etmelerine mani olmak için yapacakları taarruz başlamıştı. Saat 14.30'dan 16'ya kadar süren topçu ateşinden sonra sekizinci İngiliz Kolordusu taarruza geçti. Bazı siperleri zaptettiyse de mukabil saldırışla bu siperler geri alındı. Akşamüstü yapılan ikinci bir taarruz da aynı neticeyi verdi.

Arıburnu mıntıkasındaki İngiliz ordusu da gizlice 17.800 kişiyle takviye edilmişti. Bu cephede İngilizler 6 Ağustos'ta şiddetle taarruza geçtiler. "Kanlı sırt'ı Avustralyalılar zaptetti. Türklerin yaptığı mukabil taarruz da muvaffak olamadı. Geceleyin yapılan yeni mukabil taarruzlarda muvaffak olamadı. 7 Ağustos'la düşman ilerlemek istedi Fakat söktüremedi. 8 Ağustos'ta düşman, donanmanın da iştiraki ile yeni bir taarruz daha yaptı.

Düşmanın sağ kolu Conkbayırı'na çıktı ve yüz metrelik bir kısmını zaptetti. Düşmanın diğer yerlerdeki taarruzları püskürtüldü. Fakat Conkbayırı tarafımızdan yapılan bir kaç mukabil taarruza rağmen geri alınamadı. Ancak, hattı bâlânın bir kısmını almağa muvaffak olmuş olan İngilizler bir mukabil saldırışla 15-20 metre kadar geriye atıldı. 9 Ağustos'ta düşman tekrar saldırdı. Fakat bir netice alamadı. 9 Ağustos akşamı Anafartalar gurubu kumandanı olan Gazi, Conkbayırı'na geldi. Conkbayırı'nı geri almak için yapılacak hareketi tertip etti. 10 Ağustos günü sabah saat 5.30'da topçu is-tihzaratı olmaksızın, fakat bir anda ve baskın tarzında yapılan bir süngü hücumu ile oradaki düşman geri atıldı.

Epeyce de kovalandı. 6-10 Ağustos çarpışmalarında biz 18.000, İngilizler 12.000 kişi kaybetti. Düşman bu surette Cenup'ta şiddetli

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

taarruzlarla bizi oyalarken Anafartalar ihracı da başlamıştı. Evvelki ihraçlardan alınan dersle bu sefer her şey daha mükemmel bir surette hazırlanmıştı. 6 Ağustos gecesi 13.000 asker ve 24 toptan mürekkep olan ilk İngiliz kıtası üç noktaya çıkarıldı. İngilizler hareketi gayet gizli tutmuşlar ve mükemmel bir muvaffakiyetle sevkulceyş baskını tarzında bu ihracı yapmışlardı. Bu mıntıkadaki kuvvetimiz (buradan ihraç ummadığımız için) iki buçuk tabur kadardı. Karaya müşkülatsız çıkan İngilizler çabucak intizamlarımızı iade ederek karşılarına çıkan ufak bir müfrezemizi geri attılar. Fakat karanlıkta yolu şaşırmamak için sabahı beklemek gibi büyük bir korkaklık gösterdiler. Daha Şimal'de Suvlada yapılan ihraç bu kadar kolay ve muntazam olmadıysa da umumiyetle 9. İngiliz kolordusu karaya muvaffakiyetle çıkmıştı. 7 Ağustos günü İngilizler ilerleyebilse idiler kazanacaklardı. Çünkü 26.750 kişilik İngiliz ordusunun karşısında ancak 3.000 Türk vardı. Fakat İngiliz generali ilerlemek cesaretini gösteremedi. 8 Ağustos'ta da İngiliz kolordusu bir şey yapamadı.

***

9 Ağustos'ta Türkler geriden gelen kuvvetlerle takviye edilmiş bulunuyorlardı. Bu suretle hem Türkler hem İngilizler taarruza hazırdı.

Bugün karşılık taarruzlarla geçti. 10 Ağustos'ta İngilizler taarruz etti. Fakat bir netice alamadılar.

7-10 Ağustos'ta İngilizlerin zayiatı 400 zabit ve 8000 neferi bulmuştu.

11 Ağustos'ta düşman 54. fırkasını da Anafartalar'a ihraç etti. Bu suretle 11 Ağustos'ta 20.000 Türk'e karşı 30.000 İngiliz bulunuyordu. Bununla beraber vaziyet değişmedi. 12 Ağustos'ta, yeni ihraç edilen 54. düşman fırkası taarruza sevk edildiyse de taarruz bu fırkanın birinci alayının Türklere esir olmasıyla neticelendi.

15 ve 16 Ağustos düşman Kireçtepe'ye muvaffakiyetli bir taarruz yaptıysa da bu da durduruldu.

21 Ağustos'ta General Hamilton yeniden aldığı kuvvetlerle yeniden taarruza karar verdi. Bir saat süren ve donanma ateşiyle takviye edilen topçu hazırlığından sonra İngilizler saat 15.30'da taarruz ettiler. Bir kısım Türk siperlerini zaptettiler. Bu siperler mukabil bir saldırışla derhal geri alındı. Bu taarruzda bir İngiliz livası topçu mermilerinden çıkan bir fundalık yangınından kaçmak için girdiği derede Türk ateşi altında mahvoldu. Ertesi günü de düşman şiddetle taarruza devam etti. Ve bu sefer aldığı bir iki siperi tekrar geriye kaptırmadı. Bu taarruz da bu suretle bitti.

21-22 Ağustos harplerinde İngilizler 7.500 Türkler 3.300 zayiat vermişlerdi. Bu harpler iki tarafı da fena halde yorduğundan bundan sonra belli başlı bir harp olmadı. Ve düşman bilfiil mağlûbiyeti kabul etti. 12 kanûnuevvelde düşman tahliyeye başladı. Anafarta ve şimal guruplarının tahliyesi 19/20 kânunuevvel gecesi bitti. Havaların iyi gitmesi tahliyeye çok yardım etti. Bu tahliye büyük bir muvaffakiyetle yapıldı.

Türkler'in hiç haberi olmadı. Fakat düşman bize birçok levazım ve mühimmat bıraktı. 8/9 kânunusani gecesi de Cenup gurubu boşaltıldı. Burada da bir çok mühimmat elimize geçti. Bu suretle Şimal grubunda 236, Anafartalar gurubunda 136 gün aralıksız süren bu savaş şanlı Türk silâhlarının zaferi ile bitiyordu.

Fakat bu zafer ucuz kazanılmamıştır. Burada harbeden kuvvetlere göre verilen zayiat o kadar korkunçtur ki, eğer Fransızlar Garp cephesinde bu nispette zayiat verselerdi bir ayda 6 milyon insan kaybederlerdi. Halbuki Fransa 4 senede 3 milyon zayiat vermiştir. Çanakkale savaşında iki tarafın zayiatı şudur:

	Ölü	Yaralı	Hasta
İngilizler	33.000	120.000	100.000
Fransızlar	3.700	23.000	20.000
Türkler	55.000	100.000	85.000

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Hastaların da bir kısmı ölmüştür. Meselâ 85 bin Türk hastasından 21.000'i ölmüştür. Bunlardan başka iki tarafın birbirine verdiği esirler ve kayıplar da vardır. Umumiyet itibariyle Türkler'in zayiatı 250.000, düşmanların 300.000'dir. Harp müddetince Çanakkale'ye İngilizler 460.000, Fransızlar 80.000 kişi sevk etmişlerdir. Mecmuu 540.000 eden bu kuvvetin 300.000 zayiat verdiği düşünülürse ne müthiş zayiat verildiği anlaşılır. Türkler'in en seçme ve değerli askerlerinden yarım milyonunu Çanakkale'de kullanmışlardır. Fakat akıtılan kanlar boşa gitmemiş, harp iki yıl daha uzayarak Rusya'nın devrilmesine sebep olmuştur. Bunun için umumî harbin Garp cephesinde değil burada hallolunduğunu kabul etmek lâzımdır. Çanakkale müdafaası olmasaydı Rus Çarlığı devrilmeyecek ve İstiklâl Harbi yapılamayacaktı.

Bunu hiçbir zaman unutma Türk genci!...

"Kerem ile Aslı" Hikâyesi ve Âşık Kerem

Kerem ile Aslı hikâyesi "destani vasıflarını kaybetmiş, masallaşmış destanlar" diye tarif ettiğimiz (bakınız: Pertev Naili, Köroğlu Destanı, S. 4-6) halk hikâyelerimizin belki en güzel ve en orijinalidir, Biz bu hikâyeyi, Aşık Garip, Aşık Kurbanı, Karacaoğlan. Emrah gibi halk şairlerinin etrafında teşekkül etmiş hikâyeler nevinden addediyoruz ve bu itibarla Kerem Dede veya Âşık Kerem isminde bir şairin yaşamış olmasını çok kuvvetle tahmin ediyoruz. Bu şairin bugün elimize geçen şiirleri, bütün tahrif ve tagyirlere rağmen asil bir güzellik muhafaza ediyorlar. Diyebiliriz ki, hikâyeye de bu orijinal şeklini veren âmil, ona ismini veren şairin kuvvetli şahsiyetidir. Aşık Keremin şiirlerini Sadettin Nüzhet beyin topladığını ve neşretmek üzere olduğunu işitmiştik. Bu mühim külliyatın henüz ortaya çıkmaması bizi burada bu saz şairinin bir kaç parça şiirini neşre sevketti. Bu vesile ile de Âşık Kerem'e ve onun hikâyesine ait bir kaç not ilâvesini faydalı gördük.

"Kerem ile Aslı" ismini taşıyan ve birçok eski taşbasmalarıyla ve ikbal kütüphanesi tarafından yapılmış bir matbaa neşri bulunan hikâyede 149 tane şiir vardır ve hikâyenin münasip yerlerine serpiştirilmiştir. Bolu'nun Çarşamba nahiyesinden Hıfzı beyin bana verdiği cönkten ben Kerem'e ait ve bazıları 1248 - 1249 tarihlerini taşıyan 28 tane koşma istinsah ettim. Bir tane de Mudurnulu Hayrettin Beyin istinsah edip bana yolladığı cönkte buldum. Bunların içinden 10 tanesi matbu Kerem nushasında mevcut değildir. Geri kalan 15 tanesi matbu nushada bulunuyorsa da oradakilerden çok farklıdır. Ben bu makaleme zeyil olarak yalnız, tamamen yeni olan ilk on dört şiiri neşrediyorum; ötekilerin neşrini ise başka bir fırsata bırakıyorum.

Kerem'in şiirlerinin toplanıp neşredilmesi hem bir halk şairinin eserlerini toplamak itibarıyla, hem de bir halk hikâyesinin mevzu ve varyantlarının tesbiti itibarıyla mühimdir. Meselâ Azerbaycan halk şiirlerini toplayan Selman Mümtaz'ın kitabındaki beş şiirden (İl şairleri, 1, s. 249-251, 378-379) biri (s. 250: "Müşkil işe düşende çağıram seni, Yetiş imdadıma ya İsa menim" şiiri) bazı yerlerde Kerem'in Aslı Han uğruna müslüman dinini terkedip Ermeni olduğu rivayetlerini veriyor. Her ne kadar bizim burada neşrettiğimiz şiirlerde mevzua ait buna be

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

zer bir kazanç elde edilmiyorsa da, başka cönklerde mecmualarda matbu Kerem nushalarında olmayan ve hikâyenin mevzuu ile alâkadar olan daha bir çok şiirlerin mevcut bulunması çok muhtemeldir.

Kerem ile Aslı hikâyesinin halk edebiyatındaki tesiri oldukça büyük olmuştur, Hikâyenin geniş bir sahaya yayılmış olması bunu gösterir. Anadolu'da Kerem'e ve Aslı'ya izafe edilen birçok yerlerin bulunması muhtemeldir. Eski mahalle kahvelerini tasvir eden Mahmet Âkif (Safahat, birinci kitap, s. 148) Kerem'in "of" deyip yanmasını gösteren halk resimlerinden bahsediyor ki bugün bu resimleri göremiyoruz. Birçok halk şiirlerinde Kerem'e ve Aslı'ya telmih vardır: Kurbanı (Selman Mümtaz, İl şairleri, II, s.]131) Dertli Mehmet (aynı eser, I. s, 67), Âşık Tahir (Sadettin Nüzhet, Halk Şairleri, 1'inci kitap. s. 67) gibi. Halk arasında, menşei karanlık ve mânası müphem olan şu "Kerem'in arpa tarlası gibi yanmak" tabiri kullanılmaktadır. İhtimal bu, Kerem hikâyesinin elimizdeki rivayetlerinde mevcut olmayan herhangi bir vakaya telmihtir.

Kerem ile Aslı hikâyesi dahilî tahlili ile de mühim neticeler verecek mahiyettedir. Bu hikâyeyi biz, bütün diğer bu neviden halk hikâyeleri gibi bazı motifleri eski olsa bile halk şiirinin bir tarafları tasavvufî ve klâsik edebiyatın, diğer tarafları kızılbaş ve bektaşı an'anelerinin tesiri altında kalmaya başladığı devirlerde. XVII'nci asırdan sonra teşekkül etmiş addediyoruz. Kerem hikâyesi için, XVII'nci asrı kabul etmek mümkündür. Kerem'in şiirleriyle Köroğlu destanının, Karacaoğlan'ın, Pir Sultan Abdal'ın bazı şiirleri arasındaki bariz benzeyişler bu tahmini kuvvetlendiriyor (Kerem, s. 37, " Seyreyledim Gürcistan'ın ilini İlleri var bizim ile benzemez" ile Köroğlu Destanı, s. 198, "İndim geldim Cirid Aşfar İline İlleri var bizim ile benzemez" şiirini, ve Sadettin Nüzhet, Karacaoğlan.s. 34 "İndim seyran ettim Firengistan'ı illeri var bizim ile benzemez" şiirini; Kerem s. 78, "Güzellerden güzel Aslı cananım" Sen urdun cismim yaralandı gel" ve s. 79-82, "Bir sualim vardır haber ver bana" Sen de bu dünyada varmıydın kafa" şiirleri ile Pir Sultan Abdal, s. 42, "Gam elinden benim zülfü siyahım" Peykân değdi sînem yaralandı gel" ve aynı eser, s. 25 - 26, "Hazreti Ali gazadan gelirken Mezarlıkta gördü bir kuru kafa" şiirlerini; Kerem, s. 70, "Aslım gitti yaylalara dayandı. Benim hurda kalışıma ne dersin" şiiri ile "Köroğlu Destanı B , s. 209, "Keşke gelmeseydim Çin'in eline. Bir oğlumun ölüşüne ne dersin" şiirini mukayese ediniz.

Diğer taraftan Kızılbaş ananelerinde Hazreti Ali'ye isnat edilen bir vaka, Ali'nin bir kuru kafa ile muhaveresi (Sadettin Nüzhet, Pir Sultan Abdal, s. 25-26). Kerem hikâyesinde Aşık Kerem'e isnat edilmektedir. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Pir Sultan Abdal'ın bu vakayı hikâye eden şiiri Kerem hikâyesinde hemen hemen aynen mevcuttur (Kerem, s. 79 82); bu tedahül, hikâyemizin mahiyetini bir cihetten tenvir etmek, yani hikâyedeki Kızılbaş an'anelerinin tesirini göstermek itibarıyla çok mühimdir. Hikâyenin mevzuunu ve motiflerinin tahlili, islâmî tasavvufi klâsik ve halk edebıyatı eserleriyle mukayesesi, bu tahminleri kuvvetlendireceğinden şüphe etmemelidir.

15. IX. 1982
PERTEV NAİLİ

1

Turnam ne diyardan gelip, geçersin
Bir haber sorayım durun turnalar
Benim Han Aslımdan haberdar misin
Bana bir teselli verin turnalar

Kâküller perişan telleri uğru
Dayanmaz çevrine âşıkın bağrı
Azmedip gidersen Bağdada doğru
Çöller salasını sürün turnalar

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Kılavuzun yanlış yola girerse
Şahin tutup tellerini yolarsa
Alayların bölük bölük bölerse
Ayrılık nic'olur görün turnalar

Kerem der ki bu sözümü fevtetmeng
Vakitli vakitsiz yollara gitmeng
Avcılar duymasın çağrışıp ötmeng
Ayrılıktır yakın menzil turnalar

2

İki turnam gelir aklı karalı
Avcı vurmuş kanatları yaralı
Seni vuran avcıların nereli
Yare bizden selâm edin turnalar

İnme turnam inme hava kış olur
İnecek yerlerin donar taş olur
Cihan böyle kalmaz bir gün boş olur
Yare bizden selâm edin turnalar

İki turnam kanadı yeşil gelir [1]
Nola ak kolların boynumdan aşır
Sağ olan baş elbet bir gün hoş olur
Yare bizden selam edin turnalar

Turnam ne yatırsın Çukur Ovada
Şimdi yavruların çağrışırlar yuvada
Kendim gurbet elde gönül sılada
Yare bizden selâm edin turnalar

3

Şunda bir dili ere gönül düşürdüm
Alamam gönlümü çare değildir.
Yandı yüreciğim hun oldu bağrım
Yara onulacak yara değildir

Selâm olsun benden o nevcivana
Alsın kullarını gelsin divana
Bunda ta'nederler güzel olana
Sanırsın ezelden âdet değildir

Telli turna gibi boyun uzaldır
Tavus kuşı gibi zülfün düzeldir
Öpeyim dedikçe gerdan uzadır
Yavaştır sevdiğim göre değildir

[1] "İki turnam gelir kanadı yeşil" olacak

Kerem eder hilâf var mı sözümde
Hak nazar kıldı elâ gözünde
Kimi gerdanında kimi yüzünde
Saçmadır benlerin sıra değildir

4

Medet medet âlemleri yaradan
Başa bir hal geldi çıkıp giderim
Felek tabancasın çaktı sineme
Unudamam belim büküp giderim

Henüz şimdi çıkar oldum sılamdan
Eşim dostum unutmasın duadan
Yavru şahin uçurmuşum yuvadan
Avcılar elinden bakıp giderim

***

Aşabilsem şu balkanın ardından
Yıkılaydım vatanımdan yurdumdan
Yedi yıldır Han Aslımın derdinden
Uğradığım şehri yakıp giderim

Kerem eder ecelimde düşümde
Değirmenler döner çeşmim yaşında
Coşkun sular gibi dağlar başında
Çağlayıp çağlayıp akıp giderim

5

Behey elâ gözlü dilber
Hangi bağın gülüsün sen
Seher vaktında uyanır
Âşıkın bülbülüsün sen

İnce belin sıkmış kemer
Yüzüne de düşmüş kamer
Aşıkların senden umar
Bugün beyler beyisin sen

Hümasın yüksek uçarsın
Bir bakar gönlüm açarsın
Ben severim sen kaçarsın
Aklın yoktur delisin sen

Severim hakiki yâri
Feda kıldım canu teni
Kerem derki Aslı Hanı

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

6

Gör ki felek bize neler işledi
Attı tondan tona (?) barelerimiz (?)
Bir kimse bulmadım derdim söyleyim
Gel tabip incitme yarelerimiz

Bir haber almadım çeşmi eladan
Asla kurtulmadım derdü belâdan
Beklerim bir haber gelmez sıladan
Dağlar perde çekmiş aralarımız

Ben bîhudum bir dün beni bürümüş
Aradım derdime derman yoğumuş
Derdü mihnet için ninem doğurmuş
Keşke taş doğuraydı analarımız

Ben Kerem'im elbet yarim beklerim
Korkarım ki gurbet elde kalırım
İflah olmam ben bu dertten ölürüm
Han Aslı'm giyinsin karalarımız

7

Gönül geçmez senden ey yüzü malum
Ölünce severim seni bilmiş ol
Hakkın emri ile Azrail canım
Alınca severim seni bilmiş ol

Rahmet kapısına tutmuşum yüzüm
Hak için söylerim ben her bir sözüm
Senki musallada halk da namazım
Kılınca severim seni bilmiş ol

Cemâlin görünce aklım oldu çak
Hûb yaratmış seni ol zâtı pak
Mezarımı içinde gözlerime hâk
Dolunca severim seni bilmiş ol

Kerem der seyrettim halkı cihanı
Kişi sevdiğine bulur bahanı
Yevmi mahşerde Hakkın divanı
Olunca severim seni bilmiş ol

8

Ne kaçarsın benden ey yüzü mahım
Seni sever var mı benden ziyade
Ruzu şeb durmayıp alırsın ahım
[illegible] bundan ziyade

Kaşların yay mıdır kirpiğin ok mu
Bir kez ben de sana sarılsam çok mu
Hey zalim göğsünde imanın yok mu
Sana lâzım değil benden ziyade

Gel ver muradımı ben de bileyim
Çok ağlattın bugün ben de güleyim
İstersen canım sana kurban olayım
Hünerim yok sana bundan ziyade

Hercaisin gonca gülün kokulmaz
Cevredersin nice hatır yıkılmaz
Kerem der ki mah yüzüne bakılmaz
İnsanı yakarsın günden ziyade

9

Eski sevdiğimden vaz geldim ise
Şimdiki sevdiğim andan ziyade
Bilmem hurimisin gökten mi indin
Ben melek görmedim senden ziyade

Ben seni severim sakın darılma
Gece gündüz arnacımdan ayrılma
Emek sarf eyleyip boşa yorulma
Yoktur seni sever benden ziyade

***

Söyle canan ben günahım bileyim
Hançer alıp dertli sinem deleyim
Gene kabul eyle kulun olayım
Yoktur armağanım candan ziyade

Kerem dedem eder sözüm haktır
Sözümün içinde hilafını yoktur
Sineme urduğun temrenli oktu
Dahi ne eylersin bundan ziyade [1]

10

Şakı bülbül şakı bahar erişti
Şakıyıp ötmenin zamanı geldi
Kırmızı gül budağına erişti
Koparıp kokmanın zamanı geldi

---

[1] 8 numaralı koşma ile aynı redifle olan bu koşma, Mudurnulu arkadaşım Hayreddin beyin istinsah ettiği bir cönkten alınmıştır.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husust daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Benim sevdiceğim gelir naz ile
Bağrımı deliyor sitem söz ile
Kırmızı bade çifte saz ile
Çağırıp içmenin zamanı geldi

Benim sevdiceğim ince bellidir
Gamzesinde siyah çifte benlidir
İçinde aşkı olan bellidir
Âşık aşk kılmanın zamanı geldi

Öksüz kerem bunu böyle söyledi
İndi aşkın deryasını boyladı
Bir efendim bizi aptal eyledi
Sarılıp yatmanın zamanı geldi

11

Bugün seyre çıkmış gördüm bir civan
Yanağına takmış gül gül üstüne
Benefşe sümbüllü bahçeye girmiş
Láleye kondurmuş sümbül üstüne

Bir kerre görünce oldum divane
Ol hilâl kaşları benzer kemana
Taramış kâhkülün dökmüş her yana
Dağılmış gerdana tel tel üstüne

Zatı bir melektir değildir erden
Ol beyaz gerdanı seçilmez benden
Uğruna geçmişim can ile serden
Yaşım döküldü sel sel üstüne

Kerem eder sözüm eyledim beyan
Hun ile göz yaşım eyledi revan
Bazı meclislerde ederler devran
Âşıklar söyleşsin gül üstüne

12

Kadir mevlâm senden budur dileğim
Nazlı yâri bana bildir yarabbi
Her kimi sevdimse yâd olur bende
Ne günahkâr kulun oldum yarabbi

Ben de elim çektim dünya malından
Âşık uyumazmış aşkın nârından
Bir yiğidi ayırsalar yârinden
Onun halı nice olur yarabbi

Kerem der ki beni yakıp yandırma
Gonca gülüm yâd ellere derdirme
Ben ölende Ezraili gönderme
Yolla yâri canım ala Yarabbi

13

Her kim âşıkına cefa ederse
İşini gücünü zar et Yarabbi
Eller ile zevk u safa ederse
Cihanı başına dar et Yarabbi

Şaşırmasın tedbirini virdini
Hak artırsın yüreğinde derdini
Dilerim ki vatanını yurdunu
Olsun viran tarumar et Yarabbi

Getirmesin Hak yerine yakasın
Ben ne dedim hatırcığım yıkasın
Dilerim ki kapılardan bakasın
İşini gücünü zar et Yarabbi

Eğer mahbup benim kadrim bilirse
Çekerim cevrini her ne olursa
Doğrulup da benden yana olursa
Dilerim anı belhudar et Yarabbi

14

Ne talihsiz kulum dünya yüzünde
Hâlime rahmetmez dağlar yarabbi
Acep ne günahım vardır özümde
Erídi yürekte yağlar Yarabbi

Bir acep sevdaya düşürdüm seni
.... dönmüyor geri
Ol mahbuba gönül verenden beri
Bu didemin seli çağlar Yarabbi

Kimi konar kimi göçer bu yurdu
Ehl i kâmilin Hudadır virdi
Bu dâr ı fenâda çektiğim derdi
Verirsen götürmez dağlar Yarabbi

Merd olanın hilâf olmaz sözünde
Murad (?) olan seli çağlar gözünde
Kerem kulun gibi dünya yüzünde
Acep dahi var mı ağlar Yarabbi.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husust daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Bulunmuş Parçalar

- Genç Osman ve Köroğlu'ya Ait -

I — "Atsız" mecmuanın on dördüncü sayısında "Yazmalar arasında edebî parçalar" unvanıyla neşrine başladığımız yazı silsilesinin birincisinde "Samsun Gazi Kütüphanesi" yazmalarından "Aziz Mahmut Hudî" nin "Necat ül garîk" atlı Türkçe manzum risalesiyle sarftan "Merah" isimli Arapça bir eseri muhtevi bulunan cilt (Nu. 48) içinde "Genç Osman"ın şayanı dikkat bir türküsünü bulduğumuzu ve bunu, bu sütunlarda, neşredeceğimizi yazmıştık. Binaenaleyh, şu küçük makale ile o vaadi yerine getirmek istiyoruz.

Şimdiye kadar neşredilenlerden az çok farklı bulunan bu metni ortaya koyarken bu hususta herhangi bir izahattan ziyade karilerin Köprülüzade M . Fuat Bey'in (Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman hikâyesi — Türkiyat Enstitüsü neşriyatından, İstanbul 1930) unvanlı eseriyle, yine Fuat Bey'in "Atsız"ın onuncu sayısında intişar eden (Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman hikâ-yesi hakkında yeni vesikalar) serlevhalı makalelerine müracaat ederek oradaki metinlerle ortaya koyduğumuz bu metni tetkik ve mukabele etmelerini kaydetmek-le iktifa edeceğiz.

Bizim burada, yalnız işaret etmek istediğimiz bir nokta vardır ki o da — mezkûr cilt arasında mahfuz bulunan — bu mühim met-nin çok ena bir yazı ve o nispette bozuk bir imlâ ile yazılı bulunmuş olmasıdır. Bu itibar-la, bazı erlerini dürüst okuyup bir mana çıkarabilmek cidden güçtür. Cönkler arasında bir hayli çalışmış olmamıza rağmen, bu metni bir türlü tam olarak okumaya muvaffak olamadık, Hattâ bir aralık neşrinden bile vazgeçmek istedikse de gerek vaadetmiş bulunduğumuz ve gerek metnin diğerlerine nazaran dikkate şayan bazı farkları ihtiva etmesi dolayısıyla bunu şimdiki şekliyle de olsun ortaya koymamızın yine bir fayda temin edeceğini düşünerek neşrin-den endimizi alamadık. Binaenaleyh mezkûr türkünün okuyabildiğimiz şeklini arzediyoruz:

Yârab sen .... merdler
Issız qoma qoc yiğitdi ......
Ürküb ürküb gelir şahin .....
Ardı sıra ... gibi gene Osman

Axşam oldı qaraqollar yürürken
Qara quşun yağmur gibi yağarken
Ol yıxılası Bağdadı dÖgerken
.... şehidlere serdâr oldı gene Osman

Eyerlemiş qır atını(n) iğesin
Al eyledi yarenleri(n) hebisin
Bir cum'a gününde Bağdad qapısın
Xüdânın emriyle acdı gene Osman

.... tütün gibi tüterdi
Qara Ahmed mahir mızrag atardı
İmdâd istedi ele girmedi
Şehıdlık diler .... dönmedi
Baxdı gördi fırsat ele girmedi
Dal qılıc oldı gitdi gene Osman

Arxasın vermişdi bir dağ ...
Askerin salmışdı sağ sola
Ey Sultan Murad senden imdâd ola
.....durub tenha qıldı gene 'Osman.

II - Vaktiyle Sinop türkü ve manilerini toplarken bize kıymetli yardımlarda bulunmuş olan bir hanım kızın delâletiyle tetkik ettiğimiz bir cönkte "Köroğlu türküsü" namı altında bir parçaya tesadüf etmiş ve bir suretini almıştık. İşe yarar bir parça olmak ihtimalini düşündüğümüz bu türküyü de bu Sahada bilhassa uğraşmış olan Pertev Naili Bey kardeşimizin nazarı dikkatine koyuyoruz:

Bu gün benin bir keyfim var
Ayvaz mey doldır mey doldır
Arada bir işretim var
Güzel mey doldır mey doldır

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat husUsî daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Seni Üsküdardan aldım
Serimi sevdaya saldım
Çamlı bele yaqın qaldım
Ayvaz mey doldır mey doldır

Qır ata bindim bahs ile
Seni sevdim heves ile
Altun yaldızlı tas ile
Ayvaz mey doldır mey doldır.

M. SAKİR

Çokayoğlu Mustafa Bey'e Son Cevap

Efendim,

"Yaş Türkistan" mecmuasında çıkan yazılarınızı dikkatle okudum. "Atsız Mecmua" da K.A. imzasıyla çıkan yazı dolayısıyla ve kullandığımız "Sart" kelimesi münasebetiyle yazdıklarınıza Atsız'ın bu sonuncu sayısında cevap vermeyi kendime millî borç bildiğim için bu satırları yazıyorum: K.A. imzası sizin sandığınız gibi Başkurdistanlı Abdülkadir Bey'e değil, bana, yani pek yakında "Sabık" sıfatını takınacak olan Türkiyat Enstitüsü Asistanlarından Türkiyeli H. Nihâl'e aittir. Asıl adım yerine niçin K.A. im-zasını attığımı geçen sayıda başka birisine verdiğim cevapta anlattığım için bu sefer yeniden izaha girişmiyorum. Sizin verdiğiniz cevaplar büyük bir telâş ve asabiyetle yazıldığı için oradaki mugalâtalarınıza da cevap vermeyeceğim. Çünkü Abdülkadir beyin bana gösterdiği, sizin el yazınızla yazılı cümleleri inkâr edecek kadar küçüldükten sonra sizinle uzun boylu münakaşayı faydasız buluyorum.

Eğer Abdülkadir Bey sizin hakkınızda "Ne de olsa Türkistan için bağırıp çağıran bir adamdır. Ona ölüm darbesi vurmamalı" diyerek sizin hakkınızdaki büyük bir hüsnü niyet göstermeseydi, Atsız'ın bu sayısında sizin aleyhinizde mühim bir vesika olacak Rusça bazı mektuplarınızın klişesini basacaktık. Fakat sizin bir çok hücumlarda bulunduğunuz ve küfür ettiğiniz Abdülkadir bey yine bir yiğitlik göstererek bu mektupların klişelerinin alınmasına müsaade etmedi. Her ne ise bunu geçelim ve gelelim

"Sart" meselesine:

Ben Atsız Mecmuanın 12. sayısında "Sart" kelimesini kullandım. Fakat sizin yaygara ile etrafa yaymak istediğiniz gibi Türkistan halkları arasında ayrılık sokmak kaygısıyla değil... O yazımda ben "Türk ırkının istikbalini kuracak ve koruyacak olanlar Türkistan'ın Sart'ı ile Türkiye'nin şehirlileri değil, Türkistan'ın göçebeleriyle Türkiye'nin köylüleridir" demiştim. Bu fikrim bugün eskisinden daha ziyade kuvvetlenmiştir. Siz benim bu fikrimi siyasî bir körlük sayabilirsiniz. Nitekim ben de sizin hakkınızda aynı şeyleri düşünüyorum. Kimin doğru düşündüğünü zaman gösterecektir.

Mustafa bey! Ben size her şeyden evvel şunu söylemek isterim ki Türkistan'ın istiklâli Paris'te rahat rahat oturarak Yaş Türkistan'a yazı yazmakla alınmaz, istiklâl için Türkistan dağlarında yıllarca çarpışmak, ölmek lâzımdır. Ölümü göze alamayanların istiklâlden bahsetmesi denizdeki balığı pazarlık etmeğe benzer. Türkistan'da istiklâl için çarpışanlar ve hâlâ da çarpışmakta olanlar Sartlar değil hakikî Türkler'dir. Zeki Velidî Bey'in kitabından her türlü Türklerin ahlâkı hakkında az çok bir fikir edinmek kabil olmakla beraber ben burada Sart'ı da, Türkmen'i de, Özbek'i de, Başkurt'u da, Kazak'ı da,

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Tarançı ve Kaşgarlı'yı da gördüm ve hepsi hakkında fikir edindim. Sart, tarihî bakımından Hintli ve Acemle karışık etnik bir Türk zümresidir. Fakat bana göre Sart Türkistan'ın millî menfaatlerine engel olan mütereddi bir zümredir. Her yerde olduğu gibi Şartlar arasında da kahraman ve iyi insanlar olabilir. Fakat bu, Şart denilen zümrenin Türkistan'ın bünyesinde bir çıban olmasına mani olamaz. Onun için bu çıban deşilmedikçe yaranın iyi olmasına ihtimal yoktur diyorum.

İstanbul'a vaktiyle Türkistanlı diye gelen Sart talebelerin de pek çoğunu tanırım. Bunlar zeki değildir, çalışkan değildir. Üstelik korkak ve seciyesizdir de. Bu Sartlar'dan Yüksek Muallim mektebinde okuyan birisi "Türk milleti yoktur. Türk milletleri vardır. Ben Türk değil Özbek'im" derdi. Edebiyat zümresinde talebe olan bir diğeri de Azerbaycanlı, Başkurdistanlı ve şair Türkler'in de bulunduğu bir mecliste "Türkiye gibi müstakil olmaktansa Rus esaretinde kalmayı tercih ederim" demek alçaklığında bulundu. Bu sözler üzerine de kendisine yaptığım en şiddetli hakaretlere karşı sustu... Sart budur. Onda ne millî haysiyetine şahsî gurur vardır.

İşte sizin Türkistan gençliği dediğiniz ve bel bağladığınız gençlik! Halbuki Türkistan'ın dağlarında, Bozkırlarında Basmacı Özbeklerle eşkıya Türkmenler hâlâ çarpışıyor.

Çokayoğlu Mustafa Bey! Türkiye'nin şehirlisi ve Türkistan'ın Sart'ı birer mütereddi unsurdur. Türklüğün istikbalini bunlara yükletemeyiz. Türkiye'nin su katılmamış çobanları, yarı göçebe köylüleri, Türkistan'ın Özbekleri, Kazakları, Türkmenleri, Kırgızları, Başkurtları dururken ve Türk tarihini bunlar yapmışken ileriki Türkistan'ın başına harp etmesini bilmeyen korkak Sartlar geçemez. Sartlar ancak Yahudiler üzerinde hâkim olabilir.

Ben sizin anladığınız gibi, Türkistan istiklâline düşman değilim. Böyle olmama imkân da yoktur. Fakat ben ayrı bir Türkistan'a, ayrı bir Azerbaycan'a, ayrı bir Kırım'a muarızım. Kanaatimce Türk milleti 30-40 yıla kadar ya Garbı Trakya'dan Yakutistan'a kadar birleşecek, yahut da yeryüzünden kalkacaktır. Yeryüzünde yüz milyonluk milletler meydana gelirken arasında birçok da yabancı unsurlar olan 14 milyonluk Türkiye, 13 milyonluk Türkistan hele üç milyonluk Azerbaycan ve 300 binlik Kırım tek başına yaşayamaz. Ayrı istiklâl, ayrı idare, muhtariyet, federasyon., bunlar hep lâftır. Bir büyük Türk ili vardır. Bu il daima bir tek merkezden idare olunacaktır. Münakaşa olunacak mesele federasyon mu, ittihat mı meselesi değil ancak "merkez Anadolu'da mı, Yedisuda mı" meselesi olabilir.

Mustafa bey! Şimdilik ne söylesek aramızdaki meseleleri halledemeyeceğiz. Müşterek düşmanlarımızı yok ettikten sonra sizinle kendi aramızdaki kozu elbette paylaşırız. Fakat size şu kadar söylemekten de kendimi alamayacağım ki benim kimseden milliyetperverlik ve Türklük dersi almağa ihtiyacım yoktur.

H. NİHÂL

Türk olduğuna pişman olduğunu söyleyen muallim namzedine

SANA DÜŞEN GÖREV!..

On dört milyon nüfusun içinde on dört bin meş'alesi ile karanlıkta kalanlara ışık vermek için didinen, çırpınan; gündüzleri vazifesinin başında neş'e ile, geceleri feragatinin yastığında mefkuresinin mesut hülyalarile avunan, azim ve iman kafilesine nasıl oldu da hakikî hüviyetini göstermeden seciyenin çirkef rengini

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

belli etmeden girebildin, şaşıyorum!..

"Atsız"ın başmakalesinde; "insanın Türk olduğuma pişmanım diyen bir muallim namzedini gördüğü veya işittiği zaman.... " diyen satırlarını okuduğum zaman derhal gözümün önüne Amerikan mekteplerinin, süslü, cilâlı kiliselerinde, solgun ve titrek ışıklı bir mum ziyasının aydınlattığı o sarı salanda, Meryem'in, Mesihin tasvirleri önünde tanassur için diz çöktürülen, zayıf iradeli melez çocuklar geldi.. Ve sende de onların çirkefleşmiş ruhlarının taaffününe rast geldim. Bu zaman da, senin gibi tarihini, tarihî mefahirini bilmeden, mazisini çürük bir yumurta gibi kokmuş telâkki eden ve hatta onu inkâra yeltenen, garba, garplı olmaya hasret çeken zavallılara rast geliyoruz. Onlar ki; bulundukları muhitin kozmopolit havasını Türklük'leriyle ihlâl ederlermiş gibi, milletlerini, milliyetlerini saklayarak, manikürlü tırnaklar ile, yolunmuş kaşlarile, favorilerde ve ala duglas ince bıyıklarıyla kendilerine garplı süsü veriyorlar..

Onlar ki öz dillerini, temiz ahengine yüzlerce ecnebi kelimeyi bir hamlede sokmaktan muzaffer bir kumandan gururu duyuyorlar.

Garbın; derin, derin içinizi çekerek hasretini duyduğunuz, buğulu şampanya kadehlerine, rengine cilasına, kadınına ve sinema perdelerinde seyrettiğiniz çılgın ve kaygusuz hayatına dönebilirsiniz..

Ah! Ne yazık ki; artık onlarda milletini, milliyetini inkâr eden kozmopolitlerden hakikî bir seciye beklememektedir. Kırılan ve kırılmakta olan bozuk seciyenizin mahsulü olan bu heves ve arzularınızı kendinize siper yaptınız.. Sizin bu herzelerinizi işiten kafaların yumrukları ve düşünceleri uçu-rumlaşıyor, Susun ve savulun!..

Türk olduğuna pişman olduğunu söyleyen muallim namzedi!..

Türklüğünü bulunduğu kozmopolit muhitte saklayan ruhsuz efendi..

Şunu iyi bilmelisiniz ki; tarihten daha eski zamanlarda Orta Asya'da yaşayan senin asil neslindi.

Şunu iyi bil ki; senin milletin, senin neslin tarih içinde teşekkül eden derme çatma ırkların halitası piç bir varlık değil.. İhtiyar tarih bile karanlıklara gömülen asil varlığının heybeti karşısında; küçük bir çocuk safvetiyle boyun eğmektedir.

Tarihin, ihtiyar sinesinin kaydetmediği karanlıklara, kendinden geçerek, bütün ruhunu, kalbini oraya verirsen; neslinin o karanlıklarda; ellerinde lâv saçan meşalelerde, kılıç şakırtılarını, kahramanlık türkülerini işiteceksin!..

Meclubu olduğun başka milletlerin destanlarını karıştırırsan onların; terennümlerinde; dedelerinin maceralarından izler göreceksin.. Yavaş yavaş sersemleyen kafanın biraz olsun bilgisi varsa, taşıdığına pişman olduğun Türk kanının rengine benzeyen o füsünkâr bayrağının, hiç bir kavgada eğilmeyen vekarını düşün.. Düşün ki, tarihte Alp Arslan'ların, Kılıç Arslan'ları, Yavuzla'rın, Fatihlerin var..

Düşün ki; onların kazandıkları zaferlerin ve bayrağın var... Düşün ki edebiyatında, melali, ıstırabı dehasının alevinde kendisine sedası hazin bir saz yapan Fuzulîlerin; neşeyi, şiirinde terennüm eden Nedimlerin; vekarla rintliği beraber yürüten Bakîlerin; hararetli kelimelerle köpürmüş bir nehir gibi uğultulu bir ahenkle ruhlara haykıran Nef'ilerin var.. Nurlu bir varlık gibi gözleri kamaştıran Hâmitlerin var.. Düşün ve tan..

Utan ki; dedelerinin yarattıkları binlerce san'at eserleri; şampanyasına hayran olduğun garbın gözlerini kamaştırmaktadır. Ve bugün sana, geniş bir hürriyet havası içinde böyle herzeler yumurtlamana müsaade eden Türk Vatanı ve Türk Milletidir.

Fakat artık; sen ve seninle birlikte Türklüğü bir leke telâkki eden, mazisini inkâra yeltenen, kadın ruhlu züppeler iyi bilmelidirler ki: artık Türk genç-

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 „
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

leri dikenlerin daha biraz fazla uzamasına zaman bırakmayacaklardır... Kan kusan ağızlarınızın irinlerini, yetişen saf ve masum yavrulara dökmeden, kendi midenize kendi kanınıza gönderin.. Kangren olan hastalığınızı kimseye bulaştırmadan geberin!..

Ey münkirler! ve ey muallim namzedi! Sizi bu azîm varlık, bir safra gibi atacaktır. Korkun ve titreyin!

Ey muallim namzedi; artık, basık tavanlı tek pencereli köy mekteplerine bir mezbele diyecek kadar küçülmüş, kulakları küpeli, saçları örgülü, mini mini köy kızlarına ve köy yavrularına birer serseri diyecek, kadar çürümüş bir seciyesin!.. Ve artık o tek pencereli kulübede feragatle çalışacak ve mefkûresile yarına, o yavrulardan kahraman, ve birer deha yetiştirecek kadar mefkûreci ve metin bir muallim olamazsın.. Ve artık sen köy kahvelerinde göz bebeklerinde samimiyet ve muhabbet ışıkları titreşen ve etrafını senden feyiz ve nur almak için saran Türk köylüsüyle konuşamayacak kadar mütereddi bir varlıksın. Artık sen, kır papatyaların arasında mesut cıvıltılarla koşan yavruların arasında gezemeyecek kadar zavallısın. Ve artık sen bir muallimin dar bütçesinin hudutları içinde feragatle çalışacak kadar azimkar ve feragatkâr olamazsın.. Ve artık sen şehirde, köyde, kazada bitmek tükenmek bilmeyen feragatiyle o asîl tevekküliyle, gözlerinde yanan mefkure ışığıyla, imanıyla, asîl vekarıyla çalışan on dört bin fertten mürekkep irfan ordusunun safları arasında bulunamazsın..

Riyakâr bir libas içinde, bir yılan ruhu ile aramızda icrayı mel'anet etmene müsaade edecek kadar gafil değiliz.. Türk olduğuna pişman olduğunu söyleyecek kadar serbest tavırlı zehir dolusu kafanla sana düşen vazife aramızdan çekilmektir.. Yoksa ruhunu bir mefkurenin mesut bestesine uyduran bu ordunun; ayakları altında ezilirsin..

İstimdat için feryat eden sesin, bize bir terane gibi gelir... Bırak omuzlarında taşıdığın o mukaddes vazifeyi!.. Onu başka bir arkadaş yüklenir.. Sen kafan ezilmeden aramızdan çekilmene bak!..

Reşat Oğuz

DARÜLFÜNUNUN KARA, DAHA DOĞRU BİR TABİRLE, YÜZ KIZARTACAK LİSTESİ

Darülfünunun ıslahatının zamanı yaklaştıkça darülfünunun müderrisleri ve muallimleri arasında gittikçe artan telaş ve dedikoduları yakından seyretmek, ibretle bakılacak bir levhadır. Memleketin ilim ve irfan ordusunun bu başı bozuk erkânı harpleri yeni yapılacak darülfünunun kadrosunda bir yer alabilmek, yahut da arkadaşının ayağını kaydırarak onun yerine geçebilmek için sürekli bir kompas halinde bulunuyorlardı. Biz bu heyetin büyük kısmının ilminin, daha doğrusu cehaletinin derecesini pek yakından bildiğimiz için bunların eserlerinin listesini yapmayı düşündük. Fakat maalesef bu listeyi bütün darülfünunun fakültelerine teşmil edemedik. Tıbbiye hocalarının eserleri hakkında malûmat almak için bu müesseseye mensup bir doktor arkadaşa müracaat ettiğimiz zaman kendi mensup bulunduğu fakültenin cehalet hüccetini kendi eliyle veremeyeceğini, bununla beraber kendi fakültesinin diğer fakültelerden üstün olduğuna emin bulunduğunu söyledi.

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Hukukçuların eserleri için hukuku bitirmiş üç arkadaşa müracaat ettik. Birincisi, kendisinden hukuk müderrislerinin eserlerinin listesini istediğimiz zaman, hayretle bakarak "eserleri yok ki listesi olsun" dedi. "Hiç bir şeyleri de mi yoktur?" diye sorduk. "Bazı öteberileri vardır ama insan onlara eser diyemez" cevabını verdi. Şu halde kendilerinin nasıl hukuktan mezun oldukları ve imtihana hangi kitapları okuyarak girdikleri hakkındaki sualimize de sadece güldü. Hukuktan mezun olan diğer iki arkadaştan hukuk müderrislerinin eserlerini öğrendik. Bu arkadaşlar dersi sıkıcı, takriri fena olmakla beraber profesör denmeye lâyık yegâne hocalarının "hukuk usulü muhakemeleri" müderrisi Mustafa Reşit Bey olduğunu söylediler. Bu müderrisin eserleri istisna edilirse diğerlerinin eseri olarak, talebe tarafından taş basması olarak bastırılan, notlardan başka hemen hemen bir şeyleri olmadığını ilâve ettiler.

Hukuk hocalarının eserleri

Muammer Raşit B. (Hukuku hususiyeti düvel): Bugün darülfünunun emini olan bu kıdemli müderrisin yegâne eseri 16 sayfalık bir hülâsadır. Bir de kendi mesuliyeti altında olmaksızın talebesi tarafından basılmış taş basması notlar.

Mithat B. (Hukuku âmme): Taş basması notlar.
Etem Akif B. (Tıbbı adli): Bir ders kitabı.
Etem Akif B. (Tıbbi adlî): Bir ders kitabı.
Ebülülâ B. (Hukuku medeniye): Takrirlerini talebe bastırmaktadır.
Samim B. (Hukuku medeniye): Takrirlerini talebe bastırmaktadır.
Hasan Tahsin B. (İlmi mali): Eski yazı ile eski bir kitabı vardır. Bu listeyi veren hukukçu arkadaşlar bu kitabı "feci bir kitap-tır" diye tavsif ettiler.
Fazıl B. (İktisat): Matbu bir kitabı vardır.
Zühtü B. (Ihsa): Taşbasması notlar.
Mustafa Reşit B. (Hukuk usulü muhakemeleri: Hukuk usulü muhakemeleri (3 basım), dört cilt Kanunu Medenî şerhi, İcra Kanunu şerhi (3 basım), eski Ceza kanunu şerhi, hukuk ansiklopedisi, Vatandaşlık kanunu şerhi. Bu müderrisin Fransızca makaleleri de Fransız hukuk mecmualarında neşrolunmaktadır.

Bu listede hukuk müderrisleri tamam olmuyordu. Meselâ Muslihiddin Adil Bey'in hangi eserleri olduğunu sorduk. Hukukçu arkadaşlarımız "Alman hayatı irfanı" adındaki eserinden bahsettiler. Bunun mevzua temas etmediğini, Köprülüzade Fuat Beyin şiirlerini nasıl eserleri arasında saymıyorsak bunu da saymayacağımızı söyledik. Hukukçu arkadaşlar bir sözümüze karşı, merhum maarif vekili Necati Bey zamanında, ders ayları esnasında, bir davanın avukatlığını yapmak üzere Eskişehir'e giden Muslihiddin Adil Bey'in Necati Bey tarafından: "Bir müderrise yakışmaz" diye İstanbul'a gönderilmesi hakkındaki hikâyeyi anlatmakla mukabele ettiler.

Edebiyat hocalarının eserleri

Zeki Velidî, Köprülüzade, Ahmet Refik Beyler: Bu üçünün eserleri saymakla tükenir gibi olmadığı için burada en mühimlerinin bile zikrine girişemeyeceğiz. Bunların eserleri muhtelif dillerde çıktığı gibi muhtelif dillere de tercüme olunmuştur. Eserleri hakkında bir fikir vermek için yalnızca şu kadarını söyleyelim ki, meselâ Köprülüzade'nin eserleri tartılsa, yüksek tahsil görmediği için baremdeki derecesinin indirilmesi hakkındaki ilk teklifi yapan İzmirli İsmail Hakkı Bey'den ağır gelir. Ahmet Refik Bey'in eserleri ise, bu eserlere kıymet biçmek için darülfünunda içtima yapan tarih hocalarının boyundan aşkındır.

Zeki Velidî Beye gelince eski ve yeni bütün Türk lehçelerinden başka Arapça, Acemce, Rusça ve Almanca bilen İngilizce ve Fransızca'dan da eser takip edebilen bu hoca Avrupa ve Amerika'nın her yerinde

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

(ilim muhitlerinde) birinci sınıf âlim olarak tanınmıştır. Çıkanlardan başka tamamen hazırlanmış olup, çıkmak için maddî imkân bekleyen en mühim eserleri şunlardır: dört ciltlik Türkistan'ın tarihî coğrafyası, Temür ve Temürlüler devri, Yedinci asırda garbî Asya vekayii ve Türkler, Türk destanlarının tetkiki, Elbîrûnî... Temür oğullarının siyasî tarihine dair vaktiyle Özbekçe yazılan hülâsa, benimle beraber Türkiyat Enstitüsünün diğer asistanları Kıvameddin, Abdülkadir ve Pertev Naili Beyler tarafından Türkiye Türkçe'sine çevrildikten sonra Türk tarih cemiyetine verilmiştir. Yine asistanlar ve talebeler tarafından tebyiz edilen Çağatay oğulları tarihi de Zeki Bey Avrupa'ya gitmeden biraz önce kendisi tarafından vaki olan talep üzeri Riyaseticumhur Başkâtibi Hikmet Bey'e verilmiştir.

Hamit Sadi B. : İktisadî coğrafya; İktisadî Türkiye; Beş kıta coğrafyası; muhtelif makaleler ve duvar haritaları.

Şerif Bey: 16 yıllık hocadır. Eserleri tercümelerdir: Edebiyat tarihinde usul; Avrupa edebiyatı muhtasar tarihi [1], Fransız edebiyatı tarihi.

Ali Ekrem bey: Nazariyatı edebiye; Edebî meslekler; ve muhtelif makaleler.

Ferit bey: İran edebiyatı tarihi (bu kitap altı Farisî membadan toplanmış malûmatın birbirine eklenmesinden hasıl olmuştur).

Hamit bey: Yegâne eseri lise muallimlerinden Muhsin Beyle müşterek liseler için yazılan "Türkiye tarihi"dir. Fakat bu tarihin de asıl Türkiye kısmını Muhsin bey, onun arasına serpiştirilen Avrupa vakayii kısmını da Hamit Bey yazmıştır.

[1] Şerif Bey, Giritli olmak dolayısıyla vâkıf olduğu Rumca'dan başka Fransızca'yı bir Fransız kadar bilir. Fakat buna mukabil Türkçe'yi pekiyi bilmediği, bu kitabın tercümesine koyduğu isimden anlaşılıyor.

Avram Galanti Efendi: 16 yıllık hocadır. Zeki Velidî ve Ahmet Refik Beyler çıkarıldıktan sonra hiç şüphesiz tarih zümresinin en kıymetli hocası budur. Yahudi olduğu için çok lisan bilir. Fakat diğer lisanları da Türkçe kadar biliyorsa zayıf demektir. Makalelerden mürekkep bir eserinin adı "Küçük Türk tetebbüler"dir. Görülüyor ki Galanti efendi Türkçe'yi bilmek hususunda "kol düğmeler, kahve fincanlar" diye bağıran Yahudi esnafından farksızdır. Eserlerinin en mühimleri "Üç Sâmî Vâzı Kanun", "Hitit Kanunu", "Hamurabi Kanunu"dur. Bir de Türkiye Yahudilerine dair mühim bir eseri vardır. Galanti efendi fırsat düştükçe "Türk" olduğunu öne sürüyorsa da hakikatte kendisi gayri meş'ur bir Yahudi ve Sâmî milliyetperverdir. Türklüğe dair en mühim ve eski meseleleri Tevrat'la halletmek istemesi de bunun delilidir.

Fazıl Nazmi Bey: Roma ve Yunan tarihi müderrisi olan Fazıl Nazmi Bey'in kendisi de hakikî bir yunanlıdır. Türkçe'yi az bilir ve Atina'dan yeni gelmiş bir Rumun şivesiyle konuşur. Aynı zamanda Yunanlılığa karşı duyduğu hürmet ve rabıtayı ifadeden de çekinmez. Yunanlı talebe İstanbul'a geldiği gün sevincinden fazla heyecana kapılmış ve talebesine "duyduğu sevinç ders yapmasına mani olduğu için ders yapamayacağını" söyleyerek o günü derssiz geçirmiştir.

***

Yunanlı talebeye Rumca konferans vererek Rumluğa merbutiyetini gösterdiği gibi Venizelos İstanbul'a geldiği zaman da vatandaşlık hislerini ifadeye giden heyetin reisliğinde bulunmuştur. Herşeyi Yunanlılık gözüyle gördüğünden, kız talebesinden birine de bir Yunan ilahesinin adını takmıştı.

Fazıl Nazmi Bey kendi ifadesine göre çok çalışkandır. Bir gün, derse girmeyip de koridorda dolaştığını gördüğü bir kız talebesine: "Kızım! insan daima çalışmalı. Ben uyurken bile çalışırım" dediğini ben kendim işittim. Fakat bu günde 24 saatlik

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

mesainin verdiği mahsul nedir bilir misiniz? Edebiyat Fakültesi mecmuasında çıkmış iki küçük makale...

Macit bey: 14 yıllık hocadır. Eserleri Avrupa coğrafyası (lise için); Umumî coğrafya (İbrahim Hakkı Beyle müşterek) Fakülte mecmuasında muhtelif makaleler.

İbrahim Hakkı bey: 10 yıllık hocadır. Eserleri: Tabiî coğrafya; orta mekteplere mahsus coğrafya serisi, muhtelif makaleler ve Mösyö Chaput ile birlikte hazırlanmış kıymetli risalecikler.

Sekip Bey: 16 yıllık hocadır. Eserlerinin başlıcaları "terbiye musahabeleri", "terakki fikri", "froydizm"dir. Muhtelif mecmualarda bir hayli makaleleri çıkmıştır. Ribo'nun "hissiyat ruhiyat"mı da, Şerif Bey'in yardımıyla, tercüme etmiştir. Eserleri diğer bazı hocalardan çoktur. Fakat bu Sekip Bey'in cahilliğine bir mani teşkil etmez. Çünkü Sekip Bey ruhiyat hocası olmakla beraber ömründe bir defa dimağın teşrihini yapmamıştır. Dimağı nazarî olarak bilir. Hatta Sekip Bey derslerinin birinde erkek ve dişi "amip"lerin "ehdâbı mühtezze"leri vasıtası ile birbirlerini cezbettiklerini söyleyerek bir orta mektep talebesinden daha cahil olduğunu ispat etmiştir. Amiplerde erkeklik dişilik olmadığını felsefe tarihi hocası bilmezse ayıp değildir. Fakat ruhiyat müderrisi bilmezse bu, ilmî gafların şaheserini teşkil eder. Bununla beraber Sekip Bey'in kırdığı potlar bu kadar değildir. "Türkçe yerine başka bir dil kabul etmek", "Hıristiyanlık dinine girmek" gibi fikirler de Sekip Bey'in efkârı felsefiyesi arasında vardır. Her ne kadar Sekip Beyin fikirleri arasında eskiden beri "Lâtin harflerini kabul etmek" gibi memlekete faydalı olanlar da varsa da bu Sekip Bey'in memleketten ziyade kendisini düşünmesinin neticesidir. Çünkü Sekip Bey'den not alan talebeleri de pekiyi bilirler ki Sekip Bey'in eski harflerle olan imlâsı bir ilk mektep çocuğundan farksızdır.

Orhan Sadettin Bey: 3-4 yıllık müderris muavinidir. Almanya'da okumuştur. Karl Furlanderin felsefe tarihinin bir cildini lisanımıza çevirmiştir. Bu tercüme pek muvaffakiyetli bir Türkçe ile çevrilmemiştir. Fakat eserin aslının da ağır olduğunu söylüyorlar.

****

Caferoğlu Ahmet Bey: Türk Lisanı tarihi müderris muavininin en az bildiği şey Türk lisanıdır. Kendisi çalışkan ise de telâşı ve Türkçe'yi bilmemesi yüzünden her yaptığı iş yanlış oluyor. Belli başlı eserleri "Ebû Hayyân lügati", "Tukyu ve Uygurlarda han unvanları" ve "Türk lisanı tarihi notları"dır. Takriben 2500 kelimeden ibaret olan Ebû Hayyan lügatinde, A. Battal Bey 145 kelimeye yanlış mana verildiğini tespit etmiş ve bu tenkit "Azerbaycan Yurt Bilgisi"nde çıkmıştır. 2500 kelimeden ibaret bir lügatin 145 kelimesi yanlış olursa o eser pek feci bir eserdir. "Tukyu ve Uygurlarda han unvanları" adlı makalesinin başında da fahiş bir tarihî hata var. Caferoğlu Ahmet Bey Gök Türk hükümdarlarının ilki olan "Tumen"i Şimal Türk kabileleri müttehidesinin başında olarak "Cücen"lere karşı isyan etmiş olarak gösteriyor. Hakikatte ise Şimal Türk kabilelerinin Cücenler'e karşı olan isyanını bastıran "Tumen" dir. Tumen'in Cücenler'e isyanı bu vakadan sonradır. "Türk lisanı tarihi notları" ise biri ilim faciasıdır. Bu notlardaki ilmî palavralar saymakla tükenir gibi değildir. Meselâ bu notlarda "İlhanlılar devleti" "Karahanlılar Devleti'nin devamı olarak gösterilmiştir. 13. asırda kurulan İlhanlılar Devletini 11. asırda siyasî hâkimiyeti biten ve 12. asırda sülâlesi ortadan kalkan Karahanlılar'la birleştirmek için insanın kara cahil olması lâzımdır. Kendisinden ders alan bütün talebe şahittir ki Ahmet Bey her hangi bir eski metni okuyup anlamaktan acizdir. Hele aruzu katiyen bilmez. Türkçe "suna" ile Rusça "sonia" (kadın adı)'yı birleştirmek gibi

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

yaptığı gülünç iştikakları bir tarafa bırakırsak bile "bilemeyince atmak" düsturu ile bu iş yürümez. Denilebilir ki Köprülüzade'nin en berbat eseri Caferoğlu Ahmet Beydir.

Reşer Efendi: Arap edebiyatı tarihi müderrisi olan bu zat bir Alman Yahudisidir. Fakat Ramazanlarda bazen oruç tuttuğuna bakarak kendisinin Müslüman olduğunu söyleyenler varsa da, bunun Arapça'da kendisine çok büyük yardımları dokunan Beyazıt kütüphanesi müdürü İsmail Saip Efendinin teveccühünü kazanmak için yapılmış bir tabiye olduğunu temin edenler de vardır. Bu müderrisin Türkçe eseri yoktur. Çünkü Türkçe'yi Fazıl Nazmi Bey kadar da konuşamıyor. Fakat Almanca neşriyatı çoktur ve iyidir. Fakat eserlerini yalnız yetmiş nüsha bastırdığından ve satılığa çıkarmayıp yalnız muayyen kütüphane ve bayilerle mübadele yaptığından bu eserleri görmek her kula müyesser olmaz. Talebesine verdiği dersler bir Arap edebiyatı tarihi olmaktan ziyade bir "Arap şairleri biyografisi" mahiyetindedir. Reşer Efendinin buradaki bir vazifesi de nadide yazma kitapları toplayıp Almanya'ya göndermektir. Almanca'da "sch" şeklinde üç harfle yazılan "şe" harfi için Türklerin bir tek "ş" harfini kabul etmelerini de Türkler'in en büyük muvaffakiyeti saymaktadır.
Ali Muzaffer Bey: 17 yıllık hocadır. Kitap, makale veya makalecik şeklindeki eserlerinin adedi: 000. [2]

***

Görülüyor ki darülfünunun hocaları arasında Ali Muzaffer Bey Amerikanvarî bir rekor kırmıştır. Halbuki biz öyle zannediyoruz ki bu kürsüye "Zaro Ağa" bile getirilseydi 17 yılda bir iki eser, hiç olmazsa öteki hocalar gibi bir lise kitabı yazardı.

Bu neticeye göre şu tasnif kendiliğinden doğuyor:

Birinci: Ali Muzaffer Bey
İkinci : Fazıl Nazmi
Üçüncü : Muammer Raşit Bey

Bu üç şampiyondan birisinin Edebiyat Fakültesi reisi, birisinin de darülfünun emini olduğunu gördükten sonra darülfünunun nasıl bir "cehelehâne" olduğu anlaşılmıştır zannederim.

Ben bu şampiyonların kalacağı bir darülfünunda yapılacak ıslahatın boşa gideceğine kaniyimm. Bu hocaların yeri olsa olsa akalliyet mekteplerinde hocalık olabilir. Onu da başarabilirler mi. Tanrı bilir...

H. NİHÂL

---

[2] "Balkanlarda içtimaî ilimler" diye İngilizce çıkan bir kitapta kendisine birkaç eser isnat olunuyorsa da aslı yoktur.

Tanınmamış Halk Şairlerinden

Ziğaloğlu Mehmet

Yazan: Ali Fethi

Rize'nin Kuraysebe nahiyesinin Haya köyünde doğmuş, büyümüş Hayalı Ahmet Çavuş ve Mahuralı "Hacı Âmuca» nın verdikleri malûmata göre 1314-1898 de vefat eden şair 55-60 yaşlarındaymış. Bu malûmattan Ziğaloğlu'nun 1254-1838 senelerinde doğduğu anlaşılmaktadır. Çok zeki olan şairi babası köy maktebînde okuttuktan sonra Rize'ye medrese tahsiline de yollamıştır. Arabî, Farisî birçok eser okuduğu kadar kitaplarından anlaşıldığı söyleniyor. Bununla beraber şairin takdim ettiğim parçası oldukça Türkçe söylenmiş bir yazısıdır.

Ziğal Oğlu Mehmet Ef. namını alan şairin ta gençliğinde türkü, mani ve şiire çok hevesli olduğu söyleniyor.

Ziğal Oğlu tahsilinin sonunda Müderris dahi olup Rize ve Trabzon medreselerinde müderrislik etmiştir. Şairin deyişleri bir divan halinde toplanmamışla da Hayalı Ahmet Çavuş zeki, türkü ve mani meraklısı köylülerinin ezberindedir. "Ahir zaman oldu" adlı şiirini takdim ettiğim şair Ziğal Oğlu Mehmet Ef. hakkında yapacağım daha esaslı ve mühim

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

tetkikatı, şairin yazılarını Atsız sütunlarına takdim edeceğimi halkiyat meraklısı arkadaşlara vaadediyorum.

"Ziğal Oğlu Mehmet" ten:

— Ahir zaman oldu —

Gel ey iki gözüm gülme
Ki rağbet kalmadı ilme
Bu dünyayı baki bilme
Zaman ahir zaman oldu.

Baba oğlun buyuramaz
Gece gündüz uyuyamaz
Hiç halini duyuramaz
Zaman ahir zaman oldu.

Bu dünyada alim çoktur
Tembellerde amel yoktur
Zalimlerde zulüm çoktur
Zaman ahir zaman oldu.

Anası kızını öğer
Evlâdı babaya söğer
Baba da boynunu eğer
Zaman ahir zaman oldu.

(Haya)lı Ziğal Oğlu Mehmet

Yeni Neşriyat

Ne derseniz deyin siz: Muharrem Zeki Bey'in şiir mecmuası olan bu 28 sayfalık kitap Kâinat Kütüphanesi tarafından neşrolunmuştur.

Güneş ılık bir sudur
Onu içmek isterim.
Susuzluktan kurtulur
İçtiğim gün hislerim.

gibi temiz bir Türkçe ile yazılan ahenkli satırları az değildir. Hepsi hece vezniyle yazılmış olan bu şiirlerde menfur fertçilik yok. Muharrem Zeki Bey, emsali arasında kuvvetli bir şairdir.

Menekşeler: Bu da bir şiir kitabıdır. Bu son zamanlarda Remzi Kütüphanesi tarafından basılan bu 76 sayfalık kitabın şairi Sarıçalı oğlu Arif Hikmet Beydir. Şiirlerin altındaki tarihlerden şairin, şiire pek de yeni başlamadığı anlaşılıyor. İyi, güzel, temiz Türkçe ile yazılmış şiirler de yok değil. Fakat bu şair de şairlerin ezelî derdinden kurtulamamış; kendinden, fazla bahsediyor.

***

Bir cesaret rek'uru: Baha Hulusi Bey tarafından mektepler ve heveskârlar için yazılan bu bir perdelik komedi de Remzi Kütüphanesi tarafından neşrolunmuştur. Fiyatı 15 kuruştur. 39 sayfanın içine toplanan bu hoş piyes mekteplerde temsil olunabilmek için icap eden bütün Şartları haizdir.

***

Maarifimizin mihveri ne olmalıdır:

Bu mühim eser de Remzi Kütüphanesi tarafından neşredilmiştir. Eser orta kıt'ada 69 sayfadır. Müellifi muallim Osman Nuri Bey bu kitapta birçok mühim meselelere temas ediyor. Bize aykırı gelen bir iki nokta istisna edilirse muallim Osman Nuri Bey'in fikirlerine biz de tamamen iştirak ediyoruz. Gönül Öyle ister ki Osman Nuri Beyin mevzuubahis ettiği meseleler, daha büyük bir münevver kütle arasında münakaşa olunsun ve iyi, kötü noktaları seçilsin. Müellifin bahsettiği meselelerden biri olan imlâ kargaşalığı meselesi belki Dil Kurultayı'ndan sonra kurulacak dil derneği tarafından katî olarak hallolunur. Fakat diğer meseleler de daha az mühim değildir. Sayfalarımız yetmediği için bu kitaptaki fikirleri burada tafsil edemeyeceğiz. Yalnız bütün münevverlere, bilhassa muallimlere tavsiye etmekle iktifa edeceğiz.

Bahaullah ve Yeni Devir: Babaîliğin müessisi ile bu mezhep hakkında, mufassal malûmat veren bu kitap da Remzi Kütüphanesi tarafından bastırılmıştır.

K.A

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

KURTULMAMIŞ TÜRKELİ

Türk genci! Yukarki harita taslağına bak. Karaya boyanmış yerler senin kurtulmamış kardeşlerinin yaşadığı yerleri gösteriyor. Yalnız bu kara taslağa bakmak bile vazifenin ne kadar büyük, ne kadar güç, ne kadar ağır olduğunu sana anlatsın. Daha dün denecek kadar yakın olan zamanlarda bir bayrak altında, bir ordu halinde yaşamış olan ve kanı, dılı, an'anesi bir olan kardeşlerin "birlik" uranı

www.atsizcilar.com
www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

olan "Büyük Türkçülük"e dudak büküp de bütün insanları birleştirmek isteyenlere gül! Ve kurtulmamış Türkelinden önce yabancıları düşünenleri öz düşmanın say! Türk genci, sen, damarlarında atalarının temiz kanını taşıyorsan mefkûrenin ana çizgilerini gönlüne yaz, ezberle... Bu kara harita beynine ve gönlüne kazılsın, bugünkü, yarınki düşmanlarını iyi belle, uğrunda kanını, canını vereceğin büyük savaşa hazırlan! Senin damarlarındaki kan irinleşip pıhtılaşarak kuruyacak değildir.

***

Sen babalarından tevarüs ettiğini büyüklükle, bu bol bol akmaya alışmış olan temiz kanı, yine yüce dileğin için akıtmakla mükellefsin. Yüce dilek uğurunda hak yok, vazife vardır, Türk genci! Hatırından çıkarma ki:

1 — Bütün Türkler bir devlet halinde, bir bayrak altına toplanacaklardır.

2 — Türk töresine, ilme, tekâmüle mugayir hiç bir müessese Türkeli sınırlarının içinde yaşamayacaktır.

3 — Terbiye ilminin müsaade ettiği en küçük yaştan itibaren bütün Türk çocukları Türkeli'nin yatı mekteplerine girerek millî askerî terbiyeyi alacaktır.

4 — Sinema ve tiyatrolar halk mektepleri olduğundan mektepler gibi kontorola tâbi olacaktır.

5 — Türklüğün milliyet, hars ve ahlâkına zararlı neşriyat men edilecektir.

***

6 — Büyük işler ve büyük sermayeler devletin elinde olacaktır.

7 — İlmin millî gayeleri olacak ve ancak Türklük için çalışan ilimler Türk ilmi olacaktır.

8 — Serbest doktorluk ve avukatlık kalkacak, bunlar ancak devlet memuriyeti halini alacaktır.

9 — Mirasa cemiyette iştirak edecektir.

Türk genci! Bu asırda yetmiş diyardan gelen ve yetmiş iki buçuk milletin fikrini taşıyan propagandalar sinsi bir yılan gibi sana hitap edecektir. Onları

***

iyi kolla! Sen eğer sahiden Türk'sen onlara zaten aldırmayacaksın. Fakat iyi kolla ki dost kim, düşman kim öğrenesin. Su uyur düşman uyumaz. Yüzüne en çok gülenden de, dostluğunu yaygara ile ilân edenden de daha çok çekin. Hem aklından çıkmasın ki asıl düşmanların bunlardır. Şüpheye düşersen tarihe bak, o sana kimlerin dost olduğunu, yani hiçbir dostun olmadığını, anlatacaktır. Türk genci! Kalbinde sevgin ve kinin yan yana yaşasın. Yalnız sevgiden bahsedenlere de inanma, yalandır. Dünyada her şey zıddıyla birlikte vardır, İsâ'nın yalnız aşk telkin eden felsefesine gül, geç. İsa ezilmiş esirlerin peygamberi idi. Sen hür savaşçıların torunusun. Hayatı bir savaş olarak Kabul et ve.., Ey Türk genci, erkeksen bir "Kül Tegin" kızsan bir "Umay" olmaya çalış. Ve "GAZİ"nin memleketi idare edenler gaflet ve hıyanet içinde olsalar bile yine vazifen Türklüğü kurtarmaktır" diyen büyük vasiyetini unutma!

www.atsizcilar.com www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

Arap Şiirinde Türkler [*]

Onun öyle geniş ahlâkı vardır ki, halklar darlaştığı zaman bile, sahralara dar gelen şeylere dar gelmez. Taşmış cömertliği vardır; süngü uçlarıyla müdafaa edilen ve bundan dolayı kenarlarına el sürmek imkânsız olan şerefleri vardır. Türklerin köklerinde (= ırklarında) ne vardır? Ne nehir o kökü yerinden sökebildi, ne de onun kütüğü kırılmaya meyletti. Bana göre bunlar şeref ve izzet kanadının "Kavâdım"i, diğer insanlar da "havâfîsidir [**]". Bunlar Öyle bir millettir ki mefahir ancak bunlara nisbet edilir. Bunların öyle bir takım gözünü budaktan sakınmaz hücumları vardır ki, bu hücumlar onların haksızlık görmelerine hiç bir zaman meydan vermez. Bu millet evvelce mevcut olan mefahirini senin mefahirinle tekit etti. Zira büyüklüğünün hiç bir suretle gizli kalmayacak kadar aşikâr olduğunu gördüler.

Maalî iktisabı için senden başkasına yer kalmadı, Zira senin iki elinin kavradığı bir şeye nail olmak mümkün değildir. Maalî iktisabına ehl olmayanlar, ondan ümitlerini kessinler. Zira Allah seni yarattığı zaman onun için yaratmıştır. Herkes uyudu. Fakat kimsede olmayıp yalnız sana has olan yüksek düşünce senin uykularına mâni oldu. Senin mevkiine yükselmek isteyenler senin şecaatin gibi şecaat ve senin cömertliğin gibi cömertlik ile muttasıf olsunlar. Allahın sana verdiklerini, islâm düşmanlarının yardımıyla geri almasını düşündüler. Hüsranda kaldılar. Onlar Allah'ın yardımından ümitlerini kessinler. Zira, bayrağın altında yürüdükçe, senindir. Ve bilsinler ki necabet öyle bir haslettir ki, Allah ona nail olmayı Türklere has kılmıştır.

KIVAMEDDİN

---

[*] harflerden fazla miktarda bulmak kabil olmadığından evvelki sayılarımızda olduğu gibi bu şiirlerin Arapça aslını basamadık.
[**] "Kavâdim" kanadın büyük tüyleri, "Ha-vâfî" onun altında olanlar.

Atsız Mecmua

Türk Etnografya ve Halkiyatına Dair Kıymetli Bir Eser

Ali Rıza: Cenupta Türkmen Oymakları 95 sayfa, 28 tablo, 75 kuruş, Burhanettin Matbaası, Satış yeri Remzi Kütüphanesi.

Değerli halkiyatçılarımızdan Ali Rıza Beyin neşrettiği bu mühim eser, üç kısımdan ibaret olacağını söylediği eserinin birinci kısmıdır.

Eserin başında Köprülüzade Fuat Bey'in kısa bir takrizi vardır. Eserin muhteviyatı ise şunlardır:

Türkmen oymakları — Türkmen obaları — İlbeyli aşireti — Ev teşkilâtı — Abdallar — İlbeyli köyleri ve oymakları — Doğum, dü-ğün ve ölüm âdetleri — Bozgeyikli ziyareti — Cenupta yaşayan Türkmenlerin müşterek ananeleri — Türkmen takvimi — Muhtelif âdet ve ananeler — Düğün ve oyunlar — Yelbaba ziyareti — Türkmen türküleri ve hikâyeleri — Müteferrik notlar.

Eser gayet mühimdir. Yalnız halkiyat değil, tarih ve lisaniyat bakımından da ehemmiyetlidir. Tarihçiler, edebiyatçılar, lisaniyatçılar, halkiyatçılar bu eserden müstağni kalamaz.

Darülfünunlu arkadaşlarımıza bu kitabı tavsiye ederiz.

K.A.

TASHİH

Atsızın 15'inci sayısında, müderris Şerefeddin Beyin "Zemahşerî Divanında Türklere Dair Şiirler" atlı makalesinde bazı yanlışlar olmuştur:

65'inci sayfanın ikinci sütunundaki "Alî ibn Hamza"nın doğrusu "Uley ibn Hamza" olacaktır.

Yine orada, biraz aşağıda bir mana yanlışlığı olmuştur: "Hâfız-ı Silfî" Zemahşehrî'ye müracaat etmiştir, denilecekken bunun ak-si söylenmiştir.

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

www.atsizcilar.com

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 -
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

AYRILIK

Sevdiğim, kemençede titretiyorken yayı,
Bülbül sustu, unuttu o eski ağlamayı.
Öyle sandım ki gökte kızıllık sardı ayı,
Sevdiğim, kemençede inletiyorken yayı...

***

Ağaçların dalları saygılarla eğildi,
İçimden çarpıntıyı, gözümden yaşı sildi,
Böceklerin sesleri birdenbire kesildi,
Sevdiğim, kemençede söyletiyorken yayı...

***

Ayın on dördü gökte yavaşça yükselince,
Bir bağlama başladı önceden ince ince...Birdenbire
gürleşip kemençeye karıştı,
Biri coşkun bir öfke, biri bir yalvarıştı.
Birini inletirken bir kadının elleri,
Birinde bir erkeğin kırılmış emelleri...

Sonra kemençe sustu. Yalnız kaldı bağlama
Çalkalanarak diyor ki: 'Boşunadır, ağlama!'
Kemençen bağlamam ve gönüllerimiz kırıktır
Her tatlı sevişmenin sonu bir ayrılıktır...

***

Gök onun kadar derin, o gök kadar berraktı
Biraz sonra nazik ay bizi yalnız bıraktı...
Bu ayrılık çağının hicranını bir düşün,
Beni hala yakıyor tadı en son öpüşün!?...

***

Hazin hıçkırıkları bırakılmış bir kızın,
Hatırlattı bütün o eski ayrılıkları.
Söndürür neşesini gönlümüzdeki hızın,
Bırakılmış bir kızın hazin hıçkırıkları...

ATSIZ

VÂLÂ NURETTİN BEĞ'DEN BİR SUAL

Vâlâ Nurettin Bey,

Siz vaktiyle dilimizde bugünkünden daha fazla Türkçülük yapılmasına muhaliftiniz. Hattâ daha geçen ay, dilimize birkaç yeni Türkçe söz sokulmak tecrübesine karşı "Dilimizi tatarcıklar buruyor" diye tezyifkâr bir feryatla mukabele etmiştiniz. Şimdi ise Dil Kurultayı dolayısıyla yazdığınız yazılarda, Türkçülükte bizi geçtiniz. İnsan bu yazılarınıza bakarak sizi anadan doğma Turancı sanacak.

Fikirler hürmete lâyıktır derler. Fakat bu kadar çabuk fikir değiştirmeye de "döneklik" derler. Vâlâ Nurettin bey! Artık eskisi gibi Türkçülükle alay etmeye yeltenmiyorsunuz. Belli ki havanın değiştiğini sezdiniz. Sizi bu dönekliğe sürükleyen sebebi bize soğukkanlılıkla anlatır mısınız?

H. NİHÂL

www.atsizcilar.com

ATSIZ MECMUA

www.atsizcilar.com

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketler için
Yıllığı 1 dolar

YOLLARIN SONU

Bugün yollanıyorken bir gurbete yeniden
Belki bir kişi bile gelmeyecektir bize.
Bir kemiğin ardında saatlerce yol giden
İtler bile gülecek kimsesizliğimize.

Gidiyorum: Gönlümde acısı yanıkların...
Ordularla yenilmez bir gayız var kanımda.
Dün benimle birlikte gülen tanıdıkların
Yalnız bir hatırası kaldı artık yanımda.

Yufka yüreklilerle çetin yollar aşılmaz;
Çünkü bu yol kutludur, gider Tanrı Dağına.
Hâlbuki yoldaşını bırakıp dönenlerin
Değişilir topu da bir sokak kaltağına

İster düşün... Kendini ister hayale kaptır...
Uzar, uzar, çünkü hiç sonu yoktur yolların.
Bakarsın aldanmışsın, gördüğün bir seraptır
Sevimli bir hayale açılırken kolların.

Ey doğunun alnımı serinleten rüzgârı!
Ey karanlıkta bana arkadaşlık eden ay!
Arzularım bir oktur, aşar ulu dağları.
Düştüğü yer uzakta "DİLEK" adlı bir saray.

O sarayda bulunca tanrılaşan erleri
Artık gözüm arkaya bir daha dönmeyecek.
Hepsi sussa da "Kür Şad" uzatarak elini:
"Hoş geldin oğlum ATSIZ, kutlu olsun!" diyecek.

ATSIZ

- BİTTİ –